

NAKLADATELSTVÍ
SVOBODA

PROLETÁŘI
VŠECH ZEMÍ,
SPOJTE SE!

LENIN
SEBRANÉ
SPISY

20

VYDÁVÁ SE NA ZÁKLADĚ
USNESENÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY
ČESKOSLOVENSKA

VLADIMÍR
ILJIČ
LENIN
SEBRANÉ
SPISY

SVAZEK

20

listopad 1910-listopad 1911

NAKLADATELSTVÍ SVOBODA

PRAHA 1984

Podle 5. ruského vydání
V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij,
tom 20, Politizdat, Moskva 1976,
připraveného
Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS,
přeložil kolektiv překladatelů

© Politizdat, Moskva 1976
Translation © Nakladatelství Svoboda, Praha 1984

PŘEDMLUVA

Dvacátý svazek Sebraných spisů V. I. Lenina obsahuje práce napsané od listopadu 1910 do listopadu 1911.

Léta 1910—1911 znamenala přelom ve společenskopolitickém životě Ruska. Období vlády krajní reakce, které nastalo po porážce revoluce let 1905—1907, se chýlilo ke konci. Vření v masách sílilo, lid si začínal stále intenzivněji uvědomovat, že proti carskému absolutismu je nutné bojovat.

V těch letech došlo k podstatným změnám v ekonomice státu. Po dlouhodobé depresi, která trvala až do roku 1909, nastalo v průmyslu oživení a v roce 1910 konjunktura. Zvyšovala se výroba v nejdůležitějších průmyslových odvětvích i koncentrace výroby a kapitálu. Početní růst proletariátu umožnil také jeho větší koncentraci ve velkých podnicích.

Hospodářský rozvoj však ještě stále brzdily silné pozůstatky nevolnictví. To všechno zostřovalo sociálně ekonomické rozpory a prohlubovalo novou revoluční krizi v Rusku.

Před blížící se revolucí nemohly carismus zachránit ani kroky směřující k přeměně Ruska v buržoazní monarchii, ani jeho pokusy řešit tímto způsobem úkoly, jež vyplynuly z celého jeho kapitalistického vývoje. Naděje samoděržaví nesplnila ani III. дума, v níž zaujal vedoucí postavení blok okťabristů a kadetů, složený z velkých pozemkových vlastníků a nejvyšších představitelů obchodního a průmyslového kapitálu. Výsledkem Stolypinovy agrární politiky bylo zblí-

dačení a ožebračení miliónů rolníků. Neúroda v roce 1911 zavinila hlad, jenž postihl na 30 miliónů rolníků a podstatně zhoršil situaci na vesnici.

V článcích Kadeti o „dvou táborech“ a „rozumném kompromisu“, Kadeti a okťabristé, O významu krize, Stolypin a revoluce a v dalších pracích zařazených do tohoto svazku Lenin analyzuje sociálně ekonomické procesy v Rusku. Zostření třídních rozporů, další posun liberální buržoazie doprava, rostoucí protest mas, to všechno svědčilo o naprostém krachu Stolypinovy politiky. „Stolypin se pokoušel nalít nové víno do starých sudů, staré samoděržaví přeměnit v buržoazní monarchii. Krach Stolypinovy politiky je krachem carismu na této jeho *poslední* cestě, po níž ještě *může* jít,“ napsal Lenin (viz tento svazek, s. 344).

Skryté vření mezi demokratickými vrstvami obyvatelstva stále sílilo a v roce 1910 začalo přecházet v otevřený boj. Jako první vystoupila proti carismu dělnická třída. Už v létě se zřetelně projevilo oživení dělnického hnutí — podstatně vzrostl počet stávkujících a stávky začaly být mnohem důraznější. V roce 1911 se jich zúčastnilo přes 100 000 dělníků, tj. dvakrát víc než v roce 1910. Roku 1912 stávkovalo přes milión dělníků. Po proletariátu povstalo také rolnictvo a zahájilo boj proti zvlí statkářů a kulaků.

Lenin z pařížské emigrace pozorně sledoval všechny projevy politické aktivity dělnické třídy a vzrůstající všeobecný demokratický rozmach v Rusku. Jeho práce jsou proniknuty hlubokou vírou v síly dělnické třídy, v síly lidových mas, které znovu povstaly do boje proti samoděržaví. Není to začátek obratu? — tak nazval Lenin svůj článek z listopadu 1910, který je uveřejněn v tomto svazku jako první. V článku *Začátek demonstrací* Lenin napsal: „Už počátek boje opět ukázal, že síly, které otrásl carskou mocí roku 1905 a které ji v této blízkosti se revolucí zničí, existují“ (s. 97).

Leninova prognóza se splnila: stávky a demonstrace

v letech 1910—1911 byly začátkem nového mohutného revolučního rozmachu.

Strana dělnické třídy stála nyní před úkolem postavit se do čela tohoto narůstajícího revolučního rozmachu v Rusku, který měl dovést proletariát ve svazku s rolnictvem k vítězství v buržoazně demokratické revoluci. Z nové situace teď straně vyplynul úkol prakticky vést revoluční boj dělnické třídy proti carismu, a to pomocí stávkového hnutí, táborů lidu a demonstrací, i agitací mezi masami v nadcházející volební kampani do IV. státní dумы. V co největší míře využít všech legálních prostředků k většímu sepětí strany s masami a k boji za jejich zájmy — tyto úkoly by bylo možno splnit tehdy, kdyby se podařilo semknout všechny síly strany v ilegálních stranických organizacích.

Strana v té době prožívala těžkou krizi. Koncem roku 1910 už bylo zcela zřejmé, že usnesení lednového plenárního zasedání ústředního výboru neplní ani likvidátoři-golosovci, ani otzovisté-vperjodovci. Frakční list menševiků-likvidátorů Golos social-demokrata vycházel i nadále. Martov a Dan, kteří byli členy redakce ústředního orgánu strany listu Social-demokrat, práci redakce mařili a znemožňovali provádění leninské linie. Své převahy v zahraničním byru ÚV SDDSR využili likvidátoři-golosovci k tomu, aby bolševikům zabránili zorganizovat činnost ústředních institucí strany.

Likvidátoři v Rusku — takzvaní nezávislí legalisté v čele s Potresovem — prohlásili na stránkách svých časopisů Naša zarja a Dělo žizni, že ilegální strana neexistuje a že snaha tuto stranu upevnit je „reakční utopie“. Golosovci otevřeně podporovali nezávislé legalisty, čímž definitivně zaujali likvidátorské pozice.

Vperjodovci utvořili protibolševické centrum v takzvané stranické, ve skutečnosti však frakční škole v Boloni. Prohlásili, že otzovismus je „zákonitý názorový odstín“ ve straně, a propagovali protimarxistické filozofické názory.

Trockij otevřeně směřoval k rozbití strany. Ve skupince svých stoupenců v zahraničí prosadil rezoluci vyzývající ke svolání „celostranické“ konference bez ústředního výboru a proti němu. V té době už prakticky formoval protistranický blok likvidátorů, otcovistů a trockistů, který se definitivně ustavil v srpnu roku 1912 pod názvem srpnový blok.

V noticce Jak se Jidášek Trockij červená hanbou a v článku O situaci ve straně Lenin charakterizoval Trockého jako zrádce zájmů strany a jeho postoj jako dobrodružný jak v ideovém smyslu (sjednocení všech nepřátel marxismu), tak ve smyslu stranickopolitickém (obelhávání dělníků frázemi o možnosti „svorné spolupráce“ s golosovci a vperjodovci), a konečně i ve smyslu organizačním (příprava svolání protistranické konference).

Strana byla v tomto období prakticky bez vedoucího centra. Menševici-likvidátoři zvolení do ústředního výboru na V. (londýnském) sjezdu odmítli pracovat v ruském byru ústředního výboru a prohlásili dokonce samu existenci ústředního výboru za škodlivou. Po zatčení bolševických členů ústředního výboru v březnu 1911 přestalo ruské byro ústředního výboru existovat.

Za této těžké krize ve straně zachovali věrnost stranickým principům jen bolševici v čele s Leninem. Postavili se do čela boje za principiální sjednocení všech sil ve straně. Lenin později charakterizoval význam tohoto období v životě strany slovy: „Ty dva roky po plenárním zasedání, které mnoha malověrným lidem či diletantům v sociální demokracii, kteří nechtějí pochopit strašnou obtížnost úkolu, připadají jako dva roky bezúčelných, bezvýsledných a nesmyslných štvanic, jako dva roky rozpadu a rozkladu, jsou vlastně dvěma lety, kdy byla sociálně demokratická strana z bahna likvidátorského a otcovistického kolísání vyvedena na pevnou cestu.“ (Srov. Spisy 17, Praha 1957, s. 339.)

Jako protiváhu bezzásadového protistranického bloku

Trockého s golosovci a vperjodovci prosazoval Lenin upevnění bloku bolševiků s menševiky věrnými straně.

Od října 1910 začal v Paříži vycházet bolševický list *Rabočaja gazeta*, do něhož přispívali i straně věrní menševici. Lenin zdůrazňoval, že je zapotřebí obnovit legální marxistický tisk v Rusku a na jeho stránkách bojovat za stranu, proti likvidátorům, hájit ideové základy marxismu. V prosinci 1910 začal v Petrohradě vycházet legální bolševický list *Zvězda* a v Moskvě časopis pro marxistickou filozofii, společenské vědy a politiku pod názvem *Mysl*. Lenin oba tyto orgány ze zahraničí ideově řídil a napsal pro ně přes padesát článků.

O situaci ve straně, jak ji tehdy hodnotili bolševici, píše Lenin v Otevřeném dopise všem straně věrným sociálním demokratům jménem redakce listu *Rabočaja gazeta*, v Dopise ruskému kolegiu ÚV SDDSR, v prohlášení Ústřednímu výboru, v článku O situaci ve straně a v dalších pracích zařazených do tohoto svazku. Článek O situaci ve straně byl vydán 23. nebo 24. prosince 1910 (5. nebo 6. ledna 1911) jako separát z 19. čísla listu *Social-demokrat*, aby informoval členy strany o protistranických akcích likvidátorů (golosovců a nezávislých legalistů) a Trockého.

Lenin podniká rozhodné kroky k odhalení frakční, protistranické politiky golosovců a vperjodovců, k obnově ústředních institucí strany. Bolševici prohlásili, že už neuznávají formální jednotu, protože golosovci a vperjodovci porušili usnesení lednového plenárního zasedání ústředního výboru. 22. listopadu (5. prosince) 1910 předložil Lenin spolu s dalšími bolševiky zahraničnímu byru ústředního výboru prohlášení požadující okamžité svolání plenárního zasedání ústředního výboru. Avšak likvidátoři, kteří si v zahraničním byru upevnili pozici, se všemi prostředky snažili svolání plenárního zasedání zabránit.

Půl roku bolševici energicky bojovali s likvidátory-golosovci o svolání plenárního zasedání. 28. května—4. června (10.—17. června) 1911 se v Paříži konala porada členů

ÚV SDDSR žijících v zahraničí. Svolał ji Lenin a další bolševici bez účasti likvidátorského zahraničního byra ústředního výboru, které znemožnilo svolání plenárního zasedání. Leninův Dopis poradě členů ÚV SDDSR v zahraničí dokumentuje, za jak napjaté situace byla tato porada organizována a jak těžký zápas museli bolševici vybojovat, aby překonali odpor likvidátorů. V dokumentech napsaných před poradou — v Konceptu zprávy tří bolševických členů ústředního výboru neoficiální poradě devíti členů ústředního výboru a ve Zprávě o situaci ve straně (uveřejněné v tomto svazku poprvé) Lenin dokazuje, že svolání porady bylo jedině možným a jedině správným východiskem z této těžké situace, do níž se strana dostala vlivem dezorganizátorské činnosti golosovců, vperjodovců a Trockého. Úkolem strany je, zdůrazňoval Lenin, stmelit v Rusku dělníky věrné straně k přímému vystoupení proti nezávislým legalistům, k přípravě voleb do IV. státní dumy a k tomu, aby do Dumy byli voleni dělníci uvědomující si nebezpečnost tohoto směru. Podle Lenina bylo třeba okamžitě začít v Rusku formovat organizační komisi pro svolání celostranické konference.

Dokumenty z této porady zachycují Leninovo úsilí usměrnit její činnost tak, aby svými závěry pomohla stranu sjednotit a semknout. V tomto svazku jsou materiály z porady uveřejněny ve srovnání s předešlými vydáními Spisů V. I. Lenina v mnohem ucelenější podobě. Poprvé jsou zde otištěny protokolární záznamy osmi Leninových diskusních příspěvků k ustavení porady a ke svolání plenárního zasedání ústředního výboru, v nichž Lenin čelí pokusům rozbít poradu. Poprvé jsou do Sebraných spisů zařazeny materiály uveřejněné roku 1933 v publikaci Leninskij sbornik XXV. Je to Návrh rezoluce o svolání konference strany, v němž Lenin poukázal na potřebu utvořit organizační komisi v Rusku, a Prohlášení, ve kterém protestoval proti účasti golosovců a vperjodovců v organizační komisi v zahraničí pro svolání konference.

Červnová porada členů ÚV SDDSR schválila usnesení zaměřené na obnovení ústředního výboru strany, odsoudila linii likvidátorského zahraničního byra ústředního výboru a prohlásila, že se od něho úplně distancuje, vytvořila komisi pro svolání plenárního zasedání ústředního výboru, organizační komisi pro svolání celoruské konference a technickou komisi, která by zabezpečovala potřeby stranického vydavatelství, přepravu literatury apod.

Porada měla velký význam pro život strany. Lenin hodnotil události ve straně z června—července 1911, a především usnesení porady takto: „Zásadní linie plenárního zasedání (očista dělnické strany od *buržoazních* směrů — likvidátorství a otzovismu), kterou likvidátorské ústřední instituce až dosud utajovaly, má nyní volnou cestu“ (s. 317).

Na základě usnesení červnové porady se bolševici ještě usilovněji zaměřili na dosažení skutečné jednoty všech straně věrných sil, aby se semkly ilegální stranické organizace v Rusku. Zkušební straničtí pracovníci z řad bolševiků, které Lenin vyslal do Ruska, vytvořili za podpory ilegálních stranických organizací organizační komisi v Rusku, která připravila VI. (pražskou) konferenci strany roku 1912.

Jedním z Leninových opatření k upevnění strany bylo zorganizování stranické školy v Longjumeau (městečko nedaleko Paříže) na jaře 1911, která měla vychovávat stranické kádry z řad dělníků. Do školy se sjeli zástupci stranických organizací z nejdůležitějších proletářských center Ruska. Lenin řídil školu ideově. Měl ve škole 29 přednášek z politické ekonomie, 12 o agrární otázce, 12 o teorii a praxi socialismu v Rusku. Ve svazku je poprvé uveřejněno Leninovo prohlášení z 17. (30.) července 1911, obsahující protest proti postupu smířlivců, kteří nesouhlasili s financováním školy v Longjumeau.

Největší důraz kladl Lenin na upevnění stranických organizací v Rusku, zároveň však hned po červnové poradě členů ústředního výboru usiloval o semknutí bolševiků v zahraničí. 18. června (1. července) 1911 se účastní schůze

II. pařížské skupiny SDDSR a předkládá svou rezoluci o situaci ve straně. Účastníci schůze schválili Leninovu rezoluci většinou hlasů, čímž se připojili k usnesením červnové porady členů ústředního výboru. V tomto dokumentu stejně jako v Předmluvě k brožuře Dvě strany a v článku Rozhovor legalisty s odpůrcem likvidátorství upozorňuje Lenin především na to, že nezávislí legalisté a golosovci nejenže vystupují proti ilegální straně, ale chtějí vytvořit novou, legální stranu, kterou Lenin nazval Stolypinovou „dělnickou“ stranou. Žádná dohoda s organizátory této nové strany není možná, napsal Lenin, protože by to znamenalo „zabrzdit obnovení SDDSR, zaplést ji do nového dohadování s golosovci (nebo jejich přísluhovači à la Trockij), vperjodovci apod.“ (s. 320).

Smířlivectví bylo vážnou překážkou na cestě k semknutí a upevnění strany. Po červnové poradě členů ústředního výboru smířlivci uskutečňovali v komisích utvořených na poradě frakční politiku, odmítali se podříditi usnesením organizační komise v Rusku, ve svých tiskových orgánech obviňovali bolševiky z frakcionářství a netolerantnosti a ospravedlňovali protistranickou činnost likvidátorů. V člancích Situace ve straně, Z tábora stolypinovské „dělnické“ strany (Věnováno našim „smířlivcům“ a „stoupen-cům dohody“), O nové frakci smířlivců neboli ctnostných lidí Lenin odhalil nebezpečnost smířlivectví a zejména trockismu, který propagoval dohodu mezi všemi frakcemi. Lenin o Trockém prohlásil, že je to advokát a přísluhovač likvidátorů, a napsal: „Každý, kdo podporuje skupinku Trockého, podporuje politiku obelhávání a podvádění dělníků, politiku maskování likvidátorství“ (s. 335). Mezi skupinou pařížských smířlivců a trockisty nebyl žádný podstatný rozdíl. Smířlivci, konstatoval Lenin, jsou prostě jen nedůslední trockisté, přísluhovači Trockého.

Pokusy likvidátorů teoreticky zdůvodnit, proč se zřikají revolučních úkolů dělnické třídy, revize filozofických základů marxismu, kterou provedli ruští machisté ze skupiny

Vperjod, zvýšený zájem o obecně teoretické základy marxismu v období „zažívání“ lekcí z revoluce 1905—1907, to všechno postavilo stranu před úkol věnovat větší pozornost teorii marxismu a zásadám taktiky dělnického hnutí. „Teorie marxismu, *princiální základ*“ celého světového ná-zoru, celého našeho stranického programu a taktiky strany, se dnes nedostaly na jedno z předních míst v celém životě strany náhodně, nýbrž nevyhnutelně“ (s. 80).

Obhajoba základů marxistické teorie proti překrucování oportunistem (revizionismem, reformismem) a anarcho-syndikalismem, jejichž specifickým projevem v Rusku byly likvidátorství a otzovismus, se stala naléhavým úkolem revolučních marxistů. Proti proudu renegátských úchylek od marxismu v novinách a časopisech západoevropských a ruských oportunistů stavěl Lenin hlubokou vědeckou analýzu kořenů oportunistu a poukázal na jeho nebezpečnost pro dělnické hnutí.

V článcích *Marxismus a Naša zarja*, *Naši likvidátoři* (O panu Potresovovi a V. Bazarovovi), *O sociální struktuře moci*, *perspektivách a likvidátorství*, *Polemické poznámky*, *Rozhovor legalisty s odpůrcem likvidátorství*, *O starých, ale věčně nových pravdách*, *Manifest liberální dělnické strany* Lenin vysvětluje, že likvidátoři propagují buržoazně liberální, nemarxistické názory, že se definitivně přeorientovali na liberální dělnickou politiku, na reformismus.

Zdroje reformismu Lenin zvláště hluboce a všestranně analyzoval v práci *Reformismus v ruské sociální demokracii*. V důsledku rozvoje kapitalismu a rychlého růstu dělnického hnutí, napsal Lenin, buržoazie zvolila novou taktiku, vytyčila nyní heslo „Reformy proti revolucí“. Polovičatými ústupky a malými sociálními reformami se buržoazie snaží narušit jednotu dělnické třídy, oddálit zánik kapitalistického zřízení, ztížit uskutečnění sociální revoluce. Za zdroje reformismu v podmínkách Ruska kromě toho označil zaostalost země a sklon většiny drobných vlastníků ke kolísání. Fakt, že likvidátoři odmítli heslo hegemonie

proletariátu, hodnotil Lenin jako nejsilnější projev reformismu v ruské sociální demokracii a jejich prohlášení, že buržoazní revoluce je dovršena, jako zastírání toho, že se jakékoli revoluce zříkají.

Tento svazek obsahuje práce, jež odrážejí Leninův nemiřitelný boj proti reformismu a oportunistu v II. internacionále. Jsou to články Názorové rozdíly v evropském dělnickém hnutí, Dva světy, Sjezd britské Sociálně demokratické strany aj.

Pro pochopení kořenů oportunistu a příčin, jež vedou k rozdílným názorům na taktiku v mezinárodním dělnickém hnutí, má velký význam článek Názorové rozdíly v evropském dělnickém hnutí. Lenin v něm charakterizoval základní směry uchylující se od marxismu v oblasti teorie a taktiky a upozornil přitom na revizionismus (oportunistus, reformismus) a anarchismus (anarchosyndikalismus, anarchosocialismus). Obě tyto úchylnky lze pozorovat v různých formách a v různých odstínech ve všech kapitalistických zemích. Lenin vysvětluje, že základní příčiny úchylek od marxismu je třeba hledat v ekonomické struktuře a v charakteru vývoje všech kapitalistických zemí. Jednou z příčin vzniku názorových rozdílů je, že se do dělnického hnutí zapojili „nováčci“, nové vrstvy pracujících, které si často osvojují jen jednotlivé stránky marxismu a podléhají buržoaznímu a maloburžoaznímu světovému názoru. Jeho přímý vliv na dělnické hnutí se projevuje v tom, že revizionisté i anarchisté tvrdí, že určité rysy dělnického hnutí charakteristické pro jednotlivé etapy jeho vývoje se navzájem vylučují. Revizionisté například odmítají učení o revoluci jako o skoku, a reformy, které jsou slučitelné s buržoazním zřízením, považují za částečné uskutečnění socialismu. Anarchisté popírají nutnost „drobné práce“, soustavné a trpělivé práce mezi masami, zejména využívání parlamentní tribuny, což v praxi znamená, že odmítají připravovat se k nadcházejícímu útoku proti kapitalismu. „Revizionisté i anarchosyndikalisté brzdí to nejdůležitější a nejnalé-

havější: pevné spojení dělníků ve velkých, silných a dobře fungujících organizacích, které budou schopny dobře fungovat za *každých* podmínek, organizacích naplněných duchem třídního boje, které si jasně uvědomují své cíle a jsou vychovávány v opravdu marxistickém světovém názoru“ (s. 88). Podle taktiky buržoazie vůči dělnické třídě sílí jedna nebo druhá tendence v dělnickém hnutí: při ofenzivě buržoazie, při tlaku na dělnickou třídu sílí anarchosyndikalismus, při obratu buržoazie k částečným ústupkům sílí pravicový oportunistus.

V článku Dva světy, věnovaném výsledkům magdeburského sjezdu Sociálně demokratické strany Německa, ukázal Lenin na konkrétním příkladu úlohu oportunistů v dělnickém hnutí. Oportunisté, napsal Lenin, věří v buržoazii, v buržoazní „zákonnost“, hluboce se před ní sklánějí, považují tuto zákonnost za věčnou a tvrdí, že socialismus se vtěsná do jejího rámce. Nechápu, že celá tato „zákonnost“ se rozpadne, jakmile půjde o to hlavní a základní — o buržoazní vlastnictví. Lenin upozornil, že na sjezdu se zřetelně projevila dvě stanoviska — stanovisko vycházející z třídního boje proletariátu, jež vyjádřil ve svém vystoupení Bebel, a reformistické stanovisko reprezentované Frankem aj. Reformisté využívají buržoazní „zákonnost“ k takzvané pozitivní práci, napsal Lenin, k vytváření bloku s liberály, a obětují základní zájmy dělnického hnutí momentálním bezvýznamným výhodám. Třídní boj proletariátu může v jistých historických obdobích probíhat na půdě buržoazní zákonnosti, zdůrazňuje Lenin, avšak nutně vede k přímému střetnutí a k dilematu: „rozbít na padrť“ buržoazní stát, nebo sám utrpět porážku a být umlčen.

Odhalení sociálšovinismu, jedné z forem oportunistu, který byl při vzrůstající hrozbě světové imperialistické války pro dělnické hnutí nesmírně nebezpečný, je věnován článek Sjezd britské Sociálně demokratické strany.

V člancích věnovaných odhalení kořenů mezinárodního oportunistu a analýze jeho nebezpečnosti Lenin dospívá

k závěru, že studium zkušeností dělnického hnutí pomáhá ujasnit si na konkrétních příkladech podstatu marxistické taktiky i třídní význam úchylek od marxismu a že pomáhá úspěšněji bojovat proti těmto úchytkám.

Příkladem tvůrčího rozvíjení marxismu je článek Některé specifické rysy historického vývoje marxismu. Lenin v něm připomíná známý Engelsův výrok, že marxismus není dogma, ale návod k jednání, a konstatuje, že ten, kdo opomíjí tvůrčí stránku marxismu zdůrazněnou v tomto výroku, deformuje marxismus na něco nenormálního, jednostranného, zbavuje ho jeho životnosti, podrývá jeho hlavní teoretický základ — dialektiku a narušuje jeho spjatost s praktickými úkoly daného historického období.

Správně stanovit úkoly strany a dělnické třídy v Rusku v době, kdy bouřlivé revoluční události let 1905—1907 vystřídal období reakce, umožnila jediné tvůrčí aplikace marxismu na změněnou společenskopolitickou situaci. Lenin připomíná, že základní programové úkoly strany se v těchto letech nezměnily, jelikož se v zásadě nezměnil ani vzájemný vztah mezi třídami. Avšak vzhledem k určité společenskopolitické situaci se změnil konkrétní úkoly a metody boje. V marxismu jako učení, jež je živým návodem k jednání, se podle situace dostávají do popředí jeho různé stránky. V revolučních letech 1905—1907 byly nejaktuálnější otázky taktiky a realizace změn ve všech oblastech života Ruska. Za nových podmínek vzniklých v období reakce v letech 1907—1910, kdy si masy musely osvojit a využít revoluční zkušenosti, kdy proletariát a jeho strana sbíraly síly pro příští útok na samoděržaví, se dostal do popředí boj strany za základy marxismu, proti kolísání v oblasti teorie. Byl to boj proti revizi obecných filozofických základů marxismu, boj proti dogmatikům, kteří nedovedli pochopit tvůrčí charakter marxismu a opakovali jen naučená hesla, a konečně boj proti reformistům, kteří se schovávali za marxistickou frazeologii, ale ve skutečnosti stále více propagovali názory liberální buržoazie. Lenin

vyzýval revoluční marxisty, aby spojenými silami obhajovali teoretické základy marxismu a jeho základní teze, které oportunisté překrucovali.

Leninovy články k otázkám marxistické teorie a taktiky dělnického hnutí umožnily bolševikům jasně pochopit nejdůležitější teoretické otázky a sehrály významnou úlohu v boji revolučních marxistů proti oportunismu v ruském a mezinárodním dělnickém hnutí. Nemenší význam mají i v současné etapě mezinárodního dělnického a komunistického hnutí. Oportunistické teorie oživované současnými revizionisty jsou dalším pokusem nahradit revoluční marxismus novým, „zdokonaleným marxismem“. Tyto teorie nemají s marxisticko-leninským učením nic společného, překrucují základní teze marxismu a jsou odrazem teoretického i praktického působení buržoazní ideologie. Revizionisté opakují otřepané fráze bernsteinovců o možnosti spolupráce mezi dělníky a kapitalisty a pokoušejí se dokázat, že vývoj současné kapitalistické společnosti vede ke zmírnění třídních rozporů a že probíhá proces postupné přeměny kapitalismu v socialismus. V mnoha zemích revizionisté oprašují staré teorie ruských likvidátorů a požadují nahrazení komunistických stran širokými netřídními organizacemi sdružujícími různé vrstvy společnosti.

Leninovy články zabývající se oportunismem odhalují třídní kořeny revizionismu, jeho nebezpečí pro dělnické hnutí stejně jako nebezpečí dogmatického chápání marxismu, čímž poskytují komunistům všech zemí účinnou zbraň pro boj proti překrucování marxisticko-leninského učení, za tvůrčí aplikaci jeho základních tezí na současnou realitu, za další rozvíjení marxismu.

Do svazku je zařazena řada článků, které Lenin napsal v souvislosti s padesátým výročím „rolnické“ reformy z roku 1861: Padesáté výročí zrušení nevolnictví, K výročí, „Rolnická reforma“ a proletářsko-rolnická revoluce. Tyto články jsou vzornou ukázkou, jak lze využít výročí významné historické události k hluboké vědecké analýze této udá-

losti a jejích důsledků a k prozkoumání jejích souvislostí s aktuálními úkoly strany v příslušné etapě. Ze souvislosti mezi buržoazním charakterem feudální „rolnické“ reformy z roku 1861 a Stolypinovou agrární politikou Lenin vyvozuje závěr, že žádné buržoazní reformy prováděné feudály nemohou odvrátit revoluci a že cílem boje strany a dělnické třídy zůstává i nadále svržení carismu.

Lenin zároveň zkoumá historicky podmíněné směry a tendence ve společenskopolitickém životě Ruska a hodnotí je jako liberální a demokratické. Boj těchto tendencí měl v konečné fázi rozhodnout o výsledku boje za nový společenský řád v Rusku. Liberální tendence vyústila ve vytvoření strany liberálně monarchistické buržoazie — strany kadetů. Demokratická, revoluční tendence začíná N. G. Černyševským. Lenin charakterizoval Černyševského nejen jako nejdůslednějšího představitele demokratické tendence, nejen jako utopického socialistu, ale i jako revolučního demokrata, který jasně pochopil, že reforma z roku 1861 má feudální charakter, že liberálové přisluhují těm, kdo mají v rukou moc, a že mají strach z revoluce, a propagoval „přes všechny překážky a nástrahy cenzury myšlenku rolnické revoluce, myšlenku boje mas za svržení všech starých forem moci“ (s. 195).

S postupným rozvojem revolučního boje se demokratická tendence rozdělila na dvě větve — na demokratickou a socialistickou. Pokračovateli demokratické tendence byli trudovici — představitelé maloburžoazních rolnických mas. Nositelkou socialistické tendence se stala dělnická třída Ruska, která založila marxistickou proletářskou stranu. Lenin poukazoval na to, že každá z těchto dvou tendencí se pojí se dvěma rozdílnými cestami vývoje Ruska — s cestou přizpůsobení země starým, feudálním poměrům a s cestou úplného odstranění a rozbití starého, a proto vytvářel stranu, aby bojovala za vítězství druhé cesty, která odpovídá základním zájmům lidových mas, aby vymaňovala kolísavé z vlivu liberálů a aby za vytrvalého boje proti

všem projevům reformismu a oportunistu vedla proletariát ve svazku s rolnictvem k nové revoluci.

Obrovský význam měla pro stranu příprava kádrů proletářských revolucionářů z řad vyspělých dělníků. Vynikajícím představitelem generace proletářských revolucionářů, kteří prošli za Leninova vedení školou revolučního boje, byl bolševik Ivan Vasiljevič Babuškin, jenž pod Leninovým vedením pracoval v roce 1895 ve Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Památce tohoto proletářského revolucionáře, bezvýhradně oddaného věci dělnické třídy, věnoval Lenin nekrolog Ivan Vasiljevič Babuškin, který je zařazen do tohoto svazku. Lenin v něm píše, že právě díky hrdinské a houževnaté práci vyspělých dělníků Babuškinova typu vznikla skutečně proletářská, revoluční strana v Rusku. „Bez takových lidí by ruský lid zůstal navěky poroben a zotročen. S nimi se v boji osvobodí od veškerého vykořisťování“ (s. 103).

Řada článků v tomto svazku je věnována otázkám mezinárodního dělnického hnutí a památce vůdců dělnické třídy. Jsou to například články Paul Singer, Projev přednesený jménem SDDSR na pohřbu Paula a Laury Lafarguových 20. listopadu (3. prosince) 1911 aj.

V článku Uctění památky Komuny podal Lenin hlubokou analýzu podstaty Pařížské komuny jako první dělnické vlády na světě, jejíž opatření byla zaměřena proti základům kapitalistického zřízení. Hrdinný boj pařížských komunardů a příklad dělnické vlády Komuny povzbudily milióny dělníků, vzbudily jejich naděje a vyvolaly jejich sympatie pro socialismus. „Komuna je dílo sociální revoluce, dílo úplného politického a hospodářského osvobození pracujících, dílo proletariátu celého světa. A v tomto smyslu je nesmrtelné“ (s. 239).

Do svazku jsou zařazeny také Leninovy články věnované velkému ruskému spisovateli L. N. Tolstému: L. N. Tolstoj, L. N. Tolstoj a současné dělnické hnutí, Tolstoj a proletářský boj a L. N. Tolstoj a jeho doba.

V článcích o Tolstém uveřejněných v bolševickém tisku v zahraničí i v Rusku Lenin všestranně a hluboce analyzoval složitost Tolstého tvorby a poukázal na souvislost mezi ní a základními otázkami revoluce v Rusku. Z těchto článků je patrné, jakou obrovskou silou byla Tolstého kritika společenských poměrů v carském Rusku. Byla to strhující, zanícená a přesvědčivá kritika, neotřelá, upřímná a nebojácná ve své snaze najít skutečné příčiny strádání lidových mas, psal Lenin. Veliký umělec pravdivě, s veškerou přesvědčivostí svého obrovského talentu zachytil ve svých dílech historickou specifičnost celého předrevolučního období, období příprav rolnické revoluce v podmínkách rozvinutého kapitalismu, sílu a slabost masového rolnického hnutí, čímž se stal blízký a drahý dělnické třídě. Lenin zároveň poukázal na rozpory v názorech Tolstého, který na jedné straně bojoval proti nevolnictví a policejnímu režimu a na druhé straně hlásal myšlenku „neodporování zlu“. Lenin zdůrazňoval, že Tolstého tvorbu lze správně zhodnotit jedině z hlediska revoluční dělnické třídy, která v praxi dokázala svou věrnost lidu a schopnost bojovat proti nedůslednosti buržoazní, tedy i rolnické demokracie. Uměleckého odkazu Tolstého využila dělnická třída v Rusku k boji proti nevolnictví, policejnímu režimu, k pevnému semknutí mas do boje za nový společenský řád.

Lenin nazval Tolstého „zrcadlem ruské revoluce“. Podle něho je světový význam Tolstého odrazem světového významu ruské revoluce.

Leninovy články věnované Tolstému jsou skvělým příkladem hluboké marxistické analýzy jevů z oblasti literární tvorby, dialektického pohledu na ně a mají obrovský, fundamentální význam pro vypracování marxistické estetiky.

Leninova díla napsaná v době, kdy docházelo k novému revolučnímu rozmachu, jsou proniknuta hlubokou vírou v síly dělnické třídy, ve vítězství blížící se revoluce. Dějiny potvrdily Leninovu vědeckou předvídatost.

V Přípravných materiálech je uveřejněna Osnova přednášky z cyklu *Základy politické ekonomie*, kterou Lenin přednesl v rámci cyklu přednášek se společenskovědní tematikou v Paříži v únoru 1911, a Osnova referátu *Manifest liberální dělnické strany*, kterou měl v Paříži 14. (27.) listopadu 1911.

INSTITUT MARXISMU-LENINISMU
PŘI ÚV KSSS

NENÍ TO ZAČÁTEK OBRATU?

Když jsme dostali petrohradské a moskevské noviny z 12. listopadu, bylo už toto číslo zlomeno¹. Přestože zprávy v legálním tisku jsou velmi kusé, lze z nich přece jen jasně vyčíst, že v mnoha městech se shromažďovali studenti, demonstrovalo se, účastníci pouličních průvodů protestovali proti trestu smrti a vyjadřovali svou nespokojenost s vládou. Při petrohradské demonstraci na Něvské třídě se 11. listopadu dokonce i podle informací^[14, 22] vysloveně okta-bristického listu *Russkije vědomosti*² sešlo *nejméně deset tisíc lidí*. Týž list přináší zprávu, že na Petrohradské straně se „u Lidového domu přidalo k průvodu mnoho dělníků. U Tučkovova mostu se průvod zastavil. Policejní oddíl nemohl průvod nijak zadržet a dav kráčel se zpěvem a praporey až na Velkou třídu na Vasiljevském ostrově. Teprve u univerzity se policii podařilo jej rozehnat.“

Policie a vojsko si samozřejmě počínaly typicky ruským způsobem.

I když si zhodnocení tohoto nesporně demokratického rozmachu ponecháváme do příštího čísla, nemůžeme si odpuštít několik slov o tom, jaký postoj zaujaly k demonstraci různé strany. List *Russkije vědomosti*, který otiskl 11. listopadu *nepravdivou* zprávu o odvolané demonstraci, oznamuje 12. listopadu, že sociální demokraté nepřijali žádné usnesení, někteří jejich poslanci se dokonce vyslovili negativně a jedině *trudovici*³ přijali rezoluci, v níž se praví, že demonstraci se nedá zabránit. Nepochybujeme, že tato zpráva ostouzející naše sociálně demokratické poslance je nepravdivá; bude to pravděpodobně stejná zlomyslnost

listu *Russkije vědomosti* jako včerejší zpráva o odvolání demonstrace. *Golos Moskvy*⁴ sděluje 12. listopadu^[13], že „až na sociální demokraty se poslanci všech stran stavějí k pouliční demonstraci studentů odmítavě“.

Je jasné, že tiskové orgány kadetů a okťabristů se značně „odchylují od pravdy“, neboť jsou postrašeny zcela nesmyslným a směšným pokřikem pravičáků, že „podněty k demonstraci vycházejí z Tavridského paláce“.

Fakt ovšem je, že si kadeti⁵ počínali nedůstojně. Reč⁶ otiskla 11. listopadu^[212, 213], v den demonstrace, výzvu kadetských poslanců^[20], aby se demonstrace nekonala. Zdůvodňovala to v této výzvě i v úvodníku Reči vskutku hanebně a v typicky okťabristickém duchu: „Nevrhat stín“ na dny smutku! „Pořádat manifestace a spojovat je s památkou Tolstého“ znamená projevovat „nedostatek upřímné úcty k jeho světlé památce“!! atd. (porovnejte s úvodníkem z 11. listopadu v listě *Golos Moskvy*^[113], jehož znění je téměř doslovné).

Klacek, který kadeti hodili pod nohy demokratům, našťástí minul cíl. Demonstrace se stejně konala. Policejní orgán Rossija⁷ sice i nadále viní ze všeho kadety, a dokonce i v jejich provolání dokáže vidět „podněcování“, zato okťabristé⁸ i krajní pravice (Šulgin) ocenili, podle slov listu *Golos Moskvy*, v dumě⁹ *zásluhu* kadetů a označili je za „odpůrce demonstrace“.

Kdo se dosud z celého průběhu ruské revoluce nepoučil, že osvobozovací hnutí v Rusku *nemá naději*, dokud je vedou kadeti, dokud se nedokáže ubránit jejich zradě, pro toho ať je znovu a znovu poučením dnešní politická realita i demonstrace z 11. listopadu.

Při první známce vzednutí demokratické vlny se kadeti okamžitě začínají chovat jako ničemové.

Zmiňme se ještě o zprávě v listu *Golos Moskvy*, že dělníci navrhli studentům, aby 14. listopadu uspořádali mohutnou demonstraci. Něco pravdy na tom asi bude, neboť dnes (15. [28.] listopadu) přinášejí pařížské noviny zprávu,

že v Petrohradě bylo zatčeno třináct členů byra odborových svazů za *pokus* uspořádat dělnickou demonstraci.

Social-demokrat, č. 18
16. (29.) listopadu 1910

Podle listu Social-demokrat

O DEMONSTRACI
U PŘÍLEŽITOSTI
MUROMCEVOVA ÚMRTÍ

(POZNÁMKA)

„Tato дума se dnešním dnem definitivně rozešla se smýšle-
ním lidu a národním vědomím,“ píše kadetská Reč o první
schůzi čtvrtého zasedání černosotňovské dумы. Naráží tím
samozřejmě na to, že černosotňovci a okťabristé odmítli
uctít památku předsedy I. dумы Muromceva^[149].

Těžko by se našla věta, jež by výstižněji vyjádřila toto
zcela pochybené stanovisko, které zastávají naši liberálové
v boji za svobodu, zvláště pak v případě demonstrace
u příležitosti Muromcevova úmrtí.

Není pochyb, že demonstrace proti carské vládě, proti
absolutistickému režimu, proti černosotňovské dumě byla
u příležitosti Muromcevova úmrtí nutná, že se demonstra-
ce konala a že se jí zúčastnily nejrůznější a nejširší vrstvy
obyvatelstva, nejrůznější strany od sociální demokracie až
po kadety, „progresisty“¹⁰ a polské okťabristy (Polské
kolo¹¹). A stejně tak není pochyb, že kadetské hodnocení
této demonstrace nejméně po sté dokazuje, jak daleko mají
kadeti k demokracii a jak je pro demokracii v Rusku
zhoubné, že se jí ujali nebo se na ní podílejí jako vedoucí
síla naši kadeti.

Všichni demokraté a všichni liberálové se zúčastnili
a museli se zúčastnit demonstrace u příležitosti Muromce-
vova úmrtí, neboť v příšeří režimu černosotňovské dумы
umožnila tato demonstrace vyjádřit otevřený a poměrně
mohutný *protest* proti samoděržaví. Samoděržaví se houžev-
natě bránilo zavedení zastupitelských orgánů v Rusku.
Svolalo první parlament v Rusku ve zfalšované a deforma-
vané podobě, když už si na něm proletariát a revoluční

rolnictvo masovým bojem toto svolání vynutily. Samoděržaví zlehčovalo demokracii a lid a posmívalo se jim, *dokud* se hlas lidu, hlas demokratů v I. dumě¹², ozýval. Samoděržaví nyní pronásleduje i pouhou vzpomínku na toto chabé vyjádření požadavků demokratů v I. dumě (tyto požadavky byly za I. dumy a z její tribuny vysloveny mnohem tišeji, nesměleji, skromněji a méně naléhavě, než tomu bylo na podzim 1905 z tribun, které vznikly v důsledku vlny otevřeného masového boje).

Právě proto se demokraté a liberálové mohli a museli sejít na protestní demonstraci proti samoděržaví vždy, kdykoli tato demonstrace připomněla masám revoluci. A když už se na společné demonstraci sešli, *nemohli* se nevyjádřit k tomu, jak hodnotí celkové úkoly demokracie, zejména historii I. dumy *oni*. A hned první pokus o takové hodnocení ukázal nepředstavitelnou ubohost, politickou slaboduchost našeho buržoazního liberalismu.

Jen si představte: černosotňovská дума se „dnes“, 15. října 1910, „definitivně a navždy odtrhla“ od lidu! To znamená, že až dosud od něho definitivně odtržena nebyla. To znamená, že účast na uctění Muromcevovy památky zabránila či mohla zabránit tomu, aby někteří z našich kontrarevolucionářů nebyli „odtrženi“ od „smýšlení lidu“, to jest odtrženi od demokracie. Vy, pánové, kteří si děláte nárok na vznešené označení demokrat, pochopte přece, že formulujete-li otázku takto, jste to především vy, kdo snižuje význam demonstrace a kdo ji profanuje. „I když po morálně politické stránce nehodnotíme III. dumu nijak vysoko,“ píše Reč, „přesto by nám připadalo absurdní myslet si, že by mohla odmítnout tuto základní povinnost uctít z tribuny jméno toho, kdo tak důstojně a skvěle zahájil (!) její činnost a dal jí požehnání.“ Ti tomu dali, jen co je pravda: Muromcev zahájil „její“ činnost, činnost III. dumy a dal jí požehnání! Kadeti tak nechtěně vyslovili trpkou pravdu, že zrada ruského liberalismu a ruské buržoazie na revolučním boji a na povstání z konce roku

1905 „zahájila a dala požehnání“ období kontrarevoluce jako celku, zvláště pak III. dумы. „Mysleli jsme,“ píše Reč, „že hrstka politických skandalistů nedokáže překřičet hlas slušnosti a taktu ve většině dумы.“ Vida, tak ono šlo o „slušnost a takt“, a ne o protest proti samoděržaví. Tak ono nejde o to, že by *se* demokracie „odtrhla“ od kontrarevoluce, ale o to, že liberalismus *se sjednocuje* s kontrarevolucí. Liberalismus přechází na půdu kontrarevoluce, když zve její představitele, oktábristy, k účasti na uctění Muromcevovy památky nikoli proto, aby tak vyjádřili protest proti samoděržaví, nýbrž proto, aby se zachovala „slušnost a takt“. Muromcev „zahájil činnost prvního pseudoparlamentu svolaného carem a „dal mu požehnání“ (to už tak bývají taková hloupá slova!) a vy, páni oktábristé, sedíte v třetím pseudoparlamentě svolaném carem, jestlipak tedy nebude „neslušné a netaktní“, když odmítnete splnit „elementární povinnost“? Jak úžasně vystihuje tento docela malý příklad, tato jediná úvaha kadetského oficiálního orgánu celou ideovou a politickou prohnitost našeho liberalismu! Jeho linií je *přemlouvat* samoděržaví, černosotňovské statkáře a jejich spojence oktábristy, a nikoli zvyšovat *demokratické* uvědomění mas. Jeho osud je proto stejně nevyhnutelný a neodvratný jako osud podobného buržoazního liberalismu v každé buržoazně demokratické revoluci: být navěky otrokem monarchie a feudálů a věčně od nich dostávat kopance.

Kdyby kadetští poslanci aspoň trošku chápali úkoly demokracie, postarali by se i v III. dumě o demonstraci před zraky lidu, a ne o to, aby *oktábristé* splnili „elementární povinnost“. Znamenalo by to tak či onak dosáhnout, aby se věc projednávala, a ne kvůli tomu podávat předsedovi interpelaci (o veřejném přednesení takové interpelace podle § 120 jednacního řádu rozhoduje předseda).

Kdyby kadetští publicisté aspoň trošku chápali úkoly demokracie, nevyčítali by oktábristům netaktnost, ale vysvětlili by jim, že postup III. dумы jen zdůrazňuje význam

demonstrace u příležitosti Muromcevovy smrti, že namísto *šosáckého*, maloměšťáckého žvanění o „slušnosti a taktu“ dostává celou věc na úroveň *politického* hodnocení dnešního režimu a úlohy různých stran.

Avšak demonstrace u příležitosti Muromcevovy smrti nutně musela rozvířít i jinou otázku, a to otázku historického významu I. dumy. Nemusím ani říkat, že kadeti, kteří v ní měli většinu a dělali si tehdy naději, že budou mít kadetskou vládu, že dosáhnou „pokojnou“ cestou svobody a upevní v demokratickém táboře svou vedoucí úlohu, opěvují Muromceva jako „národního hrdinu“. Trudovici klesli až tak hluboko, že se k tomuto liberálnímu chóru připojili ústy pana Žilkina^[46] a opěvovali Muromceva dokonce jako politického „učitele“ levicových stran.

Toto kadetské a trudovické hodnocení I. dumy je velmi významné, protože svědčí o neobyčejně nízké úrovni politického uvědomění v ruské „společnosti“. „Společnost“, která s nadšením přijímá politickou úlohu kadetů v I. dumě, nemá právo stěžovat si na Stolypina a na III. dumu: má přesně takovou vládu, jakou si zaslouží. Vedoucí úloha liberálů v ruském osvobozeneckém hnutí je neklamnou známkou jeho slabosti a neodstranitelnosti nadvlády zdivočelých statkářů.* Revoluce *vítězila a mohla by zase vítězit* jedině tehdy, kdyby proletariát odsunul liberály na vedlejší kolej a ujal se vedení sám.

Období I. dumy bylo obdobím, kdy proletariát po prosincové porážce sbíral síly k novému náporu. Počet revolučních stávek, jenž po prosinci poklesl, se znovu prudce zvýšil; dělníky následovali rolníci (na jaře 1906 zachvátily rolnické bouře 46 % újezdů v evropském Rusku); vzrostl počet vojenských „vzpour“. Liberální buržoazie stála před dilematem: buď pomáhat novému *revolučnímu* náporu mas, což by umožnilo vítězství nad carismem, nebo revoluci

* Zdivočelý statkář — hlavní postava stejnojmenné pohádky M. J. Saltykova-Ščedrina. *Čes. red.*

zavrhnout a tím usnadnit vítězství carismu. Další rozmach masového boje, další kolísání buržoazie, nerozhodnost a vyčkávání carismu — to je *podstata* období I. dumy, to je *třídní základ* tohoto období dějin Ruska.

Kadeti jako vedoucí strana v I. dumě a Muromcev jako jeden z vůdců této strany ukázali, že vůbec nechápu politickou situaci, a znovu demokracii zradili. Odmítli revoluci, odsuzovali masový boj, kladli mu do cesty nejrůznější překážky a snažili se využít nerozhodnosti carismu, aby ho strašili revolucí a *jménem* revoluce po něm žádali dohodu (= kadetský vládní kabinet). Taková taktika byla pochopitelně vůči demokratickému táboru *zradou*, vůči carismu bezmocným, zdánlivě „konstitučním“ chvástáním. A carismus přitom pochopitelně získával čas k soustředování sil, *předstíral*, že s kadety vyjednává, a přitom *chystal* rozpuštění dumy a státní převrat. Proletariát a část rolnictva povstaly na jaře 1906 k novému boji a jejich vinou či neštěstím bylo, že bojovaly málo energicky a že jich nebylo dost. Liberálové na jaře 1906 nadšeně vítali hru na ústavu a vyjednávání s Trepovem, a odsuzovali ty, kdo jediní mohli Trepovy *zdotat*, a znesnadňovali jim práci.

Buržoazní farizejové s oblibou říkávají: de mortuis aut bene aut nihil (o mrtvých jen dobré). Proletariát potřebuje vědět *pravdu* o živých i mrtvých politicích, neboť ten, kdo si skutečně zaslouží název politik, jím zůstává i po své fyzické smrti. Říkat o Muromcevovi konvenční lži znamená škodit věci proletariátu a demokracie, podrývat uvědomění mas. Říkat trpkou pravdu o kadetech a o těch, kdo se jimi dali vést (a podvádět), znamená vzdávat čest tomu *velkému*, co přinesla první ruská revoluce, znamená přispívat k úspěchu revoluce druhé.

Social-demokrat, č. 18
16. (29.) listopadu 1910
Podepsán N. Lenin

Podle listu Social-demokrat

D V A S V Ě T Y

O magdeburském sjezdu Sociálně demokratické strany Německa se toho napsalo ve všech novinách už hodně a všechny nejdůležitější události na tomto sjezdu, veškeré peripetie boje jsou dostatečně známy¹³. Vnější stránka boje revizionistů proti ortodoxům a dramatické epizody na sjezdu upoutávaly až příliš mnoho pozornosti čtenářů na úkor objasňování zásadního významu tohoto boje a ideově politických kořenů názorových neshod. A přitom magdeburská diskuse — hlavně pokud jde o hlasování bádenských poslanců pro rozpočet — přinesla vrcholně zajímavý materiál charakterizující dva myšlenkové světy, dvě třídní tendence *uvnitř* Sociálně demokratické dělnické strany Německa. Hlasování pro rozpočet je pouze jedním z projevů těchto názorových neshod dvou světů, neshod tak hlubokých, že v budoucnu jistě budou mít příčiny daleko závažnější, daleko hlubší a významnější. A dnes, kdy se v Německu — jak je každému jasné — *schyluje* k velké revoluční bouři, bude záhodno podívat se na magdeburskou diskusi jako na malou přehlídku nepatrné části armády (neboť otázka hlasování pro rozpočet je jen nepatrnou částí hlavních otázek sociálně demokratické taktiky) *před* začátkem kampaně.

Co ukázala tato přehlídka, pokud jde o to, jak chápou různé složky proletářské armády své úkoly? Co nám tato přehlídka říká o tom, jak si budou různé složky této armády počínat? To jsou otázky, které zde chceme rozebrat.

Začněme jedním osobním (na první pohled) střetnutím. Vůdce revizionistů Frank jako všichni bádenští horlivě

zdůrazňoval, že ministr von Bodman nejprve upíral sociální demokracii „rovnoprávnost“ s jinými, buržoazními stranami, a potom jakoby tuto „urážku“ odvolal. Bebel o tom ve svém referátě řekl:

„Jestliže ministr dnešního státu, představitel nynějšího státního a politického zřízení — a cílem současného státu jako politické instituce je bránit a podporovat dané státní a politické zřízení proti všem útokům sociálních demokratů, bránit je v případě potřeby i násilím, — jestliže tedy tento ministr říká, že upírá sociální demokracii rovnoprávnost, má na to ze svého hlediska plné právo.“ Frank Bebel přerušuje a volá: „To je neslýchané!“ A Bebel mu na to odpovídá: „Považuji to za úplně přirozené.“ Frank znovu vykřikuje: „To je neslýchané!“

Proč to Franka tak pobouřilo? Protože bezmezně věří v buržoazní „zákonnost“, v buržoazní „rovnoprávnost“, a nechápe historické *meze* této zákonnosti, nechápe, že jakmile dojde na hlavní a základní otázku, otázku zachování buržoazního vlastnictví, celá tato zákonnost se *musí*, nutně se musí rozsypat v prach. Frank je plně v zajetí maloburžoazních konstitučních iluzí: proto nechápe historickou *podmítněnost* konstitučního zřízení ani v takové zemi, jako je Německo; věří v absolutní význam, v absolutní sílu buržoazní (lépe řečeno buržoazně feudální) ústavy v Německu, a cítí se upřímně *dotčen*, že ministr ústavní vlády nechce uznat „rovnoprávnost“ jeho, Franka, člena parlamentu a muže, jenž jedná v naprostém souladu se zákonem. Frank je dokonce touto zákonností opojen tak, že zapomíná na nesmiřitelnost zájmů buržoazie a proletariátu a bezděky přechází na stanovisko lidí, kteří pokládají tuto buržoazní zákonnost za věčnou a domnívají se, že socialismus lze vtěsnat do rámce této zákonnosti.

Bebel přistupuje k otázce bez těchto konstitučních iluzí, příznačných pro konstituční demokracii, a staví ji na půdu třídního boje. Může mě „urazit“, že nám, nepřátelům celého buržoazního zřízení, upírá rovnoprávnost na zá-

kladě buržoazního práva hájit toto zřízení? Vždyť pouhé pomýšlení, že by mě to mohlo urazit, svědčí o nepevnosti mého socialistického přesvědčení!

A Bebel se snaží Frankovi vyložit sociálně demokratické názory na názorných příkladech. Nás nemohl „urazit“ výjimečný zákon proti socialistům¹⁴, — říká mu; byli jsme plni hněvu a nenávisti, „a kdybychom tehdy byli mohli udělat, co jsme si z celého srdce udělat přáli, byli bychom se vrhli do boje a rozbili na padrt' všechno, co nám stálo v cestě“ (*projevy nadšeného souhlasu* — uvádí na tomto místě stenografický záznam). „A byli bychom zradili naši věc, kdybychom to neudělali“. (*Správně!*) „Jenže my jsme to udělat nemohli.“

Uráží mě, že ministr ústavní vlády upírá socialistům rovnoprávnost, uvažuje Frank. Vás nemá co urážet, říká Bebel, upírá-li vám rovnoprávnost muž, který vás proti všem „zásadám“ ještě před nedávnem držel pod krkem, který vás musel držet pod krkem, když chtěl bránit buržoazní zřízení, a zítra vás bude muset držet pod krkem zas (tohle Bebel neřekl, ale jasně to naznačil; proč je Bebel tak opatrný, že používá jen náznaků, vysvětlíme na patřičném místě). Byli bychom zrádci, kdybychom nezničili tyto nepřátele proletariátu, jakmile to bude možné.

Dva myšlenkové světy: na jedné straně hledisko proletářského třídního boje, který může být v určitých historických obdobích veden v rámci buržoazní zákonnosti, který však *nevyhnutelně* vede k rozuzlení, k přímému střetu, k dilematu: buď buržoazní stát „rozbijeme na padrt'“, nebo budeme rozbiti a zničeni sami. Na druhé straně hledisko reformisty, příslušníka maloburžoazie, který pro stromy nevidí les, pod pozlátkem ústavní zákonnosti nevidí nelítostný třídní boj a kdesi v zapadlém hnízdě jakéhosi státečku zapomíná na velké historické otázky současnosti.

Reformisté se pokládají za reálné politiky, za lidi pozitivní práce, za lidi se státnickým rozhledem. Podporovat v řadách proletariátu tyto naivní iluze je výhodné pro

toho, kdo vládne v buržoazní společnosti, avšak sociální demokraté je musí nemilosrdně odbourávat. Slova o rovnoprávnosti jsou „nic neříkající fráze“, říká Bebel. „Kdo dokáže nacytat na tyto fráze celou socialistickou frakci, je podle mne člověk se státnickým rozhledem,“ pravil Bebel za všeobecného veselí účastníků sjezdu, „zato ti, kdo se dají nacytat, nejsou u mne žádní lidé se státnickým rozhledem.“ To přesně sedí na nejružnější oportunisty v socialistickém hnutí, kteří se dají nacytat národními liberály v Německu¹⁵ a kadety v Rusku. „Negativisté často dosáhli mnohem víc než lidé takzvané pozitivní práce,“ pravil Bebel. „Ostrá kritika, ostrá opozice padá vždy na úrodnou půdu, je-li tato kritika oprávněná, a naše bezesporu oprávněná je.“

Oportunistické fráze o pozitivní práci znamenají v mnoha případech práci *pro liberály* a vůbec pro ty, kdo mají v rukou moc, kdo určují, jakým směrem se bude vyvíjet činnost daného státu, společnosti, kolektivu. A Bebel přímo dospívá k závěru, že „v naší straně je hodně takových národních liberálů, kteří provádějí národně liberální politiku“. Jako příklad uvedl *Blocha*, poměrně známého redaktora takzvaného (podle Bebelova *takzvaného*) Socialistického měsíčníku (*Sozialistische Monatshefte*¹⁶). „Národní liberálové nepatří do naší strany,“ prohlásil Bebel otevřeně za všeobecného souhlasu sjezdu.

Podívejte se na seznam spolupracovníků časopisu *Sozialistische Monatshefte*. Jsou tam *všichni* reprezentanti mezinárodního oportunismu. A naše likvidátory si tam nemohou vynachválit. Cožpak to nejsou dva myšlenkové světy, když vůdce německé sociální demokracie prohlásí redaktora tohoto orgánu za národního liberála?

Oportunisté na celém světě jsou pro politiku bloku s liberály, občas ji přímo a nepokrytě vyhlásují a provádějí, jindy zase propagují nebo ospravedlňují volební úmluvy s liberály, podporu jejich hesel atd. Bebel znovu, po kolkáté už ukázal, jak hluboce pochybená a falešná je to poli-

tika, a o jeho slovech se dá bez nadsázky říci, že každý sociální demokrat je má znát a mít na paměti.

„Jestliže jako sociální demokrat uzavírám blok s buržoazními stranami, mohu se vsadit sto ku jedné, že tím nezískají sociální demokraté, ale buržoazní strany, kdežto my na to doplatíme. Takový už je *politický zákon*, že všude, kde uzavře blok pravice s levicí, levice na to doplácí, kdežto pravice získává...“

Jestliže uzavírám politický blok se stranou, která stojí *zásadně* proti mně, pak nutně musím přizpůsobovat svou taktiku, tj. svůj způsob boje tomu, abych tento blok nerozbíjel. Pak už si nemohu dovolit ostrou kritiku ani zásadní boj, protože bych se tím dotkl svých spojenců; budu muset mlčet, ledacos krýt, omlouvat věci, které se omluvit nedají, a maskovat věci, které zamaskovat nelze.“

Oportunismus je právě proto oportunismem, že obětuje *stěžejní* zájmy hnutí chvilkovým výhodám nebo kombinacím, vycházejícím z naprosto krátkozrakých a povrchních kalkulací. Frank se v Magdeburku pateticky rozhovořil o tom, jak ministři v Badenu „chtějí nás, sociální demokraty, získat pro spolupráci“!

Nesmíte se dívat nahoru, ale dolů, říkali jsme za revoluce našim oportunistům, kteří se často nadchli pro různé kadetské plány. Bebel na adresu Franků ve svém závěrečném slově v Magdeburku řekl: „Masy nepochopí, že mohou existovat sociální demokraté schopní odhlasovat důvěru vládě, kterou by masy nejraději svrhly. Často mívám dojem, že někteří naši vůdcové si dnes už ani neuvědomují utrpení a bídu prostého lidu (*bouřlivý souhlas*), že ani nevědí, v jakých podmínkách žije.“ A „v celém Německu je už cítit značné roztrpčení“.

„Žijeme v době,“ pravil Bebel na jiném místě svého projevu, „kdy jsou bezzásadové kompromisy obzvlášť nepřípustné. Třídní protiklady se nezmírňují, ale zostřují. Čekají nás velmi, velmi těžké časy. Co bude po nadcházejících volbách? To se teprve uvidí. Dojde-li to tak daleko, že v roce 1912 vypukne v Evropě válka, pak uvidíte, co všechno zažijeme a jaké stanovisko budeme muset zastávat. Určitě jiné, než jaké teď zastávají Bádenci.“

Zatímco jedni pociťují samolibé uspokojení s nynějšími poměry v Německu, Bebel obrací veškerou svou pozornost ke změně, k níž nutně musí dojít, a totéž radí i straně. „Všechno, co jsme až dosud zažili, byly jen nepříliš významné potyčky předních hlídek,“ řekl Bebel v závěrečném slově. Rozhodující boj nás teprve čeká. A z hlediska tohoto rozhodujícího boje je celá taktika oportunistů vrcholem bezcharakternosti a krátkozrakosti.

Tam, kde Bebel mluví o příštím boji, omezuje se na pouhé náznaky. Ani jednou výslovně neříká, že se v Německu schyluje k revoluci, přestože to má bezesporu na mysli — všechny jeho výroky o zostřování rozporů, o obtížnosti reforem v Prusku, o bezradnosti vlády a vládnoucí třídy, o rostoucím roztrpčení lidu, o nebezpečí války v Evropě, o hospodářském tlaku vzrůstajícím v důsledku celkové drahoty a o sdružování kapitalistů v trusty a kartely atd. atd. — všechny mají zjevně straně a masám objasnit nevyhnutelnost revolučního boje.

Proč je Bebel tak opatrný, proč věci jen naznačuje? Protože narůstající revoluce v Německu probíhá ve specifické politické situaci, která se nepodobá předrevolučním obdobím v jiných zemích a která proto vyžaduje, aby vůdcové proletariátu vyřešili jistý *nový* úkol. Hlavní zvláštností této specifické předrevoluční situace je, že budoucí revoluce nutně musí být mnohem dalekosáhlejší a promyšlenější a musí strhnout širší masy do obtížnějšího, úpornějšího a delšího boje než všechny předcházející revoluce. A zároveň se tato předrevoluční situace vyznačuje tím, že ve srovnání s dřívější dobou vládne nejstriktnější *zákonnost*, která je nyní na překážku těm, kdo ji zavedli. V tom je specifikum situace, v tom spočívá obtížnost a novum úkolu.

Ironií dějin se stalo, že vládnoucí třídy v Německu, které vytvořily v druhé polovině 19. století nejmocnější stát a zajistily si podmínky pro co nejrychlejší kapitalistický pokrok a co nejpevnější ústavní zákonost, se nyní zjevně dostávají

do situace, kdy tuto zákonnost, *jejich* zákonnost, *budou muset* rozbít, budou to muset udělat, aby si buržoazie udržela nadvládu.

Sociálně demokratická dělnická strana Německa takřka půl století příkladně využívala buržoazní zákonnost a dokázala si v té době vybudovat nejlepší proletářské organizace, vynikající tisk, vychovala nejuvědomělejší a nejsemknutější socialistickou proletářskou avantgardu, jakou jen lze za kapitalismu vychovat.

Nyní se blíží doba, kdy toto půlstoletí německých dějin *musí* být, z objektivních příčin musí být vystřídáno jiným obdobím. Po období využívání zákonnosti vytvořené buržoazií *přichází* období velikých revolučních bitev, přičemž tyto bitvy budou *v podstatě* znamenat likvidaci *veškeré* buržoazní zákonnosti, *celého* buržoazního zřízení, a *formálně* musí začít (a začínají) rozpačitými pokusy buržoazie zbavit se zákonnosti, kterou sama vytvořila a která se pro ni stala nesnesitelnou! „Střílejte první, páni měšťáci!“ Těmito slovy vyjádřil v roce 1894 Engels specifiku situace a specifiku taktických úkolů revolučního proletariátu¹⁷.

Socialistický proletariát ani na okamžik nezapomene, že ho čeká, že ho neodvratně čeká revoluční boj mas, který zlikviduje veškerou zákonnost buržoazní společnosti odsouzené k zániku. A přitom strana, která padesát let skvěle využívala buržoazní zákonnost *proti* buržoazii, nemá nejmenší důvod vzdávat se této výhody v boji, tohoto náskoku v bitvě vyplývajícího z toho, že *se nepřítel zapletl* do sítě své vlastní zákonnosti, že je nucen „střílet první“, že je nucen zničit svou vlastní zákonnost.

V tom je specifická předrevoluční situace v dnešním Německu. A proto je starý Bebel tak opatrný, proto věnuje veškerou pozornost nadcházejícímu velkému zápasu a plně využívá svůj obrovský talent, zkušenosti i autoritu k útokům proti krátkozrakým a bezcharakterním oportunistům, kteří tento zápas nechápou, kteří se pro něj jako vůdcové nehodí a kteří se během revoluce pravděpodobně změní

z vůdců v lidech, které je třeba vést, anebo je dokonce z boje vyřadit.

V Magdeburku s těmito vůdci polemizovali, odsuzovali je, dávali jim oficiální ultimátum jako reprezentantům všeho nespolehlivého a slabošského, co se ve velké revoluční armádě nahromadilo a co je nakaženo buržoazní zákonností, co zhlouplo ze zbožného obdivu k této zákonnosti, k celé omezenosti *jednoho* z období otrokářství, tj. jednoho z období buržoazní nadvlády. Tím, že německý proletariát tyto oportunisty odsoudil a pohrozil jim vyloučením, odsoudil zároveň ve své mohutné organizaci všechny lidi zkostrnatělé, nejisté a slabošské, kteří se nedokáží oprostít od psychologie zanikající buržoazní společnosti. Tím, že nejvyspělejší třída odsoudila špatné revolucionáře ve svém středu, demonstrovala ještě před nastoupením cesty sociální revoluce své síly.

V době, kdy se pozornost všech revolučních sociálních demokratů na celém světě soustředila na to, jak se němečtí dělníci připravují k boji a jak vybírají vhodný okamžik, bedlivě sledují nepřitele a hledí *se zbavit* slabostí oportunismu, oportunisté na celém světě se zlomyslně radovali, že se Luxemburová a Kautsky neshodli v hodnocení současné situace, že se rozcházejí v názoru, zda ke zvratu, jakým byl pro revoluci v Rusku 9. leden, už dochází, *nebo ještě nedochází*, zda nastává už teď, nebo nastane *o něco později*. Oportunisté se zlomyslně radovali, snažili se rozněcovat tyto nepodstatné názorové neshody na stránkách časopisu Sozialistische Monatshefte i listu Golos social-demokrata (Martynov^[107]), časopisu Žizň, Vozrožděnije¹⁸ a v podobných likvidátorských orgánech, i v Die Neue Zeit¹⁹ (Martov^[276])*. Ubohost těchto metod oportunistů z různých zemí se potvrdila i v Magdeburku, kde názorové neshody mezi německými revolučními sociálními demokra-

* V časopisu Die Neue Zeit Martovovi rázně odpověděl soudruh Karski^[271].

ty nehrály žádnou významnou úlohu. Oportunisté se radovali předčasně. Magdeburský sjezd *schválil* první část rezoluce navržené *Rosou Luxemburgovou*, v níž je masová stávka výslovně uvedena jako bojová zbraň.

Social-demokrat, č. 18
16. (29.) listopadu 1910

Podle listu Social-demokrat

L. N. T O L S T O J

Zemřel Lev Tolstoj. Jeho světový význam jako umělce i světová proslulost jako myslitele a hlasatele určitých morálních a náboženských zásad — to vše svým způsobem zrcadlí světový význam ruské revoluce.

L. N. Tolstoj se stal velkým umělcem ještě v době nevolnictví. V mnoha geniálních dílech, která napsal za své více než padesátileté literární činnosti, zachytil převážně staré, předrevoluční Rusko, které zůstalo i po roce 1861 polofeudální, zachytil Rusko vesnické, Rusko statkářů a rolníků. Při líčení tohoto historického období Ruska dokázal ve svých dílech položit tolik závažných otázek a s takovou uměleckou naléhavostí, že se jeho díla dostala na jedno z předních míst ve světové umělecké literatuře. Období revolučních příprav v jedné ze zemí utiskovaných feudály znamenalo v geniálním zobrazení Tolstého veliký krok vpřed v uměleckém vývoji celého lidstva.

Tolstého umělce však v Rusku zná jen nepatrná menšina lidí. Aby se jeho veliká díla stala skutečně majetkem *všech*, je nutno neustále bojovat proti společenskému zřízení, které odsuzuje milióny a desetimilióny lidí k nevzdělanosti a otupělosti, k nelidské dřině a bídě, je nutno dosáhnout socialistického převratu.

Tolstoj nezanechal jen umělecká díla, kterých si budou široké vrstvy lidu vždy vážit a číst je, až po svržení statkářů a kapitalistů vytvoří lidské životní podmínky; Tolstoj v nich dovedl také nesmírně působivě tlumočit smýšlení širokých vrstev prostých lidí utlačovaných tehdejšími zřízeními, vylíčit jejich postavení a vyslovit jejich živelný protest a nespo-

kojenost. A jelikož tato díla zobrazují převážně období let 1861—1904, zachytil v nich neobyčejně přesvědčivě — jako umělec i jako myslitel a hlasatel určitých morálních a náboženských zásad — historickou specifikou celé první ruské revoluce, její sílu i její slabost.

Jedním z hlavních charakteristických rysů naší revoluce je, že to byla *rolnická* buržoazní revoluce a probíhala v době, kdy kapitalismus dosáhl značně vysoké úrovně svého vývoje na celém světě a relativně vysoké v Rusku. Byla to buržoazní revoluce, neboť jejím bezprostředním úkolem bylo svrhnout carský absolutismus a carskou monarchii a skoncovat se statkářskou držbou půdy, ne však svrhnout nadvládu buržoazie. Zejména rolnictvo si tento poslední úkol neuvědomovalo, neuvědomovalo si jeho odlišnost od bližších a naléhavějších bojových úkolů. Byla to rolnická buržoazní revoluce, neboť objektivní situace vyžadovala především změnu základních životních podmínek rolnictva, odstranění staré středověké držby půdy a „uvolnění prostoru“ pro kapitalismus, objektivní situace vynesla na scénu dějin rolnické masy, aby si počínaly víceméně samostatně.

Dílo Tolstého zachycuje sílu i slabost, velikost i omezenost tohoto rolnického masového hnutí. V jeho strhujícím, vášnivém a nejednou i nemilosrdně ostrém protestu proti státu a proti církvi podporující státní a policejní moc se odráží smýšlení primitivních rolnických demokratů, v nichž staletí nevolnictví, byrokratické zvěle a okrádání, církevního jezuitství, lhaní a podvádění nahromadila mnoho zloby a nenávisti. Jeho striktně odmítavý postoj k soukromému vlastnictví půdy je odrazem psychologie rolnických mas v onom historickém okamžiku, kdy stará středověká držba půdy, jak statkářská, tak držba „přídelů“ ze státní půdy se stala už naprosto nepřekonatelnou překážkou pro další rozvoj země a kdy tato stará držba půdy musela být zcela důsledně a nemilosrdně zlikvidována. Z jeho neustále se opakující obžaloby kapitalismu, plné opravdového zápalu a upřímného hněvu, je cítit nesmírná hrůza patriar-

chálního rolníka, na něhož doráží nový, neviditelný a neznámý nepřítel, který přichází odněkud z města nebo z ciziny, vyvrací všechny „pilíře“ vesnického života a přináší jen strašlivou bídu a žebráckou hůl, hladomor, mravní úpadek, prostituci a syfilis — všechny neřesti „období prvotní akumulace“, stonásobně zvýšené tím, že se do ruských poměrů přenesly nejnovější způsoby okrádání, zdokonalené panem Kupónem²⁰.

Avšak tento zanícený bojovník, vášnivý žalobce a veliký kritik prozradil přitom ve svých dílech naprostou neznalost příčin krize i způsobu, jak tuto krizi, jež Rusku hrozí, překonat, takže uvažuje jako patriarchální, naivní rolník, a nikoli jako evropsky vzdělaný spisovatel. Boj proti feudálnímu a policejnímu státu, proti monarchii se u něho měnil v odmítání politiky, vedl k učení o „neodporování zlu“ a nakonec ho přivedl k naprostému odmítání revolučního boje mas v letech 1905—1907. Boj proti oficiální církvi byl u něho provázen hlasáním nového, očištěného náboženství, tj. nového, čistšího a rafinovanějšího jedu pro utlačený lid. Odmítání soukromého vlastnictví půdy nevedlo k soustředění veškerého boje proti skutečnému nepříteli, proti statkářské držbě půdy a jejímu politickému mocenskému nástroji — monarchii, nýbrž k snílkovskému, rozpačitému a bezmocnému vzdychání. Pranýřoval kapitalismus za všechno utrpení, které lidu přináší, zároveň se však vůbec nezajímal o osvobozenecký boj mezinárodního socialistického proletariátu v různých zemích.

Rozpory v názorech Tolstého nejsou jen rozpory v jeho vlastním myšlení, nýbrž jsou odrazem nesmírně složitých a protikladných poměrů, sociálních vlivů a historických tradic, které utvářely mentalitu různých tříd a různých vrstev ruské společnosti v období *mezi* reformou a revolucí.

Proto lze Tolstého správně hodnotit jedině z hlediska třídy, která svou politickou úlohou a svým bojem v době prvního pokusu o řešení těchto rozporů, za revoluce, dokázala, že je povolána stát se vedoucí silou v boji za svobodu

lidu a za osvobození mas od vykořisťování, dokázala svou hlubokou oddanost demokracii a schopnost bojovat proti omezenosti a nedůslednosti buržoazní (tedy i rolnické) demokracie, lze jej správně hodnotit jedině z hlediska sociálně demokratického proletariátu.

Podívejte se, jak Tolstého hodnotí vládní tisk. Prolévá nad ním krokodýlí slzy, ujišťuje, jak si váží „velikého spisovatele“, a přitom obhajuje „svatý“ synod. Jenže právě svatí otcové se dopustili té nejodpornější podlosti, když poslali k umírajícímu popy, aby prosté lidi zmátli a mohli tvrdit, že se Tolstoj „dal na pokání“. Svatý synod vyobcoval Tolstého z církve. Tím lépe. Tento velkolepý kousek se mu započítá, až lid začne účtovat s byrokraty v kutnách, s četníky v sutanách, s tmářskými inkvizitory, kteří podpořovali protižidovské pogromy a jiné kousky černosotňovské carské kliky.

Podívejte se, jak Tolstého hodnotí liberální tisk. Omezil se na plané, formálně liberální, omšelé profesorské fráze o „hlasu civilizovaného lidstva“, o „jednomyslném ohlasu ve světě“, o „myšlenkách pravdy a dobra“ apod., za které Tolstoj tolik tepal — a právem tepal — buržoazní vědu. Liberální tisk *nemůže* jasně a zřetelně hodnotit Tolstého názory na stát, na církve, na soukromé pozemkové vlastnictví, na kapitalismus — ne proto, že by to cenzura nedovolila; naopak, cenzura jim jde na ruku! — ale proto, že každé kritické slovo Tolstého je políčkem buržoaznímu liberalismu, proto, že už samotné Tolstého nebojácné, otevřené a přímočaré *formulování* nejpalcivějších, nejožehavějších otázek naší doby působí *jako facka* vedle šablonovitých frází, banálního plácání a vyhýbavého „civilizovaného“ lhaní naší liberální (a liberálně narodnické) publicistiky. Liberálové jsou tělem i duší pro Tolstého a tělem i duší proti synodu, a přitom jsou pro... věchovce²¹, s nimiž „můžeme diskutovat“, ale „musíme“ se s nimi vejít do jedné strany, „musíme“ s nimi spolupracovat v publicistice i v politice. A věchovcům za to posílá hubičky Antonij Volynskij.[4]

Liberálové především zdůrazňují, že Tolstoj je „velikým svědomím“. Cožpak tohle není pustá fráze, kterou opakuje v tisícerych obměnách Novoje vremja²² a všechny podobné tiskové orgány? Cožpak tohle není obcházení *konkrétních* otázek demokracie a socialismu, které Tolstoj *položil*? Nestaví se snad tím do popředí to, co je vlastně Tolstého předsudkem, a ne jeho moudrostí, co v něm patří minulosti, a ne budoucnosti, jeho odmítání politiky a hlásání mravního sebezdokonalování, a ne jeho bouřlivý protest proti každé třídní nadvládě?

Tolstoj zemřel a předrevoluční Rusko, jehož slabost a bezmocnost vyjadřuje filozofie a zachycuje dílo geniálního umělce, je už dnes minulostí. Avšak právě jeho literární odkaz nezapadl do minulosti, ale náleží budoucnosti. A tento odkaz přejímá, na tomto odkazu buduje ruský proletariát. Ten objasní masám pracujícího a vykořisťovaného lidu význam Tolstého kritiky státu, církve, soukromého pozemkového vlastnictví — ne proto, aby se masy spokojily sebezdokonalováním a vzdycháním po spravedlivém životě, ale proto, aby povstaly a zasadily další ránu carské monarchii a statkářské držbě půdy, které byly v roce 1905 jen mírně podlomeny a které je třeba odstranit. Vysvětlí masám tolstojovskou kritiku kapitalismu ne proto, aby se masy spokojily pouhým proklínáním kapitálu a moci peněz, ale aby se naučily opírat při každém svém kroku v životě i v boji o technické a sociální vymoženosti kapitalismu, aby se naučily, jak se semknout v pevnou a jednotnou miliónovou armádu socialistických bojovníků, kteří svrhnou kapitalismus a vytvoří novou společnost bez života v bídě a bez vykořisťování člověka člověkem.

O T E V Ř E N Ý D O P I S
V Š E M S T R A N Ě V Ě R N Ý M
S O C I Á L N Í M
D E M O K R A T Ů M^[168]

Na plenárním zasedání^[37] ústředního výboru v lednu 1910²³ jsme jako představitelé bolševické frakce naši frakci rozpustili a její peníze a ostatní majetek odevzdali třem známým činitelům mezinárodní sociální demokracie. Odevzdání těchto peněz i rozpuštění frakce bylo vázáno na *jisté dohodnuté podmínky*. Jaké to byly podmínky, je známo z našeho prohlášení na témž plenárním zasedání, z prohlášení schváleného plénem a uveřejněného hned v prvním čísle ústředního orgánu, které po plenárním zasedání vyšlo.

Stručně řečeno, podstatou těchto podmínek byl požadavek, aby ostatní frakce (především frakce *golosovců*, tj. menševiků vydávajících a podporujících list *Golos social-demokrata*) splnily *loajálně*, tj. čestně a důsledně svou povinnost, totiž že 1. budou bojovat proti likvidátorství a otzovismu²⁴, které jednomyslně přijatá rezoluce plenárního zasedání označila za výraz buržoazního vlivu na proletariát, a 2. rozpustí své frakce.

Dnes, po *ročních* zkušenostech, po ročním čekání jsme se dokonale a s konečnou platností přesvědčili, že ani golosovci, ani vperjodovci²⁵ *žádnou z těchto dvou* podmínek *nesplnili*.

Na základě tohoto přesvědčení jsme za prvé začali vydávat list *Rabočaja gazeta*²⁶ a za druhé jsme požádali, aby nám byly vráceny peníze a ostatní majetek — tuto žádost jsme zaslali před několika dny, 5. prosince 1910, ústřednímu výboru.

Po odeslání této žádosti se věc má formálně i meritorně takto: Dali jsme *za určitých podmínek* všechen majetek a všechny své síly na podporu protilikvidátorské a protiozovis-

tické činnosti, aby se obnovila strana a její plná jednota. Protože golosovci a vperjodovci nesplnili podmínky, k nimž se zavázali, pozbývá naše dohoda platnosti. I když tedy tuto likvidátory a oțzovisty nedodrženou dohodu vypoví- dáme, budeme se *nadále* snažit o obnovení strany a její plné jednoty, budeme prosazovat protilikvidátorskou a proti- oțzovistickou linii, avšak tuto práci *nemůžeme* dělat s *těmi* spojenci, kteří byli na plenárním zasedání přibráni (proto- že se věřilo jejich slibům) do ústředních orgánů strany. Protože podle všeobecného mínění i podle několika pro- hlášení delegátů národních organizací na plenárním zase- dání i na jiných stranických shromážděních, konferencích atd. je právě naše, bolševická frakce vždy považována za skupinu, která *je nejvíce odpovědná* za situaci ve straně, je naší povinností otevřeně vyložit své názory na situaci ve straně a na význam našich opatření.

Plenární zasedání v lednu 1910^[133] mělo pro naši stranu zvlášt velký historický význam. Definitivně stanovilo *tak- tickou linii* strany pro období kontrarevoluce, neboť *doplnilo* rezoluce z prosince 1908²⁷ v tom smyslu, že likvidátorství a oțzovismus jsou výrazem vlivu buržoazie na proletariát. Plenární zasedání se dále *zabývalo* zrušením frakcí v naší straně, tj. nutností vytvořit *skutečnou* jednotu uvnitř sociálně demokratické dělnické strany, přičemž tento úkol *uvedlo v souvislost* se stanovením ideově politických úkolů strany v současném historickém období.

Tyto dvě věci, které plenární zasedání z ledna 1910 udělalo, mají podle našeho přesvědčení *historický* význam a jejich výsledky jsou daleko závažnější, daleko aktuálnější a daleko trvalejší, než by se povrchnímu pozorovateli zdálo.

Jenže tyto výsledky byly nesmírně znehodnoceny *frázemi*, které se kolem nich nakupily. Nic se tak nepřičí duchu so- ciální demokracie, nic mu tak neškodí jako *fráze*. A „smířli- vecké“ *fráze* jsou stejně škodlivé a stejně matou lidi jako

fráze otzovistické a likvidátorské. Tyto „smířlivecké“ fráze kamuflují *podstatu* věci, a místo aby vycházely z reálných tendencí a z reálného poměru sil ve straně, omezují se na vzdychání a fantazírování, a navíc škodí *sblížení* těch, kdo se sblížit mohou a musí, neboť se pokoušejí *předstírat sjednocení* s těmi, kdo se dnes sjednotit nechtějí a nemohou.

V průběhu roku, který uplynul od lednového plenárního zasedání, se tyto fráze projeví v plném světle a přinesly své plody. Jestliže *se* strana nyní *poučí*, jestliže se z trpkých zkušeností hrdinů „smířliveckých“ frází *poučí*, jak *se nemá* přistupovat ke „smířování“ a odstraňování frakcí, nebude snad rok, jenž uplynul od plenárního zasedání, tak docela ztracen.

Podle těchto *frází* stačí získat „sliby“, že frakce budou rozpuštěny, stačí sestavit ústřední instituce z nejrůznorodějších lidí, stačí „dosáhnout rovnováhy“ protikladných elementů — a už to bude důležitý krok k odstranění frakcí.

Roční zkušenosti ukázaly a musely ukázat, že metoda stoupenců *frází* úplně zkrachovala. Na „slibech“ se nic postavit nedá a stavět cokoli na sjednocení různorodých a neslučitelných prvků je směšné. Všechno, co bylo v usneseních a opatřeních plenárního zasedání založeno *na frázích*, prasklo jako mýdlová bublina hned příští den. Ukázalo se, že usnesení i rezoluce stejně jako uměle vytvořené instituce jsou *ve skutečnosti* mrtvou literou, mrtvými institucemi. Avšak to, co bylo v jednání plenárního zasedání *reálné*, se rozvinulo, upevnilo a osvědčilo se při práci, našlo si nové formy existence *mimo* rezoluce, *nezávisle* na nich.

Těžko si představit názornější a poučnější lekci, než byla lekce z událostí, k nimž došlo v průběhu roku po plenárním zasedání, lekce, jaké se dostalo lidem, kteří si potrpí na fráze, na plané fantazírování, na rozdělování místček v jednotlivých institucích apod.

A co tedy bylo reálné v jednání plenárního zasedání? Reálné bylo zaměření na *souvislost* mezi ideově politickým *obsahem* stranické práce a rozpuštěním frakcí. Reálné bylo

sblížení těch frakcí nebo směrů, které spojovaly nikoli laciné smířlivecké fráze, nikoli nejrůznější sliby, nikoli rozdělování místecek v ústředních institucích, ale *činnost*, spojovalo je *pojetí* současných ideově politických úkolů a jejich stanovení a řešení v *praxi*.

Dokud pronášeli o zrušení frakcí květnaté a laciné fráze lidé, kteří nepochopili ani objektivní příčinu rozporů, ani to, jaká je *faktická* situace, jež jistým skupinám publicistů (jako třeba skupině pana Potresova a spol. nebo jiným skupinám machistických a otzovistických publicistů²⁸) *prakticky* zajišťuje nezávislost na straně, do té doby zůstávaly tyto fráze plané a bezmocné. Avšak jakmile se dvě základní, hlavní frakce, které ovlivnily *celé* dějiny dělnického hnutí v období revoluce, a dokonce *celé* dějiny revoluce v Rusku, postupně v důsledku změněných objektivních podmínek začaly sblížovat svou *činností* a *pojetím* těchto objektivních podmínek, pak už je marné veškeré úsilí intrikánů, kteří by chtěli toto sblížování zmařit nebo k němu vyvolat nedůvěru, protože započatý proces už zastavit nedokáží.

Skutečná situace ve straně, jež vznikla po plenárním zasedání, se v průběhu uplynulého roku zcela vyjasnila. Fakt je, že golosovci a vperjodovci *podepsali* rezoluci o boji proti likvidátorství a otzovismu, ve skutečnosti však *veškerou* svou propagandu a agitaci, *veškerou* svou praktickou činnost orientovali a orientují na podporu a obranu likvidátorství a otzovismu.

Tento fakt ukazuje těm, kdo mají oči k vidění, jak neudržitelná je politika, která se spokojí s papírovými rezolucemi, a jak škodlivé jsou fráze, které se rozcházejí s činy.

Dále. Fakt je, že ani golosovci, ani vperjodovci nepřerušili *byť na okamžik* svou samostatnou frakční činnost. Obě frakce existují nadále jako frakce na straně *fakticky* zcela *nezávislé*, s vlastními pokladnami, s vlastními orgány, s vlastní sítí

důvěrníků. U otzovistů je formou jejich vlastní frakční organizace v zahraničí takzvaná škola (ve skutečnosti je to instituce pro soustavný výběr důvěrníků a plánovitou organizační práci mimo stranu a proti straně)²⁹. „Škola“ má mimoto zvláštní vydavatelství a technické prostředky pro přepravu tiskovin. Golosovci mají svou frakční organizaci víc *lose* („volnější“, formálně méně pevnou), přičemž hlavní úlohu zde hrají skupiny na straně naprosto nezávislé, jako je skupina pana Potresova a spol., skupina šestnácti, skupina Michaila, Romana a Jurije a spol.³⁰ Golosovci se na činnosti těchto skupin velmi aktivně podílejí a všechnu propagandistickou, agitační a organizační činnost zaměřují proti straně, přitom však setrvávají ve svých funkcích ve stranických ústředích, aby soustavně podryvali jejich význam a rozkládali je zevnitř.

Každý straně věrný sociální demokrat musí vidět, kam taková situace vede.

Pokud jde o publicistiku, roční zkušenosti ukázaly, že ústřední orgán řídí *fakticky* bolševici *plus* plechanovovci³¹ *proti* golosovcům sedícím v redakci. Život překročil rámec vytvořený smířliveckými frázemi a ukázalo se, že „smířlivci“ podle slibů, „smířlivci“ podle funkce, „smířlivci“ z pověření likvidátorských center *jedině práci brzdí*. Kdežto Plechanov a jeho stoupenci na plenárním zasedání nic neslibovali a žádné funkce nepřijali, a přitom stranickou linii *v praxi realizují*.

Značný rozpor mezi formou a podstatou věci, mezi frází a skutkem, mezi jasně pokryteckou existencí zdánlivě stranického kolegia (redakce ústředního orgánu) a faktickou činností v ústředním orgánu mimo toto kolegium působí destruktivně na stranický život. Chceme-li zamezit tento zmatek, toto snižování oficiálních stranických institucí k úloze, jež vyvolává zasloužený posměch a jásos nepřátel strany, musíme učinit přítrž tomuto pokrytectví a otevřeně říci, jak se věci mají, otevřeně přiznat, že stranickou práci řídí *dvě* frakce.

Pokud jde o sjednocení v zahraničí, nedosáhlo se za uplynulý rok absolutně ničeho. Všude, kde byly skupiny dříve rozštěpeny, zůstávají rozštěpeny dál. Skupiny menševiků-likvidátorů dnes otevřeně podporují *Golos*. Ke sblížení začalo docházet a dochází *prakticky* výhradně mezi bolševiky a plechanovovci. Zahraniční byro ústředního výboru³², které mělo sjednotit činnost sociálních demokratů v zahraničí, je dnes terčem posměchu a vperjodovci i golosovci si z něho dělají plným právem legraci; s potěšením sledují, jak tato stranická instituce plní úlohu kolegia pro provokační záměry a pro vedení zcela zbytečné papírové vojny.

Na nejdůležitějším úseku, totiž v místní organizační činnosti v Rusku, se za rok neudělalo pro stranu vůbec nic. Ústřední výbor, který měl podle „slibů“ daných na plenárním zasedání *přizvat* k práci Michaily, Romany a Jurije, se touto vděčnou a revolucionáře důstojnou činností horlivě zabýval a zval do strany lidi, kteří se jí vysmívají a dále jí škodí, ale *za rok* stejně nedokázal nikoho „přizvat“. Naproti tomu protistranické frakce za tu dobu své organizace proti straně *posílily*: upevnila se jejich síť důvěrníků, rozrostla se frakce vperjodovců, upevnila se skupina pana Potresova a ostatní likvidátorské skupiny, které i nadále agitují proti straně v mnoha klubech, družstvech apod., i nadále intrikují proti straně v sociálně demokratické frakci v dumě. Úloha ústředního výboru, který se v té době zabýval „přizváváním“ likvidátorů či *formálními zásahy* proti „intrikám“ golosovců a vperjodovců, je úlohou přímo ponižující a my nesmíme nepřátelům strany dovolit, aby ústřední výbor klesl jejich zásluhou tak hluboko.

Jedině lidé, kteří vůbec nedovedou uvažovat nebo rádi malicherně intrikují, patrně dosud *nevidí*, že bude-li tento stav v ústředích strany pokračovat, *nutně* to povede k vítězství likvidátorů a otcovistů, kteří mají radost z toho, jak se ústřední výbor zapletl a dále zaplétá do smířliveckých frází a jak *si hraje* na usmíření s těmi, kdo se se stranou smířit nechťejí.

Likvidátoři a otzovisté skvěle pochopili, co jsou to smířlivecké fráze, a skvěle jich proti straně využili. Hrdina těchto frází, Trockij, se stal zcela přirozeně hrdinou a advokátem likvidátorů a otzovistů, s nimiž teoreticky nesouhlasí *ve všem*, ale prakticky souhlasí *ve všem*.

Likvidátoři a vperjodovci za blahosklonné pomoci tohoto advokáta bravurně ovládli taktiku neustálého dušování a zapřísahání se, že jsou straně věrni. Opakují to jak *Golos*, tak platforma skupiny *Vperjod*[²²³], zatímco *v praxi* stranu dále rozkládají a důsledně pracují v protistranickém duchu. Formální „smířlivectví“ a řeči o něm se staly zbraní likvidátorů z listu *Golos* i vperjodovců.

My jako představitelé bolševického směru pochopitelně roli napálených hrát nemůžeme. Čekali jsme celý rok, podnikli jsme všechno, abychom na stránkách ústředního orgánu vyložili protistranické počínání vperjodovců, golosovců i Trockého, avšak nyní už na sebe před stranou *nemůžeme brát odpovědnost* za instituce, které se zabývají „přizváváním“ likvidátorů a formálním urovnáváním „záležitostí“ vperjodovců. Nechceme intrikovat, chceme pracovat.

Chceme pracovat společně s lidmi, kteří pracovat chtějí, a také už prakticky dokázali, že pracovat ve stranickém duchu dovedou, tj. především s menševiky, kteří jsou pro zachování ilegální strany, a se sociálními demokraty, kteří stojí mimo frakce. Nechceme nést odpovědnost za intriky těch, kdo nechtějí spolupracovat se stranou, nýbrž s panem Potresovem a otzovisty.

Situace v Rusku naléhavě vyžaduje, aby zahraniční organizace pracovaly intenzivně a společně. Třileté období zlatých časů kontrarevoluce (1908—1910) zřejmě spěje ke konci a nastupuje období pozvolného rozmachu. O tom jasně svědčí i stávky z letošního léta a demonstrace u příležitosti úmrtí Tolstého. Organizační činnost strany v Rusku je oslabena na nejvyšší míru a této slabosti nestydatě využívají vperjodovci a golosovci k rozvíjení své protistra-

nické činnosti za pomoci ruských a zahraničních frakčních center.

Dále protahovat smiřování s těmito frakčními centry, předstírat, že nevidíme jejich nezávislost, „přizvat“ jejich představitele ke společnému boji proti jejich vlastní politice a krýt je před stranou přijímáním jejich členů do ústředních institucí znamená odsuzovat se k nekonečným intrikám. Znamená to *brzdit* činnost ústředních institucí v zahraničí, která je beztak zbrzděna natolik, že za celý rok se v Rusku nepodařilo svolat *ani jedině* zasedání ústředního výboru, ani jedinou konferenci, a dokonce ani dílčí poradu místních stranických pracovníků (zatímco „škola“ otzovistů a legální orgány likvidátorů dokázaly několikrát svolat proti straně nejrůznější porady, schůze důvěrníků, dopisovatelů časopisu apod.).

Nesmíme již déle nést odpovědnost za tuto *naprosto* stagnaci ústředních institucí zapletených do smiřování s golosovci a musíme začít samostatně a co nejenergičtěji pracovat pro to, aby se ortodoxní bolševici, menševici, kteří jsou pro zachování ilegální strany, a sociální demokraté, kteří stojí mimo frakce, semkli a aby se mohly svolávat porady, konference, oblastní byra, organizovat skupiny, které by měly na starosti stranický tisk atd. Vyzýváme k této činnosti všechny straně věrné sociální demokraty, neboť jedině tak lze *skutečně* dostat stranu ze slepé uličky a umožnit ústředním institucím, aby přestaly „nadbíhat“ golosovcům.

Jménem bolševické frakce jsme již před plenárním zasedáním na jaře 1909 vyhlásili politiku *sblížení* s menševiky, kteří jsou pro zachování ilegální strany, a od té doby přinesla tato politika ohromný užitek, *navzdory* neúspěšnému pokusu spoléhat na „sliby“ golosovců a pokládat je za lidi straně věrné. Všechno, co se od té doby udělalo pro skutečné upevnění *stranické linie*, a ne vperjodovské propagandy a golosovské obrany likvidátorství, všechno, co se udělalo pro skutečné sblížení základního jádra *obou* hlavních frakcí,

jsme udělali *nezávisle* na těchto nezdařilých pokusech o smíření s golosovci. A protože již nemíníme nést odpovědnost za další takové pokusy, jsme přesvědčeni, že dosáhneme ještě většího sblížení *v práci*, a to jak kolem listu *Rabočaja gazeta*, tak kolem vydávání legálních tiskovin a rovněž při zahraniční činnosti skupin stoupenců listu *Rabočaja gazeta* a Plechanovových.

Po plenárním zasedání, které se naprosto jasně vyslovilo k otázce frakcí a k jejich likvidaci a které tuto otázku poprvé dalo *do souvislosti* s ideově politickou linií těchto frakcí, tj. poprvé vycházelo z reálného základu pro *skutečné sblížení v práci*, a nikoli z planých a formálních slibů apod. frází, — po plenárním zasedání a ročním prověřování jeho výsledků *není už možné* pokračovat ve staré, pokrytecké hře na schovávanou.

Musíme jednat otevřeně. Musíme mít odvalu říci, jak se věci mají. Bude-li ústřední výbor chtít přímo a otevřeně straně říci, jak se věci mají, získá už jen tímto pouhým prohlášením nesmírně silnou zbraň, stokrát účinnější než všelijaké ty rezoluce, zbožná přání, odsuzování, vylučování apod.

Říci, jak se věci mají, znamená přiznat, že pokus o likvidaci *všech* frakcí golosovci a vperjodovci bohužel zmařili, že *však sblížení* základního jádra, sblížení skutečně straně věrných soudruhů z obou hlavních frakcí, sblížení se straně věrnými soudruhy z národních organizací a se sociálními demokraty, kteří stojí mimo frakce, udělalo krok vpřed. Prohlašuje-li Trockij a podobní advokáti likvidátorů a otzovistů, že toto sblížení je „politicky bezobsažné“, svědčí to jen o naprosté bezzásadovosti Trockého a o tom, že jeho politika je zcela *reálně* nepřátelsky zaujata proti politice *skutečné* (a ne jen stále slibované) likvidace frakcí. *Slibovat* tuto likvidaci po celoročním prověřování výsledků plenárního zasedání znamená prostě balamutit lidi. Je-li však frází likvidace frakcí, pak *sblížení* základních směrů ve dvou hlavních frakcích je *fakt*. Z tohoto faktu nevyplý-

vají žádné „bloky“, žádné nadnesené závazky, žádné sliby, že názorové rozdíly zmizí, vyplývá však z něho *reálná možnost* stranu *skutečně* budovat a opírat se přitom o spolupráci *části* menševiků a *části* bolševiků.

Bude-li ústřední výbor chtít naprosto důsledně tyto věci přiznat a podle toho pracovat, bude-li chtít všechny ústřední instituce přeměnit v orgán takového sblížení a zcela je zbavit nedůstojného a škodlivého „nadbíhání“ golosovcům nebo „přizvávání“ golosovců, bude-li chtít umožnit práci bez intrik, pak z celého srdce a ze všech svých sil takovou politiku podpoříme, neboť ji *prakticky* provádíme od jara 1909, tj. už skoro celé dva roky.

Nebude-li ústřední výbor chtít vyvodit tento nutný závěr ze zkušeností plenárního zasedání a z jeho výsledků, pak ať předá řízení stranické práce* a práce na obnovení jednoty bloku golosovců, vperjodovců a Trockého. Bude to přímější a poctivější, my však s tímto blokem, který v praxi dokázal svůj protistranický postoj, nechceme mít nic společného.

Ani v nejmenším ovšem nepochybujeme, že náš krok uvítají někteří lidé (a budou mezi nimi docela určitě osvědčení advokáti likvidátorů a otcovistů) tím, že spustí pokřik o „rozkladu“. I když to bude pokřik zcela nesmyslný a pokrytecký, přece jen je nutné pro neinformované lidi tyto pravděpodobné námitky předem probrat.

Po formální stránce je náš krok, a to žádost o vrácení peněz, o zrušení úmluvy, kterou jsme uzavřeli za přesně stanovených podmínek, rozhodně oprávněný. Podmínky naší úmluvy s ústředním výborem byly veřejně oznámeny, zveřejněny v ústředním stranickém orgánu a *jednomyslně* schváleny ústředním výborem na plenárním zasedání. Jak-

* V rukopise následuje jeden přeškrtnutý řádek, který je nečitelný.
Red.

mile jednou ústřední výbor tyto *podmínky* schválil jménem celé strany a otiskl je v ústředním orgánu, naprosto jasně tím uznal, že jen tehdy, budou-li tyto podmínky doopravdy *dodrženy*, může od nás žádat dodržení dohodnutého postupu. Nikdo nemůže popřít, že golosovci a vperjodovci tyto podmínky nesplnili, přestože rezoluci podepsali. Máme tedy bezesporu formální právo úmluvu *zrušit*. Rušíme ji tedy a zahajujeme samostatný boj za zachování ilegální strany, samostatnou činnost zaměřenou na budování strany *bez těch*, kdo v průběhu jednoho roku prakticky dokázali, že na tom pracovat nechtějí, *a s těmi* menševiky a soudruhy stojícími mimo frakce, kteří dokázali opak. Jestliže dohodu v níž byla výslovně a přesně formulována podmínka, že golosovci a vperjodovci přejdou na stanovisko strany, porušili *oni*, pak *my* máme plné právo a *povinnost* zrušit dohodu s lidmi, kteří si ze strany tropí blázný, a hledat nejrůznější formy sblížení s lidmi, kteří stranu podporují.

Avšak mnohem důležitější než formální stránka věci je faktický stav. *Tady* zvláště jasně vynikne pokrytectví golosovců a vperjodovců, kteří na plenárním zasedání i po něm v tisku mluví o své věrnosti straně. Tato ujišťování jsou tak falešná a pokřik *těchto* lidí o roztržce tak nebetyčně neupřímný, že nemá smysl o tom příliš hovořit. Vždyť právě golosovci a vperjodovci vyvolali hned po plenárním zasedání — přesněji řečeno : přes veškeré své sliby na zasedání vyvolávat nepřestali — faktickou roztržku, právě oni po celý rok tuto roztržku dále prohlubovali, podporovali *nezávislý* postoj skupiny Potresova a spol., skupiny publicistů, organizátorů „machistické“ školy atd. atd. ke straně. Ponechávat dál tyto rozbíječe v ústředních institucích strany znamená stranu definitivně zničit. Nechat všechno jako dřív, kdy tito rozbíječi využívali svého členství v ústředních institucích strany, aby všechnu práci jen brzdili, aby *rozkládali stranu zevnitř* v zájmu pana Potresova nebo vůdců „machistické“ školy, znamená způsobit nesmírnou a nenapravitelnou škodu sjednocení strany.

Už dávno bylo řečeno, že ne každý, kdo vzývá boha, vejde do království nebeského. A my po zkušenostech z plenárního zasedání musíme rovněž říci: Ne každý, kdo má plná ústa laciných frází o věrnosti straně, je skutečný straník. Fakt je, že golosovci a vperjodovci stranu po zasedání rozbili. A je také fakt, že Trockij jim přitom dělal advokáta.

Chceme-li rozkol zastavit, chceme-li zabránit jeho rozšíření, pak *neexistuje* jiný prostředek než posílit, upevnit a formálně stvrdit sblížení těch, kdo se po zasedání *skutečně* věnovali stranické práci, tj. menševiků, kteří jsou pro zachování ilegální strany, a bolševiků.

S naším názorem na situaci ve straně seznamujeme všechny menševiky, kteří jsou pro zachování ilegální strany, straně věrné sociální demokraty, kteří stojí mimo frakce, a bolševiky, jakož i všechny národní sociálně demokratické organizace, a vyzýváme skupiny bolševiků v Rusku, aby se ihned začaly sjednocovat kolem listu *Rabočaja gazeta* a připravovat k poradám a konferencím, které jsou pro obnovení strany nutné a které vzhledem k nynější situaci musí začít zcela skromnými, neoficiálními a neformálními snahami. Podrobněji se o těchto snahách v tisku mluvit nedá.

Vyzýváme zahraniční skupiny bolševiků, aby provedly reorganizaci tak, že přeruší veškeré styky s vperjodovci, kteří jasně prokázali svůj protistranický postoj. Tím se dostanou z vlivu těchto obhájců oztovismu a mohou začít systematicky upevňovat stranu — sblížovat se s příslušníky jiných frakcí, kteří jsou straně věrní, zřizovat společné kluby, pořádat společné přednášky, připravovat referáty apod., mohou zahájit přípravy k tomu, aby se v zahraničí skutečně sjednotili všichni, kdo nejdou za skupinou *Vperjod* a *Golos*. Pokud musí tam, kde jsou golosovci, existovat dvě paralelní skupiny, neměli by bolševici dále trpět ve svých

skupinách vperjodovce vystupující proti straně. Ti mohou najít útočiště u golosovců.

Redakce listu Rabočaja gazeta

*Napsáno po 22. listopadu
(5. prosinci) 1910
Poprvé otištěno 21. ledna 1932
v listu Pravda, č. 21*

Podle rukopisu

L. N. T O L S T O J
A S O U Č A S N Ě
D Ě L N I C K Ě H N U T Í³³

Ruští dělníci téměř ve všech velkých městech Ruska už reagovali na smrt L. N. Tolstého a vyjádřili tak či onak svůj vztah ke spisovateli, tvůrci mnoha vynikajících uměleckých děl, jimiž se zařadil mezi největší světové spisovatele, a k mysliteli, který tak naléhavě, přesvědčivě a otevřeně *položil* řadu otázek týkajících se základních rysů současného politického a společenského zřízení. V podstatě je tento vztah vyjádřen v telegramu dělnických poslanců III. dумы³⁴, který byl uveřejněn v tisku.

L. N. Tolstoj zahájil svou literární činnost ještě v období nevolnictví, jehož dny však již tehdy byly sečteny. Hlavní činnost Tolstého spadá do období ruských dějin, které je vymezeno rokem 1861 a rokem 1905. V tomto období byl ještě všechen hospodářský život (zejména na venkově) a všechen politický život ovlivňován nevolnictvím a jeho přímými pozůstatky. A přitom právě toto období bylo obdobím, kdy mohutně sílil kapitalismus zdola a byl zaváděn shora.

V čem se projevovaly pozůstatky nevolnictví? Především a nejvýrazněji v tom, že v Rusku, v zemi převážně zemědělské, bylo v té době zemědělství v rukou ožebračených a zbídačených rolníků, kteří hospodařili zastaralým, primitivním způsobem na starých feudálních přidělech půdy, odřezaných v roce 1861 tak, aby to vyhovovalo statkářům. A na druhé straně bylo zemědělství v rukou statkářů, kterým ve středním Rusku museli obdělávat půdu rolníci vlastními pluhy a vlastními koňmi za „odřezky“, za trávu, za používání napajedel atd. V podstatě jde o starý feudální

způsob hospodaření. I politické zřízení v Rusku bylo v té době skrznaskrz prosáklé feudalismem. Je to vidět jak na státním zřízení ještě před počátkem jeho reorganizace v roce 1905, tak z převládajícího vlivu šlechtických statkářů na státní záležitosti a rovněž z neomezené moci vysokých úředníků, kteří také většinou pocházeli — hlavně ti nejvyšší — ze statkářské šlechty.

Staré patriarchální Rusko se začalo po roce 1861 pod vlivem světového kapitalismu rychle rozkládat. Rolníci hladověli, umírali a chudli jako nikdy předtím, opouštěli půdu a utíkali do měst. „Laciná práce“ zchudlých rolníků umožnila rychlou výstavbu železnic, továren a závodů. V Rusku se dařilo finančnímu velkokapitálu, velkoobchodu a velkopřemyslu.

A právě tento rychlý, obtížný a prudký rozpad všech starých „opor“ starého Ruska je zachycen v dílech Tolstého-umělce a v názorech Tolstého-myslitele.

Tolstoj znal dokonale ruskou vesnici, způsob života statkářů i rolníků. Ve svých uměleckých dílech vylíčil tento život tak skvěle, že jeho díla dodnes patří mezi nejlepší ve světové literatuře. Prudký pád všech „starých opor“ ruské vesnice zbystril jeho vnímavost, prohloubil jeho zájem o to, co se dělo kolem něj, a způsobil obrat v celém jeho světovém názoru. Svým původem i výchovou patřil Tolstoj k nejvyšším kruhům statkářské šlechty v Rusku, všechny vžitě názory tohoto prostředí však zavrhl a ve svých posledních dílech jako vášnivý kritik zaútočil proti celému tehdejšímu státnímu, církevnímu, společenskému i hospodářskému zřízení, založenému na zotročování širokých vrstev lidu, na jejich bídě, na ožebračování dělníků a všech drobných vlastníků, na násilí a pokrytectví, kterým byl celý tehdejší život prosáklý skrz naskrz.

Tolstého kritika není nová. Neřekl nic, co by nebyli řekli již dávno před ním v evropské a ruské literatuře ti, kdo stáli na straně pracujících. Avšak specifika Tolstého kritiky a její historický význam je v tom, že s působivostí vlastní

jen geniálním umělcům odráží přelom v názorech nejširších lidových mas v Rusku v tomto období, a to právě v Rusku vesnickém, rolnickém. Neboť Tolstého kritika tehdejších poměrů se liší od kritiky týchž poměrů, jak ji podávají představitelé současného dělnického hnutí tím, že Tolstoj stojí na stanovisku patriarchálního, naivního rolníka, přenáší jeho psychologii do své kritiky, do svého učení. Tolstého kritika je proto tak emocionálně působivá, tak strhující a přesvědčivá, tak neotřelá, upřímná a odvážná ve svém odhodlání „přijít věci na kloub“, dopátrat se skutečné příčiny útrap prostých lidí, že skutečně zachycuje přelom v názorech miliónů rolníků, kteří se teprve nedávno osvobodili z nevolnictví a nyní poznávají, že tato svoboda jim přináší jen další strašné ožebračování, smrt hladem, život bez domova mezi městskými „vychytralci“ atd. Tolstoj zachycuje jejich mentalitu tak věrně, že do svého učení vnáší jejich naivitu, jejich nezájem o politiku, jejich mysticismus, touhu uzavřít se před světem, „neodporovat zlu“, bezmocné proklínání kapitalismu a „vlády peněz“. V Tolstého učení splynul protest miliónů rolníků s jejich zoufalstvím.

Představitelé současného dělnického hnutí se domnívají, že je proti čemu protestovat, ale není proč si zoufat. Zoufalství je příznačné jen pro zanikající třídy, kdežto třída námezdních dělníků se nevyhnutelně rozvíjí, mohutní a sílí v každé kapitalistické společnosti, tedy i v Rusku. Zoufalství je příznačné pro ty, kdo nechápou příčiny zla, nevidí východisko, nejsou s to bojovat. Dnešní průmyslový proletariát k těmto třídám nepatří.

Naš puť, č. 7
28. listopadu 1910
Podepsán V. I-in

Podle listu Naš puť

D O P I S
R U S K É M U K O L E G I U
Ú V S D D S R³⁵

V Sociálně demokratické dělnické straně Ruska v zahraničí došlo v poslední době k událostem, které jasně dosvědčují, že „sjednocovací krize“ strany se blíží k rozuzlení. Považují proto za svou povinnost sdělit vám (výhradně pro vaši informaci), jaký význam mají poslední události, jak by mělo (podle celkového vývoje událostí) blížící se rozuzlení vypadat a jaké stanovisko k tomu zaujímají ortodoxní bolševici.

V 23. čísle Golosu v článku Kam došli^[102] se Martov vysmívá plenárnímu zasedání, tomu, že ruské kolegium ÚV se za rok ani jednou nesešlo a že se neudělalo nic, aby se usnesení splnilo. „Zapomíná“ ovšem dodat, že to byla právě likvidátorská skupina pánů Potresovů, která svolání ruského ÚV znemožnila; je přece známo, že Michail, Roman a Jurij účast odřekli a že prohlásili samu existenci ústředního výboru za škodlivou. Ústřední výbor v Rusku se tedy nesešel. Martov nad tím jásá. Že jásají i vperjodovci, to nemusím ani říkat (v 1. čísle sborníku Vperjod^[24] je už ten jásot zřetelný). Martov se samou radostí až podřekl. Nadšeně vykřikuje, že „dodržování stranických zákonů je (bolševiky nebo „polsko-bolševický blok“) ničí“. Chce tím říci, že *díky tomu*, že likvidátoři svolání ústředního výboru *znemožnili*, ve straně neexistuje z nynější situace *zákonné* východisko. A pro likvidátory není samozřejmě nic příjemnějšího, než ocitne-li se strana v bezvýchodné situaci:

Jenže Martov se příliš ukvapil. Bolševici mají ještě v rukou svrchovaně zákonný prostředek, plenárním zasedáním zvláště odhlasovaný a (jménem zasedání) v 11. čísle^[37]:

ústředního orgánu zveřejněný. Tímto prostředkem je uplatnění nároku na vrácení peněz, bude-li zjevné, že golosovci a vperjodovci nesplnili podmínku o rozpuštění frakcí a o boji proti likvidátorství a oتزovismu. Neboť právě za těchto přesně sjednaných *podmínek* odevzdali bolševici svůj majetek ústřednímu výboru.

A tak 5. prosince 1910 (podle nového kalendáře) bolševici, kteří na plenárním zasedání tyto podmínky podepsali, požádali o vrácení peněz. Tato žádost zákonitě *vede ke svolání plenárního zasedání*. „Nepodaří-li se,“ praví se (doslova!) v usnesení plenárního zasedání, do tří měsíců od podání žádosti plenární zasedání svolat, bude svolána komise složená z pěti členů ústředního výboru: ze tří zástupců národních organizací, jednoho bolševika a jednoho menševika.

A tady se golosovci hned prozradili. Golosovec Igor, člen zahraničního byra ústředního výboru, politiku ruských likvidátorů předvídal, a proto prohlásil, že je proti svolání plenárního zasedání. Prý je pro ustavení komise. Golosovci zde zjevně chtějí znemožnit dodržování stranických zákonů, protože plenární zasedání se dá svolat dřív než do tří měsíců. Po podání naší žádosti nejsou dokonce řeči o ustavení komise vůbec na místě.

Kalkulace likvidátora Igora, jenž prokazuje věrné služby zrádcům strany, panu Potresovovi a spol., je velmi jednoduchá: plenární zasedání je svrchovaný orgán a jeho svolání tedy umožňuje s celou stranickou krizí skoncovat. Komise však není svrchovaný orgán a nemá žádné jiné právo než posoudit, zda je žádost oprávněná (a o této oprávněnosti rozhodují tři Němci). Takže likvidátoři (a jejich zahraniční přísluhovači golosovci) znemožnili svolání ústředního výboru v Rusku a teď budou chtít znemožnit každé zasedání ústředního výboru. Zda se jim i tento druhý pokus podaří, to se ještě uvidí. Poláci v zahraničním byru ÚV³⁶ hlasují pro plenární zasedání. Teď záleží na Lotyších a bundovcích³⁷, ale od těch ještě nedošla odpověď. Náš zástupce v zahraničním byru ÚV³⁸ podal rozhodný protest

proti Igorovi a rozeslal jej (Igorovo prohlášení a tento protest jsou v kopii přiloženy k dopisu).

Věc je teď jasná. Boj o plenární zasedání je bojem o dodržování stranických zákonů, bojem o stranu. Boj golosovců proti plenárnímu zasedání je bojem proti stranickému řešení krize, proti dodržování stranických zákonů.

Plechanov a jeho přátelé, které jsme informovali o každém kroku, s námi plně souhlasí, že svolání plenárního zasedání je nutné. Jsou rovněž pro plenární zasedání; návrh našeho společného vystoupení v tomto smyslu se teď projednává a v nejbližší budoucnosti buď s plechanovovci vydáme společné prohlášení, nebo o tom bude článek v ústředním orgánu.

Dále, 26. listopadu (podle nového kalendáře) 1910, prosadil Trockij v takzvaném vídeňském stranickém klubu (kroužek trockistů žijících v cizině — figurky v rukou Trockého) rezoluci, kterou vydal jako separát. Příkládám ji.

Tady už se otevřeně vyhlašuje boj listu Rabočaja gazeta, orgánu bolševiků a plechanovovců. Argumenty nejsou nové. Prohlašovat, že „zásadní důvody“ pro boj s golosovci a vperjodovci dnes neexistují, je vrcholně směšné a pokrytecké. Každý ví, že golosovci a vperjodovci vůbec nemínili rozpustit své frakce, že golosovci fakticky ve všem podporují likvidátory, Potresova a spol., že vperjodovci zřídili (z peněz jistého druhu) v zahraničí frakční školu, v níž přednášejí machismus, v níž učí, že otzovismus je „zákonitý názorový odstín“ (doslova z jejich platformy) atd. atd.

Trockého výzva ke „svorné“ práci s golosovci a vperjodovci je pobuřujícím farizejstvím a frazérstvím. Je všeobecně známo, že celý rok po plenárním zasedání golosovci a vperjodovci (za tajné podpory Trockého) pracovali „svorně“ proti straně. Svorně stranicky pracovali skutečně celý rok jedině bolševici spolu s plechanovovci v ústředním orgánu i v listu Rabočaja gazeta, v Kodani³⁹ i v ruských legálních tiskových orgánech.

Na Trockého výpadech proti bloku bolševiků a plecha-

novoců není tedy nic nového, nový je ovšem závěr jeho rezoluce: Vídeňský klub^[200] (to jest Trockij) zřídil „celostranický fond pro přípravu a svolání konference SDDSR“.

Tohle je tedy novinka. To už je přímé vystoupení podporující rozkol. To už je přímé porušení stranických zákonů a začátek dobrodružství Trockého, který si na něm zláme vaz. Pochopitelně to znamená rozkol. Trockého krok, Trockého „fond“ podporují jen golosovci a vperjodovci. O účasti bolševiků a plechanovců nemůže být vůbec řeč. Likvidátoři (golosovci) v Curychu už Trockého podpořili, to je pochopitelné. Je docela dobře možné a pravděpodobné, že „jistě“ „fondy“ vperjodovců bude mít Trockij k dispozici. Jistě chápete, že to dobrodružnost jeho záměru jen posílí.

Tento záměr jasně porušuje stranické zákony, neboť o ústředním výboru není nikde ani slovo. Svolávat konferenci může jen ústřední výbor. A nejen to, Trockij, který v srpnu 1910 o své vůli propustil zástupce ústředního výboru v Pravdě⁴⁰, právě tím postupoval zcela neoprávněně, protože z Pravdy, orgánu podporovaného představitelem ústředního výboru, udělal orgán čistě frakční.

Takže: věci vykrytalizovaly, situace se vyjasnila. Vperjodovci dali dohromady „jistě“ „fondy“ pro boj proti straně, na obranu „zákonitého názorového odstínu“ (otzovismu). Trockij v posledním čísle Pravdy^[174] (a v referátu v Curychu) koketuje s vperjodovci naplno. Likvidátoři v Rusku znemožnili svolání ruského ústředního výboru. Likvidátoři v zahraničí chtějí znemožnit svolání zahraničního plenárního zasedání, tj. jakéhokoli ústředního výboru. Trockij využívá tohoto „porušování stranických zákonů“ a usiluje o rozkol v organizačních otázkách tím, že zakládá „svůj“ fond pro „svou“ konferenci.

Úlohy jsou rozděleny. Golosovci hájí Potresova a spol. jako „zákonitý názorový odstín“. Trockij chce „populárně“ hájit jedno i druhé a svolat vlastní konferenci (možná za vperjodovské peníze). Trojdohoda (Potresov + Troc-

kij + Maximov) proti dvojdohodě (bolševici plus plechanovovci). Bojové síly jsou rozděleny, boj začal.

Jistě chápete, proč označuji krok Trockého za dobrodružství. Je to v každém smyslu dobrodružství.

Je to dobrodružství ve smyslu ideovém. Trockij shromažďuje všechny nepřátele marxismu tím, že spojuje Potresova a Maximova, kteří nenávidí „leninovsko-plechanovovský“ (jak rádi říkávají) blok. Trockij sjednocuje všechny, kdo si tolik potrpí na ideový rozklad, všechny, komu nezáleží na obraně marxismu, všechny šosáky, kteří nechápou, oč se bojuje, nechtějí se učit, přemýšlet a odhalovat ideové kořeny neshod. V naší době nejednoty, rozkladu a kolísání se Trockij snadno může stát „hrdinou dne“ a sjednotit kolem sebe kdejakou čeládku. Avšak krach tohoto pokusu bude tím strašnější, čím otevřeněji se bude provádět.

Je to dobrodružství ve smyslu stranickopolitickém. Všechno teď nasvědčuje tomu, že reálné sjednocení sociálně demokratické strany je možné jedině tehdy, jestliže se upřímně a jednou provždy upustí od likvidátorství a otzovismu. Je jasné, že Potresov (a golosovci) a vperjodovci od jednoho ani od druhého neupustili. Trockij je dává dohromady, a přitom jako nějaký podvodník balamutí sám sebe, stranu i proletariát. Ve skutečnosti dosáhne pouze upevnění potresovovské a maximovovské protistranické skupiny. Toto dobrodružství nutně zkrachuje.

A konečně je to dobrodružství v organizačním smyslu. Konference svolaná z „fondu“ Trockého bez ústředního výboru znamená rozkol. Ať má tedy iniciativu Trockij. A ať na něho padne i odpovědnost.

Tři hesla vystihují podstatu současné situace ve straně:

1. Upevňovat a podporovat blok a přípravy bolševiků a plechanovovců k obraně marxismu, k odvrácení ideového rozkladu, k boji proti likvidátorství a otzovismu.

2. Bojovat za svolání plenárního zasedání, aby strana našla zákonné východisko ze své krize.

3. Bojovat proti rozbíječskému a bezzásadovému dobrodružství Trockého, který dává dohromady Potresova a Maximova proti sociální demokracii.

*Napsáno nejpozději
15. (28.) prosince 1910
Poprvé otištěno roku 1941 v časopise
Proletarskaja revoljucija, č. 1*

Podle strojopisné kopie

O S I T U A C I V E S T R A N Ě

Krize v naší straně se znovu dostala do popředí v zahraničním sociálně demokratickém tisku a vyvolala hodně řečí, nepochopení a kolísání v širokých stranických kruzích. Ústřední orgán strany musí proto tuto otázku dokonale vysvětlit. Martovův článek v 23. čísle listu Golos i Trockého příspěvek, napsaný jako „rezoluce“ „vídeňského klubu“^[200] z 26. listopadu 1910 a zveřejněný jako leták, prezentují čtenářům krizi naprosto zkresleně.

Za Martovovým článkem a Trockého rezolucí se skrývají i určité praktické akce — a to akce *namířené proti straně*. Martovův článek je jen publicistickým pláštíkem, do něhož je zahalena *kampaň podniknutá golosovci, která má znemožnit svolání ústředního výboru* naší strany. Trockého rezoluce, vyzývající místní organizace k přípravě „celostranické konference“ bez ústředního výboru a proti němu, vyjadřuje totéž, co je i cílem golosovců: *rozbít ústřední instituce nenáviděné likvidátory a zároveň s nimi i stranu jako organizaci*. Tyto proti-stranické akce golosovců a Trockého nestačí jen vytáhnout na světlo, těm se musí *čelit*. Soudruzi, jimž na straně a jejím obrození opravdu záleží, se musí co nejenergičtěji vyslovit proti všem, kdo z ryze frakčních a kroužkařských důvodů a zájmů chtějí *stranu* rozbít.

Martovův článek *Kam došli?*^[102] je špatně zamaskovaným posměchem nad rezolucemi plenárního zasedání a likvidátorským jásosem nad nezdary strany. „*Ani jedinkrát se nepodařilo svolat v Rusku početně nevelké kolegium ústředního výboru,*“ píše a podtrhuje Martov, a je bez sebe

radostí, kterou budou mít z oznámení takového faktu všichni likvidátoři.

Martov má bohužel pravdu. Ruskému ústřednímu výboru se nepodařilo sejít. Martov se jen marně snaží obejít otázku, *kdo* znemožnil svolání ústředního výboru v Rusku. Kromě překážek policejního rázu kolem jeho svolání existovala i jedna rázu *politického*. Je známým faktem, že Michail, Roman a Jurij odmítli dostavit se na zasedání ústředního výboru *alespoň* ke kooptaci; prohlásili, že „považují za škodlivou samu existenci ústředního výboru“.

Nelze popřít, že odmítne-li někdo přijít na jediné zasedání ke kooptaci, odmítne-li přijít na pozvání lidí, kteří pracují přes spoustu překážek policejního rázu, *znemožní tím zasedání ústředního výboru*. Nelze popřít, že tento politický akt doprovázený *zásadním* zdůvodněním provedli lidé ze skupiny „nejvýznamnějších“ ruských spolupracovníků Golosu (dopis *šestnácti* [148] v dvojčísle 19/20 časopisu Golos), patřících k likvidátorským *legálním* skupinám pana Potresova a spol. To všechno jsou fakty. *Takže zasedání ústředního výboru v Rusku znemožnila skupina nezávislých legalistů, nepřátel sociální demokracie*.

Jestliže Axelrod (v 23. čísle Golosu [2]) tvrdí, že „přízviskem“ likvidátor označujeme „kdekoho“, a dospívá až k absurdnímu tvrzení, že my prý jsme schopni označovat za likvidátory lidi, kteří jsou prostě unaveni nebo zatrpklí z boje o kousek chleba, jestliže vykládá tyto dětinské nismsly a přitom se *slovičkem nezmíní* právě o té skupině či skupinách likvidátorů, které ústřední orgán strany *jmenovitě* uvádí, pak ani nemusíme nepoctivost těchto výmluv dokazovat. Jestliže Martov a jiní golosovci s likvidátory v Rusku naoko v Golosu „polemizují“, prohlašují jejich počínání za „lehkomyšlnost“ (!!) a „domlouvají“ jim, aby ještě počkali (Martov o Levickém v 23. čísle), a *zároveň* s nimi všestranně *spolupracují*, společně s nimi vytvářejí v zahraničí zvláštní *frakci* k boji proti straně a k podpoře nepřátel strany, pánů Potresovů, pak to není nic jiného než

jeden z mnoha projevů politického pokrytectví. Žádný politicky myslící člověk neřekne, že pan Miljukov doopravdy bojuje^[112] proti věchovcům, jestliže s nimi „polemizuje“ a prohlašuje, že jsou „lehkomyslní“, a zároveň s nimi politicky úzce *spolupracuje*. Každý na to řekne, že pan Miljukov tím jen prozrazuje své pokrytectví, ale zdaleka tím nevyvrací fakt, že je politicky solidární s věchovci. Žádný politicky myslící člověk neřekne, že pan Stolypin a jeho vláda doopravdy bojují proti černé sotni, když s ní „polemizují“ (v listu Rossija), obviňují ji z „lehkomyslnosti“, avšak zároveň s ní úzce *spolupracují*. Každý řekne, že pan Stolypin a carská vláda tím jen prozrazují své pokrytectví, ale zdaleka (tím) nevyvracejí fakt, že jsou politicky solidární s Puriškeviči.

Každému tedy musí být jasné politické pokrytectví listu Golos, zato Martovova *narážka*, že „dodržování stranických zákonů ničí“ oficiální představitele strany, *nemůže být jasná* devíti stům devadesáti devíti čtenářům z tisíce, protože tato *narážka* je záměrně mlhavá.

Povinností ústředního orgánu je mlhu kolem stranických záležitostí rozptýlovat, aby *každý* pochopil, v čem je podstata neshod.

Martov má na mysli, že *kromě* usnesení ústředního výboru strana nemá *žádné* zákonné východisko z krize. Takže *když* se ruským likvidátorům podařilo znemožnit svolání ústředního výboru v Rusku (*a když se zahraničním likvidátorům podaří znemožnit svolání ÚV aspoň v zahraničí*), nastane situace, z níž nebude žádné zákonné východisko. A Martov se už předem raduje: svolání ústředního výboru je znemožněno, zákonné východisko *neexistuje* a likvidátorská partie je vyhrána.

Martov se ukvapil. To, co má pan Potresov a ostatní nepřátelé strany *na srdci*, měl Martov příliš brzy *na jazyku*.

Ano, Martov má pravdu! Východisko z krize ve straně může nalézt jedině ústřední výbor. Jestliže se tedy vzhledem k překážkám policejního rázu a už zmíněným politic-

kým překážkám nepodaří svolat ústřední výbor v Rusku, bude se muset svolat v zahraničí. To je *jediný* způsob, jak najít východisko z krize. A bolševici, jeden z těch směrů, které na posledním plenárním zasedání ústředního výboru uzavřely dohodu o společné stranické práci mimo rámec frakcí, učinili krok, aby se toto jediné východisko z krize ve straně našlo co nejdříve. Představitelé bolševického směru dali majetek bolševické frakce k dispozici straně pod *podmínkou*, že zároveň s likvidací jejich, bolševického, frakčního centra budou zlikvidována i frakční centra menševiků (golosovců) a oțzovistů („vperjodovců“). Tato *podmínka nebyla splněna*. A nejen to. Vedoucí orgán frakce golosovců Golos social-demokrata začal vědomě brát v ochranu a krýt ty vnitřní nepřátele strany, proti nimž máme podle jednomyslného usnesení plenárního zasedání ústředního výboru co nejenergičtěji bojovat, neboť jde o buržoazní a straně nepřátelské úchylky od sociální demokracie. Vzhledem k zcela zjevnému porušení podmínek dohody uzavřené na plenárním zasedání mezi všemi stranickými směry a skupinami a vzhledem k zcela zjevně protistranické politice jedné ze smluvních stran považovali bolševici za nutné požádat o vrácení peněz, které před rokem straně za určitých podmínek odevzdali. 5. prosince 1910 podali v té věci příslušnou žádost zahraničnímu byru ústředního výboru. Zda bolševici v tomto případě postupovali správně či ne, to posoudí instance, kterou určí plenární zasedání. Teď jde především o to, že *nyňi*, když představitelé bolševického směru podali svou žádost, je svolání plenárního zasedání ústředního výboru v zahraničí nezbytné nejen pro nalezení východiska z krize ve straně, ale je *nezbytné* i proto, že to všem směrům a skupinám, které 6. ledna 1910 uzavřely dohodu, diktuje *jejich vlastní závazek* — *rezoluce, kterou samy jednomyslně schválily**. Svolání plenárního

* Na plenárním zasedání totiž byla uzavřena a za stranický zákon a zdroj zákonosti ve straně uznána dohoda ústředního výboru s určitými představiteli bolševického směru o *podmíněném* odevzdání jejich ma-

zasedání ústředního výboru^[133] je nyní nejen *straničkovou* nutností, ale i *právním závazkem*. Znovu vidíme, že *jiné zákonné východisko ze situace než svolání plenárního zasedání ústředního výboru prostě neexistuje...*

A tady se právě ukázalo, jakou politiku golosovci dělají.

Zdalo by se, že podle jasného a jednoznačného usnesení ústředního výboru nezbyvalo zahraničnímu byru ústředního výboru po předložení bolševické žádosti nic jiného než svolat plenární zasedání, a teprve kdyby pokusy o toto svolání nebyly úspěšné, mělo se po třech měsících přijmout druhé řešení, jak je stanovil ústřední výbor. Jenže golosovci to udělali jinak.

12. prosince golosovec Igorev, člen zahraničního byra ústředního výboru, písemně oznámil, že je *proti svolání plenárního zasedání* a že souhlasí jen s ustavením komise!

Vtip je totiž v tom, že plenární zasedání je svrchovaný orgán, a jakmile se sejde, *může najít zákonné východisko z krize, z neúnosné situace v Rusku*. Komise však *není svrchovaný orgán, žádná práva (kromě posouzení nároku bolševiků na peníze) nemá a žádné zákonné východisko z krize najít nemůže*.

Dopadlo to jako v přísloví: Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá!

Ještě než Martov stačil stranu laskavě upozornit na „jámu“, z níž prý neexistuje zákonné východisko a v níž by likvidátoři tak rádi viděli oficiální stranu, už *se v této jámě octl golosovec Igorev!*

jetku straně. Tato dohoda byla uveřejněna v ústředním orgánu (č. 11)^[37], kde byla současně zveřejněna i celá procedura, kterou plenární zasedání v souvislosti s touto dohodou stanovilo. To hlavní, co je stanoveno pro případ, že by bolševici oznámili, že golosovci a vperjodovci *porušili podmínky sjednocení, je svolání plenárního zasedání (v zahraničí)*. „Jestliže se z nějakého důvodu nepodaří,“ praví se v usnesení plenárního zasedání publikovaném v 11. čísle ústředního orgánu, „do tří měsíců ode dne, kdy představitelé bolševického směru předložili svůj požadavek, plenární zasedání uskutečnit, svolá se“ zvláštní komise.

Ruští likvidátoři znemožnili svolání ústředního výboru v Rusku. A zahraniční likvidátoři se nyní snaží znemožnit svolání ústředního výboru i v zahraničí. Likvidátoři jásají v předtuše veliké radosti (pro Stolypina a pro likvidátory), že *žádný* ústřední výbor svolán nebude. Jak příjemná zpráva pro pány Potresovy a pro frakci vperjodovců!

Nebudeme se zde zabývat vytáčkami golosovce Igoreva ani tím, jak je vyvrací v odpovědi na prohlášení bolševika, člena zahraničního byra ústředního výboru*. Poznamenáme pouze, že golosovec Igorev byl ochoten přímo protestovat proti plenárnímu zasedání, *dokonce i kdyby* bylo svoláváno *podle všeobecně platných stanov* (k tomu je zapotřebí jednotnosti v zahraničním byru ústředního výboru), a nikoli na základě zvláštního usnesení, jestliže by někdo chtěl uplatňovat nějaké nároky. Golosovec Igorev považuje svolání plenárního zasedání za věc „těžkopádnou“ atd. Pochopitelně: vždyť pro likvidátory je i sama existence naší ilegální strany příliš „těžkopádná“. Na plenárním zasedání prý budou zastoupeni převážně emigranti — to je druhý „argument“ golosovce Igoreva. To však golosovcům nebrání, aby ze všech sil nepodporovali *čistě emigrantský* plán Trockého na svolání „celostranické“ konference bez ústředního výboru a proti němu...

Golosovci se rozhodli *stíj co stíj* znemožnit svolání *jakéhokoliv* ústředního výboru!

Dále musíme zaměřit pozornost členů strany na obecnější otázku — na situaci v SDDSR. Jako každá revoluční strana, i naše strana může existovat a rozvíjet se jen tehdy, budou-li mít revolucionáři alespoň trochu *dobré vůle* vzájemně si pomáhat při *společné* práci.

Jestliže stanovy strany^[245] a její usnesení (stranické „zákony“) neslouží k tomu, aby tuto společnou práci *usnadňovaly*, nýbrž jen jako *záminky* umožňující *brzdit* ji zevnitř,

* Tento soudruh nás v dopise adresovaném redakci ústředního orgánu žádá, abychom mu pomohli informovat stranu o pokusech golosovců znemožnit svolání plenárního zasedání.

z důležitých stranických kolegií, pak se ze stranické práce stává nedůstojná komedie. V každé jiné straně by se při obtížích se svoláním ústředního výboru ihned našly desítky forem a způsobů, jak těžkosti způsobované policií překonat a jak hledat další a další metody práce. Jenomže u nás frakcionáři *uvnitř* strany slouží buďto pánům Potresovům, nebo vyloženým oتزovistům a poloanarchistům stojícím *mimo* stranu. Takovým lidem jako golosovec Igorev umožňují stranické „zákony“ škodit straně *zevnitř*, brzdit práci a pomáhat pánům Potresovům rozbít stranu*. Tato situace je neúnosná. A nepomohou zde „dobře míněné rezoluce“, jimž se týž Martov právem posmívá. Máme-li věci pomoci, musíme ji především *pochořit*. Musíme pochopit, proč je pošetilé, nedůstojné a směšné sepisovat dobře míněné rezoluce o spolupráci s takovými pány jako Potresov a spol. Až strana pochopí, že tu jde o dvojí neslučitelnou politiku, o sociální demokratismus a liberalismus, pak najde už východisko rychle. Potom dokážeme vytvořit stranické „zákony“ *nikoli* proto, aby *jejich pomocí* likvidátoři házeli straně klacky pod nohy.

Uznejme, že panu Potresovovi a jeho přátelům stejně jako golosovci Igorevovi a jeho přátelům by se mělo *poděkovat* za to, jak pěkně straně usnadňují, aby to *pochořila*.

Vystoupení Trockého, ačkoli *navenek* vůbec nesouvisí s Martovovým ironizováním neúspěchů strany a s tím, jak golosovci znemožnili svolání ústředního výboru, má ve skutečnosti s obojím úzkou spojitost, s obojím ho spojuje „společný zájem“. Mnoho lidí ve straně dosud nechápe, v čem tato spojitost spočívá. Vídeňská rezoluce z 26. listopadu 1910 jim patrně pomůže pochopit, oč jde.

* A když si Martov dělá legraci z oficiálních institucí strany a říká „dodržování stranických zákonů je ničič“, *má pravdu v tom*, že plodnou práci „ničič“ *takové „zákonné“* (tj. stanovami strany nebo usnesením plenárního zasedání vytvořené) formy těchto institucí, které *dovolují* Michailovi, Romanovi, Jurijovi a golosovcům (prostřednictvím Igoreva) atd. brzdit práci.

Rezoluce se skládá ze tří částí: 1. z vypovězení války listu Rabočaja gazeta (výzva „*energicky mu čelit*“, neboť podle vyjádření Trockého jde o „další frakcionářský kroužkařský podnik“); 2. z polemiky proti linii bolševicko-plechanovovského „bloku“; 3. z oznámení, že „schůze vídeňského klubu (tj. Trockij a jeho kroužek) se usnáší, že má být zřízen celostranický fond pro přípravu a svolání konference SDDSR“.

První částí se vůbec nebudeme zabývat. Trockij má skutečně pravdu, když říká, že Rabočaja gazeta je „soukromý podnik“ a že „*není zmocněna mluvit jménem strany jako celku*“.

Trockij by však neměl zapomínat, že *ani* on a jeho Pravda k tomu nejsou zmocněni. Neměl by však zamlčovat — tam, kde říká, že plenární zasedání uznalo činnost Pravdy^[125] za užitečnou —, že plenární zasedání jmenovalo *zástupce ústředního výboru* do redakce Pravdy. Zmiňuje-li se o usneseních tohoto zasedání týkajících se Pravdy a pak to zamlčí, nelze to nazvat jinak než *obelháváním dělníků*. A je to o to horší, že v srpnu 1910 Trockij tohoto zástupce ústředního výboru z Pravdy *vystřadil*. Po této příhodě, když spojení Pravdy s ústředním výborem bylo *zpřetřháno*, není již Trockého list ničím jiným než „soukromým podnikem“, který nadto ještě ani nedokázal dostát přijatým závazkům. Dokud se znovu nesejde ústřední výbor, *neexistuje* nikdo jiný, kdo by mohl posoudit vztah Pravdy k ústřednímu výboru, kromě *zástupce* ústředního výboru, který byl jmenován plenárním zasedáním a který *označil jednání Trockého za protistranické*.

To všechno tedy vyplývá z otázky, kdo „je zmocněn mluvit jménem celé strany“, s nímž Trockij tak vhodně vyrukoval.

A nejen to. Protože (a dokud) nezávislí likvidátorští legalisté znemožňují svolání ruského ústředního výboru a protože (a dokud) golosovci znemožňují svolání zahraničního ústředního výboru, zůstává *jedinou* institucí zmocněnou „mluvit jménem celé strany“ *ústřední orgán*.

Proto *jménem celé strany* prohlašujeme, že Trockij provádí protistranickou politiku, že *porušuje* stranické *zákony* a dává se cestou *dobrodružství* a *rozkolu*, jestliže ve své rezoluci bez sebemenší zmínky o ústředním výboru (jako by už byl domluven s golosovci, že se ústřední výbor nesvolá!) vyhlašuje jménem *jedné zahraniční skupiny* „*zřízení fondu* pro svolání konference SDDSR“. Kdyby se likvidátorům podařilo svolání ústředního výboru skutečně znemožnit, pak bychom my jako jediná instituce zmocněná mluvit jménem celé strany ihned prohlásili, že s „*fondem*“ a plánem Trockého nemáme *nic společného* a že za *celostranickou* budeme pokládat jen konferenci, kterou svolá *ústřední orgán*, a nikoli kroužek Trockého.*

Dokud však události s konečnou platností nepotvrdily, že svolání ústředního výboru bude zmařeno, máme stále naději, že se vše vyřeší v rámci stranických *zákonů*.

Vyzýváme členy strany, aby se o toto řešení v rámci stranických zákonů energicky zasazovali, a my zase budeme vyjasňovat „*princiální základy*“ neshod, které golosovci a Trockij ženou k rozkolu, golosovci tím, že maří svolání ústředního výboru, a Trockij tím, že jej ignoruje a „*zřizuje fond*“ pro svolání „*konference SDDSR*“ (bez legrace!) kroužkem Trockého.

Ve své rezoluci Trockij píše, že boj, který vedou „*leninovci a plechanovovci*“ (tímto dosazováním *osob* na místo bolševického a protistranického menševického *směru* ve straně chce Trockij dát najevo svůj přezíravý postoj, prozrazuje tím však jen své nepochopení), že tento boj „*v současné době postrádá jakýkoli principiální základ*“.

A k vyjasnění těchto principiálních základů vyzývá ústřední orgán sociální demokraty celého Ruska: zabývejme se právě touto zajímavou otázkou, dokud probíhá „*nezajímavý*“ boj kolem svolání plenárního zasedání!

Uvádíme v plném znění důvody, které vedly Trockého

* Že celostranická konference svolaná ústředním výborem strany se opravdu *musí* konat *co nejdříve*, je mimo diskusi.

k prohlášení, že boj ústředního orgánu postrádá jakýkoli principiální základ.

„Ve *všech* (podtrženo Trockým) směrech ve straně se pevně zakořenilo přesvědčení, že je nezbytně nutné obnovit ilegální organizaci, spojovat legální činnost s činností ilegální, prosazovat zásadovou sociálně demokratickou taktiku, a tyto základní směrnice odhlasovalo poslední plenární zasedání *jednomyslně*.

Dnes, rok po plenárním zasedání, nedělá obtíže tyto pravdy hlásat, ale spíš *je uskutečňovat*. Vede k tomu jedna cesta — svorná spolupráce všech složek strany: golosovců, plechanovců, leninovců, vperjodovců i těch, kteří stojí mimo frakce, neboť strana už ideově vyrostla ze svých dětských let a je načase, aby si to všichni její členové uvědomili a jednali jako *revoluční sociální demokraté*, patrioti své strany, bez dalších frakčních přízvisek. A k této spolupráci musí docházet v rámci celé strany, nikoli kolem frakčních orgánů.“

Tady máte názorný příklad, jak lze dobře myšlená slova rozmělnit na frázi a zahalit do ní velikánskou lež, kterou klamou samy sebe i celou stranu ti, kdo si na fráze tak potrpí.

Vždyť je to vyložená a hanebná *lež*, že příslušníci *všech* směrů ve straně jsou pevně přesvědčeni o nutnosti obnovit ilegální organizaci. Každé číslo Golosu svědčí o tom, že „golosovci“ považují skupinu pana Potresova a spol. za *stranický směr* a že ji nejen za takový „považují“, ale *soustavně* se na její „činnosti“ podílejí. Není to k smíchu, není to ostuda hrát si dnes, rok po plenárním zasedání na schovávanou, obelhávat sebe i dělníky a mít plná ústa vytáček, jakmile jde o „realizaci“, a nikoli o fráze?

Tak jak vlastně? Považuje Trockij pana Potresova a spol., jimž dal ústřední orgán přesný název, za „stranický směr“, nebo ne? To je právě ona „realizace“ usnesení plenárního zasedání a *už to bude rok*, co ústřední orgán tuto otázku formuloval jasně, přesně a jednoznačně, formuloval ji tak, že tu žádné vytáčky nejsou možné!

Trockij se pokouší znovu a znovu celou věc odbýt mlčením nebo frází, neboť *potřebuje utajit* před čtenáři a před stranou *pravdu*, totiž že skupina pana Potresova, skupina šestnácti atd. jsou na straně absolutně nezávislé, že se jako

frakce zcela osamostatnily, a nejenže neobnovují ilegální organizaci, ale znemožňují její obnovení, a že *žádnou* sociálně demokratickou taktiku neprosazují. Trockij musí straně zatajit pravdu, že golosovci jsou zrovna taková osamostatněná zahraniční frakce, která fakticky slouží likvidátorům v Rusku.

A vperjodovci? Trockij velmi dobře ví, že i ti *po* plenárním zasedání upevnili a rozšířili svou vlastní frakci, která má své vlastní prostředky, svou vlastní frakční školu, v níž se zdaleka nepřednáší „zásadová sociálně demokratická taktika“, ale to, že „otzovismus je zákonitý názorový odstín“, v níž se přednáší o otzovistických názorech na úlohu III. dумы, názorech vyjádřených ve frakční platformě skupiny Vperjod.

Tuto nespornou pravdu zamlčuje Trockij proto, že pro *reálné* cíle jeho politiky je pravda neúnosná. A tyto reálné cíle jsou čím dál jasnější a zřejmější i těm nejméně prozíravým členům strany. Tyto reálné cíle — to je *protistranický blok Potresovů s vperjodovci*, kterýžto blok Trockij podporuje a organizuje. Golosovci schvalují rezoluce Trockého (jako je „vídeňská“), Pravda koketuje s vperjodovci, Pravda otiskuje povídky, jak v místních organizacích v Rusku pracují jen vperjodovci a trockisté, Pravda dělá reklamu frakční škole vperjodovců a Trockij tuto školu vysloveně podporuje — to všechno jsou fakty, které se dlouho utajovat nedají. Šídlo v pytli neutajíš.

Náplní Trockého politiky je „svorná spolupráce“ Pravdy s frakcemi pánů Potresovů a vperjodovců. Úlohy v tomto bloku jsou přesně rozděleny: páni Potresovové pokračují nezávisle na straně ve svém prosazování legální činnosti, ve svém rozvracení sociální demokracie, „golosovci“ tvoří zahraniční pobočku této frakce a Trockij se ujímá úlohy advokáta, jenž ujišťuje naivní publikum, že „*všechny* směry ve straně prosazují“ „důslednou sociálně demokratickou taktiku“. Vperjodovci v něm mají stejného advokáta, který hájí svobodu jejich frakční školy a maskuje jejich politiku

pokryteckými, otrěpanými frázemi. Tento blok pak ovšem podpoří „fond“ Trockého a protistranickou konferenci svolávanou Trockým, neboť pánům Potresovům i vperjodovcům se zde dostává toho, co potřebují: svobody všech frakcí, jejich posvěcení, maskování jejich činnosti i advokátské obhajoby této činnosti před dělníky.

A právě z hlediska „princiálních základů“ musíme konstatovat, že tento blok je *avanturismem* v tom nejpřesnějším slova smyslu. Aby Trockij řekl, že pro něho jsou pravými marxisty, pravými obhájci principiálnosti sociálního demokratismu Potresov a otzovisté, to *se neodvážít*. V tom je právě jádro postoje dobrodruha, že se musí permanentně vytáčet. Neboť kdekdo vidí a ví, že *všichni*, že páni Potresovové a otzovisté *mají vlastní* linii (zaměřenou proti sociální demokracii) a *prosazují* ji, kdežto diplomaté z Golosu a Vperjodu jim slouží za pouhopouhou zástěrku.

Nejhlubší příčinou toho, proč je nový blok *odsouzen* ke krachu, ať už sklízí u měšťáckých živlů sebevětší úspěch a ať už Trockij s pomocí vperjodovských a potresovovských „zdrojů“ dal dohromady sebevětší „fondy“, je *bezzásadovost* tohoto bloku. Teorie marxismu, „*princiální základ*“ celého světového názoru, celého našeho stranického programu a taktiky strany, se dnes nedostaly na jedno z předních míst v celém životě strany náhodně, nýbrž nevyhnutelně. Nebylo náhodné, nýbrž nevyhnutelné, že se po nezdaru revoluce ve *všech* třídách společnosti, v nejširších lidových *vrstvách* probudil zájem o hluboké základy celého světového názoru, včetně otázek náboženských a filozofických, včetně *principů* našeho, marxistického učení jako *celku*. Nebylo náhodné, nýbrž nevyhnutelné, že tyto vrstvy, vtažené revolucí do ostrého boje kolem otázek taktiky, žádaly v období, kdy k žádným otevřeným vystoupením nedochází, aby se jim dostalo *obecně teoretického* poučení. Těmto vrstvám se musí znovu objasňovat *základy marxismu* a na pořad znovu přichází obrana marxistické teorie. Prohlašuje-li Trockij sblížení straně věrných menševiků s bolševiky za „*politic-*

ky bezobsažné“ a „labilní“, svědčí to jen o jeho naprostém ignorantství a dokazuje to jen jeho vlastní naprostou prázdnotu. Byly to právě principiální základy marxismu, které zvítězily v boji bolševiků s vperjodovskými názory, jež nejsou sociálně demokratické, v boji straně věrných menševiků s pány Potresovy a golosovci. Bylo to právě toto sblížení v *principiálních základech* marxismu, které se stalo *reálnou základnou* opravdu svorné spolupráce straně věrných menševiků s bolševiky během celého roku po plenárním zasedání. Toto jsou fakty, a nikoli slova ani sliby, ani „dobře míněné rezoluce“. A ať už názorové rozdíly mezi menševismem a bolševismem byly v minulosti a budou v budoucnosti jakékoli (jen dobrodruzi dokáží lákat davy na plané sliby, že názorové rozdíly může odstranit, „zlikvidovat“ nějaká rezoluce), tento historický fakt vymazat nelze. Jedině vnitřní vývoj hlavních frakcí *samých*, jediné *jejich vlastní* ideový vývoj může být zárukou, že frakce se skutečně zlikvidují vzájemným sblíčováním, vzájemným prověřováním při společné práci. A to začalo po plenárním zasedání. Svornou spoluprací Potresova s vperjodovci a s Trockým *jsme dosud nezaznamenali*, zaznamenali jsme jen kroužkařské diplomatizování, slovíčkaření a solidárnost ve vykrucování. Strana v průběhu roku byla svědkem svorné spolupráce straně věrných menševiků s bolševiky. A každý, kdo si dovede vážít *marxismu*, každý, komu leží na srdci „principiální základy“ sociálního demokratismu, ani na okamžik nezapochybuje, že devět desetin dělníků *obou* frakcí bude pro *toto* sblížení.

Blok Trockého s Potresovem a vperjodovci je dobrodružstvím právě z hlediska „principiálních základů“. Totéž platí i pokud jde o *stranickopolitické* úkoly. Tyto úkoly stanovilo plenární zasedání skutečně *jednomyslně*, jenže se zdaleka nedají zredukovat na banální fráze o spojování legální a ilegální činnosti (vždyť i kadeti „spojují“ legální Reč s ilegálním „kadetským“ ústředním výborem), které Trockij používá záměrně, aby kápl do noty pánům Potre-

sovům a vperjodovcům, kteří proti planým frázím a banalitám nikdy nejsou.

„Historická situace, v níž se nachází sociálně demokratické hnutí v období buržoazní kontrarevoluce,“ praví se v rezoluci plenárního zasedání, „je taková, že se nutně uplatňuje buržoazní vliv na proletariát, jenž se projevuje na jedné straně odmítáním ilegální sociálně demokratické strany, snižováním její úlohy a významu, pokusy oklestit programové a taktické úkoly a hesla revoluční sociální demokracie atd., a na druhé straně odmítáním činnosti sociální demokracie v dumě i využívání legálních možností, nepochopením důležitosti obojí této činnosti, neschopnosti přizpůsobit revoluční sociálně demokratickou taktiku specifickým historickým podmínkám současné situace atd.“

Po ročních zkušenostech se nelze vyhýbat přímé odpovědi na otázku, jaký *reálný* význam mají tyto směrnice. Nesmíme zapomínat, že na plenárním zasedání *všichni* představitelé národních organizací (k nimž se tehdy přidal i Trockij, který se vždycky přidá ke *každé* momentální většině) písemně prohlásili, že směr, proti němuž se má podle rezoluce bojovat, by se „*v podstatě* měl označit za likvidátorství“.

Roční zkušenosti po plenárním zasedání prakticky ukázaly, že jsou to právě Potresovovy skupiny a frakce vperjodovců, kdo *ztělesňuje* tento buržoazní vliv na proletariát. *Obcházet* tento zřejmý fakt je právě avanturismus, neboť nikdo se dosud neodhodlal výslovně říci, že Potresovové a spol. *neprosazují* likvidátorskou linii a že uznání oتزovismu za „zákonitý názorový odstín“ *odpovídá* linii strany. Neprožili jsme rok po plenárním zasedání nadarmo. Jsme bohatší o zkušenosti. Ověřili jsme si *v praxi*, jak se projevují tendence, na něž se tehdy upozorňovalo. Přesvědčili jsme se, které *frakce* tyto tendence ztělesňují. A *slovy* o „svorné spolupráci“ těchto *protistranických* frakcí v údajně „stranickém“ duchu už dnes nikdo široké vrstvy dělníků neoklame.

A konečně za třetí, politika Trockého je dobrodružstvím ve smyslu *organizačním*, neboť, jak už jsme řekli, porušuje stranické zákony a organizováním konference jménem jedné zahraniční skupiny (nebo jménem bloku *dvou* protistranických frakcí, golosovců a vperjodovců) nastupuje

přímou cestu k rozkolu. Jelikož jsme zmocněni mluvit jménem celé strany, jsme povinni důsledně hájit stranické zákony. Zdaleka však nechceme, aby členové strany pro formální dodržování stranických „zákonů“ neviděli *podstatu* věci. Naopak, *hlavní* pozornost sociálních demokratů obracíme právě k *podstatě* věci, tj. k *bloku* golosovců a vperjodovců, jenž hájí úplnou svobodu likvidátorské činnosti pánů Potresovů a oتزovistického rozvracení strany.

Všechny sociální demokraty také vyzýváme, aby se energicky zasazovali o dodržování stranických zákonů, aby s protistranickým blokem bojovali ve jménu principiálních základů marxismu a ve jménu očisty sociálního demokraticismu od liberalismu a anarchismu.

P. S. Proti vydání tohoto článku jako separátu (jež odhlasovala většina redakce — dva zástupci bolševického směru a zástupce polské organizace) protestovali dva zbývající členové redakce — golosovci — ve formě letáku. Pisatelé se v něm nedotýkají obsahu článku *O situaci ve straně*, nýbrž obviňují většinu v redakci, že 1. porušila jejich, tj. dvou kolegů redaktorů, formální práva, a že 2. se dopustila „policejního udavačství“. Jelikož se tento spor netýká zásad a taktiky, nýbrž jde tu o organizační tahanice a osobní útoky, považujeme za nejsprávnější předložit jej kompletně ústřednímu výboru. Domníváme se, že všichni *straně věrní* soudruzi dokáží i bez rozhodnutí ústředního výboru náležitě zhodnotit metody „polemiky“ dvou členů redakce, Martova^[105] a Dana.

*Napsáno nejpозději 15. (28.) prosince 1910
Otištěno 23. nebo 24. prosince 1910
(5. nebo 6. ledna 1911) jako separát
z 19. čísla listu Social-demokrat;
podruhé byl článek otištěn s postskriptem
13. (26.) ledna 1911 v příloze k dvojčíslu
19/20 listu Social-demokrat*

*Podle textu separátu
porovnaného s textem
přílohy*

N Á Z O R O V É R O Z D Í L Y V E V R O P S K É M D Ě L N I C K É M H N U T Í

I

Hlavní rozdíly v názorech na taktiku se v dnešním evropském a americkém dělnickém hnutí týkají boje proti dvěma velkým směrům odchylojícím se od marxismu, který jako teorie v tomto hnutí fakticky převládl. Tyto dva směry jsou revizionismus (oportunismus, reformismus) a anarchismus (anarchosyndikalismus, anarchosocialismus). Obě tyto odchylky od marxistické teorie a marxistické taktiky, které v dělnickém hnutí převládají, lze pozorovat v různých formách a s různými odstíny za víc než půlstoleté historie masového dělnického hnutí ve všech civilizovaných zemích.

Už ze samotného faktu vyplývá, že tyto odchylky nelze vysvětlovat ani náhodami, ani omyly jednotlivců či skupin, ba ani národní specifikou či tradicemi apod. Musí existovat nějaké hlubší příčiny, které svými kořeny tkví v ekonomické struktuře i v povaze vývoje všech kapitalistických zemí a které neustále tyto odchylky vyvolávají. Loni vydaná knížka holandského marxisty Antoniea Pannekoeka *Rozdíly v otázkách taktiky v dělnickém hnutí* (Die taktischen Differenzen in der Arbeiterbewegung, Hamburg, Erdmann Dubber, 1909) je zajímavým pokusem o vědecké prozkoumání těchto příčin. V dalším výkladu seznámíme čtenáře s Pannekoekovými závěry^[281], které musíme uznat za naprosto správné.

Jednou z nejhlubších příčin, jež pravidelně vedou k rozdílům v názorech na taktiku, je sám fakt, že dělnické hnutí sílí. Nebudeme-li toto hnutí posuzovat z hlediska jakéhosi fantastického ideálu, ale budeme-li se na ně dívat jako na

ЗВѢЗДА

№ 1.

Число № 3 к

18-го декабря 1910 г.

ОБЩЕОБЩАЯ ГАЗЕТА.

Адрес редакции и редакций: С.-Петербург, П. Мясоедова ст. 10, к. 9.
Цена в год 12 руб. в квартал 3 руб. 50 коп.

Учредитель: П. Мясоедов. Редакция: П. Мясоедов. Адрес: С.-Петербург, П. Мясоедова ст. 10, к. 9.

Современный мир

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

В театре: ЗНАНИЕ, С.-Петербург, 92.

Тридцать второй сборник.
Тридцать третий сборник.

Личный состав 1-го

Войска, 1910 г.

Молодежь

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Запрос отозвучи объ едомости события.

Чужим забавлениям въ Австралийской губ.
Два Божиата. Удальники студента.
Гибель авиатора во Франции.
Статья Платонова въ Телотова.

За ОДИН рубль

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Наша задача.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Не нашли...

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

СОЮЗ КАРАШКЪ

10 лет «ДЕЯ» в свет.

Книжки для молодежи.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

Вопросы культуры, науки, искусства, спорта, общественной жизни.

První strana listu Zvězda, č. 1 ze 16. prosince 1910, kde byl otištěn Leninův článek Názorové rozdily v evropském dělnickém hnutí

Zmenšeno

praktické hnutí obyčejných lidí, snadno pochopíme, že získávání dalších a dalších „nováčků“, zapojování dalších vrstev pracujících musí být nutně provázeno kolísáním v otázkách teorie a taktiky, opakováním starých chyb, dočasným návratem k překonaným názorům a k zastaralým metodám atd. Na „výcvik“ nováčků vydává dělnické hnutí v každé zemi pravidelně větší či menší zásobu energie, pozornosti a času.

Dále. Kapitalismus se v různých zemích a v různých oblastech vyvíjí různou rychlostí. Nejsnadněji, nejrychleji, nejlépe a nejdůkladněji si osvojuje marxismus dělnická třída a její ideologové tam, kde je nejvíce rozvinut velko-průmysl. Zaostalé či ve svém vývoji zaostávající ekonomické vztahy ustavičně způsobují, že jsou i takoví stoupenci dělnického hnutí, kteří si osvojí jen některé stránky marxismu, jen jednotlivé složky nového světového názoru nebo jednotlivá hesla a požadavky, protože se nedovedou radikálně rozejít se všemi tradicemi buržoazního světového názoru, zejména pak s tradicemi buržoazně demokratického světového názoru.

Dalším trvalým zdrojem názorových rozdílů je dialektický charakter společenského vývoje, který probíhá v rozporech a překonáváním rozporů. Kapitalismus je pokrokový, protože odstraňuje staré způsoby výroby a rozvíjí výrobní síly, zároveň však na určitém stupni vývoje brzdí růst výrobních sil. Přispívá k vyspělosti, organizovanosti a ukázněnosti dělnictva, ale zároveň ubíjí, vysává, ruinuje, zbláckuje atd. Kapitalismus se sám postará o svého hrobaře, sám vytváří prvky nového zřízení, bez „skoku“ však tyto jednotlivé prvky na celkovém stavu věcí nic nemění a nadvládu kapitálu neohrožují. Tyto rozpory praktického života, živé historie kapitalismu a dělnického hnutí dovede obsáhnout marxismus jakožto teorie dialektického materialismu. Jenže masy se pochopitelně učí ze života, a ne z knih, a proto jednotlivci i skupiny neustále zveličují, povyšují na jednostrannou teorii, na jednostranný systém

taktiky hned jeden, hned druhý rys kapitalistického vývoje, hned jedno, hned druhé „poučení“ z tohoto vývoje.

Buržoazní ideologové, liberálové a demokraté, kteří marxismus ani dnešní dělnické hnutí nechápou, ustavičně bezmocně upadají z jednoho extrému do druhého. Jednou vysvětlují všechno tím, že zlí lidé „štvou“ třídu proti třídě, hned se zase utěšují tím, že dělnická strana je „stranou pokojných reform“. Za přímý produkt tohoto buržoazního světového názoru a jeho vlivu je nutno považovat jak anarchosyndikalismus, tak reformismus, které se křečovitě drží *jedné* stránky dělnického hnutí, povyšují jednostrannost na teorii, a o tendencích či rysech tohoto hnutí, které tvoří specifikum určitého období, určitých podmínek činnosti dělnické třídy, prohlašují, že se navzájem vylučují. Jenže skutečný život, skutečná historie v sobě tyto rozdílné tendence *zahrnuje*, podobně jako život a vývoj v přírodě v sobě zahrnují i pomalou evoluci i rychlé skoky a přerušování postupného vývoje.

Revizionisté pokládají všechny úvahy o „skocích“ a o zásadním protikladu mezi dělnickým hnutím a celou starou společností za fráze. Považují reformy za částečné uskutečňování socialismu. Anarchosyndikalisté odmítají „drobnou práci“, zejména využívání parlamentní tribuny. Tato taktika prakticky znamená jen čekat na „velké dny“ a neumět přitom shromažďovat síly, které velké události vytvářejí. Revizionisté i anarchosyndikalisté brzdí to nejdůležitější a nejnaléhavější: pevné spojení dělníků ve velkých, silných a dobře fungujících organizacích, které budou schopny dobře fungovat za *každých* podmínek, organizacích naplněných duchem třídního boje, které si jasně uvědomují své cíle a jsou vychovávány v opravdu marxistickém světovém názoru.

Tady si dovolíme malé odbočení a v závorkách, abychom se vyhnuli případným nedorozuměním, poznamenáme, že Pannekoek ilustruje svou analýzu *výhradně* příklady ze západoevropských dějin, zvláště německých a francouz-

ských, a *vůbec nebere* v úvahu Rusko. A jestliže se někdy zdá, že se dotýká Ruska, je to jen tím, že hlavní tendence vyvolávající jisté odchylky od marxistické taktiky se projevují také u nás, i když mezi Ruskem a Západem existují v kultuře, způsobu života i v historickoeconomických podmínkách obrovské rozdíly.

A konečně mimořádně důležitou příčinou názorových rozdílů mezi účastníky dělnického hnutí jsou změny v taktice vládnoucích tříd vůbec, ale hlavně buržoazie. Kdyby taktika buržoazie byla vždycky stejná nebo aspoň podobná, dělnická třída by se rychle naučila odpovídat na ni také stejnou či podobnou taktikou. Jenomže buržoazie si všude na světě nutně musí vypracovat dva systémy vládnutí, dvě metody boje za své zájmy a za uhájení své nadvlády, přičemž se tyto dvě metody jednou střídají, jindy zase prolínají v různých kombinacích. Je to jedná metoda násilí, metoda odmítání jakýchkoli ústupků dělnickému hnutí, metoda podporování všech starých a přežitých institucí, metoda nesmiřitelného odmítání reformem. To je podstata konzervativní politiky, která je nyní v západní Evropě stále méně politikou tříd pozemkových vlastníků a stává se stále více jednou z forem buržoazní politiky vůbec. Druhá metoda je metoda „liberalismu“, metoda směřující k rozšiřování politických práv, k reformám, k ústupkům atd.

Buržoazie nepřechází od jedné metody k druhé na základě zlých úmyslů jednotlivců nebo nějak nahodile, ale proto, že její vlastní postavení je od základu plně rozporů. Úspěšný rozvoj normální kapitalistické společnosti závisí na zřízení založeném na stabilních zastupitelských orgánech a na jistých politických právech obyvatelstva, které se přirozeně vyznačuje poměrně vysokou náročností, co se týče „kultury“. Tyto nároky na jisté minimum kulturnosti vyplývají přímo z podmínek kapitalistického způsobu výroby s jeho vysokou technikou, složitostí, pružností, pohyblivostí, rychlým rozvojem světové konkurence atd. Proto je pro

dějiny všech evropských zemí v posledním půlstoletí příznačná rozkolísanost v taktice buržoazie, přecházení od systému násilí k systému zdánlivých ústupků, přičemž v různých zemích v určitých obdobích některá z těchto metod převládá. Tak například Anglie byla v šedesátých a sedmdesátých letech 19. století klasickou zemí „liberální“ buržoazní politiky, Německo sedmdesátých a osmdesátých let uplatňovalo politiku násilí atd.

Když v Německu převládla tato metoda, začal v dělnickém hnutí jako jednostranná reakce na tuto jednu ze dvou metod vlády buržoazie sílit anarchosyndikalismus, čili, jak se tehdy říkalo, anarchismus („mladí“ začátkem devadesátých let⁴¹, Johann Most začátkem osmdesátých let). Když pak v roce 1890 nastal obrat k „ústupkům“, ukázalo se, že tento obrat je — jako vždycky — pro dělnické hnutí ještě nebezpečnější, neboť vyvolává stejně jednostranný ohlas buržoazního „reformátorství“: oportunistus v dělnickém hnutí. „Pozitivním, reálným cílem buržoazní liberální politiky,“ říká Pannekoek, „je zmást dělnictvo, zasít mezi ně rozkol, udělat z jeho politiky bezmocný přívěsek bezmocného, vždy bezmocného a efemérního rádoby reformátorství.“

Buržoazie dosti často dosáhne na jistou dobu svého cíle zavedením „liberální“ politiky, která je, jak správně poznamenává Pannekoek, politikou „rafinovanější“. Část dělnictva, část jeho představitelů se dá občas oklamat zdánlivými ústupky. Revizionisté prohlašují učení o třídním boji za „zastaralé“ nebo začínají provádět politiku, kterou se ho prakticky zříkají. Výkyvy v buržoazní taktice vedou k zesílení revizionismu v dělnickém hnutí a neshody se v něm často vyhrotí až k rozkolu.

Všechny tyto příčiny vyvolávají v dělnickém hnutí, v řadách proletariátu rozdíly v názorech na taktiku. Avšak mezi proletariátem a vrstvami drobné buržoazie, s nimiž se proletariát stýká, tedy i rolnictva, není a nemůže být čínská zeď. Přejdou-li jednotlivci, skupiny a vrstvy z řad maloburžo-

zie k proletariátu, musí to pochopitelně zase nutně vyvolat v jeho řadách rozkolísanost taktiky.

Zkušenosti dělnického hnutí v různých zemích pomáhají objasnit na konkrétních otázkách z praxe podstatu marxistické taktiky, pomáhají mladším zemím lépe rozeznat skutečný třídní význam odchylek od marxismu a úspěšněji proti těmto odchýlkám bojovat.

Zvězda, č. 1
16. prosince 1910
Podepsán V. Iljin

Podle textu Zvězdy

T O L S T O J

A P R O L E T Á Ř S K Ý B O J

Tolstoj nesmírně energicky a opravdově pranýřoval vládnoucí třídu a velmi výstižně odhaloval pokrytectví všech institucí, o něž se opírá dnešní společnost: církev, soudnictví, militarismus, „zákonné“ manželství a buržoazní vědu. Jeho učení se však dostalo do naprostého rozporu se životem, prací a bojem hrobaře nynějšího zřízení, proletariátu. Čí stanovisko se tedy odrazilo v tom, co Lev Tolstoj hlásal? Jeho ústy hovořily mnohamiliónové masy ruského lidu, které už nenávidí pány dnešního života, avšak *ještě* nedospěly k uvědomělému, soustavnému, důslednému a nemiřitelnému boji proti nim.

Průběh a výsledek velké ruské revoluce ukázal, že to byly právě tyto masy, které stály *mezi* uvědomělým, socialistickým proletariátem a rozhodnými zastánci starého režimu. Tyto masy — především však rolnictvo — za revoluce ukázaly, jak hluboce nenávidí všechno staré, jak živě pocítují celou tíhu dnešního režimu a jak velké je jejich spontánní úsilí zbavit se jí a vytvořit podmínky pro lepší život.

Zároveň však tyto masy za revoluce ukázaly, že ve své nenávisti nejsou uvědomělé, ve svém boji důsledné a že v hledání lepšího života jsou jejich požadavky omezené.

Rozbouřené moře obrovského množství lidu se všemi svými slabostmi i s veškerou silou se odrazilo v Tolstého učení.

Z uměleckých děl Lva Tolstého se dělnická třída Ruska lépe naučí znát své nepřátele, zatímco při seznamování s *učením* Tolstého bude muset všechen ruský lid pochopit, v čem spočívala Tolstého slabost, která mu nedovolila

osvobodit se do všech důsledků. Toto musíme pochopit, chceme-li pokročit kupředu.

A právě tomuto kroku kupředu brání všichni, kdo prohlašují Tolstého za „naše společné svědomí“, za „učitele života“. To je lež, kterou záměrně šíří liberálové, aby mohli využívat protirevoluční stránky Tolstého učení. A tuto lež o Tolstém jako „učiteli života“ opakují po liberálech i někteří bývalí sociální demokraté.

Ruský lid dosáhne osvobození teprve tehdy, až pochopí, že bojovat o lepší život se nemá učit od Tolstého, ale od třídy, jejíž význam Tolstoj nechápal a která jediná je schopna rozbít starý, Tolstým nenáviděný svět — od proletariátu.

Rabočaja gazeta, č. 2
18. (31.) prosince 1910

Podle listu
Rabočaja gazeta

Z A Č Á T E K D E M O N S T R A C Í

Po třech letech revoluce let 1905—1907 prožilo Rusko tři roky kontrarevoluce, období 1908—1910, tři roky černé dumy*, kdy se rozmohlo násilí a bezpráví, útlak dělnictva kapitalisty, kteří je připravili o vydobyté vymoženosti. Carské samoděržaví, v roce 1905 jen otřesené, ale nezničené, se vzchopilo, spojilo se se statkáři a kapitalisty v III. dumě a znovu zavedlo v Rusku staré pořádky. A kapitalisté začali dělníky ještě více utlačovat, úředníci ve městech a hlavně na venkově ještě troufaleji porušovali zákony a dopouštěli se zvůle, proti bojovníkům za svobodu se postupovalo ještě krutěji a tresty smrti byly ještě častější. Carská vláda, statkáři a kapitalisté se revolučním třídám, a především proletariátu, zuřivě *mstili* za revoluci, přímo jako by chtěli rychle využít přerušení masového boje ke zničení svých nepřátel.

Jenže bývají i takoví nepřátelé, které lze v několika bitvách porazit, načas je přitlačit ke zdi, ale *nelze* je zničit. Úplné vítězství revoluce je zcela reálné, a toto vítězství by definitivně zlikvidovalo carskou monarchii, smetlo by ze zemského povrchu feudální statkáře, všechny jejich pozemky by bez náhrady předalo rolníkům, byrokratickou správu by nahradilo demokratickou samosprávou a politickou svobodou. Takové přeměny jsou nejen reálné, ale jsou v každé zemi ve 20. století *nevyhnutelné* a byly už provedeny ve *všech* evropských státech více méně úplně po delším či kratším, urputnějším, či méně urputném boji.

* — tj. ultrareakční, monarchistická дума. *Čes. red.*

Avšak *žádné*, ani to nejméně vítězství reakce, *žádný* triumf kontrarevoluce *nemůže* zničit nepřátele carského samoděržaví, nepřátele statkářského a kapitalistického útla-ku, protože těmito nepřáteli jsou milióny dělníků, a ti se čím dál více stahují do měst a velkých továren, do závodů a na železnici. Těmito nepřáteli je ožebračované rolnictvo, jemuž se žije mnohem hůř dnes, kdy se obvodní náčelníci spojili s bohatými rolníky, aby mohli rolníky okrádat *podle zákona*, aby si mohli zabírat jejich půdu *se souhlasem* statkářské dумы, *pod ochranou* všech statkářských a vojenských mocenských orgánů. Takové nepřátele jako dělnická třída, jako rolnická chudina zničit nelze.

A tak jsme dnes svědky toho, jak po třech letech zběsilého řádění kontrarevoluce začínají nejvíce utlačované, nejvíce zkrúšené, ubité a nejrůznějším pronásledováním zastrašené *lidové masy* opět zvedat hlavu, znovu se probouzejí a pomalu se dávají do boje. Tři roky poprav, pronásledování a barbarského řádění zničily desetitisíce „nepřátel“ samoděržaví, statisíce dalších poslaly do vězení a do vyhnanství a ještě další sta a statisíce zastrašily. Jenže milióny a desetimilióny už dnes nejsou tím, čím byly před revolucí. Tyto milióny ještě *nikdy* v dějinách Ruska nedostávaly tak poučné a názorné lekce, ještě nikdy nezažily tak otevřený boj tříd. Že mezi těmito milióny a desetimilióny začalo nové hluboké a temné vření, je vidět ze stávek, které probíhaly letos v létě, a z nedávných demonstrací.

Dělnické stávky v Rusku v době přípravy revoluce i v jejím průběhu byly nejrozšířenějším bojovým prostředkem proletariátu, této pokrokové a jediné důsledně revoluční třídy v dnešní společnosti. Hospodářské a politické stávky, které se buď navzájem střídaly, nebo zase spojovaly v jeden nedílný celek, stmelovaly dělnictvo proti třídě kapitalistů a absolutistické vládě, vyvolávaly nepokoje v celé společnosti a povzbuzovaly k boji rolnictvo.

Vlna masových stávek v roce 1895 se stala začátkem přípravného období lidové revoluce. Když v lednu 1905

stávkovalo za jediný měsíc více než 400 000 lidí, byl to už přímý počátek revoluce. Po celé tři roky revoluce byl počet stávkujících tak vysoký jako dosud v žádné zemi na světě, i když postupně klesal (skoro 3 milióny v roce 1905, 1 milión v roce 1906 a 750 000 v roce 1907).

A když pak roku 1908 počet stávkujících naráz prudce klesl (176 000) a ještě prudčeji v roce 1909 (64 000), znamenalo to konec první revoluce, či lépe řečeno konec první etapy revoluce.

Ale od letošního léta začíná nový rozmach. Počet účastníků hospodářských stávek *stoupá*, a značně stoupá. Období *naprosté* nadvlády krajní reakce skončilo. Začíná období nového rozmachu. Proletariát, který od roku 1905 do roku 1909 *ustupoval* — i když v dlouhých intervalech — sbírá síly a začíná přecházet do *úto*ku. Oživení v některých průmyslových odvětvích vede bezprostředně k oživení proletářského boje.

Proletariát byl první. Ostatní, buržoazní a demokratické třídy a vrstvy obyvatelstva se přidávají. Smrt předsedy I. dумы Muromceva, umírněného a demokracii velice vzdáleného liberála, vyvolává první nesmělý začátek demonstrací. Smrt Lva Tolstého vyvolává — poprvé po dlouhé době — *pouliční demonstrace*, jichž se účastní převážně studentstvo, ale zčásti i dělnictvo. Fakt, že v den pohřbu Tolstého přerušila práci celá řada továren a závodů, svědčí o začátku — i když velmi skromném začátku — demonstrativních stávek.

V nedávných dnech vyvolal bestiální postup carských žalářníků, kteří ve Vologdě a v Zerentuji ztýrali naše souduhu pronásledované za svůj hrdinný boj v období revoluce a odsouzené do vyhnanství, ještě větší vření mezi studentstvem. Po celém Rusku se konají schůze a shromáždění, policie násilím vtrhává na univerzity, bije studenty, zatýká je, pronásleduje tisk za každé pravdivé slovíčko o nepokojích, a tím vším nepokoje jen ještě více rozdmychává.

Proletariát byl první. Demokratická mládež jej následu-

je. Lid se v Rusku probouzí k novému boji, jde vstříc nové revoluci.

Už počátek boje opět ukázal, že síly, které otráslы carskou mocí roku 1905 a které ji v této blízkici se revoluci zničí, existují. Už počátek boje opět ukázal, jak významné je *masové* hnutí. Žádné pronásledování, žádné krvavé represálie nemohou hnutí zastavit, jakmile povstanou *masy*, jakmile se pohnou milióny. Pronásledováním se boj jen rozdmýchává a získávají se pro něj další a další bojovníci. Žádné atentáty teroristů nepomohou utlačovaným masám, a jakmile *masy* povstanou, žádná síla na světě je nezastaví.

Teď začínají povstávat. Možná tento proces bude pokračovat rychle, možná pomalu a ne plynule, ale rozhodně směřuje k revoluci. Ruský proletariát kráčel v roce 1905 v čele. Se vzpomínkou na tuto slavnou minulost musí nyní napnout všechny síly, aby obnovil, upevnil a rozšířil svou organizaci, svou stranu, Sociálně demokratickou dělnickou stranu Ruska. Naše strana teď prožívá těžké dny, je však nepřemožitelná, jako je nepřemožitelný proletariát.

Proto vzhůru do práce, soudruzi a soudružky! Pusťte se všude do budování organizací, do zakládání a upevňování dělnických buněk sociálně demokratické strany, do širší hospodářské a politické agitace. V první ruské revoluci naučil proletariát lidové *masy* bojovat za svobodu, v druhé revoluci je musí dovést k vítězství!

Rabočaja gazeta, č. 2
18. (31.) prosince 1910

Podle listu
Rabočaja gazeta

C O S E D Ě J E N A V E S N I C I ?

V tisku se vedou diskuse kolem nové knihy bývalého ministra zemědělství Jermolova^[44] o „nynější vlně požárů“ v Rusku. Liberální tisk konstatoval, že po revoluci se počet požárů na venkově nesnížil, nýbrž zvýšil. Reakční listy se přidaly k Jermolovovu křiku a nářku, že „paliči zůstávají nepotrestáni“, že „na vesnici vládne teror“ atd. Počet požárů na venkově nápadně vzrostl: například v Tambovské gubernii v letech 1904—1907 *dvojnásobně*, v Orelské *dvaapůlkrát*, ve Voroněžské *trojnásobně*. „Zámožnější rolníci,“ píše provládní list Novoje vremja^[111], „chtějí hospodařit na chutorech*, pokoušejí se zavádět nové metody hospodaření, cítí se však v partyzánském obklíčení zdivočelé vesnice jako v nepřátelské zemi. Požáry a štvanice, štvanice a požáry, nejradši všeho nechat a utéct někam daleko.“

Nepříjemné věci musí přiznávat stoupenci carské vlády! Pro nás, sociální demokraty, nejsou však nové údaje bez zajímavosti, neboť jsou dalším důkazem prolhanosti vlády a žalostné bezmoci liberální politiky.

Revoluce z roku 1905 jasně ukázala, že staré poměry na ruské vesnici jsou dějinami nenávratně odsouzeny k zániku. Žádná síla na světě už tyto poměry neupevní. Jak je změnit? Rolnictvo na to odpovědělo svými povstáními z roku 1905, odpovědělo na to ústy svých poslanců v I. a II. dumě⁴². Statkářská půda musí být odňata bez náhrady. Má-li 30 000 statkářů (s Mikulášem Romanovem v čele) *sedmdesát miliónů* děsjatin** půdy, a deset miliónů rolnických

* Chutor — rolnické hospodářství nespádající pozemkově ani daňově pod občinu; obvykle dvorec ležící mimo vesnici. *Čes. red.*

** Děsjatina = 1,09 ha = 2400 čtverečních sáhů. *Čes. red.*

usedlostí má přibližně stejně tolik, nemůže to vést k ničemu jinému než k zotročování, k zoufalé bídě, ožebračování a stagnaci v celém národním hospodářství. A sociálně demokratická dělnická strana vyzývala rolníky k revolučnímu boji. Masovými stávkami v roce 1905 dělníci po celém Rusku sjednocovali a usměřňovali boj rolnictva. Plán liberálů „smířit“ rolníky se statkáři „výkupem půdy za spravedlivou cenu“ byl jen marným, ubohým a zrádným úskokem.

Jak chce změnit staré poměry na vesnici Stolypinova vláda? Chce urychlit naprosté ožebračení rolníků, udržet statkářské pozemky, pomoci nepatrné hrstce bohatých sedláků „usadit se na chutorech“ a zabrat co nejvíc občinové půdy. Vláda pochopila, že všechno rolnictvo je proti ní, a pokouší se najít si spojence mezi vesnickými boháči.

K provedení vládní „reformy“ je zapotřebí „dvaceti let klidu“ řekl jednou sám Stolypin. „Klid“ pro něho znamená, že rolníci budou poslouchat a nepostaví se proti násilí. Avšak bez násilí obvodních náčelníků a ostatních úřadů, bez násilí na každém kroku, bez násilí páchaném na *desít-kách miliónů* lidí, bez potlačení sebemenších projevů jejich samostatnosti se Stolypinova „reforma“ provést nedá. Stolypin nedosáhl a nemůže dosáhnout „klidu“ ani na tři roky, natož na dvacet let — to je ta nepřijemná pravda, kterou carským přísluhovačům připomněla kniha bývalého ministra o požárech na vesnicích.

Rolníci nemají a nemohou najít z této zoufalé nouze, bídy a smrti hladem, které zavinila vláda, jiné východisko než se přidat k masovému boji proletariátu za svržení carské moci. Přípravovat síly proletariátu pro tento boj, budovat, rozšiřovat a upevňovat proletářské organizace, to je nejbližší úkol SDDSR.

IVAN VASILJEVIČ BABUŠKIN

(NEKROLOG)

Žijeme ve strašných poměrech, když se může stát takováto věc: významný stranický pracovník, chloubka strany, který celý svůj život zasvětil dělnické věci, beze stopy zmizí. Ani jeho rodina, žena a matka, ani nejbližší soudruzi léta nevědí, co se s ním stalo — zda živoří někde na nucených pracích, nebo zda zahynul v nějakém vězení, či umřel hrdinou smrtí ve srážce s nepřítelem. Tak tomu bylo s Ivanem Vasiljevičem Babuškinem, kterého dal zastřelit Rennenkampf. O jeho smrti jsme se dověděli teprve zcela nedávno.

Jméno Ivana Vasiljeviče Babuškina je blízké a drahé nejednomu sociálnímu demokratovi. Každý, kdo ho znal, ho měl rád a vážil si ho pro jeho energii, řeč bez frází, hlubokou a důslednou revolučnost a vášnivě zaujetí pro věc. Jako petrohradský dělník už v roce 1895 energicky pracuje se skupinou jiných uvědomělých soudruhů za Něvskou branou mezi dělníky v Semjannikovově a Alexandrovově závodě i ve sklárně, zakládá kroužky, zřizuje knihovny a přitom sám neustále se zaujetím studuje.

Intenzívně přemýšlí o tom, jak práci rozvinout. Aktivně se podílí na sepisování *prvního agitačního letáku*, vydaného v Petrohradě na podzim 1894 a adresovaného dělníkům Semjannikovova závodu, a sám ho také kolportuje. Když v Petrohradě vznikne Svaz boje za osvobození dělnické třídy⁴³, stává se Ivan Vasiljevič jedním z jeho nejaktivnějších členů a pracuje v něm až do svého zatčení. Myšlenku vydávat v zahraničí politický list, který by pomáhal sjednocovat a upevňovat sociálně demokratickou stranu, prodiskutovali spolu s ním jeho staří petrohradští spolu-

pracovníci — zakladatelé Jiskry⁴⁴ — a on ji horlivě podporoval. Pokud byl na svobodě, neměla Jiskra nikdy nouzi o příspěvky ryze dělnických dopisovatelů. Prohlédněte si prvních dvacet čísel Jiskry, všechny ty příspěvky ze Šuji, Ivanova-Vozněnska, Orechova-Zujeva a odjinud z centrálního Ruska: skoro všechny procházely rukama Ivana Vasiljeviče, který se snažil navázat co nejužší styky mezi Jiskrou a dělníky. Ivan Vasiljevič Babuškin byl velmi pilným dopisovatelem Jiskry a jejím nadšeným stoupencem. Z centrální oblasti se stěhuje na jih, do Jekatěrinoslavi, tam je zatčen a uvězněn v Alexandrovsku. Přepiluje mřížve v okně a ještě s jedním soudruhem uprchne. Ačkoli nezná jediný cizí jazyk, dostane se až do Londýna, kde tehdy sídlila redakce Jiskry. Mnoho věcí se tam prodiskutovalo, mnoho věcí se společně projednalo. Na II. sjezd strany se však Ivan Vasiljevič nedostal... vězení a vyhnanství ho na dlouhou dobu vyřadily z práce. Stoupající revoluční vlna vynášela nové soudruhy, nové stranické pracovníky, ale Babuškin v té době žil na Dalekém severu, ve Verchojansku, odtržen od stranického života. Neztrácel však zbytečně čas, studoval, připravoval se k boji, učil dělníky, s nimiž byl ve vyhnanství, snažil se vychovat z nich uvědomělé sociální demokraty a bolševiky. V roce 1905 byla konečně vyhlášena amnestie a Babuškin se vydal do Ruska. Jenže i na Sibiři už byl boj v plném proudu a lidí jako Babuškin tam bylo také třeba. Stal se členem irkutského výboru a pustil se s vervou do práce. Mluvil na schůzích, agitoval pro sociální demokracii a připravoval povstání. Když vezl s pěti jinými soudruhy — jejich jména jsme nezjistili — do Čity* ve zvláštním vagóně velkou zásilku zbraní, přepadl vlak Rennenkampfovův trestný oddíl** a všech šest soudruhů bylo bez soudu okamžitě zastřeleno na kraji společného, narychlo vykopaného hrobu. Zemřeli

* Později se zjistilo, že z Čity. *Red.*

** Později se zjistilo, že to byl trestný oddíl A. N. Mellera-Zakomelského. *Red.*

jako hrdinové. O jejich smrti vyprávěli vojáci, kteří to viděli na vlastní oči, a železničáři, kteří tím vlakem jeli. Babuškin padl jako oběť bestiálního řádění carského katanu, umíral však s vědomím, že věc, které zasvětil celý svůj život, nezapadne, že se jí chopí desetitisíce, statisíce, milióny jiných rukou, že za ni budou umírat další soudruzi dělníci a že budou bojovat, dokud nezvítězí...

Někteří lidé vymysleli a šíří pohádku o tom, že Sociálně demokratická dělnická strana Ruska je stranou „inteligence“, že dělníci jsou od ní odtrženi, že dělníci v Rusku nemají svou sociální demokracii, že tomu tak bylo hlavně před revolucí a do značné míry i za revoluce. Liberálové šíří tuto lež z nenávisti k revolučnímu boji mas, který řídila v roce 1905 SDDSR, a někteří socialisté přejímají tuto vyňhanou teorii buď z nerozumu, nebo z lehkomyšlnosti. Životopis Ivana Vasiljeviče Babuškina, deset let sociálně demokratické činnosti tohoto *dělníka-jiskrovce*, tuto liberální lež přesvědčivě vyvrací. I. V. Babuškin patří k těm dělnickým průkopníkům, kteří *deset let* před revolucí začali budovat *dělnickou* sociálně demokratickou stranu. Bez neúnavné, neuvěřitelně houževnaté práce *těchto* průkopníků z řad proletariátu by se nebyla SDDSR udržela ani deset měsíců, natož deset let. Jedině z práce *těchto* průkopníků, jediné z jejich podpory vyrostla SDDSR do roku 1905 ve stranu, která *se* za velkých říjnových a prosincových dnů *nerozlučně spojila* s proletariátem a která si toto spojení udržela prostřednictvím *dělnických poslanců* nejen II., ale i III., černosotňovské dумы.

Liberálové (kadeti) chtějí udělat národního hrdinu z nedávno zesnulého předsedy I. dумы S. A. Muromceva. My sociální demokraté si nesmíme nechat ujít příležitost vyjádřit opovržení a nenávist k carské vládě, která pronásledovala i tak umírněné a neškodné úřední činitele, jako byl Muromcev. Muromcev byl jen liberální úředník. Nebyl

dokonce ani demokrat. Báł se revolučního boje mas, nesliboval si od něho svobodu. Čekal, že svoboda pro Rusko vzejde z dobré vůle carského absolutismu, z *dohody* s tímto úhlavním a nejkřutějším nepřítelem ruského lidu. Je k smíchu vidět v takových lidech národní hrdiny ruské revoluce.

Avšak národní hrdinové existují. Jsou to lidé, jako byl Babuškin. Jsou to lidé, kteří se ne rok nebo dva, ale celých deset let před revolucí zcela zasvětili boji za osvobození dělnické třídy. Jsou to lidé, kteří nemarnili síly na nesmyslné teroristické akce jednotlivců, ale vytrvale a neúnavně pracovali mezi proletariátem a pomáhali rozvíjet *jeho* uvědomění, *jeho* organizaci, *jeho* revoluční aktivitu. Jsou to lidé, kteří se postavili do čela ozbrojeného boje mas proti carskému absolutismu, když nastala krize, když vypukla revoluce, když se milióny lidí daly do pohybu. Všechno, co bylo na carském absolutismu vybojováno, vybojovaly *jedině* masy vedené lidmi, jako byl Babuškin.

Bez takových lidí by ruský lid zůstal navěky poroben a zotročen. S nimi se v boji osvobodí od veškerého vykořisťování.

Uplynulo už pět let od prosincového povstání v roce 1905. Toto výročí oslavíme vzpomínkou na dělnické průkopníky, kteří v boji proti nepříteli padli. Obracíme se na soudruhy dělníky s prosbou, aby sbírali a posílali nám vzpomínky na tehdejší boj a také další zprávy o Babuškinovi i o jiných sociálně demokratických dělnících, kteří v povstání roku 1905 padli. Chtěli bychom vydat brožuru s životopisy těchto dělníků. Bude to nejlepší odpověď všem malověrným i těm, kdo snižují úlohu Sociálně demokratické dělnické strany Ruska. Bude to nejlepší četba pro mladé dělníky, kteří se z ní budou učit, jak má žít a jednat každý uvědomělý dělník.

N Ě K T E R Ě
S P E C I F I C K Ě R Y S Y
H I S T O R I C K Ě H O V Ý V O J E
M A R X I S M U

Naše učení — říkával Engels na adresu svou a svého věhlasného přítele — není dogma, ale návod k jednání. Tato klasická teze neobyčejně důrazně a jasně podtrhuje onu stránku marxismu, která se stále a stále opomíjí. A tím, že ji opomíjíme, děláme z marxismu něco jednostranného, vykleštěného a mrtvého, připravujeme ho o jeho životnost, podrýváme jeho hlavní teoretický základ — dialektiku, učení o všestranném a rozporuplném historickém vývoji, podrýváme jeho spojitost s jistými praktickými úkoly dané doby, které se mohou při každém dalším dějinném obratu měnit.

A právě v naší době se mezi těmi, koho zajímají osudy marxismu v Rusku, velmi často vyskytují lidé, kteří tuto jeho stránku opomíjejí. Přitom je každému jasné, že v posledních letech prodělalo Rusko prudké zvraty, které nesmírně rychle a nesmírně pronikavě změnily situaci, sociálně politickou situaci, určující bezprostředně a přímo podmínky činnosti, a tedy i dané úkoly. Nemluvím samozřejmě o obecných a základních úkolech, které se při historických zvratech nemění, pokud se nemění základní vztah mezi třídami. Je zcela zřejmé, že se tento celkový směr hospodářského (a nejen hospodářského) vývoje Ruska ani základní vztahy mezi jednotlivými třídami ruské společnosti za posledních, řekněme, šest let nezměnil.

Avšak naléhavé a bezprostřední úkoly se za tu dobu změnily velmi pronikavě, neboť se měnila také konkrétní sociálně politická situace, a *proto* se v marxismu jako

v živé doktríně *nutně musely* dostávat do popředí jeho *různé* stránky.

Abychom tuto myšlenku blíže vysvětlili, podívejme se, jak se měnila konkrétní sociálně politická situace v posledních šesti letech. Toto období se nám ihned rozpadne na dvě tříletá období — jedno končí přibližně létem 1907, druhé létem 1910. První tříleté období — bráno čistě teoreticky — se vyznačuje náhlými změnami hlavních rysů státního zřízení v Rusku, přičemž tyto změny probíhaly velmi nestejně, amplituda výkyvů na obě strany byla velmi značná. Společenskoekonomickou základnou těchto změn v „nadstavbě“ byla taková otevřená a přesvědčivá masová vystoupení *všech* tříd ruské společnosti v *nejrůznějších* sférách (v dumě i mimo dumu, v tisku, v odborech, na schůzích atd.), s jakými se v dějinách nesetkáváme příliš často.

Naproti tomu druhé tříleté období se vyznačuje — opakujeme, že tentokrát se omezujeme na ryze teoretické „sociologické“ hledisko — vývojem velice pomalým, který se téměř rovná stagnaci. Žádné výraznější změny ve státním zřízení. Žádná nebo skoro žádná otevřená a rozmanitá vystoupení *tříd* ve většině „sfér“, kde k těmto vystoupením docházelo v období předešlém.

Pro obě období platí, že vývoj Ruska v prvním i ve druhém období byl stále vývojem kapitalistickým. Rozpor mezi tímto ekonomickým vývojem a celou řadou dosavadních feudálních, středověkých institucí nemizel, zůstával rovněž stejný, ba ani se nezmírňoval, ale spíše zostřoval, jak do jednotlivých institucí tu a tam částečně pronikl buržoazní obsah.

První období se liší od druhého tím, že tehdy stála v popředí historického dění otázka, jaký vlastně bude výsledek zmíněných náhlých a různorodých změn. Obsah těchto změn nutně musel být buržoazní vzhledem ke kapitalistickému charakteru vývoje Ruska, jenže není buržoazie jako buržoazie. Střední a velká buržoazie, zastávající stanovisko více méně umírněného liberalismu, se už jen kvůli

svému třídnímu postavení bála pronikavých změn a snažila se udržet značné zbytky starých institucí jak v agrární soustavě, tak v politické „nadstavbě“. Vesnická maloburžoazie prolínající se s rolnictvem, které se živilo „prací vlastních rukou“, musela usilovat o buržoazní reformy *jíného druhu*, které by poskytovaly mnohem méně místa nejružnějším středověkým přežitkům. Námezdní dělníci, pokud uvědoměle reagovali na události kolem sebe, nutně museli zaujmout určitý vztah k tomuto střetu dvou různých tendencí, které sice obě nepřekračovaly rámec buržoazního zřízení, avšak vedly k naprosto rozdílným formám tohoto zřízení, k naprosto rozdílnému tempu jeho vývoje i k rozdílnému dosahu jeho pokrokových vlivů.

A tak se v posledních třech letech dostaly v marxismu nikoli náhodou, nýbrž zákonitě do popředí ty otázky, které se obvykle nazývají otázkami taktiky. Neexistuje mylnější názor než ten, že diskuse a názorové rozdíly vzniklé kolem těchto otázek byly diskusemi mezi „inteligencí“, že byly „bojem o vliv na nevypělý proletariát“, že se v nich obráželo „přízpůsobení inteligence proletariátu“, jak se domnívají nejružnější věchovci. Naopak, právě proto, že tato třída dozrála, nemohla zůstat lhostejná ke střetnutí dvou rozdílných tendencí v celém buržoazním vývoji Ruska a ideologové této třídy museli teoreticky formulovat to, co odpovídalo (přímo či nepřímě, v přímém či zpětném odrazu) těmto rozdílným tendencím.

V druhém tříletém období už o střet rozdílných tendencí v buržoazním vývoji Ruska *nešlo*, protože *obě* tyto tendence byly zarytými zpátečníky potlačeny, odsunuty stranou, znevažovány a načas umlčeny. Středověcí reakcionáři nejenže nyní stáli všude v popředí, ale šířili v nejširších vrstvách buržoazní společnosti věchovské nálady, skleslost a rezignaci. Nyní už nešlo o střetnutí dvou způsobů, jak reformovat staré poměry, nyní převládla ztráta víry v jakékoli reformy, duch „usmíření“ a „pokání“, zaujetí pro protispolečenské doktríny, pro módní mysticismus apod.

Tato nápadně prudká změna nebyla ani náhodná, ani nevyplývala z pouhého tlaku „zvenčí“. Předcházející období hluboce znepokojilo i ty vrstvy obyvatelstva, které po celé generace, po celá staletí stály stranou politiky, nezajímaly se o ni, takže „přehodnocování všech hodnot“, nová práce na hlavních problémech, nový zájem o teorii, o elementární poznatky, o nejzákladnější vědomosti byl přirozený a nutný. Miliónové masy, které se náhle probudily z dlouhého spánku a náhle stály tvář v tvář nejzávažnějším problémům, nemohly na této úrovni dlouho zůstat, potřebovaly přestávku, návrat k elementárním otázkám, novou průpravu, jež by jim pomohla „zažít“ nesmírně bohaté poučení a umožnila jim pak vykročit znovu kupředu v nesrovnatelně větším počtu, nyní již daleko pevněji, daleko uvědoměleji, daleko jistěji a důsledněji.

Dialektika historického vývoje se projevila tím, že v prvním období šlo o prosazení bezprostředních reforem ve všech oblastech života země, kdežto ve druhém o zpracování zkušeností, na nichž by se pak poučily širší vrstvy, o jejich pronikání, dá-li se to tak říci, do hloubky, mezi zaostávající příslušníky různých tříd.

Právě proto, že marxismus není mrtvé dogma, že není nějakým uzavřeným, dokončeným a neměnným učením, ale živým návodem k jednání, musela v něm zanechat stopy nápadně prudká změna podmínek života společnosti. Projevilo se to hlubokým rozkladem, zmatkem, nejrůznější rozkolísaností, krátce řečeno velmi vážnou *vnitřní* krizí marxismu. Šlo o to rázně tomuto rozkladu čelit, rázně a houževnatě bojovat o *základy* marxismu. Nebývale široké vrstvy tříd, které nemohou při formulování svých úkolů marxismus obejít, se s ním seznámily v předcházejícím období v krajně jednostranné a deformované podobě tím, že se naučily z paměti několika „poučkám“, několika odpovědím na taktické otázky, a přitom *nepochopily* marxistická kritéria těchto odpovědí. „Přehodnocování všech hodnot“ v různých oblastech společenského života vedlo

k „revizi“ nejabstraktnějších a nejobecnějších filozofických základů marxismu. Vliv buržoazní filozofie v jejích rozmanitých idealistických odstínech se projevil jako machistická epidemie mezi marxisty. Opakování nabíflovaných, ale nepochopených a nezažitých „pouček“ vedlo ke značnému rozšíření planých frází, což v praxi vyústilo ve zcela nemarxistické, maloburžoazní směry, jako byl otevřený nebo stydlivý „otzovismus“ či prohlašování otzovismu za „zákonitý názorový odstín“ marxismu.

Z druhé strany pak duch věchovství, duch odpadlictví, který zasáhl nejširší vrstvy buržoazie, pronikl i do onoho směru, jenž se snaží dodat marxistické teorii a praxi „umírněnost a korektnost“. Marxistická zde zůstala už jen frazeologie, do níž jsou zahalovány liberálním duchem skrz naskrz prosáklé úvahy o „hierarchii“ a „hegemonii“ apod.

Úkolem tohoto článku nemůže ovšem být rozbor těchto úvah. Stačí na ně poukázat, abychom ilustrovali, co již bylo dříve řečeno o hloubce krize, kterou prožívá marxismus, a o tom, jak souvisí s celou sociálně politickou situací nynějšího období. Otázky, které tato krize rozvířila, nelze obejít. Není nic škodlivějšího a bezzásadovějšího než pokoušet se odbývat je frázemi. Není nic důležitějšího, než aby se pevně spojili *všichni* marxisté, kteří si uvědomili, jak hluboká je tato krize a jak je nutno proti ní bojovat, mají-li být uhájeny teoretické základy marxismu a jeho stěžejní teze, vulgarizované ze zcela protichůdných stran rozšiřováním buržoazního vlivu na různé „souběžce“ marxismu.

Předcházející tříleté období vyburcovalo k uvědomělé účasti na veřejném životě široké vrstvy, které se nyní často poprvé začínají důkladněji seznamovat s marxismem. Buržoazní tisk přináší v tomto ohledu mnohem více bludů než dříve a šíří je mnohem intenzivněji. Za těchto okolností je vnitřní rozklad marxismu zvláště nebezpečný. Pro marxisty je proto úkolem doby — v přímém a přesném smyslu slova

— pochopit, proč k tomuto rozkladu muselo dojít, a pevně se spojit k důslednému boji proti němu.

Zvězda, č. 2
23. prosince 1910
Podepsán V. Iljin

Podle textu Zvězdy

H R D I N O V Ě

„V Ě Č N Ý C H V Ý H R A D Ě“

Právě jsme dostali desáté číslo časopisu pana Potresova a spol. Naša zarja⁴⁵ a nacházíme v něm tak zarážející příklady povrchního či přesněji řečeno bezzásadového hodnocení Lva Tolstého, že na ně musíme okamžitě, i když jen stručně, poukázat.

Vezměme si článek nového bojovníka Potresovova vojska V. Bazarova. Redakce nesouhlasí s „některými tezemi“ tohoto článku^[177], neuvede ovšem, které to jsou. Tak se přece dá to zmatené blábolení pohodlněji krýt! My ovšem musíme říci, že jen s obtížemi nacházíme v tomto článku teze, které by nepobouřily každého, kdo si jen trošinku váží marxismu. „Naše zlomená a apatická inteligence,“ píše V. Bazarov^[8], „z níž se dnes stalo po duchovní i morální stránce jakési beztvaré bláto a která dosáhla nejvyššího stupně duchovního rozkladu, jednomyslně uznala Tolstého — *celého* Tolstého — za své svědomí.“ To je lež a fráze. Naše inteligence jako taková, a zejména inteligence kolem časopisu Naša zarja vypadá vskutku velmi „apaticky“, avšak žádnou „jednomyslnost“ při hodnocení Tolstého neprojevila a ani projevit nemohla, nikdy *celého* Tolstého správně nehodnotila a hodnotit nemohla. A právě to, že zde žádná jednomyslnost neexistovala, je zastíráno hluboce pokryteckou frází, za níž by se nemuselo stydět ani *Novoje vremja*, frází o „svědomí“. Bazarov proti „blátu“ nebojuje, nýbrž mu nahrává.

Bazarov „by rád připomenul některé křivdy (!!) spáchané na Tolstém, za něž nese vinu ruská inteligence jako celek, hlavně pak my, radikálové různého ražení“. Z toho je

pravda jen to, že právě Bazarov, Potresov a spol. jsou ti „radikálové různého ražení“, kteří jsou natolik závislí na ostatním „blátě“, že v době, kdy je zcela neodpuštitelné zamlčování zásadních nedůsledností a slabín ve světovém názoru Tolstého, pilně cupitají kdesi vzadu a vykřikují, že na Tolstém byly spáchány „křivdy“. Nechtějí se dát „omámit mezi námi tolik rozšířeným narkotikem, které Tolstoj nazývá ‚vyhrocením diskuse‘“, přesně tyhle řeči, přesně tyhle písničky vyžadují šosáci, co se s takovým opovržením odvracejí od diskuse, jakmile se jakákoli zásada hájí do všech důsledků.

„Vždyť hlavní síla Tolstého je v tom, že prošel všemi analytickými stupni typickými pro dnešní vzdělance, a přece dokázal dospět k syntéze...“ To je lež. K žádné syntéze ani ve filozofických základech svého světového názoru, ani ve svém společenskopolitickém učení Tolstoj nedospěl, lépe řečeno ani dospět nemohl. „Tolstoj jako první (!) objektivizoval, tj. vytvořil nejen pro sebe, ale i pro ostatní, *ryze lidské* (všude podtrženo Bazarovem) náboženství, o němž mohl Comte, Feuerbach a jiní představitelé dnešní kultury pouze subjektivně (!) snít“ atd. atd.

Takové řeči jsou horší než obyčejné šosáctví. To je ověření „bláta“ nepravými květy, které dokáže lidi leda zmást. Feuerbach před víc než půl stoletím nedovedl „dospět k syntéze“ ve svém světovém názoru, který v mnohém směru představoval „poslední slovo“ německé klasické filozofie, a proto se zamotal do svých „subjektivních snů“, které už dávno negativně zhodnotili nejvýznamnější „představitelé dnešní kultury“. Prohlásit nyní, že Tolstoj „jako první objektivizoval“ tyto „objektivní sny“, znamená přejít do tábora zpátečníků, znamená podporovat šosáctví, znamená přizvukovat věchovcům.

„Hnutí založené Tolstým (!?) musí samozřejmě projít hlubokými změnami, má-li skutečně sehrát velkou historickou úlohu: idealizace patriarchálního rolnického způsobu života, propagování naturálního hospodářství a četné jiné rysy tolstojovství, které se dnes vyzdvihují do

popředí a zdánlivě působí jako nejpodstatnější, jsou ve skutečnosti právě subjektivními složkami, které nijak zvlášť nesouvisí se základem tolstojovského „náboženství“.

Takže Feuerbachovy „subjektivní sny“ Tolstoj „objektivizoval“, ale to, co Tolstoj zachytil ve svých geniálních uměleckých dílech i ve svém rozporuplném učení — ekonomickou specifikou Ruska v minulém století, o níž se Bazarov zmiňuje —, to jsou „právě ty subjektivní složky“ jeho učení. Tomu tedy říkám trefit vedle. Ale ostatně „pro zlomenou a apatickou inteligenci“ (atd., jak výše citováno) není nic příjemnějšího, vítanějšího a milejšího, nic, co by více vyhovovalo její apatii, než toto vychvalování Tolstým „objektivizovaných“ Feuerbachových „subjektivních snů“ a toto *odvádění* pozornosti od konkrétních historicky daných historickoekonomických a politických otázek, které „se dnes vyzdvihují do popředí“!

Bazarovovi se pochopitelně zvlášť nelíbí „ostrá kritika“, kterou vyvolalo „u radikální inteligence“ učení o neodporování zlu. Bazarovovi „je jasné, že o pasivitě a kvietismu se tu nedá mluvit“. Bazarov se k objasnění své myšlenky odvolává na známou pohádku o hloupém Ivanovi a doporučuje čtenáři, „aby si představil, že vojáky neposílá proti hlupákům král švábů, ale jejich vlastní zmoudřelý vládce Ivan, a že s pomocí těchto vojáků, naverbovaných rovněž z hlupáků, a tudíž celým svým duševním založením jim blízkých, chce Ivan přinutit své poddané, aby splnili každý jeho neoprávněný požadavek. Je úplně jasné, že takřka bezbranné a ve vojančení nezkušené hlupáky nemůže ani napadnout, že by mohli nad Ivanovým vojskem fyzicky zvítězit. I při nejprudším „násilném odporu“ nedokáží hlupáci přemoci Ivana fyzicky, ale jen morálně, tj. jedině takzvanou „demoralizací“ vojáků Ivanova vojska“... „Násilný odpor hlupáků dosahuje stejného výsledku (jenže obtížněji a s většími oběťmi) jako odpor bez násilí“... „Neodporování zlu násilím nebo obecněji harmonie prostředku a cíle (!!) zdaleka není jen myšlenkou, kterou by

hlásali pouze moralisté, kteří nepředstavují mínění společnosti. Tato myšlenka je nutnou součástí každého uceleného světového názoru.“

Tak uvažuje nový bojovník Potresovova vojska. Jeho úvahy zde rozebírat nemůžeme, ostatně snad napoprvé postačí, když z nich uvedeme to hlavní a dodáme: je to nejryzejší věchovství.

Ještě něco ze závěrečných akordů kantáty na téma, že žádný strom neroste do nebe: „Proč vydávat naši slabost za sílu, za převahu nad ‚kvietismem‘ a ‚omezenou schopností úsudků‘ (a nad nedůslednými úvahami) Tolstého? Nepatří se to nejen proto, že to odporuje pravdě, ale ani proto, že nám to brání učit se od největšího člověka naší doby.“

To je pravda. Proč se vlastně tolik zlobit, pánové, a odpovídat komickými výpady a nadávkami (jako pan Potresov^[172] v dvojčísle 8/9 časopisu Naša zarja), když vám žehnají, když vás chválí a líbají Izgojevové? Tyto polibky staří ani noví bojovníci páně Potresovova vojska ze sebe už nikdy nesmyjí.

Generální štáb tohoto vojska opatřil Bazarovovu stať malou „diplomatickou“ výhradou. Avšak jen o málo lepší je úvodník pana Něvědomského^[121], uveřejněný bez jakýchkoli výhrad. „Lev Tolstoj,“ píše tento krasoduch dnešní inteligence, „obsáhl a dokonale ztělesnil základní tužby a snahy velké epochy pádu otroctví v Rusku, čímž se stal i nejryzejším a nejdokonalejším ztělesněním všelidského ideového principu — *principu svědomí*.“

Bum, bum, bum... M. Něvědomskij obsáhl a dokonale ztělesnil hlavní manýry deklamace, jichž se užívá v liberálně buržoazní publicistice, čímž se stal nejryzejším, nejdokonalejším ztělesněním všelidského ideového principu, principu prázdného tlachání.

A nakonec ještě něco:

„Všichni ti evropští ctitelé Tolstého, všichni ti Anatolové Franceové nejrůznějších jmen, stejně jako poslanecké sněmovny, jež nedávno obrovskou většinou hlasovaly proti zrušení trestu smrti a nyní povstá-

vají k uctění památky velké *ucelené* osobnosti, to všechno je říše průměru a polovičitosti, plná věčných výhrad — jak vznešeně, jak mohutně jako monolit z ryzího kovu se před nimi tyčí postava Tolstého, toto živé ztělesnění jednotného principu.“

Uf! Říká to sice krásně, ale nic z toho není pravda. Postava Tolstého není ani ulita z jednoho kusu, ani z ryzího kovu, ba vůbec není ulita z kovu. A „všichni ti“ buržoazní ctitelé „uctili povstáním“ jeho památku *vůbec ne* pro jeho „ucelenost“, ale právě proto, že této ucelenosti nedosáhl.

Jen jediný správný výraz uklouzl bezděky panu Něvdomskému. Je to výraz „plná věčných výhrad“, jenž právě tak dobře platí o pánech z časopisu *Naša zarja*, jako o *nich* platí výše uvedená charakteristika inteligence z pera V. Bazarova. Stojí před námi v celé své kráse hrdinové „věčných výhrad“. Potresov má výhrady k machistům, přestože je hájí. Redakce má výhrady k „jednotlivým tezím“ Bazarova, přestože je každému jasné, že tu o žádné jednotlivé teze nejde. Potresov má výhrady k tomu, jak ho pomluvil Izgojev. Martov má některé výhrady k tomu, co říká Potresov a Levickij, ačkoli právě jim prokazuje věrné politické služby. Všichni dohromady si pak vyhrazují, že nesouhlasí s Čerevaninem^[251], ačkoli víc chválí jeho *druhou* likvidátorskou knížku, která ještě umocňuje „ducha“ jeho prvního výtvoru. Čerevanin má výhrady^[108] k Maslovovi. Maslov má výhrady^[252] ke Kautskému.

Všichni dohromady jsou pak zajedno jen v tom, že nesouhlasí s Plechanovem, protože je pomlouvačně obviňuje z likvidátorství a sám prý přitom nedokáže vysvětlit, jak to, že se dnes sblížil se svými včerejšími odpurci.

Toto sblížení, které lidé s „věčnými výhradami“ nechápou, lze vysvětlit úplně jednoduše. Dokud jsme měli lokomotivu, rozcházeli jsme se většinou v tom, zda výkonnosti této lokomotivy, zásobám paliva atd. odpovídá rychlost dejme domu 25 nebo 50 verst za hodinu. Diskuse kolem toho, jako kolem každé hluboce vzrušující otázky, bývaly vášnivé a často i podrážděné. Tyto diskuse — kolem každé

otázky bez výjimky — bývaly veřejné, každému přístupné, důkladné a žádnými výhradami nezamlžené. A nikomu z nás ani nenapadne něco z nich odvolávat nebo fňukat nad „vyhrocenou diskusí“. Jenže když se pak stalo, že se lokomotiva polámala, když leží v blátě obklopena inteligenty s „věčnými výhradami“, kteří se jen škodolibě ušklebují, že „není co likvidovat“, protože žádná lokomotiva už neexistuje, v tu chvíli nás, včerejší „rozhněvané diskutéry“, sbližuje jedna společná věc. Nic neodvoláváme, na nic nezapomínáme, nenamlouváme si, že naše názorové rozdíly zmizely, ale pracujeme společně na společném díle. Všechnu pozornost a úsilí soustřeďujeme na to, abychom lokomotivu zvedli, opravili, zvýšili její pevnost a výkon a postavili na koleje. A o její rychlosti a přehazování některých výhybek budeme diskutovat, až přijde čas. V našich těžkých dobách je naléhavě zapotřebí vytvořit něco, co by dokázalo čelit lidem s „věčnými výhradami“ a „apatické inteligenci“, těm, kteří přímo či nepřímo podporují všudypřítomné „bláto“. Prvořadým úkolem je i za těch nejtěžších podmínek těžit rudu, získávat železo a tavit ocel marxistického světového názoru a nadstaveb, které tomuto světovému názoru odpovídají.

Mysl, č. 1, prosinec 1910
Podepsán V. I.

Podle textu Mysli

J A K S E
J I D Á Š E K T R O C K I J
Č E R V E N Á H A N B O U

Jidášek Trockij horlil na plenárním zasedání proti likvidátorství a oizovismu. Zaklínal se a dušoval, že je věrný straně. Dostával podporu.

Po plenárním zasedání je ústřední výbor oslaben, vperjodovci posíleni — sehnali finanční výpomoc. Síly nabrali likvidátoři, kteří v časopise Naša zarja před Stolypinovými zraky na ilegální stranu plivali.

Jidášek vystrnadil z Pravdy zástupce ústředního výboru a začal psát do Vorwärtsu⁴⁶ likvidátorské články. Přes výslovné rozhodnutí^[232] školské komise⁴⁷ jmenované na plenárním zasedání, že žádný stranický lektor nemá jezdit do frakční školy vperjodovců, tam Jidášek Trockij jel a projednával s vperjodovci plán konference. Skupina Vperjod ho nyní zveřejnila ve formě letáku^[66].

A tento Jidášek Trockij se teď bije v prsa, vykřikuje do světa, jak je věrný straně, a tvrdí, že vperjodovcům a likvidátorům přece nikdy nepodlézal.

Takhle se tedy červená hanbou Jidášek Trockij.

*Napsáno po 2. (15.) lednu 1911
Poprvé otištěno 21. ledna 1932
v listu Pravda, č. 21*

Podle rukopisu

K A R I É R A R U S K É H O T E R O R I S T Y

Takto nadepsal představitel strany eserů⁴⁸ pan Rubanovič svůj článek o Karaulovově^[285] úmrtí ve francouzském socialistickém listě l'Humanité⁴⁹. Kariéra to byla vskutku poučná.

Po 1. březnu 1881 přijel pan Karaulov do Paříže a navrhl vůdci organizace Narodnaja volja⁵⁰, aby ho pověřil znovuvybudováním organizace. Redaktor časopisu Věstník Narodnoj volji⁵¹, pozdější renegát Tichomirov, mu k tomu dal plnou moc. Karaulov se vrátil do Ruska s Lopatinem, Suchomlinem a jinými. V roce 1884 byl v Kyjevě zatčen a odsouzen na čtyři roky nucených prací, zatímco jeho kolegové dostali trest smrti nebo doživotní nucené práce.

Jak si vysvětlit tuto, podle slov pana Rubanoviče, „podivnou shovívavost“? Předseda vojenského soudu, sděluje pan Rubanovič, byl prý otřesen nápadnou podobou Karaulova s jeho tragicky zemřelým synem. Avšak „existují jiná vysvětlení této podivné shovívavosti“, dodává pan Rubanovič, ale jaká jsou tato jiná vysvětlení, to už neříká*.

Zato Karaulovova „kariéra“ z posledních let nevzbuzuje nejmenší pochybnosti. V roce 1905 vystupoval proti revolucionářům tak vehementně, že ve volbách do I. a II. dumy u svých voličů propadl. „Budu-li mít před sebou dva tábory,“ řekl na jednom shromáždění Karaulov (podle sdělení^[1] listu Birževyje vědomosti⁵²), „v jednom vládní vojsko a ve druhém revolucionáře s pověstným heslem dik-

* Jde zřejmě o to, že někteří podezírali Karaulova z „upřímného doznání“.

tatury proletariátu, pak půjdu bez rozmyšlení s vojáky proti revolucionářům.“ Není divu, že se Vitte postaral, aby tomuto muži byla navracena všechna práva. A není divu, že ve III. dumě zaujal Karaulov jedno z předních míst mezi nejhoršími kadetskými kontrarevolucionáři, co mají plná ústa licoměrných frázi.

Divné je, že se najdou lidé, kteří se dokonce považují za stoupence demokracie, a ti ho dnes, když Karaulov zemřel, uctívají jako „demokrata“, „bojovníka“ apod.

Divné je, že pan Rubanovič, představitel strany eserů, může napsat ve francouzském socialistickém orgánu toto: „Ledacos se odpustí bývalému eserovi, který přešel do tábora umírněných, za to, že dovedl zahrát na ty nejcitlivější struny“ (jde o zasedání dumy, kde pravičáci označili Karaulova za galejníka, a on odpověděl, že je na to hrdý).

„Odpouštět“ kariéru renegáta za efektní frázi — to je eserům podobné. Renegáti bývají ve všech revolučních stranách, ve všech zemích, a vždycky se mezi nimi najdou mistři efektů. Ale aby revolucionáři, představitelé „revolučních“ stran, veřejně prohlašovali, že se „ledacos odpustí“ renegátovi za pohotový výrok, to už tak časté nebývá. K tomu je zapotřebí, aby v „pseudorevoluční“ straně bylo obrovské procento *liberálů s bombou*. A je k tomu zapotřebí, aby tito liberálové, když už bombu nemají, si mohli poklidně sedět v „revolučních“ stranách a nedělat si starosti s nějakým hájením revolučních zásad, revolučního odkazu, revoluční cti a povinnosti.

Ale je tu ještě jedna, závažnější lekce vyplývající z „kariéry ruského teroristy“. Je to lekce z třídního boje, je to názorný příklad, že jedině revoluční *třídy* mohou být dnes v Rusku oporou serióznějších revolučních stran. Nejen Karaulov sám, ale *spousta* buržoazní inteligence, ještě nedávno demokratické, ba dokonce revoluční, se dnes obrátila k demokracii a k revoluci *zády*. To není náhoda, to je nutný důsledek vývoje třídního uvědomění ruské buržoazie, která se *ze zkušeností* přesvědčila, jak blížká je doba, kdy

„tábor“ monarchie a tábor revoluce budou stát proti sobě, která se na vlastní zkušenosti přesvědčila, *jak* se ona, buržoazie, bude pak muset rozhodnout.

Kdo se chce učit z velkých lekcí ruské revoluce, ten musí pochopit, že jedině rozvoj třídního uvědomění proletariátu, jedině zorganizování *této* třídy, jedině očista její strany od maloburžoazních „souběžců“, od jejich bezzásadovosti, kolísání a slabosti *může* znovu vést a jistě znovu povede k vítězství lidu nad monarchií Romanovců.

Social-demokrat, č. 19/20
13. (26.) ledna 1911

Podle listu Social-demokrat

L. N. TOLSTOJ

A JEHO DOBA

Doba, do které patří L. Tolstoj a která je tak neobyčejně plasticky zachycena v jeho geniálních uměleckých dílech i v jeho učení, spadá do let 1861—1905. Literární činnost Tolstého začala sice dříve a skončila později, avšak L. Tolstoj jako umělec i jako myslitel plně dozrál právě v tomto období, z jehož přechodného charakteru vyplynuly *všechny* charakteristické rysy Tolstého tvorby i „tolstojovštiny“.

Čím vyvrcholily ruské dějiny v tomto půlstoletí, vyslovil L. Tolstoj neobyčejně přesně ústy K. Levina v Anně Kareninové^[233]:

„...Řeči o hospodářství, o úrodě, najímání dělníků a podobně, které bylo zvykem pokládat (to Levin věděl) za velkou malichernost... ale na kterých mu dnes jedině záleželo. „Snad na tom nezáleželo za nevolnictví anebo na tom nezáleží v Anglii. V tom i onom případě jde o určité podmínky. Ale u nás, teď, kdy je všechno vyvráceno z kořene a nové se teprve ustaluje, je pro Rusko jedinou důležitou otázkou, jak se tato situace ustaluje,“ uvažoval Levin“ (Srov. L. N. Tolstoj, Anna Kareninová, I. díl, Praha 1973, s. 300).

„U nás je teď všechno vyvráceno z kořene a teprve se to ustaluje,“ těžko si představit výstižnější charakteristiku období let 1861—1905. Co bylo „vyvráceno z kořene“, to každý Rus dobře ví, nebo o tom alespoň ví dost. Je to nevolnictví a s ním související celkové „staré poměry“. To, co „se teprve ustaluje“, je nejširším masám obyvatelstva naprosto neznámé, cizí a nepochopitelné. Tolstému se toto „teprve se ustalující“ buržoazní zřízení matně rýsuje v podobě strašáka — Anglie. Ano, skutečně strašáka, neboť kaž-

dý pokus ujasnit si základní rysy společenského zřízení v této „Anglii“, i spojitost tohoto zřízení s vládou kapitálu, s úlohou peněz, se vznikem a rozvojem směny Tolstoj odmítá takřikajíc ze zásady. Tak jako narodnici, ani on nechce vidět, i on zavírá oči a nechce si připustit, že v Rusku „se neustaluje“ nic jiného než buržoazní zřízení.

Je pravda, že snad nejdůležitější, nebo aspoň velmi důležité z hlediska nejbližších úkolů celé společnosti a politické činnosti v Rusku v období let 1861—1905 (ostatně až dodnes) bylo, „jak se ustálí“ toto zřízení, buržoazní zřízení, které má zcela odlišné formy v Anglii, v Německu, v Americe, ve Francii atd. Avšak Tolstému je tato určitá, konkrétně historická formulace otázky zcela cizí. Tolstoj uvažuje abstraktně, připouští jedině hledisko „věčných“ mravních zásad, věčných náboženských pravd, aniž si uvědomuje, že toto hledisko je pouze ideologickým odrazem starého „vyvráceného“ zřízení, odrazem feudalismu a celého způsobu života východních národů.

V Luzernu (napsáno v roce 1857) L. Tolstoj prohlašuje, že považovat „civilizaci“ za blaho je „domnělé poznání“, které „potlačuje v lidském srdci instinktivní, oblažující vrozenou touhu po dobru“. „Jediného, jen jediného máme neomylného vůdce,“ volá Tolstoj, „ducha všehomíra, který je v nás všech.“ (L. N. Tolstoj, Luzern, Praha 1955, s. 198, 199.)

V Otroctví naší doby^[240] (napsáno v roce 1900) Tolstoj ještě horlivěji vzývá ducha všehomíra, prohlašuje politickou ekonomii za „pavědu“, protože si za „vzor“ bere „malou Anglii, která má zcela výjimečné postavení“, místo aby si brala za vzor „postavení lidí na celém světě v průběhu celé historie“ (L. N. Tolstoj, Rabstvo našeho vremeni. Svobodnoje slovo, 1900; české vydání z roku 1900, s. 18). Jaký je tento „celý svět“, nám ukazuje článek Pokrok a definice vzdělání^[239] (z roku 1862). Názor „historiků“, že pokrok je „všeobecným zákonem lidstva“, Tolstoj vyvrací poukazováním na „celý takzvaný Východ“ (IV, 162).

„Obecný zákon pokroku ve vývoji lidstva neexistuje,“ prohlašuje Tolstoj, „čehož důkazem jsou nám nehybné východní národy.“*

Ano, tolstojovština je svým reálným historickým obsahem právě ideologií východního, asijského způsobu života. Odtud pramení asketismus, neodporování zlu násilím, hluboké tóny pesimismu, přesvědčení, že „vše je nic, vše je materiální nic“ (O smyslu života^[237], s. 52), víra v „ducha“, „počátek všeho“, vůči němuž je člověk jen „dělník pracující na spáse své duše“ atd. Tolstoj zůstává věrný této ideologii i v Kreutzerově sonátě^[236], když říká: „Emancipace ženy nikoli v univerzitních kursech, ani ve sněmovnách, nýbrž v ložnici**“, a v článku z roku 1862, kde se prohlašuje, že univerzity vychovávají jen „podrážděné, choré liberály“, které „lid vůbec nepotřebuje“, kteří jsou „bezúčelně vytrženi z dřívějšího prostředí“ a „nemohou si najít místo v životě“ apod.***

Pesimismus, neodporování zlu, vzývání „ducha“ je ideologie, která se nutně objevuje v době, kdy je staré zřízení „vyvráceno z kořene“ a kdy masy vychované v tomto starém zřízení, které do sebe s mateřským mlékem nasály všechny zásady, zvyky, tradice i náboženství tohoto zřízení, nevidí a nemohou vidět, *jaké* je to „ustalující se“ nové zřízení, díky *kterým* společenským silám „se ustaluje“ a jak, které společenské síly *jsou s to* zbavit lid nesčíslných, obzvlášť citelných útrap příznačných pro období „přelomu“.

Období mezi lety 1862—1904 bylo právě takovým obdobím přelomu v Rusku, kdy se staré před očima nená-

* Viz článek Pokrok a definice vzdělání. In: L. N. Tolstoj, Pedagogické spisy, Praha 1957, s. 297. *Čes. red.*

** Český překlad zní: „Osvobozují ženu v kursech a sněmovnách, ale dívají se na ni jako na předmět rozkoše.“ Viz L. N. Tolstoj, Kreutzerova sonáta, Praha 1967, s. 40. *Čes. red.*

*** Jde o článek Výchova a vzdělání. Viz L. N. Tolstoj, Pedagogické spisy, Praha 1957, s. 267—268. *Čes. red.*

vratně hroutilo a nové se teprve ustalovalo, přičemž společenské síly, které se na tomto ustalování podílely, vystoupily poprvé v praxi, v širokém mezinárodním měřítku v masové veřejné akci na nejrůznějších úsecích až v roce 1905. A po událostech roku 1905 v Rusku následovaly podobné události v celé řadě států právě onoho „Východu“, na jehož „nehybnost“ Tolstoj v roce 1862 poukazoval. Rok 1905 byl začátkem konce „východní“ nehybnosti. Právě proto znamenal tento rok historický konec tolstojovštiny, konec celého období, z něhož mohlo a muselo vzejít učení Tolstého — nikoli jako něco individuálního, jako nějaký rozmar nebo snaha po originalitě, ale jako ideologie životních podmínek, v nichž po jistou dobu skutečně žily milióny a milióny lidí.

Učení Tolstého je nesporně utopické a svým obsahem reakční v nejvlastnějším a nejhlubším slova smyslu. To však vůbec neznamená, že by toto učení nebylo socialistické nebo že by neobsahovalo kritické prvky, které mohou být cenné pro poučení pokrokových tříd.

Jsou různé druhy socialismu. Ve všech zemích s kapitalistickým způsobem výroby existuje socialismus vyjadřující ideologii třídy, jež vystřídá buržoazii, a socialismus odpovídající ideologii tříd, které vystřídá buržoazie. Takovým socialismem je například feudální socialismus a povahu *takového* socialismu dávno, před více než šedesáti lety, zhodnotil Marx^[98] spolu s jinými druhy socialismu⁵³.

Dále. Kritické prvky jsou vlastní utopickému učení L. Tolstého právě tak, jako jsou vlastní mnoha utopickým systémům. Nesmíme však zapomínat na Marxův hluboký poznatek, že význam kritických prvků v utopickém socialismu „je v nepřímém poměru k historickému vývoji“. Čím více se rozvíjí, čím určitější tvářnosti nabývá působnost společenských sil, jejichž vlivem „se ustaluje“ nové Rusko a osvobozuje se od nynějších sociálních útrap, tím rychleji kritickoutopický socialismus „ztrácí veškerý praktický smysl a veškerou teoretickou oprávněnost“.

Před čtvrtstoletím mohly kritické prvky Tolstého učení občas v praxi prospět některým vrstvám obyvatelstva i *přes* reakční a utopické rysy tolstojovštiny. V posledních řekněme deseti letech jim však už prospět nemohly, protože historický vývoj od osmdesátých let do konce minulého století značně pokročil. A za našich dnů, *poté*, co řada zmíněných událostí skoncovala s „východní“ nehybností, za našich dnů, kdy se mezi liberální buržoazií tak obrovsky rozmohly záměrně reakční, v úzce třídním i v prospěchářsky třídním smyslu reakční názory „věchovců“ a kdy tyto názory nakazily dokonce část rádoby marxistů a vytvořily „likvidátorský“ směr, za našich dnů každý pokus idealizovat Tolstého učení, hájit či zmírňovat jeho „neodporování zlu“, jeho vzývání „ducha“, jeho výzvu k „mravnímu sebezdokonalení“, jeho doktrínu „svědomí“ a všeobecné „lásky“, jeho hlásání asketismu a kvietismu apod. způsobuje zcela bezprostřední a dalekosáhlé škody.

Zvězda, č. 6
22. ledna 1911
Podepsán V. Iljin

Podle textu Zvězdy

ÚSTŘEDNÍMU VÝBORU

O naší žádosti^[37] kolují dohady nezakládající se na pravdě (navíc záměrně šířené likvidátory-golosovci), a proto považujeme za svou povinnost říci pár slov o podstatě věci a o našich názorech.

Formálně se má věc tak, že na plenárním zasedání v lednu 1910 uzavřela frakce *úmluvu* se stranou. Podle této úmluvy se naše frakce zavázala, že se rozejde, *jestliže* totéž udělají i ostatní frakce. Podmínka nebyla dodržena. *Znovu uplatňujeme své právo na svobodný boj* proti liberálům a anarchistům, které popichuje vůdce „smířlivců“ Trockij. Otázka peněz je pro nás *podružná*, třebaže samozřejmě nemíníme dávat peníze *frakce* bloku likvidátorů + anarchistů + Trockij a vůbec se nevzdáváme svého práva ukázat před mezinárodní sociální demokracií v pravém světle tento blok i jeho finanční „základy“ (známé „fondy“ vperjodovců, jejichž zdroj Trockij a golosovci odmítají prozradit) *atd.**

Pokud jde o podstatu věci, *odmítáme nést odpovědnost za spoluúčast* při rozkládání strany, jako to dělá „smířlivecká“ (tj. golosovské liberály a vperjodovské anarchisty protežující) politika. Upozornili jsme na to stranu oficiálně a veřejně *ještě před vyjitím 12. čísla* ústředního orgánu, když jsme v le-

* Právo zastupovat frakci dalo naši *šestce* plenární zasedání. Ze šesti hlasů máme *čtyři*: tři v Paříži a jeden na základě plné moci (písemné) Meškovského. Kdyby náhodou Meškovskij odřekl, *dotážeme se* ostatních bolševiků *zvolených v Londýně*, členů ústředního výboru a kan didátů⁵⁴ a dotážeme se rovněž bolševiků, kteří se osvědčili v závažné práci.

táku „Hlas“ *likvidátorů proti straně*^[85] prohlásili, že jde o spiknutí proti straně.*

Jestliže někomu tato slova připadala přehnaná, daly nám události plně a beze zbytku za pravdu. Likvidátorští liberálové stojící *mimo* stranu se zkonsolidovali, vytvořili frakci zcela nepřátelsky zaujatou (Naša zarja, Vozroždě-nije, Dělo žizni⁵⁵) proti sociální demokracii a *odhodlanou* zmařit věc strany ve volbách do IV. dумы. Golosovci *pomáhali* pánům Potresovům a spol. rozkládat stranu tím, že *znemožňovali a brzдили* práci uvnitř, v ústředních institucích. Zahraniční byro ústředního výboru — jediný stálý fungující orgán — se dostalo do rukou *likvidátorů* částečně proto, že Bund a Lotyšci byli bezmocni, částečně zásluhou přímé pomoci, kterou golosovcům poskytli jednotliví likvidátoři v těchto národních organizacích. Zahraniční byro ústředního výboru nejenže nic neudělalo pro sjednocení *straně věrných* sociálních demokratů v zahraničí, nejenže nijak nepomohlo v boji proti golosovcům a vperjodovcům, ale ještě *krylo* protistranické „fondy“ anarchistů a akce liberálů.

Vperjodovci se díky „smířlivecké“ podpoře Trockého a Golosu zkonsolidovali ve frakci, zajistili přepravu literatury a *sít důvěrníků*, takže jsou po plenárním zasedání v lednu 1910 *mnohonásobně* silnější.

To, co se zcela jasně rýsovalo už na plenárním zasedání (když například Trockij + golosovci obhajovali anarchistickou školu), se nyní projevilo v plné míře. Blok liberálů a anarchistů bezohledně rozbíjí s pomocí smířlivců zbytky strany zvnějšku a pomáhá ji rozkládat zevnitř. Stoupenci strany, už tak dost oslabení, jsou do krajnosti vyčerpávání hrou na formální „přizvávání“ golosovců a trockistů do ústředních institucí.

Odmítáme nést odpovědnost za tuto hru a *bez ohledu na ni* budeme provádět naši *stranickou* linii, tj. sbližovat se s plechanovovci a *tvrdě* bojovat proti bloku. Je samozřejmé, že

* Viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 222–230. Red.

všemi silami podpoříme *všechny* kroky ústředního výboru, podaří-li se mu sejít se v Rusku, obnovit tam ústřední aparát, vytvořit stranickou organizační základnu v zahraničí (místo likvidátorského zahraničního byra ústředního výboru) a *začít pracovat* proti liberálům a anarchistům.

Závěrem několik slov o *rozkolu*, kterým straší „smířlivci“. Rozkol je *fakticky* dnes už hotovou věcí, neboť potresovovci a vperjodovci se *zcela* odtrhli a *nikdo* je ke stranické *linii* nepřivede zpět. Jestliže je ústřední výbor rázně odsoudí jako liberály a anarchisty, k rozkolu *de iure* nedojde, protože *vlastní* linii obhajovat nemohou. Jestliže si ústřední instituce přestanou hrát na „přizvávání“ liberálů sloužících Potresovovi (golosovců) a vperjodovců, k rozkolu *de iure* nedojde a dělníci definitivně opustí jak vperjodovce, tak potresovovce. *Finá* politika rozkol jen prodlouží, protože potresovovce a vperjodovce povzbudí. Pokud jde o nás, pak my jako *zplnomocnění představitelé bolševického směru*, jemuž plenární zasedání v lednu 1910 přiznalo vedoucí úlohu, se od této „jiné“ politiky naprosto distancujeme.

Představitelé bolševického směru, kteří na plenárním zasedání podepsali úmluvu s ústředním výborem a jsou zmocnění (z pověření Meškovského) ji zrušit.

*Napsáno po 22. lednu
(4. únoru) 1911*

*Poprvé otištěno v roce 1933
v publikaci Leninskij sbornik XXV*

Podle rukopisu

M A R X I S M U S

A N A Š A Z A R J A⁵⁶

Ve 4. čísle *Zvězdy*⁵⁷ se objevila v přehledu tisku^[183] správná připomínka, že likvidátorství a v této souvislosti i hodnocení otázky hegemonie zajímá v dnešní době marxistické kruhy a že má-li být polemika o této závažné otázce plodná, musí být zásadová, „a nikoli osobní a plná zášti jako polemika v časopise *Naša zarja*“.

Jelikož plně sdílím tento názor, přejdu naprostým mlčením útoky tohoto časopisu, podle nichž se prý dá pochopit, jen *o koho* jde, ale ne *o co* jde (*Naša zarja*, dvojčíslo 11/12^[96], s. 47). Vezmu rovnou *celý ročník* časopisu *Naša zarja* — bude se to právě hodit vzhledem k prvnímu výročí tohoto orgánu — a pokusím se zjistit, *o co* v něm jde.

První číslo vyšlo v lednu 1910. Už v druhém, únorovém čísle prohlásil pan Potresov^[171], že mezi „*malichernosti*“ patří i spor machistů s marxisty i otázka likvidátorství. „Cožpak může existovat, ptám se čtenáře,“ psal pan Potresov, „v létě roku 1909 jako skutečná realita, a nikoli jako výplod chorobné fantazie, likvidátorský směr, směr likvidující něco, co již likvidovat nelze, co ve skutečnosti již jako organizovaný celek neexistuje?“ (s. 61).

Pan Potresov tímto nezdařilým pokusem obejít problém velmi dobře, nečekaně a hérostratovovsky směle potvrdil názor, který se chystal vyvrátit. Právě v lednu a v únoru 1910 musel pan Potresov vědět, že s jeho hodnocením faktického stavu věcí nebudou jeho odpůrci souhlasit. Takže se nemůže pokoušet odbýt celou věc výrokem, že „neexistuje“ a že „kde nic není, ani smrt nebere“. Nejde o to, zda se prakticky rovná nule jedna desetina nebo jedna dvacetina nebo

jedna setina nebo nějaký jiný zlomek. Jde o to, zda *existuje směr*, který považuje tento zlomek za zbytečnost. Jde o to, zda se zásadně různí názory na význam zlomku, na vztah k němu, na jeho zvětšení atd. A jakmile pan Potresov odpovídá *právě na tuto* otázku tak, že „neexistuje“, že je to „nula“ a že „nula od nuly pojde“, plně tím vyjadřuje likvidátorský směr, který sám popírá. Jeho útok obsahoval jen hodně „zášti“ (jak bylo výstižně poznamenáno v přehledu tisku ve 4. čísle časopisu *Zvězda*), postrádal však upřímnost a publicistickou jasnost. Avšak právě proto, že nejde o osoby, ale o směr, přišla Petrohradu na pomoc Moskva. Moskevské *Vozrožděnie* v 5. čísle z 30. března 1910 solidárně ocitovalo pana Potresova^[57] a napsalo: „Likvidovat není co, a dodejme ještě, že sen o obnovení této hierarchie v její staré“ atd. „podobě je prostě škodlivá, reakční utopie“ (s. 51).

Každý však ví, že nejde ani tak o starou *podobu* jako o starou *podstatu*. Zrovna tak každý ví, že otázka „likvidace“ je neoddelitelně spjata s otázkou „něčeho nového“. Časopis *Vozrožděnie* udělal maličký pokrok ve srovnání s panem Potresovem a trošičku jasněji, upřímněji a poctivěji vyslovil *tutéž* myšlenku. Tady nejde o osoby, tady jde o směr. Osoby mohou být neupřímné, vychytralé, kdežto směry se projevují v nejrůznějších náhodných situacích, podobách a formách.

Tak například pan Bazarov býval kdysi bolševik a možná že se za bolševika stále ještě považuje — v dnešní době se stává všelicos. Ale v dubnovém čísle časopisu *Naša zarja* vyvracel^[7] pana Potresova tak zdařile a tak šťastně (pro pana Potresova), že „pověstnou otázku hegemonie“ prohlásil za „jedno z největších a nejbanálnějších nedorozumění“ (s. 87). Všimněte si, že pan Bazarov tuto otázku označuje za „pověstnou“ čili už položenou, už známou v dubnu roku 1910! Zdůrazňujeme tento fakt, protože je nesmírně důležitý. Zdůrazňujeme, že prohlášení pana Bazarova, podle něhož prý „po hegemonii nikdo ani ne-

vzdechne“ (s. 88), jestliže bude maloburžoazie ve městech a na vesnicích „dost radikálně naladěna proti politickým výsadám“ atd., „avšak přitom bude silně nacionalisticky zaměřená“, ve skutečnosti znamená, že pan Bazarov myšlenku hegemonie vůbec nechápe a odmítá ji. Vždyť právě boj proti „nacionalismu“, jeho očista od Bazarovem předpokládaných „nálad“ je věcí „hegemonu“. Úspěch se zde neměří okamžitými, bezprostředními výsledky dosaženými ze dne na den. Někdy se výsledky odporu proti nacionalismu, odporu proti rozbředlosti, odporu proti likvidátorství, které je mimochodem právě tak projevem vlivu buržoazie na proletariát jako nacionalismus, jemuž občas podlehne část dělnictva, — někdy se tyto výsledky projeví až po letech a třeba až po dlouhých letech. Někdy celé roky jen tak tak doutná jiskřička, kterou maloburžoazie považuje, označuje a prohlašuje za neexistující, za zlikvidovanou, za vyhaslou atd., ale která ve skutečnosti žije, brání se proti skleslosti a rezignaci a projeví se až po dlouhé době. Oportunismus vždy a všude na světě sází na okamžik, na chvíli, na dnešek, protože nedovede pochopit souvislost mezi „včerejškem“ a „zítkem“. Marxismus *vyžaduje*, abychom si byli této souvislosti jasně vědomi, abychom si ji uvědomovali nikoli formálně, ale reálně. Marxismus je proto v nesmiřitelném rozporu s likvidátorským směrem jako takovým, zvláště pak s popíráním hegemonie.

Po Petrohradu se ozvala Moskva. Po menševiku panu Potresovovi bývalý bolševik pan Bazarov. Po Bazarovovi pan V. Levickij, upřímnější a poctivější odpůrce než pan Potresov. V červencovém sešitě časopisu Naša zarja pan V. Levickij píše^[83]: „Zatímco dřívější (forma pevného semknutí uvědomělého dělnictva) byla hegemonem v celonárodním boji za politickou svobodu, příští bude *třídní* (podtrženo panem Levickým) stranou mas, které se dají do svého historického pohybu“ (s. 103).

V této jediné větě je pozoruhodně zdařile vyjádřen, zkoncentrován, vystižen *duch* všech písemných výplodů

pánů Levických, Potresovů i Bazarovů, celého časopisu Vozrožděnije, Naša zarja i Dělo žizni dohromady. Stovkami citátů by se dal doplnit, nahradit, rozšířit a objasnit uvedený citát z V. Levického. Je to stejně „klasická“ věta jako proslulé Bernsteinovo „hnutí je vším, konečný cíl ničím“⁵⁸ nebo jako Prokopovičovo (v CREDU^[74] z roku 1899): dělníkům hospodářský, liberálům politický boj⁵⁹.

Pan Levickij nemá teoreticky pravdu, když hegemonii staví proti třídní straně. Už jen to samo stačí, abychom mohli říci: Strana, za níž *ve skutečnosti* jde Naša zarja, nevychází z marxismu, ale z liberalismu. Jen teoretici liberalismu na celém světě (vzpomeňte si třeba na Sombarta nebo Brentana) chápou *třídní* dělnickou stranu tak, jak ji „chápe“ Levickij. Z hlediska marxismu třída, která odmítá myšlenku hegemonie nebo ji nechápe, není nebo ještě není třídou, ale *cechem* anebo souhrnem různých cechů.

Pan Levickij se sice zpronevěřil marxismu, zato však zůstal naprosto věrný časopisu Naša zarja, *to znamená* likvidátorskému směru. O podstatě *tohoto* směru řekl svatou pravdu. V minulosti byla (pro stoupence tohoto směru) „hegemonie“, v budoucnosti nebude a nesmí být; a v přítomnosti? V přítomnosti existuje onen *amorfní* konglomerát, který tvoří okruh autorů a čtenářských přátel časopisů Naša zarja, Vozrožděnije a Dělo žizni a *nyiní*, v roce 1911, právě hlásá, že je potřebné, nutné, užitečné a zákonité *přejít* od *dřívější* hegemonie k *budoucí* brentanovsky třídní (stejně tak lze říci: struvovsky nebo izgojevovsky třídní) straně⁶⁰. Amorfnost výslovně označili za jeden z principů likvidátorství jeho odpůrci už v roce 1908, *o rok dříve* než Naša zarja. Ptá-li se v prosinci 1910 pan Majejskij, co to je likvidátorství, ať si vyhledá odpověď danou oficiálně přesně před dvěma roky⁶¹. Najde v ní naprosto přesnou a úplnou charakteristiku časopisu Naša zarja, který vznikl až rok po této odpovědi. Jak je to možné? Bylo to možné proto, že nešlo a nejde o osoby, ale o směr, který se v roce 1907 začínal rýsovat (viz alespoň závěr brožury pana Čerevanina

o událostech z jara 1907⁶²), v roce 1908 se zřetelně projevil, koncem roku 1908 ho jeho odpůrci zhodnotili a roku 1910 si pak založil vlastní veřejný tiskový orgán a další orgány.

Říci, že v minulosti byla hegemonie, *kdežto* v budoucnosti má být „třídní strana“, znamená názorně předvést, jak je likvidátorství spojeno s odmítáním hegemonie a jak se tento směr rozchází s marxismem. Marxismus říká: V důsledku toho, že v minulosti existovala „hegemonie“, vyrostla ze souhrnu profesí, oborů a cechů třída, neboť právě pochopení myšlenky hegemonie a její proměna v život vlastním přičiněním mění souhrn cechů v třídu. A jakmile jednou vyrostly v „třídu“, žádné vnější podmínky, žádné těžkosti, žádná redukce celku na zlomek, žádný jásot věchovců, žádná rezignace oportunistů nedokáže tento výhonek udusit. I když jej na povrchu „není vidět“ (páni Potresovové ho nevidí nebo se tváří, že ho nevidí, *protože* ho nechtějí vidět), je živý, žije, uchovává si i v přítomnosti „minulost“ a přenáší ji do budoucnosti. Protože hegemonie existovala v minulosti, *jsou* marxisté *povinni* navzdory nejrozličnějším odpadlíkům uhájit tuto myšlenku v přítomnosti i v budoucnosti, což je ideologický úkol plně odpovídající materiálním podmínkám, které z cechů vytvořily třídu, nadále ji vytvářejí, rozšiřují a upevňují a které stupňují odpor této třídy proti všem „projevům buržoazního vlivu“.

Celý ročník časopisu Naša zarja je právě koncentrovaným projevem vlivu buržoazie na proletariát. Likvidátorství existuje nejen jako směr mezi lidmi, kteří by chtěli být přívrženci dané třídy. Likvidátorství je pouze jedním z pramínek širokého, pro několik tříd společného „zpětného“ proudu, který je příznačný pro celé tříleté období 1908—1910 a možná bude příznačný ještě pro několik dalších let. V tomto článku jsem se musel omezit na charakteristiku tohoto pramínku podle citátů z 2.—7. čísla časopisu Naša zarja. Doufám, že se v dalších článcích podívám

na 10.—12. číslo tohoto časopisu a že budu moci podrobněji dokázat myšlenku, že pramínek likvidátorství je jen částí věchovského proudu.

Napsáno po 22. lednu

(4. únoru) 1911

Otištěno 22. dubna 1911

v 3. čísle časopisu

Sovremennaja žizň (Baku)

Podepsán V. Iljin

Podle textu časopisu

NAŠI LIKVIDÁTOŘI

(O PANU POTRESOVVI
A V. BAZAROVVI)

Jsou i takové literární projevy, jejichž jediný význam spočívá v jejich hérostratovské odvaze. Nejtuctovější literární dílo, jako jsou například známé Předpoklady E. Bernsteina^[262], má mimořádný politický dosah a stane se manifestem určitého směru v rámci marxismu, který se od marxismu uchyluje celou svou linií. Stejně mimořádný dosah má pro svou hérostratovskou odvahu nesporně článek pana Potresova o malicherných sporech v loňském únorovém čísle^[171] časopisu Naša zarja a odpověď V. Bazarova^[?] v dubnovém sešitě tohoto časopisu. Otázky, jichž se tyto články dotýkají, nejsou sice zdaleka tak závažné a obsáhlé a nemají takový mezinárodní význam jako otázky položené (lépe řečeno vzápětí po buržoazii vyslovené) Bernsteinem, avšak pro nás Rusy v letech 1908—1909—1910— a snad i dalších? mají tyto otázky obrovský, kardinální význam. Proto články pana Potresova a V. Bazarova *nezastaraly* a my o nich musíme nutně mluvit.

I

Pan Potresov, který si tolik potrpí na vyumělkovaná, strojená a křečovitá slovíčka, věnuje svůj článek „současnému dramatu našich společenskopolitických směrů“. Ve skutečnosti nám v porevolučním vývoji liberalismu, nacionalismu a marxismu, o němž se rozpovídal, vůbec nic dramatického nepředvedl a předvést nemohl. Zato směšných úvah pronesl víc než dost.

МЫСЛЬ

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ
ФИЛОСОФСКИЙ и ОБЩЕСТВЕННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛЪ.

№ 2.
Я Н В А Р Ъ .
1911.

СОДЕРЖАНІЕ:

Г. ПЛЕХАНОВЪ. Смѣшеніе представлений (окончаніе).—
Н. Р-КОВЪ. Современная русская аграрная политика
и виды на будущее (окон.).—В. ИЛЬИНЪ. О статистикѣ
стачекъ въ Россіи (гл. II).—Г. Ц-ЧЪ. Къ вопросу объ
иностранныхъ капиталахъ въ Россіи.—В. ИЛЬИНЪ.
Наши упразднители (о г. Потресовѣ и В. Базаровѣ).
НА ТЕМЫ ДНЯ:—ГР. Законъ о лишеніи отамха торгово-
промышленныхъ служащихъ. — ПОЛЕМИЧЕСКІЯ ЗА-
МѢТКИ: Р.—1) «Въхи» о Толстомъ. 2) Благодушный
либераль. 3) Советъ г. Клейнборгу —ИНОСТРАННОЕ
ОБОЗРѢНІЕ: Х. Л. РАППОПОРТЪ. Дѣйствительность
и мечты. П. ОРЛОВСКІЙ. Литературные наброски.—
ОБЩЕСТВЕННО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЖИЗНЬ. — БИ-
БЛИОГРАФІЯ.—НЕКРОЛОГЪ: П. Зингеръ.

МОСКВА.

Obálka časopisu Mysl, č. 2 z ledna 1911, v němž byla uveřejněna
druhá kapitola stati V. I. Lenina Statistika stávek v Rusku
a začátek článku Naši likvidátoři
(O panu Potresovovi a V. Bazarovovi)

Zmenšeno

Dear Mother

I received your letter of the 15th and was glad to hear from you. I am well and hope these few lines will find you all the same. I am still in the hospital and am getting on my feet but I am not yet out of bed. I am still in the hospital and am getting on my feet but I am not yet out of bed. I am still in the hospital and am getting on my feet but I am not yet out of bed.

I love you all very much and hope to see you soon. Write soon.

Your affectionate son,
John Doe

„Zejména liberalismus,“ píše pan Potresov, „jako ideový směr skýtá obraz krajního rozkladu a krajní nemohoucnosti. Stačí poukázat třeba jen na prohlubující se propast, která dnes zeje mezi liberalismem praktickým a liberalismem teoretizujícím, mezi ‚empirismem‘ Miljukovovy Reči a teoriemi věhovců.“

Tak už dost, milý pane! Prohlubující se propast zeje mezi tím, co jste vy a vám podobní pololiberalové říkali a mysleli si o kadetech v letech 1905—1906—1907, a tím, co jste nuceni, i když se přitom zaplétáte a odporujete si, přiznat v letech 1909—1910. Rozpor mezi „empirismem“ liberálních praktiků a teoriemi pánů à la Struve se zcela jasně projevil dokonce už před rokem 1905: jen si vzpomeňte, jak tehdejší Osvobožděníje⁶³ škobrtalo doslova při každém svém pokusu „teoretizovat“. Jestliže vám *nyní* začíná docházet, že liberalismus je, „jak se ukazuje“, jaksi „vnitřně nevyrovnaný“ (to je zase slovíčkaření, pouhá fráze, neboť věhovci se vůbec neodtrhli od Reči a obráceně, ale výborně spolu vycházeli, vycházejí a budou vycházet), že je „neplodný“, že „se vznáší v oblacích“, že je to jen „nejméně stabilní“ (sic!) „část buržoazní demokracie“, „poměrně slušný odevzdávatel hlasovacích lístků“ apod., pak vaše výkřiky o „dramatu“ liberalismu ohlašují jen tragikomické zhroucení vašich iluzí. Že liberalismus je nejméně stabilní částí buržoazní demokracie, to se vůbec „neukazuje“ až v současné době, v letech 1908—1910, to se ukázalo právě v předcházejících třech letech. „Nejméně stabilní“ jsou kvazisocialisté, kteří servírují veřejnosti všechno s křížkem po funuse. V otázce, kterou pan Potresov rozebírá, byl pro předcházející tři roky příznačný „v oblacích se vznášející“ liberalismus, „neplodný“ „odevzdávatel hlasovacích lístků“ atd. *Tedy* bylo prvořadým politickým úkolem liberalismus takto charakterizovat a naléhavou povinností nejen socialistů, ale i důsledných demokratů masy varovat. Nikoli v únoru 1910, ale v březnu 1906 bylo důležité varování, že liberalismus kadetů se vznáší v obla-

cích, že je neplodný, že objektivní situace dělá ze „slušných odevzdávatelů hlasovacích lístků“ nuly, komedianty, že vítězství kadetů jsou jen neustálým přebíháním mezi „seriózním“ konstitucionalismem (čti: pseudokonstitucionalismem) Šipovů a Gučkovů a mezi bojem za demokracii těch sil, které *se neuznávají* v oblacích a *neomezují se* jen na samolibé rozjímání nad hlasovacími lístky. Jen si vzpomeňte, milý pane, kdo říkal o liberálech tuto pravdu včas, v březnu 1906!⁶⁴

Příznačná, typická pro naše tříleté období (1908—1910) vůbec není „neplodnost“ „v oblacích se vznášejícího“ liberalismu atd. Naopak. Na třídní bezmocnosti liberalismu, na jeho strachu z demokracie, na jeho politické ubohosti se nic nezměnilo, avšak tato bezmocnost dosáhla vrcholu tehdy, když se nabízely možnosti ukázat sílu, když existovala situace poskytující liberálům naprostou převahu alespoň v jisté sféře činnosti. Tak například, když měli kadeti většinu v I. dumě, mohli využít této většiny k tomu, aby prokázali demokracii službu, nebo aby věc demokracie brzdili, aby s demokracií spolupracovali (třeba jen v docela malé věci, řekněme v organizování místních pozemkových výborů), nebo aby vráželi demokracii nůž do zad. A právě pro toto období je *charakteristické*, že kadeti „se vznášeli v oblacích“, že „slušný odevzdávatel hlasovacích lístků“ sepisoval instrukce pro příští okřabristickou dumu a nic víc.

V následujících třech letech kadeti sice zůstávají tím, čím jsou a čím vždycky byli, avšak „vznášejí se v oblacích“ méně než dřív. Vy jste, pane Potresove, přesně jako onen hrdina lidového eposu, který vykřikuje svá přání a své názory pokaždé v poněkud nevhodnou chvíli. V roce 1909 se věchovci méně „vznášejí v oblacích“ než Muromcev roku 1906, neboť věchovci přinášejí *značný* užitek a prokazují *praktické* služby třídě, která znamená pro národní hospodářství Ruska velkou sílu, totiž statkářům a kapitalistům. Věchovci pomáhají tomuto panstvu shromažďovat výzbroj pro ideově politický boj proti demokracii a socialismu:

a to je činnost, kterou *nemůže* ohrozit žádné rozehnutí dумы a vůbec žádné politické otřesy dané společenskoekonomické základny. Dokud existuje třída velkých pozemkových vlastníků a kapitalistů, budou existovat i jejich publicističtí přísluhovači: Izgojevové, Struvové, Frankové a spol. Avšak „dílo“ Muromcevů a kadetů z I. dумы celkem vzato mohlo být „ohroženo“ (ono po nich totiž žádné dílo nezůstalo, zůstala jen slova, která lid demoralizovala, místo aby mu pomáhala) rozehnutím dумы.

Kadeti v III. dumě — to je tatáž strana, se stejnou ideologií, se stejnou politikou a do značné míry i se stejnými osobami jako v I. dumě. A právě proto se kadeti v III. dumě méně „vznášejí v oblacích“ než v I. dumě. Tohle vy nechápete, milý pane Potresove? Pak jste se ovšem neměl vůbec pouštět do úvah o „současném dramatu dnešních společenskopolitických směrů“! Dokonce vám důvěrně sdělím, že ani v budoucnu, pravděpodobně po dosti dlouhou dobu, nebude politická činnost kadetů „neplodná“ nejen díky reakční „superplodnosti“ věhovců, ale i proto, že dokud v demokratickém táboře existují političtí karasi, budou mít liberální štíky o potravu postaráno. Dokud bude v socialistickém táboře taková nestabilita a v demokratickém táboře taková rezignovanost, jakou velmi názorně ilustrují figury à la Potresov, bude šikovnost liberálních „empiriků“ vždycky stačit na to, aby tyto karasy pochytila. Žádné nářky, kadeti: dokud žijí Potresovové, máte o potravu postaráno!

I I

Ještě hůř dopadá pan Potresov tam, kde mluví o národnictví. Kadety nazývá „bývalými demokraty“ a dokonce „bývalými liberály“. O rolnictvu říká: „Kdyby rolnictvo vstoupilo do politického života“ (podle názoru pana Potresova do tohoto života ještě nevstoupilo), „zahájilo by zcela novou kapitolu dějin — dějin rolnické demokracie —

a tím by udělalo kříž nad starou demokracií inteligence, narodníků.“

Takže kadeti jsou bývalí demokrati a rolníci budoucí demokrati. A kde jsou ti dnešní? Nebo snad demokracie, demokracie v masovém měřítku v letech 1905—1907 v Rusku neexistovala? A v letech 1908—1910 v Rusku neexistuje? Přítomnost zaobaluje Potresov do všelijakých „kulatých“ frází, které se vyhýbají jádru otázky, neboť přímé a prosté přiznání, jak to v přítomnosti doopravdy je, poráží celou likvidátorskou filozofii pánů Potresovů na lopatky. Jde o prosté a otevřené přiznání dnes již zcela nesporného historického faktu, že kadeti *nikdy* v Rusku netvořili demokracii v nějak zvláště masovém měřítku, nikdy demokratickou politiku neprováděli, kdežto rolnictvo, to „mnohamiliónové rolnictvo“, o němž mluví i pan Potresov, touto buržoazní demokracií (s veškerými omezeními buržoazní demokracie) bylo a je. Pan Potresov před touto *základní* otázkou uhýbá právě proto, aby zachránil likvidátorskou filozofii. Tu zachránit nelze!

Ve snaze vyhnout se minulosti a přítomnosti rolnické demokracie šlápl pan Potresov zase vedle tam, kde s takovou jistotou mluví o budoucnosti. Zase pozdě, milý pane! Sám mluvíte o „možných důsledcích zákona z 9. listopadu“, to znamená, že sám přiznáváte možnost (ryze abstraktní ovšem) jeho úspěchu⁶⁵. Jenže při takovém úspěchu může být „*nová kapitola dějin*“ kapitolou nejen z dějin *rolnické* demokracie, ale právě tak z dějin rolnických *pozemkových* *vlastníků*.

Rolnické hospodářství v Rusku, a tedy i rolnické pozemkové vlastnictví a rolnická politika se nemůže vyvíjet jinak než kapitalisticky. Narodnický agrární program ve své podstatě, například v podobě známé platformy sto čtyř^[180] (z I. a II. dумы)⁶⁶, nejenže není s tímto kapitalistickým vývojem v rozporu, ale naopak znamená vytvoření podmínek pro jeho nejrozsáhlejší a nejrychlejší rozvoj. Nynější agrární program znamená naopak nejpomalejší, nejsešněrovanější,

stopami feudalismu nejvíce poznamenaný kapitalistický vývoj. Objektivní, historickoekonomické podmínky dosud nerozhodly, který z těchto programů nakonec určí formu buržoazních agrárních vztahů v novém Rusku.

Tak vypadají prosté fakty, které jsou představitelé likvidátorství nuceni zamotávat.

„Jediné, co se při všech změnách nezměnilo,“ píše pan Potresov o změnách v inteligentské demokracii narodníků, „je, že do ideologie inteligence na rolnickém podkladě nevnese konkrétní rolnictvo až dosud (!) svůj korektiv.“

To je ryze věchovská a i skrz naskrz nepravdivá fráze. V roce 1905 bylo na otevřené historické scéně velice „konkrétní“ a velice obyčejné rolnictvo, které vneslo *celou řadu* korektivů do „inteligentské ideologie“ narodníků a narodnických stran. Narodníci *nepochopili* všechny tyto korektivy, avšak rolnictvo je *provedlo*. V letech 1906 a 1907 vytvořilo toto „velice konkrétní“ rolnictvo trudovické skupiny a návrh sto čtyř^[181], čímž vneslo *řadu korektivů*, které zčásti přivítali i narodníci. Všeobecně se například uznává, že „skutečné“ rolnictvo naznačilo své *hospodářské* tendence a místo „občiny“ souhlasilo s osobním a družstevním vlastnictvím půdy.

Věchovci, kteří zbavují liberalismus demokracie a soustavně ho přeměňují v lokaje peněžního měšce, správně plní své historické poslání, když prohlašují hnutí z let 1905—1907 za hnutí inteligence a tvrdí, že skutečné rolnictvo nevnese do inteligentské ideologie svůj korektiv. Tragikomedie likvidátorství je v tom, že nepozoruje, jak se jeho tvrzení proměnila v obyčejné papouškování věchovských myšlenek.

I I I

Tato proměna je ještě nápadnější, jakmile pan Potresov přejde k úvahám o marxismu. Píše: Inteligence „zatlačo-

vala... proletariát vytvářením strany kroužkařského typu“. Nemůžete popřít, že o největší popularizaci této myšlenky se nejvíce postarala buržoazie, ať už prostřednictvím sborníku Věchi^[18] nebo prostřednictvím veškerého liberálního tisku a že jí zneužila proti proletariátu. Axelrod psal^[3] v témž fejetonu, kde tuto myšlenku nadhodil, o „čtverače historii“, která by mohla buržoazní demokracii dodat vůdce z marxistické školy. A čtveračka historie nechala do jámy, kterou Axelrod tak roztomile kopal pro bolševiky, spadnout samotného Axelroda!

Vezmeme-li si nyní objektivní historické fakty, zjistíme, že *všechny* tyto fakty, celé období let 1905—1907, ba dokonce i volby do II. dумы (vezmeme-li jako příklad ne jeden z nejvýznamnějších, ale jeden z nejprostších faktů), *dokázaly naprosto nezvratně*, že „vytváření strany kroužkařského typu“ „nezatlačovalo“ proletáře, ale že *přešlo přímo* ve vytváření stranických a odborových organizací sdružujících *široké masy* proletariátu.

Předěme však k tomu hlavnímu, k „jádro“ hérostratovského projevu pana Potresova. Tvrdí, že marxistické myšlení „omamuje samo sebe hašíšem malicherných sporů“, jako je boj proti machismu a boj proti likvidátorství, „debatoje o všem možném, jen ne o tom, co je hybnou silou společenskopolitického směru, jakým je marxismus, jen ne o otázkách hospodářských a otázkách politických“. A co těchto otázek je! volá pan Potresov. „Jak postupuje hospodářský vývoj Ruska, jaké přesuny sil způsobuje za zády reakce, co se děje na vesnici a ve městě, jaké změny způsobuje tento vývoj v sociálním složení dělnické třídy Ruska a tak dále a tak dále. Kde jsou odpovědi či náznaky odpovědí na tyto otázky, kde je ekonomická škola ruského marxismu?“

Odpověď, nebo alespoň náznak odpovědi dala právě ona „hierarchie“, jejíž existenci pan Potresov s takovou záští a farizejstvím odmítá. Vývoj státního zřízení v Rusku za posledních tři sta let nám ukazuje, že toto zřízení měnilo

svou třídní povahu v jednom určitém směru. Monarchie 17. století s bojarskou dumou se nepodobá byrokraticko-šlechtické monarchii 18. století. Monarchie z první poloviny 19. století je něco jiného než monarchie let 1861—1904. V letech 1908—1910 se jasně vyhranilo nové období, znamenající *další krok* v tomto směru, který lze označit jako směr k buržoazní monarchii. S tímto krokem těsně souvisí jak III. дума, tak i naše dnešní agrární politika. Nové období se tedy nevytvořilo náhodně, nýbrž je to specifický stupeň v kapitalistickém vývoji země. Toto nové období neřeší staré problémy, není s to je řešit, a tedy *ani je odstranit*, a vyžaduje, aby se ke starému řešení starých problémů přistupovalo novými metodami. V tom je specifika tohoto neradostného, chmurného, těžkého, avšak zřejmě nevyhnutelného období. Z této specifiky jeho ekonomických a politických zvláštností vyplývá specifika ideových seskupení uvnitř marxismu. Ti, kdo uznávají, že se ke starému řešení starých problémů má přistupovat novými metodami, se sbližují na společné praktické základně, při plnění společného úkolu daného období, přestože se i nadále rozcházejí v otázce, jak se v předešlém období mělo v určité chvíli použít či přizpůsobit situaci staré řešení. Ti, kdo odmítají (nebo nechápou) nové metody přístupu nebo to, že máme před sebou staré problémy a že máme v úmyslu je řešit postaru, ti *ve skutečnosti* opouštějí půdu marxismu, ti jsou *ve skutečnosti* v zajetí liberálů (jako Potresov, Levickij atd.) nebo idealistů a syndikalistů (jako V. Bazarov aj.).

V tomto zajetí cizích lidí a cizích myšlenek se Potresov i Bazarov spolu s těmi, kdo smýšlejí stejně jako oni, musí nutně zaplétat a dostávat do značně komické a nepřírozené situace. Pan Potresov se bije v prsa a vykřikuje: „*Kdo se pokouší odpovědět a jak odpoví?*“ Martov^[101], který stejně dobře zná tuto odpověď, se pokouší ubezpečit veřejnost, že tato odpověď uznává „buržoazii u moci“: obvyklá manýra liberálů využívat vynuceného dočasného mlčení odpůrce! A nás se přitom uraženě ptají: Co je to likvidátorství? Inu

právě tyhle metody, velevázení, kdy lidé, kteří se chtějí počítat k „celku“, zneužívají jeho oslabení a ubezpečují veřejnost, že „odpověď“ neexistuje (zatímco odpověď dal právě tento „celek“), je už jedna z metod likvidátorství (ne-li renegátství).

Likvidátorství je „výplod chorobné fantazie“, píše pan Potresov, neboť nelze likvidovat to, „co už se likvidovat nedá, co už ve skutečnosti jako organizovaný celek neexistuje“.

Nemám možnost sdělit čtenáři všechno, co si o těchto řádcích myslím. Abych mu mohl alespoň přibližně sdělit svůj názor, zeptám se ho: Jak se říká člověku, od něhož stejně smýšlející nejbližší přátelé a kolegové přejímají pro ně výhodné návrhy „celku“ (právě jako „celku“) a který pak příští den v tisku prohlásí, že žádný „celek“ neexistuje?

Tím je tento bod uzavřen.

Vzniká zásadní otázka: Může se názor na nutnost starého řešení starých problémů měnit podle *stupně* rozkladu — dokonce, třeba zmizením — „celku“? Každý pochopí, že ne. Jestliže objektivní podmínky, jestliže základní ekonomické a politické rysy nynějšího období vyžadují staré řešení, znamená to, že čím větší je rozklad, čím méně z „celku“ zbylo, tím více je třeba se starat, tím zapáleněji musí publicista mluvit o nutnosti „celku“. Musí se přejít k novým metodám příprav, jenže kdo je má prosazovat? Je jasné, že „celek“. Je jasné, že publicistovy úkoly dané těm, kdo pochopili význam nynějšího období a jeho hlavní politickou specifikou, se diametrálně liší od *celé* linie pánů Potresovů. Je nemyslitelné, že by někoho napadlo vážně popírat souvislost mezi mou výše uvedenou „odpovědí“ (na otázku týkající se ekonomiky a politiky dnešní doby) a antilikvidátorstvím.

Od formulace obecných principů přejdeme ke konkrétně historické formulaci otázky. V období 1908—1910 se vyhranil v marxismu směr, který hlásá nutnost starého řešení

a podle toho i postupuje. Vyhranil se i jiný směr, který *po celé tři roky* vystupoval proti uznání „starého řešení“ a proti vytvoření starých základních forem celku. Popírat tento fakt je směšné. Vyhranil se i třetí směr, který za celé tři roky nepochopil nové formy příprav, význam činnosti v III. dumě atd. Tito lidé udělali z uznání starého řešení frázi, nabiflovanou, ale nepochopenou frázi, kterou opakují ze zvyku, ale *neaplikují* ji uvědoměle a promyšleně na změněnou situaci (změněnou přinejmenším, pokud jde o činnost spojenou s dumou, ovšem nejen o ni).

Spojitost likvidátorství s všeobecnou maloměšťáckou psychózou „únavy“ je zřejmá. „Unavení“ (hlavně unavení z nicnedělání) se nesnaží dobrat přesné odpovědi na otázku, jak z ekonomického a politického hlediska hodnotit současné období: nesouhlasí s výše uvedeným hodnocením, které bylo formálně *obecně uznáno* jako hodnocení provedené jménem celku, ale přitom se všichni bojí pouhého pomýšlení, že by proti němu měli postavit *své vlastní* přesné hodnocení, třeba hodnocení spolupracovníků likvidátorských časopisů Naša zarja, Žizň apod. „Unavení“ tvrdí stále dokola: Staré neexistuje, staré není schopno života, odumřelo a tak dále a tak dále, avšak namáhat se odpovědět ryze politicky, přesně formulovat odpověď na závaznou (závaznou pro každého poctivého publicistu) otázku: Co je tedy nutné místo starého, má se obnovovat to, co (prý) se „nedá zlikvidovat, jelikož už je to zlikvidováno“ (podle Potresova), — s touto odpovědí se už nehodlají obtěžovat. Tři roky spílají starému, plivají po něm, hlavně z pódíí, kam mají obránci starého vstup zakázán, a v něžném objetí s Izgojevy* volají: Co je to za malicherné spory, co je to za výplod chrobné fantazie mluvit o likvidátorství!

O těchto „unavených“, o panu Potresovovi a spol., *se nedá* opakovat známý verš: „Nezradili, jen únavou již nemohou

* Viz jeho článek v časopise *Russkaja mysl*⁹⁷[⁹⁴] o věchovci Potresovovi. Tato objetí už pana Potresova *navždy* poznamenala.

kříž svůj unést; v půli cesty uhasl hněv jejich i hoře bolesti.“⁶⁸

Tito „unavení“, co vystupují na publicistickou tribunu a odtud obhajují svou „únavu“ ze starého, svou nechuť na starém pracovat, to jsou přesně ti, co se nejen „unavili“, ale i zradili.

I V

Mezi „malicherné spory“ zařadil pan Potresov rovněž filozofický boj materialistů, marxistů proti machistům, tj. proti idealistům. Pan Potresov je hluboce roztrpčen „bakchanáliemi (příteli drahý, Arkadiji Nikolajeviči, zdrž se krásných slov!“⁶⁹) tohoto filozofování“, uvádí Plechanova a mne na straně materialistů a charakterizuje nás jako „*včerejší politiky*“. Nad tímto výrazem jsem se dlouho smál. Vždyť naparování je zde vskutku tak nápadné a komické, že by si náš zajíc zasloužil kousek medvědího ouška*. Plechanov atd. jsou „*včerejší politikové*“! *Dnešní politik* je zřejmě pan Potresov a jeho „jonáci“. Jak roztomilý a upřímný!

Když Arkadiji Nikolajeviči výjimečně uklouzne slovíčko bez kudrlinek a parádiček, pak vždycky skvěle porazí sám sebe. Co takhle trochu se namáhat, Arkadiji Nikolajeviči, a zkusit *přemýšlet*: odmítáte likvidátorství jako *politický* směr odlišující *nikoli* menševismus od bolševismu, ale Potresova a spol. od Plechanova a bolševiků *dohromady*. A jedním dechem přitom označujete Plechanova a pisatele těchto rádků za „*včerejší politiky*“. Jen se podívejte, jaký jste nešika: Vždyť *my dva* s Plechanovem můžeme být označeni za *včerejší politiky právě* v tom smyslu, že pro nás je *včerejší organizace* jako forma *včerejšího* (svými *základy* *včerejšího*) hnutí závazná i dnes. Plechanova a mne ostře rozdělávaly

* Narážka na Krylovovu bajku Zajíc na lovu. *Čes. red.*

a stále rozdělují otázky, jaké kroky měla v určité chvíli podniknout *tato* včerejší organizace na základě *tohoto* včerejšího hnutí, avšak sbližuje nás boj proti lidem, kteří *dnes* odmítají právě *základy* včerejšího hnutí (patří sem i otázka hegemonie, k níž se hned dostanu), právě *základy* včerejší organizace.

Tak co, Arkadiji Nikolajeviči, pořád ještě nechápete, co je to likvidátorství? Pořád si ještě myslíte, že nás s Plechanovem sblížil nějaký machiavelistický plán⁷⁰ nebo nevraživá snaha *nahradit* „překonání“ likvidátorství „bojem na dvou frontách“?

Vraťme se však k „bakchanáliím filozofování“.

„Víme, jak hluboce se vryl svého času do vědomí sociální demokracie Engelsův boj proti Dühringovi^[256],“ píše pan Potresov, „a jak zdánlivě nejabstraktnější teze měly ve skutečnosti živý konkrétní význam pro hnutí německé dělnické třídy...“ Nejabstraktnější teze měly živý konkrétní význam! Opět fráze a nic jiného než fráze. Pokuste se vysvětlit, jestli to „víte“, jaký „živý konkrétní význam“ měla Engelsova *teze*, že Dühringovy filozofické úvahy o čase a prostoru jsou mylné! V tom je celé vaše neštěstí, že jste se jako školák *nabífloval*: „Engelsův spor s Dühringem měl velký význam“, ale *nepromyslel jste*, co to znamená, a proto opakujete nabíflované věty v nesprávné (a přitom v znetvořené) podobě. Nedá se říci, že „nejabstraktnější teze (Engelse proti Dühringovi) měly ve skutečnosti živý konkrétní význam pro hnutí německé dělnické třídy“. Nejabstraktnější Engelsovy teze měly ten význam, že ideologům dělnické třídy objasňovaly, v čem spočívají mylné úchytky od materialismu k pozitivismu a idealismu. Ovšem kdybyste podal takovýto, to znamená jakžtakž filozoficky určitý výklad Engelsových názorů namísto vzletných, ale nic neříkajících frází o „vrytí se do vědomí“ a o „živém konkrétním významu nejabstraktnějších tezí“, hned byste se přesvědčil, že odkazem na spor Engelse s Dühringem si *odporujete*⁷¹.

„Víme,“ pokračuje pan Potresov, „jakou úlohu sehrál

v dějinách formování ruského marxismu boj proti subjektivní sociologii...“

A jakou úlohu sehrálo pozitivistické a idealistické učení Lavrova a Michajlovského v omylech subjektivní sociologie? Vždyť co rána, to vedle, Arkadiji Nikolajeviči. Chcete-li dělat historické paralely, musíte vymezit a přesně ukázat, co je na různých událostech shodné, protože jinak místo historického srovnávání mluvíte do větru. Vezme-li historickou paralelu, kterou jste uvedl vy, musíme se zeptat: Bylo možné „formovat“ ruský marxismus *dřív*, než Beltov^[164] objasnil základy filozofického materialismu a jejich význam pro vyvrácení Lavrova a Michajlovského?⁷² Na tuto otázku může být jen jedna odpověď a tato odpověď — máme-li udělat závěr z historické paralely pro spor s machisty — mluví *proti* panu Potresovovi.

„Avšak právě proto, že to všechno víme“ (No ovšem! Právě jsme viděli, co to znamená, když pan Potresov napíše: „My to všechno víme“), „chceme konečně vytvořit živou, reálnou souvislost mezi filozofickým sporem, který nás zajímá, a marxistickým společenskopolitickým směrem, jeho úkoly a potřebami. Ale prozatím...“, a následuje odvolání na dopis Kautského^[272], na to, že machismus je Privatsache (soukromá věc), že spor kolem něj je „fata morgána“ atd.

Odvolávání se na Kautského je příkladem maloměstácké argumentace. Nejde o to, že Kautsky je „bezzásadový“, jak vtipkuje (à la Izgojev) pan Potresov, ale o to, že Kautsky *neví*, jak je to s ruským machismem, a ani nepředstírá, že to ví. Kautsky ve svém dopise uznává Plechanova za znalce marxismu, vyjadřuje přesvědčení, že idealismus je s marxismem nesmiřitelný, a tvrdí, že machismus není idealismus (nebo: že ne každý machismus je idealismus). Kautsky se v posledním bodě nesporně mýlí, zejména pokud jde o ruský machismus. Jeho omyl se dá plně omluvit, neboť machismus jako celek *nestudoval*, psal soukromý dopis, v němž chtěl zřejmě jen varovat před zveličováním

názorových rozdílů. Jakmile se *ruský* marxistický publicista za těchto podmínek odvolává na Kautského, prozrazuje tím jen svou ryze maloměšťáckou duševní lenost a zbabělost v boji. Kautsky *mohl* v roce 1908, kdy napsal svůj dopis, *doufat*, že machismus „lze smířit“ v určitém výkladu s *materialismem*, ale odvolávat se v Rusku let 1909—1910 v této otázce na Kautského znamená *pouštět se* do smířování ruských machistů s materialisty. Že by se do toho pan Potresov nebo někdo jiný chtěl vážně pouštět?

Kautsky není bezzásadový, kdežto naopak Potresov a spol., kteří by rádi vyhlásili machismus za „soukromou věc“, jsou v rámci dnešního ruského marxismu přímo *vzorem bezzásadovosti*. Kautsky byl naprosto upřímný a nebyl ani trochu bezzásadový, když v roce 1908 radil *ruským machistům*, aniž četl jejich práce, aby se snažili smířit s Plechanovem jako znalcem marxismu, jako materialistou, neboť pro materialismus a proti idealismu se Kautsky vyslovoval vždy a vyslovil se tak i v tomto dopise. Kdežto páni Potresovové a spol., kteří se za Kautského schovávají v letech 1909—1910, nejsou upřímní *ani za mák*, a úcty k zásadovosti nemají *ani co by se za nehet vešlo*.

Vy nevidíte, pane Potresove, živou reálnou souvislost mezi filozofickým sporem a marxistickým směrem? Pak tedy dovolte mně, včerejšímu politikovi, abych vás co nejuctivěji upozornil alespoň na tyto okolnosti a důvody: 1. Spor o to, co je to filozofický materialismus a proč jsou chybné a čím jsou nebezpečné a reakční úchytky od něho, měl *vždy* „živou, reálnou souvislost“ s „marxistickým společenskopolitickým směrem“, jinak by to nebyl ani marxistický, ani společenskopolitický směr, a nebyl by to vůbec žádný směr. Popírat „reálnost“ této souvislosti mohou leda omezení reformističtí nebo anarchističtí „reální politikové“. 2. Při bohatství a mnohostrannosti ideového obsahu marxismu není žádný div, že v Rusku stejně jako v jiných zemích různá historická období kladou větší důraz na různé stránky marxismu. V Německu se do roku 1848 nej-

více vyzvedalo filozofické formování marxismu, v roce 1848 politické ideje marxismu, v padesátých a šedesátých letech Marxovo ekonomické učení. V předrevolučním Rusku se zvláště zdůrazňovalo aplikování Marxova ekonomického učení na naše poměry, za revoluce marxistická politika, po revoluci marxistická filozofie. To neznamena, že by se některá stránka marxismu směla někdy ignorovat; znamená to jen, že *převládající zájem* o některou z jeho stránek nezávisí na subjektivních přáních, ale na souhrnu historických podmínek. 3. Není náhoda, že v období společenské a politické reakce, v období „zažívání“ bohatých revolučních poučení vyzvedá každý *živý* směr na jedno z předních míst základní teoretické, a tedy i filozofické otázky. 4. V pokrokových směrech ruského myšlení neexistuje tak velká filozofická tradice jako u Francouzů, kteří navazují na encyklopedisty 18. století, nebo u Němců, navazujících na období klasické filozofie od Kanta po Hegela a Feuerbacha. Proto filozofická „analýza“ byla pro pokrokovou třídu Ruska nutná a není žádný div, že k oné opožděné „analýze“ došlo až poté, kdy tato pokroková třída za nedávných velkých událostí pro svou samostatnou historickou úlohu plně vypsěla. 5. Tato filozofická „analýza“ se dávno připravovala i v jiných zemích světa už proto, že například moderní fyzika nadhodila řadu nových otázek, s nimiž se dialektický materialismus musel „vyrovnat“. V tomto ohledu nemá „náš“ (podle Potresovova vyjádření) filozofický spor jen konkrétní význam, tj. pro Rusko. Evropa poskytla materiál pro „osvěžení“ filozofického myšlení a Rusko se v době vynuceného klidu v letech 1908—1910 na něj mimořádně „dychtivě“ vrhlo. 6. Bělousov označil nedávno III. dumu za pobožnou dumu. Přesně tím vystihl třídní specifiku III. dumy a oprávněně pranýřoval svatouškovství kadetů.

Ne náhodou, ale z *nutnosti* se celá naše reakce, a zejména liberální (věchovská, kadetská) „vrhla“ na náboženství. Pouze hůl nebo karabáč už nestačí; navíc je hůl přece jen

nalomená. *Věchovci* vyspělé buržoazii pomáhají vyzbrojit se nejnovější ideovou, duchovní holí. Machismus jako odrůda idealismu je *objektivně* nástrojem reakce, šířitelem reakce. Proto boj proti machismu „dole“ není náhodný, ale nutný v tomto historickém období (1908—1910), kdy „nahore“ vidíme nejen „pobožnou dumu“, okřabristy a Puriškeviče, ale i pobožné kadety a pobožnou liberální buržoazii.

Pan Potresov „si vyhradil“, že „bohostrůjcovství“ „nyní ponechá stranou“. Tím se právě liší bezzásadový a maloměšťácký publicista Potresov od Kautského. Kautsky *nevěděl ani* o bohostrůjcovství machistů, *ani* o pobožných věchovcích, a proto *mohl* říci, že ne každý machismus je idealismus. Potresov to ví, a „*ponechává-li tedy stranou*“ to hlavní (hlavní pro toho, kdo se dívá *úzce* publicisticky), počíná si jako pokrytec. Prohlašuje-li pan Potresov a jemu podobní boj proti machismu za „soukromou věc“, stávají se z nich ve „společenskopolitickém smyslu“ přísluhovači věchovců.

V

Přecházíme od pana Potresova k Bazarovovi a musíme především poznamenat, že pokud jde o filozofický spor, jsou naše námítky proti panu Potresovovi zároveň odpovědí Bazarovovi. Dodejme jedině tolik, že tolerance V. Bazarova vůči panu Potresovovi a jeho snaha najít u Potresova „kus pravdy“ jsou zcela pochopitelné, neboť pan Potresov (jako všichni likvidátoři) se sice ve svých vystoupeních i formálně od machismu distancuje, *v podstatě* mu však v tom nejdůležitějším ustupuje. Machismus jako směr i jako skupina s vlastní „platformou“ se ani neodvažuje žádat víc, než aby jeho rozchod s marxismem byl uznán za „soukromou věc“! Není proto náhoda, že Potresov s Bazarovem spolu kokejtují. Skupina likvidátorských publicistů a skupina machistických publicistů je *uskutku solidární* v tom, že chce v dneš-

ním období rozpadu ubránit „svobodu rozpadu“ proti stoupencům marxismu, proti obhájcům teoretických základů marxismu. A tato solidarita *se neomezuje jen* na otázky filozofické, jak dokazuje *dokonce* svým článkem i V. Bazarov.[7]

Říkám dokonce, neboť právě Bazarov býval vždycky nejcitlivější k závažným politickým otázkám. Musíme se o tom zmínit, abychom si uvědomili dosah neuvěřitelného kolísání tohoto muže, a nejen proto, abychom zdůraznili někdejší velmi užitečnou činnost publicisty, který se nyní žene za hérostratovskými vavříny.

Hérostratovské je například toto Bazarovovo prohlášení: „Za jedno z největších a nejbanálnějších nedorozumění našich dnů považuji známou otázku ‚hegemonie‘.“ Na machistech z našeho prostředí jako by leželo jakési prokletí: jedni hájí „svobodu rozpadu“ tím, že prohlašují za zákonitý názorový odstín otzovismus, druzí, kteří si omezenost a škodlivost otzovismu uvědomují, rovnou podávají ruku likvidátorům v politické činnosti. A právě likvidátoři v časopisech *Naša zarja*, *Žizň* a *Obščestvennoje dviženije*⁷³ vedou přímo i nepřímou válku proti myšlence hegemonie. S politováním konstatujeme, že Bazarov *přešel do jejich táboru*.

Jaké jsou vlastně jeho argumenty? Před pěti lety byla hegemonie skutečností. „Dnes tato hegemonie ze zcela pochopitelných příčin nejen zmizela, ale proměnila se dokonce ve svůj pravý opak.“ Důkaz: „Kopat do marxismu je dnes nutnou podmínkou pro získání popularity v demokratických kruzích společnosti.“ Příkladem toho je Čukovskij.

Člověk to čte a nevěří svým očím: Bazarov, který chtěl být marxistou, se mění v odbytou veličinu, schopnou vodit se za ručičku s pány Potresovy.

Že se nebojíte *pánaboha*, pane Bazarove! Čukovští a další liberálové, stejně jako spousta trudovických demokratů, „kopali“ do marxismu vždycky, od roku 1906 dvojnásob,

a nebyla snad „hegemonie“ v roce 1906 „skutečností“? Vylezte ze své ulity liberálních publicistů a podívejte se třeba jen na to, jak se chovají rolničtí poslanci III. dумы k poslancům dělnickým. Pouhé porovnání nesporných faktů o jejich politickém chování v průběhu tří let, dokonce pouhé srovnání jejich návrhů na předání (půdy) a návrhů kadetských, nemluvě už o konfrontaci politických prohlášení v dumě s životními podmínkami širokých vrstev obyvatelstva za toto období — to všechno dokazuje, že hegemonie je skutečností i dnes. Hegemonie dělnické třídy spočívá v jejím politickém působení (a v působení jejích představitelů) na ostatní složky obyvatelstva, zbavuje jejich demokratismus (pokud to demokratismus je) nedemokratických příměsí, kritizuje omezenost a krátkozrakost každého buržoazního demokratismu, bojuje proti „kadetství“ (máme-li tak nazvat ideově demoralizující obsah liberálních projevů a liberální politiky) a tak dále a tak dále. Není nic příznačnějšího pro naši dobu než to, že Bazarov *mohl* napsat tak neuvěřitelné věci a že skupina žurnalistů, kteří se také považují za přátele dělníků a za stoupence marxismu, ho za to blahosklonně poplácala po rameni!

„Jak budou věci vypadat ve chvíli, kdy dojde k příštímu rozmachu, to se vůbec nedá předpovídat,“ ujišťuje Bazarov čtenáře likvidátorského časopisu. „Bude-li duchovní profil městské a vesnické demokracie přibližně stejný jako před pěti lety, stane se hegemonie marxismu znovu skutečností... Rozhodně však nelze vyloučit ani předpoklad, že charakter demokracie se podstatně změní. Představme si například, že drobná buržoazie na ruských vesnicích a ve městech bude dostatečně radikálně naladěna proti politickým výsadám vládnoucích tříd, že bude dostatečně jednotná a aktivní, a přitom ostře nacionalistická. Jelikož marxisté na žádné kompromisy s nacionalismem či antisemitismem přistoupit nemohou, nebude zřejmě za těchto podmínek po hegemonii ani vidu, ani slechu.“

To je nejen nesprávné, ale navíc ještě strašlivě absurdní. Bude-li negativní vztah určitých vrstev k výsadám provázen nacionalismem, pak je přece věcí hegemonu vysvětlovat, že toto spojení nedovoluje výsady odstranit. Copak lze boj

proti výsadám *nespojovat* s bojem drobné buržoazie, která nacionalismem trpí, proti drobné buržoazii, která nacionalismem získává? Každý boj každé drobné buržoazie proti veškerým výsadám *vždycky* nese stopy maloburžoazní omezenosti a polovičitosti a boj proti těmto vlastnostem je právě věcí „hegemonů“. Bazarov uvažuje jako kadet, jako věchovec. Přesněji řečeno Bazarov přešel do tábora Potresovů a spol., kteří tak uvažují už dávno.

Co není na povrchu, vůbec neexistuje. Co nevidí Čukovští a Potresovové, je nereálné. Z těchto premis vycházejí i Bazarovovy protimarxistické úvahy. Marxismus nás učí, že dokud existuje kapitalismus, budou maloburžoazní masy nutně trpět protidemokratickými výsadami (tyto výsady teoreticky „nejsou bezpodmínečně nutné“ za čistého kapitalismu, jenže jeho *očišťování* bude trvat až do jeho zániku), budou trpět hospodářským útlakem. Proto dokud existuje kapitalismus, je *věčnou* úlohou „hegemonů“ vysvětlovat, odkud tyto výsady a tento útlak pramení, ukazovat na jejich třídní kořeny, vést proti nim příkladný boj, odhalovat nesprávnost liberálních metod boje atd. atd.

Tak uvažují marxisté. Tak se dívají na úlohu „hegemonů“ v táboře, jehož životní podmínky nedovolují smířovat se s výsadami, v táboře nejen proletářů, ale i poloproletářských a maloburžoazních mas. A Čukovští si myslí, že jakmile jednou je tento tábor odsunut stranou, přitlačen ke zdi, zahrán do ilegality, znamená to „potlačení hegemonie“, znamená to, že „z otázky hegemonie se stalo zcela banální nedorozumění“.

Když vidím Bazarova, jak říká tyto hanebnosti a vede se za ručičku s Potresovy, Levickými a spol., kteří dělnickou třídu ujišťují, že nepotřebuje hegemonii, *ale* třídní stranu, když na druhé straně vidím Plechanova, který udělal (jak se pohrdavě vyjádřil skvělý Potresov) „kravál“ při sebemenších náznacích vážného zakolísání v otázce hegemonie, říkám si: Bolševici by byli přesně takovými fanatickými zastánci frakčnosti, za jaké je vydávají jejich nepřá-

telé, kdyby za této situace třeba jen na minutu zaváhali, třeba jen na vteřinu zapochybovali o tom, že je jejich povinností, povinností vůči všem tradicím bolševismu, vůči celému duchu jeho učení a jeho politiky — podat ruku Plechanovovi, vyjádřit mu plnou soudružskou solidaritu. Rozdělovaly a dělí nás otázky týkající se toho, jak si měli „hegemoni“ tehdy a tehdy počínat, jenže v době rozpadu, v boji proti lidem, pro které je otázka hegemonie „tím nejbánálnějším nedorozuměním“, se považujeme za soudruhy. A Potresovové, Bazarovové a ostatní jsou pro nás cizí lidé, stejně cizí jako Čukovští.

Ať to vezmou na vědomí ti dobráci, kteří si myslí, že politika sblížení s Plechanovem je „frakční“ a úzkoprsá, kteří ji chtějí „rozšířit“ i na smíření s Potresovy, Bazarovy a jinými, kteří vůbec nechtějí pochopit, proč považujeme takové „smířlivectví“ buď za beznadějnou hloupost, nebo za ubohé intrikánství.

*Mysl, č. 2 a 3
leden a únor 1911
Podepsán V. Iljin*

Podle textu Mysli

K A D E T I
O „DVOU TÁBORECH“
A „ROZUMNÉM
K O M P R O M I S U“

Odpověď, kterou dala Reč polooficiálnímu vládnímu orgánu na otázku, jaké bude „heslo“ pro volby do IV. dумы a jak to vypadá s dnešním politickým rozeskupením, je zajímavá a významná sama o sobě.

Reč souhlasí s deníkem Russkije vědomosti, že „volby do IV. dумы budou probíhat jen mezi dvěma tábory: mezi progresisty a pravicí“. „Bude se muset hlasovat ne pro strany nebo pro jednotlivé kandidáty, ale pro upevnění ústavního zřízení v Rusku, anebo proti němu.“ (To „upevnění“ je zvláště roztomilé slovo!) „Politickým smyslem tohoto hesla... je objektivní uznání nesporného faktu, že vládní kurs znovu sjednotil celou opozici napravo i nalevo od kadetů.“ Kadeti „budou centrem této politicky různorodé skupiny“, přičemž tím, že do ní vstoupí, „vzdají se svého předešlého programu právě tak málo, jako se vzdali sociální demokraté svého programu a taktiky, když vstupovali do předříjnových bloků“ (úvodník z 21. ledna^[216]).

„Pánové, můžeme odpovědět všem polooficiálním a oficiálním orgánům, nás tak nesjednotil nikdo jiný než vy sami... Dnes se v Rusku politické směry čím dál více slévají ve dva velké tábory, pro ústavu a proti ní... My dnes máme jen jeden úkol, opět jen jeden úkol, stejně jako před 17. říjnem...“ (tamtéž).^[114]

Při hodnocení těchto úvah musíme rozlišovat otázku, za jakých podmínek se budou konat volby do IV. dумы, a otázku, jaký společenskopolitický význam mají změny („hesla“ a rozeskupení). Všeobecné podmínky voleb, a zejména volby na venkově, určitě přinutí „opozici“ po-

užívat ještě více než dosud nekonkrétní, stranicky nevyhraněný termín „progresisté“. Odmítnutí legalizovat dokonce i takové strany, jako jsou kadeti, k tomu nevyhnutelně povede, a tváří-li se k tomu vládní polooficiální orgán nechápavě, je to samozřejmě jen a jen pokrytectví. Ve velkých městech, jak přiznávají sami kadeti alespoň v onom úvodníku, budou navrženi vlastní kandidáti „levicových“ „skupin“, jak se vyjadřují *Russkije vědomosti*. Už z toho je vidět, že o *dvou* táborech se nedá mluvit.

Dále, na dělnickou kurii, vytvořenou na základě platných volebních zákonů, ráčila *Reč* úplně zapomenout. A konečně k volbám na venkově (na rolnickém venkově) je třeba říci, že tam se budou určitě vyhýbat i samotnému slovu „progresisté“, ale *skutečným* „centrem“ „politicky různorodých“ nebo politicky nevyhraněných skupin rozhodně nebudou kadeti.

Proč se tedy hovoří o *dvou* táborech? Proto, že když se kadeti rozpovídají o současné politické situaci, velice rádi omezují svůj obzor *jen* na ty složky, z nichž se skládá většina III. dумы. Páni kadeti ráčí uznávat za politické „tábory“ jedině onu nepatrnou část obyvatelstva, kterou tyto složky reprezentují. Až dosud se tato malá skupinka vytvořená po převratu z 3. června dělila *v podstatě* na pravičáky, okťabristy a kadety. (Je známo, že charakter III. dумы určovaly koneckonců dvě většiny: pravicově okťabristická a okťabristicko-kadetská). Nyní se budou (podle předpovědi listu *Russkije vědomosti*, s kterými *Reč* souhlasí) *tyto tři* složky dělit na dva „tábory“: na pravičáky a progresisty.

Plně uznáváme, že tyto liberální předpovědi nevycházejí pouze z liberálních přání, ale i z objektivních faktů: ze změn v politické situaci a v politickém smýšlení ruské buržoazie. Jenom se nesmí zapomínat, že o *dvou* táborech lze mluvit jedině tehdy, bude-li naše zorné pole zaměřeno pouze na většinu III. dумы. Nelze zapomínat, že *skutečným* smyslem všech těchto řečí je pouze tendence ke sblížení, splynutí a spojení okťabristického a kadetského „tábora“

s „táborem“ progresistů (přičemž se tím ovšem mlčky rozumí, že menší část oktábristického tábora odpadne, jde-li do tábora pravice). Když kadeti říkají: „my“ jsme byli sjednoceni, „náš“ úkol je opět stejný apod., myslí slovy „my“ a „náš“ *ve skutečnosti* oktábristy a kadety, nic víc.

Na jakém základě „je“ vlastně sjednotili? Jaký je „jejich“ úkol? Jaké je „jejich“ heslo pro volby do IV. dумы? „Upevnění ústavy“, odpovídají *Ruskije vědomosti* a *Reč*. Tato odpověď je konkrétní jen zdánlivě, ve skutečnosti vůbec nic určitého neříká a zase jenom zcela bezobsažně poukazuje na jakýsi neurčitý „styčný bod“ mezi oktábristy a kadety. Neboť Miljukov i Gučkov se shodují v tom, že „ústavu zaplat pánbůh máme“, ale dohodnout by se chtěli na „upevňování“ ne toho, co „máme“, ale toho, co nemáme. Jejich snem, jenže snem poněkud nedomyšleným, je rovněž to, že by se Miljukov a Gučkov, dnešní kadeti a oktábristé, zítřejší „progresisté“, mohli dohodnout na přesnějším obsahu této vysněné ústavy. Nedohodli by se ani na právnických formulacích, z nichž se ústava skládá, ani na vymezení toho, jaké reálné zájmy jakých reálných tříd má tato ústava uspokojovat a chránit. Proto *skutečný* význam tohoto společného hesla je jedině v tom, že oktábristy a kadety sice sbližuje „negativní“ úkol bojovat proti společnému odpůrci“ (jak se praví v témž úvodníku listu *Reč*), avšak své pozitivní úkoly stanovit nedovedou a ve svých táborech nedovedou najít síly, které by byly schopny se pohnout z mrtvého bodu.

Toto přiznání, že se skutečně zůstalo trčet na mrtvém bodě, že je zapotřebí dostat se z něho, že se z něho potřebují dostat jak oktábristé, tak kadeti, a že jakmile se z něho dostanou jenom jedni nebo druzí, sami jsou bezmocní, to všechno se neobyčejně přesvědčivě projevilo v úvaze listu *Reč* o jedné dílčí otázce, o „rozumném kompromisu“.

„A jestliže byl při sporech v dumě o petrohradské kanalizaci,“ čteme v úvodníku listu *Reč* z 20. ledna, „nezdravý podtext sporu poněkud zastřen, jestliže dokonce i pro střed

(tj. okťabristy) bylo přijatelné se připojit k rozumnému kompromisu, který navrhla frakce svobody lidu a schválila městská samospráva, pak zásah P. A. Stolypina bezohledně strhl roušku (a vy byste chtěli, páni kadeti, aby palčivé otázky zůstávaly zastřeny rouškou?) a odhalil zase to staré a každému už dávno protivné zákulisí *politického* boje státu proti samosprávě.“

Liberální buržoazie jako hotové nevinátka, které touží po „rozumných kompromisech“, jejichž základem je obchod, a ne politika, a představitelé starých „nekonstitučních“ zásad v roli politických vychovatelů strhávajících roušky a odhalujících třídní podtext! Rozumný kompromis znamená — vzdychá liberál — že by se vyhovělo tomu, na čem se dohodli kadeti, okťabristé a matadoři kapitálu bez stranické příslušnosti (petrohradská městská správa). Je rozumné ustupovat vám? odpovídá vláda; rozumné je jedině to, abyste ustupovali vy nám.

Málo významná otázka zlepšení hygienických podmínek v Petrohradě a rozdělení úloh a práv mezi samosprávou a samoděržavím dala podnět k objasnění pravd, které mají velký význam. Co je vlastně „rozumnější“ — přání, sny, požadavky veškeré buržoazie, nebo snad moc Rady spojené šlechty⁷⁴?

Pro *Reč* je stejně jako pro celou kadetskou stranu kritériem „rozumnosti“ kompromisu to, že ho schválili lidé z praxe, podnikatelé, matadoři, sami okťabristé, sami pohlaváři městské samosprávy. Avšak *reálná* skutečnost, — i kdyby si ji sebevíc přikrášlovali takovými frázemi, jako například: „Ústavu zaplať pánbůh máme“ — zcela bezohledně tyto kompromisy sabotuje a toto přikrášlování odhaluje.

Závěr: Vy jste nás sjednotili, říká *Reč* polooficiálnímu vládnímu orgánu. — Koho „nás“? — Ukazuje se, že okťabristy a kadety. — K čemu nás sjednotili? — Ke společnému úkolu upevnit ústavu. — A jak si máme představovat ústavu a její upevnění? — Jako rozumný kompromis mezi

oktábristy a kadety. — V čem je kritérium rozumnosti takových kompromisů? — V tom, že je schválili nejhorší představitelé ruského „kolupajevovského“ kapitalismu⁷⁵, jako jsou členové petrohradské městské dумы. — A jaký je praktický výsledek těchto rozumných kompromisů? — Ten, že P. A. Stolypin nebo Státní rada nebo Tolmačov atd. atd. tyto kompromisy „bezohledně sabotují“... Ach, vy praktičtí politikové!...

...A co když ve volbách do IV. dумы vystoupí ještě třetí tábor, pro nějž je typické, že dobře ví, jak nerozumná, směšná a naivní je kadetská politika „rozumného kompromisu“? Co vy na to, pánové z listů *Reč* a *Russkije vědomosti*?

Zvězda, č. 8

5. února 1911

Podepsán V. Iljin

Podle textu Zvězdy

P A D E S Á T Ě V Ý R O Č Í Z R U Š E N Í N E V O L N I C T V Í

19. února 1911 uplyne padesát let od zrušení nevolnictví v Rusku. Všude se chystají oslavy tohoto výročí. Carská vláda dělá všechna opatření, aby se v kostelích i ve školách, v kasárnách i na veřejných přednáškách hlásaly jediné ty nejreakčnější názory na takzvané „osvobození“ rolníků. Z Petrohradu se narychlo rozesílají do celého Ruska oběžníky o tom, že žádná instituce nemá objednávat a rozšiřovat mezi lidem jiné knihy a brožury než ty, které vydává Národní klub, tj. jedna z nejreakčnějších stran III. dумы. Někteří horliví gubernátoři už dospěli tak daleko, že rozpouštějí výbory pro oslavy výročí rolnické „reformy“, které nevznikly pod „patronací“ policie (například zemstevní výbory), a rozpouštějí je proto, že výbory nejsou dostatečně ochotny organizovat tyto oslavy tak, jak to žádá černosotňovská vláda.

Vláda je znepokojena. Vidí, že jednotliví dělníci či rolníci mohou být nevímjak zakřiknuti a zastrašeni, mohou být neuvědomělí a nevzdělaní, a přesto stačí pouhá vzpomínka, že před padesáti lety bylo zrušeno nevolnictví, a prosté lidi, které utlačuje statkářská, panská дума a kteří trpí víc než předtím nadutostí, násilím a útlakem feudálních statkářů s jejich policií a úřednictvem, to vždycy rozhýbá a vzruší.

V západoevropských státech byly poslední zbytky nevolnictví odstraněny revolucí roku 1789 ve Francii a ve většině ostatních zemí v roce 1848. V Rusku roku 1861 nebyl lid po staletí zotročovaný statkáři schopen zahájit rozsáhlý, otevřený a uvědomělý boj za svobodu. Rolnická povstá-

ní se v té době omezila jen na ojedinělé, roztráštěné, živelné a snadno potlačitelné „vzpoury“. Nevolnictví nezrušil vzbouřený lid, nýbrž vláda, která se po porážce v krymské válce⁷⁶ přesvědčila, že nevolnictví se prostě nadále udržet nedá.

Rolníky „osvobozovali“ v Rusku sami statkáři, statkářská vláda absolutistického cara a jeho úředníci. A tito „osvoboditelé“ to zaonačili *tak*, že rolníci se ocitli „na svobodě“ jako hotoví žebráci, že z otroctví statkářů se dostali do závislosti na týchž statkářích a jejich chráněncích.

Ruské rolníky „osvobozovali“ šlechtní páni statkáři tak, že si *víc než pětinu* rolnické půdy odřezali ve svůj prospěch. Rolníci museli za své pozemky skropené potem a krví zaplatit *výkupné*, to znamená *daň* svým včerejším otrokářům. Rolníci vyplatili svým feudálním pánům na této dani stamilióny rublů, takže na tom byli ještě hůř. Statkáři si nejen nakradli rolnickou půdu, nejen vyčlenili rolníkům nejhorší pozemky, z nichž některé se ani nedaly obdělávat, ale ještě na ně nastražili plno všelijakých pastí, například rozparcelovali půdu tak, že rolníci neměli kde pást, neměli louky nebo les či napajedla. *Ve většině* gubernií s ruským obyvatelstvem zůstali rolníci i po zrušení nevolnictví v naprostém područí statkářů jako dříve. I po „osvobození“ zůstali nejnižším stavem, nevědomým stádem poplatníků, lidmi nízkého původu, které vrchnost dosazená statkáři urážela, ždímalá z nich daně, bila je důtkami, fackovala a sprostě jim nadávala.

Nikde na světě neprožívalo rolnictvo i po „osvobození“ takovou nouzi a bídu, takové ponižování a urážky jako v Rusku. Avšak pádem nevolnictví se všechen lid probudil, probral se ze staletého spánku, naučil se sám si hledat svou vlastní cestu, samostatně bojovat za úplnou svobodu.

Po pádu nevolnictví v Rusku se čím dál rychleji rozrůstala města, rostly továrny a závody, stavěly se železnice. Feudální Rusko se proměňovalo v Rusko kapitalistické. Místo usdlého, ušlápnutého nevolného rolníka připoutaného ke

své vesnici, který věřil popům a bál se „vrchností“, vyrůstalo nové pokolení rolníků, kteří odcházeli za prací, do měst a jejichž vandrovní život a námezdní práce byly zdrojem řady velice trpkých zkušeností. Ve velkých městech, v továrnách a závodech stále stoupal počet dělníků. Postupně začaly vznikat dělnické spolky pro společný boj proti kapitalistům a vládě. Tímto bojem pomáhala dělnická třída v Rusku miliónům rolníků postavit se na nohy, nepřítit páteř a setřást ze sebe návyky zotročených nevolníků.

V roce 1861 se rolníci vzmohli jedině na „vzpoury“. Celá desetiletí po roce 1861 zůstávali revolucionáři v Rusku ve svém hrdinném úsilí strhnout lid do boje osamoceni a hynuli pod údery samoděržaví. Do roku 1905 dělnická třída v Rusku zesílila a vypsela v dlouholetých stávkových bojích, v dlouholeté propagandistické, agitační a organizační činnosti vedené sociálně demokratickou stranou. A tato třída vykročila v čele lidu, v čele miliónových mas rolnictva směrem *k revoluci*.

Revoluce z roku 1905 carský absolutismus podlomila. Tato revoluce vytvořila v Rusku poprvé z masy mužiků ušlápnutých prokletým nevolnickým otročením lid, který si začínal uvědomovat svá práva, začínal tušit svou sílu. Revoluce z roku 1905 poprvé předvedla carské vládě, ruským statkářům a ruské buržoazii, jak se z miliónů a desítek miliónů lidí stávají *občané, bojovníci*, kteří už nedovolí, aby se s nimi zacházelo jako s dobyt看em, jako s lůzou. Ale skutečného osvobození mas od útlaku a zvěle se nikdy nikde na světě nedosáhlo jinak než vlastním samostatným, hrdinským a uvědomělým bojem těchto mas.

Revoluce z roku 1905 samoděržaví pouze podlomila, ale nezničila je. A to se teď lidu mstí. Útlak a útisk statkářské dumy je ještě silnější. Všude se opět šíří nespokojenost a roztrpčení. Po prvním kroku bude následovat druhý. Začátek boje bude mít pokračování. Po revoluci z roku 1905 přichází další, druhá revoluce. Připomíná ji a vyzývá k ní výročí pádu nevolnictví.

Potřebujeme „druhý devatenáctý únor“, kňourají liberálové. To není pravda. To říkají buržoazní zbabělci. Po roce 1905 už druhý „devatenáctý únor“ přijít nemůže. Není možné „osvobodit shora“ lid, který se naučil (a učí se — na zkušenostech s III., statkářskou dumou) bojovat zdola. Lid, v jehož čele alespoň jedenkrát bojoval revoluční proletariát, už není možné „osvobodit shora“.

Černosotňovci to vědí, a proto se oslav výročí roku 1861 obávají. „Jedenašedesátý rok,“ napsal věrný hlídací pes carské černé sotni Meňšikov^[110] v listu Novoje vremja, „jedenašedesátý rok *nedokázal zabránit roku devatenáct set pět*“.

Černosotňovská дума a zběsilost carské vlády, s níž pronásleduje své nepřátele, další revoluci nezabrání, ale uspíší ji. Těžké zkušenosti z let 1908—1910 učí lid novému boji. Po stávkách dělníků v létě (v roce 1910) vypukly stávky vysokoškolských studentů v zimě. Nový boj mohutní — možná pomaleji, než bychom si přáli, ale zcela jistě a nutně mohutní.

Revoluční sociální demokracie se zbavuje malověrných, kteří se od revoluce a ilegální strany dělnické třídy odvrátili, sjednocuje své řady a pevně je stmeluje pro příští velké bitvy.

Rabočaja gazeta, č. 3
8. (21.) února 1911

Podle listu
Rabočaja gazeta

PAUL SINGER

ZEMŘEL 18. (31.) LEDNA 1911

Pátého února letošního roku doprovodila německá sociální demokracie na poslední cestě jednoho ze svých nejstarších vůdců Paula Singera. Všichni berlínští dělníci, několik set tisíc lidí, se na výzvu strany zúčastnili pohřebního průvodu, přišli uctít památku toho, jenž všechny své síly, celý svůj život zasvětil osvobození dělnické třídy. Třímiliónový Berlín dosud nikdy neviděl tolik lidí pohromadě; nejméně milión pracujících se průvodu zúčastnil nebo mu přihlížel. Takové poslední pocty se dosud nedostalo nikomu z mocných tohoto světa. Dá se rozkázat desetitisícům vojáků, aby stáli v ulicích špalírem při pohřbu nějakého krále nebo generála, který se proslavil pobíjením vnějších a vnitřních nepřátel, nelze k tomu však přimět obyvatelstvo obrovského města, pokud tento milión pracujících není *svému* vůdci a svému *revolučnímu* boji proti útlaku vlády a buržoazie vroucně oddán.

Paul Singer sám patřil k buržoazii, pocházel z obchodnické rodiny a dosti dlouho byl bohatým továrníkem. Na počátku své politické dráhy se hlásil k buržoazní demokracii. Avšak na rozdíl od mnoha jiných buržoazních demokratů a liberálů, kteří velmi rychle zapomínají na svou svobodomilovnost, jakmile je posedne strach z úspěchů dělnického hnutí, byl Singer oddaným a upřímným, naprosto důsledným a nebojácným demokratem. Kolísání, zbabělost a zrada buržoazní demokracie mu byly cizí, vzbuzovaly v něm odpor a zároveň ho posilovaly v pevném přesvědčení, že jedině strana revoluční dělnické třídy je schopna dovést velký boj za svobodu k vítěznému konci.

Když se německá liberální buržoazie v šedesátých letech minulého století zbaběle odvracela od narůstající revoluce v Německu, když kupčila s vládou statkářů a smířovala se s královou svrchovanou mocí, přiklonil se Singer jednoznačně k socialismu. Roku 1870, kdy byla veškerá buržoazie opojena vítězstvími nad Francií a kdy se široké vrstvy obyvatelstva daly strhnout hanebnou, antihumánní „liberální“ propagandou k nacionalismu a šovinismu, podepsal Singer protest proti tomu, aby Francii bylo zabráneno Alsasko a Lotrinsko. Roku 1878, kdy buržoazie pomáhala reakčnímu, statkářskému („junkerskému“, jak říkají Němci) ministru Bismarckovi zavést výjimečný zákon proti socialistům, rozpustit dělnické organizace, zastavit dělnické časopisy a tisíce lidí z řad uvědomělého proletariátu perzekvovat, vstoupil Singer nakonec do sociálně demokratické strany.

A od té doby je Singerova životní dráha nerozlučně spjata s dějinami Sociálně demokratické dělnické strany Německa. Obětavě se věnoval obtížné práci při výstavbě revoluční strany. Věnoval straně všechny své síly, všechny svůj majetek, všechny své nevšední organizační schopnosti, celý svůj talent praktika a vůdce. Singer byl jedním z mála lidí, dá se říci jedním z výjimečně vzácných lidí buržoazního původu, které dlouhé období liberalismu, období zrad, zbabělosti, čachrů s vládou a podlézání buržoazním politikářům neoslabuje a nedemoralizuje, *ale zoceluje* a dělá z nich *revolucionáře* do morku kostí. Je velmi málo *takových* lidí buržoazního původu, kteří se přidali k socialismu, a *jedině* těmito vzácným, v dlouholetém boji osvědčeným lidem musí proletariát důvěřovat, chce-li vykovat dělnickou stranu, která dokáže svrhnout nynější buržoazní otroctví. Singer byl neúprosným nepřitelem oportunistu v německé dělnické straně a až do konce života zůstal neochvějně věrný nesmlouvavé revoluční sociálně demokratické politice.

Singer nebyl ani teoretik, ani publicista, ani skvělý řeč-

ník. Byl především a hlavně *praktik* a organizátor *ilegální* strany v době výjimečného zákona. Po zrušení tohoto zákona se stal členem městské rady (v Berlíně) a poslancem. A tento praktik, který většinu času věnoval drobné, každodenní organizační práci poslance a nejrůznější „praktické“ činnosti, byl veliký v tom, že nedělal z této drobné práce fetiš a nepodlehl běžné, banální snaze vyhýbat se ostrému a zásadovému boji, údajně ve jménu této „praktické“ nebo „pozitivní“ práce. Naopak, Singer, který zasvětil této práci celý svůj život, býval vždy, když šlo o zásadní charakter revoluční strany dělnické třídy, o její konečné cíle, o bloky (spolky) s buržoazií, o ústupky monarchismu atd., v čele nejpevnějších a nejdodlanějších bojovníků proti všem projevům oportunistu. V době výjimečného zákona proti socialistům bojoval společně s Engelsem, Liebknechtem a Bebelem na dvou frontách: proti „mladým“, poloanarchistům, kteří zavrhovali parlamentní boj, i proti umírněným „legalistům za každou cenu“. Později čelil stejně energicky revizionistům.

Singer si vysloužil nenávisť buržoazie, nenávisť až za hrob. Singerovi nesmiřitelní nepřátelé z řad buržoazie (němečtí liberálové a naši kadeti) škodolibě prohlašují, že v něm odchází jeden z posledních představitelů „hrdinného“ období německé sociální demokracie, to znamená období, kdy víra vůdců v revoluci byla tak silná, tak opravdová a bezprostřední, že umožňovala vůdcům obhajovat zásadovou revoluční politiku. Na Singerovo místo — říkají tito liberálové — přicházejí dnes umírnění, pedantičtí „revizionističtí“ vůdcové, lidé malého formátu se skromnými nároky. Což o to, růst dělnické strany často přivádí do jejích řad mnoho oportunistů. Což o to, lidé buržoazního původu zanášejí dnes mezi proletariát mnohem častěji vlastní bázlivost, úzkoprsé myšlení či zálibu ve frázích než pevné revoluční přesvědčení. Ale jen ať se nepřátelé neradují předčasně! Dělnické *masy* v Německu i v jiných zemích se stále více spojují v *revoluční armádu* a tato armáda v nedaleké

budoucnosti předvede svou sílu, neboť revoluce sílí v Německu i v ostatních zemích.

Staří revoluční vůdcové umírají — mladá armáda revolučního proletariátu roste a mohutní.

Rabočaja gazeta, č. 3
8. (21.) února 1911

Podle listu
Rabočaja gazeta

P O Z N Á M K Y

MEŇŠIKOV, GROMOBOJ, IZGOJEV

Prohlášení⁷⁷ šestašedesáti moskevských průmyslníků^[157], kteří podle odhadu jistého moskevského listu reprezentují půl miliardy rublů kapitálu, dalo podnět k mnoha mimořádně cenným a příznačným článkům v různých tiskových orgánech. Kromě toho, že tyto články vrhají neobyčejně ostré světlo na nynější politickou situaci, poskytují i zajímavý materiál k mnoha stěžejním a zásadním otázkám, jež se týkají celého vývoje Ruska ve 20. století.

Tak třeba pan Meňšikov v listu Novoje vremja podává takovýto výklad^[109] stanoviska pravicových stran a vlády:

„Cožpak žádný z těchto Rjabušinských, Morozovů a ostatních nechápe, že dojde-li k převratu, budou všichni viset anebo v nejlepším případě z nich budou žebráci?“ „Onen rezolutní výrok“ pan Meňšikov cituje, jak sám píše (Novoje vremja, č. 12 549), „z dopisu vysokoškoláka studujícího na jednom velmi revolučním institutu“. A pak už k tomu sám autor dodává: „Přes hrozivou výstrahu z roku 1905 mají privilegované třídy Ruska včetně obchodníků až příliš neurčitou představu o hrozící katastrofě.“ „Ano, páni Rjabušinští, Morozovové a ostatní jim podobní! Přes vaše flirtování s revolucí a přes všechna osvědčení o liberalismu, která si spěcháte vysloužit, právě vy budete první obětí připravovaného převratu. Vy budete viset první — ne za nějaké zločiny, ale za to, co sami považujete za chvályhodnou ctnost, prostě za tu půlmiliardu, kterou se tak oháníte.“ „Liberální buržoazie včetně střední šlechty, úředníků a obchodníků bezstarostně kráčí k okraji revoluční propasti i se svými tituly, hodnostmi a kapitálem.“

„Jestli se liberálové podněcující ke vzpouře nakonec dočkají toho, že je budou všet na šibenici, ať si pak vzpomenou, jak k nim bývala stará státní moc mírná, jak pozorně jim naslouchala, jak o ně pečovala a jak málo vyžadovala od jejich nechápavých hlav. Ať si v této své černé hodině porovnejí dobrodiní radikálního režimu se starým, patriarchálním.“

To píše neoficiálně polooficiální vládní orgán 17. února, téhož dne, kdy polooficiální deník Rossija dělá oficiálně možné i nemožné, aby za pomoci Golosu Moskvy dokázal, že „husarský kousek“ šestašedesáti „nelze pokládat za projev smýšlení moskevských obchodníků“. „Sjezd šlechty je organizace,“ píše Rossija, „kdežto šestašedesát obchodníků, kteří sami říkají, že vystupovali jako soukromé osoby, žádnou organizaci nepředstavují.“

Je to pro zlost mít dva polooficiální orgány! Jeden potírá druhý. Jeden dokazuje, že „husarský kousek“ šestašedesáti se nedá pokládat za projev smýšlení dokonce ani moskevských obchodníků. A druhý dokazuje, že „husarský kousek“ má mnohem širší dosah, že vyjadřuje smýšlení nejen moskevských a nejen obchodníků, ale veškeré *liberální buržoazie* v Rusku. Pan Mešnikov se snaží tuto liberální buržoazii jménem „staré státní moci“ upozornit: copak se o tebe dost nestaráme?

V Evropě asi neexistuje jediná země, kde by v průběhu 19. století nejméně stokrát nezazněla taková výzva „staré státní moci“, šlechty i reakční publicistiky na adresu liberální buržoazie, výzva, aby přestala „se štváním“... Tyto výzvy nikdy nepomáhaly, třebaže „liberální buržoazie“ vůbec *nechtěla* „štvát“, ale naopak, bojovala proti „štváčům“ zrovna tak energicky a upřímně jako těch šestašedesát obchodníků, kteří odsuzují stávky. Ani odsuzování, ani výzvy nejsou nic platné, jakmile jde o souhrn životních podmínek společnosti, které některou třídu nutí, aby si uvědomila nesnesitelnost situace a mluvila o ní. Mešnikov správně tlumočí zájmy a stanovisko vlády a šlechty, když liberál-

ní buržoazii straší revolucí a vyčítá jí lehkomyšlnost. Šestadesát obchodníků správně tlumočí zájmy a stanovisko liberální buržoazie, když dělá vládě výtky a odsuzuje „stávkující“. Vzájemné výtky jsou však jen symptomem, který nezvratně svědčí o velkých „nedostatecích mechanismu“, o tom, že přes veškerá přání „staré státní moci“ uspokojit buržoazii, vyjít jí vstříc, dát jí co nejvlivnější místo v dumě, i přes velkou a zcela upřímnou touhu buržoazie zařadit se, zvyknout si, dohodnout se a přizpůsobit, s tím „přizpůsobením“ to stále jaksi nevychází! A to je podstata, to je kanava — kdežto vzájemné výtky, to je jen výšivka na této kanavě.

Pan Gromoboj v listě Golos Moskvy adresuje „vládě“ nezbytnou výstrahu (č. 38 ze 17. února, článek Nezbytná výstraha^[10]). „Žádné projevy ‚tvrdé‘ moci,“ píše, „žádné volní impulsy nepřinesou vlasti klid, dokud nebudou provázeny stále odkládanými reformami.“ (Pan Gromoboj je sice s psaním trochu na štíru, ale smysl jeho řeči je přesto úplně jasný.) „A nepokoje jako následek vleklé krize nelze vydávat za ‚force majeure‘ pro nezaplacené směnky.“ (To přirovnání nesedí, pane publicisto okřabristických komerčních kruhů: za první, ty směnky přece nejsou podepsané; a za druhé, i kdyby podepsané byly, kde je ten obchodní soud, kam byste se mohl obrátit, a kdo je ten soudní vykonavatel a ti ostatní, kteří by mohli vynutit proplacení? Zamyslete se nad tím, pane Gromoboji, a zjistíte, že nejen okřabristická, ale i kadetská strana je strana fingovaných směnek v politice.) V tom případě se bude krize jen stupňovat... po studentských bouřích přijde ledacos, co jsme už zažili. Obráťte loď a uvidíte, jakou cestu jste absolvovali.“ „Sázka na slabé nevyšla, může se stát, že nevyjde ani sázka na silné. A vládní moc tu bude stát s holýma rukama. Její kalkulace s uklidněním se mohou rozplynout jako dým, jakmile dojde k nějakým volbám.“ (Pan Gromoboj má na mysli volby do IV. dумы.) „Jestliže karavany opozice začnou zlézat skály, kde se vznášela jen mlhovina moci, jestliže

moc, která odmítla umírněné síly, zůstane osamocená, přinesou jí volby trpkou porážku, a veškerý pořádek bude otřesen, protože není právně podložený.“

Meňšikov vytýká buržoazii „revoluční štvaní“ — buržoazie vytýká Meňšikovům „vyvolávání dalších nepokojů“. „Stará, ale věčně nová písnička.“

Renegát Izgojev se v kadetské Reči pokouší o jakési sociologické závěry na totéž téma, přičemž si neuvědomuje, jak neprozřetelné je od kadetů, a zvláště od renegátů, pouštět se do takové věci. V článku Konfrontace^[56] (ze 14. února) porovnává sjezd spojené šlechty s prohlášením šestašedesáti moskevských obchodníků a píše: „Spojená šlechta klesla na úroveň Puriškeviče, moskevští průmyslníci promluvili jazykem státníků.“ V minulosti, pokračuje pan Izgojev, „prokazovala šlechta lidu významné služby v oblasti kultury“, avšak „kulturní činností se zabývala jen její menšina, kdežto většina tuto menšinu pronásledovala“. „Jenže takový už je zákon dějin, že pokrokově působí jen menšina dané třídy.“

Velmi, velmi správně: „Takový už je zákon dějin.“ To říká kadetská Reč ústy pana Izgojeva^[55]. Když jsme se však podívali lépe, s údivem jsme zjistili, že „obecné zákony dějin“ platí jen pro feudální šlechtu a liberální buržoazii. Opravdu. Jen si vzpomeňte na sborník Věchi, do něhož psal týž pan Izgojev a s nímž polemizovali nejvýznamnější kadeti tak, že se zabývali jednotlivostmi, ale toho základního, hlavního a podstatného se ani nedotkli. To podstatné ve sborníku Věchi, co uznávají všichni kadeti a co tisíckrát vyslovili páni Miljukovové a spol., je v tom, že ostatní třídy Ruska, kromě reakční šlechty a liberální buržoazie, se projeví (v prvním desetiletí tohoto století) akcemi své menšiny, která podlehla „poblouznění“, dala se strhnout „předáky z řad inteligence“, nedokázala se povznést ke „státnickému“ hledisku. „Musíme mít konečně odvahu přiznat si,“ psal pan Izgojev ve sborníku Věchi, „že v našich státních dumách obrovská většina poslanců, až na

třicet nebo čtyřicet kadetů a oktábristů, neprojevila znalosti, s nimiž by se dalo přistoupit ke správě a přestavbě Ruska.“ To se týká, jak jistě každý chápe, rolnických poslanců, trudoviků a dělnických poslanců.

Takže „obecný zákon dějin“ spočívá v tom, že „pokrokově jedná jen menšina dané třídy“. Jedná-li menšina buržoazie, pak je to pokroková menšina, kterou k tomu opravňuje „obecný zákon dějin“. „Morální autorita se rozšíří na celou třídu, pokud má aspoň menšina možnost pracovat,“ poučuje nás pan Izgojev. Jestliže však jedná menšina rolníků nebo dělníků, tu najednou „zákon dějin“ platit přestane, pak to není žádná „pokroková menšina dané třídy“, pak tato menšina nemá žádnou „morální autoritu“ a nemůže rozhodně mluvit jménem „celé“ třídy, je to menšina, kterou pomýlila „hrstka inteligence“, jak píše sborník Věchi.

Pro kadety a věchovce obzvlášť je riskantní začít zobecnovat, protože každý jejich pokus o zobecnění musí odhalit naprostou vnitřní spřízněnost úvah kadetů a Meňšikovů.

Rossija a Zemščina⁷⁸ uvažují [27, 43, 71] takto: Šestašedesát obchodníků, to je menšina, která zdaleka nereprezentuje třídu, neprojevuje ani znalosti, ani schopnosti umožňující „spravovat a přestavět“ Rusko, a vlastně to ani nejsou obchodníci, ale pomýlená „inteligence“ atd. atd.

Izgojevové a Miljukovové uvažují takto: Trudovici a dělničtí poslanci v našich, dejme tomu státních dumách, jsou menšinou, která vůbec nereprezentuje své třídy (tj. devět desetin obyvatelstva), menšinou, kterou pomýlila „slavná inteligence“ a která nemá ani znalosti, ani schopnosti umožňující „spravovat a přestavět Rusko“ atd. atd.

Z čeho pramení tato dokonalá vnitřní spřízněnost úvah listů Rossija a Zemščina na jedné straně a listů Reč a Russkije vědomosti na straně druhé? Z toho, že přes veškerou rozdílnost jimi reprezentovaných tříd reprezentují obě skupiny tiskových orgánů třídy, které už nejsou schopny žádné podstatné, samostatné, tvůrčí a rozhodné historicky *pokrokové* akce. Z toho, že nejen první, ale i druhá skupina tisko-

vých orgánů, tedy nejen reakcionáři, ale i liberálové představují třídu, která se bojí historické aktivity jiných, širších vrstev, skupin a mas obyvatelstva, jiných, početnějších tříd.

Pan Izgojev jako renegát „z řad marxistů“ zde určitě objeví ostrý rozpor: na jedné straně uznávat kapitalistický vývoj Ruska, a tedy i imanentní tendenci tohoto vývoje k maximálně úplné a maximálně bezvýhradné nadvládě buržoazie jak v hospodářské, tak v politické sféře, a na druhé straně prohlašovat, že liberální buržoazie už není schopna samostatné, tvůrčí, historické akce!

Tento „rozpor“ vyplývá přímo ze života, a není to rozpor spočívající v nesprávné úvaze. Fakt, že nadvláda buržoazie je nevyhnutelná, ještě vůbec neznamená, že liberální buržoazie je „schopná“ takových projevů samostatné historické aktivity, které by ji dokázaly vysvobodit z „područí“ Puriškevičů. Za prvé, dějiny se vůbec neubírají tak jednoduchou a hladkou cestou, aby každá historicky dozrávající přeměna *automaticky* znamenala, že právě třída, která bude mít z přeměny prospěch především, je dostatečně zralá a silná, aby tuto přeměnu realizovala. Za druhé, kromě liberální buržoazie existuje ještě jiná buržoazie, například veškeré rolnictvo jako celek není nic jiného než demokratická buržoazie. Za třetí, evropské dějiny nám dokazují, že docházelo i k přeměnám, které byly svým společenským obsahem buržoazní a které přitom realizovaly síly, jež vůbec k buržoazii nepatřily. Za čtvrté, dějiny Ruska za posledních padesát let nám dokazují totéž...

Když ideologové a vůdcové liberalismu začínají uvažovat tak, jak uvažují věchovci, Karaulovové, Maklakovové, Miljukovové, znamená to, že řada historických podmínek vyvolala v táboře liberální buržoazie takovou „tendenci ustupovat“, takový strach z pohybu vpřed, že tento pohyb nastane bez nich, proti jejich vůli, bez ohledu na jejich obavy. A takovéto hašteření, kdy Gromoboj a Meššikov* se vzá-

* Liberální obchodníci a šlechtici.

jemně obviňují, že „vyvolávají další neklid“, je jen symptomem toho, že tento historický pohyb vpřed začínají pociťovat všichni...

„Současná společnost,“ píše v témž článku pan Izgojev, „v jádru vybudovaná na principu osobního vlastnictví, je společnost třídní a jiná zatím být nemůže. Místo zanikající třídy se snaží vždycky zaujmout jiná třída.“

Moudrá hlavička, myslí si pan Miljukov, když čte ve své Reči takové tirády. Je to přece jen příjemné mít kadeta, který byl v pětadvaceti letech sociálním demokratem a v pětatřiceti „se umoudřil“ a kaje se ze svých hříchů.

Je to od vás neprozřetelné, pane Izgojeve, pouštět se do zobecňování. Současná společnost je společnost třídní, velmi správně. Může však být v třídní společnosti nadtřídní strana? Pravděpodobně tušíte, že ne. Proč si tedy počínáte tak neobratně, že řečníte o „třídní společnosti“ v orgánu strany, která považuje za svou pýchu a zásluhu právě to (a podle mínění těch, kdo nejen slovy a nejen v upovídáních fejetonech uznávají současnou společnost za společnost třídní, projevuje své pokrytectví a svou krátkozrakost *tím*), že se prohlašuje za stranu nadtřídní?

Když se obracíte ke spojené šlechtě a k liberálním moskevským obchodníkům, voláte, že současná společnost je společnost třídní. Když však musíte, když vás nepříjemné (ach, tak strašně nepříjemné!) události přinutí obrátit se aspoň nakrátko k rolnictvu nebo k dělnictvu, hned začnete kritizovat úzkoprsou, neživotnou, zkostnatělou, nemorální, materialistickou, bezbožnou a nevědeckou „doktrínu“ třídního boje. Och, pane Izgojeve, raději se nepouštějte do sociologických zobecnění. Nepouštěj se, Janku, na led!

„Místo zanikající třídy se snaží vždycky zaujmout jiná třída...“

Ne vždycky, pane Izgojeve. Bývá to i tak, že obě třídy, ta zanikající i ta „na vzestupu“, jsou už jaksepatří prohnilé, jedna ovšem víc, jedna míň, ale obě už důkladně. Bývá to i tak, že třída „na vzestupu“ cítí svou prohnílost a *bojí se* udě-

lat krok vpřed, a když už ho udělá, hned se zase honem snaží udělat dva kroky vzad. Bývá i taková liberální buržoazie (například v Německu, a hlavně v Prusku), která se bojí „zaujmout místo“ zanikající třídy a ze *všech* sil se snaží „podělit se o místo“ nebo lépe řečeno získat místečko třeba mezi lokaji, jenom aby nemusela *zaujmout* místo „zanikající“ třídy, jenom aby nezpůsobila „zánik“ zanikajícího. I to se stává, pane Izgojeve.

V historických obdobích, kdy se to stává, mohou liberálové působit (a působí) obrovské škody celému společenskému vývoji, jestliže se jim podaří vydávat se za demokraty, neboť rozdíl mezi nimi, tj. mezi liberály a demokraty, je právě v tom, že liberálové se bojí „zaujmout místo“, kdežto demokraté se toho nebojí. Ale jedni i druzí uskutečňují historicky dozrávající buržoazní přeměnu, jenže ti první se jí bojí uskutečnit, brzdí ji svým strachem, a ti druzí, kteří často mívají spoustu iluzí o důsledcích buržoazní přeměny — vkládají všechny své síly a všechno své zaujetí do jejího uskutečnění.

Abych tyto obecné sociologické úvahy ilustroval, dovlím si uvést jeden příklad liberála, který nestojí o vzestup, ale bojí se „zaujmout místo“ zanikající třídy, a proto (ať už vědomě či nevědomky, na tom nezáleží) hanebně klame obyvatelstvo tím, že se označuje za „demokrata“. Tímto liberálem je člen III. dumy, statkář A. J. Berezovskij I., kadet, jenž v diskusi o agrární otázce (v roce 1908) přednesl v dumě projev, který vůdce strany pan Miljukov schválil a označil za „výborný“. Pevně věříme, že vzhledem k blížícím se volbám nebude na škodu, když si tento projev připomeneme.

„Jsem hluboce přesvědčen,“ řekl pan Berezovskij 27. října 1908 ve Státní dumě, když obhajoval návrh pozemkového zákona, „že tento návrh je mnohem užitečnější i pro vlastníky půdy, a říkám to, pánové, jelikož zemědělství znám, sám se jím celý život zabývám a sám vlastním půdu... Nevytrhujme holý fakt nuceného vyvlastnění, nerozčilujme se nad ním a neříkejme, že je to násilí, ale raději se podívejme, k čemu tento návrh směřuje a co například navrhovalo dvaatřicet

členů I. státní dумы. V jejich návrhu se jen konstatovalo, že je nutno především vyvlastnit pozemky, jichž vlastníci sami neužívají, které jsou obdělávány rolnickým inventářem a konečně které jsou propachtovávány. Dále strana svobody lidu podporovala ustavování místních komisí, jež by pracovaly určitý čas, třeba i několik let, až by zjistily, které pozemky se mají vyvlastnit a které ne a kolik půdy potřebují rolníci, aby byli uspokojeni. Tyto komise by byly složeny tak, že by v nich byla polovina rolníků a polovina nerolníků. Myslím si, že v celé této konkrétní situaci by se na místech přešetřilo, kolik půdy se k vyvlastnění hodí i kolik jí rolníci nezbytně potřebují, a konečně sami rolníci by se přesvědčili, do jaké míry mohou být jejich oprávněné požadavky uspokojeny a do jaké míry je často jejich touha mít hodně půdy neoprávněná a neodůvodněná. Potom by se tento materiál vrátil do dумы, která by jej zpracovala, a dále by byl postoupen Státní radě, až by nakonec byl sankcionován nejvyšší instancí. Tak asi vypadá postup, kterého se vláda z neznámého důvodu zalekla, rozpustila dumu a přivedla nás do dnešní situace. Výsledkem této plánovité práce by nepochybně bylo uspokojení oprávněných požadavků obyvatelstva a zároveň i uklidnění a zachování prosperujících hospodářství, které strana svobody lidu nikdy neměla v úmyslu rozbít, pokud by to nebylo zcela nutné“ (stenografický záznam, s. 398^[225]).

Píše-li pan Izgojev, který patří k téže straně jako pan Berezovskij, v článku Konfrontace: „Rusko je země demokratická a nestrpí žádnou oligarchii, ani novou, ani starou“, pak je nám nyní smysl takových řečí úplně jasný. Rusko vůbec není demokratická země a v žádném případě se nemůže demokratickou zemí stát, dokud poměrně široké kruhy obyvatelstva budou považovat takovou stranu, jako jsou kadeti, za demokratickou. Je to trpká pravda, ale lid ji potřebuje slyšet tisíckrát častěji než onu sladkou lež, kterou říkají představitelé polovičaté, bezcharakterní a bezzásové liberální oligarchie, páni kadeti. Tuto trpkou pravdu je nutno připomínat tím častěji, čím častěji dochází k takovým „rozepřím“, jako je rozepře Meňšikovů s šestašedesáti a s Gromobojem.

Zvězda, č. 11
26. února 1911
Podepsán V. Iljin

Podle textu Zvězdy

RUSKÉMU KOLEGIU ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU

Protože je možné a pravděpodobné, že ústřední výbor bude svolán v Rusku, považujeme za svou povinnost vyložit své názory na některé závažné otázky, které se nás týkají jako osob odpovědných straně.

1. Na plenárním zasedání v lednu 1910 jsme jako odpovědní představitelé bolševického směru uzavřeli s ústředním výborem dohodu uveřejněnou v 11. čísle ústředního orgánu. Naše žádost^[37] o vrácení peněz, kterou podali tři funkcionáři zplnomocnění Meškovským, je formálně vypovězením této dohody a je reakcí na to, že golosovci a vperjodovci přesně stanovené podmínky této dohody *nedodrželi*. Protože jsme k podání této žádosti byli přinuceni tím, že ústřední výbor fakticky neexistoval a v zahraničí se schylovalo k rozkolu, rozumí se samo sebou, že svou žádost ochotně vezme zpátky nebo přistoupíme na revizi dohody, podaří-li se ústřednímu výboru sejít a obnovit uvedenými frakcemi narušenou činnost strany a její linii.

2. Tato stranická linie byla jasně stanovena na plenárním zasedání a golosovci i Trockij a spol. se marně snaží vnést do ní nejasnosti. Podle této linie je likvidátorství i otzovismus teorie *buržoazní* a má na proletariát zhoubný vliv. Oba tyto směry se po plenárním zasedání a v rozporu s jeho usneseními rozvinuly a zformovaly v protistranické frakce potresovců a golosovců na jedné straně a vperjodovců na straně druhé. Stranickou cestou, jak ji určilo plenární zasedání, se dali z menševiků jen takzvaní stoupenci zachování ilegální strany čili plechanovovci, to znamená ti, co *nekompromisně* bojovali a bojují proti potresovcům a golosovcům.

3. Proto my, jako představitelé bolševického směru, rozhodně protestujeme proti útokům *golosovců* na *Innokentije* za to, že v létě roku 1910 odmítl uznat za kandidáty pro kooptaci menševiky, kteří zůstali i nadále *golosovci* nebo svým jednáním plně neprokázali věrnost straně. *Innokentij* — hlavní představitel názorového odstínu v rámci bolševismu odlišného od našeho — postupoval správně a my máme *písemné* důkazy, že *Innokentij* právě jako představitel zvláštního názorového odstínu před svědky z PSD* uvedeným způsobem definoval zásady stranickosti sjednocující *všechny* bolševiky.

4. Pokus *golosovců* navrhovat z ciziny, jménem zahraniční, rozbíječské frakce „své“ kandidáty ke kooptaci do ústředního výboru, je neslýchaná drzost. Jestli na plenárním zasedání mohli ještě někteří lidé upřímně věřit slibům menševiků, že budou proti likvidátorům bojovat, je nyní po roce už zcela jasné, že *golosovcům* se v této věci důvěřovat nedá. Rozhodně protestujeme proti tomu, aby zahraniční frakce likvidátorů navrhovala své kandidáty, a žádáme, aby byli dotázáni *ruští* plechanovovci, kteří *nepochybně* mohou jmenovat kandidáty z řad menševiků, jež jsou pro zachování ilegální strany.

5. O rozbíječské tendenci *golosovců*, *vperjodovců* a *Trockého* jsou dnes plně přesvědčeni nejen bolševici a *Poláci* (v ústředním výboru), ale i *plechanovovci* (viz rezoluci pařížských *plechanovovců*^[196]). My konstatujeme, že *první* rozhodný krok k rozkolu — oznámení o svolání konference a o „fondu“ pro ni za zády ústředního výboru — podnikl *Trockij* 26. 11. 1910^[200]; naše žádost z 5. 12. 1910 byla jen nutnou odpovědí na tento krok. *Vperjodovská* škola se stala jedním z center tohoto rozkolu: *Trockij* s ní spolupracoval *navzdory* výslovnému usnesení komise pro stranickou školu^[232]. *Golosovci* nás *v tisku* obvinili z „dezorganizace“ této školy. Protože považujeme za svou povinnost *dezorganizovat* protistranické zahraniční frakce,

* Polské sociální demokracie. *Red.*

žádáme o jmenování *vyšetřovací* komise, která by zjistila, jak je to s „fondy“ této školy a s její *spoluprací s Trockým a golosovci*. Když teď golosovci strhli pokřik kolem vyvlastňování, přestože tuto záležitost jsme definitivně zlikvidovali na plenárním zasedání, chtějí tím nejen vydírat, ale taky *zakrýt* svou *morální* (a nejen morální) pomoc těm, kdo rezoluci plenárního zasedání *porušují*.

6. Plechanovovec Olgin prozradil, že Dan výslovně řekl, že golosovci by chtěli přenést ústřední výbor do Ruska, neboť tam by byl pravděpodobně (nebo nutně) prozrazen. K tomu se bude muset vyjádřit stranický soud. Kdo sledoval politiku golosovců v posledním roce, ten dobře ví, že golosovci *ve skutečnosti* znemožňovali a brzdili svolání ústředního výboru. Londýnští golosovští kandidáti nejenže žijí, ale *politicky* pracují v *protistranickém* duchu v *dělnických spolcích i v tisku*. Tím, že nepřišli na schůzi ústředního výboru, potvrzují jen své likvidátorství. Proto jsme povinni varovat soudruhy z ústředního výboru v Rusku, kteří pracují za nepředstavitelně těžkých podmínek (protože o *všech* policií ví), že je ve straně ohrožuje i vnitřní nepřítel. Neobejdeme se bez nějaké zahraniční základny, byť sebemenší, nemáme-li riskovat, že *jeden* těžký neúspěch může uvolnit ruce potresovovským rozbíječům. Nemůžeme v zahraničí nechat zahraniční byro ústředního výboru, které se *nyní* začalo orientovat na *pomoc* vperjodovcům, golosovcům a Trockému. Nemůžeme dát na sliby nebo na „písemné“ rezoluce: Chceme-li být *reálnými* politiky a nechceme-li se dát zaslepit formální stránkou, musíme sledovat *ideově politické směry* vyrůstající z dělnického hnutí a z kontrarevolučních vlivů na toto hnutí.

Tyto směry vyrůstaly a vyrostly od roku 1908, sblížily plechanovovce s bolševiky a vytvořily blok těch, kteří jsou pro rozklad a zastírají ho — golosovců, vperjodovců a Trockého. O nejbližší budoucnosti naší strany (před tím nesmíme zavírat oči) se nemůže rozhodnout jinde než právě v boji po této linii a tento boj nevyvolávají osoby a skupiny

o své vůli, ale objektivní podmínky doby, jak na ně poukázala rezoluce plenárního zasedání.

Představitelé bolševického směru, kteří v lednu 1910 uzavřeli úmluvu s ústředním výborem (tři s plnou mocí čtvrtého, Meškovského)⁷⁹

Napsáno v únoru 1911

Poprvé otištěno v roce 1931

v publikaci Leninskij sbornik XVIII

Podle rukopisu

Padesáté výročí takzvané rolnické reformy vyvolává mnoho zajímavých otázek. Můžeme se zde dotknout jen některých ekonomických a historických problémů a publicistickými tématy v užším slova smyslu se budeme zabývat jindy.

Asi před deseti až patnácti lety, když se spory mezi narodniky a marxisty poprvé objevily před širší veřejností, dostalo se nejednou do popředí tohoto sporu rozdílné hodnocení takzvané rolnické reformy. Pro teoretiky narodnictví, například pro známého pana V. V. nebo Nikolaje -ona, byly základy rolnické reformy z roku 1861 něčím, co se od kapitalismu zásadně odlišovalo, něčím, co je s ním v naprostém rozporu. Tito teoretikové říkali, že nařízením z 19. února se uzákonilo „přidělování výrobních prostředků výrobcí“, že se sankcionovala „lidová výroba“ *na rozdíl* od výroby kapitalistické. V nařízení z 19. února^[170] viděli záruku *nekapitalistického* vývoje Ruska.

Názory marxistů se už tehdy od této teorie zásadně lišily. Nařízení z 19. února je jen jednou z *epizod* v procesu nahrazování nevolnického (čili feudálního) způsobu výroby buržoazním (kapitalistickým). Podle tohoto názoru nařízení *neobsahuje* žádné jiné historickoekonomické prvky. „Přidělování výrobních prostředků výrobcí“ je pustá krasořečnická fráze, zastírající prostý fakt, že rolníci jako zemědělstí malovýrobci se měnili z výrobců s převážně naturálním hospodářstvím ve výrobce zboží. Na jakém vývojovém stupni, zda na vyšším nebo nižším, byla přitom tato zbožní výroba v rolnických hospodářstvích různých oblastí tehdejšího Ruska — to je jiná otázka. Je však ne-

pochybné, že „osvobozený“ rolník vstupoval do zbožní výroby a do žádné jiné. „Svobodná práce“, která *vystřídala** práci nevolnickou, neznamenala tedy nic jiného než svobodnou práci námezdního dělníka nebo samostatného malovýrobce v podmínkách zbožní výroby, tj. v buržoazních společenskoeconomických vztazích. *Výkup* ještě výrazněji podtrhuje tento charakter reformy, neboť je impulsem pro peněžní hospodářství, tj. pro větší závislost rolníka na trhu.

Narodníci viděli v osvobození rolníků s půdou *nekapitalistický* princip, „začátek“ toho, čemu říkali „lidová výroba“. V osvobození rolníků bez půdy viděli princip kapitalistický. Tento názor zdůvodňovali narodníci (zvláště pan Nikolaj -on) *Marxovým učením*, odvolávali se přitom na to, že základní podmínkou kapitalistického způsobu výroby je, aby pracovník nevlastnil výrobní prostředky. Je to originální jev: marxismus byl již od osmdesátých let (ne-li dříve) tak nespornou a fakticky převládající autoritou mezi pokrokovými společenskými učenými v západní Evropě, že antimarxistické teorie nemohly v Rusku po dlouhou dobu proti marxismu otevřeně vystupovat. Tyto teorie sofisticky zneužívaly, falzifikovaly (často nevědomky) marxismus, samy se zdánlivě stavěly na pozice marxismu a „na základě Marxe“ se pokoušely vyvracet, že Marxovu teorii lze aplikovat na Rusko! Narodnická teorie pana Nikolaje -ona si říkala „marxistická“ (léta 1880—1890) a pozdější liberálně buržoazní teorie pánů Struveho, Tugana-Baranovského a spol. vycházela z „téměř“ naprostého uznávání Marxe a přitom rozvíjela své názory a pěstovala svůj liberalismus údajně jako „další kritické rozvíjení“ marxismu. Tímto specifickým vývojovým rysem ruských sociálních teorií od konce 19. století (až po dnešní oportunistismus — likvidátorství, které používá marxistické *terminologie*, aby zamaskovalo antimarxistický obsah) se budeme pravděpodobně muset ještě nejednou zabývat.

* Pokud *skutečně* k takovému *střídání* došlo, jak uvidíme dále, toto střídání probíhalo mnohem složitěji, než by se na první pohled zdálo.

V tuto chvíli nás zajímá narodnické hodnocení „velké reformy“. Zásadně mylný je názor, že tendence udělat z rolníků v roce 1861 bezzemky byla tendence kapitalistická, kdežto tendence dát jim půdu byla tendence protikapitalistická, socialistická (nejlepší narodníci považovali termín „lidová výroba“ za krycí termín pro socialismus, vynucený *cenurními* překážkami). Tento názor je hluboce antihistorický, neboť aplikuje „hotovou“ Marxovu poučku („poučku“, která se dá použít jen pro vysoce rozvinutou zbožní výrobu) na *podmínky nevolnictví*. Ve skutečnosti nedat rolníkům v roce 1861 půdu znamenalo ve většině případů vznik *závislého* (tj. fakticky polonevolného nebo dokonce téměř nevolného) *pachtýře* na téže „panské“, statkářské půdě, a nikoli svobodného dělníka v kapitalistické výrobě. Ve skutečnosti „příděly“ z roku 1861 ve většině případů nevedly ke vzniku svobodného samostatného zemědělce, nýbrž *připoutaly k půdě* závislého pachtýře, který byl fakticky nucen zase robotovat tím, že svým inventářem obdělával statkářovu půdu za užívání pastvin, výběhů, luk, za ornou půdu, kterou nutně potřeboval apod.

Jak se rolník skutečně, nejen formálně, uvolňoval z nevolnických vztahů (jejich podstatou je „renta v úkonech“, tj. práce, kterou rolník musí vykonávat pro statkáře za přidělenou půdu), tak postupně vstupoval do sféry buržoazních společenských vztahů. Avšak toto *skutečné* uvolňování z nevolnických vztahů postupovalo mnohem komplikovaněji, než si narodníci představovali. Boj mezi stoupenci osvobození bez půdy a stoupenci „přídělu“ byl *tehdy* často jen bojem dvou táborů mezi *zastánci nevolnictví*, sporem o to, je-li pro statkáře výhodnější mít pachtýře (čili rolníka, který si „pachtovné odpracovává“), který nebude mít žádnou půdu, *anebo* mít pachtýře „s přídělem“, tj. vázaného na určité místo, připoutaného políčkem, z něhož nemůže být živ a musí zde proto hledat „vedlejší výdělek“ (= nechat se vykořisťovat statkářem).

A na druhé straně je nesporné, že čím více půdy by byli

rolníci při osvobození dostali, čím levněji by ji byli dostali, tím rychleji, mohutněji a svobodněji by se byl vyvíjel kapitalismus v Rusku, tím rychleji by byly zmizely pozůstatky nevolnictví a zotročujících vztahů, tím větší by byl býval vnitřní trh, tím svobodněji by se byla rozvíjela města, průmysl i obchod.

Omyl narodníků byl v tom, že chápali otázku utopicky, abstraktně, mimo souvislost s konkrétní historickou situací. Tvrdili, že „přídělná půda“ je základnou samostatné zemědělské malovýroby: to je správné jen *potud*, pokud se rolník „s přidělenou půdou“ stával výrobcem zboží, a tím vstupoval do sféry buržoazních vztahů. *Ve skutečnosti* však býval „příděl“ často tak malý, tak zatížený vysokými poplatky, pro rolníka tak nevýhodně a pro statkáře tak „šikovně“ vyměřený, že rolník „s přidělenou půdou“ se nutně musel dostávat do naprosté závislosti, zůstával fakticky závislý a zase roboťoval (ve formě odpracovávaného pachtu apod.).

Narodnictví tak v sobě skrývalo dvojí tendenci, kterou marxisté už tehdy charakterizovali jako liberálně narodnické názory, liberálně narodnické hodnocení atd. Pokud narodníci reformu z roku 1861 přihrášovali a zapomínali přitom, že „příděl“ v obrovské většině případů fakticky znamenal pro statkářská hospodářství zajištění levné pracovní síly připoutané k místu, levné zotročující práce, *potud* klesali (často nevědomky) na stanovisko liberálů, na stanovisko liberálního buržoy nebo dokonce liberálního statkáře; *potud* se objektivně stávali zastánci takového typu kapitalistického vývoje, který je nejvíce zatížen statkářskými tradicemi, nejvíce spjat s nevolnickou minulostí a nejpomaleji, nejobtížněji se z ní vymaňuje.

Pokud si však narodníci reformu z roku 1861 neidealizovali, ale horlivě a upřímně obhajovali co nejmenší poplatky a co největší příděly bez *jakéhokoli* omezení při co největší kulturní, právní a jiné samostatnosti rolníka, *potud* byli buržoazními demokraty. Jejich jediným nedostatkem bylo,

že jejich demokratismus nebýval zdaleka vždy důsledný a nekompromisní, a přitom si jeho buržoazní charakter ani neuvědomovali. Mimochodem u nás ještě i dnes ti „nejlevější“ sociální narodníci často chápou slovo „buržoazní“ v této souvislosti jako jakousi... „politiku“, zatímco ve skutečnosti je termín buržoazní demokracie z hlediska marxismu jediné přesná vědecká charakteristika.

Tato dvojí tendence v narodnictví, liberální a demokratická, byla už zcela jasně *patrná* v době reformy z roku 1861. Nemůžeme se zde podrobněji zabývat rozbořením těchto tendencí, zejména souvislostí mezi utopickým socialismem a druhou tendencí, a omezíme se na to, že ukážeme pouze rozdíl mezi ideově politickým směrem, dejme tomu, Kavelinovým na jedné straně a Černyševského na straně druhé.

Při celkovém pohledu na změnu celé struktury ruského státu v roce 1861 musíme konstatovat, že tato změna byla krokem k přeměně feudální monarchie v monarchii buržoazní. To je správné nejen z ekonomického, ale i z politického hlediska. Stačí připomenout význam této reformy i podobných reforem, jež následovaly po rolnické reformě z roku 1861, reformu soudu, státní správy a místní samosprávy, abychom se přesvědčili o správnosti tohoto tvrzení. Je diskutabilní, zda to byl velký „krok“ nebo „krůček“, zda byl rychlý nebo pomalý, avšak *směr*, jímž *se vykročilo*, je tak jasný a všemi pozdějšími událostmi tak objasněný, že na něj sotva může být dvojí názor. Tento *směr* je třeba zdůrazňovat tím více, čím častěji dnes slyšíme neuvážené soudy, že Rusko „vykročilo“ na cestu přeměny v buržoazní monarchii málem snad až v posledních letech.

Ze dvou uvedených narodnických tendencí byla v roce 1861 demokratická tendence, opírající se o uvědomělost a aktivitu nestatkářských, neúřednických a neburžoazních kruhů, velmi slabá. Proto také proces přeměny v buržoazní monarchii postoupil jen o „krůček“. Avšak tato slabá tendence existovala už tehdy. Projevovala se i později,

jednou silněji, jindy slaběji, a to jak ve sféře společenského myšlení, tak ve sféře společenského pohybu v *celém* poreformním období. Tato tendence narůstala s každým desetiletím tohoto období, posilována každým pokrokem v hospodářském rozvoji země, a tedy i souhrnem sociálních, právních a kulturních podmínek.

Za čtyřiačtyřicet let po rolnické reformě se obě tyto tendence, v roce 1861 sotva patrné, už dosti výrazně a otevřeně projevíly v nejrozličnějších sférách společenského života, v různých peripetiích společenského pohybu, v činnosti širokých vrstev obyvatelstva a velkých politických stran. Kadeti a trudovici — chápeme-li oba termíny v širokém slova smyslu — jsou přímými potomky a dědici, bezprostředními nositeli obou tendencí, rýsujících se už před půl stoletím. Souvislost mezi rokem 1861 a událostmi, které se odehrály o čtyřiačtyřicet let později, je nesporná a zřejmá. A to, že po celých padesát let obě tyto tendence žily, že zesílily, rozvinuly se a zmohutněly, nesporně svědčí o jejich síle, o tom, že jejich kořeny tkví hluboko v celé ekonomické struktuře Ruska.

Spolupracovník listu *Novoje vremja* Mešnikov vyjádřil tuto spojitost rolnické reformy s událostmi z nedávné minulosti svéráznou tirádou: „Jedenašedesátý rok nedokázal zabránit roku devítistému, nač tedy ten pokřik o *veliké* reformě, když tak žalostně ztroskotala?“ (*Novoje vremja*, č. 12 512 z 11. ledna, Zbytečné výročí^[110]).

Mešnikov se těmito slovy nechtěně dotkl historické otázky velmi zajímavé z hlediska vědy; za první, vztahu mezi reformou a revolucí vůbec, a za druhé spojitosti, závislosti a příbuznosti společenskohistorických směrů, snah a tendencí roku 1861 a let 1905—1907.

Pojem reforma je nesporně protikladný k pojmu revoluce; zapomíná-li se na tuto protikladnost, zapomíná-li se na tuto hranici, která oba pojmy odděluje, vede to neustále k nejhlubším omylům ve všech historických studiích. Avšak tato protikladnost není absolutní, tato hranice není

jednou provždy daná, je to proměnlivá, pohyblivá hranice, kterou je třeba umět stanovit v každém jednotlivém konkrétním případě. Reforma z roku 1861 zůstala pouhou reformou proto, že společenské síly, jejichž zájmy vyžadovaly přeměnu, byly příliš slabé, neuvědomělé a nejednotné.

Proto měla tato reforma tak silné feudální rysy, proto obsahovala tolik nestvůrného byrokratizmu, proto přinesla rolnictvu tolik utrpení. Naše rolnictvo trpělo mnohem více nedostatečným rozvojem kapitalismu než kapitalismem samým.

Avšak tato reforma, která zůstala reformou proto, že určité společenské síly byly slabé, vytvořila navzdory všem překážkám a zábránám podmínky pro další rozvoj těchto sil, podmínky, které rozšířily základnu umožňující prohlubování starého rozporu, které rozšířily okruh skupin, vrstev a tříd obyvatelstva, jež se mohly na „prohlubování“ těchto rozporů uvědoměle podílet. Proto to dopadlo tak, že představitelé demokratické tendence v reformě z roku 1861, tendence uvědoměle protiliberalistické, kteří se tehdy (a ještě dlouho potom) zdáli osamělými jedinci bez pevné půdy pod nohama, *stáli* ve skutečnosti na mnohem pevnější „půdě“, a to tehdy, když se vyhrotily rozpory, jež byly v roce 1861 takřka v zárodečném stavu. Ukázalo se, že ti, kdo se na reformě z roku 1861 podíleli a pohlíželi* na ni z hlediska reformistického, měli pevnější „půdu pod nohama“ než liberální reformisté. Ti první budou v dějinách navždy platit za pokrokové lidi své doby, kdežto ti druzí za lidi polovičaté, bezcharakterní, bezmocné vůči silám starého a přežitého.

Ve všech svých teoriích počínaje rokem 1861 a potom ještě víc než půl století propagovali narodníci (a jejich předchůdci ještě dříve, před rokem 1861) *jinou, tj. nekapitalistickou* cestu Ruska. Dějiny tento jejich omyl naprosto vyvrátily. Dějiny plně dokázaly, — a události z let 1905—1907,

* Zřejmě zde došlo k tiskové chybě; podle smyslu by mělo být „nepohlíželi“. *Red.*

stejně jako vystoupení různých tříd ruské společnosti to tehdy zvláště názorně potvrdily —, že Rusko se vyvíjí kapitalisticky a že jinak se ani vyvíjet nemůže. Byl by však špatným marxistou ten, kdo by z této padesátileté historie dodnes nepochopil, v čem spočíval *reálný* význam tohoto padesátiletého úsilí o „jinou“ cestu naší vlasti, i když bylo toto úsilí zaobaleno do chybné ideologie.

Porovnáme-li rok 1861 s lety 1905—1907, ukáže se nad slunce jasněji, že *reálný* historický význam narodnické ideologie spočíval v protikladu *dvou cest kapitalistického* vývoje: jedné, která přizpůsobuje nové, kapitalistické Rusko starému, která podřizuje nové Rusko starému a zpomaluje vývojový proces, a druhé, která nahrazuje staré novým, důsledně odstraňuje přežitky bránící růstu nového a urychluje vývojový proces. *Oba* programy, kadetský i trudovický, neboli program liberální a demokratický — i při své nedůslednosti, někdy i zmatenosti a neuvědomělosti — přesvědčivě vyjádřily tento vývoj *reálných* cest, z nichž žádná nepřekračuje *rámec* kapitalismu a které se obě krok za krokem prosazují do života už přes půl století.

Nynější období zvláště naléhavě vyžaduje, abychom si jasně uvědomovali, jaké podmínky jsou pro každou z těchto cest nezbytné, abychom měli jasnou představu o obou tendencích z roku 1861 a o jejich dalším vývoji. Prožíváme další změnu v celé struktuře ruského státu, *další* krok na cestě k jeho přeměně v buržoazní monarchii. Tento nový krok, stejně nejistý, stejně váhavý, stejně nezdařilý a stejně neopodstatněný jako předchozí, před nás staví staré otázky. Dějiny dosud nerozhodly, která z obou cest kapitalistického vývoje Ruska definitivně určí jeho buržoazní strukturu: ještě se nevyčerpaly objektivní síly, na nichž toto rozhodnutí závisí. Nelze předem říci, jaké toto rozhodnutí bude, dokud nemáme zkušenosti ze všech potyček, střetů a konfliktů, které tvoří život společnosti. Nelze předvídat, jaká bude výslednice těchto dvou tendencí, které se projevují od roku 1861. Avšak můžeme a musíme si obě tyto tendence

jasně uvědomit a dosáhnout, aby marxisté (a to je jeden z jejich úkolů jako „hegemonů“ v chaotickém rozpadu, rozkladu, rezignaci a přeceňování chvilkových úspěchů) přispěli svou činností do této výslednice — nikoli negativně (jako likvidátorství a vůbec každé bezmocné klopýtání za některou úpadkovou módou), ale pozitivně, aby do ní přispěli obhajobou zájmů celkového vývoje, jeho základních a nejpodstatnějších zájmů.

Představitelé demokratické tendence na své cestě k cíli neustále váhají a dostávají se do závislosti na liberalismu. Čelit této váhavosti a skoncovat s touto závislostí je jedním z důležitých historických úkolů marxismu v Rusku.

Mysl, č. 3
únor 1911
Podepsán V. Iljin

Podle textu Mysli

„ROLNICKÁ REFORMA“ A PROLETÁŘSKOROLNICKÁ REVOLUCE

Oslavy výročí, kterého se monarchie pánů Romanovů tak bála a nad nímž se ruští liberálové tak dojemně rozplývali, jsou za námi. Carská vláda oslavila toto výročí tím, že se horlivě starala, aby se „mezi lid“ dostaly černosotňovské jubilejní brožury Národního klubu, horlivě zatýkala všechny „podezřelé“, zakazovala schůze, kde se daly čekat jen trochu demokratičtější projevy, pokutovala a perzekvovala noviny a zakazovala „buřičské“ filmy.

Liberálové oslavili jubileum tím, že si zase poplakali, jak nutně potřebujeme „další 19. únor“ (Věstník Jevropy)⁸⁰, ujistili všechny, že jsou věrnými poddanými (carův portrét byl na první straně časopisu Reč), pohovořili o své občanské únavě, o labilitě naší „ústavy“, o tom, jak Stolypinova agrární politika „nebezpečně likviduje“ „odvěké zásady užívání půdy“ a tak dále a tak dále.

Mikuláš II. v carském nařízení adresovaném Stolypinovi^[201] prohlásil, že skutečným dovršením „velké reformy“ z 19. února 1861 je Stolypinova agrární politika, tj. vydání rolnické půdy napospas hrstce vesnických vydřiduchů, kulaků a zámožných mužiků a odevzdání vesnice do rukou feudálních statkářů.

A nutno přiznat, že Mikuláš Krvavý, největší statkář v Rusku, má blíž k historické pravdě než naši liberální krasořečníci. Největší statkář a feudál pochopil jednu pravdu třídního boje, přesněji řečeno poučil se z lekcí Rady spojené šlechty, že „reformy“ prováděné feudály mohou mít jedině zase čistě feudální charakter, nemohou se obejít bez násilí nejružnějšího druhu. Naši kadeti, zejména naši

liberálové, se bojí revolučního hnutí mas, které jediné dokáže navždy skoncovat s feudálními statkáři a s jejich neomezenou mocí v ruském státě, a tento strach jim brání pochopit jednu pravdu, že dokud nejsou feudálové svrženi, budou mít všechny reformy — a zejména agrární — po formální i obsahové stránce i co se provádění týče ryze feudální charakter. Bát se revoluce, toužit po reformě a fňukat, že „reformy“ ve skutečnosti provádějí feudálové podle svého, je vrchol podlosti a slabomyslnosti. Mikuláš II. má daleko víc pravdy a uděluje ruskému lidu daleko lepší a poučnější lekci, když mu jasně „dává“ na vybranou: buď feudální „reformy“, nebo lidová revoluce, která feudály svrhne.

Devatenáctý únor 1861 přinesl reformu v rámci feudálního zřízení, kterou naši liberálové mohou přikrášlovat a vydávat za „pokojnou“ jediné proto, že revoluční *hnutí* v Rusku bylo tehdy nesmírně slabé a utlačované masy ještě dlouho neměly svou revoluční *třídu*. Nařízení z 9. listopadu 1906 a zákon ze 14. června 1910 mají feudální charakter a týž buržoazní obsah jako reforma z jedenašedesátého roku, jenže liberálové ji *nemohou* vydávat za „pokojnou“, nemohou ji tak snadno začít přikrášlovat, třebaže s tím už začínají například v časopise *Russkaja mysl*, neboť na ojedinělé revolucionáře lze zapomenout, ale na revoluci z roku 1905 zapomenout nelze. V roce 1905 se na Rusi zrodila revoluční *třída* — proletariát, která dokázala strhnout k revoluční aktivitě i rolnictvo. A jakmile se v některé zemi jednou zrodí revoluční třída, pak už ji žádné pronásledování nepotlačí, pak může zahynout jen tehdy, zahyne-li celá země, pak může zemřít jediné tehdy, až zvítězí.

Připomeňme si základní rysy rolnické reformy z roku 1861. Proslulé „osvobození“ znamenalo pro rolníky naprosto nestydaté okradení a přineslo jim celou řadu násilností a neustálá příkoří. Při tomto „osvobozování“ byla odřezána z rolnických pozemků v černozemních guberniích *útc*

než pětina. V některých guberniích byla rolníkům odřezána, odebrána až jedna třetina a někde dokonce až dvě pětiny jejich půdy. Při tomto „osvobozování“ se rolnické a statkářské pozemky vyměřovaly tak, že rolníci byli přemístováni „na písčiny“, kdežto statkářské pozemky se vklíňovaly do pozemků rolnických, aby milostpáni šlechtici měli rolníky zase v hrsti a mohli jim pronajímat půdu za lichvářské ceny. Při tomto „osvobozování“ museli rolníci „vykupovat“ své vlastní pozemky, přičemž z nich vyždímali *dvojnásobek* i *trojnásobek* skutečné ceny půdy. Vůbec celé „období reform“ šedesátých let udělalo z rolníků žebráky, ubité, nevzdělané a podřízené feudálním statkářům v soudnictví, ve správních orgánech, ve školství i v zemstvech.

„Velká reforma“ měla feudální charakter a jiný ani mít nemohla, protože ji prováděli feudálové. Jaká síla je vlastně přinutila, aby reformu vůbec vyhlásili? Byla to síla hospodářského vývoje, který tlačil Rusko na kapitalistickou cestu. Feudální statkáři nemohli zabránit růstu směny zboží mezi Ruskem a Evropou, nemohli udržet staré, hrouťící se formy hospodaření. Krymská válka ukázala, jak je nevolnické Rusko prohnilé a bezmocné. Rolnické „bouře“, kterých každým desetiletím před osvobozením přibývalo, donutily největšího statkáře Alexandra II. k výroku, že lépe je osvobodit *shora*, než čekat na svržení *zdola*.

„Rolnická reforma“ byla buržoazní reformou, kterou prováděli feudálové. Byl to krok k přeměně Ruska v buržoazní monarchii. Obsah rolnické reformy byl buržoazní a byl tím zřetelnější, čím méně se rolnické pozemky odřezávaly, čím *důkladněji* se oddělovaly od pozemků statkářských, čím *nižší* byl poplatek statkářům (tj. „výkupné“), čím nezávisleji na vlivu a nátlaku feudálů se rolníci v určitém kraji zařizovali. *O co víc* se rolník vymaňoval z područí feudála, *o to víc* se dostával do područí peněz, ocital se v podmínkách zboží výroby a závislosti na vznikajícím kapitálu. A po jedenašedesátém roce se rozvoj kapitalismu v Rusku tak zrychlil, že v několika desetiletích došlo ke změnám, které

si v některých starých evropských zemích vyžádaly celá staletí.

Známý boj mezi feudály a liberály, který naši liberálové a liberálně narodničí historikové tak zveličili a přihrášili, byl bojem uvnitř vládnoucích tříd, většinou *mezi statkáři* a byl to *výlučně* boj o míru a formu *ústupků*. Liberálové stejně jako feudálové byli pro uznání vlastnictví a moci statkářů, a proto rozhořčeně odsuzovali každou revoluční myšlenku o *zrušení* tohoto vlastnictví a o *úplném svržení* této moci.

Je přirozené, že tyto revoluční myšlenky nevolné rolníky napadaly. Staletí otroctví je sice ubila a otupila tak, že v době reformy se nezmohli na nic jiného než na roztržštěná, ojedinelá povstání, spíše jen na „bouře“, k nimž je nevedlo žádné politické uvědomění, avšak tehdy už Rusko mělo revolucionáře, kteří stáli na straně rolnictva a uvědomovali si celou omezenost a ubohost známé „rolnické reformy“ a její feudální charakter. V čele této hrstky tehdejších revolucionářů stál N. G. Černyševskij.

Devatenáctý únor 1861 znamená začátek nového, buržoazního Ruska, které vyrůstalo z období nevolnictví. Liberálové šedesátých let a Černyševskij jsou představiteli dvou historických tendencí, dvou historických sil, které od té doby až do současnosti určují výsledek boje o nové Rusko. Právě proto si v den padesátého výročí 19. února musí uvědoměly proletariát co nejlépe ujasnit, co bylo podstatou obou tendencí a jaký byl jejich vzájemný vztah.

Liberálové chtěli „osvobodit“ Rusko shora a nezlikvidovat přitom ani carskou monarchii, ani pozemkové vlastnictví a moc statkářů, jen je přimět k „ústupkům“ v duchu doby. Liberálové byli a zůstanou ideology buržoazie, která se nemůže smířit s feudalismem, která se však bojí revoluce, bojí se pohybu mas, jenž by mohl svrhnout monarchii a odstranit moc statkářů. Liberálové se proto omezují na „boj za reformy“, na „boj za práva“, tj. za rozdělení moci mezi feudály a buržoazii. Za takového poměru sil *nelze* dosáhnout

žádných jiných „reforem“ než těch, které provádějí feudálové, žádných jiných „práv“ než těch, která jsou omezena zvlášť feudálů.

Černyševskij byl utopický socialista, který si představoval, že lze dospět k socialismu přes starou, polofeudální, rolnickou občinu, který neviděl a v šedesátých letech minulého století ani nemohl vidět, že jedině rozvoj kapitalismu a proletariátu může vytvořit materiální podmínky a společenskou sílu schopnou uskutečnit socialismus. Černyševskij však nebyl pouze utopický socialista. Byl to i revoluční demokrat, dovedl revolučně ovlivnit všechny politické události své doby a propagovat — přes všechny překážky a nástrahy cenzury — myšlenku rolnické revoluce, myšlenku boje mas za svržení všech starých forem moci. „Rolnickou reformu“ z jedenašedesátého roku, kterou liberálové zpočátku přikrášlovali a později dokonce glorifikovali, označil za *hanebnost*, neboť pochopil její nevolnický charakter, pochopil, že páni liberální osvoboditelé dřou z rolníků kůži. O liberálech šedesátých let se Černyševskij vyjádřil jako o „žvanilech, chvastounech a hlupácích“⁸¹, protože jasně viděl, jak se bojí revoluce a jak bezcharakterně a poníženě se chovají vůči těm, kdo mají moc^[253].

Tyto dvě historické tendence se po 19. únoru vyvíjely celých padesát let a diferencovaly se čím dál jasněji, zřetelněji a rozhodněji. Sítila liberálně monarchistická buržoazie, která prohlašovala, že je třeba zaměřit se jen na „kulturní“ činnost, a revolučnímu podzemí se vyhýbala. Vzrůstaly síly demokracie a socialismu, které se zpočátku společně podílely na utopické ideologii a na boji narodovoljovské inteligence a revolučních narodníků, ale od devadesátých let minulého století, kdy se revoluční boj teroristů a ojedinelých propagandistů začínal měnit v boj revolučních tříd, se začaly diferencovat.

Posledních deset let před revolucí, v letech 1895 až 1904, jsme již svědky veřejných akcí proletářských mas, kterých neustále přibývá, mohutní i stávkový boj, stupňuje se so-

ciálně demokratická dělnická agitace, zdokonaluje se organizace, rozrůstá se strana. Po socialistickém předvoji proletariátu začíná vstupovat do masového boje, zejména od roku 1902, i revolučně demokratické rolnictvo.

V revoluci roku 1905 se tyto dvě tendence, které se v jedenašedesátém roce teprve začínaly projevovat v praxi a v publicistické literatuře se jen v náznaku rýsovaly, už rozvinuly, rozrostly a odrazily se v pohybu *mas*, v boji *stran* v nejrůznějších sférách, v tisku, na veřejných schůzích, v odborech, ve stávkách, v povstání, ve státních dumách.

Liberálně monarchistická buržoazie založila stranu kadetů a stranu oktábristů, které spolu zpočátku dobře vycházely ve společném liberálně zemstevním hnutí (do léta 1905), potom se však vyhranily v samostatné strany, které si navzájem silně konkurovaly (a konkurují), přičemž jedna zdůrazňovala především svou liberální „*tvář*“, kdežto druhá především svou „*tvář*“ monarchistickou. Vždycky se však shodly v tom nejpodstatnějším: v odsuzování revolucionářů, v hanění prosincového povstání a ve zbožném uctívání „ústavy“ jako fikového listu absolutismu, která je jejich praporem. Obě strany stály a stojí na „přísně ústavní“ půdě, to znamená nepřekračují rámec činnosti, který politická klika cara a feudálních statkářů mohla vytvořit a přitom se nevzdat moci, zachovat si neomezenou moc, neobětovat ani kopějku ze svých „věky posvěcených“ otrokářských příjmů, ani sebemenší výsadu ze svých „čestně nabytých“ privilegií.

Demokratická tendence a socialistická tendence se od liberální oddělily a navzájem se diferencovaly. Proletariát se zorganizoval a vystupoval odděleně od rolnictva, semknutý kolem své dělnické sociálně demokratické strany. Rolnictvo bylo v revoluci organizováno nesrovnatelně hůř, jeho akce byly mnohem roztržitější a méně účinné, jeho uvědomělost byla mnohem nižší a monarchistické (a také pevně s nimi spjaté konstituční) iluze často paralyzovaly jeho energii, dostávaly rolnictvo do závislosti na liberálech a někdy i na černosotňovcích, vedly k planému blouznění

o „boží zemi“ místo zorganizování náporu na šlechtické vlastníky půdy, který by tuto třídu zcela zlikvidoval. Přesto však v podstatě rolnictvo jako celek bojovalo právě proti statkářům, vystupovalo revolučně a ve všech dumách — dokonce i ve III., jejíž složení bylo zfalšováno ve prospěch statkářů — vytvořilo trudovické skupiny, které představovaly i přes časté kolísání skutečnou demokracii. V letech 1905—1907 kadeti a trudovici v masovém hnutí vyjádřili a politicky zformovali stanovisko a tendence na jedné straně liberálně monarchistické a na druhé straně revolučně demokratické buržoazie.

Rok 1861 vyvolal rok 1905. Feudální charakter první „velké“ buržoazní reformy zkomplikoval vývoj, odsoudil rolníky ke spouště nejhorších a nejtěžších útrap, směr vývoje však nezměnil a buržoazní revoluci z roku 1905 neodvrátil. Reforma z jedenašedesátého roku oddálila střet, protože otevřela určitý ventil, umožnila kapitalismu, aby poněkud zesílil, nezabránila však nevyhnutelnému střetu, k němuž došlo v roce 1905 na nesrovnatelně širším poli, nezabránila masám v náporu na neomezenou moc cara a feudálních statkářů. Reforma, kterou feudálové provedli v období naprosté nevypěstlosti utlačovaných mas, vedla k revoluci v době, kdy už tyto masy revolučně dozrály.

III. дума a Stolypinova agrární politika je druhou buržoazní reformou, kterou provádějí feudálové. Byl-li 19. únor 1861 prvním krokem *na cestě* k přeměně ryze feudálního absolutismu v buržoazní monarchii, pak období 1908—1910 je druhým a závažnějším krokem *na téže cestě*. Od doby, kdy bylo vydáno nařízení z 9. listopadu 1906, uplynulo téměř čtyři a půl roku a od 3. června 1907 přes tři a půl roku, a nyní se již nejen kadetská, ale do značné míry i okťabristická buržoazie přesvědčuje o „neúspěchu“ „ústavy“ z 3. června a agrární politiky z 3. června. „Nejpravivější kadet“, jak byl nedávno správně nazván polookfabrista pan Maklakov, plným právem 25. února ve Státní dumě jménem kadetů a okťabristů prohlásil, že „v současné době

jsou nespokojeny ty hlavní síly v zemi, které si nejvíce přejí trvalý mír a které se bojí nového prudkého vzestupu revoluční vlny“. Společný závěr zní: „Všichni říkají,“ pokračoval pan Maklakov, „že půjdeme-li dále cestou, po které nás vedou, dovedou nás k druhé revoluci.“

Společný závěr kadetské a oktábristické buržoazie z jara 1911 potvrzuje, že naše strana v rezoluci z prosincové konference roku 1908 hodnotila situaci správně. „Hlavní faktory hospodářského a politického života,“ praví se v této rezoluci, „které vyvolaly revoluci z roku 1905, působí i nadále a tato hospodářská a politická situace nevyhnutelně povede k další revoluční krizi.“

Prodejný pisálek černosotňovské carské vlády Meňšikov prohlásil nedávno v deníku Novoje vremja^[110], že reforma z 19. února „žalostně ztroskotala“, neboť „jedenašedesátý rok nedokázal zabránit roku devítistému pátému“. A nyní najatí advokáti a poslanci liberální buržoazie prohlašují, že „reformy“ z 9. 11. 1906 a z 3. 6. 1907 ztroskotaly, protože vedou k druhé revoluci.

Obě prohlášení, stejně jako celé dějiny liberálního a revolučního hnutí v letech 1861—1905, poskytují velmi zajímavý materiál k vyjasnění nesmírně důležité otázky, otázky vztahu reformy k revoluci, úlohy reformistů a revolucionářů ve společenském zápase.

Odpůrci revoluce, někteří nenávistně a se skřípěním zubů, jiní trpce a sklíčeně přiznávají, že reformy z roku jedenašedesát a z let 1907—1910 byly neúspěšné, protože nezabránilly revoluci. Sociální demokracie, představitelka jediné důsledně revoluční třídy dneška, na to odpovídá: Revolucionáři hráli velmi významnou historickou úlohu ve společenském zápase a ve všech krizích společnosti *i tehdy*, když tyto krize bezprostředně vedly jen k polovičatým reformám. Revolucionáři jsou vůdci těch společenských sil, které provádějí všechny přeměny; reformy jsou vedlejšími produktem revolučního boje.

Revolucionáři z jedenašedesátého roku vystupovali izo-

lovaně a byli jak známo na hlavu poraženi. Ve skutečnosti právě oni byli velikými osobnostmi té doby, a čím více se od ní vzdalujeme, tím jasněji si uvědomujeme jejich velikost a tím zřetelněji vidíme podlost a ubohost tehdejších liberálních reformistů.

Revoluční třída let 1905—1907, socialistický proletariát, utrpěla jak známo úplnou porážku. Liberální monarchisté i likvidátoři z řad takymarxistů začali do celého světa vytrubovat, že proletariát zašel „příliš daleko“, že „to přehnal“, že se dal strhnout „živelným třídním bojem“, že podlehl škodlivé myšlence „hegemonie proletariátu“ atd. atd. Ve skutečnosti se proletariát „provinil“ pouze tím, že nezašel dost daleko, avšak toto „provinění“ omlouvá tehdejší stav jeho sil a odčiňuje je vytrvalá revoluční sociálně demokratická činnost i v dobách nejhorší reakce a neúnavný boj proti všem projevům reformismu a oportunistu. Ve skutečnosti všechno, co bylo na nepřátelích vybojováno, všechno, co už máme pevně v rukou, je vybojováno a udrží se jen pokud, pokud bude probíhat intenzivní a aktivní revoluční boj na všech úsecích proletářské činnosti. Ve skutečnosti jen proletariát obhajoval opravdu důsledný demokratismus tím, že odhaloval naprostou rozkolísanost liberalismu, snažil se vymanit z jeho vlivu rolnictvo a s hrdinnou odvahou zahájil ozbrojené povstání.

Nikdo nemůže předpovědět, jak dalece se demokratické přeměny Ruska v období jeho buržoazních revolucí opravdu uskuteční, je však zcela jasné, že *jedine* revoluční boj proletariátu bude určovat míru a úspěch těchto přeměn. Mezi feudálními „reformami“ v buržoazním duchu a demokratickou revolucí pod vedením proletariátu může být jen bezmocné, slabošské a bezzásadové kolísání liberalismu a oportunistického reformismu.

Při celkovém pohledu na posledních padesát let dějin Ruska, na rok 1861 a 1905, můžeme jen ještě důrazněji opakovat slova rezoluce naší strany: „Cílem našeho boje je i nadále svržení carismu a dobytí politické moci prole-

tariátem, který se opírá o revoluční vrstvy rolnictva a usku-
teční buržoazně demokratický převrat tak, že svolá všeli-
dové ústavodárné shromáždění a vytvoří demokratickou
republiku.“⁸²

Social-demokrat, č. 21/22
19. března (1. dubna) 1911

Podle listu Social-demokrat

R O Z B Í J E Č I S T R A N Y
V Ú L O Z E
„R O Z B Í J E Č Ů L E G E N D “

Přesně před rokem uveřejnil ústřední tiskový orgán naší strany tento nanejvýš důležitý dopis ruského byra ústředního výboru zahraničnímu byru ústředního výboru^[160]:

„Navrhli jsme (tj. ruské byro ústředního výboru) soudruhům Michailovi, Romanovi a Jurijovi, aby se pustili do práce, ale dostali jsme od nich odpověď, v níž oznamují, že pokládají za škodlivá nejen usnesení plenárního zasedání, ale i samu existenci ústředního výboru. Z toho důvodu dokonce odmítají dostavit se na jedno zasedání ke kooptaci...“*

Jasněji řečeno už to být nemohlo. V osobách Michaila, Romana a Jurije máme co dělat s vyslovenými renegáty, kteří považují „diplomacii“ a vytáčky v duchu Golosu za ztrátu času a *otevřeně* prohlašují, že se s naší stranou rozcházejí. Štětly se tu dvě „taktiky“: taktika Martova, Dana a spol., která chce rozkládat „starou“ stranu zevnitř, udržovat starou stranu v chorobném stavu tak dlouho, dokud si stolypinovští „sociální demokraté“ čili likvidátoři neupevní pozice; a taktika Potresova, Levického, Michaila, Romana, Jurije a spol., která vychází z přesvědčení, že hrát si na schovávanou uvnitř staré strany nemá žádnou cenu a že je třeba se *okamžitě* s SDDSR zcela oficiálně rozejít.

Zveřejnění prohlášení pánů Michaila, Romana a Jurije strašně zkomplikovalo tuto hru jejich přátelům a patronům z listu Golos social-demokrata. Nedalo se však nic dělat: Dan, Martov^[108] a spol. museli i nadále zahlazovat stopy, a tak se „na jedné straně“ se třemi zmíněnými renegáty soli-

* Viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 228. *Red.*

darizovali, a „na druhé straně“ se od nich nepatrně „distancovali“. Martov měl dokonce tolik odvahy, že *deset měsíců* po zveřejnění prohlášení svých tří přátel, jímž se zřikají strany (v předposledním, 23. čísle Golosu), vyčetl těmto třem pánům „lehkomyslnost“...

Jenže pak se kolo „dějin“ (dějin likvidátorství) ještě jednou otočilo. Řada okolností — hlavně to, že některé sociálně demokratické skupiny otevřeně vystoupily proti likvidátorství — přiměla pány Potresovy, Levické, Michaily, Romany a spol., aby se trochu stáhli a přišli s „moudřejší“ a opatrnější „taktikou“ zahlazování stop à la Dan a Martov. A tak se tedy — *po roce!* — mohlo vydat „dementi“ uvedeního dokumentu.

Nemusíme ani říkat, že „dementi“ vydané v Golosu (pod honosným titulkem Rozbitá legenda^[188]) je *skrznaskrz nepravdivé*. Vyšlo najevo, že zmínění tři renegáti „oficiálně“ odmítli být členy ústředního výboru nebo se dostavit na jedinou schůzi kvůli kooptaci z čistě „osobních pohnutek“. A teprve „později, v *soukromé* (zajisté zcela „soukromé“) rozmluvě jsme mu (tj. zástupci ústředního výboru⁸³) řekli řadu důvodů (už politického charakteru), které nás (tj. Romana, Michaila a Jurije) nutí postavit se negativně k předloženému návrhu“.

1. bod „dementi“ tedy zní: Prohlášení, na něž se odvolal ústřední orgán, bylo učiněno pouze „v *soukromé rozmluvě*“ po oficiálním jednání. Tato mimořádně „polehčující okolnost“ ovšem radikálně mění situaci, že ano?...

Co vlastně pánové Michail, Roman a Jurij v této „soukromé rozmluvě“ *podle jejich vlastních slov* řekli? Neřekli, že usnesení ústředního výboru jsou škodlivá, oni si, račte vědět, dovolili jen poznamenat, že „*cesta nadiktovaná plenárním zasedáním neposiluje, ale oslabuje pozici ústředního výboru*“, že využívání legálních možností, které straně doporučil ústřední výbor, „*vedlo a vede k rozbití legálních dělnických organizací*“, že již první krok ústředního výboru na této cestě (uverejnění rezoluce o konferenci strany) „*poskytl vládě záminku*“

k rozbití dělnických organizací. Tohle je ovšem něco úplně jiného, než co tvrdil zástupce ústředního výboru, podle něhož tři likvidátoři z londýnských kandidátů „považují zasahování ústředního výboru do živelného procesu seskupování sociálně demokratických sil v legálních organizacích za něco podobného, jako když se vyhání plod z matčina lůna ve druhém měsíci těhotenství“, že ano? Pěkné „dementí“, jen co je pravda!

Dále. Vůbec neřekli, že existence ústředního výboru je škodlivá, chraň bůh! Jenom — ovšem naprosto „soukromě“ — vyslovili názor, že by bylo mnohem lepší, kdyby místo ústředního výboru existovala „iniciativní skupina“, které „by se nikdo neptal na legitimaci“ (tj. na *stranickou* legitimaci), jako se na ni (tj. na „legitimaci“) nikdo neptal skupiny Jiskry a Zarje⁸⁴.* Hlavní obvinění „dementovali“ Michail, Roman a Jurij skoro stejně zdařile, jako nedávno jejich kolega Igorev „dementoval“ obvinění ze spiknutí proti ústřednímu výboru a straně, jež proti Igorevovi vznesli soudruzi menševici, kteří jsou pro zachování ilegální strany, Plechanov a A. Moskovskij... Takže my, račte vědět, nepotřebujeme ústřední výbor, ale takovou „iniciativní skupinu“, jako bývala „skupina Jiskry a Zarje“. To se rozumí, skupina Jiskry a Zarje byla skupina revolučně sociálně demokratická, kdežto pánové Michail, Roman a Jurij potřebují iniciativní skupinu likvidátorskou. Ale o to teď nejde. Jde o to, že tři spojenci Martova a Dana — *podle jejich vlastních slov* — navrhovali nahradit ústřední výbor neoficiální iniciativní skupinou, od níž by nikdo nemohl požadovat tu protivnou „legitimaci“, a která by si mohla likvidovat cokoli podle libosti. Pěkné „dementí“!...

Dalším zlatým hřebem „dementí“ Romana, Michaila a Jurije je ještě báhorka o tom, že když je zástupce ústředního výboru zval, aby přišli „aspoň na jednu schůzi“ kolegia, lákal je tím, že on (tj. zástupce ústředního výboru)

* Viz Golos, příloha k č. 24, s. 3.

a jiní „ruští bolševici“ by se tuze rádi „zbavili vedoucího vlivu leninského kroužku“. Tento výrok ruského bolševika *reprodukováný třemi likvidátory* je zvláště po chuti redakci Golosu, která doufá, že jím kohosi a cosi ospravedlní. Jenže páni „golosovci“ se do toho zjevně jaksí zamotali a mluví sami *proti* sobě. Račte však dovolit, velevázení redaktoři Golosu! Připusťme, že bolševik, který se obrátil na vaše přátele jménem ústředního výboru, byl odpůrcem toho, čemu vy říkáte „leninský kroužek“. *Tím huř pro vás*. Neboť právě tento bolševik přece napsal dopis^[159], že vaši tři přátelé se zřekli strany, který jsme otiskli ve 12. čísle ústředního orgánu. Jestliže tento bolševik není stoupencem toho, čemu vy říkáte „leninský kroužek“, tím objektivnější by pro vás měla být jeho slova. *Připusťme*, že členové ústředního výboru, kteří vás zvali, byli odpůrci „leninského kroužku“*, tím těžší by ovšem z vašeho hlediska mělo být provinění tří likvidátorů, kteří nechtěli vstoupit do ústředního výboru dokonce ani za podmínek pro ně tak příznivých. Co se to s pány „golosovci“ stalo? Zpravidla zahlazují stopy... šikovněji. Tentokrát se vám to ale nějak nepovedlo, pánové! Dopadlo to dokonce hloupěji než „dementi“ ze Stolypinovy informační kanceláře.

Nevyšlo vám to s tím vašim „dementi“, páni golosovci, stejně jako vám to nevyšlo s vašimi posledními „štvavými“ letáky. Chtěli jste toho „dokázat příliš mnoho“ — dokázat, že všichni sociální demokraté jsou věrni straně — a proto jste nedokázali nic. Vždyť se aspoň trochu zamyslete: Včera jste vydali leták osmapadesáti^[67] (kolik z těch osmapade-

* Jinému „ruskému bolševikovi“, členu ústředního výboru, adresují golosovci tuto výtku: Představte si, on se postavil „proti kooptaci golosovců do ústředního výboru a prohlásil, že bolševičtí členové ústředního výboru připustí kooptaci jen těch kandidátů, kteří se předem písemně zaváží, že se zřekají „likvidátorství“. Člen ústředního výboru, jemuž golosovci adresují tak strašnou výtku, teď pánům likvidátorům sám odpovědět *nemůže*⁸⁵. Povíme to tedy za něho: *kdyby* to, co o něm říkáte, bylo pravda, byl by z hlediska strany naprosto v právu a jednal by zcela v duchu plenárního zasedání.

sáti je pokrytců a kolik napálených?), kde líčíte své odpůrce („leninský kroužek“) jako největší příšery, jako „bandu“ apod. A hned druhý den nato vydáte (redakce Golosu) leták s „programem reforem“, kde prohlašujete: Všechno bude v nejlepšího pořádku, jestliže my (tj. golosovci) dostaneme ve všech ústředních institucích strany rovné zastoupení s těmito příšerami, s lidmi, kteří spáchali plno „zločinů“ atd. atd. Kdy, pánové, tedy vlastně pracujete „pro blaho strany“, a kdy pro svoje? V prvním, nebo v druhém případě? — Tyto... roztomilé letáky Golosu stejně jako jeho přílohy, v nichž „se využilo všechno“ včetně ženevských otzovistů, kteří se vydávají za „ideový kroužek bolševiků“, by nestály za zmínku, kdyby nevrhaly tak jasné světlo na celou politiku golosovců...

Jen tak dál, páni „rozbíječi legend“, jen tak dál. Jednu legendu nám skutečně pomáháte rozbít: legendu o tom, že snad máte ještě něco společného s revoluční sociální demokracií.

Social-demokrat, č. 21/22
19. března (1. dubna) 1911

Podle listu Social-demokrat

O SOCIÁLNÍ STRUKTUŘE MOCI, PERSPEKTIVÁCH A LIKVIDÁTORSTVÍ

Otázky vytyčené v nadpise zaujímají svým významem jedno z prvních, ne-li úplně první místo ve světovém názoru marxisty, jenž se chce orientovat ve skutečnosti, která ho obklopuje. Období let 1908—1910 má rozhodně některé specifické rysy. Sociální struktura společnosti a moci prošla změnami, bez jejichž ujasnění nelze pokročit v žádné oblasti společenské činnosti. S ujasněním těchto změn pak souvisí otázka perspektiv, čímž ovšem nemáme na mysli plané dohady o tom, co nikdo neví, nýbrž základní tendence hospodářského a politického vývoje, tendence, jejichž výslednice určuje nejbližší budoucnost země, tendence, které určují úkoly, zaměření i povahu činnosti každého uvědomělého veřejného pracovníka. A tato poslední otázka týkající se úkolů, zaměření a charakteru činnosti velmi úzce souvisí s otázkou likvidátorství.

Není proto divu, že marxisté už v roce 1908, jakmile se ukázalo nebo se začalo ukazovat, že máme před sebou jakési nové, specifické období dějin Ruska, přišli právě s otázkami sociální struktury moci, s perspektivami a likvidátorstvím, poukázali na to, jak všechny tyto otázky spolu úzce souvisí, a začali o nich systematicky diskutovat. Neomezili se jen na diskusi — to by bylo právě ono literátství ve špatném slova smyslu, to by se dalo dělat leda v diskusním kroužku intelektuálů, kteří si neuvědomují svou odpovědnost a o politiku se nestarají —, ale výsledky této diskuse přesně zformulovali tak, aby se jimi mohl řídit nejen člen příslušného literárního kroužku, nejen člověk nějak spjatý s určitou kategorií inteligence, ale každý uvědomělý pří-

služník třídy, jež pokládá marxismus za svou ideologii. Koncem roku 1908 byla tato nezbytná práce ukončena.

O tom, jaké jsou hlavní výsledky této práce, jsem již mluvil^[89] ve 2. čísle našeho časopisu⁸⁶. Pro větší srozumitelnost dalšího výkladu si dovoluji citovat několik řádek.

„Vývoj státního zřízení v Rusku za posledních tři sta let nám ukazuje, že toto zřízení měnilo svou třídní povahu v jednom určitém směru. Monarchie ze 17. století s bojar-skou dumou se nepodobá byrokraticko-šlechtické monarchii z 18. století. Monarchie z první poloviny 19. století je něco jiného než monarchie z let 1861—1904. V letech 1908—1910 se jasně vyhranilo nové období, znamenající *další krok* v tomto směru, který lze označit jako tendenci k buržoazní monarchii. S tímto krokem těsně souvisí i III. дума i naše dnešní agrární politika. Nové období se tedy nevytvořilo náhodně, ale je to specifický stupeň v kapitalistickém vývoji země. Toto nové období neřeší staré problémy, není s to je řešit, a tedy *ani je odstranit*, a vyžaduje, aby se ke starému řešení starých problémů přistupovalo novými metodami.“ (č. 2, s. 43) A o několik řádek níž: „Ti, kdo odmítají (nebo nechápu)... že máme před sebou staré problémy a že máme v úmyslu je řešit postaru, ti *ve skutečnosti* opouštějí půdu marxismu, ti jsou *ve skutečnosti* v zajetí liberálů (jako pan Potresov, pan Levickij atd.)“ (s. 44)*.

Ať už se díváme na okruh myšlenek vyjádřený těmito větami jakkoli, stěží můžeme popřít úzkou souvislost mezi jednotlivými částmi tohoto hodnocení daného období a jejich vzájemnou závislost. Vezměme si například nařízení z 9. listopadu 1906 (zákon ze 14. června 1910): Je zcela nesporné, že má výrazný buržoazní charakter, přičemž znamená zásadní obrat v agrární politice odedávna uplatňované „nejvyššími vrstvami“ vůči občině a vlastnictví přídellové půdy. Ale ani tak bezzásadoví lidé, takové korouhvičky, jako jsou kadeti, se až dosud neodvážili tvrdit, že by tento

* Viz tento svazek, s. 143. *Red.*

zásadní obrat už otázku vyřešil, že by už vytvořil nové základy pro kapitalistické rolnické hospodářství, že by už odstranil staré problémy. Souvislost mezi zákonem ze 14. června 1910 a systémem voleb do III. dумы s jejím speciálním složením je zřejmá: Jinak než svazkem ústřední moci s feudálními (použijme tento ne zcela přesný, avšak celoevropsky užívaný výraz) statkáři a horními vrstvami obchodní a průmyslové buržoazie by se tento zákon nedal prosadit a nebylo by možné zavést řadu opatření nutných k jeho realizaci. Máme zde tedy co dělat se specifickým stupněm *celkového* kapitalistického vývoje země. Připravuje snad tento stupeň o „moc a důchody“ — řečeno v sociologickém smyslu — pozemkové vlastníky feudálního typu? Ne, nepřipravuje. Změny, k nimž v této i ve všech ostatních oblastech došlo, neodstraňují *základní* rysy starého režimu, starou konstelaci společenských sil. Z toho vyplývá nejdůležitější úkol uvědomělého veřejného pracovníka: vzít tyto nové změny na vědomí, „využít“ jich, podchytit je — dá-li se to tak vyjádřit — a přitom se nedat bezmocně vléct proudem, neodhodit starou výzbroj, zachovat, co je podstatné i ve formách činnosti, a nejen v teorii, v programu a v politických zásadách.

Naskýtá se otázka, jak na tuto jednoznačnou odpověď na „prokleté otázky“, na tento přímý a jasný výklad konkrétních názorů reagovali „vůdčí duchové“ seskupující se kolem takových tiskových orgánů jako Vozrožděnije, Žizň, Dělo žizni, Naša zarja apod., tj. pánové Potresov, Martov, Dan, Axelrod, Levickij a Martynov. Rozhodně se nezachovali jako politici, jako „vůdčí duchové“, jako odpovědní publicisté, ale jako skupina literátů, jako kroužek intelektuálů, jako svobodní střelci nezávislých skupin lidí od pera. Povýšeně se ušklebovali — jako lidé, kteří dovedou ocenit módu a ducha doby udávané liberálními salóny — nad touto zastaralou, překonanou a podivínskou zálibou odpovídat jednoznačně na prokleté otázky. Nač jednoznačnost, když se dá psát kamkoli, o čemkoli, cokoli a jakkoli? Když

páni Miljukovové a páni Struvové dávají tak krásný příklad, jak mnohem užitečnější, pohodlnější a výhodnější je vyhnout se jednoznačným odpovědím, přesnému výkladu názorů, vyhraněným professions de foi atd.? Když Ivani Zapomnětliví* (a zvláště Ivani, kteří si neradi vzpomínají na svou někdejší jednoznačnost) požívají v nejšířších kruzích „společnosti“ úcty a vážnosti?

A tak jsme za celé tři roky nezaznamenali u celé této společnosti literátů sebemenší pokus postavit proti naší jednoznačné odpovědi *vlastní* jednoznačnou odpověď na „prokleté otázky“. Jinotajů a planých hypotéz bylo spousta, ale jednoznačná odpověď ani jedna. Typickým, charakteristickým rysem této společnosti byla záliba v *neurčitosti*, tj. ve vlastnosti, která byla už *tehdy*, když se dávala jednoznačná odpověď na prokleté otázky, zcela jasně, přesně a jednoznačně označena za součást pojmu *likvidátorství*. Nechat se unášet proudem, libovat si v neurčitosti, „dělat kříž“ nad tím, co je s touto neurčitostí dnes v rozporu, to je jeden z hlavních rysů likvidátorství. Oportunisté se vždy a všude pasívně nechávají unášet proudem, vystačí s odpověďmi „od případu k případu“, od sjezdu (abstinentů) ke sjezdu (zástupců továren a závodů)⁸⁷, vystačí s tím, že jednou jsou v tom „spolku“ (i když třeba velice důležitým a užitečným: odborovém, spotřebitelů, kulturním, abstinentů apod.), podruhé zase v jiném spolku atd. Likvidátorství je souhrn tendencí, které jsou vlastní každému oportunistu a projevují se v určitých konkrétních formách v určitém období dějin Ruska v jenom z našich společenskopolitických směrů.

V dějinách jsou známy pouze dva případy, kdy se likvidátoři jasně vyjádřili k uvedené „jednoznačné odpovědi“ (na prokleté otázky). V jednom výroku se říká, že přídatné jméno buržoazní by mělo být nahrazeno přídatným jmé-

* Ivan Zapomnětlivý (Ivan Něpomňaščij) byla v ruštině přezdívka tuláků předstírajících, že se na nic nepamatují, neznají své jméno ani svůj původ. *Čes. red.*

nem plutokratický. — To by však bylo naprosto nesprávné. Období let 1861—1904 ukazuje, jak v nejrůznějších životních sférách vzrůstal a často i převládal vliv plutokracie. V období let 1908—1910 už vidíme *místo* „plutokracie“ výsledky toho, že buržoazie, která získává své třídní uvědomění a bere si ponaučení z předchozích tří let svého třídního sebeuvědomování, vytváří ideologii zásadně nepřátelskou socialismu (a to ne celoevropskému socialismu nebo socialismu vůbec, ale právě socialismu v Rusku) i demokracii. A nejen to. Buržoazie je organizována v celonárodním měřítku, tj. právě jako třída, jejíž jistá část je stále zastoupena (a velmi vlivně zastoupena) ve III. dumě. Konečně i v agrární politice let 1908—1910 je prosazován určitý plán buržoazního agrárního zřízení. Tento plán se stále jaksi „nedaří“, to je jistě pravda, avšak tento neúspěch je neúspěchem *jednoho* z buržoazních systémů, zatímco na vesnici má *plutokracie* nesporně „úspěch“: Vesnická plutokracie tedy na agrární politice z let 1908—1910 dozajista vydělává, avšak buržoazní zřízení, jemuž se přináší mnoho obětí, se stále ještě nemůže „prosadit“. Zkrátka návrh termínu „plutokratický“ je po všech stránkách nevyhovující, tak nevyhovující, že sami likvidátoři na něj zřejmě raději zapomněli.

V druhém výroku se praví, že výše uvedená odpověď je prý nesprávná, protože vlastně radí „hrnout se tam, kde už jsme jednou byli... neúspěšně“⁸⁸. Tento stručný, avšak rezolutní výrok je cenný tím, že výstižně zhodnotil výsledky všech publicistických příspěvků likvidátorů, počínaje Potresovovým sborníkem Společenské hnutí^[186] a konče panem Levickým v časopise Naša zarja. Obsah tohoto výroku je ryze negativní; pouze odsuzuje úsilí „hrnout se tam“, nedává však žádný pozitivní návod, *kam* se tedy „hrnout“. Zkrátka dělejte, co umíte, jako to dělají „všichni“, a nezapývejte se obecnými závěry, kam to povede a kam to vést musí.

Jenže přes všechna zbožná přání oportunistů mít pokoj

od nejrůznějších obecných závěrů a vyhnout se „nepříjemným“ rozmlouvám o jednoznačné odpovědi na „prokleté otázky“, se zdá, že to není možné. Vyžeň pravdu dveřmi, a vleze dovnitř oknem. Je ironií dějin, že likvidátoři, kteří se velmi rádi vydávají za lidi „pokrokové“ a „nekonzervativní“ a kteří v roce 1908 pohrdavě ohrnovali nos, když se říkalo, že je nutno dát jednoznačnou odpověď, byli nuceni — *takřka o půldruhého roku později* — v létě roku 1910, vzít tyto řeči na vědomí. A přinutily je k tomu události v jejich vlastním táboře. Už málem unikli jednoznačné odpovědi, která od nich byla požadována z nějaké mizerné, staromódní, zkostnatělé, ubožácké a škodlivé „tramtárie“, když tu najednou po půldruhém roce vznikne přímo mezi likvidátory „směr“, který také žádá jednoznačnou odpověď a opovázlivě tuto jednoznačnou odpověď dává!

V úloze tohoto „opovázlivce“ vystoupil, jak se také dalo čekat, J. Larin, jenže tentokrát už ne sám. Larin je jak známo enfant terrible oportunistu. Z hlediska oportunistů má jeden hrozný nedostatek, že vážně, upřímně a pozorně sleduje tendence, které se mezi nimi projevují, snaží se je sladit v určitý celek, domyslet je, dojít k jednoznačným odpovědím a vyvodit z nich praktické závěry. Kdo zná Larinovu knihu o široké dělnické straně — vyšla asi tak před třemi až čtyřmi roky — jistě se pamatuje, jak ve svém horoucím objetí udusil známou Axelrodovu myšlenku dělnického sjezdu.

Od března 1910 začal Larin uveřejňovat^[75] v časopise Vozrožděnije sérii článků věnovaných právě sociální struktuře moci, perspektivám a likvidátorství. Připojil se k němu pan Pileckij. Oba autoři se s horlivostí nováčků pustili do těchto otázek, na něž ve svém likvidátorském táboře marně hledali jednoznačnou odpověď, a šli na to rovnou a bez okolků. O feudalismu prý už v dnešním Rusku není třeba mluvit, státní moc se už přeměnila v moc buržoazie. „První i druhý stav,“ říká Larin a pověstný třetí stav ponechává stranou, „mohou klidně spát: říjen 1905 není na

programu“ (Vozrožděnjje, č. 9/10, s. 20). „Kdyby rozpustili dumu, svolali by ji znovu ještě dřív než porevoluční Rakousko, které zrušilo ústavu v roce 1851 a za devět let, v roce 1860, ji restaurovalo bez jakékoli revoluce jen proto, že to vyžadovaly zájmy nejvlivnější složky vládnoucích tříd, která své hospodářství přebudovala na kapitalistické. Později, až společenský systém buržoazních vztahů dokonale zapustí kořeny, přinutí je vzájemný boj různých vrstev vládnoucích tříd rozšiřovat i u nás tak jako všude rámec volebního práva...“ (tamtéž, s. 26). „Proces začleňování Ruska do kapitalistického světa... se dovršuje i v politické oblasti. A toto dovršování vylučuje v nynějším stadiu *celospolečenské* revoluční hnutí, k jakému došlo v roce 1905“ (s. 27).

„Jestliže tedy státní moc“ (podle Larinových závěrů) „není ani zdaleka ‚skoro úplně‘ v rukou feudálních pozemkových vlastníků, pak ani boj o moc, který kapitalističtí pozemkoví vlastníci a továrníci vedou proti feudálům, se nemůže přeměnit v celospolečenský boj proti existující státní moci“ (č. 11, s. 9)... „Budovat svou taktickou linii na předpokladu příštího ‚celospolečenského rozmachu‘ by znamenalo odsuzovat se k neplodnému vyčkávání“ (tamtéž, s. 11). „Sedět na dvou židlích se nedá. Jestliže se na sociálním charakteru moci nic nezměnilo, *musí* být i úkoly a formy činnosti stejné jako dříve a nezbyvá než ‚bojovat proti likvidátorům‘. Chce-li však někdo jít dále a *budovat nové* jako náhradu, jako pokračování a povznesení starého, které se rozpadlo a je k nepotřebě, musí si do důsledků ujasnit *podmínky budování*“ (tamtéž, s. 14).

Není ten Larin naivní? Chce, aby oportunisté byli „důslední“ a „neseděli na dvou židlích“!

Redakci časopisu Vozrožděnjje to trochu vzalo dech. V čísle 9/10 prohlašuje^[143], že s Larinem nesouhlasí, a píše: „Larinovy myšlenky jsou svěží“, *avšak* „jeho články nás nepřesvědčily.“ V 11. čísle vystoupil zřejmě jménem redakce proti Larinovi V. Mirov^[58] a přiznal, že Larin a Pileckij „představují určitý *směr*, teoreticky dosud málo

rozpracovaný, avšak zcela jasně se vyjadřující“ (největší nedostatek z hlediska oportunistů!). „Larin se dotkl jen tak mimochodem,“ napsal pan Mirov, „a zcela nečekaně“ (tak vida, ten nepokojný a „zcela jasně se vyjadřující“ Larin působí svým přátelům stále nepřijemnosti!) „i jiného problému likvidátorství. Zdá se nám, že neexistuje tak úzká souvislost mezi formami výstavby strany a povahou ruské vlády, a vyhrazujeme si právo promluvit o tom samostatně“ (číslo ze 7. července 1910, s. 22).

„Samostatně promluvil“ jménem těchto „my“ už L. Martov v 1. čísle časopisu Žižň (30. srpna 1910)^[101], kde prohlásil, že se „může jen připojit“ k V. Mirovovi a k redakci (s. 4) proti Larinovi. Takže poslední slovo v celé této diskusi mezi likvidátory řekl Martov.

Podívejme se blíže na toto poslední slovo likvidátorů.

Martov jde na věc jako vždy velmi zostra a velmi... „šikovně“. V úvodu říká, že „s usilovným hledáním buržoazie, která je u moci, neboli vládnoucí buržoazie se u nás začalo hned po 3. 6. 1907“. „Režim z 3. června je režimem moci ruské obchodní a průmyslové buržoazie. Toto schéma přijímala stejně tak uvedená skupina menševických publicistů (Larin, Pileckij), jako i jejich antipodi, pravověrní bolševici, kteří v roce 1908 psali „o zrodu buržoazní monarchie v Rusku.“

Není snad tohle nejlepší ukázka „šikovnosti“? Larin vytýká Martovovi sezení na dvou židlích a zároveň přímo, bez vytáček a chytračení říká, že proti likvidátorům je třeba bojovat, jestliže se nemá přepracovat odpověď na prokleté otázky, kterou dali „pravověrní“.

Jenže Martov ve své „šikovnosti“ dělá salto a pokouší se ubezpečit čtenáře (kteří v srpnu 1910 absolutně neměli možnost vyslechnout si i druhou stranu), že „toto schéma“ „akceptoval zrovna tak Larin jako „pravověrní“!!

Tohle už je šikovnost přímo bureninovská nebo meňšikovovská⁸⁹, protože nestydatější... odchýlení se od pravdy si ani nelze představit.

„V literárních diskusích se obvykle zapomíná, kdo vlastně ‚začal‘,“ píše Martov mimo jiné ve svém článku. Pravda je, že se to stává v diskusích *literátů*, kdy nikoho ani nenapadne vypracovávat přesnou, jednoznačnou odpověď na prokleté otázky. Jenže tady *vůbec* nejde o diskusi literátů, tady nejde *ani o „diskusi“ pouze literární*, což L. Martov velmi dobře, až příliš dobře, zcela bezpečně a z první ruky ví, a přesto uvádí čtenáře časopisu *Žižň* v omyl. Martov velmi dobře ví, jak zní přesná odpověď, kterou dali a na níž trvají „pravověrní“. Martov velmi dobře ví, že Larin bojuje právě proti této odpovědi a označuje ji za „zkostnatělou šablonu“, za „stavění vzdušných zámků“ atd. Martov dobře ví, že *on sám* a všichni jeho stoupenci a kolegové odmítali přesně formulovanou odpověď „pravověrných“. Martov velmi dobře ví, „kdo vlastně začal“, kdo začal (a dokončil) vypracování přesné odpovědi a kdo se jen uškliboval a nesouhlasil, ale *žádnou* odpověď nedal a nedává.

Sotva si lze představit větší hanebnost a nesvědomitost, než je tenhle kousek L. Martova! Larin svou přímočarostí a upřímností řadil diplomaty likvidátorství do živého, když řekl (třebaže po roce a půl), že přesná odpověď je nutná. Pro pravdu se lidé nejvíce hněvají. A L. Martov se pokouší oklamat čtenáře, když líčí věc tak, jako by Larin přijímal „stejně schéma“ jako pravověrní, — přestože ve skutečnosti jde o dvě *protikladná* schémata: z Larinova schématu *vyplývá* ospravedlnění likvidátorství, ze schématu „pravověrných“ odsouzení likvidátorství.

Martov kryje svůj trik tím, že vytrhne ze „schématu“ *jedno* slovíčko, čímž překroučí celý kontext (metoda, kterou Burenin a Meňšikov ovládají přímo virtuózně). Pravověrní psali, že „v Rusku vznikla buržoazní monarchie“, tvrdí Martov, — Larin píše, že o feudalismu v Rusku je zbytečné mluvit, že státní moc už je buržoazní, — „*tudíž*“ Larinovo schéma a schéma pravověrných je „*stejně*“!! Hokus pokus vyšel, čtenář, který věří Martovovi, se napálil.

Ve skutečnosti se však ve „schématu“, lépe řečeno v od-

povědi pravověrných říká, že stará moc v Rusku „*dělá další krok na cestě k přeměně* v buržoazní monarchii“, přičemž se obhájí taková cesta kapitalistického vývoje, která „*by ponechávala* pozemkovým vlastníkům *výslovně feudálního typu* jejich moc a jejich důchody“, takže v důsledku této situace „*rozhodující* faktory hospodářského a politického života, které vyvolaly“ první krizi na začátku 20. století, „*působí i nadále*“.

Larin říká: moc *už je* buržoazní, proto o „*ponechání moci*“ feudálům mluví jen stoupenci „*zkostrnatělé šablony*“, proto „*rozhodující faktory*“ někdejšího rozmachu už *nepůsobí*, proto je třeba „*nahradit* „staré a už nepoužitelné““ něčím novým.

„*Pravověrní*“ říkají: státní moc *dělá další krok na cestě* k přeměně v buržoazní (nikoli moc obecně, nýbrž) monarchii, přičemž reálná moc zůstává, je ponechávána i nadále v rukou feudálů, takže „*rozhodující faktory*“ dřívějších tendencí, dřívějšího typu evoluce „*působí i nadále*“, a proto ti, kdo mluví o „*starém a už nepoužitelném*“, jsou likvidátoři, kteří se *ve skutečnosti* ocitli v zajetí liberálů.

Je jasné, že jsou to dvě schémata, dvě protikladné odpovědi. Jde tu o dvě odlišné *ucelené* odpovědi, z nichž plynou rozdílné závěry.

Martov žongluje à la Burenin, když říká, že v *obou* odpovědích „*se mluví*“ o „*vzniku buržoazní monarchie*“. To bychom se stejně oprávněně mohli odvolávat na to, že v *obou* odpovědích se mluví o pokračujícím kapitalistickém vývoji Ruska! Na *základě* obecného konstatování (konstatovali to všichni marxisté a všichni, kdo marxisty chtějí být), že jde o kapitalistický vývoj, *se nyní diskutuje* o jeho stupni, formě a podmínkách. Jenže Martov sem plete věci sporné a o nesporných chce diskutovat! Na *podkladě obecného* konstatování (konstatovali to všichni marxisté a všichni, kdo marxisty chtějí být), že vývoj staré moci směřuje *k přeměně v buržoazní monarchii*, se diskutuje o stupni, formě, podmínkách a průběhu této přeměny, jenže Martov sem plete věci

sporné (zda i nadále působí dřívější faktory, zda je přípustné vzdávat se starých forem atd.), aby o nesporných mohl diskutovat!

Larin nepopírá, že vývoj státní moci v Rusku se v 19. a 20. století ubírá „cestou přeměny v buržoazní monarchii“, stejně jako to dosud nepopíral *ani jeden* normální člověk, který chce být marxistou. Návrh nahradit přídavné jméno buržoazní slovem plutokratický nesprávně hodnotí *stupeň* přeměny, avšak *zásadně* se neodvažuje popírat, že skutečná „cesta“, cesta reálného vývoje *spočívá* právě v této přeměně. Ať se pokusí tvrdit, že monarchie z let 1861—1904 (tj. nesporně méně kapitalistická než současná) *není* v porovnání s Mikulášovou dobou monarchií feudální, že není *jedním* z kroků „na cestě k přeměně v buržoazní monarchii“!

Martov se to nejen nesnaží tvrdit, ale naopak „připojuje“ se k V. Mirovovi^[58], který se v polemice s Larinem odvolává právě na buržoazní charakter reforem Vitteho i reforem ze šedesátých let⁹⁰!

Ať teď čtenář sám posoudí, jak je to s „šikovností“ Mirova a Martova. Nejdřív opakují v polemice proti Larinovi argumenty, které před *půldruhým rokem* uvedli „pravověrní“ proti Martovovým a Mirovovým nejbližším přátelům, stoupcům a kolegům, a potom ujišťují čtenáře, že „schéma“ Larina a „pravověrných“ je stejné.

To není jen příklad literátství na rozdíl od politiky (protože politika vyžaduje přesné, jednoznačné odpovědi, zatímco literáti často chodí jako kočka okolo horké kaše), to je odstrašující příklad degradování literární činnosti na bureninovštinu.

Martov uvádí citovaný výrok Larina, že „pokud se nic nezměnilo atd., nezbyvá než bojovat proti likvidátorům“, a odpovídá mu:

„Až dosud jsme se domnívali, že naše úkoly jsou určovány sociální strukturou společnosti, ve které působíme, a formy naší činnosti jsou

určovány za prvé těmito úkoly a za druhé *politickými podmínkami*. Sociální povaha moci nemá proto *bezprostřední* (podtrhl Martov) vztah k vymezení našich úkolů a forem činnosti.“

To není žádná odpověď, ale nic neříkající vyhýbavá fráze. Martov se opět snaží otázku zamotat, přenést spor na jiné pole. Nejde o to, zda sociální povaha moci je *přímo* či *nepřímo* spjata s úkoly a formami činnosti. Ať je tato spjatost i *nepřímá*, to na věci nic nemění, jestliže jednou přiznáme, že jde o spjatost úzkou a nerozlučnou. A Martov se neodvažuje *ani slovem* tuto úzkou a nerozlučnou spjatost popřít. To, že poukazuje na „politické podmínky“, znamená, že jen sype čtenáři písek do očí. Stavět „sociální povahu moci“ proti „politickým podmínkám“ je stejně nesmyslné, jako stavět boty do mokra, které si lidé sami zhotovují, proti přezůvkám. Přezůvky jsou přece také boty do mokra. A jiné boty do mokra než ty, které zhotovují lidé, neexistují. Povaha moci, to jsou právě politické podmínky. A jiná povaha moci než společenská neexistuje.

Výsledkem toho všeho je, že Martov chodil kolem dokola jako kočka okolo horké kaše a zůstal Larinovi dlužen odpověď. Zůstal mu ji dlužen proto, že mu neměl co odpovědět. Larin má zcela pravdu v tom, že názor na „společenskou povahu moci“ (na její ekonomickou podstatu, máme-li to říci přesněji) je úzce a nerozlučně spjat s názory na „úkoly a formy činnosti“. Larin i „pravověrní“ si tuto spojitost uvědomují a vycházejí z ní. V názorech Martova (a jeho služebníků) tato spjatost neexistuje. Proto se z toho Martov musí nějak vykroutit a odbýt to pomocí „přezůvek“.

Poslouchejte dále :

„U těchto menševiků (Martov bere jako *příklad* Kogana^[**], Obrazování z roku 1907) probleskovala více méně jasně myšlenka postupného, takřkající organického ‚vrůstání‘ dělnické třídy do této ‚zákonné země‘*, v níž již byly zárodky ústavního uspořádání, postup-

* Někteří čtenáři možná nepochopí tento galicismus, který mi připadá krajně nevhodný. „Zákonná země“ je doslovný překlad francouzského výrazu *pays légal*, jímž se rozumějí třídy nebo skupiny či vrstvy

ného rozšiřování výsad, které 3. června získala buržoazie“ (a nebyla to „plutokracie“, že?), „na široké kruhy demokracie. Kdyby to byly opravdu základní principy dnešního ‚likvidátorství‘ v uvozovkách nebo dnešního ‚legalismu‘, měli bychom zde co dělat se skutečnou likvidací našich tradic, se skutečným legalismem povýšeným na princip, se zásadním rozchodem s celou naší minulostí. Proti takovému likvidátorství bychom se museli nekompromisně postavit... Je nám snad opravdu souzeno dívat se na to, jak se reformisté *vkřádají* do režimu obnovené tolmačovovštiny?“ A na tomto místě je Martovova poznámka: „Larina z reformistických tendencí samozřejmě (!!) nepodezírám.“

Tenhle dlouhý citát byl nutný, abychom mohli čtenáři názorně předvést Martovovy „manýry“. Martov konstatuje, že u Kogana (menševika, který soustavně spolupracuje na závažných „dílech“ s Martovem) „probleskuje více méně jasně“ reformismus. Konstatuje, že *kdyby* reformismus byl základním principem likvidátorství, byl by to „rozchod s minulostí“. Pak vychrlí halasnou, nabubřelou a efektní frázi proti „reformistům, vkřádajícím se“ atd. A skončí... čím byste řekli? — ujištěním, že Larina *samozřejmě* z reformistických „tendencí“ „nepodezírá“ !!

Přesně tak mluví Eduard Bernstein, Jean Jaurès nebo Ramsay MacDonald. Ti všichni „přiznávají“, že u některých „extrémistů“ „probleskuje“ ... něco nedobrého, reformismus, liberalismus. Ti všichni přiznávají, že *kdyby* liberalismus byl „základním principem“ *jejich* politiky, znamenalo by to „rozchod s minulostí“. Ti všichni chrlí halasné, nabubřelé a efektní fráze proti liberálům, „vkřádajícím se“ atd. A všichni končí ujištěním, že Lariny, ... promiňte, své ještě upřímnější, ještě „oddanější“ soudruhy, stoupence, přátele, kolegy a spolupracovníky „nepodezírají“ z liberálně buržoazních tendencí.

obyvatelstva, které mají zastoupení v parlamentě a na rozdíl od širokých vrstev lidu požívají ústavních výsad. Je to mimochodem příznačné pro hodnocení Martovova kolísání. Nechce uznat, že Rusko let 1908 až 1910 udělalo „další krok směrem k přeměně v buržoazní monarchii“. Avšak přiznává, že „buržoazie“ (a nikoli „plutokracie“) „dostala“ 3. 6. 1907 „zárodky ústavního uspořádání“. Pochop to, kdo můžeš!

Vtip je totiž v tom, že Larin vyložil v citovaných článcích „systém“ názorů opravdového a nefalšovaného reformismu! Popírat to znamená zapírat nos mezi očima a zbavovat pojem reformismus jakéhokoli smyslu. A budete-li „vyvracet“ Larina, „odsuzovat“ „zásadový“ reformismus, ohánět se halasnými frázemi proti „těm, co se vkrádají“, a hned vzápětí bez okolků ubezpečovat, že Larina „nepodezíráte“ z reformismu, sami sebe zcela demaskujete. Vždyť tím jen jasně dokážete, že odvoláváte-li se na své „zásadové“ nepřátelství k „zásadovému“ reformismu, jste jako ten handlř, který se vám dušuje: „Na mou duši, věřte mi, prodělám na tom kalhoty.“

Na mou duši, věřte mi: Zásadový reformismus odsuzuji, ale Larina z reformismu „nepodezírám“ (ti *podeztraví* pravověrní, to je skutečně pronárod!) a s Larinem se plně shoduji v likvidátorské praxi.

Tak vypadá „rozepsaný vzorec“ současného ruského oportunismu.

A teď se podívejte, jak s tímto vzorcem pracuje sám Martov, kterého naivní lidé (anebo ti, kteří nechápou hloubku *nového* přeskupení) dodnes považují za „stoprocentního“ ne-likvidátora:

„Taktika, kterou lze pozorovat v činnosti takzvaných ‚likvidátorů‘,“ píše Martov na s. 9—10, je „taktikou, jejímž těžištěm je legální dělnické hnutí; usiluje o jeho rozšíření v různých směrech a hledá *uvnitř* (podtrhl Martov) tohoto legálního dělnického hnutí a jedině *tam*“ — (všimněte si: a jedině tam!) — „síly pro obrodu existence strany.“

To říká L. Martov. A právě to je reformismus, *vkrádající se* do režimu obnovené tolmačovovštiny. Podtržené slovo „*vkrádající se*“ jsem převzal rovněž od Martova, neboť důležité je, že Martov citovanými slovy *fakticky* propaguje *právě* toto vkrádání. Postavte si vedle toho nevím kolik přísah a dušování, že jste proti „zásadovému reformismu“, *na věci* se tím nic nezmění. Tím, že řekl „a jedině tam“ a že mluvil o „těžišti“, Martov ve skutečnosti dokázal, že prosazuje reformistickou linii (v mimořádné situaci Ruska let

1908—1910), a dušování, slibům, ujišťování a přísahám ať si věří politická nemluvnata.

„Marxův spor s Willichem a Schapperem počátkem padesátých let minulého století se točil právě (!) kolem otázky, jaký význam mají tajné spolky a dá-li se z nich řídit politický boj... Blanquisté (ve Francii let šedesátých) „se připravovali“ na tyto události (na zhroucení bonapartismu) zakládáním tajných spolků, v nichž izolovali jednotlivé dělníky; francouzská sekce marxistů naproti tomu... šla do dělnických organizací, zakládala je, „bojovala o legalitu“ všemi prostředky...“

Jenomže ani jeden, ani druhý příklad není *přítliš* vhodný. Ve sporu mezi Marxem a Willichem v letech padesátých a mezi blanquisty⁹¹ a marxisty v letech šedesátých *vůbec nešlo o to*, mají-li se „prvky umožňující obrodu existence strany“ hledat „jedině“ v „mírumilvných, tolerovaných“ (Martov v časopisu Žižň, č. 1, s. 10) organizacích. Martov to velmi dobře ví a marně se snaží čtenáře pomýlit. V žádném z *těchto* sporů *nešlo* o „obrodu“ dělnické strany, neboť jakýpak spor o obrodu něčeho, co *do té* doby *vůbec* neexistovalo. V obou případech šlo právě o to, je-li *vůbec* nutná *dělnická* strana opírající se o *dělnické* hnutí, strana *třídní*. A právě toto popíral jak Willich, tak blanquisté šedesátých let, což Martov velmi dobře ví a marně se pokouší řečmi o tom, co je dnes nesporné, *zakamuflovat* to, co je *dnes* sporné. *Nejen* v padesátých a šedesátých letech, ale *vůbec nikdy* Marx nezastával názor, že by se „jedině“ v mírumilvných a tolerovaných organizacích měly hledat prvky umožňující obrodu nebo zrod strany, ale *dokonce ještě na sklonku let sedmdesátých*, na nesrovnatelně vyšším stupni vývoje kapitalismu a buržoazní monarchie rozpoutal spolu s Engelsem *nelítostný* boj proti německým oportunistům kvůli tomu, že likvidovali nedávnou minulost „existence strany“ v Německu, že bědovali nad „krajnostmi“, mluvili o „civilizovanějších“ formách hnutí (o „poevropštování“, řečeno slovy dnešních ruských likvidátorů) a obhajovali myšlenku, že „jedině“ v „mírumilvných a tolerovaných“ organizacích je třeba hledat „prvky umožňující obrodu“ atd.

„Shrnuji,“ píše Martov. „K teoretickému zdůvodnění a politickému ospravedlnění toho, co teď dělají menševici, kteří zůstali věrni marxismu, zcela postačí fakt, že nynější režim je vnitřně rozporuplnou kombinací absolutismu s konstitucionalismem a že dělnická třída Ruska je již natolik vyzrálá, aby podobně jako dělníci ve vyspělých západních zemích využila Achillovy paty rozporů tohoto režimu.“

Tato Martovova slova („zcela postačí“) — *zcela postačí*, abychom to mohli shrnout i my. Za „zcela postačující“ považuje Martov to, co uznávají i kadeti i část oktábristů. Vždyť právě *Reč* v lednu 1911 formulovala otázku tak^[216], jak to v srpnu 1910 navrhol Martov: jako rozporuplnou kombinaci konstitucionalismu a antikonstitucionálnosti; jsou zde dva tábory — pro ústavu a proti ní. Martovovi „zcela postačí“ to, co *zcela postačí listu Reč*. Po marxismu nikde ani *památky*, všechen marxismus se vypařil a byl nahrazen liberalismem. Marxistovi v *žádném případě* „nestačí“, že u nás existuje „rozporuplná kombinace“. Marxismus začíná teprve tam, kde začíná uvědomění a pochopení toho, že tato pravda nestačí, že obsahuje pouhé zrnko pravdy, že zastírá hloubku rozporů, přikrášluje skutečnost a odmítá jediné možné prostředky k nalezení východiska ze situace.

„Rozporuplná kombinace“ starého režimu s konstitucionalismem existuje nejen v dnešním Rusku, ale i v současném Německu a dokonce i v dnešní Anglii (Sněmovna lordů, nezávislost koruny na zástupcích lidu v zahraniční politice atd.). Ptáme se, jaké stanovisko *reálně* (tj. nezávisle na zbožných přáních a loajálních projevech) zastává politik, který prohlašuje, že Rusům „zcela postačí“ uzнат to, co platí i o Německu a o Anglii? Takový politik *reálně* zastává stanovisko *liberála*, kadeta. Ani poněkud důslednější buržoazní demokrat nemůže zastávat a nezastává u nás takové stanovisko. *Poslední* Martovovo slovo, jeho závěrečná *formulace* shrnující celou diskusi mezi likvidátory, je pozoruhodně přesným, překvapivě jasným a podivuhodně uceleným vyjádřením *liberálních* názorů hláсанých pod údajně marxistickým přaporem.

Když liberálové — a nejen kadeti, ale i část okřabristů — říkají, že pro teoretické zdůvodnění a politické ospravedlnění naší činnosti *zcela postačí* uznat vnitřně rozporuplnou kombinaci starého režimu s konstitucionalismem, pak jsou věrni sami sobě. Těmito slovy skutečně přesně formulují liberální vzorec, vzorec liberální politiky let 1908—1910 (ne-li let 1906—1910). Marxista však projevuje svůj marxismus jedině tehdy a do té míry, nakolik je schopen vysvětlit *nedostatečnost a nesprávnost* tohoto vzorce, který nebere v úvahu to specifické, čím se „rozpor“ v Rusku zásadně, radikálně liší od rozporů v Anglii a v Německu. „Zcela postačí přiznat, že u nás je v rozporu s konstitucionalismem velmi mnoho věcí,“ říká liberál. „To ovšem zdaleka nestačí,“ odpovídá marxista. „Musíme si uvědomit, že nemáme elementární, základní, kardinální, podstatnou a nezbytnou základnu *pro* konstitucionalismus‘ *jako takový*. Základním omylem liberalismu je právě tvrzení, že tuto základnu máme, jenže my ji nemáme, a tento omyl vysvětluje bezmocnost liberalismu a lze jej vysvětlit bezmocností buržoazního estétství.“

Přeložíme-li tuto politickou antinomii do jazyka ekonomie, můžeme ji formulovat takto. Liberál se domnívá, že cesta ekonomického (kapitalistického) vývoje je už dána, určena, vymezena a že jde o odstranění překážek a rozporů z *této* cesty. Marxista se domnívá, že tato daná cesta kapitalistického vývoje nás *bez ohledu na* tak nesporné buržoazní pokroky v ekonomickém vývoji, jako byl 9. listopad 1906 (nebo 14. 6. 1910), jako je III. дума apod., dosud nevyvádí ze slepé uličky a že existuje *jiná* cesta *rovněž* kapitalistického vývoje, cesta, kterou se dá dojít na cestu hlavní, cesta, na kterou musíme upozorňovat, kterou musíme propagovat, připravovat, obhajovat a prosazovat přes všechno kolísání, přes všechnu nedůvěru a malomyslnost liberalismu.

Martov polemizuje s Larinem tak, jako by sám byl mnohem „levější“ než on. A mnoho naivních lidí se tím dá

oklamat a řekne: Jistě, Potresov, Levickij a Larin jsou likvidátoři, to ano, jsou to krajní pravičáci, asi jako naši Rouanetové, ale Martov? Martov přece není likvidátor! A zatím efektní Martovovy fráze proti Larinovi, proti vkrádajícím se reformátorům mají jen odvést pozornost, neboť Martov svým *závěrem*, svým posledním slovem, svým resumé Larina *právě* podporuje. Martov není o nic „levější“ než Larin, je jen diplomatictější a bezzásadovější, umí se šikovněji schovat za pozlátko zdánlivě „marxistických“ slovíček. Martovův závěr, že „zcela postačí“ uznat rozporuplnou kombinaci, je přesně tím *potvrzením* likvidátorství (a liberalismu), které Larin potřebuje. Larin však chce tento závěr ospravedlnit, dokázat, domyslet do konce, povýšit ho na princip. A Martov říká Larinovi, jako říkal Vollmar, Auer a jiní oportunističtí „harcovníci“ mladému oportunistovi Eduardu Bernsteinovi: „Milý Larine... totiž: milý Edouši, ty jsi ale osel! O tom se nemluví, to se jen dělá.“ „Milý Larine, nám dvěma ‚zcela postačí‘ likvidátorská praxe, nám ‚zcela postačí‘, když jako liberálové přiznáme rozpornost starého režimu a konstitucionalismu, ale proboha, dál už nechoďte, už nic ‚neprohlubujte‘, nehleďte jasné a nekompromisní zásady, nepokoušejte se hodnotit ‚současnou situaci‘, protože to nás oba demaskuje. Jednejme, ale nemluvme o tom.“

Martov učí Larina být oportunistou.

Na dvou židlích se sedět nedá, říká Larin Martovovi a dožaduje se principiálního objasnění a ospravedlnění likvidátorství, které je jim oběma tak drahé.

„Co jste to za oportunistu, když nedovedete sedět na dvou židlích? Co jste to za oportunistu, když se domáháte, abychom principiálně, přesně, jednoznačně a jasně zdůvodnili praxi? Pravý oportunist musí umět sedět na dvou židlích, musí umět obhájit ‚taktiku jako proces‘ (vzpomeňte si na Martynova^[106] a Kričevského^[72] z doby kolem roku 1901), musí plout po proudu, zahlazovat stopy a vyhnout se každé zásadovosti. Bernstein teď přece (po lekcích Voll-

marových, Auerových atd.) umí být revizionistou a *nenavrhuje* žádné změny v *pravověrném* erfurtském profession de foi⁹². A my dva také musíme umět být likvidátory a *nenavrhovat* žádné změny v oficiální odpovědi *pravověrných* (z roku 1908) na „prokleté otázky“ současnosti⁹³[¹⁰³]. Abyste byl skutečným oportunistou, drahý a milý Larine, to *se* musíte doopravdy, veškerou svou činností i charakterem práce *vkrádat*, ale veřejně, před lidmi, v projevech a v tisku nesmíte hledat teorie, které by toto *vkrádání* ospravedlňovaly, ale naopak musíte co nejhlasitěji nadávat těm, co se vkřádají, a co nejhorlivěji se dušovat a zapřísahat, že my k nim nepatříme.

Larin se odmlčel. V hloubi duše musel patrně uznat, že Martov je obratnější diplomat a rafinovanější oportunista.

Ještě z jedné stránky se musíme podívat na závěrečný Martovův výrok: „Zcela postačí“ uznat rozporuplnost kombinace starého režimu s konstitucionalismem. Srovnajte si tento výrok s *proslulým* výrokiem V. Levického⁹³: „*Nikoli* hegemonie, *ale* třídní strana“ (Naša zarja, č. 7). V tomto výroku Levickij (= Larin časopisu Naša zarja) jen přímočařeji, otevřeněji a zásadověji vyslovil to, co zamotal, zakamufloval a vybranými slovy zamaskoval Potresov, když pod vlivem Plechanovových ultimát *upravoval* a předělával svůj článek *proti* hegemonii.

Formulace Martova a formulace Levického jsou jen dvě strany téže mince. Martovovi, který se tváří, že nechápe souvislost mezi myšlenkou hegemonie a otázkou likvidátorství, vysvětlíme tento problém v našem dalším článku.

P. S. Tento článek už byl v sazbě, když jsme dostali 2. číslo časopisu Dělo žizni, v němž byl uveřejněn závěr článku J. Larina Napravo a kolem⁷⁷. Larin vysvětluje reformismus, z něhož L. Martov J. Larina „samozřejmě nepodezírá“, v novém likvidátorském časopise stejně jasně

jako dříve. Omezíme se prozatím na *podstatu* reformistického programu:

„Bezradnost a nejistota, kdy lidé prostě nevědí, co mohou čekat od zítřka, jaké úkoly si mají vytyčit, to je to nejasné očekávání něčeho, to jsou ty mlhavé naděje, buď že se bude opakovat revoluce, anebo že „se uvidí“. Naším nynějším úkolem není neplodně čekat se založenými rukama, ale vstěpovat širokým vrstvám hlavní myšlenku, že v nynějším novém historickém období života v Rusku se dělnická třída musí zorganizovat ne „pro revoluci“, ne pro „očekávání revoluce“, ale zcela jednoduše pro tvrdou a plánovitou obranu svých specifických zájmů ve všech oblastech života; aby si nashromáždila a vyškolila vlastní síly pro tuto mnohostrannou a složitou činnost; aby tímto způsobem vychovávala k socialistickému uvědomění a zvyšovala ho; aby se uměla orientovat — a ubránit! — ve složitých vzájemných vztazích mezi společenskými třídami v Rusku, a zejména při jeho nadcházející konstituční obrodě, až se feudální reakce zcela nutně sama hospodářsky vyčerpá“ (s. 18).

Tato tiráda přesně vyjadřuje celkový duch a veškerý smysl Larinova „programu“ i *všech* likvidátorských výplodů časopisů Naša zarja, Vozrožděnije, Dělo žizni aj., až po Martovovo „zcela postačí“, které jsme právě rozebrali. Tato tiráda má vyloženě a výhradně reformistický charakter. Nemůžeme se jí teď zabývat; nemůžeme ji zde rozebírat tak podrobně, jak si zaslouží. Omezíme se proto na stručnou poznámku. Levicoví kadeti, bezpartijní socialisté, maloburžoazní demokrati (jako jsou třeba „lidoví socialisté“⁹⁴) a reformisté z řad těch, kdo by chtěli být marxisty, propagují mezi dělníky program: shromážďujte síly, vychovávejte se, vzdělávejte se, braňte své zájmy *jen a jen proto*, abyste obstáli při příští konstituční obrodě. Tento program omezuje, zužuje a okleštuje politické úkoly dělnické třídy v letech 1908—1911 právě tak, jako ekonomisté okleštovali tyto úkoly v letech 1896—1901. Staří ekonomisté obelhávali i ostatní, když se tak rádi odvolávali na Belgii (převahu reformismu u Belgičanů nedávno objasnily výborné práce de Mana a Brouckèra^[275]); k těmto pracím se ještě vrátíme); neekonomisté, tj. likvidátoři, se rádi odvolávají na to,

že Rakousko získalo ústavu roku 1867 pokojnou cestou. Staří ekonomisté i naši likvidátoři si vybírají takové příklady, případy i epizody z dějin dělnického hnutí a demokracie v Evropě, kdy dělníci bývali z různých důvodů slabí, neuvědomělí, závislí na buržoazii, a tyto případy pak dávají Rusku za vzor. Jak ekonomisté, tak likvidátoři jsou nositeli buržoazního vlivu mezi proletariátem.

Mysl, č. 4
březen 1911
Podepsán V. Iljin

Podle textu Mysli

Ve 2. čísle časopisu Naša zarja formuluje pan B. Bogdanov v článku Výsledky sjezdu řemeslníků^[12] své závěry takto:

„Snaha skoncovat se starou ilegální prací a zahájit období skutečně veřejné společenské a politické činnosti — to je pro poslední období našeho dělnického hnutí nové a typické“ (s. 73). „V době zvýšené aktivity veřejného života, v předvečer doplňovacích voleb v Moskvě a všeobecných voleb do IV. státní dumy je zvláště silně pocítován naprosto nedostatečný vliv politicky organizované části proletariátu. Veškerá práce, kterou v posledních letech vykonali organizovaní dělníci, směřuje k obrození této samostatné politické síly. Všichni účastníci tohoto hnutí — ať už vědomě či nevědomky — se stávají aktivisty této obrozující se strany proletariátu. A úkolem jeho organizované části není ani tak urychlovat toto hnutí, předčasně mu dávat určitou formu a tuto formu upevňovat, jako spíš napomáhat jeho vývoji a co největšímu rozmachu tím, že do něj zapojí co nejširší masy a energicky skoncuje s nečinností v ilegálních organizacích, s jejich ubíjejícím ovzduším“ (s. 74—75).

Až dosud jsme se s podobnými nářky nad „ubíjejícím“ ovzduším a s podobným hysterickým pokřikem a voláním, aby se s ním „skoncovalo“, setkávali jen v listech typu Novoje vremja nebo snad ještě ve výplodech takových rozhněvaných liberálních renegátů, jako je pan Struve a spol. Až dosud se slušnější, poctivější politický tisk držel pravidla neútočit z určitých tribun na to, co z nich nelze hájit. A dnes už druhý rok likvidátorský spolek, k němuž patří pánové B. Bogdanov, Levickij, Potresov atd., úspěšně „překonává“ tento zastaralý demokratický předsudek a soustavně si vybírá pro své výzvy k „energickému skoncování“ atd. právě a jedině takové tribuny, na kterých mají likvi-

dátoři na tuto otázku zajištěn monopol. Nám nezbyvá nic jiného než tento „předem plánovaný“ boj proti „ubíječícímu ovzduší“ sledovat a bojovníky stavět na pranyř.

Páni B. Bogdanovové, Levičtí a Potresovové falšují fakty, když tvrdí, že dělníci chtějí vystupovat veřejně, a vyzovují z toho *svůj* závěr, že *dělníci* chtějí skoncovat s „ubíječícím ovzduším“. Počítají přitom s tím, že my, odpůrci likvidátorství, nemůžeme uvést fakty, které jsou pánům Bogdanovům známy a které dosvědčují, že dělníci vystupující veřejně na různých sjezdech jsou *roztrpčeni na inteligenci*, která navrhuje s ním „skoncovat“. Počátkem roku 1911 se stejně energicky dělníci snaží — budiž řečeno k jejich velké cti — veřejně politicky pracovat, jako se o to snažili například začátkem roku 1905, avšak ani tehdy, ani dnes se *dělníci* proti „ubíječícímu ovzduší“ nestavěli a „skoncovat“ s ním nechtěli a nechtějí. O úsilí „energicky skoncovat“ lze právem hovořit jen jako o úsilí inteligence inklinující k renegátství.

Ať se čtenář skutečně důkladně zamyslí nad následujícím faktem. Skupina publicistů stále víc mluví — zejména od ledna roku 1910 — o „*snaze skoncovat se starým*“ a „*zahájit období skutečně veřejné politické činnosti*“. Jen za uvedené období vydala tato skupina přes dvacet čísel *svých* časopisů (Naša zarja, Vozrožděnije, Žizň, Dělo žizni), nemluvě o jednotlivých knihách, brožurách a článcích v časopisech a novinách, které nemají specificky likvidátorský charakter. Jak se tedy mohlo stát, že ti, kteří se tak horlivě věnovali publicistické činnosti a tak přesvědčivě tvrdí, že se musí energicky „skoncovat se starým“ a „zahájit období skutečně veřejné politické činnosti“, se až dosud *sami*, ve *své vlastní skupině* neodhodlali, neměli dost odvahy „energicky skoncovat“ se „starým“ a „zahájit období skutečně veřejné politické činnosti“, proč nevystoupili s programem, s platformou, s taktikou, které by „energicky skoncovaly“ s „ubíječícím ovzduším“?

Co je to za komedii? Co je to za pokrytectví? Mluvit

o „obrození politické síly“ a bouřit proti „ubíjejícímu ovzduší“, žádat, aby se *skoncovalo* se starým, propagovat „skutečně veřejnou politickou činnost“ — a přitom nenahradit toto staré *žádným* programem, *žádnou* platformou, *žádnou* taktikou a *žádnou* organizací! Jak to, že naši legalisté, kteří chtějí být marxisty, nemají ani tolik politické poctivosti jako páni Pešechonovové a jiní publicisté z časopisu *Russkoje bogatstvo*⁹⁵, kteří už mnohem dříve (od roku 1905—1906) začali mluvit o ubíjejícím ovzduší a o nutnosti „zahájit období skutečně veřejné politické činnosti“ a kteří *jednali tak, jak mluvili*, skutečně „energicky skoncovali se starým“, skutečně vystupovali s „veřejným“ programem, s „veřejnou“ platformou, taktikou a organizací?

Poctivost v politice je výsledkem síly, pokrytectví je výsledkem slabosti. Páni Pešechonovové a spol. jsou mezi narodniky silní, a proto vystupují doopravdy „otevřeně“. Páni B. Bogdanovové, Levičtí, Potresovové a spol. jsou mezi marxisty slabí, na každém kroku narážejí na odpor uvědomělých dělníků, a proto se přetvařují, schovávají a netroufají si *vystoupit otevřeně* s programem a taktikou „skutečně veřejné politické činnosti“.

Páni Pešechonovové a spol. mají mezi narodniky tak dobrou pozici, že nabízejí své zboží pod vlastní firmou. Páni B. Bogdanovové, Levičtí, Potresovové a Martovové mají mezi marxisty tak špatnou pozici, že jsou nuceni prodávat své zboží pod cizí firmou. V intelektuálském plátku *Naša zarja* kurážně vykřikují: „hierarchie“ neexistuje, „energicky skoncovat se starým“, „zahájit období skutečně veřejné politické činnosti“. Ale před dělníky si náš likvidátor počíná v duchu přísloví: Na slabého si troufá, silného se bojí.

Naši hrdinové, kteří tak nadšeně velebí „veřejnou politickou činnost“, jako naschvál *nevystupují* před dělníky *veřejně*, nenavrhují *žádný* legální program, taktiku, organizaci. Z toho všeho pramení moudrá diplomacie pana

B. Bogdanova, který radí „nevést předčasně“ hnutí ke skutečně veřejné politické činnosti, „nedávat mu předčasně“ určitou formu. Vypadá to tak, že se pan Bogdanov pokusil *formulovat* před dělníky své likvidátorské plány, ale spálil se. Inteligent s náběhem k renegátství narazil na odpor dělníků, kteří si i při svých omylech počínají poctivěji, žádají přímou odpověď („Skoncovat se starým? Tak vystupujte s tím vaším novým otevřeně a poctivě!“) A pan B. Bogdanov se utěšuje jako ta liška z Krylovovy bajky^[73]: Jsou to kyselé hrozny! Není třeba předčasně věci konkretizovat — se starým skoncujme, ale tak, abychom se před dělníky mohli ohánět starými hesly — s novými nepospíchejme!

Řeknete si: Tohle přece znamená sedět na dvou židlích! Jenže to je právě podstata každého oportunistu. Právě v tom se projevuje povaha dnešního buržoazního inteligenta, který *si hraje* na marxismus. Pan Struve si hrál na stoupence marxismu v letech 1894—1898. Páni B. Bogdanovové, Levičtí a Potresovové si hrají na stoupence marxismu v letech 1908—1911. Tehdejší „ekonomisté“ a dnešní likvidátoři jsou nositeli stejného buržoazního vlivu na proletariát.

Mysl, č. 4
březen 1911

Podle textu Mysli

Pověstná „vládní krize“ a volba nového předsedy Státní dumy⁹⁶ poskytly další materiál k otázce, jakou sociální povahu a politický význam má strana kadetů a strana okťabristů. Ruská, abych tak řekl, liberální buržoazie se snad už po sté nebo po tisíci znovu ukázala ve své pravé podobě. Z denního tisku a z předchozího čísla časopisu *Zvězda*^[153, 175] už čtenář ví, jak se projevila. Přesto však nebude na škodu, když si to poněkud shrneme, už proto, že náš nejrozšířenější kadetský tisk si docela rád „zaryje“ do okťabristů, ale nerad se zabývá *výsledky* svého vlastního jednání.

Připomeňme si, jaký postup zvolila strana „svobody lidu“ při volbách nového předsedy Státní dumy. 21. března^[47] si Reč pospíšila oznámit: „Frakce svobody lidu se rozhodla hlasovat pro M. Alexejenka^[247], bude-li kandidovat na funkci předsedy Státní dumy. Bude-li však kandidovat Rodzjanko, bude frakce hlasovat proti.“ Konstituční „demokrati“ nabízejí své služby „levicovým“ okťabristům. A nejen to. Úvodník Reči z téhož dne prohlašuje, že Alexejenko je muž „všeobecně vážený“, a snaží se zastávat stanovisko *celé* Státní dumy: Podpoří-li pravice kandidáta okťabristické většiny (tj. kandidaturu Alexejenka), pak se možná Státní дума „vrátí k oné jednomyslnosti“, s jakou zpočátku přijala kandidaturu Chomjakova. „Tato дума si uvědomuje mimořádnou vážnost situace.“

To napsala Reč. „Opravdu celá дума“ — nic víc, nic máň. To by se mělo častěji připomínat při volbách do IV. dumy!

Kadeti velmi dobře vědí, že pravice zásadně hájí zvůli dumy, že nacionalisti ospravedlňují a obhajují Stolypina a porušování článku 87[²³]. A přesto jen kvůli hlasování pro Alexejenka jsou ochotni na všechno zapomenout a prohlásit „opravdu celou dumu“ za jednomyslnou, i když také velmi dobře vědí, že dělničtí poslanci se *v žádném případě* nedají na „jednomyslnost“ III. dumy nachytat, tak jako se na ni nedali nachytat při volbě Chomjakova.

Věc je jasná: dělnické poslance a trudoviky kadeti nepočítají. Bez nich, zato však s pravicí, s Markovem II. a Puriškevičem, je III. дума „opravdu celá“. *To je názor listu Reč*. A tato jeho úvaha správně vede dělicí čáru, kterou tak často a tak mnozí chápali obráceně: je to dělicí čára mezi feudály a buržoazií (i tou „nejliberálnější“, tj. kadetskou) na jedné straně, a mezi rolníky a dělníky, tj. demokracií na druhé straně. Bez demokracie, ale s pravicí jsme „opravdu celá дума“, říkají kadeti. To znamená, že kadeti lid obehlávají, když si říkají demokraté. To znamená, že pro kadety jsou feudálové i buržoazie „my“, kdežto všichni ostatní se už neberou v úvahu.

Tak nevýznamná otázka, jako je volba nového předsedy Státní dumy, tedy znovu připomněla jednu velmi závažnou pravdu, že kadeti *nejsou* demokraté, ale umírnění liberální buržoové, kteří jen touží po „jednomyslnosti“ „celé“ sněmovny zarytých reakcionářů a oktábristů. *Konkurovat* oktábristům — takový je smysl „boje“ kadetů proti nim. Kadeti bojují proti oktábristům, to je nesporné. Avšak nebojují proti nim jako představitelé třídy, jako představitelé širších vrstev obyvatelstva proto, aby svrhli starou moc, jíž se oktábristé přizpůsobují, ale jako jejich *konkurenti*, kteří se také chtějí přizpůsobit *této* moci, také chtějí sloužit zájmům *této* třídy, chránit ji před požadavky širších vrstev obyvatelstva (demokracie vůbec, a zvláště proletářské). Přizpůsobit se této moci, jenže trochu jinak — o to kadetům jde, v tom je podstata jejich politiky, politiky liberálních buržoů. A toto konkurování oktábristům, boj o *jejich* místo dodává

boji kadetů zvláštní „ostrost“. Tím lze vysvětlit *zvláštní nepřátelství* pravice a okřabristů vůči kadetům, nepřátelství zvláštního druhu: „tamti“ (demokraté) nás zničí, „tito“ (kadeti) nás odsunou z prvního místa na druhé; první perspektiva vyvolává zásadní, nesmiřitelný boj na život a na smrt; druhá perspektiva je důvodem k boji o *pořadí*, k závodům v intrikaření, k soupeření v metodách, jak si získat tuto většinu skládající se ze statkářů a buržoazie nebo jak získat důvěru této staré moci.

Obraz III. dумы v den voleb nového předsedy nám tento rozdíl názorně ukázal.

Kadetský kronikář událostí „v parlamentních kruzích“ pokračuje v Reči z 23. března ve chvalozpěvu na Alexejenka: „Je to člověk zcela nezávislý“ (a přitom to je okřabrista, kterému byl tak po chuti 3. červen!), „je si dobře vědom vlastní důstojnosti“ atd. atd.

Takové je tedy kadetské měřítko přísné zákonnosti: neprotestovat proti 3. červnu, ale nesouhlasit se 14. březnem. Připomíná to americké přísloví: Jestliže ukradneš kousek chleba, pošlou tě do kriminálu, ale když ukradneš železnici, zvolí tě senátorem.

Pan Litovcev, který vede v Reči rubriku *Z parlamentních kruhů*^[95], napsal 23. března, že levicovní okřabristé a kadeti byli „nejméně polovinu dne jako na jehlách: co když zničehonic bude souhlasit“ (Rodzjanko, který se tvářil, že kandidovat nechce).

Kadeti přece musí *ostře* bojovat proti svým odpůrcům, když jde o otázku, která se tak úzce a bezprostředně dotýká *celé* III. dумы: „Co když Rodzjanko bude zničehonic souhlasit?!“

A Rodzjanko souhlasil. Volby skončily tak, že pravice i nacionalisti se vesele smáli a nadšeně tleskali. „Levicovní“ okřabristé a *kadeti* zarytě mlčeli, neustále mlčeli: prohráli zápas v aréně, do níž sami vstoupili. Nemohli se radovat, *museli* mlčet. „Na znamení protestu“ kadeti hlasovali pro nacionalistu Volkonského. Demokraté a jedině demokraté

prohlásili nahlas, přímo a jasně, že se voleb nového předsedy III. dумы nezúčastní a že veškerou odpovědnost za „celou činnost III. dумы“ (podle slov Vojlošnikova) odmítají.

V den voleb *promluvili* na 86. zasedání dумы, při zápase konkurentů, jedině předseda III. dумы Rodzjanko a Bulat s Vojlošnikovem. Ostatní mlčeli.

Vojlošnikov jménem všech svých kolegů z frakce správně poukázal na to, že kadeti „vzhledem ke svému politickému postavení vždycky vkládali veškeré naděje do bloků uvnitř dумы“, a vysmál se jim jako důvěřivým liberálům.

Politické postavení kadetů a jeho zvláštnosti jsou dány třídní povahou této strany. Je to protidemokratická liberálně buržoazní strana. Proto „vždycky skládají veškeré naděje do bloků uvnitř dумы“. Je to správné v dvojím smyslu: za prvé proto, že se zde proti tomu, co je uvnitř dумы, klade to, co je mimo dumu, a za druhé proto, že se zde mluví o „bloku“ těch sociálních sil, těch tříd, které představují „celou“ III. dumu.

V souvislosti se zvolením Rodzjanka, které znamenalo vítězství nacionalistů, jedině dělničtí poslanci a trudovici přednesli prohlášení, které *nekalkuluje* s bloky „uvnitř dумы“, prohlášení charakterizující vztah demokracie, a zejména proletářské demokracie k *celé* III. dumě, k 3. červnu, k oktábristům a kadetům dohromady. Toto prohlášení je dobrým upozorněním pro Rodzjanka a celou „jeho“ většinu, je dobrou výstrahou pro liberální opozici, která je „odpovědná“ III. dumě a původcům 3. června, od politických stran „odpovědných“ někomu jinému.

Zvězda, č. 16
2. dubna 1911
Podepsán V. Iljin

Podle textu Zvězdy

U C T Ě N Í P A M Á T K Y K O M U N Y

Od vyhlášení Pařížské komuny uplynulo čtyřicet let. Podle tradičního zvyku uctil francouzský proletariát památku bojovníků revoluce z 18. března 1871 shromážděními lidu a manifestacemi. Koncem května zase položí věnce na hroby zastřelených komunardů, obětí strašného „májového týdne“ a nad jejich hroby zase složí přísahu, že bude neúnavně bojovat, dokud plně nezvítězí jejich ideje, dokud se důsledně nenaplní jejich odkaz.

Proč vlastně francouzský proletariát, a nejen on, ale i proletariát na celém světě uctívá v bojovnicích Pařížské komuny své předchůdce? Jaké dědictví nám Komuna zanechala?

Komuna vznikla spontánně, nikdo ji záměrně a plánovitě nepřipravoval. Neúspěšná válka s Německem, útrapy za blokády, nezaměstnanost proletariátu a ožebračování maloburžoazie, pobouření mas proti nejvyšším třídám a proti zcela neschopné vrchnosti, hrozivé vření mezi dělnictvem, které bylo nespokojeno se svým postavením a toužilo po jiném uspořádání společnosti, reakční složení Národního shromáždění vyvolávající obavy o osud republiky — to všechno dohromady a mnoho dalších skutečností se pro pařížské obyvatelstvo stalo podnětem k revoluci z 18. března, která nečekaně předala moc národní gardě, dělnické třídě a maloburžoazii, jež se k ní přidala.

To bylo v dějinách něco nevídaného. Až dosud měli moc v rukou obvykle statkáři a kapitalisté, přesněji jejich zmocněnci, kteří tvořili takzvanou vládu. Jenže po revoluci z 18. března, když vláda pana Thierse uprchla z Paříže

se svým vojskem, policií a úřednictvem, stal se pánem situace lid a moci se chopil proletariát. Avšak kapitálem hospodářsky ztotočený proletariát nemůže v soudobé společnosti politicky vládnout, dokud nerozbije okovy, jimiž je ke kapitálu připoután. Proto také muselo dostat hnutí Komuny socialistické zabarvení, to znamená muselo začít usilovat o svržení nadvlády buržoazie, nadvlády kapitálu, o rozbití samých *základů* soudobého společenského zřízení.

Zpočátku bylo toto hnutí velmi nesourodé a nevyhraněné. Přidali se k němu i vlastenci, kteří doufali, že Komuna obnoví válku proti Němcům a dovede ji ke zdárnému konci. Podpořili je i drobní obchodníci, kterým hrozil bankrot, nebude-li prodloužena splatnost směnek a nájemného (což jim vláda nechtěla povolit, zato však jim to povolila Komuna). A konečně v začátcích s hnutím částečně sympatizovali i buržoazní republikáni, kteří se obávali, že reakční Národní shromáždění („vesničtí zbohatlíci“, zdivočelí statkáři*) obnoví monarchii. Hlavní úlohu v tomto hnutí však přirozeně hráli dělníci (hlavně pařížští řemeslníci), mezi nimiž se v posledních letech druhého císařství šířila účinná socialistická propaganda a z nichž mnozí patřili dokonce k internacionále⁹⁷.

Jedině dělníci zůstali Komuně věrni až do konce. Buržoazní republikáni a drobná buržoazie od ní brzy odpadli. Jedny postrašil revolučně socialistický, proletářský charakter hnutí, druhí rezignovali, když viděli, že je odsouzeno k neodvratné porážce. Jedině francouzští proletáři nebojácně a neúnavně podporovali *svou* vládu, jedině oni bojovali a umírali za tuto vládu, to znamená za osvobození dělnické třídy a za lepší budoucnost všech pracujících.

Komuna, včerejšími spojenci opuštěná a nikým nepodporovaná, musela být poražena. Celá buržoazní Francie, všichni statkáři, burzovní spekulanti, továrníci, všichni velcí i malí zloději, všichni vykořisťovatelé se proti ní spojili.

* Viz poznámku na s. 31. *Čes. red.*

Této buržoazní koalici podporované Bismarckem (který propustil z německého zajetí 100 000 francouzských vojáků, aby pokořili revoluční Paříž), se podařilo poštvat proti pařížskému proletariátu neuvědomělé rolníky a drobnou vesnickou buržoazii a sevřít polovinu Paříže železnou obručí (druhou polovinu obléhala německá armáda). V některých velkých francouzských městech (v Marseille, Lyonu, Saint-Étienne, Dijonu a jiných) se dělníci rovněž pokusili uchopit moc, vyhlásit komunu a jít Paříži na pomoc, avšak tyto pokusy velmi brzy ztroskotaly. A tak Paříž, která první vztyčila prapor proletářského povstání, zůstala osamocena a odsouzena k nevyhnutelné porážce.

K vítězství sociální revoluce jsou nezbytné nejméně dvě podmínky: vysoký stupeň rozvoje výrobních sil a připravenost proletariátu. V roce 1871 však obě tyto podmínky chyběly. Francouzský kapitalismus ještě nebyl dostatečně rozvinut a Francie byla tehdy převážně maloburžoazní zemí (zemí řemeslníků, rolníků, drobných obchodníků aj.). Kromě toho zde nebyla ani dělnická strana, dělnická třída neměla průpravu a delší praxi a ve své převážné většině si ani docela jasně neuvědomovala své úkoly a nevěděla, jak je uskutečnit. Proletariát nebyl ani řádně politicky organizován, neexistovaly větší odborové ani družstevní organizace...

Avšak to hlavní, co Komuně chybělo, byl čas, možnost nabrat dech, pustit se do realizace svého programu. Ještě se nestačila dát do práce, když versailleská vláda podporovaná veškerou buržoazií zahájila proti Paříži vojenské operace. A Komuna musela především myslet na sebeobranu. Až do samého konce, který nastal ve dnech 21.—28. května, neměla čas na něco jiného vůbec pomýšlet.

Avšak navzdory tak nepříznivým okolnostem, navzdory svému krátkému trvání stačila Komuna učinit několik opatření, která dostatečně charakterizují její pravý smysl a cíl. Komuna nahradila pravidelnou armádu, tento slepý nástroj v rukou vládnoucích tříd, všeobecným ozbrojením

lidu a vyhlásila odluku církve od státu, zrušila kongruu (státní platy kněží) a dala školství zcela světský charakter, čímž zasadila mocný úder četníkům v sutanách. Přímo v sociální oblasti stačila udělat jen málo, avšak i to málo dost jasně svědčí o tom, že byla vládou lidovou, dělnickou: byla zakázána noční práce v pekárnách, zrušen pokutový systém, toto uzákoněné okrádání dělníků, a konečně byl vydán významný dekret (nařízení), podle něhož všechny majiteli opuštěné nebo uzavřené továrny, závody a dílny byly předány dělnickým výrobním družstvům, aby v nich byla obnovena výroba. A Komuna jako by chtěla zdůraznit, že je vládou skutečně demokratickou a proletářskou, nařídila, že platy úředníků včetně nejvyšších nesmějí být vyšší než běžná dělnická mzda a v žádném případě nesmějí překročit 6000 franků ročně (necelých 200 rublů měsíčně).

Všechna tato opatření dost jasně svědčila o tom, že Komuna smrtelně ohrožuje starý svět založený na zotročování a vykořisťování. A tak dokud na pařížské radnici vlál rudý prapor proletariátu, nemohla buržoazní společnost klidně spát. Když se konečně organizovaným vládním silám podařilo nad špatně zorganizovanými silami revoluce zvítězit, bonapartističtí generálové, kteří od Němců utrpěli porážku, ale vůči svým poraženým krajanům projevovali velkou odvahu, tito francouzští Rennenkampfové a Melle-rové-Zakomelští* zorganizovali takovou krvavou řež, jakou Paříž dosud nezažila. Na třicet tisíc Pařížanů tato zdivočelá soldateska povraždila, na pětáctyřicet tisíc jich bylo zatčeno a mnoho z nich později popraveno, tisíce byly poslány na nucené práce a do vyhnanství. Paříž ztratila na sto tisíc svých synů, mezi nimiž byli nejlepší dělníci všech profesí.

Buržoazie byla spokojena. „Teď je socialismu nadlouho odzvoněno!“ prohlásil její vůdce, krvelačný trpaslík Thiers po krvavé lázni, kterou se svými generály připravil paříž-

* Jde o carské generály, kteří v roce 1905 pomocí trestních výprav brutálně potlačili revoluční hnutí na Sibíři. *Čes. red.*

skému proletariátu. Tito buržoazní havrani však krákali předčasně. Přibližně šest let po porážce Komuny, kdy ještě mnoho jejích bojovníků trpělo na nucených pracích a ve vyhnanství, se začíná ve Francii znovu rozvíjet dělnické hnutí. Nová generace socialistů, bohatší o zkušenosti svých předchůdců, avšak nijak nezlomená jejich porážkou, zvedla prapor, jenž vypadl z rukou bojovníků Komuny, a vykročila s ním pevně a odvážně vpřed pod hesly *At žije sociální revoluce! At žije Komuna!* A po několika dalších letech přinutila nová dělnická strana díky své agitaci příslušníky vládnoucí třídy propustit na svobodu komunardy, které dosud vlada držela ve vězení.

Památku bojovníků Komuny uctívají nejen francouzští dělníci, ale i proletariát na celém světě. Vždyť Komuna nebojovala za nějaké lokální nebo úzce národní zájmy, ale za osvobození všeho pracujícího lidstva, všech ponížených a uražených. Komuna si jako průkopnice sociální revoluce získala sympatie všude, kde proletariát trpí a bojuje. Její zrod a pád, existence dělnické vlády, která se zmocnila světové metropole, místa hrdinného boje proletariátu i jeho utrpení po porážce, a držela ji přes dva měsíce ve svých rukou, to všechno povzneslo ducha miliónů dělníků, vzbudilo v nich naděje a získalo jejich sympatie pro socialismus. Dunění pařížských děl vyburcovalo i nejzaostalejší vrstvy proletariátu z hlubokého spánku a všude podnítilo zintenzívnění revoluční socialistické propagandy. Proto Komuna není mrtvá a dodnes žije v každém z nás.

Komuna je dílo sociální revoluce, dílo úplného politického a hospodářského osvobození pracujících, dílo proletariátu celého světa. A v tomto smyslu je nesmrtelné.

O V Ý Z N A M U K R I Z E

Pověstná vládní a politická krize, o které se toho v novinách už tolik napsalo a stále píše, nutí k hlubšímu zamyšlení, než se domnívají ukřičení liberálové. Podle nich krize nastoluje otázku porušování ústavy. Ve skutečnosti však krize dokazuje, jak nesprávné představy mají o ústavě okřabristé a kadeti, jak se v této věci obě strany hluboce mylí. Čím více se tento omyl šíří, tím naléhavěji je třeba ho objasňovat. Čím více se kadeti snaží pod rouškou svých obvinění proti okřabristu propašovávat nesprávné názory o údajně „ústavním“ charakteru krize, názory, v nichž se okřabristé i kadeti shodují, tím důležitější je tuto jejich dnešní názorovou shodu vysvětlovat.

Vzpomeňte si na nedávné úvahy listů Reč a Russkije vědomosti o hesle pro volby do IV. dумы. Pro ústavu nebo proti ní — tak bude znít a tak už zní otázka, tvrdilo se v obou hlavních tiskových orgánech kadetů.

A teď se podívejme, jak uvažují okřabristé. Typický je článek pana Gromoboje Rozhrabané mraveniště^[11] v listu Golos Moskvy (z 30. března). Okřabristický publicista přesvědčuje obhájce pana Stolypina, které „leká přechod do opozice“. Je přesvědčen o jejich svědomitosti a dokazuje, že dělají „chybné kroky“. „Pro konstitucionalisty,“ volá pan Gromoboj, „je porušení ústavy hříchem tak těžkým, že se nedá vyvážit ničím.“ Co k tomu všemu říci? ptá se pan Gromoboj a odpovídá:

„Zase ta stará písnička, nacionalismus, volní impulsy, státní zájmy? To všechno jsme už přece slyšeli, vyslechli jsme i sliby, které však do dnes nebyly splněny.“

Stolypinova politika byla pro oktábristy (stejně jako pro autory sborníku Věchi^[18], kteří nejhloběji pochopili a nejlépe vystihli duch kadetství) lákavým „slibem“. „Slib“ však zůstal jen slibem, jak přiznávají oktábristé.

Co to znamená?

Stolypinova politika nebyla ve skutečnosti slibem, ale politickou a ekonomickou realitou posledních čtyř (ne-li pěti) let života v Rusku. Také 3. červen 1907 a 9. listopad 1906 (14. červen 1910) nebyly sliby, ale součást reality. Tuto realitu prosazovali a uskutečňovali v celonárodním měřítku organizovaní představitelé velkostatkářské šlechty a nejvyšších kruhů obchodního a průmyslového kapitálu. A jestliže nyní mluvčí oktábristického, moskevského, a tedy i celoruského kapitálu říkají, že „sliby nebyly splněny“, bilancuje tím určitou etapu politických dějin, určitý systém pokusů „splnit“ požadavky doby, požadavky kapitalistického vývoje Ruska pomocí III. státní dумы, pomocí Stolypinovy agrární politiky a tak dále. Oktábristický kapitál velice svědomitě, velice horlivě těmto pokusům napomáhal, nelitoval lidí ani peněz a nyní musí přiznat, že sliby nebyly splněny.

Z toho plyne, že vůbec nejde o porušení slibů ani o „porušení ústavy“, neboť je směšné odtrhovat 14. březen 1911 od 3. června 1907, nýbrž o to, že požadavky doby nelze splnit pomocí toho, co oktábristé a kadeti nazývají „ústavou“.

Tyto požadavky doby nemůže splnit „ústava“ zajišťující kadetům většinu (I. a II. duma), nemůže je splnit „ústava“, v níž má rozhodující postavení strana oktábristů (III. duma). Jestliže dnes oktábristé říkají, že „sliby nebyly splněny“, pak dosah tohoto přiznání, dosah krize, která si toto přiznání vynutila, spočívá v hlubokém, opakovaném a definitivním zhroucení konstitučních iluzí kadetů i oktábristů.

Demokracie pohnula starým. Kadeti odsuzovali demokracii za její „výstřelky“ a slibovali, že nové skuteční po-

kojnou „ústavní“ cestou. Svůj slib nesplnili. Pan Stolypin začal nové realizovat tak, aby se změněnými formami dalo upevnit staré, aby se organizováním zarytých reakčních statkářů a pilířů kapitálu upevnilo staré, aby ze soukromého pozemkového vlastnictví, které vystřídalo občinu, vzešla nová vrstva obhájců starého. Oktábristé s panem Stolypinem, „neohrožování“ dočasně potlačeným demokratickým hnutím, se s tímto úkolem po léta lopotili.

Naděje se nesplnily.

Došlo na slova těch, kdo říkali, že v takových obdobích rychlých a hlubokých přeměn, jako byl začátek 20. století v Rusku, jsou konstituční iluze zbytečné a škodlivé.

Tři roky oktábristické III. dумы, oktábristické „ústavy“, „pokojného a láskyplného soužití“ oktábristů se Stolypinem zanechaly své stopy: hospodářský rozkvět země pokročil a rozvily se, rozkvetly, vybarvily se (a zvadly) „pravicové“ — naprosto všechny „pravicové“ — politické strany.

Agrární politika III. dумы se *v praxi* projevila ve většině vesnic a odlehlých koutů Ruska, uvolnila vnitřní, staletými utlumenou nespokojenost, nemilosrdně odhalila a vyhrotila existující rozpory, učinila troufalejšími kulaky a jejich antipody poučila. III. дума vykonala své. I první dvě dумы vykonaly své tím, že přinesly tolik krásných, chvályhodných, naivních a neškodných přání. Ze skořápky „ústavní“ krize v roce 1911 se vyklubalo zhroucení konstitučních iluzí z let 1906—1910, mnohem hlubší než kdykoli předtím.

Kadeti i oktábristé se v podstatě shodovali v tom, že svou politiku stavěli na těchto iluzích. Byly to iluze liberální buržoazie, iluze středu — rozdíl mezi „levým“ středem (kadety) a „pravým“ středem (oktábristy) není podstatný, jelikož obojí iluze byly v důsledku objektivních podmínek odsouzeny ke zhroucení. Starým se hnulo z místa. Ani levý, ani pravý střed neuskutečnil nic nového. Kdo a jak bude uskutečňovat toto neodvratné, historicky nové, to je otázka. Význam „ústavní“ krize spočívá v tom, že oktábristé, páni situace, přiznali, že tato otázka je *znovu* „otevřena“, když

i pod své zdánlivě „velmi solidní“, obchodnicky velmi solidní, kšeftařsky strážlivé a moskevsky skromné tužby napsali „nesplněno“. Význam „ústavní“ krize je v tom, že všechna omezenost, všechna ubohost, všechna nemohoucnost hesla, jímž se kadeti řídili (kdo je pro ústavu, kdo je proti ní), se projevila v praxi pánů oktábristů.

Demokracie dokazuje, že toto heslo nestačí. Oktábrismus potvrdil tyto důkazy zkušenostmi z dalšího období dějin Ruska. Kadetům se nepodaří strhnout ji zpátky, k někdejšímu naivnímu konstitučním iluzím.

„Pravověrní oktábristé,“ píše pan Gromoboj, „ztrácejí nervy, prohlašují, že vystoupí z byra, jsou bezradní ze svých spoluvyznavačů konstitucionalismu. Zbytečně se rozčilují. Mají čerpat klid z vědomí, že na jejich straně je pravda a že tato pravda je tak elementární, tak všeobecně uznávaná, že ji nemusí obhajovat žádní Koperníkové ani Galileové. Měli by se klidně věnovat své práci — označit nezákonný postup za nezákonný a rozhodně nekompromisně odmítnout nezákonný zákon.“

Iluze, pane Gromoboji! Bez „Koperníků a Galileů“ to nepůjde. Vám „se to nepodařilo“, bez nich to nepůjde.

„Při pohledu na toto rozhrabané, hemžící se mravenišť — na úslužný tisk, úslužné řečníky, úslužné poslance (jen to dořečnete, pane Gromoboji: na úslužnou, lokajskou buržoazii) je můžeme jen jako lidé politovat a skromně podotknout, že panu P. A. Stolypinovi se už nedá sloužit — dá se mu leda přisluhovat.“

Jenže P. A. Stolypin není jednotlivec, ale typ, není osamocen, je „jedna ruka“ s Radou spojené šlechty. Páni oktábristé se pokusili vyjít s ním v nových podmínkách dumy, „ústavy“, buržoazní politiky tolmačovovského rozbití obcí, a jestliže se tento pokus nepodařil, není to vůbec Stolypinova vina.

„Ale vždyť veškerá síla zástupců lidu je v jejich spojení s lidem, a jestliže oni (pravcoví oktábristé) už pouhou touto podporou (podporou Stolypina a Stolypinova porušování ústavy) ztrácejí „tvář“, jakou potom mají cenu?“

Čeho jsme se to dožili?! Oktábristé říkají, že ve „spojení

s lidem“ je „síla zástupců lidu“! To je samozřejmě směšné! Ale není to o nic směšnější než projevy kadetů v I. a II. dumě o „spojení s lidem“, když se současně vyslovují např. proti místním pozemkovým výborům. Slova, směšná v ústech kadetů a okřabristů, nejsou sama o sobě směšná, mají naopak svůj význam. Proti vůli těch, kdo je dnes pronášejí, jsou znovu a znovu výrazem zhroucení konstitučních iluzí, tohoto užitečného plodu „ústavní“ krize.

Zvězda, č. 18
16. dubna 1911
Podepsán V. Iljin

Podle textu Zvězdy

S J E Z D B R I T S K É
S O C I Á L N Ě
D E M O K R A T I C K É
S T R A N Y⁹⁸

Velikonočních svátků (16. dubna podle nového kalendáře) využila řada evropských socialistických stran ke svolání svých sjezdů: sociální demokracie Francie, Belgie, Holandska (její oportunistická část), Británie i britská Nezávislá labouristická strana. Na některé otázky projednávané na sjezdech britské Sociálně demokratické strany a Nezávislé labouristické strany bychom chtěli čtenáře upozornit.

Třicátý první výroční sjezd britské Sociálně demokratické strany (SDP) se konal v Coventry. Nejzajímavějším bodem programu byl problém „zbrojení a zahraniční politiky“. Je známo, že Británie a Německo v posledních letech mimořádně intenzívně zbrojí. Konkurence těchto zemí na světovém trhu je čím dál silnější a válečný konflikt čím dál hrozivější. Buržoazní šovinistický tisk v obou zemích chrlí mezi lidové masy milióny štvavých článků proti „nepříteli“, v nichž běduje nad neodvratným nebezpečím „německého vpádu“ či „britského útoku“ a volá po ještě intenzívnějším zbrojení. Britští a němečtí socialisté, stejně tak jako socialisté francouzští (neboť Británie by ráda zatáhla Francii do války, aby měla i na evropské pevnině pozemní armádu proti Německu) věnují válečné hrozbě velkou pozornost, všemi silami bojují proti buržoaznímu šovinismu a proti zbrojení a všemožně se snaží nejzaostalejším vrstvám proletariátu a maloburžoazie vysvětlit, jaké útrapy přináší válka, která slouží výlučně zájmům buržoazie.

Smutnou výjimkou mezi socialisty byli někteří významní vůdci britské Sociálně demokratické strany, mezi nimi i Hyndman. Dal se zastrašit pokřikem buržoazního brit-

ského tisku o „německém nebezpečí“ a klesl až k obhajobě názoru, že Británie musí zbrojit, aby se ubránila, že musí mít silné loďstvo a že útočníkem je Vilém.

Je pravda, že Hyndman narazil na silný odpor přímo v Sociálně demokratické straně. Celá řada místních skupin se ve svých rezolucích vyslovila rozhodně proti němu.

Sjezd anebo „konference“ — máme-li užít anglického výrazu, který významem neodpovídá ruskému — v Coventry musel tuto spornou otázku řešit. Rozhodně odmítavé stanovisko proti jakémukoli šovinismu zaujala ve své rezoluci skupina v Hackney (obvod na severovýchodě Londýna). Ústřední orgán Sociálně demokratické strany Justice⁹⁹ ve zprávě o sjezdu uvádí jen konec této (prý „dlouhé“) rezoluce, v níž je požadován nekompromisní boj proti každému stupňování zbrojení, proti každé koloniální a agresivní finanční politice. Zelda Kahanová, která tuto rezoluci obhajovala, zdůraznila, že naopak právě Anglie provádí posledních čtyřicet let agresivní politiku, že Německo by přeměnou Anglie ve svou provincii nic nezískalo a že takové nebezpečí ani nehrozí. „Britské loďstvo je zde proto, aby chránilo impérium. Ještě nikdy se Sociálně demokratická strana nedopustila tak závažné a hrubé chyby jako nyní, kdy je strana ztotožňována se šovinisty, kteří straší válkou. Touto chybou,“ řekla Kahanová, „se britští sociální demokraté sami vyloučili z mezinárodního hnutí.“

Za Hyndmana se postavil celý ústřední výbor („výkonný výbor“) strany včetně — stydím se to říci — H. Quelche. „Pozměňovací návrh“, který předložil, neobsahoval nic více a nic méně než toto: „V současné době považuje konference za bezprostřední cíl udržovat dostatečně velké (adequate) loďstvo pro národní obranu!“ Vedle toho se zde samozřejmě opakují i všechna „krásná známá slova“ o boji proti imperialistické politice, o válce proti kapitalismu atd. To všechno je však přirozeně otráveno *kapkou jedu*: buržoazně vyhybavou a zároveň typicky buržoazní, šovinistickou frází, že je nutné mít „dostatečně“ velké loďstvo.

A to v roce 1911, kdy se nad slunce jasněji projevila tendence nesmírně zvyšovat britský námořní rozpočet, a přitom v zemi, jejíž loďstvo „brání a ochraňuje“ „impérium“, tj. též Indii, kde je téměř tři sta miliónů obyvatel okrádáno a utlačováno anglickou byrokracií, kde „civilizovaní“ britští státníci typu liberála a „radikála“ Morleye *posílají* domorodé obyvatele za politické přestupky *do vyhnanství* a odsuzují je *k tělesným trestům!*

Jak ubohými sofismaty musel operovat Quelch, je vidět už z následujících míst jeho projevu (podle zprávy v Justice, která obhajuje Hyndmana)!... „Jsme-li pro národní autonomii, musíme mít národní obranu, a tato obrana musí být dostatečně silná, jinak nemá smysl. Jsme nepřáteli imperialismu, ať jde o imperialismus anglický nebo německý; malé národnosti pod pruskou nadvládou nenávidí její despotismus, a malé národy, které Prusko ohrožuje, se dívají na britské loďstvo a na německou sociální demokracii jako na svou jedinou naději...“

Tak rychle to jde s kopce s lidmi, kteří se dostali na šikmou plochu oportunistu! Britské loďstvo pomáhající zotročovat Indii (což zase není tak „malý“ národ) se zde staví *po bok* německé sociální demokracii jako zastánce svobody národů... Z. Kahanová měla pravdu, když prohlásila, že britská sociální demokracie se ještě nikdy tak nezostudila. Nikdy se tak zřetelně neprojevilo její sektářství, o němž už dávno psal a které odsoudil Engels¹⁰⁰, jako nyní, kdy tak *snadno přecházejí* na stranu šovinistů i lidé à la Quelch.

Při hlasování došlo k rovnosti hlasů: 28 jich bylo pro „výkonný výbor“, 28 proti. Aby Hyndman a Quelch dosáhli svého neblaze proslulého vítězství, museli dát hlasovat podle skupin. Získali tak 47 hlasů proti 33.

V Sociálně demokratické straně se tedy našli lidé, kteří se co nejrozhodněji postavili proti šovinismu ve vlastních řadách, našla se velmi silná menšina schopná opravdu bojovat. V Nezávislé labouristické straně je už situace horší: tam není oportunismus žádnou raritou. O tom, mají-li so-

cialisté a dělníci podporovat zbrojení, se tam docela klidně hovoří v „diskusních“ člancích oficiálního orgánu strany The Labour Leader¹⁰¹ (č. 16 z 21. dubna^[263, 279]).

Londýnský dopisovatel listu Vorwärts správně poznamenal, že nejlepší kritikou stanoviska Sociálně demokratické strany byl článek v *ultrašovinistickém* listu Daily Mail¹⁰², *vychvalující* moudrost sociálně demokratických vůdců. „Je potěšitelné,“ začíná článek v britském šovinistickém listu, „je potěšitelné, že ačkoli některé názory Sociálně demokratické strany jsou v naší zemi zcela absurdní a některé její ideály opravdu nereálné, přece jen existuje alespoň jedna závažná otázka, v níž se tato strana řídí logikou a zdravým lidským rozumem.“

Skutečně potěšitelným jevem na sjezdu Nezávislé labouristické strany v Birminghamu bylo, že se z jejích řad ozvaly přesvědčivé a rozhodné hlasy protestující proti oportunistické politice, proti politice závislosti na liberálech, kterou provádí celá tato strana a především její vůdce Ramsay MacDonald. Na výtku, že dělničtí poslanci mluví v Dolní sněmovně málo o socialismu, odpověděl R. MacDonald s nevinnou oportunistickou naivitou, že „propagandistické projevy“ se do parlamentu nehodí. „Významnou funkcí Dolní sněmovny je,“ prohlásil MacDonald, „přeměnit socialismus, který v zemi hlásáme, v zákony.“ Na rozdíl mezi buržoazní sociální reformou a socialismem řečník zapomněl! Očekává socialismus od buržoazního parlamentu...

Leonard Hall ve svém projevu řekl, že „Nezávislá labouristická strana byla roku 1892 založena především proto, aby diskreditovala politiku Volební ligy práce (Labour Electoral League), která byla pouhým křídlem liberalismu, a aby proti této politice bojovala a zdiskreditovala ji. Pohřbili jsme mrtvolu (když jsme tuto ligu zlikvidovali), ale její duch zřejmě ožil v nynější labouristické straně. Její vůdce prosazoval ve svých projevech, dopisech i knihách právě tuto politiku.“

Jiný člen ILP*, poslanec George Lansbury ostře kritizoval politiku parlamentní „dělnické“ skupiny za její závislost na liberálech, za její strach, aby „neuškodila“ liberální vládě. „Často jsem se za chování dělnických poslanců tak styděl,“ řekl Lansbury, „že jsem se už chtěl vzdát mandátu. Liberálové se ustavičně snaží zaměstnávat sněmovnu druhořadými otázkami a dělničtí poslanci si nedokáží vybojovat samostatnost.“ „Neznám případ,“ prohlásil Lansbury, „že by liberálové a toryové nepřišli s nějakou ‚důležitou‘ otázkou, jen aby odsunuli diskusi o bídě prostých lidí, o jejich chudobě. Sedím v Dolní sněmovně a v duchu si vybavuji postavy dělníků, mužů a žen, kteří den co den v brlohách v Bow a Bromley (obvody v londýnském Eastendu, čtvrti bídy) tolik usilovali o to, aby mne prosadili do parlamentu. Dělalí všechno, abych byl zvolen, protože si mysleli, že nejsem jako liberálové a toryové. Vyslali mě tam, abych mluvil o bídě, bídě a zase jen bídě... Vyzývám vás,“ obrátil se řečník k účastníkům sjezdu, „abyste utvořili v Dolní sněmovně silnou stranu, které jsou naprosto cizí jakékoli ústupky liberálům a toryům. Když si liberálové počínají špatně, nesmíme je šetřit o nic víc než konzervativce (torye). Dělníci, kteří se dřou a žijí v bídě, nečekají nic ani od liberálů, ani od toryů; jejich jedinou nadějí, jedinou záchranou je jejich vlastní organizované úsilí... Musíme dělníkům z londýnských brlohů ukázat, že jsme i v parlamentě věrni tomu, co říkáme mimo parlament, totiž že liberálové a toryové jsou nepřáteli lidu a že socialismus je jeho jedinou nadějí.“

Delegáti sjezdu přerušovali Lansburyho projev bouřlivým potleskem a na konci projevu uspořádali řečníkovi úplné ovace. V Německu jsou takové projevy běžné. V Anglii jsou novinkou. A když se nyní občas takový projev ozve, když dělničtí delegáti sjezdu Nezávislé (žel velmi často nezávislé na socialismu a závislé na liberálech) labou-

* Independent Labour Party — Nezávislá labouristická strana. *Red.*

ristické strany tleskají takovým projevům, můžeme z toho právem usuzovat, že duch proletářského boje získává i v Anglii převahu nad diplomacii oportunistických poslanců, jako je MacDonald. (Mimochodem, tento MacDonald ujistil nedávno italské reformisty ochotné vstoupit do buržoazní vlády, že s nimi plně sympatizuje a že si nepotrpí na „suchopárnou teorii“.)

Projevy Halla, Lansburyho a dalších nezměnily politiku Nezávislé labouristické strany. V čele této strany zůstal MacDonald a její politika bude nadále oportunistická. Buržoazie má značný vliv na proletariát, zejména v demokratických zemích. Avšak tyto projevy mají svůj význam, neboť podrývají vliv buržoazie a oportunistů. Až si Britové založí deník (už na to pomýšlejí *obě* strany), jedině takové projevy si najdou cestu k srdcím a myslím dělníků. Liberálové ve všech zemích, Rusko nevyjímaje, se dnes radují a smějí, když vidí, jak v britském dělnickém hnutí převládá oportunismus. Jenže „kdo se směje naposled, ten se směje nejlépe“.

Zvězda, č. 18
16. dubna 1911
Podepsán V. Iljin

Podle textu Zvězdy

ROZHOVOR LEGALISTY
S ODPŮRCEM
LIKVIDÁTORSTVÍ¹⁰³

Legalista. Zdá se mi, že vyhrocením boje a polemikou s likvidátory v sociálně demokratickém tisku se příliš rozpoutaly vášně, což poněkud zastřelo podstatu názorových neshod.

Antilikvidátor. A není to naopak? Nevyhrotil se boj právě proto, že ideové neshody byly příliš hluboké? Nebo jste i vy přešel do tábora „kolísavců“ čili „smířlivců“, kteří se pokoušejí překlenout propast nic neříkajícími frázemi a nehoráznými banalitami?

Legalista. Ale ne, vůbec nemám v úmyslu někoho „smiřovat“. Naopak, zastávám názor, že likvidátoři nejsou dost uvědomělí, a proto nejsou ani dost rozhodní. Stále ještě tápou a takříkajíc živelně se vyvíjejí. Ještě stále se bojí domyslet své myšlenky. Z toho pak pramení jejich nedůslednost, zmatenost a váhavost, kterou jejich odpůrci považují za pokrytectví, nečestný způsob boje proti ilegální straně apod. Výsledkem je hašteření, a široká veřejnost, kvůli které se hádají, přestává chápat, oč vlastně jde. Kdyby likvidátoři měli méně obratných diplomatů a více sebedůvěry, rychleji by dokázali, že pravdu mají oni, a porazili by vás na celé čáře.

Antilikvidátor. Strašná představa, ale... zajímaly by mě vaše důkazy.

Legalista. Jsem přesvědčen, že likvidátoři mají pravdu. Měli by přijmout krycí název legalisté, který jim dali jiní. My ho přijmeme a ukážeme, že z hlediska marxismu dávají jedině správnou odpověď na prokleté otázky současného dělnického hnutí v Rusku právě legalisté. Uznáváte, že ny-

nější období je jistou specifickou etapou v hospodářském a politickém vývoji Ruska, nebo ne?

Antilikvidátor. Uznávám.

Legalista. Uznáváte to jen slovy, zrovna tak jako vaše slavné „prosinčové“ rezoluce z roku 1908. Když se nad dosahem takového přiznání vážně zamyslíme, přijdeme na to, že například legálně existující sociálně demokratická frakce v III. dumě není náhoda, ale neodmyslitelná součást „nynější situace“. Celý souhrn politických podmínek dnešní doby, celý souhrn podmínek v dělnickém hnutí je takový, že je možná a nutná otevřeně vystupující *legální* sociálně demokratická frakce v dumě, že je možná a nutná otevřeně vystupující *legální* dělnická sociálně demokratická strana.

Antilikvidátor. Není ten skok od sociálně demokratické frakce v dumě k dělnické sociálně demokratické straně příliš riskantní?

Legalista. Vůbec ne. Jde jen o to, že formy existence sociální demokracie ve III. dumě jsou dány zvenčí, že nám nezbylo než je přijmout, a jak se říká, přijít k hotovému, kdežto formy existence legální dělnické strany si musíme najít sami. K tomu je zapotřebí iniciativa, nové formy se musí vybojovat. Ti, které opovržlivě nazýváte likvidátory, s tímto bojem začali, vstoupili na novou cestu, bohužel však pouze jednou nohou. Bohužel všichni se stále ještě bojí, ohlížejí se zpět, troufají si jen na polovičatá opatření. Na počátku nové cesty je to nutné, budíž, ale začátek má své pokračování. A nerozhodnost prvních kroků zmizí a chyby se napraví.

Antilikvidátor. Výborně. Nepokusil byste se mi vysvětlit, jaké jsou to chyby a v čem bude spočívat jejich náprava?

Legalista. Velmi rád. Nelze sice předpovědět, jak bude vypadat budoucí legální dělnická strana, ale celkový směr vývoje dělnického hnutí už je zřetelný. Vezmeme-li tento směr jako daný, mohu vám směle načrtnout obraz legální strany s tím, že skutečnost nebude přesně taková, ale *přibližně* taková bude. Tento obraz vám mohu načrtnout

a nemusím si přitom vůbec „vymýšlet“! Potřebuji si jen pozorněji brát poučení ze života, zkušenosti z práce v nových, porevolučních podmínkách. Stačí, když tyto zkušenosti shrnu, když vypustím věci nepodstatné a najdu hlavní nit. Máme legální zastoupení dělníků v dumě. Máme legální sociálně demokratickou frakci. Štve se proti ní, sledují ji tajně, jsou zakazovány její schůze, je připravována o zkušené lidi a možná už zítra budou její členové uvězněni a posláni do vyhnanství, — u legální strany není vůbec vyloučeno postavení před soud a policejní pronásledování, jak se domnívají vaši krátkozrací stoupenci. Legální frakce však přes všechno pronásledování existuje. Existují legální dělnické svazy, kluby, legální marxistické časopisy a týdeníky, ty jsou pronásledovány ještě víc, jsou zakazovány, umlčovány pokutami, jejich redaktoři platí za měsíc redigování třeba i půldruhým měsícem vězení, odborové svazy jsou neustále rozpouštěny, a přesto existují. Zamyslete se nad tím. Jedna věc je nemít legální dělnické svazy, legální marxistický tisk a legální sociálně demokratické poslance. Tak tomu bylo do roku 1905. Druhá věc je mít je *navzdory* neustálému pronásledování, *navzdory* ustavičným zákazům. Tak je tomu po roce 1907. V tom je právě nová situace. A tohoto „nového“ se musíme umět chopit a rozšiřovat je, upevňovat a posilovat.

Antilikvidátor. Začal jste slibem, že budete smělejší a důslednějším legalistou než ti před vámi, zatím však stále jen opakujete, co už dávno řekli všichni likvidátoři.

Legalista. Už jsem řekl, že obraz důsledného, přesvědčného legalismu vyplývá sám sebou z pozorného sledování životních zkušeností. Ve skutečnosti již přece všechny jednotlivé složky legální dělnické sociálně demokratické strany existují. Musíme nahlas a otevřeně nazvat věci jejich pravým jménem. Musíme směle přiznat, že co nevidět se tyto rozptýlené složky spojí, musí se spojit, a taková strana vznikne. Musí být založena a založena bude. Bude pronásledována, ale bude existovat. Po letech, kdy jsme legální

stranu neměli, přijdou léta nestabilní, mnohým pronásledováním přerušované existence legální dělnické strany, — a po nich nastanou léta ryze evropské legální dělnické sociálně demokratické strany v Rusku. Léta existence legální sociálně demokratické strany už nastala, strana je už *reálnější* než vaše z devětadevadesáti procent zničené podzemí. Abychom mohli legalisty definitivně sjednotit a umožnit jim, aby pracovali s větší jistotou, systematictěji a důsledněji, nesmíme se bát říci, jak si stojíme, nesmíme se bát nazvat tuto realitu pravým jménem, nesmíme mít strach vytyčit heslo a rozvinout prapor. Ať nám ho vyrvou třeba desetkrát, dvacetkrát — zničit ho *nemohou*, nemohou nám ho vyrvat nadlouho, neboť tento prapor představuje vše, co je, co roste, co musí růst.

Antilikvidátor. K věci, k věci. To jsou všechno krásné řeči, ale mě zajímají především fakty. Slíbil jste, že budeme mluvit otevřeně. Mluvte tedy otevřeněji, konkrétněji: Co bude napsáno na vašem praporu?

Legalista. Právě jsem k tomu chtěl přejít. Zakládáme legální sdružení na pomoc dělnickému hnutí. Principiální základnou tohoto sdružení je marxismus. Jeho cílem je přeměna společenských životních podmínek podle marxistických zásad, odstranění tříd, anarchie ve výrobě atd. Nejbližším cílem legální strany, tj. našeho sdružení, je úplná demokratizace státního a společenského zřízení, pomoc při řešení agrární otázky v demokratickém duchu, na základě marxistických názorů, co nejrozsáhlejší dělnické zákonodárství. A nakonec nové sdružení bude při své činnosti používat všechny zákonné propagandistické, agitační a organizační prostředky.

Antilikvidátor. Snad si nemyslíte, že naše vláda povolí registraci takového sdružení?

Legalista. Nemějte obavy, nejsem zdaleka tak naivní, abych něco takového předpokládal. Samozřejmě, naše sdružení nebude zaregistrováno, ale nelegální taky nebude, a to je právě naším úkolem. V každé gubernii budou děl-

níci jeden po druhém opisovat stanovy tohoto sdružení a předkládat je úřadům ke schválení. Bude to důsledný, neúprosný boj za legalitu. Zakladatelé a členové takového sdružení nebudou moci být pronásledováni za „hrůzostrašné“ body programu^[178] naší nynější kvazistrany, neboť SDDSR je v dané chvíli pouze kvazistranou a „hrůzostrašné“ body jejího programu, jako je republika a diktatura proletariátu — nemluvě už o „hrůzostrašných“ bodech mnoha rezolucí o ozbrojeném povstání apod. — nikoho neděsí, nemají žádný význam ani žádnou úlohu, nebere-li se v úvahu „úloha“ přivádět na nucené práce lidi, kteří *ve skutečnosti* nic protizákonného neudělali. A v tom to právě vězí, v tom je celá tragikomičnost nynější situace strany. Mrtvé sahá po živém. Zastaralé „body“ různých rezolucí a starého programu strany, které už život překonal, které už neplatí a byly ve skutečnosti uloženy ad acta, slouží dále jen našim nepřátelům, pomáhají nás jen umlčovat a nepřinášejí vůbec žádný, absolutně žádný užitek současnému reálnému hnutí, té *skutečné* sociálně demokratické činnosti, která se dnes *vykonává*, vykonává se ve III. dumě, v legálních časopisech a listech, v legálních odborech, na legálních sjezdech atd. atd. A proto nám, legalistům, vůbec nejde o to, a bychom se vyhnuli velmi nebezpečným pronásledováním a trestům (což z toho budou chtít jistě vyvodit vaši stoupenci, kteří jsou, promiňte mi ten výraz, vydrežírování na štvance proti likvidátorům), ale za prvé o *zásadní* význam veřejně vystupujícího dělnického hnutí a za druhé o využívání rozporů v nynějším režimu. Ba ne, pane starověrče, to není jen hromada nabířovaných slov, to nejsou pouze „ortodoxní“, jednou provždy závazné poučky, to je součinnost s širokým dělnickým hnutím, to je součinnost při organizování a aktivizaci mas. Ať zůstanou některá slova „*nedořečena*“ — já moc dobře vím, že vy a vaši stoupenci jste specialisté na „dořikávání“ toho, co „*nedořekla*“ sociálně demokratická frakce v dumě, legální časopis atd. — ať zůstanou „*nedořečena*“ slova, zato se však věc

pohne kupředu. Do hnutí se zapojí širší vrstvy dělníků. Udělá se podstatný krok, aby se veřejná vystoupení stala obecným jevem. Každý uvědomělý dělník usvědčí režim, který ho tak utlačuje, *právě* z rozporu, který je pro režim v dané době nejtýpější, z rozporu mezi formálním uznáváním zákonnosti a jejím faktickým nedodržováním, mezi „povolením“ sociálně demokratické frakce v dumě a pokusy „nepovolit“ sociálně demokratickou stranu, mezi uznáváním dělnických odborových svazů v oficiálních prohlášeních a jejich perzekvováním v praxi. Usvědčovat režim utlačující proletariát z jeho vlastních rozporů — v tom je *životnost* marxismu, a ne v mrtvých poučkách. A v tom je také jedna z hlavních, dokonce jedna ze základních příčin úspěchů německé sociální demokracie, že dovedla vždy obětovat *poučku*, vyžadoval-li to zájem hnutí. Po roce 1871 dokázala vytvořit stranu, v jejímž programu se uznávaly jedině „zákonné“ prostředky politické činnosti. Dokázala rozvinout nejsilnější sociálně demokratické hnutí na světě se sociálně demokratickým programem, který je mnohem „*legálnější*“ než náš, protože v něm není a nikdy nebyl požadavek republiky. A vy — vy jste ochotni předvést světu vzor „ukázkového radikálního“ sociálně demokratického programu v době ukázkové radikální *neexistence* sociálně demokratické organizace a masového sociálně demokratického hnutí.

Antilikvidátor. Až dosud z vašeho plánu prakticky vyplývá jen „masový pohyb“ došlých a odeslaných spisů v úřadech zabývajících se záležitostmi svazů a sdružení, bude-li v každé gubernii každý uvědomělý dělník opisovat a předkládat ke schválení váš návrh na ustavení legálního marxistického „sdružení“. A protože sám říkáte, že úřady takovou organizaci nepovolí, nemůže tedy žádné veřejné hnutí, ba ani žádné „veřejné“ sdružení existovat nikde jinde než ve vaší legalistické fantazii. Ale dřív než vám podrobně odpovím, chtěl bych se vás zeptat, zda podle vašich představ bude toto legální marxistické „sdružení“ existovat *místo* staré, tj. nynější strany, anebo *zároveň* s ní.

Legalista. To je ono. Dotkl jste se velmi zajímavé otázky! To je právě jeden z neblahých omylů oficiálních vůdců likvidátorství. Bojí se pořádně vykročit po cestě, která je určitě správná, a přitom dělají celou řadu krajně nebezpečných a pro věc zcela zbytečných kroků jinam, hlavně směrem k oportunistu. Já bych však řekl: Mohu být legalista a nemusím být přitom likvidátor. Smím být legalista, ale nesmím být oportunista. Musím uznávat legální *formy* hnutí, ale nesmím je uznávat polovičatě, jen slovy, ale doopravdy i skutky, tj. ihned založit legální marxistickou dělnickou stranu. Vzdát se však revoluce je nepřijatelný oportunismus a podobné tendence má velmi mnoho, ne-li většina našich likvidátorů. Vzdát se hegemonie je oportunismus, který rozhodně odsuzuji. Nemáme zapotřebí se ničeho zříkat a nic likvidovat. Nová, legální strana musí existovat zároveň *se starou, vedle ní*. Budou se navzájem doplňovat.

Vy se smějete? Ale na tom není přece nic k smíchu. Řeknete, že je to „podvojný účetnictví“. A já se vás zeptám: Cožpak dnešní koexistence legálního a ilegálního tisku není jev zcela analogický s mým plánem, lépe řečeno s mým závěrem ze všech lekcí získaných nynějšími zkušenostmi? Do roku 1905 nesměli emigranti psát do legálního tisku, tehdy byly zakazovány noviny jen proto, že v nich byl uveřejněn článek emigranta třeba pod pseudonymem, jenže pro nynější rozporuplnou dobu je charakteristické, že dobře známí emigranti píšou do ilegálního i *legálního* tisku pod *vlastním jménem*. A s tímto „podvojným účetnictvím“ se smiřujete! To vás vůbec „nepobuřuje“. Jen rutina, nic jiného než rutina vám nedovoluje pochopit, že toto „podvojný účetnictví“ nám diktuje celá dnešní doba, že musíme vystihnout její rozpory, musíme se umět postavit na tu půdu — *i* na tu půdu — na níž se odehrávají nejvýznamnější události dneška. „Kombinování ilegální činnosti s legální“ uznáváte *slovy* všichni. Uznávejte to však také v praxi. Když jste řekli A, nebojte se říct B. Když jste uznali základní tezi

pro taktiku a organizaci obecně, nebojte se ji uznat pro organizaci *strany*. Skončujte už konečně jednou rázně, doopravdy a upřímně s tímto nesmyslným anarchistickým předsudkem vůči legalitě.

Antilikvidátor. Jenže celé vaše neštěstí je v tom, že vy si na legalitu jen hrajete, vy „legálníčíte“, kdežto Němci se opírali o legalitu, která doopravdy existovala. Příklad s legálním a ilegálním tiskem svědčí zvláště jasně proti vám. Když ilegálně pracující sociální demokrat píše do legálního tisku o tom, o čem se v legálním tisku psát smí, nehraje si na legalitu, ale skutečně využívá legality, která v určité větší či menší míře opravdu existuje. Ale vaše legální dělnická strana nebo marxistické sdružení (podobně jako „veřejně vystupující dělnická strana“ likvidátorů, od nichž se *v podstatě* vůbec ničím nelišíte) je legalistická fantazie, nic víc, neboť sám přiznáváte, že je nikdo nepovolí, že tato údajně „legální“ sdružení *ve skutečnosti* legálně existovat nebudou. Tak jako si anarchosyndikalisté pěstují svou „revoluční gymnastiku“, tak vy si pěstujete svou „gymnastiku legalistickou“. Jestliže u kadetů legálně existuje legálně neexistující strana, není to proto, že by kadeti přišli na nějakou protikladnou formu, ale proto, že *v náplni* jejich činnosti není nic revolučního, že neobsahuje žádnou demokratickou organizační činnost mezi masami. Jejich práce má liberálně monarchistický obsah a samoděržaví může takovou politickou činnost povolit, může ji tolerovat. Činnost marxistů mezi dělnictvem však tolerovat nemůže a je naivní pokoušet se pomáhat věci nějakým zastíráním. Vždyť vaše „legální sdružení“ je stejně jako „veřejně vystupující dělnická strana“ likvidátorů zase pouhým *pseudosdružením*, zase je to maškaráda, protože ve skutečnosti spoléháte na sociální demokraty. Nejasné, mlhavé formulace, které volíte pro stanovení cíle, platformy a taktiky vašeho „sdružení“, jsou jen slovní zástěrkou, papírovým štítem, jsou zase onou legalistickou gymnastikou. Naše strana musí vystupovat v *dumě*, zakládat *legální* odborové organizace a aktivně působit na

legálních sjezdech; jestliže se to popírá, je to anarchismus nebo intelektuální nihilismus. Uznáváme-li *tuto* činnost, znamená to, že přihlížíme k novým podmínkám nového období. Avšak *legalita* pro politickou činnost dosud existovat nemůže (leđa snad pro oportunisty mezi inteligencí), neboť pro takovou legalitu nejsou vybojovány podmínky, a „vkrádat se“ do ní je bláhový sen. Němci už v roce 1871 takovou úplnou legalitu měli, buržoazní přeměna země byla plně dovršena a zcela zanikly podmínky pro bezprostřední revoluční hnutí: tyto *objektivní* podmínky, a nikoli schopnosti německých sociálních demokratů způsobily, že *mohla* vzniknout *skutečně* legální sociálně demokratická strana, která si na legalitu nehraje a neprovádí „legalistickou gymnastiku“.

Opsat od takové legální strany některé legální body programu, rezoluce apod. a chtít přenést takovou „legalitu“ do Ruska je bláhový sen, pouhé marnění času, protože nemůžete *přenést* do Ruska dovršení buržoazní revoluce v Německu, německé dějiny demokratismu, který už úplně vyčerpal své možnosti, německou „revoluci shora“ v šedesátých letech¹⁰⁴, *faktickou* legalitu v Německu. Jsou monarchické země, v nichž republikánské strany legálně existují. Jak bude ve skutečnosti vypadat ruská legalita, až v Rusku bude dovršena buržoazní revoluce, až se u nás vytvoří stejné buržoazní zřízení jako v Evropě, to uvidíme po nadcházejících bitvách, o tom rozhodnou výsledky těchto bitev. Ale nynějším úkolem sociální demokracie je umět připravovat sebe i masy na revoluci ve zvláštních podmínkách režimu z 3. června.

Legální strana dělnické třídy, veřejně vystupující dělnická strana je v těchto podmínkách jen nic neříkající fráze, jejímž podtextem je *legalizace*... skupiny oportunistických legalistů. *Takovou* legalizaci „lidových socialistů“ máme. *Takovou* legalizaci skupiny našich legálních, likvidátorských publicistů máme. To není náhoda, ale zákonitost, to není „omyl“ jednotlivých likvidátorů, ale důsledek sociálního

složení všech skupin likvidátorské inteligence, že k nim tíhnou a musí tíhnout i živly oportunistické, které se zabývají myšlenkou, jak se zřítci revoluce a odmítnout hegemonii. Oddělení legalistů od těchto lidí může být jen naším *zbožným přáním*, ve skutečnosti je oddělit nelze. Objektivní podmínky současného období jsou takové, že legalizace „lidových socialistů“, legalizace skupiny likvidátorských publicistů je možná a nutná, kdežto legalizace dělnické strany je jen mlácením prázdné slámy.

Ilegální strana dělnické třídy existuje a ani obrovské, ani její maximální oslabení a rozpad většiny stranických organizací v dnešní době neohrožuje její existenci. Kroužky a skupiny znovu a znovu obrozují revoluční podzemí. Jde jen o to, jaká organizovaná síla, jaká ideová tradice, jaká strana může ovlivňovat a bude ovlivňovat veřejná vystoupení dělnických poslanců v dumě, dělnické odborové svazy, dělnické kluby, dělnické delegáty na různých legálních sjezdech — zda revoluční, proletářská strana SDDSR, nebo oportunistická skupina likvidátorských publicistů. To je *reálná* náplň „boje proti likvidátorství“, to je objektivní pozadí, které v tomto konfliktu vytváří propast mezi oběma protivníky. A žádná zbožná přání, žádná slovní rozlišování mezi legalismem a likvidátorstvím tuto propast nepřeklenou.

Diskussionnyj listok, č. 3
29. dubna (12. května) 1911
Podepsán B. V. Kuprianov

Podle textu přílohy
Diskussionnyj listok

Všechny krize odhalují podstatu jevů nebo procesů, odstraňují všechno povrchní, nedůležité a vnější a odkrývají hlubší jádro dění. Vezměme například zcela běžnou a nijak složitou krizi v oblasti ekonomických jevů, jakou je každá stávka. Nic tak dokonale neodhaluje skutečné vztahy mezi třídami a skutečnou povahu současné společnosti jako strach obrovské většiny obyvatelstva z *hladu* a volání majetné menšiny po organizovaném násilí, aby si udržela nadvládu. Vezměme obchodní a průmyslové krize: ty zcela názorně vyvracejí nejrůznější řeči obhájců a apoštolů „harmonie zájmů“ a plasticky odhalují celý mechanismus současného kapitalistického systému, celou „anarchii výroby“, naprostou roztříštěnost výrobců, celou tu válku každého proti všem a všech proti každému. A vezměme konečně takovou krizi, jakou je válka: Všechny politické a sociální instituce procházejí prověrkou a zkouškou „ohněm a mečem“. O síle a slabosti institucí a uspořádání nejrůznějších vztahů mezi národy rozhoduje výsledek války a její důsledky. A tak se nám podstata mezinárodních vztahů za kapitalismu zjevuje v plném světle: je to neskrývané okrádání slabých.

Význam naší pověstné „parlamentní“ krize tkví i v tom, že odhalila *hluboké* rozpory v celém společenském a politickém uspořádání Ruska. Bohužel většina účastníků i aktérů krize — zčásti vědomě, zčásti z nerozvážnosti nebo z rutiny a tradice — si nejen neklade za cíl *vysvětlit* tuto krizi, ukázat její pravé příčiny a význam, ale právě naopak, ještě ji za každou cenu zatemňuje neustále opakovanými frázemi.

„Velký den“ ve III. dumě, den věnovaný diskusi se Stolypinem, 27. duben byl velkým dnem „parlamentního“ žvahnění. Avšak přes všechnu tu záplavu frází z úst samotného Stolypina i jeho přátel a odpůrců se přece jen nepodařilo *skrýt* jádro věci. A čím více se náš denní tisk snaží odvést pozornost čtenáře omíláním liberálních frází, soustředěním se na detaily a právníckými formalitami, tím víc bude na místě podívat se ještě jednou celkově na obraz krize, jak nám ji ukázal 27. duben.

Základním motivem Stolypinova projevu byla obrana „práv koruny“ před jakýmkoli „omezováním“. „Článek 87,“ řekl Stolypin, „vymezuje práva koruny a jeho význam nelze omezovat, nemá-li se vytvořit nežádoucí precedens.“ Stolypin je proti snaze „zlehčovat právo svrchované moci, uplatňovat článek 87 za mimořádných okolností, jaké vznikají před rozpuštěním sněmoven“. „Toto právo je nezadatelné,“ prohlásil Stolypin, „je založeno na životních podmínkách a vychází z nich.“ „Každý jiný výklad tohoto práva je nepřijatelný, porušoval by význam i smysl zákona a nakonec by znamenal, že monarcha nemá právo vydávat mimořádná nařízení.“

To všechno je zcela jasné a nejsou to žádné fráze. Otázka je položena cynicky — „realisticky“. Koruna a pokusy omezovat ji... Vznikne-li spor o to, komu v poslední instanci přísluší vyložit smysl práva, rozhodne tento spor síla. To všechno je zcela jasné a nejsou to žádné fráze.

Naproti tomu čirou frází a žonglérstvím, právníckými fikcemi byly „ostré, zanícené, vášnivé a přesvědčivé“ výtky Maklakovovy: „S hlubokým pocitem lítosti a studu“ (zpráva v *Reči* z 28. dubna^[49], s. 4) prý musel vyslechnout několik poznámek o koruně. Maklakov hájí jménem celého takzvaného „konstitučního středu“ (tj. jménem kadetů a okřabristů) obvyklou fikci konstituční demokracie. Kadetská či kadetsko-okřabristická „obhajoba“ jsou však jen nic neříkající fráze. Jakápak lítost a stud, když jde o moc? Buržoazie, která touží po ústavě, lituje, že koruna ústavu neza-

ručuje, a „stydí se za to“. Koruna „se stydí“ za to, že by jí mohla být ústava vnucena, neboť to považuje za „omezování“ a „lituje“, že každý zákon směřující k „omezení“ je vykládán nejrůznějšími způsoby.

Máme tu dvě strany, dvojí výklad práva. Lítost a stud na obou stranách. Rozdíl je pouze v tom, že jedna strana *jen* „lituje a stydí se“, kdežto druhá strana *nemluví* o lítosti ani o studu, ale mluví o tom, že omezování je „nepřípustné“.

Není z toho snad jasné, že ve skutečnosti by se za takovou situaci, za svou bezmoc měli „stydět“ právě páni Maklakovové, že by se měla „stydět“ celá naše kadetská a okřabristická buržoazie? Zmocněnec Rady spojené šlechty mluví cynicky o krizi, kterou sám cynicky vyvolal, hází rukavici a tasí meč. A liberální buržoazie jako ubohý hokynář postrašený strážníkem zbaběle couvá a koktá: „Lituji, stydím se..., že se mnou jednáte tak pohrdavě!“

„Mohu říci,“ naparuje se Maklakov, „že jsem větší konstitucionalista než pan ministerský předseda (dovedu si představit, jak se Stolypin těmto slovům v duchu doma smál: Milý pane, jen se klidně prohlašujte za konstitucionalistu, ono totiž jde o to, *kdo má moc* rozhodnout, zda ústava existuje a jaká je to ústava!), ale přitom nejsem o nic horší monarchista než on.“ (Stolypin se usmívá ještě spokojeněji: Tak vida, nejdřív pohrozí, a pak odprosí! To je hrdina, ten Maklakov, jen co je pravda.) „Považuji za šílenství vytvářet monarchii tam, kde nemá žádné kořeny, ale stejně tak je šílené zavrhnout ji tam, kde jsou její historické kořeny pevné...“

Nejdřív pohrozil, potom odprosil, a teď začíná s argumenty *ve prospěch* Stolypina. Ó, vy skvělý liberální parlamentáři! Vy nedostižný vůdče „konstitučního“ (*lucus a non lucendo**: „konstitučního“, jelikož žádnou konsti-

* *Lucus a non lucendo* — slovní hříčka latinského básníka Quintiliana, používaná jako příklad falešné etymologie, která vznikla z povrchního posuzování společného původu slov pouze podle zvukové

tuci nemáme) středu, kadetsko-okřabristického středu!

„Ministerský předseda,“ hřímá náš tribun „svobody lidu“ (čti: naší historické poroby lidu), „ještě může zůstat u moci, udrží ho u ní jednak strach z revoluce, k níž ho ženou jeho vlastní exponenti (hlasy zprava: „hanba!“, hluk...), jednak obava, aby se nevytvářel precedens!“

Vyprávění o tom, jak Ivan Ivanovič zahanbil Ivana Nikiforoviče^[28] a jak Ivan Nikiforovič zahanbil Ivana Ivanoviče. Styďte se, že nedodržujete obvyklé normy konstitucionalismu, říká Ivan Ivanovič Ivanu Nikiforoviči. Styďte se vyhrožovat revolucí, které se sám bojíte, ve kterou nevěříte a které nepomáháte, říká Ivan Nikiforovič Ivanu Ivanoviči.

Co myslíte, čtenáři, která ze dvou sporných stran víc „zahanbila“ tu druhou?

Po Gegečkorim, který zcela správně vysvětloval, že liberální tisk *neoprávněně* označuje krizi za „ústavní“, že kadeti „ústy svých řečníků podporovali trestuhodnou iluzi o konstitučním středu“, že ústava potřebuje ještě určitý pohyb, který dosud chybí (Gegečkori se jen na konci svého příspěvku nevhodně zmínil o „anarchii“: chtělo to nějaké jiné slovo), mluví předseda „konstitučního středu“ Lvov I.

Podle řeči Lvova I. se dalo alespoň jednu chvíli soudit, že snad dokonce i někteří statkáři tu a tam něco pochopili z Gegečkoriho výkladu. „To, co se stalo,“ říká Lvov I., „skutečně svědčí o tom, že nemáme ústavu, že nemáme parlamentarismus, jenže my nemáme ani základní zákony a vůbec žádné organizované zřízení (To se podívejme! Copak existence statkářů není organizované statkářské zřízení? Váš jazyk je váš nepřítel, pánové z „konstitučního středu“), máme jen zvůli (to je právě jeden ze základních a nejpodstatnějších znaků organizovaného statkářského zřízení) a demagogii.“

Pod pojmem demagogie rozumí „pokrokový“ statkář shody, a ne podle významu. Lenin ji používá k ironizování středu, jehož název je v rozporu s jeho politikou. *Čes. red.*

Nikolaj Nikolajevič Lvov I. něco tuze nepřijemného. Poslouchejte dále:

„A tuto demagogii uplatňují vlivní lidé k posílení svého vlastního vlivu a své moci. Tuto demagogii budou uplatňovat jiní, kteří chtějí moc uchvátit...“ (brr... jaké pobuřující, jaké nemorální snahy! Kdepak ruští liberální buržoové, ti jsou něčemu takovému na hony vzdáleni! To jen na prohnilém Západě se nemorální buržoazie snaží uchvátit moc a vytvořila už dokonce na hlavu postavené učení, podle něhož zajistí buržoazní ústavu jen buržoazní moc. My ruští liberálové, osvícení morálním idealistickým kázáním Struveho, Berďajeva a spol., jsme proto toho názoru, že moc má zůstat v rukou Tolmačovů, a nařízení, jak tuto moc podle ústavy správně uplatňovat, mají psát Maklakovové) ...,kteří jsou mnohem většími mistry demagogie. Mějte se na pozoru před touto demagogií, neboť jí bude obětováno vše: vaše důstojnost, vaše jmění, vaše čest i občanská práva v Rusku.“

Pěkně to říká „progresista“ Nikolaj Nikolajevič Lvov I. Pokud jde o „majetek“, mluví dokonce dost jasně: Například měl-li včera statkář 10 000 děsjatin a dnes mu zůstalo 50 děsjatin, znamená to, že 9950 děsjatin bylo „obětováno“ „demagogií“. To je srozumitelné. To nejsou fráze. Ale s tou „důstojností“ a „ctí“ už to tak jasné není; chce tím snad náš progresista říci, že statkář může být „důstojný“ a „čestný“ jedině tehdy, vlastní-li 10 000 děsjatin půdy, a nutně přestává být důstojným a čestným, jestliže z toho 9950 děsjatin ztratí? Anebo tím Lvov I. chce říci, že důstojnost a čest budou obětovány demagogii, nebudou-li spravedlivě zhodnoceny — dejme tomu nějakými 500 rubly za děsjatinu?

Pokud jde o „občanská práva v Rusku“, tady to „progresistovi“ Lvovi I. jaksi nevyšlo. Má-li pravdu v tom, že u nás nemáme ani ústavu, ani parlamentarismus, ani základní zákony, pak nemáme ani občanská práva, a to, co nemáme, nemůžeme obětovat. Má-li Lvov I. pravdu,

pak tedy byla naše občanská práva obětována našemu „organizovanému (statkářskému) zřízení“. Nepřeřekl se náš „progresista“? Nechtěl náhodou říci, že naše organizované statkářské zřízení bude obětováno občanským právům v Rusku? Nechtěl třeba právě takovýto hypotetický obrat událostí označit za demagogii? Nechtěl snad slovy „mějte se na pozoru před touto demagogií“ říci, že většina III. dумы se má mít na pozoru před tímto hypotetickým obratem událostí?

Toto je příběh o tom, jak Ivan Ivanovič obviňoval z demagogie Ivana Nikiforoviče a Ivan Nikiforovič Ivana Ivanoviče. Vy jste demagog, pravil Ivan Ivanovič Ivanu Nikiforoviči, protože jste vlivný člověk a využíváte toho k posílení svého vlastního vlivu a vlastní moci, přičemž se odvoláváte na národní zájmy obyvatelstva. Ne, demagog jste vy, řekl Ivan Nikiforovič Ivanu Ivanoviči, protože na veřejnosti hlasitě vykřikujete, že u nás panuje jen zvěle a že nemáme ani ústavu, ani základní zákony, přičemž děláte dost nešetrné nářky na jakési obětování našeho majetku.

Kdo koho nakonec usvědčil z demagogie, není známo. Je však známo, že když se dva perou, třetí se směje.

Zvězda, č. 21

7. května 1911

Podepsán V. Iljin

Podle textu Zvězdy

PORADA ČLENŮ
ÚV S D D S R¹⁰⁵

---

28. KVĚTNA — 4. ČERVNA
(10. — 17. ČERVNA) 1911

*Poprvé otištěno roku 1933
v publikaci Leninskij sbornik XXV;
část dokumentů je uveřejněna
poprvé*

*Podle rukopisu
a protokolárního zápisu*

D O P I S P O R A D Ě Č L E N Ů Ú V S D D S R V Z A H R A N I Č Í

Igorevův přípis z 1. 6. 1911 je dalším důkazem oné pobuřující hry se svoláním ústředního výboru, oné politiky průtahů a odkladů, kterou už dlouhou dobu, řadu měsíců pranýřuje ústřední orgán naší strany.

Igorev zcela neopodstatněně tvrdí, že Judin a Kostrov nyní tvoří prozatímní byro nebo alespoň jeho část. A to v době, kdy Makar a Lindov (po Innokentijovi) celé *dlouhé měsíce sestavovali* organizaci byra, *vyhledávali* důvěrníky, *hodně cestovali* kvůli zajištění ústřední organizace, svolávali porady s důvěrníky a kandidáty pro kooptaci (Makar s Kacapem aj., s Miljutinem aj.), udržovali spojení s celostranickým ústředím pro sociálně demokratickou činnost v dumě, se sociálně demokratickými kroužky při volbách (Moskva) atd. atd.

Ani Judin ani Kostrov *nic* takového nedělali. Žádný z nich *vůbec ničím*, absolutně ničím k této činnosti nepřispěl.

O „kooptaci“ Judina a Kostrova do byra nedostala *ani jedna* oficiální instituce strany v zahraničí (ani ústřední orgán, ani zahraniční byro ústředního výboru) *žádnou* oficiální zprávu.

Po zatčení Makara a Lindova nedošla *přes dva měsíce* jediná zprávička, jediný dopis, nikdo neslyšel jedinou zmínku ani o Judinovi a Kostrovovi, ani o jejich práci v byru. Nejenže je nikdo za byro neuznával (zatímco *všichni* bez námitek uznali Makara a Lindova), ale Judin a Kostrov dokonce ani nepožádali o jedinou kopějku, dokonce ani neoznámili zahraničnímu byru ústředního výboru, že utvořili byro (jako to udělali Makar s Lindovem).

Tvrdíme, že odvolává-li se za této situace Igorev na to, že Kostrov a Judin tvoří „byro“, *vysmívá se straně a klame ji*. A my ho z tohoto klamání usvědčíme.

Dále. Dnes, po zkušenostech Inoka, Makara aj., po Olginových^[138, 139] odhaleních¹⁰⁶ atd., považujeme veškeré pokusy obnovit ústřední výbor v Rusku ze starých londýnských členů ústředního výboru za *vyložené nahrávání Stolypinovi*. Varujeme stranu před těmi, kdo chtějí nacytat neinformované lidi a posílat členy ústředního výboru do *nejnepředstavitelnějších* podmínek plnit *neuskutečnitelné* úkoly, a tím přímo *do rukou policie*.

A konečně, pokud jde o „plán“ svolat plenární zasedání *za měsíc*, který Igorev zahraničnímu byru *neoznámil*, ale zmiňuje se o něm v přípisu z 1. 6. 1911, upozorňujeme stranu, že jde o další *intriku* likvidátorů v souvislosti se svoláním ústředního výboru.

Ústřední výbor se nedá svolat za měsíc, dají se jedině „*sehnat*“ fiktivní členové ústředního výboru — v tom je podstata této intriky golosovců!

Bolševici ztratili *při práci v ústředních orgánech* po plenárním zasedání *čtyři* členy ústředního výboru (Meškovskij + Innokentij + Makar + Lindov). Menševici *ani jednoho*, protože ani jeden nepracoval!!

A to se teď golosovci opovažují navrhopvat *měsíční* termín a myslí si, že si sezvou pány, jako je „Petr“, který *ani jedinkrát* za celého půldruhého roku (po plenárním zasedání) nepřiložil vůbec ruku k dílu, ba *ani jedinkrát* se neobjevil v byru. Golosovci vědí, že bolševiky, kteří jsou ve vyhnanství na základě rozhodnutí soudu nebo policie, *není možné „sehnat“* do měsíce!!

Posílali ústřední výbor do Ruska, „*aby ho tam policie zatkla*“!

Dočkali se zatčení *všech* bolševiků.

Zachránili všechny nepracující a *fiktivní* menševiky.

Chtějí stanovit *jednoměsíční* lhůtu, aby mohli *přivést* fiktivní členy ústředního výboru, jako je Petr, a aby bolševi-

ci, kteří opravdu pracovali, *nemohli* být ani vyrozuměni!

Marně doufají, že se o této *hře* likvidátorů se svoláním plenárního zasedání strana nedozví.

*Napsáno mezi 19.—23. květnem
(1.—5. červnem) 1911*

Podle rukopisu

K O N C E P T (O S N O V A) Z P R Á V Y
 T Ř Í B O L Š E V I C K Ý C H
 Č L E N Ů Ú S T Ř E D N Í H O
 V Ý B O R U N E O F I C I Á L N Í
 P O R A D Ě D E V Í T I Č L E N Ů
 Ú S T Ř E D N Í H O V Ý B O R U

1. Historie pokusů o obnovení ústředního výboru v Rusku.

Dvě období:

a) Leden 1910 — srpen (nebo září) 1910.

Dva bolševičtí členové ústředního výboru byli zatčeni při pokusech svolat ústřední výbor. *Mnohokrát* svolávali schůze ústředního výboru. *Ani jednou* nepřišel Michail + Jurij + Roman, *ani žádný* jiný menševik.

b) Konec roku 1910 — jaro 1911.

Dva bolševičtí členové ústředního výboru vytvořili nové byro. *Ani jeden* menševik jim při jejich *práci* (udržování spojení s důvěrníky, s frakcí v dumě, s moskevskými sociálními demokraty při volbách apod.) *vůbec* nepomohl.

Jediný menševik (Kostrov) se jednou nebo dvakrát objevil v byru, aby „si zahlasoval“!

Oba bolševici byli uvězněni. Závěr: *všichni* bolševici, členové ústředního výboru, byli zatčeni *za* činnost v ústředních institucích a *při této* činnosti.

Z menševiků část (Michail + Jurij + Roman) odmítla *jakoukoli* účast, jeden (Petr) se za půldruhého roku na práci *ani* v nejmenším nepodílel, jeden (Kostrov) přišel za půldruhého roku dvakrát (v roce 1911!) do byra, avšak na činnosti v ústředních institucích se *vůbec* nepodílel. Po zatčení bolševiků nepodnikl tento menševik za dva a půl

2. (ulomky)
20. 10. 1911 Доклад: Купцы и концы
денег в России в 1911 г.
г.г.

1. Учредительный комитет Восточной г.г. в России.

Два указа:

(а) 1. 10 - 1911 (X) 10.

Оба указа г.г. дети апрельского указа концы
концы г.г. указа концы концы указа концы
концы г.г. концы концы концы концы концы
концы концы концы концы концы концы

(б) 1. 10 - 1911

Кто был концы концы концы концы концы концы
концы концы концы концы концы концы
концы концы концы концы концы концы
концы концы концы концы концы концы

Три указа концы концы концы концы концы
концы концы концы концы концы концы

Оба указа концы концы концы концы концы

Указа концы концы концы концы концы концы
концы концы концы концы концы концы

Указа концы концы концы концы концы концы
концы концы концы концы концы концы
концы концы концы концы концы концы
концы концы концы концы концы концы
концы концы концы концы концы концы
концы концы концы концы концы концы
концы концы концы концы концы концы
концы концы концы концы концы концы
концы концы концы концы концы концы
концы концы концы концы концы концы

První strana Leninova rukopisu Koncept (osnova)
zprávy tří bolševických členů ústředního výboru
neoficiální poradě devíti členů ústředního výboru
z roku 1911

Zmenšeno

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and activities. It emphasizes the need for transparency and accountability in financial reporting.

2. The second part of the document outlines the various methods and techniques used to collect and analyze data. It includes a detailed description of the experimental procedures and the statistical tools employed.

3. The third part of the document presents the results of the study, including a comparison of the different methods and a discussion of the implications of the findings.

4. The fourth part of the document provides a conclusion and a summary of the key points discussed throughout the document. It also includes a list of references and a list of figures and tables.

měsíce *jediný* krok, *dokonce ani* nenapsal *jediný dopis*, že obnovuje ústřední výbor.

Proto Igorevovo prohlášení, že tento menševik + bundovec tvoří nyní *byro* (oficiálně ani nepřihlášené do zahraničního byra ústředního výboru a *nikým* neuznané!), považujeme přímo za výsměch.

2. Dá se dnes svolat plenární zasedání v zahraničí?

Z právního hlediska: Máme k dispozici devět lidí z patnácti. *Formálně* se tito členové mohou a) prohlásit za plenární zasedání. Po formální stránce to sice bude v pořádku, ale možné to bude *patrně* jen při převaze jednoho hlasu, tj. rozhodne pět z těchto devíti proti čtyřem. *Ve skutečnosti* je význam takového formálně nezávadného opatření nepatrný: za těchto podmínek pochopitelně *nemůže* ústřední výbor splnit svou *úlohu*.

b) Formálně je možné i to, že těchto přítomných devět členů ústředního výboru začne dopravovat z Ruska ty, kdo mají práva kandidátů. Co to bude znamenat ve skutečnosti? Menševici mohou „sehnat“ buď své likvidátory (Michaila + Jurije + Romana apod.), které po známém vystoupení Michaila + Jurije + Romana žádný z poctivých straníků za členy ústředního výboru neuznává; nebo dva členy ústředního výboru, kteří se zúčastnili plenárního zasedání v lednu 1910, a od těch dob, půldruhého roku v ústředních institucích vůbec nepracovali. Lhůta, během níž by je mohli sehnat, se nedá určit.

Bolševici mohou ke třem přítomným kandidátům sehnat ještě dva své kandidáty. K tomu, aby tyto kandidáty sehnali, potřebují mnoho měsíců, než se naváže spojení s vyhnanci, než se zorganizuje útěk, existenčně zaopatří jejich rodiny atd. atd. Těžko říci, kolik měsíců si tato „práce“ vyžádá.

Pro stranu se reálný význam této kdovíjak dlouho trvající práce se sháněním „oficiálních“ kandidátů, kteří dnes prakticky nemohou v ústředních orgánech v Rusku pracovat, nebude rovnat jen nule. Bude menší než nula, protože

hra na rozdělování míst v ústředích má před místními stranickými skupinami *zastřít* žalostnou skutečnost, která vyžaduje energický iniciativní zásah. Po půldruhém roce neúspěšného obnovování ústředního výboru donekonečna krmit stranu dalšími sliby, že už zítra „budete mít“ ústřední výbor, by znamenalo vysmívat se jí. A toho se účastnit nehodláme.

3. Není ani třeba říkat, že pokusy svolat nyní kandidáty v Rusku, aby tam obnovili ústřední výbor, mohou pocházet jen od stoupenců Stolypina. Policie zná *všechny* kandidáty a hlídá si je, jak to už několikrát dokázalo zatčení Innokentije a Makara. To za prvé a především. Za druhé: Skutečný cíl takového svolání — kooptace členů z Ruska — je v současné době neuskutečnitelný, protože nemáme kandidáty (byli zatčeni naposledy spolu s Makarem), a při kooptaci menševiků se nedosáhne jednomyslnosti, kterou žádají stanovy, protože ani jeden bolševik (to už oznámil Inok Sverčkovovi) nebude hlasovat ani pro jednoho likvidátora (nebo golosovce).

4. *Reálná* situace ve straně je dnes taková, že téměř všude existují zcela neformální, zcela malé a nepočetné, nepravidelně se scházející stranické skupinky a buňky složené z dělníků. Všude bojují proti likvidátorským legalistům ve svazech, v klubech atd. Spojení mezi sebou nemají. Literaturu dostávají velmi sporadicky. Mezi dělníky mají autoritu. Tyto skupinky tvoří bolševici + plechanovovci a částečně i někteří „vperjodovci“, kteří četli „vperjodovskou“ literaturu nebo slyšeli vperjodovské řečníky, ale nepřipojili se ještě k izolované vperjodovské frakci v zahraničí.

Tato protistranická frakce má nepochybně jistý, i když ne příliš velký vliv na část petrohradských dělníků. Je plně prokázáno, že se nepodřizuje žádnému ústřednímu výboru a práci sociální demokracie brzdí, kde jen může (dodnes výslovně nevyzvala k volbám do IV. dумы a nadále koketuje s otzovisty).

Mnohem závažnější protistranickou a protisociálněde-

mokratickou silou je frakce *nezávislých legalistů* (Naša zarja + Dělo žizni + Golos social-demokrata). Je plně prokázáno, že se žádnému ústřednímu výboru nepodřizují a že veřejně znevažují jeho usnesení. Plnit rezoluce plenárního zasedání^[190] („nesnižovat“ význam ilegální strany atd.) *nemohou*, protože nechtějí. Nezbyvá jim proto než uskutečňovat *opačnou* linii.

Ani jeden poctivý sociální demokrat nemůže zapochybovat, že „nezávislí legalisté“ připravují volby do IV. dumy a že půjdou do těchto voleb *mimo* stranu a *proti* ní.

Úkol stoupců zachování ilegální strany je jasný: Nedovolit už sebemenší průtahy, neodkládat ani o den *přímé* vystoupení proti nezávislým legalistům, otevřeně a energicky vyzvat stranické dělnické kroužky v Rusku, aby se začaly připravovat na volby a *při volbách* varovaly dělníky před „nezávislými legalisty“, aby bojovaly proti nim a prosazovaly *jen* ty, kteří si uvědomili nebezpečnost tohoto směru, *jen* dělníky zcela oddané straně.

To je dnes naléhavý úkol naší strany. Každé odchýlení od takto reálně formulované otázky, kterou nastolil sám život (a nezávislí legalisté), jakékoli vytáčky, průtahy a pokusy opakovat hru se „sliby“ a s „ujišťováním“ legalistů jsou pro stranu nesmírně nebezpečné.

5. Náš praktický závěr: Schůzi devíti se musí bezpodmínečně navrhnout, aby se okamžitě obrátila ke straně s výzvou, která by pravdivě a důkladně vysvětlila, proč se nepodařilo svolat ústřední výbor v Rusku, která by vyzvala místní kroužky, aby vyvinuly iniciativu, vytvořily oblastní organizační komise a později ústřední *organizační komisi*, aby energicky, přímo a nekompromisně bojovaly proti „nezávislým legalistům“.

Tuto výzvu by mělo formálně podepřít hlasování plenárního zasedání ústředního výboru, ovšem jedině tehdy, bude-li nikoli pět členů ústředního výboru z devíti, ale převážná většina z devíti ochotná prohlásit se za plenární zasedání a pustí se do rozhodného boje se skupinou (frakcí)

nezávislých legalistů. Rozumí se samo sebou, že takový boj je neslučitelný s účastí těchto legalistů v ústředních institucích, jejichž činnost znemožňovali, brzdili, ochromovali a „udržovali je v nenormálním stavu“ půldruhého roku.

*Napsáno mezi 19.—23. květnem
(1.—5. červnem) 1911*

Podle rukopisu

Z P R Á V A O S I T U A C I V E S T R A N Ě¹⁰⁷

Po plenárním zasedání ústředního výboru v lednu 1910 se bolševici všemožně snažili doplnit počet členů ústředního výboru a obnovit jeho činnost. Členové ústředního výboru Makar a Innokentij navázali spojení s místními stranickými organizacemi a s jednotlivými členy strany pracujícími v legálním dělnickém hnutí a společně s nimi navrhli kandidáty pro kooptaci do ústředního výboru atd. Avšak snaha bolševických členů ústředního výboru skončila tím, že byli oba zatčeni. Golosovci jim při práci v Rusku žádnou pomoc neposkytli. Představitelé menševiků zvolení na londýnském sjezdu — Michail, Jurij a Roman, kteří nyní přešli k nezávislým legalistům, nejenže odmítli pracovat v ústředním výboru, ale navíc prohlásili, že samu jeho existenci pokládají pro dělnické hnutí za škodlivou.

Po několikaměsíční přestávce v roce 1910 soudruh Makar, který utekl z vyhnanství, a soudruh Vjazemskij znovu zakládají byro pro svolání ústředního výboru*. Spolupracoval s nimi člen byra bundovec Judin. Šest měsíců znovu navazují spojení s místními organizacemi, navrhují kandidáty do ústředního výboru, posílají důvěrníky a společně s frakcí v dumě organizují volební kampaň při doplňovacích volbách v Moskvě.

Z menševických zástupců se jim podařilo navázat spojení jen se soudruhem Kostrovem, který jednou nebo dvakrát přijel jedině proto, aby uplatnil své hlasovací právo v případě, že by se projednávalo svolání ústředního výboru.

* Toto prozatímní byro uznaly jak národní organizace, tak zahraniční byro ústředního výboru a ústřední orgán naší strany.

Po šestiměsíční činnosti byli bolševičtí členové ústředního výboru zatčeni spolu s několika kandidáty na kooptaci do ústředního výboru, se soudruhem tajemníkem a dalšími osobami, jež měly nějaký vztah k činnosti byra. V dopise, který tito soudruzi, členové ústředního výboru, poslali z vězení hned po svém zatčení, se konstatuje, že četníci je po celé měsíce soustavně sledovali a byli informováni o každém jejich kroku, a také, že jde zcela určitě o provokaci v souvislosti s přípravami na svolání ústředního výboru v Rusku. Po zatčení dvou členů byra (Makara a Vjazemského) zůstali na svobodě dva členové ústředního výboru, Judin a Kostrov, ti však dva a půl měsíce *vůbec žádnou činnost* nevyvíjeli a dokonce zahraničnímu byru ani ústřednímu orgánu neposlali jediný dopis.

Výsledkem jedenapůlroční práce vynaložené na obnovení ústředního výboru v Rusku je, že čtyři jeho bolševičtí členové (Meškovskij, Innokentij, Makar a Vjazemskij) jsou ve vyhnanství nebo ve vězení. Z policejního vyšetřování a z řady zatýkání je zcela jasné, že úřady *všechny* londýnské kandidáty a členy ústředního výboru dokonale znají a že je bedlivě sledují. Znovu se pokoušet svolat ústřední výbor v Rusku by za všech těchto okolností znamenalo zcela jistý krach, nebyla by sebemenší naděje na úspěch.

Jediným možným východiskem z této situace by bylo svolat zahraniční plenární zasedání. V zahraničí je devět lidí, kteří mají právo se plenárního zasedání¹⁰⁸ účastnit. To je víc než polovina všech jeho členů (15). Z právního hlediska se mohou a v podstatě vlastně musí prohlásit za plenární zasedání.

Návrh odložit ustavení plenárního zasedání až do svolání ostatních členů by znamenal další několikaměsíční průtahy.

S výjimkou Michaila, Jurije a Romana, kteří otevřeně prohlásili, že se s ústředním výborem rozcházejí a že schvalují likvidaci strany, mohou menševici „sehnat“ Kostrova a Petra. Bolševici mohou sehnat Meškovského, Innokentije, Rožkova a Sammera. Kolik měsíců to bude trvat, nelze říci.

Po získaných zkušenostech je reálný význam tohoto pravděpodobně dlouhého „shánění“ oficiálních kandidátů pro stranu nulový. Ještě méně než nulový, protože hrou na rozdělování míst v ústředích se před místními organizacemi a skupinami zastírá žalostná skutečnost, která vyžaduje energický iniciativní zásah. Po půldruhém roce neúspěšných snah o obnovení činnosti ústředního výboru navrhopvat straně další nekonečné odklady znamená vysmívat se jí! A toho se nemíníme účastnit.

Reálná situace ve straně je dnes taková, že téměř v každém místě existují malé, nepravidelně se scházející stranické skupiny a buňky složené z dělníků. Všude mají mezi dělníky velkou autoritu. Všude bojují proti likvidátorským legalistům ve svazech, klubech atd. Spojení mezi sebou prozatím nemají. Literaturu dostávají jen velmi sporadicky. Tyto dělnické skupiny tvoří bolševici a menševici, kteří jsou pro zachování ilegální strany, a zčásti i někteří „vperjodovci“, kteří se nepřipojili k separátní „vperjodovské“ frakci ustavené v zahraničí.

Skupina Vperjod se po plenárním zasedání zabývá pouze tím, že ze zahraničí upevňuje a organizačně osamostatňuje svou frakci. Její zástupci vystoupili z redakce přílohy *Diskussionnyj listok*¹⁰⁹ a ze školské komise při ústředním výboru. Usnesení posledního plenárního zasedání skupina Vperjod nesplnila, naopak kladla celostranické činnosti sociální demokracie do cesty co možná nejvíce překážek. V legálním i ilegálním stranickém tisku byly už dávno zahájeny přípravy k nadcházejícím volbám. Skupina Vperjod však při této pro stranu mimořádně závažné politické akci nejenže nijak nepomáhá, ale ani se přímo nevyslovila, zda vůbec pro účast ve volbách do IV. dумы je nebo není. Zahraniční představitelé skupiny Vperjod dokonce ve svých posledních vystoupeních v tisku dále koketují s otzovisty.

Mnohem závažnější silou, která vystupuje proti straně a proti sociální demokracii, je frakce *nezávislých legalistů*

{Naša zarja, Dělo žizni a ti golosovci, kteří je stejně jako Dan, Martov a spol. kryjí). Je jasně prokázáno, že se žádnému ústřednímu výboru nepodřizují a veřejně se jeho usnesení vysmívají. Plnit rezoluce posledního plenárního zasedání („nesnižovat význam ilegální strany“ atd.) *nemohou* a nechtějí. Nezbyvá jim proto než uskutečňovat *opačnou* linii.

Žádný sociální demokrat nemůže zapochybovat o tom, že „nezávislí legalisté“ povedou samostatnou volební kampaň do IV. dumy *mimo* stranu a *proti* ní.

Úkol sociálních demokratů věrných straně je jasný: musí otevřeně a rozhodně vyzvat stranické dělnické kroužky v Rusku, aby se okamžitě začaly připravovat na volby. Za sociální demokracii musí být kandidováni *jedině* lidé straně naprosto oddaní, *jedině* soudruzi, kteří pochopili nebezpečnost likvidátorského směru. *Přímé* vystoupení proti nezávislým legalistům se nedá odkládat ani o den, dělníci musí být neprodleně varováni před nebezpečím, které ve volbách hrozí sociálně demokratické straně od nezávislých legalistů.

To je dnes nejnaléhavější úkol naší strany. Každý odklon od této otázky, kterou reálně nastolil život (a nezávislí legalisté), jakékoli vytáčky, průtahy a pokusy opakovat hru legalistů se „sliby“ a s „ujišťováním“ jsou pro stranu nesmírně nebezpečné.

Náš praktický závěr: Schůze devíti se musí bezpodmínečně a okamžitě obrátit ke straně s výzvou, která by pravdivě a podrobně vysvětlila, proč se ústřední výbor v Rusku nepodařilo svolat, která by vyzvala místní kroužky, aby byly iniciativní a vytvořily místní a oblastní výbory, aby vytvořily a podporovaly ústřední organizační komisi, aby vydávaly a podporovaly sociálně demokratické tiskové orgány (v nichž, stejně jako ve Zvězdě vydávané za účasti a podpory sociálně demokratické frakce v dumě, nesmí být místo pro likvidátory), aby energicky a nekompromisně bojovaly proti „nezávislým legalistům“ a aby při práci sblížovaly

lidi straně skutečně věrné bez ohledu na rozdíly mezi jednotlivými směry. V případě, že nejen pět členů ústředního výboru z devíti, ale převážná většina z devítky se shodne na tom, že se pokládá za plenární zasedání ústředního výboru, musí tato schůze ústředního výboru ihned kooptovat nové členy, ustavit organizační komisi pro svolání konference a zahájit praktické přípravy na volby do IV. dумы. Do organizační komise a do ústředního výboru musí být ihned zařazeni představitelé menševiků, kteří jsou straně skutečně věrní. Schůze ústředního výboru musí začít nekompromisně bojovat proti frakci nezávislých legalistů. Rozumí se samo sebou, že tento boj je neslučitelný s účastí nezávislých legalistů v ústředních stranických orgánech, jejichž činnost tyto legalisté znemožňovali, brzdili, ochromovali a „udržovali je v nenormálním stavu“ půldruhého roku.

*Napsáno mezi 19.—23. květnem
(1.—5. červnem) 1911*

*Otištěno poprvé,
podle kopie pořízené
F. E. Dzeržinským*

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY
K JEDNÁNÍ
O USTAVENÍ PORADY

28. KVĚTNA (10. ČERVNA)

1

Trpí-li strana půldruhého roku odkládáním plenárního zasedání, pak si národní organizace už dávno měly zvolit své zástupce. Soudruh Lotyš formuloval otázku zcela jinak než bundovec. Řekl, že sice nebyl zvolen, ale vzhledem k podmínkám svolání plenárního zasedání pokládal za svou povinnost se ho zúčastnit, aby mohl podat zprávu ústřednímu výboru Lotyšského kraje s tím, že pro Lotyšský kraj usnesení nabudou platnosti teprve po jejich schválení ústředním výborem Lotyšského kraje.¹¹⁰

2

Tady skutečně někdo soudruhy balamutí.¹¹¹ Víme, že Makar a Lindov něco dělali, navazovali spojení s organizacemi, jmenovali důvěrníky, udržovali spojení s kandidátem. Pak byli prozrazeni. Od té doby jsme žádné zprávy od nikoho, kdo zůstal na svobodě, nedostávali. Nepodali dokonce ani zprávu ústřednímu orgánu^[224] nebo zahraničnímu byru ústředního výboru. Neudělali vůbec nic. Stranu nelze dále klamat tvrzením, že v Rusku existuje byro a ústřední výbor. Řeči o zvolení ústředního výboru v Rusku jsou jen prázdná slova, která nahrávají Stolypinovi. Ionov ve svém prohlášení říká, že pošle své pozvání ústřed-

nímu výboru Bundu¹¹². Jenže kdy je tam pošle? Kolik času už od té doby uplynulo? Proč nepřichází odpověď? Ionov píše, že nemá plnou moc, a proto se nemůže dostavit na schůzi členů ústředního výboru. Proč je tu tedy Liber? Navrhuji přijmout rezoluci k Ionově odpovědi, protože z ní je jasné, že jde o intriku.

3

Shrňme, co bylo řečeno o byru. Ukázalo se, že se to týká těch členů byra, kteří zůstali na svobodě. O práci se řeklo, že se vůbec nic neudělalo. Soudruh Adrianov je významný menševik, a kdyby pracoval, museli by to menševici určitě vědět. Ani jeho nejbližší stoupenci o tom nic nevědí. Předstírat i nadále, že někde existuje byro, znamená klamat stranu. Ber nemohl navázat spojení s ústředním výborem Bundu, protože soudruzi byli pozatýkáni. Co má tedy strana dělat? Nemůže čekat. Tady je nutný iniciativní krok.

4

Ber vykřikuje o zákoně a přitom v zahraničním byru ústředního výboru kategoricky bojoval proti zákonu a ve prospěch likvidátorů¹¹³. Takové chování mě nutí pochybovat o upřímnosti jeho prohlášení a očekávat, že se znovu pokusí zmařit utvoření celostranických institucí.

*Otištěno poprvé,
podle protokolárního zápisu*

N Á V R H R E Z O L U C E O U S T A V E N Í P O R A D Y

Schůze konstatuje, že všichni členové ústředního výboru žijící v zahraničí byli pozváni a všichni až na jednoho se dostavili; proto se schůze prohlašuje za poradu členů ústředního výboru žijících v zahraničí a do svého programu jednání zařazuje vzhledem k celkové situaci ve straně otázku obnovení ústředního výboru.

*Napsáno 28. května
(10. června) 1911*

Podle rukopisu

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY
KE SVOLÁNÍ PLENÁRNÍHO
ZASEDÁNÍ
ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU

30. KVĚTNA (12. ČERVNA)

1

Konstatuji, že nižší instituce (ZBÚV) půl roku porušovala usnesení a odmítala svolat vyšší instituci. Jsem nucen to konstatovat, abych varoval před jakoukoli důvěrou k instituci, která se už půl roku pokouší uzavřít straně cestu k obnovení jejího ústředního orgánu.¹¹⁴

2

Upozorňuji, že už od jara 1910 máme dopis od Inoka se zprávou, že členy ústředního výboru sleduje policie. Všemi prostředky jsme bojovali proti avanturismu v Rusku¹¹⁵. Makar začal znovu pracovat v roce 1910, ale zásilka peněz okamžitě signalizovala beznadějnost tohoto pokusu. Hned bylo jasné, že svolávat ústřední výbor v Rusku znamená posílat lidi do vězení. Od jara 1908 až do plenárního zasedání v roce 1910 se ústřední výbor v Rusku ani jednou nesešel. Historie s jeho svoláním v Rusku ukazuje, že je to úkol nesplnitelný. Posílat ústřední výbor do Ruska znamená totéž jako posílat ho do vězení.

Za rok a půl práce v ústředních orgánech byli zatčeni čtyři bolševici. Nebyl zatčen ani jeden menševik, protože menševici se snažili vytvořit stolypinovskou stranu. Dopisy nám nepsali a přerušovali korespondenci z konspirativních důvodů. Menševici se nejen na vytvoření ústředního výboru nepodíleli, ale dokonce odmítli dostavit se ke kooptaci (Michail, Roman a Jurij), Petr ani nepřekročil práh byra a Kostrov bydlel nedaleko. Zůstává nevyvratitelným faktem, že pracovali pouze bolševici.¹¹⁶

O Ljubičovi nám Inok v dopise napsal, že je ochoten pracovat. O Petrovi víme jen to, že ani nepřekročil práh byra. Marná sláva, člen ústředního výboru musí odjet a v ústředním výboru pracovat. Martynov jako emigrant = Bogdanov, Nikita. Pozveme-li ho, musíme pozvat je i Viktora. Michail, Jurij a Roman nemají k ústřednímu výboru žádný vztah. Jsou to lidé, kteří budují stolypinovskou dělnickou stranu a dělají to, co lednové plenární zasedání rozhodně odsoudilo. S těmi, kdo budují stolypinovskou dělnickou stranu, ani s těmi, co jim pomáhají, nemáme nic společného.

*Otištěno poprvé,
podle protokolárního zápisu*

N Á V R H K R E Z O L U C I
O S V O L Á N Í
K O N F E R E N C E S T R A N Y

Organizační komise¹¹⁷ zapojuje do příprav ke svolání konference zástupce místních organizací v Rusku i vlivné soudruhy, kteří pracují mezi masami, aby pokud možno ihned utvořili v Rusku kolegium, které by mělo prakticky na starosti všechno, co souvisí se svoláním konference, přičemž organizační komise bude kontrolovat, jak se plní směrnice uvedené v rezolucích^[190] a v dopise plenárního zasedání.

Napsáno 1. (14.) června 1911

Podle rukopisu

P R O H L Á Š E N Í¹¹⁸

Abychom sblížili pokud možno bez výjimky všechny, kdo jsou pro zachování ilegální strany, hlasujeme pro rezoluci jako celek¹¹⁹, zároveň však rozhodně protestujeme proti tomu, aby se do organizační komise mohli zapojovat goslovci a vperjodovci v zahraničí, tj. představitelé protistranických skupin, které v zahraničí vznikly jako samostatné frakce a za půldruhého roku po plenárním zasedání dokázaly, že jsou schopny pracovat jediné *proti* straně, jediné *brzdit* její činnost, jediné pomáhat nezávislé legalistické dělnické straně nebo oțzovistům.

N. Lenin

Napsáno 1. (14.) června 1911

Podle rukopisu

K V Ý S L E D K Ů M Z A S E D Á N Í D U M Y

„DĚLALI JSME TO SPOLEČNĚ“

Na „historickém“ zasedání dumy 27. dubna oponoval pan Těslenko panu Stolypinovi mimo jiné i těmito slovy:

„Ministerský předseda před Státní dumou řekl: Ano, pánové, v co nejkratší době vám pomohu. A vy to jistě zařídíte tak, že před prázdninami budete muset zákon o starověrcích zamítnout, ale o prázdninách bude vydán. Dokonce se mi zdálo, že v tom slyším jakýsi zvláštní familiární tón, asi jako by nám chtěl říci: Však jsme to dělali společně. A odpusťte mi, pánové, že jsem si mimoděk vzpomněl na scénu z Revizora, kde okresní hejtman říká: ‚Tak tedy vy si na mě budete stěžovat? A vzpomínáte si, co všechno jsme dělali společně?‘ A já se, pánové, domnívám, že možná ti, kdo s touto pomocí dříve počítali a kdo s ní možná počítají i v budoucnu, museli mít trapný pocit a snad si i pomysleli, a je dobře, jestli si to pomysleli: Panebože, zbav nás takových přátel, a s nepřáteli si už poradíme sami.“

Pan Těslenko, jak uvádí stenografický záznam, si za tyto tirády vysloužil „potlesk zleva“, zřejmě od frakce svobody lidu. Kadeti v tom viděli podařenou ironii na adresu oktábristů. Avšak v tomto případě, jako už v mnoha jiných, tleskali, aniž se zamysleli nad hlubokým smyslem slov, která jejich řečníkovi uklouzla. Tleskali v domnění, že tato slova řála jen do oktábristů, že kompromitují pouze tohoto jejich tolik nenáviděného konkurenta. Nepochopili, že výstižný výrok pana Těslenka, pokud se důkladněji zamyslíme nad jeho významem, obsahuje pravdu, která řála do živého stejně tak oktábristy jako kadety. A tato pravda stojí za to, abychom se jí zabývali, protože se týká jedné z nejdůležitějších otázek politických dějin Ruska za posledních pět až šest let — a ta léta za to stojí.

„Dělali jsme to společně“, dobře jste to řekl, pane Těs-

lenko. Ale snad bude správnější, vyjádříme-li se takto: Dobře *jste opakoval* to, co bylo už mnohokrát řečeno na „shromážděních“ „levice“, nad nimiž páni kadeti obvykle tak ohrnují nos. „Dělali jsme to společně“ — tato slova se vůbec nevztahují jen na návrhy zákonů III. dумы, zdaleka se nevztahují jen na smutně proslulou „motanici“. Vztahují se na *všechno*, co od konce roku 1905 „dělali společně“ páni Stolypinové i veškerá ruská liberální nebo liberálníčící buržoazie. „Familiární tón“ pana Stolypina nemusel kadetskému řečníkovi připadat „zvláštní“ — vždyť tento tón je opravdu charakteristický pro všechny Stolypinovy projevy, pro veškerou Stolypinovu politiku vůči buržoazii (která mimochodem má v osobách okřabristických a kadetských poslanců v III. dumě většinu).

Familiární tón, který se při každém významném obratu událostí mění v hrubé ponižování a dokonce v násilí, pramení z toho, že nejen okřabristé, ale i kadeti se pro pár hezkých slov a pro trochu potlesku (což Stolypinové velmi dobře vědí) ohánějí frázemi jako „Panebože, zbav nás takových přátel“ (tj. Stolypinů), „a s nepřáteli“ (tj. patrně s reakční pravicí a s levicovou... jak to říci co nejšetrněji? ... „náročností“) „si už poradíme sami“.

Kdyby tyto fráze nebyly pouhými frázemi, Rusko by se už jednou provždy zbavilo „těchto přátel“. Jenže vtip je právě v tom, že kadeti se takovými frázemi ohánějí jedině v zápalu „opozičních“ projevů — a projevat se opozičně z celostátní tribuny bez nějakého, aspoň nepatrného náznaku demokratismu nelze. A tak se sem tam utrousí nějaké to demokratické prohlášení, jež by se vyplatilo porovnat se *skutky* těchto kadetů. Historická úloha buržoazie, která si hraje na demokratismus (nebo demokratismem vyhrožuje nepříteli zprava), je právě v tom, že tato „hra se slovy“ tu a tam prokáže někomu z nejšířších lidových vrstev opravdovou službu a probudí v něm upřímné a hluboké demokratické smýšlení. „Když nahoře hrají na housle, dole dostanou chuť tancovat.“ Latinské přísloví praví:

Littera scripta manet — Co je napsáno, trvá. Ale i to, co bylo řečeno, někdy trvá, i když to bylo proneseno jen jako efektní fráze.

Z toho ovšem nevyplývá, že pokrytecké fráze kadetů smíme brát za bernou minci, že je lze prohlašovat nebo považovat za demokratismus. Vyplývá z toho však, že každou pokryteckou frází v duchu demokratismu, kterou kadeti pronesou, máme využít předně k tomu, abychom ukázali, jak se řečnickova slova rozcházejí s činy, a za druhé, abychom ukázali skutečný, životný a bezprostřední význam demokratismu pro ony „nejširší vrstvy“, k nimž dolétají efektní fráze řečníků z Tavridského paláce.

Výše citované úvahy pana Těslenka nejsou pokrytecké proto, že by pan Těslenko byl sám pokrytec: třeba se dal jen strhnout proudem svého opozičního krasořečnění. Pokrytecké je to, že *slova* představitele kadetské strany se rozcházejí s *činy* této strany ve všech závažných okamžicích nejnovějších dějin Ruska.

Vzpomeňte si na události ze srpna roku 1905. Co v této době dělal předchůdce pana Stolypina? Prosazoval Bulyginovu dumu¹²⁰ a připravoval do ní volby. A co dělal pan Těslenko a jeho stoupenci? Podle svých sil a podle „speciálie“ své veřejné činnosti připravovali tytéž volby. „Dělali jsme to společně“, mohl právem říci pan Bulygin (i pan Stolypin) panu Těslenkovi. A pan Těslenko to „dělal společně“ právě proto, že měl strach přijít o své „přátele“, o nichž dnes tak vznešeně a s rytířskou statečností prohlašuje: „Panebože, zbav nás takových přátel...“

Vzpomeňte si, co se stalo čtvrt roku po vydání zákona o Bulyginově dumě. Co tehdy dělal předchůdce pana Stolypina? Stavěl se například proti hnutí poštovních a telegrafních zaměstnanců a proti mnoha dalším podobným hnutím. Pan Těslenko, nebo alespoň jeho strana v osobě pana Struveho, Karaulova a jiných se stavěli proti tomuto hnutí po svém. „Dělali jsme to společně“, může právem říci pan Vitte (i pan Stolypin) pánům Těslenkům. Totéž

se opakovalo 1. května 1906 v souvislosti se svátkem pracujících, o něco později v souvislosti s „místními pozemkovými výbory“, v roce 1907 pak neustále a nepřetržitě vůči dělnickým a rolnickým poslancům II. dумы atd. atd.

Známý kadetský publicista pan Izgojev^[55] správně shrnul ve sborníku Věchi tuto mnohaletou politiku své strany slovy: „Musíme mít konečně odvahu si přiznat, že v našich státních dumách převážná většina poslanců s výjimkou třiceti nebo čtyřiceti kadetů a okťabristů neprokázala znalosti potřebné pro spravování a přeměnu Ruska.“

„Odvážné přiznání“ pana Izgojeva je odvážné proto, že autor bez jakékoli přetvářky a diplomacie tentokrát náhodou řekl *pravdu*. Kadeti se skutečně řídili „v našich státních dumách“ „znalostmi“ statkářů, buržoazie a liberálních monarchistů, a ty nemohly uspokojit „převážnou většinu poslanců“, hlavně těch, kteří stáli na levici. A tak je jistě samozřejmé, že Stolypin se proti těmto levicovým poslancům opíral právě o „znalosti“ (přesněji řečeno o zájmy a názory) „třiceti čtyřiceti kadetů a okťabristů“. „Dělali jsme to společně“, bojovali jsme proti neobratnosti, nezkušenosti a nevzdělanosti rolníků a dělníků, může právem říci pan Stolypin celé kadetské straně.

Hlavním výsledkem zasedání dумы v tomto roce je, že Stolypinova přílišná „famiárnost“ vůči většině III. dумы — a to právě vůči její buržoazní, okťabristicko-kadetské většině — dopálila už i tuto tak trpělivou většinu. Stará moc zachází famiárně s buržoazií, která si je velmi dobře vědoma svého významu v nových, současných hospodářských podmínkách a touží po samostatnosti, ba dokonce po moci. Epizoda s článkem 87^[23] ukázala tuto famiárnost tak zřetelně a dotkla se přitom leckoho z mocných tohoto světa tak nešetrně, že už i tito nesmírně trpěliví lidé začali reptat. Jenže se nezmohou na nic víc než na reptání. Jsou spoutáni na ruku i na nohou, a proto nemohou jít dál. Jsou spoutáni tím, že se během posledních let v nejzávažnějších okamžicích dějin Ruska bázně odtahovali od

širokého lidového hnutí, nevráživě odmítali demokracii — skutečnou, živou, činorodou, masovou demokracii, útočili na ni z týlu tak, jako na ni útočil Stolypin. A takto spoutané oktábristy a kadety teď stíhá zasloužený trest; nemožnou vlastně *nic* namítat, když jim Stolypin familiárním tónem spatra říká: Jestli já jsem nepřítel demokracie, pak jste se jí i vy, moji milí, polekali: „Dělali jsme to přece společně.“

Zvězda, č. 24
28. května 1911
Podepsán V. Iljin

Podle textu Zvězdy

O STARÝCH, ALE VĚČNĚ NOVÝCH PRAVDÁCH

O událostech, které znemožnily účast dělnických delegátů na II. sjezdu továrních lékařů v Moskvě, vědí čtenáři z novin.¹²¹ Nemůžeme se jimi zde podrobně zabývat a objasňovat jejich význam. Zmíníme se jen o poučných úvahách listu *Reč* ze 14. dubna^[217], tj. v den zahájení sjezdu v úvodníku napsaném těsně před těmito událostmi.

„Této účasti (účasti dělnických delegátů) brání bohužel překážky vnějšího rázu,“ napsal orgán strany kadetů. „Dobře víme, jaký osud stíhá některé příliš rozohněné řečníky. Zkrátka zástupci dělníků by rádi mluvili o tom, jak je pro ně obtížné soustředit se na speciální otázky, jak nemohou dosáhnout spravedlivého zastoupení na sjezdu, jaké překážky jsou stavěny do cesty jejich organizacím, a o mnoha podobných věcech, které jsou dost vzdálené programu sjezdu a jejichž projednávání odvádí pozornost od vytčených otázek a někdy mívá i nežádoucí důsledky. Napjaté ovzduší je také příčinou oné nesnášlivosti, kterou zástupci dělníků projevovali vůči ‚buržoazním‘ řečníkům, ke všem vládním opatřením i k možnosti spolupracovat s představiteli jiných společenských skupin.“

Celá tato tiráda je charakteristickou ukázkou bezmocného vzdychání, jehož bezmocnost nelze vysvětlit náhodným složením nebo nějakými zvláštnostmi této liberální strany, této otázky apod., ale mnohem hlubšími příčinami: objektivními podmínkami, v nichž se nachází celá liberální buržoazie v Rusku 20. století. Liberální buržoazie vzdychá po takovém „uspořádání“, v němž by měla vedle sebe dělníky, kteří by si nepotrpěli na „příliš rozohněné řečnění“ a kteří by byli dostatečně „tolerantní“ k buržoazii, k myšlence *spolupráce s buržoazií*, „ke všem opatřením vlády“. Vzdychá po takovém uspořádání, v němž by se tito skrom-

ní, s ní „spolupracující“ dělníci mohli „věnovat speciálním otázkám“ sociální politiky a skromně by souhlasili s tím, že budou záplatovat Kubův* kabát buržoazní péče o „mladšího bratra“. Zkrátka, ruští liberálové vzdychají po asi takovém uspořádání, jaké je dnes v Anglii nebo ve Francii *na rozdíl* od Pruska. V Anglii a ve Francii vládne buržoazie neomezeně a prakticky (až na malé výjimky) bezprostředně, zatímco v Prusku mají prvenství feudálové, junkeři a monarchistický militarismus. V Anglii a ve Francii buržoazie zvláště často bez omezení a ve značném rozsahu uplatňuje metodu získávání bývalých proletářů anebo zrádců dělnické věci (John Burns, Briand) ke „spolupráci“, a ti se pak klidně „věnují speciálním otázkám“ a učí dělnickou třídu „tolerantností“ k nadvládě kapitálu.

Nikdo ani v nejmenším nepochybuje, že režim v Anglii a Francii je mnohem demokratičtější než v Prusku, mnohem příznivější pro boj dělnické třídy a že v něm odumírání starých středověkých institucí, které této třídě zastírají hlavního a skutečného nepřítele, pokročilo mnohem dále. Proto nikdo ani v nejmenším nepochybuje, že je v zájmu ruských dělníků, aby podporovali všechny snahy o přebudování naší vlasti spíše podle anglo-francouzského než podle pruského vzoru. Avšak nestačí jenom dojít k tomuto nespornému závěru, jak se to příliš často dělá. Sporná otázka anebo sporné otázky (vzhledem k demokratům různého typu) zde totiž teprve začínají.

Podporovat snahy je nutné, jenže máme-li podpírat člověka slabého a rozkolísaného, musíme mu poskytnout nějakou pevnější oporu, musíme rozptylovat jeho iluze, které mu nedovolují vidět slabosti a pochopit jejich příčiny. Ten, kdo tyto iluze podporuje, kdo se připojuje k bezmocnému vzdychání bezmocných, nedůsledných a kolísavých stoupenců demokracie, ten snahy o buržoazní demokratis-

* Kuba v Krylovově bajce Kubův kabát ustříhl dole rukávy a vpravil jimi lokty. Kratší rukávy zase nastavil z ustřížených šosů. In: I. A. Krylov, *Člověk a stín*. Praha 1976, s. 58. *Čes. red.*

mus nepodporuje, ale oslabuje. Buržoazie v Anglii a ve Francii svého času, v polovině 17. nebo koncem 18. století nevzdychala nad „netolerantností“ mladšího bratra, netvářila se kysele nad „příliš rozohněnými řečníky“ z řad mladších bratrů, nýbrž sama dodávala ty *nejrozohněnější* řečníky (a nejen řečníky), kteří dovedli vzbudit opovržení k propagování „tolerantnosti“, k bezmocnému *vzdychání*, k rozkolísanosti a nerozhodnosti. A mezi těmito rozohněnými řečníky byli lidé, kteří po celá staletí zůstali nositeli pokroku a učiteli přes veškerou svou historickou determinovanost a často i přes naivitu svých tehdejších představ, jak se zbavit nejrůznějších útrap.

Německá buržoazie podobně jako ruská také vzdychala, že „mladší bratr“ má „příliš rozohněné“ řečníky, — a v dějinách lidstva zůstala ukázkou nízkosti, podlosti a přísluhovačství, odměňovaného kopanci „junkerských“ holínek. Rozdíl mezi touto a onou buržoazií se ovšem nedá vysvětlit „vlastnostmi“ různých „ras“, ale stupněm hospodářského a politického vývoje, který buržoazii nutil, aby se „mladšího bratra“ bála, který ji nutil, aby bezmocně váhala, zda má odsuzovat násilí feudalismu, nebo „netolerantnost“ dělníků.

To všechno jsou staré pravdy. Jsou však věčně nové a novými zůstanou, dokud budeme muset číst v publikacích lidí, kteří by chtěli být marxisty, takovéto řádky:

„Příčinou neúspěchu hnutí z let 1905–1906 nebyly ani ‚krajnosti‘ levice, jelikož samy tyto ‚krajnosti‘ byly opět zaviněny souhrnem mnoha dalších příčin, ani ‚zrada‘ buržoazie, která všude na Západě v patřičnou chvíli ‚zrazovala‘, ale to, že zde nebyla zformovaná buržoazní strana, která by se mohla chopit kormidla vlády namísto zastaralé byrokracie a která by byla hospodářsky silná a dost demokratická, aby získala podporu lidu.“ A o pár řádek dále: „...slabost městské buržoazní demokracie, která by se byla měla stát středem politického zájmu demokratického rolnictva...“ (Naša zarja, č. 3, s. 62, článek pana V. Levického^[84]).

Pan V. Levickij promyslel odmítnutí myšlenky „hegemonie“ důkladněji („středem zájmu *by se byla měla stát* měst-

ská buržoazní demokracie“, a nikdo jiný!), anebo je vyslovuje odvážněji a přesněji než pan Potresov, který pod vlivem Plechanovových ultimát svůj článek v knize Společenské hnutí^[173] poněkud upravil.

Pan V. Levickij uvažuje úplně jako liberál. Jako nedůsledný liberál, i když používá tolik marxistických slov. Nemá vůbec potuchy, že „středem zájmu demokratického rolnictva“ *by se byla měla stát* zcela jiná sociální kategorie než městská buržoazní demokracie. Zapomíná, že toto „měla“ se za velkých historických období v Anglii, ve Francii i v Rusku *stalo* skutkem, přičemž v Rusku byla tato období velká svým významem, avšak nevelká pokud jde o trvání, kdežto v prvních dvou zemích sjednocovali většinou demokratičtí, ultrademokratičtí, „příliš rozohnění“ plebejci různorodé složky „nejširších vrstev“.

Pan V. Levickij zapomíná, že tyto „nejširší vrstvy“ i během těch krátkých období, kdy byly v dějinách „středem zájmu demokratického rolnictva“, kdy se jim podařilo *vyrvat* tuto úlohu liberální buržoazii, měly rozhodující vliv na to, k *jakému stupni* demokracie dospěla země v následujících desetiletích takzvaného pokojného vývoje. Tyto „nejširší vrstvy“ během krátkých období *své* hegemonie vychovávaly vlastní buržoazii, převychovávaly ji tak, že když se pak snažila couvnout, *nedokázala* v tomto couvání dojít dál než třeba k druhé sněmovně ve Francii nebo k ústupu od demokratismu ve volbách atd. atd.

A myšlenka, potvrzovaná historickými zkušenostmi *všech* evropských zemí, že v obdobích buržoazních přeměn (či přesněji: buržoazních revolucí) se buržoazní demokracie v každé zemi jistým způsobem formuje, dostává určitou podobu, je vedena k určité tradici a uznává určité minimum demokratismu podle toho, do jaké míry *hegemonie* přechází v rozhodujících chvílích národních dějin *ne* do rukou buržoazie, *ale* do rukou „nejširších vrstev“, do rukou „plebejců“ 18. století, do rukou proletariátu 19. a 20. století — tato myšlenka je panu V. Levickému cizí^[84]. A přitom

právě tato myšlenka hegemonie je jednou ze základních pouček marxismu a fakt, že je likvidátoři neuznávají (nebo dokonce přehlížejí), je nejhlubším zdrojem celé řady zásadních nesmiřitelných neshod s odpůrci likvidátorství.

Každá kapitalistická země prožívá období buržoazních revolucí, kdy se dostává na určitý stupeň demokratismu, kdy se utváří určitý konstituční nebo parlamentní systém, kdy dosahuje určitého stupně samostatnosti, nezávislosti, svobodymilovnosti a iniciativnosti „nejširších vrstev“ vůbec, zejména pak proletariátu, kdy se utváří určitá tradice v celém životě státu a společnosti. Jaký bude tento stupeň demokratismu a tato tradice, závisí právě na tom, bude-li hegemonie v *rozhodujících* chvílích patřit buržoazii nebo jejímu antipodu, bude-li ona nebo on (opět v těchto rozhodujících chvílích) „středem zájmu demokratického rolnictva“ a vůbec všech demokratických meziskupin a mezi-
vrstev.

Pan V. Levickij je mistr skvělých formulací, které okamžitě ostře a jasně odhalí ideové základy likvidátorství. Patří mezi ně i jeho slavné heslo: „*ne* hegemonie, *ale* třídní strana“, které v překladu do ruštiny znamená: ne marxismus, ale brentanismus (sociálliberalismus). Stejně slávy se asi dočkají zde uvedené dvě formulace: „Středem zájmu demokratického rolnictva *by se byla měla stát* městská buržoazní demokracie“ a „Příčinou neúspěchu bylo to, že zde nebyla pevně zformovaná buržoazní strana“.

Zvězda, č. 25
11. června 1911
Podepsán V. Iljin

Podle textu Zvězdy

REZOLUCE II. PAŘÍŽSKÉ
SKUPINY SDDSR
O SITUACI VE STRANĚ¹²²

PŘEDMLUVA

Rezoluce II. pařížské skupiny SDDSR^[93] — tuto skupinu tvoří především bolševici a několik „vperjodovců“ a „smířlivců“ —, kterou zde uveřejňujeme, přináší základní teze platformy všech bolševiků. V době zostřujícího se vnitrostranického boje je zvláště důležité vyložit *podstatu* našich názorů na základní otázky programu, taktiky a organizace. Lidé jako Trockij s jeho nabubřelými frázemi o SDDSR a podlézáním likvidátorům, kteří nemají s SDDSR nic společného, jsou dnes „moderní nemocí“. Chtějí udělat kariéru pomocí laciného propagování „dohody“ — s každým, s kýmkoli, včetně pana Potresova a otzovistů! — přičemž o politických podmínkách této podivné kvazidohody mlčí jako hrob. Ve skutečnosti propagují *kapitulaci* před likvidátory, kteří budují stolypinovskou dělnickou stranu.

Všichni bolševici se nyní musí ještě více semknout a upevnit svou frakci, vytyčit přesněji a jasněji stranickou linii této frakce — na rozdíl od frakcí, které svou „tvář“ tak či onak skrývají, musí shromáždit roztržštěné síly a začít bojovat za Sociálně demokratickou dělnickou stranu Ruska, očištěnou od těch, kdo působí na proletariát v buržoazním duchu.

N. Lenin

Účastníci schůze II. pařížské skupiny SDDSR posoudili celkovou situaci v SDDSR a poslední projevy boje, který se v zahraničí rozpoutal mezi sociálními demokraty a těmi, kdo by se chtěli k sociální demokracii počítat.

Považují proto za nutné připomenout především stěžejní a zásadní tezi, jednomyslně schválenou na posledním plenárním zasedání ústředního výboru (v lednu 1910), která určuje charakter skutečné sociálně demokratické činnosti. Tato základní teze považuje „odmítání ilegální sociálně demokratické strany, snižování její úlohy a významu, pokusy zúžit programové a taktické úkoly a hesla revoluční sociální demokracie“ za *projevy buržoazního vlivu na proletariát*. Jedině pokud si uvědomujeme nebezpečnost této úchylnky, stejně jako každého otzovistického či otzovismus ospravedlňujícího ideově politického směru a pokud pracujeme tak, aby tyto úchylnky byly *skutečně* překonány, je naše činnost činností *sociálně demokratickou*.

Účastníci schůze dále konstatují, že zahraniční redakce listu Golos social-demokrata a skupina jejích stoupenců, gosolovců, navzdory uvedené jednomyslně schválené rezoluci plenárního zasedání a navzdory slavnostnímu slibu představitelů Golosu na plenárním zasedání, že *se zřeknou* likvidátorství a budou proti němu bojovat, v průběhu více než půldruhého roku po plenárním zasedání prováděla právě tuto *buržoazní* politiku likvidátorství, podporovala, ospravedlňovala a obhajovala takové tiskové orgány ruských, na sociální demokracii a na socialismu nezávislých legalistů, jako je Naša zarja, Vozrožděnije, Dělo žizni aj. Lidé pracující v těchto orgánech, jak to nejednou jménem strany přiznal její ústřední orgán a jak to přiznávali straně věrní menševici se soudruhem Plechanovem v čele, *nemají nic společného s SDDSR*. Lidé pracující v těchto orgánech nejenže snižují úlohu a význam ilegální sociálně demokratické strany, ale vysloveně ji odmítají, renegátsky pomlou-

vají „podzemí“, popírají revoluční činnost a revoluční úkoly současného dělnického hnutí v Rusku, matou dělníky tím, že šíří liberálně buržoazní myšlenky o „ústavním“ charakteru dozrávající krize a zavrhují (nejen zužují) nejzákladnější hesla revolučního marxismu, jako je uznávání *hegemonie* dělnické třídy v boji za socialismus a za demokratickou revoluci. Tito lidé propagují a budují něco, co označují za legální neboli „otevřeně vystupující“ dělnickou stranu, ve skutečnosti však vytvářejí *stolypinovskou „dělnickou“ stranu* a působí na proletariát v buržoazním duchu, neboť jejich propaganda má ve skutečnosti zcela buržoazní obsah a „otevřeně vystupující“ dělnická strana neznamená za Stolypina nic jiného než otevřené renegátství lidí, kteří se zřikají revolučního boje mas proti carskému absolutismu, proti III. dumě a celému stolypinovskému režimu.

Účastníci schůze konstatují, že zahraniční byro ústředního výboru^[195], které mělo být technickým orgánem ústředního výboru, se dostalo zcela pod vliv likvidátorů*.

Zahraněční byro nesplnilo za půldruhého roku ani jeden z úkolů, jimiž ho ústřední výbor pověřil (například sjednotit zahraniční skupiny na základě toho, že uznají a budou plnit usnesení plenárního zasedání, pomáhat místním organizacím, dosáhnout zastavení Golosu a skoncovat s frakční samostatností skupiny Vperjod), čímž vyloženě pomáhalo nepřátelům sociální demokracie, likvidátorům.

Od prosince 1910 většina členů zahraničního byra jako na truc straně soustavně *mařila* svolání plenárního zasedání (ve smyslu stanov). Když bolševici poprvé vyslovili požadavek, aby plenární zasedání bylo svoláno, byro ústředního výboru potřebovalo sedm týdnů jen na „hlasování“ o svolání tohoto plenárního zasedání. Po sedmitýdenním hlasování zahraniční byro ústředního výboru uznalo, že

* Golosovec Igorev (kterého dostatečně odhalil a pranýřoval straně věrný menševik Plechanov^[162, 163]) a bundovec Liber, otevřeně hájící pana Potresova a jiné činitele stolypinovské dělnické strany, jsou hlavními představiteli tohoto zahraničního byra.

požadavek bolševiků svolat plenární zasedání je „oprávněný“, zároveň však jeho svolání prakticky *zmařilo*, stejně jako je zmařilo i podruhé koncem května 1911. *Toto* zahraniční byro ústředního výboru mělo ve skutečnosti pomáhat jak ze zahraničí, tak přímo z ústředních orgánů strany vůdcům legalistů a činitelům stolypinovské dělnické strany, jako je Michail, Jurij a Roman, kteří prohlásili za škodlivou už samu existenci ústředního výboru (číslo 12 a 21/22 ústředního orgánu strany *Social-demokrat**). Účastníci schůze konstatují, že obsazení stranických funkcí likvidátory je vysloveným *klamáním* strany, neboť v usneseních plenárního zasedání se jasně a jednoznačně praví, aby tyto funkce byly svěřeny *takovým* menševikům, kteří *svědomitě* splní svůj slib, že likvidátorství odmítnou a budou proti němu bojovat.**

Účastníci schůze se proto domnívají, že úplný rozchod bolševiků se zahraničním byrem ústředního výboru jako s institucí, která se postavila mimo zákon a mimo stranu, byl bezpodmínečně nutný a že porada členů ústředního výboru (viz její Zprávu)^[126, 132, 192], reprezentující obrovskou většinu straně věrných sociálně demokratických organizací, skupin a kroužků, které v Rusku skutečně pracují, zcela správně konstatovala, že „zahraniční byro dnes provádí protistranickou frakční politiku, čímž porušuje jasná a přesná usnesení plenárního zasedání z roku 1910“.

Účastníci schůze se usnášejí, že přeruší veškeré styky se zahraničním byrem ústředního výboru a že podpoří usnesení porady členů ústředního výboru, která obsahují návrhy na celou řadu minimálně nutných opatření k pa-

* Viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 228 a tento svazek, s. 201–205. *Red.*

** Pokud jde o takové metody boje zahraničních likvidátorů proti SDDSR, jako je politické vyděračství a donášení tajně policii, což prováděl pan Martov^[104] za pomoci redakce Golosu, vyslovují účastníci schůze hluboké opovržení nad podobnými činy, neboť už pouhá zmínka o nich musí u každého slušného člověka vzbudit odpor.

ralyzování činnosti likvidátorů, jež brzdí veškerou práci strany, na svolání stranické konference a na obnovení ilegálních organizací a stranických buněk za pomoci pracovníků místních organizací. Účastníci schůze vyzývají všechny straně věrné soudruhy v místních organizacích, aby *ihned* (ve smyslu usnesení porady^[53]) začali připravovat konferenci a volby na ni a aby proto navázali pravidelné spojení s organizační komisí, s ústředním orgánem a s listem Rabočaja gazeta^[184].

I I

Účastníci schůze upozorňují sociálně demokratické dělníky bez ohledu na to, ke které frakci patří, že zahraniční vedoucí činitelé skupiny Vperjod a redaktor Pravdy Trockij podporují svou politikou likvidátory a spojují se s nimi proti straně a proti jejím usnesením. Této politice se musí co nejrozhodněji čelit, protože značně poškozuje zájmy proletariátu a diametrálně se rozchází s činností všech ilegálních sociálně demokratických skupin v Rusku, které sice s listem Vperjod nebo Pravda udržují styky, ale přitom se zcela loajálně řídí usneseními strany a v houževnatém boji proti likvidátorům všude obhajují ilegální SDDSR a její revoluční program.

Účastníci schůze zejména varují sociálně demokratické dělníky před *záměrným zkreslováním*, o něž se soustavně gološovci snaží tím, že označují všechny činitele legálního hnutí za odpůrce staré strany a za stoupence nové potresovovské „otevřeně vystupující“ strany. Například v posledním letáku, který vydal Golos z 25. VI. (se zprávou o „poradě“ činitelů^[221] legálního hnutí), redakce Golosu *zatajila*, že na poradě byl *zamítnut* návrh likvidátorů bojkotovat jistý legální list pro jeho antilikvidátorské zaměření¹²³. Dále redakce Golosu *zatajila*, že na téže poradě byly *zamítnuty* otevřeně legalistické a vysloveně renegátské rezoluce, které

předložili stoupenci Golosu. Dokonce i bundovec, jeden z účastníků porady, musel přiznat protistranický charakter návrhů „potresovovců“. Mnozí z pracovníků legálního hnutí už zahájili nekompromisní boj proti stolypinovské „dělnické“ straně. A při svorném úsilí všech straně věrných členů počet těchto pracovníků určitě vzroste.

I I I

V době zostřujícího se boje sociálních demokratů proti těm, kdo působí na proletariát v buržoazním duchu, zaměřují se všichni bezzásadoví lidé vždy na to, aby zastínili významné zásadní otázky nějakými lacinými senzacemi či skandály, které golosovci v zahraničí na likvidátorských schůzích tak horlivě servírují posluchačům dychtícím po zkažené duchovní potravě.

V takové době jsou revoluční marxisté víc než kdy jindy povinni připomínat všem dohromady i každému zvlášť *staré*, likvidátory *zapomenuté* pravdy, jež jsou základem naší sociálně demokratické činnosti.

Účastníci schůze proto připomínají všem členům SDDSR *program* naší strany^[178], který v období, kdy mezinárodní oportunistus sílí a připravuje se k rozhodnému boji s revoluční sociální demokracií, formuluje přesně, jasně a důrazně nejen *konečný* revoluční *cíl* socialismu, cíl, k němuž lze dospět jedině přes diktaturu proletariátu, ale i nejbližší revoluční cíle ruské sociální demokracie, svržení carismu a nastolení demokratické republiky. *Veškerá* propaganda našich legalistů a našich golosovců dokazuje, že *ve skutečnosti* nejen nesouhlasí s naším programem a neuskutečňují ho, ale přímo obhajují *reformismus*, jak to přiznali i menševici, kteří jsou pro zachování ilegální strany (viz Plechanovův^[105] Dněvník social-demokrata¹²⁴ a 3. číslo přílohy^[41] Diskussionnyj listok), a vysloveně se zříkají nejbližších revolučních cílů SDDSR.

Účastníci schůze připomínají všem členům SDDSR, že chceme-li být *opravdovými* straníky, nestačí, abychom *si* tak řekali, nestačí, abychom prováděli propagandu „*v duchu*“ programu SDDSR, ale musíme kromě toho provádět *veškerou* praktickou činnost v souladu s usneseními strany *o taktice*. V současném období kontrarevoluce, v době všeobecného renegátství, rezignace a beznaděje, zvláště mezi buržoazní inteligencí, obsahují hodnocení současné situace, hodnocení praktické linie činnosti z hlediska zásad revolučního marxismu jedině usnesení strany o taktice. Skutečná SDDSR, ne ta, jejíhož názvu zneužívají golosovci k zamaskování likvidátorství, *nezná* jiné stranické vymezení úkolů sociální demokracie v současném období než *rezoluce o taktice z prosince 1908*.

Likvidátoři a částečně i „*vperjodovci*“ zamlčují tyto rezoluce nebo se v letných zmíenkách stavějí *proti* nim právě proto, že v nich vycítují tu *linii* práce, která zásadně odmítá jak oportunistické, tak poloanarchistické kolísání, která zvedá prapor revoluce navzdory nejrůznějším kontrarevolučním směrům, která *vysvětluje* hospodářskou i politickou specifiku současné situace jako novou etapu v buržoazním vývoji Ruska, jako etapu vedoucí k revoluci, jež bude muset vyřešit staré úkoly. Zásadový člen strany je ten, kdo *opravdu* uskutečňuje taktickou linii strany. A taktikou strany, taktikou SDDSR je jedině taktika, jíž se zabývají *prosincové* rezoluce z roku 1908^[191]; ty zůstávají věrný revolučnímu praporu a přitom respektují nové podmínky naší doby. Příímým a bezprostředním důsledkem, přirozeným pokračováním a dovršením *prosincových* rezolucí z roku 1908, které odsuzují likvidátorství a bezpodmínečně požadují uznání sociálně demokratické činnosti v *dumě*, jakož i využívání legálních možností, jsou rezoluce *plenárního zasedání z ledna roku 1910*, namířené proti těm, kdo *působí na proletariát v buržoazním duchu*. V dnešní době všeobecného chaosu a rozkladu se často setkáváme s lidmi, kteří odvoláváním se na vznešenou zásadu jednoty proletářské armády

ospravedlňují bezzásadové nebo žalostné diplomatické pokusy o „sjednocení“ či „sblížení“ s těmi, *kdo působí na proletariát v buržoazním duchu*. Účastníci schůze všechny takové pokusy co nejkategoričtěji odsuzují a odmítají, ať už vycházejí od kohokoli, a prohlašují, že vznešená věc sjednocení a upevnění bojující armády revolučního proletariátu se nemůže podařit, jestliže se názorově úplně neoddělíme a nepustíme do houževnatého boje s těmi, kdo působí na proletariát v buržoazním duchu.

Zásadový člen strany je ten, kdo skutečně pomáhá *budovat* organizaci odpovídající sociálně demokratickým zásadám. Charakter a úkoly organizační činnosti strany, SDDSR, nebyly *stranicky* vymezeny nikde jinde, než v rezoluci o organizační otázce z prosince 1908^[140], v rezoluci plenárního zasedání z ledna 1910 o téže otázce a v dopise ústředního výboru publikovaném ihned po plenárním zasedání¹²⁵. *Jedině* všestranná pomoc při obnově a upevňování *ilegální* organizace je *stranickou* prací a *jedině* ilegální SDDSR se může a musí obklopovat sítí legálních organizací, *využívat* nejrůznější legální organizace a *usměrňovat* veškerou činnost těchto organizací v duchu našich revolučních zásad. Kdo se v praxi touto činností nezabývá, kdo se podílí na celkovém kontrarevolučním a zvláště na liberálním tažení proti „podzemí“, proti ilegální práci, ten dělníky *klame*, když mluví o své příslušnosti k SDDSR.

Blíží se volby do IV. dумы. Čím ostřeji se vyhrocuje krize v zahraničním vedení strany, tím naléhavější je iniciativa sociálně demokratických pracovníků v místních organizacích, tím přísněji musí *vyžadovat a prosadit*, aby aktivitu ve volbách vyvíjela ve *skutečně* stranickém duchu každá skupina, každá buňka a každý kroužek dělníků. Kdo dosud považuje „otzovismus“ za „zákonitý názorový směr v naší straně“, ten bere jméno SDDSR nadarmo. Ve volbách do IV. dумы *nelze* vyvíjet aktivitu ve stranickém duchu, dokud se od takových lidí názorově naprosto radikálně neoddělíme. Kdo dosud vykládá, že volby do IV. dумы se dají

uskutečnit silami a prostředky „legálních organizací“, silami a prostředky „otevřeně vystupující dělnické strany“, kdo přitom ve skutečnosti nerespektuje a neplní usnesení SDDSR o ilegální organizaci, o taktice, vyložené v rezolucích strany, ten bere jméno strany nadarmo. Kdo při volební aktivitě nevychází z usnesení SDDSR, ale z článků v listech Naša zarja, Golos social-demokrata, Dělo žizni, ten buduje stolypinovskou „dělnickou“ stranu, a ne revoluční sociálně demokratickou stranu proletariátu.

Nastávající volby do IV. dумы hodlá naše strana využít především k socialistické výchově mas a k masové agitaci za uskutečnění revolučně demokratického převratu, který by provedl proletariát a revoluční buržoazní demokracie (především revoluční rolnictvo).

V zájmu této propagandy a agitace musí naše strana zorganizovat *samostatné* vystoupení sociální demokracie ve volbách a kandidovat své členy^[134] nejen v dělnické kurii, ale všude mezi městskými a vesnickými voliči.

Agitace strany ve volbách se musí vést na dvou frontách, tj. *jak* proti vládě a stranám, které ji otevřeně podporují, *tak* proti kadetské straně kontrarevolučního liberalismu.

Strana může kandidovat jedině takové lidi, kteří v praxi důsledně uskutečňují politiku SDDSR a jsou věrni nejen jejímu programu, ale i jejím rezolucím o taktice a bojují proti nové stolypinovské „dělnické“ straně.

Pokud jde o volební dohody, musí zůstat v platnosti hlavní zásadní směrnice londýnského sjezdu strany a stranické konference z července 1907¹²⁶.

Volby do IV. dумы musí uskutečnit skupiny straně věrných dělníků a musí je uskutečnit v duchu stranických usnesení a v naprostém souladu s nimi.

*Napsáno nejpozději 18. června
(1. července) 1911; předmluva
nejdříve 18. června (1. července) 1911
Vyšlo v červenci 1911 jako leták*

Podle textu letáku

My níže podepsaní členové porady jsme se dověděli o rozhodnutí technické komise¹²⁸ neuvolňovat pro školu¹²⁹ peníze; prohlašujeme, že pokládáme toto rozhodnutí za naprosto neoprávněné a předkládáme členům porady k odhlasování tento návrh: *Členové porady se usnášejí, aby se z hotovosti (nebo z peněz dočasně svěřených „držitelům“*) vyplatila škole potřebná částka podle rozhodnutí komise pro stranickou školu (na cestovné a stravu nejpozději do 1. 9. 1911).*

30. VII. 1911

N. Lenin

Otištěno poprvé, podle rukopisu

* Držitelé — lidé, kterým byly dočasně svěřeny peníze, aniž měli právo s nimi disponovat. *Čes. red.*

PŘEDMLUVA K BROŽUŘE DVĚ STRANY^[63]

Brožura soudruha Kameněva je systematickým shrnutím materiálu o boji protilikvidátorství, který vedl v kontrarevolučním období bolševismus a pod jeho vlivem i celá SDDSR. Je zcela přirozené, že soudruh Kameněv věnuje nejvíce místa vyjasnění zásadních rozdílů mezi sociální demokracií a likvidátorstvím, jelikož se tím v letech 1908—1911 list Proletarij¹³⁰ a ústřední orgán strany Social-demokrat nejvíce zabývaly.

Soudruh Kameněv přesvědčivě dokázal, že skupina likvidátorů je *fakticky* zvláštní strana, že to není SDDSR. Jeho důkazy shrnují zkušenosti především z let 1909—1911, zkušenosti, které potvrdily prosincovou rezoluci z roku 1908. Už v této rezoluci, kterou jménem SDDSR navrhli a prosadili bolševici, se říká, že likvidátoři *se pokoušejí „nahradit“* SDDSR „amorfním“ legálním sdružením. Dnes už se toto amorfní legální sdružení pana Potresova, Larina, Levického a spol. (v závěsu s pány golosovci a Martovem v zahraničí) dokonale vybarvilo. Je to skupina publicistů, která nemá nic společného s SDDSR a neprovádí sociálně demokratickou, ale liberální dělnickou politiku. Jsou to činitelé *stolypinovské* „dělnické“ strany.

Přechod od marxismu k liberalismu, a to velmi rychlý a někdy zcela „neočekávaný“, je specifickou zvláštností Ruska z konce 19. a začátku 20. století. Ekonomisté a Credo^[74] — pan Struve a spol. —, páni likvidátoři, to všechno jsou příčky stejného žebříčku, etapy stejného vývoje, projevy téže tendence. Dělnická strana v Rusku se začala formovat krátce před revolucí roku 1905; tato strana se

přebudovává — zčásti se buduje znova na pevnějším základě — v době kontrarevoluce. Buržoazní inteligence, přitahovaná k revoluci vědomím, že Rusko dosud neprošlo obdobím demokratických převratů, přidává se k proletariátu po skupinách — po skupinách se od něho zase distancuje, když se na vlastních zkušenostech přesvědčí, že revoluční marxismus jí nevyhovuje, že její skutečné místo je *mimo* sociálně demokratickou stranu. Takoví jsou i naši likvidátoři, z nichž část už zcela jasně, přímo a otevřeně mluví o tom, že budují *novou* stranu.

Otzovismus i likvidátorství se shodují v tom, že jsou to směry stojící mimo sociální demokracii, jsou buržoazní, přitom se však podstatně liší osudem svého politického vývoje. Otvovismus byl bolševismem oslaben včas a nedospěl až k pokusům o vytvoření vlastní strany; dnes je to jen bezvýznamná zahraniční skupinka, jejíž činnost se omezuje pouze na pomoc likvidátorům při intrikaření a v boji proti SDDSR. Naproti tomu likvidátorství má své centrum v Rusku (především v politickém smyslu, teprve potom v organizačním); vytvořilo *zvláštní*, i když amorfní (prozatím amorfní) stranu — a proto musel soudruh Kameněv tak podrobně hovořit o likvidátorství a jenom letmo se zmínit o otzovismu.

Mezi stoupenci SDDSR je málo lidí, kteří by dokázali upřímně hájit likvidátorství*. Je však bohužel ještě dost lidí, kteří z duše nenávidí likvidátorství a přitom *nechápu*,

* Mluvit o upřímnosti zahraničních gosolovců by bylo pochopitelně směšné. Jsou to specialisté na vydírání a pomluvy, šířené hlavně pány Martovy. Rozhodnutí Kautského, Mehringa a Zetkinové *neodevzdat* sporné peníze zahraničnímu byru ústředního výboru, *ale* technické komisi (viz leták organizační komise z 1. srpna 1911[64]), dává plně za pravdu soudruhu Alexandrovovi a všem bolševikům (*zcela* solidárním s Alexandrovem) a naprosto odsuzuje špinavé pomluvy pánů Martova, Dana, Martynova a Axelroda. Upozorňujeme čtenáře také na dopis soudruha Viktora¹⁹¹, uveřejněný v Příloze, z něhož vyplývá, k jakým hanebnostem se snižuje Martov a jeho přísluhovači v boji proti politickým odpůrcům.

za jakých podmínek lze proti němu bojovat. Tito lidé říkají, že likvidátorství je sice buržoazní směr v sociální demokracii, ale proč by se proti němu nemohlo bojovat v řadách jednotné strany, tak jako Němci bojují proti bernsteinismu? Proč se nepokusit o „dohodu“ s likvidátory?

Naši „stoupenci dohody“ nechápou velmi důležitou a velmi prostou věc: likvidátoři nejsou jen oportunisté (jako Bernstein a spol.), ale navíc ještě budují *zvláštní* stranu, za své heslo vyhlásili, že pro ně SDDSR *neexistuje*, a *v ničem* nerespektují její usnesení. A to je právě ta odlišnost od „Evropy“, na niž se mohou odvolávat jen lidé, kteří se nad otázkou řádně nezamysleli nebo kteří neznají ruské poměry. V Evropě by ani jeden oportunista, který by proti své straně, proti jejím usnesením napáchal pouze desetinu toho, co napáchali a páchají páni Potresovové, Igorevové, Berové, Martovové, Danové a spol., neobstál ve straně jediný měsíc. Evropské strany nejsou v ilegalitě, takže je hned vidět, patří-li člověk k organizaci a podržuje-li se jí.

Naše strana je ilegální. Nedá se „zjistit“ a nedá se (nechceme-li pomáhat tajné policii) otevřeně mluvit o tom, zda X, Y nebo Z patří do organizace. Že však páni Potresovové a spol. do organizace *nepatří* a na *všechna* usnesení *kašlou* — přesně tak jako golosovci —, to je fakt. Jak se tedy můžeme „dohodnout“ s pány Potresovy, když dokázali, že *pro ně* strana *neexistuje*? Nebo s pány Martovy a Dany, kteří dokázali totéž? *O čem jiném* se můžeme dohodnout s likvidátory než o tom, jak *zlikvidovat* SDDSR?

Ať se „stoupenci dohody“ pokusí stanovit *podmínky* dohod s likvidátory, *prostředky*, jež umožňují kontrolu plnění těchto podmínek, a *fakty*, které budou jejich splnění dokazovat. Nic z toho se stanovit nedá. A proto nepochybujeme, že slova o „dohodě“ jsou jen plané a pošetilé řeči. Napomáhají jen intrikaření zahraničních kroužků (jako jsou skupiny vperjodovců, golosovců, trockistů), které jednoznačně dokázaly, že na usnesení strany kašlou, a *nijak* se nemezují ve své „svobodě“ podporovat likvidátory.

Zato v Rusku se ilegální kroužky dělníků rozcházely a čím dál více rozcházejí s likvidátory a pomalu a pracně budují revoluční SDDSR. Pomáhat těmto kroužkům, v praxi provádět usnesení SDDSR, přestat si hrát na dohody se zahraničními nulami (golosovci jsou nejsilnější ze zahraničních skupin, a přitom to jsou úplné nuly) je úkolem stoupenců *Sociálně demokratické* dělnické strany Ruska. Bojovat za stranu znamená být straně věrný. Mluvit o „dohodě“ s likvidátory, kteří budují jinou než sociálně demokratickou stranu, znamená nepřípustně porušovat povinnosti člena strany.

2. srpna 1911

N. Lenin

P. S. Je nutné dodat, že rozbor „obvinění“ proti bolševickému ústředí uvedený v Příloze je naším kolektivním názorem a byl vypracován jednak na základě materiálů a dokumentů, které má bolševické ústředí k dispozici, jednak na základě informací soudruhů z bolševického ústředí, kteří měli osobně na starosti některé jeho záležitosti.

N. Lenin

*Napsáno 20. července (2. srpna) 1911
Otištěno v srpnu 1911 v brožuře,
kterou vydala redakce listu
Rabočaja gazeta v Paříži*

Podle textu brožury

V S U V K A D O T E X T U B R O Ž U R Y D V Ě S T R A N Y

Je třeba volit mezi stranou revolučního proletariátu a stranou nezávislých legalistů. Každý kroužek, každá skupina SDDSR to musí říci dělníkům a musí to prosadit.

Existují jak známo lidé, kteří sice uznávají, že boj proti likvidátorství je nutný, ale jsou proti naprostému distancování se a stále ještě (i dnes!) mluví o „smíření“ nebo o „dohodě“. K těmto lidem patří nejen „věrní přísluhovači“ Trockého, kterého už málokdo bere vážně. Smířlivci a kompromisníci se hluboce mýlí: za půldruhého roku se *prakticky* dokázalo, že legalisté *neplní žádné závazky*. Dá se tedy mluvit o dohodě s lidmi, kteří žádné závazky neplní? ? Není směšné mluvit o dohodě, nelze-li uvést *ani* podmínky dohody, *ani* prostředky, jimiž by se plnění jakýchkoli podmínek dalo zajistit?

*Napsáno po 20. červenci
(2. srpnu) 1911*

*Otištěno v srpnu 1911 v brožuře,
kterou vydala redakce listu
Rabočaja gazeta v Paříži*

Podle rukopisu

Naše strana nesporně dospěla ve svém vývoji k jednomu z kritických bodů. Všichni bolševici musí nyní napnout síly, aby si dokonale ujasnili svou zásadní linii a spojenými silami znovu jako už dříve vyvedli stranu na správnou cestu.

V zahraničí došlo nedávno (v červnu a červenci 1911) k událostem svědčícím o krizi v ústředních institucích. Tyto události popsané a vysvětlené v mnoha letáčích téměř všech frakcí a směrů v podstatě znamenají, že likvidátoři (prostřednictvím zahraničního byra ústředního výboru) definitivně zmařili svolání plenárního zasedání. Bolševici se s tímto zahraničním byrem ústředního výboru, které se postavilo mimo zákon, rozešli a v bloku se „smířlivci“ a s Poláky utvořili „technickou komisi“ a „organizační komisi“ pro svolání konference.

Jaký je zásadní význam těchto událostí?

Roztržka s likvidátory, kteří se s SDDSR sice rozešli, ale brzdili veškerou její práci z ústředních institucí (jako je zahraniční byro ústředního výboru), znamená odstranění této brzdy a možnost pustit se svorně do obnovování ilegální a skutečně revoluční sociálně demokratické strany. To je první a nejdůležitější věc. A druhá věc je roztržka se zahraničním byrem ústředního výboru, jež porušilo všechny stranické zákony (a hned potom odchod Martova a Dana z redakce ústředního orgánu, neboť ani jeden z nich se od února 1910 na práci v ústředním orgánu *nijak* nepodílel), znamená napravení chyby plenárního zasedání (z ledna 1910), která způsobila, že se do ústředních institucí nedo-

stali straně věrní menševici, ale golosovci, tj. likvidátoři. Zásadnílinie plenárního zasedání (očista dělnické strany od *buržoazních* směrů — likvidátorství a oizovismu), kterou likvidátorské ústřední instituce až dosud utajovaly, má nyní volnou cestu.

Pokrytecké nářky golosovců a Trockého na obranu zahraničního byra ústředního výboru našťestí správně ohodnotili i rozhodčí soudci. Tři němečtí sociální demokraté (Mehring, Kautsky a Zetkinová) měli rozhodnout, jak se naloží s penězi bolševiků, jež byly za *jistých dohodnutých podmínek* odevzdány ústřednímu výboru; rozhodli, aby se *prozatím*, do svolání konference, peníze odevzdaly technické komisi, a ne zahraničnímu byru ústředního výboru. Tímto rozhodnutím rozhodčí soud uznal, že zahraniční byro ústředního výboru *nemá pravdu*.

A jak si počínají ostatní frakce v zahraničí? Trockij je pochopitelně tělem i duší pro likvidátory a vperjodovci *také* (v tisku to dosud neřekli, ale je to známo z jejich oficiálního jednání s organizační komisí). Plechanov „vyčkává“ a prozatím je (viz rezoluce plechanovovců) pro dohodu se zahraničním byrem ústředního výboru.

Zahraněční byro ústředního výboru se pokouší samo svolat konferenci za pomoci Trockého, skupiny Vperjod a spol. Těžko říct, co z tohoto „spojenectví“ vzejde. Rozhodně dojde k naprostému krachu. Z takového bloku *nemůže* vzejít nic, co by se aspoň vzdáleně podobalo stranické práci. „Blok“ organizovaný bývalým zahraničním byrem ústředního výboru neznamena nic jiného než intriky na *zamaskování* protistranické a protisocialistické činnosti skupiny pánů Potresova, Michaila, Jurije, Romana a spol.

Úkolem bolševiků nyní je čelit v semknutých řadách všem nepřátelům sociální demokracie, jít příkladem všem kolísavcům a pomoci ilegální SDDSR vzchopit se.

Prý je to rozkol. Pokrytectví tohoto volání pánů ze zahraničního byra ústředního výboru poznali i Němci, kterým jsou ruské záležitosti cizí. O Martovově brožuře vy-

dané v němčině^[104], kterou dostali držitelé, se Klára Zetkinová vyjádřila, že je to „hanebné dílo“.

V Rusku nedošlo k rozštěpení ilegálních organizací, neexistují paralelní sociálně demokratické organizace. Jsou tam stoupenci zachování ilegální strany a likvidátoři, kteří se osamostatnili a izolovali. Zahraniční skupiny golosovců, Trockého, Bundu, vperjodovců apod. chtějí osamostatnění likvidátorů zamaskovat, pomoci jim schovat se pod prapor SDDSR a zmařit obnovení SDDSR. Naším úkolem je stůj co stůj likvidátorům čelit a *přes všechny jejich odpor* SDDSR obnovit. Označovat obnovování a upevňování ilegální strany *přes všechny odpor* legalistických odpadlíků za „rozkol“ znamená neříkat pravdu a (záměrně nebo pokrytecky) podporovat likvidátory. Bolševici prý chtějí frakce. Na základě toho se nyní oddělili (v Paříži) „smířlivci“ a vytvořili zvláštní *frakci*. Protože jsou proti „frakcionářství“, vytvořili novou frakci (se samostatným zastoupením v technické komisi a v organizační komisi — neboť právě hlavní známkou frakce je vnitřní kázeň „smířlivců“ mezi sebou).

Jak to vypadá s frakcemi? Bolševici rozpustili v lednu 1910 svou frakci *pod podmínkou*, že budou rozpuštěny i všechny ostatní frakce. Podmínka, jak všichni víme, nebyla dodržena. Golos, Vperjod i Trockij a spol. samostatnou frakční činnost ještě *vystupňovali*. A my bolševici jsme 5. prosince 1910 otevřeně prohlásili, že podmínka *nebyla dodržena*, že naše úmluva o rozpuštění frakcí *přestává* platit, a požádali jsme o vrácení peněz naší frakce.

Nejen protistranické směry, ale i plechanovovci zůstali nadále frakcí; mají vlastní tiskový orgán (Dněvnik), *vlastní* platformu, vlastní frakční kandidáty do ústředních institucí a vlastní kázeň uvnitř frakce.

Vždyť to není nic jiného než fráze útočit za takové situace na „frakcionářství“, zvláště když to dělají lidé, kteří si právě utvořili vlastní frakci. Už je přece načase pochopit, že útoky proti frakcionářství slouží pouze k *odvádění pozornosti* od skutečně důležité otázky, od otázky *stranické* nebo *proti-*

stranické náplně činnosti jednotlivých frakcí. My bolševici jsme utvořili technickou komisi a organizační komisi v bloku s frakcemi „smířlivců“ a Poláků. Poláci stojí *za* „smířlivci“, my jsme v menšině a neodpovídáme za smířlivecké chyby technické komise a organizační komise. Celá historie „smířlivectví“ (o níž napíšeme, jakmile nás k tomu smířlivci *donutí*) je *křiklavým* příkladem pochybené politiky. Bolševici to musí pochopit, aby už tyto chyby neopakovali.

„Smířlivci“ *nepochopili* ideové kořeny rozchodu s likvidátory, proto jim ponechali několik *zadních vrátek* a často byli (bezděky) hříčkou v jejich ruce. „Smířlivci“ prosadili na plenárním zasedání v lednu 1910 (společně s Poláky) idiotský bod rezoluce: „Poprvé“ atd. (viz přílohu Diskussionnyj listok, č. 2 u Lenina¹³² a Plechanovův [166] Dněvnik, který tento bod označil za nafouknutý, integralistický, to znamená nesmyslný). Smířlivci spoléhali na golosovce a Golos je za to *veřejně* blamoval tím, že se jim vrhl kolem krku.

Smířlivci se spolehli na Trockého, který jednoznačně a úplně přešel na stranu likvidátorů. Smířlivci v Rusku (měli tam přes rok byro ústředního výboru, tj. *veškerou* moc a *veškeré* peníze) se dohadovali s likvidátory, zvali je, „čekali“, a *proto* neudělali *nic*.

Jako členové technické komise a organizační komise teď došli smířlivci na rozcestí: na jedné straně *fakt*, že došlo k roztržce se zahraničním byrem ústředního výboru, znamená přiznání a nápravu smířliveckých chyb. Na druhé straně vytvoření samostatné frakce proti bolševikům a spojenectví s nejméně stálými Poláky znamená krok k pokračování ve starých chybách.

Naší povinností je varovat všechny bolševiky před tímto nebezpečím a vyzvat je, aby pevně spojili všechny své síly a začali *bojovat* za svolání konference. Pro tento boj musíme zmobilizovat skutečně všechny síly. Bolševici musí zvítězit, aby stranu vyvedli na správnou cestu.

Bolševici se jako směr dopustili po revoluci dvou chyb:

1. otzovismu — vperjodovství a 2. smířlivectví (kolísání směrem k likvidátorům). Je načase zbavit se obou chyb.

My bolševici jsme se pevně rozhodli *za žádnou cenu dnes* neopakovat (*a nedovolit* opakovat) chybu smířlivců. Znamenalo by to zabrzdit obnovení SDDSR, zaplést ji do nového dohadování s golosovci (nebo jejich přísluhovači à la Trockij), vperjodovci apod., jenže doba je kritická a otálet již nelze.

Všichni bolševici se musí pevně spojit, svolat rychle a *za každou cenu* konferenci a na ní zvítězit, nebo přejít do otevřené, jasné a zásadní opozice. Jedině bolševismus, kterému je cizí kolísání doleva i doprava, je schopen stranu vyvést na správnou cestu.

*Napsáno v červenci 1911
Poprvé otištěno roku 1956
v časopisu Kommunist, č. 5*

Podle strojopisné kopie

REFORMISMUS V RUSKÉ SOCIÁLNÍ DEMOKRACII

Obrovský pokrok kapitalismu v posledních desetiletích a rychlý růst dělnického hnutí ve všech civilizovaných zemích vyvolaly velké změny v dosavadních vztazích mezi buržoazií a proletariátem. Evropská a americká buržoazie, která předtím otevřeně, zásadově a bezprostředně bojovala proti všem základním tezím socialismu ve jménu absolutní nedotknutelnosti soukromého vlastnictví a volné soutěže, dnes prostřednictvím svých ideologů a politiků stále častěji obhájí takzvané sociální reformy proti myšlence sociální revoluce. Heslo současné „vyspělé“, vzdělané buržoazie už nezní Liberalismus proti socialismu, ale Reformismus proti socialistické revoluci. A čím je kapitalismus v určité zemi vyspělejší, čím je nadvláda buržoazie svrchovanější, čím větší je politická svoboda, tím širší je okruh působnosti „nejnovějšího“ buržoazního hesla Reformy *proti* revoluci, záplatování zanikajícího režimu v zájmu rozdělení a oslabení dělnické třídy, v zájmu udržení moci buržoazie *proti* svržení této moci revoluční cestou.

Z hlediska světového vývoje socialismu nelze nevidět, že uvedené změny znamenají velký krok vpřed. Zpočátku socialismus bojoval za svou existenci a proti němu stála buržoazie, vědomá si své síly, směle a důsledně hájící liberalismus jako ucelený systém ekonomických a politických názorů. Socialismus vyspěl, vydobyl si už v celém civilizovaném světě právo na existenci a nyní bojuje o *moc*, kdežto buržoazie, která se rozkládá a uvědomuje si nevyhnutelnost svého zániku, se s vypětím všech sil snaží polovičatými

a pokryteckými ústupky svůj zánik oddálit a udržet si moc i za nových podmínek.

Zostřený boj reformismu proti revoluční sociální demokracii *uvnitř* dělnického hnutí je nevyhnutelným důsledkem uvedených změn v celé hospodářské a politické situaci všech civilizovaných zemí světa. Růst dělnického hnutí nevyhnutelně přitahuje mezi své stoupence určitou část maloburžoazie, která žije v zajetí buržoazní ideologie a jen obtížně se vymaňuje z jejího vlivu a neustále do něj znovu upadá. Sociální revoluci proletariátu si dokonce nelze ani představit bez tohoto boje, bez jasné principiální diferenciacie mezi socialistickou „Horou“ a socialistickou „Girondou“¹³³ před touto revolucí, bez úplné roztržky mezi oportunistickými, maloburžoazními a proletářskými, revolučními složkami nové historické síly za této revoluce.

V Rusku je to v podstatě stejné, ale situace je komplikovanější, nepřehlednější a poněkud jiná proto, že jsme za Evropou (a dokonce i za vyspělou částí Asie) zaostali a prožíváme dosud období buržoazních revolucí. Proto je reformismus v Rusku obzvlášť houževnatý, proto se dá říci, že je to choroba mnohem zákeřnější a pro věc proletariátu a revoluce mnohem zhoubnější. Náš reformismus vyvěrá současně ze dvou pramenů. Za prvé, Rusko má mnohem maloburžoaznější charakter než západoevropské země. Proto je u nás tolik lidí, skupin a směrů, jejichž vztah k socialismu je rozporuplný, vágní a rozkolísaný (hned k němu planou horoucí láskou, hned ho zase hanebně zrazují), což je typické pro každou maloburžoazii. Za druhé, u nás většina maloburžoazie velmi snadno a velmi rychle podléhá depresi a renegátským náladám při každém nezdaru *některé* z fází naší buržoazní revoluce a hned se vzdává úkolu uskutečnit úplný demokratický převrat, který by Rusko dokonale očistil od všech přežitků středověku a nevolnictví.

Prvním pramenem se nebudeme podrobně zabývat. Připomeňme jen, že se určitě nenajde ani jedna země na světě, kde by se tak rychle „střídaly“ sympatie k socialismu se

sympatiemi ke kontrarevolučnímu liberalismu jako u našich pánů Struvů, Izgojevů, Karaulovů atd. atd. A přitom tito pánové nejsou žádné výjimky, žádní osamocení jedinci, ale představitelé velmi rozšířených směrů. Útlocitní lidé, kterých je hodně mimo sociální demokracii, ale také dost v jejích řadách, a kteří tak rádi pozvedají hlas proti „přehnané“ polemice, proti „zálibě v diferencování“ atd., jen na sebe prozrazují, že absolutně nechápou, jaké historické podmínky vedou v Rusku k „přehnané“ „zálibě“ ve skocích od socialismu k liberalismu.

Přejděme k druhému prameni reformismu v Rusku.

Buržoazní revoluce u nás není skončena. Samoděržaví *se pokouší* novým způsobem vyřešit úkoly, které buržoazní revoluce vytyčila a které si vynucuje celý objektivní proces ekonomického vývoje, *vyřešit je však nemůže*. Ani další krok k přeměně starého carismu v restaurovanou buržoazní monarchii, ani organizování šlechty a nejvyšších kruhů buržoazie v celonárodním rozsahu (III. дума), ani buržoazní agrární politika, realizovaná obvodními náčelníky, všechna tato „krajní“ opatření, všechno toto „maximální“ úsilí carismu v *poslední* sféře, která mu ještě zbyla, ve sféře přizpůsobování se buržoaznímu vývoji, zřejmě nestačí. Nějak se to nedaří! *Takto* „restaurované“ Rusko nejenže nemůže dohonit Japonsce, ale dokonce začíná zaostávat i za Čínou. Revoluční krize pramenící z nevyřešených buržoazně demokratických úkolů ještě stále není zažehnána. Dozrává znovu, zase se k ní blížíme, avšak nově, *ne tak* jako dříve, jiným tempem, nejen starými formami, ale určitě se k ní blížíme.

Z této situace vyplývají pro proletariát naprosto jasné a jednoznačné úkoly. Jako jediná důsledně revoluční třída soudobé společnosti musí být vůdcem, hegemonem v boji všeho lidu za úplný demokratický převrat, v boji *všech* pracujících a vykořisťovaných proti utlačovatelům a vykořisťovatelům. Proletariát je revoluční pouze tehdy, jestliže si myšlenku hegemonie uvědomuje a realizuje ji. Proletář,

který si tento úkol uvědomil, je otrok, jenž povstal proti otroctví. Proletář, který si myšlenku hegemonie své třídy neuvědomuje nebo se jí zříká, je otrok, jenž své postavení otroka nechápe; v nejlepším případě je to otrok, který bojuje za zlepšení svého postavení otroka, a *nikoli* za svržení otroctví.

Z toho plyne, že známý výrok jednoho z mladých pohlavárů našeho reformismu pana Levického^[83] z časopisu Naša zarja, který prohlásil, že ruská sociální demokracie musí vytvořit „*nikoli* hegemonii, *ale* třídní stranu“, je výrok nejdůslednějšího reformismu. A nejen to. Je to výrok zcela renegátský. Prohlásit „*nikoli* hegemonie, *ale* třídní strana“ znamená přejít k buržoazii, k liberálům, kteří říkají otrokovi naší doby, námezdnímu dělníkovi: Bojuj za zlepšení svého postavení otroka, ale pamatuj, že myšlenka svržení otroctví je škodlivou utopií! Porovnejte si známý Bernsteinův výrok^[262]: „Hnutí je vším, konečný cíl není ničím“ s výrokem Levického a zjistíte, že jsou to varianty téže myšlenky. V obou případech se zde uznávají *jedině* reformy a odmítá se revoluce. Bernsteinův výrok je širší, neboť má na mysli socialistickou revoluci (= konečný cíl sociální demokracie jako strany buržoazní společnosti). Levického výrok je užší, neboť se sice zříká revoluce jako takové, týká se to však speciálně toho, co u liberálů v letech 1905—1907 vzbudilo největší nenávisť, totiž, že proletariát *vyrvál* liberálům z rukou vedení lidových mas (zejména rolnictva) v boji za úplný demokratický převrat.

Poučovat dělníky, že potřebují „*nikoli* hegemonii, *ale* třídní stranu“, znamená zaprodávat věc proletariátu liberálům, znamená propagovat místo *sociálně demokratické* politiky dělníků *liberální* politiku dělníků.

Jenže kdo se vzdává myšlenky hegemonie, vyznává tu nejvulgárnější odrůdu reformismu v ruské sociální demokracii, a proto ne všichni likvidátoři se odvažují vyslovit své myšlenky tak jednoznačně. Někteří z nich (jako pan Martov) se dokonce pokoušejí znevažovat tuto pravdu a po-

pírat souvislost mezi odmítáním hegemonie a likvidátorstvím.

„Refinovanějším“ pokusem o „zdůvodnění“ reformistických názorů je tato úvaha: Buržoazní revoluce v Rusku je dovršena; po roce 1905 už k druhé buržoazní revoluci, k druhému celospolečenskému boji za demokratický převrat dojít nemůže; Rusko je proto na pokraji *ne* revoluční, ale „ústavní krize“, a dělnické třídy zbývá jen se postarat o hájení svých práv a zájmů v rámci této „ústavní krize“. Tak uvažuje likvidátor J. Larin v časopise Dělo žizni^[77, 81] (a předtím v časopise Vozrožděníje^[79]).

„Říjen 1905 není na programu,“ napsal pan Larin. „Kdyby rozpustili dumu, svolali by ji znovu ještě dřív než porevoluční Rakousko, které zrušilo ústavu v roce 1851 a za devět let, v roce 1860, ji restaurovalo bez jakékoli revoluce“ (to je důležité!), „jen proto, že to vyžadovaly zájmy nevlivnější složky vládnoucích tříd, která své hospodářství přebudovala na kapitalistické.“ „V nynějším stadiu není možné takové celospolečenské revoluční hnutí, k jakému došlo v roce 1905.“

Všechny tyto úvahy pana Larina nejsou ničím jiným než zdoluhavým opakováním toho, co řekl pan Dan na prosmincové konferenci SDDSR roku 1908. Proti rezoluci, v níž se praví, že „*hlavní* faktory hospodářského a politického života, které vyvolaly revoluci roku 1905, *působí i nadále*“, že znova narůstá krize, a to krize *revoluční*, a nikoli „ústavní“, proti této rezoluci redaktor likvidátorského Golosu zvolal: „Oni (tj. SDDSR) se zase hrnou tam, kde už jednou byli poraženi.“

Znovu „se hrnout“ do revoluce, i za změněné situace neúnavně propagovat revoluci, připravovat síly dělnické třídy pro revoluci, to je z hlediska reformistů nejtěžší zločin SDDSR, největší *provinění* revolučního proletariátu. Proč „se hrnout tam, kde už jednou byli poraženi“ — to je celá moudrost renegátů a lidí, kteří se po každé porážce hned hrouť.

Avšak revoluční proletariát se v starších a „zkušenějších“ zemích než je Rusko dokázal dvakrát, třikrát i čtyřikrát

„hrnout tam, kde už jednou byl poražen“, dokázal (jako ve Francii) od roku 1789 do roku 1871 *čtyřikrát* uskutečnit revoluci, znovu a znovu povstávat do boje i po těch nejtěžších porážkách a vybojovat si republiku, v níž stojí tváří v tvář svému *poslednímu* nepříteli — vyspělé buržoazii, republiku, která jediná může být formou státu odpovídající podmínkám konečného boje za vítězství socialismu.

Takový je rozdíl mezi socialisty a liberály, tj. stoupenci buržoazie. Socialisté učí, že revoluce je nevyhnutelná a že proletariát musí využít *všech* rozporů v životě společnosti, všech slabin svých nepřátel či mezivrstev k přípravě nového revolučního boje, k opakování revoluce v širším měřítku za podmínek, kdy obyvatelstvo je už vyspělejší. Buržoazie a liberálové učí, že dělníci revoluce nepotřebují, že jsou pro ně škodlivé, že se dělníci nemají „hrnout“ do revoluce, ale mají jako hodní chlapečkové poslušně a skromně uskutečňovat reformy.

Proto reformisté, kteří jsou v zajetí buržoazních myšlenek, *neustále* uvádějí jako příklad *právě* Rakousko (a také Prusko) šedesátých let, aby odpoutali pozornost dělníků v Rusku *od* socialismu. Proč mají tyto příklady v takové oblibě? J. Larin jejich tajemství vybreptal^[75, 77]: Protože v těchto zemích byla po „nezdařeném“ revoluci z roku 1848 buržoazní přeměna země dovršena „*bez jakékoli revoluce*“.

No a jsme u toho! Tohle je balzám na jejich duše! Buržoazní přeměna je tedy možná i *bez* revoluce!! A je-li tomu tak, proč se máme my Rusové znepokojovat myšlenkou na revoluci? Proč bychom i my nemohli dovolit statkářům a továrníkům, aby uskutečnili buržoazní přeměnu Ruska „*bez jakékoli revoluce*“!?

Proletariát v Prusku a Rakousku byl příliš slabý, takže nemohl velkým pozemkovým vlastníkům a buržoazii zabránit v provedení přeměny *proti* zájmům dělníků, ve formě pro dělníky *nejnevýhodnější* — se zachováním monarchie a výsad šlechty, s bezprávím na vesnici i s celou řadou jiných přežitků středověku.

Poté, co náš proletariát v roce 1905 ukázal sílu dosud nevidanou v žádné buržoazní revoluci na Západě, uvádějí ruští reformisté příklady slabosti dělnické třídy v jiných zemích před čtyřiceti a padesáti lety, aby ospravedlnili *své* renegátství, aby zdůvodnili *svou* renegátskou propagandu!

To, že se naši reformisté tak rádi odvolávají na Rakousko a Prusko šedesátých let, je nejlepším příkladem dokazujícím teoretickou neudržitelnost jejich argumentů a jejich přechod na stranu buržoazie v politické praxi.

Ano, Rakousko obnovilo ústavu, zrušenou po porážce revoluce z roku 1848, a v Prusku nastalo v šedesátých letech „období krize“, ale co to dokazuje? Především to, že buržoazní přeměna těchto zemí nebyla dovršena. Říkat, že v Rusku se moc *už* přeměnila v buržoazní (jak říká Larin), že se u nás *už* dnes vůbec nedá mluvit o feudální povaze moci (viz u téhož Larina), a přitom se odvolávat na Rakousko a Prusko znamená nevidět si na špičku nosu! Zkrátka a dobře, bylo by směšné popírat, že buržoazní přeměna Ruska nebyla ještě dokončena: Dokonce i politika kadetské a okťabristické buržoazní strany to dokazuje nad slunce jasněji a Larin sám (jak uvidíme dále) se vzdává svého stanoviska. Nesporné je, že monarchie dělá další krok k tomu, aby se přizpůsobila buržoaznímu vývoji, jak jsme *už* řekli a jak to *už* konstatovala rezoluce strany z prosince 1908, ale ještě nespornější je, že *už ani* toto přizpůsobení, že *už ani* buržoazní reakce, ani III. дума, ani agrární zákon z 9. 11. 1906 (14. 6. 1910) úkoly buržoazní přeměny Ruska *neřeší*.

Pojďme však dále. Jak je možné, že „krize“ v Rakousku a v Prusku v šedesátých letech *byly* „ústavní“, a ne revoluční? Protože celá řada mimořádných okolností usnadnila monarchii její těžkou situaci („revoluce shora“ v Německu, jeho sjednocení „železem a krví“), protože proletariát uvedených zemí byl tehdy ještě velmi, velmi slabý a málo vyspělý a liberální buržoazie byla právě tak hanebně zbabělá a proradná jako ruští kadeti.

Pro ilustraci, jak tuto situaci hodnotili němečtí sociální demokraté, kteří toto období prožili, uvedeme několik výroků A. Bebela, který loni vydal první díl svých vzpomínek *Z mého života*^[201]. O roce 1862, roce „ústavní“ krize v Prusku, Bismarck vyprávěl — jak se později stalo známým —, že král byl tehdy velmi deprimován a naříkal před Bismarckem, že jim oběma hrozí šibenice. Bismarck zbablému králi domlouval a přesvědčil ho, aby se boje nebál.

„Tyto události dokazují,“ podotýká k tomu Bebel, „čeho by byli mohli liberálové dosáhnout, kdyby byli dovedli využít situace. Jenže oni se už báli dělníků za svými zády. Bismarckova slova: „Doženou-li mne do krajnosti, rozpoutám Acherón““ (tj. uvedu do pohybu nejnižší vrstvu lidu, masy), „nahнала liberálům nesmírný strach.“

Vůdce německých sociálních demokratů půl století po „ústavní“ krizi, která „bez jakékoli revoluce“ dovršila přeměnu jeho země v buržoazně junkerskou monarchii, poukazuje na *revolučnost* tehdejší situace, které liberálové ze strachu před dělníky nevyužili. Vůdcové ruských reformistů říkají ruským dělníkům: Jestliže byla německá buržoazie tak ubohá, že se bála i zbablého krále, proč bychom se i my nepokusili zopakovat tuto vynikající taktiku německé buržoazie? Bebel obviňuje buržoazii, že jako vykořisťovatelka dostala strach z lidového hnutí a že „nevyužila“ „ústavní“ krizi k revoluci. Larin a spol. obviňují dělníky v Rusku z toho, že usilovali o hegemonii (tj. o zapojení mas do revoluce navzdory liberálům), a radí jim, aby se zorganizovali „ne k revoluční činnosti“, ale „na obranu svých zájmů za nadcházejícího obrození Ruska ústavní cestou“. Prohnilé názory prohnilého německého liberalismu servírují likvidátoři dělníkům v Rusku jako názory „sociálně demokratické“! A pak že to nejsou stolypinovští sociální demokraté!

Při hodnocení „ústavní“ krize šedesátých let v Prusku nezůstává Bebel jenom při konstatování, že se buržoazie ze strachu z dělníků bála bojovat proti monarchii. Ukazuje

rovněž, co se tehdy dělo mezi dělníky. Říká: „Nesnesitelná politická situace, kterou si dělníci čím dál jasněji uvědomovali, se přirozeně obrážela i v jejich smýšlení. Všichni volali po změnách. Nebylo tu však dostatečně uvědomělé vedení, které by jasně vidělo cíl, k němuž je třeba směřovat, a které by také mělo důvěru, nebyla tu pevná stmelující organizace, proto se toto smýšlení minulo účinkem (verpuffte). Ještě nikdy neskončilo hnutí v jádru tak znamenité (in Kern vortreffliche) tak bezvysledně. Na všech schůzích bývalo nabito a kdo mluvil nejostřeji, stal se hrdinou dne. Tato nálada převládala hlavně v lipském dělnickém vzdělávacím spolku. Na pětitisícovém shromáždění v Lipsku 8. května 1866 byla jednomyslně přijata Liebknechtova a Bebelova rezoluce, v níž se požadovalo svolání parlamentu na základě všeobecného, přímého a rovného volebního práva s tajným hlasováním a podporovaného všeobecným ozbrojením lidu. V této rezoluci se vyslovovala „naděje, že německý lid bude volit za poslance jen takové lidi, kteří odmítají každou dědičnou ústřední moc“. Rezoluce navržená Liebknechtem a Bebelem byla tehdy zcela jednoznačně republikánská a revoluční.

Neboli *vůdce německých sociálních demokratů* prosazuje za „ústavní“ krize na masových shromážděních republikánské a revoluční rezoluce. A když pak o padesát let později vzpomíná na své mládí a vypráví nové generaci o událostech dávno minulých, ze všeho nejvíc lituje, že vedení tehdy nebylo dost uvědomělé a nevědělo, jaké jsou revoluční úkoly (*tj. neexistovala revoluční sociálně demokratická strana, která by si uvědomovala úkoly vyplývající z hegemonie*), že neexistovala silná organizace, že „se minulo účinkem“ revoluční smýšlení. Vůdcové ruských reformistů se však s ostrovtipem hloupých Honzů odvolávají na Rakousko a Prusko šedesátých let, aby dokázali, že se lze přece obejít „bez jakékoli revoluce“! A tyto šosácké dušičky, propadlé kontrarevolučnímu poblouznění a ideově spoutané liberalismem, se ještě opovažují hanobit jméno SDDSR!

Mezi reformisty, kteří se rozcházejí se socialismem, jsou samozřejmě lidé, již upřímný Larinův oportunismus nahrazují diplomatickým obcházením velmi důležitých zásadních otázek dělnického hnutí. Tito lidé jen zamotávají podstatu věci, zamlžují ideové spory a vnášejí do nich rozpory, jako například pan Martov, který se pokoušel tvrdit v legálním tisku^[101] (tj. tam, kde ho Stolypin chrání před přímou odpovědí členů SDDSR), že Larin a „pravověrní bolševici v rezolucích z roku 1908“ předkládají *stejně* „schéma“. To není nic jiného než překrucování pravdy, hodné autora hanopisů. A tento Martov, který údajně polemizoval s Larinem, v tisku prohlásil, že „on samozřejmě Larina z reformistických tendencí nepodezírá“. Martov *nepodezírá* z reformismu Larina, jenž hlásá *vyloženě* reformistické názory!! To je přímo ukázka diplomacie reformistů*. A tento Martov, o němž se někteří naivní lidé domnívají, že je „levicovější“ a spolehlivější revolucionář než Larin, shrnul své „názorové neshody“ s Larinem takto:

„Shrnuji. K teoretickému zdůvodnění a politickému ospravedlnění toho, co teď dělají menševici, kteří zůstali věrni marxismu, zcela postačí fakt, že nynější režim je vnitřně rozporuplnou kombinací absolutismu s konstitucionalismem a že dělnická třída Ruska je již natolik vyzrálá, aby podobně jako dělníci ve vyspělých západních zemích využila Achillovy paty rozporů tohoto režimu.“

Martov se sice kroutil, jak mohl, avšak hned při prvním pokusu o shrnutí skončilo celé jeho vykrucování fiaskem. Uvedený citát prozrazuje, že jeho autor se úplně zřekl socialismu a nahrazuje ho liberalismem. Za „zcela postačující“ vyhláší Martov to, co stačí *pouze* liberálům, *pouze* buržoazii. Proletář, kterému „zcela stačí“ konstatovat, že kombinace absolutismu s konstitucionalismem je plná rozporů, zaujímá stanovisko *liberální dělnické politiky*. *Není*

* Viz správné poznámky straně věrného menševika Dněvnického o Larinově reformismu a Martovových vytáčkách v 3. čísle přílohy Diskussionnyj listok^[39, 41] (příloha ústředního orgánu naší strany).

to socialista, *nepochopil*, že úkolem jeho *třídy* je vyburcovat proti všem formám absolutismu masy lidu, masy pracujících a vykořisťovaných, vyburcovat je, aby *samostatně* zasáhly do historických osudů země i přes kolísání nebo odpor buržoazie. Jenže samostatná dějnotvorná činnost mas vymanujících se z hegemonie buržoazie mění „ústavní“ krizi *v revoluci*. Buržoazie se bojí (zvláště po roce 1905) revoluce a nenávidí ji, proletariát vychovává lidové masy k oddanosti myšlence revoluce, vysvětluje její úkoly a připravuje masy na další a další revoluční boje. Zda k revoluci dojde, kdy a za jakých okolností, to nezávisí na vůli té nebo oné třídy, avšak revoluční činnost mezi masami nikdy nezmizí beze stopy. A právě to je činnost připravující masy k vítězství socialismu. Na tyto základní, elementární pravdy socialismu páni Larinové a Martovové zapomínají.

Larin vyjadřuje názory ruské skupiny likvidátorů, která se úplně rozešla s SDDSR a vůbec se nestydí svůj reformismus proklamovat. Uvedu jeho slova v časopisu Dělo žizni^[38] (1911, č. 2); měl by si to zapamatovat každý, komu leží na srdci zásady sociální demokracie:

„Stav bezradnosti a nejistoty, kdy lidé prostě nevědí, co mohou očekávat od zítřku, jaké úkoly si mají klást, to je to nejasné očekávání něčeho, to jsou ty mlhavé naděje — buď se bude opakovat revoluce, nebo ‚se ještě uvidí‘. Naším nynějším úkolem není bezcílně čekat se založenýma rukama, ale vstoupit širokým kruhům stěžejní myšlenku, že v nastávajícím novém historickém období v Rusku se dělnická třída musí zorganizovat ne ‚k revoluční činnosti‘, ne pro ‚očekávání revoluce‘, ale jednoduše... (všimněte si toho *jednoduše*...) proto, aby houževnatě a systematicky hájila své specifické zájmy ve všech oblastech života; aby shromáždila a vyškolila vlastní síly pro tuto mnohostrannou a složitou činnost; aby tak vychovávala k socialistickému uvědomění a vůbec je zvyšovala; aby se uměla orientovat — ubránit se! — ve složitých vzájemných vztazích mezi společenskými třídami v Rusku, zejména při jeho nadcházejícím obrození ústavní cestou, až se feudální reakce hospodářsky zcela nutně sama vyčerpá.“

A máme tu vyloženého, otevřeného, samolibého a nefalšovaného reformistu. Boj proti myšlence revoluce, proti

„naději“ na revoluci (reformistovi připadají tyto „naděje“ *mlhavé*, neboť nechápe hloubku současných ekonomických a politických rozporů), boj proti každé činnosti spočívající v organizování sil a v jejich psychické přípravě na revoluci, boj v legálním tisku, který Stolypin chrání před přímým vystoupením revolučních sociálních demokratů, boj jménem skupiny legalistů, kteří se nadobro rozešli s SDDSR, to je program a taktika stolypinovské dělnické strany, kterou budují páni Potresovové, Levičtí, Larinové a spol. Skutečný program a skutečná taktika těchto lidí jsou v uvedeném citátu vyjádřeny přesně na rozdíl od jejich pokryteckého oficiálního ubezpečování, že oni jsou „také sociální demokraté“, že „také“ patří k „nesmiřitelné internacionále“. Tato ujišťování jsou jen efektní slova. Jejich činy, jejich reálnou společenskou podstatou je tento program, který socialismus zcela nahrazuje liberální dělnickou politikou.

Všimněte si, do jakých směšných rozporů se reformisté zamotávají. Je-li buržoazní revoluce v Rusku dovršena (jak říkal Larin), pak je na řadě socialistická revoluce. To je samozřejmé, to jasně vidí každý, kdo se neprohlašuje za socialistu proto, aby balamutil dělníky populárním názvem. *V tom případě* se však musíme zorganizovat *právě* „k revoluční činnosti“ (socialistické), právě kvůli „očekávání“ revoluce, právě pro „naději“ (nikoli *mlhavou*, ale založenou na přesných a stále početnějších vědeckých údajích, pro „naději“ rovnající se *jistotě*) na *socialistickou* revoluci.

Jenže podstata je v tom, že pro reformistu je plácání o dovršené buržoazní revoluci (tak jako pro Martova plácání o Achillově patě atd.) jen pouhou frází zastírající, že *on se zříká jakékoli revoluce*. Buržoazně demokratické revoluce se reformista zříká pod záminkou, že je dovršená, anebo že „zcela stačí“ uznat existující rozpor mezi absolutismem a konstitucionalismem, socialistické revoluce se zase zříká pod záminkou, že „prozatím“ se máme „jednoduše“ zorganizovat v zájmu účasti na „nadcházejícím obrození Ruska ústavní cestou“.

Jestliže však, vážený kadete, pyšníci se socialistickým peřím, přiznáváte, že „nadcházející obrození Ruska ústavní cestou“ je nevyhnutelné, pak si odporujete, když zároveň uznáváte, že buržoazně demokratická revoluce u nás *není dovršena*. A jen znovu a znovu odhalujete svou buržoazní podstatu, když vysvětľujete, že „feudální reakce se nutně *sama vyčerpá*“, a špiníte proletářskou myšlenku *odstranění* nejen feudální *reakce*, ale i *všech* pozůstatků feudalismu *lidovým* revolučním hnutím.

Navzdory liberální propagandě našich hrdinů stolypinovské dělnické strany bude proletariát v Rusku *veškerou* svou těžkou, namáhavou, každodenní, drobnou a neviditelnou prací, k níž ho odsoudilo období kontrarevoluce, vždy a všude vykonávat s naprostou oddaností revoluci demokratické a revoluci socialistické, bude se organizovat a shromažďovat síly pro revoluci, bude nelítostně čelit zrádcům a renegátům a nebude se řídit „mlhavými nadějemi“, ale vědecky zdůvodněnou jistotou, že revoluce se bude opakovat.

Social-demokrat, č. 23
14. (1.) září 1911

Podle listu Social-demokrat

Z TÁBORA STOLYPINOVSKÉ „DĚLNICKÉ“ STRANY

(VĚNOVÁNO NAŠIM „SMÍŘLIVCŮM“
A „STOUPENCŮM DOHODY“)

Příspěvek¹³⁴ soudruha K.^[211] si zaslouží zvýšenou pozornost každého, komu naše strana leží na srdci. Těžko si lze představit, že by se dala lépe demaskovat „golosovská“ politika (a golosovská diplomacie) a že by se daly lépe vyvrátit názory a naděje našich „smířlivců a stoupenců dohody“.

Je případ vylíčený soudruhem K. výjimečný? Ne, je to případ *typický* pro činitele stolypinovské dělnické strany, neboť velmi dobře víme, že *celá řada* publicistů z časopisů Naša zarja, Dělo žizni apod. *už několik let* soustavně prosazuje *právě tyto* likvidátorské myšlenky. Ne vždy se tito likvidátoři dostanou mezi členy strany z řad dělníků a velmi zřídka dostává strana o jejich hanebných vystoupeních tak přesné zprávy, za něž musíme být soudruhu K. vděční, avšak názory *skupiny* nezávislých legalistů bývají *vždy a všude* propagovány právě v tomto duchu. O tomto faktu nelze pochybovat, když už existují časopisy typu Naša zarja a Dělo žizni. Potřebují ho zamlčovat jen zvláště zbabělí a zvláště nestoudní obhájci likvidátorů.

Porovnejte si s tímto faktem metody uplatňované lidmi à la Trockij, kteří vykřikují, že je třeba „se dohodnout“ a že jsou nepřáteli likvidátorství. Tyto metody jsou až příliš dobře známy: hodně hlasitě vykřikovat, že my „nejsme bolševici ani menševici, ale revoluční sociální demokraté“, horlivě se dušovat a zapřisahat, že my jsme nepřáteli likvidátorství a jsme tělem i duší pro ilegální SDDSR, *ze všech sil spílat těm, kdo demaskují likvidátory — pana Potresova a spol.*, tvrdit, že antilikvidátoři otázku „nafukují“, ale *neřtci ani*

slovo proti vysloveným likvidátorům — proti panu Potresovovi, Martovovi, Levickému, Danovi, Larinovi atd.

Reálný význam těchto metod je na první pohled jasný. *Skutečně* likvidátory krýt *frázemi* a podnikat nejrůznější pokusy, jak *překážet* v práci antilikvidátorům. Navlas stejnou politiku provádělo Rabočeje dělo¹³⁵, známé v dějinách SDDSR svou bezzásadovostí: dušovalo se a zapřísahalo, že oni přece nejsou žádní „ekonomisté“, že jsou rozhodně pro politický boj, ale ve skutečnosti *krýlo* list Rabočaja mysl¹³⁶ a „ekonomisty“ a celé ostří boje zaměřovalo proti těm, kteří „ekonomisty“ demaskovali a vyvraceli jejich názory.

Z toho jasně plyne, že Trockij a jemu podobní „trockisté a stoupenci dohody“ působí větší škodu než kterýkoli likvidátor, neboť přesvědčení likvidátoři otevřeně vyloží své názory a dělníci snadno zjistí, že jsou nesprávné, kdežto pánové Tročtí dělníky *balamutí*, *krýjí* zlo a znemožňují jeho odhalení a odstranění. Každý, kdo podporuje skupinku Trockého, podporuje politiku obelhávání a podvádění dělníků, politiku maskování likvidátorství. Podstatou politiky „trockismu“ je dát naprostou volnost jednání panu Potresovovi a spol. v Rusku a krýt jejich činnost „revolučními“ frázemi v zahraničí.

Z toho je dále jasné, že každá „dohoda“ s golosovci, která obchází otázku likvidátorského centra v Rusku, tj. okruhu lidí kolem časopisů Naša zarja a Dělo žizni, by nebyla ničím jiným než dalším obelháváním dělníků a dalším maskováním zla. Od plenárního zasedání z ledna 1910 golosovci jednoznačně dokázali, že jsou schopni „podepsat“ jakékoli rezoluce, a přitom ani v nejmenším „neomezit svobodu“ své likvidátorské činnosti nějakými rezolucemi. V zahraničí se podepisují rezoluce o tom, že každé snižování významu ilegální strany je projevem buržoazního vlivu na proletariát, ale v Rusku se přitom pomáhá pánům Potresovům, Larinům a Levickým, kteří se na ilegální práci nejen nepodílejí, ale ještě ji znevažují a rozbíjejí ilegální stranu.

Nyní Trockij společně s bundovci typu pana Libera

(extrémního likvidátora, který ve svých vystoupeních veřejně obhajoval pana Potresova, a dnes, aby to ututlal, jen vyvolává hádky a různice) a společně s Lotyší typu Švarce apod. sepisují právě takovou „dohodu“ s golosovci. Ale ať se tím nikdo nedá oklamat: jejich dohoda bude dohodou o tom, jak maskovat likvidátory.

P. S. Tyto řádky už byly vysázeny, když se v tisku objevila zpráva o „dohodě“ golosovců s Trockým, bundovcem a lotyšským likvidátorem. Naše slova se v plné míře potvrdila: je to dohoda o *maskování* likvidátorů v Rusku, dohoda přísluhovačů pana Potresova a spol.

Social-demokrat, č. 23
14. (1.) září 1911

Podle listu Social-demokrat

REDAKČNÍ POZNÁMKA
LISTU SOCIAL-DEMOKRAT
K PROHLÁŠENÍ KOMISE
PRO SVOLÁNÍ
PLENÁRNÍHO ZASEDÁNÍ
Ú V S D D S R¹³⁷

Redakce ústředního orgánu už dávno, od prosince roku 1910, upozorňovala stranu, že golosovci *maří* svolání plenárního zasedání*. Dnes už je tento fakt zřejmý: golosovci zmařili svolání plenárního zasedání nejprve v Rusku a pak i v zahraničí^[195].

Svolání plenárního zasedání v Rusku zmařili pánové Michail, Jurij a Roman. Svým „důmyslným dementí“ jen potvrdili, že byli na zasedání ústředního výboru pozváni, aby se zúčastnili alespoň kooptace. Nezvali je zlí „frakcionáři“, „leninovští“ bolševici, ale *smířlivci*, jenže tito pánové přesto odmítli. A právě tímto odmítnutím zmařili svolání ústředního výboru v Rusku, protože *všichni* bolševičtí členové ústředního výboru, kteří odjeli do Ruska (a odjeli tam *všichni* praktici), byli „zajištěni“ dřív, než se jim po odmítnutí této trojice podařilo svolat plenární zasedání v plném počtu.

Tento fakt zůstane faktem, i kdyby teď golosovci nevímk jak řečnili, ujišťovali a zapřísahali se, i kdyby se nevímk snažili nadávkami, intrikami a vydíráním celou věc ututlat a zamotat. „Trojice“ *hlavních* legalistických vůdců Michail + Jurij + Roman, nejbližší kolegové pánů Potresovů a ostatních hrdinů stolypinovské dělnické strany, *zmařili* svolání ústředního výboru v Rusku.

A nyní golosovci zmařili také svolání ústředního výboru v zahraničí. Bolševici žádali, aby byl svolán v prosinci 1910,

* Viz tento svazek, s. 69–83. *Red.*

ale likvidátorské zahraniční byro ústředního výboru to *odmítlo* s odvoláním na ruské byro ústředního výboru (odvolávali se neprávem, protože svolání zahraničního pléna *nevylučovalo* svolání zasedání v Rusku).

Po zatčení soudruhů žádali bolševici znovu, aby zahraniční plenární zasedání bylo svoláno v *dubnu—květnu 1911*. *Zahraníční byro ústředního výboru* podruhé *odmítlo* svolat ústřední výbor, přičemž se odvolávalo na to, že polovina „ruského byra“ *zůstala na svobodě*.

Od té doby uplynulo čtyři až pět měsíců a *je už naprosto jasné*, že výmluvy zahraničního byra ústředního výboru jsou neopodstatněné: *za třetinu roku* nepřišel od „poloviny“ „byra“ jediný dopis, tato polovina nepodnikla jediný krok a neprojevila ani sebemenší známku života!! Liberové, Igorevové a Švarcové stranu podvedli: s odvoláním na *neexistující* byro v Rusku *odmítali* svolat ústřední výbor v zahraničí. A červnová porada členů ústředního výboru dokázala, že *devět* členů ústředního výboru *bylo* v zahraničí.

Kdo je schopen myslet a nenechá se ohlušit křikem, nadávkami, intrikami a vydíráním, ten musí přijít na to, že svolání ústředního výboru definitivně zmařili golosovci.

Golosovci udělali všechno, co mohli, aby stranu zničili. Strana udělá všechno, aby zničila golosovce.

STOLYPIN A REVOLUCE

Jeden z největších katů Stolypin byl zavražděn ve chvíli, kdy celá řada příznaků už nasvědčovala tomu, že končí první období dějin kontrarevoluce v Rusku. Proto se díky události z 1. září, která je sama o sobě celkem bezvýznamná, stává znovu aktuální velmi důležitá otázka obsahu a významu naší kontrarevoluce. Ve sboru reakcionářů, kteří lokajsky opěvují Stolypina nebo se přehrabují v dějinách intrik černosotňovské kliky, která ovládala Rusko, ve sboru liberálů jen kroutících hlavami nad „barbarským a nesmyslným“ výstřelem (k liberálům samozřejmě patří i bývalí sociální demokraté z časopisu Dělo žizni^[167]), kteří jsou autory tohoto otřepaného výrazu v uvozovkách), lze tu a tam zaslechnout i tón skutečně vážný a zásadní. Objevují se pokusy o ucelený pohled na „stolypinovské období“ dějin Ruska.

Stolypin stál v čele kontrarevoluční vlády přibližně pět let, od srpna roku 1906 do roku 1911. To je skutečně specifické období bohaté na poučné události. Navenek je lze označit za období příprav a provedení státního převratu z 3. června 1907. Tento převrat, jehož důsledky se už dnes projeví ve všech oblastech života naší společnosti, se začal připravovat právě v létě roku 1906, kdy Stolypin jako ministr vnitra vystoupil v I. dumě. Položme si otázku, o jaké společenské síly se opírali ti, kdo tento převrat uskutečňovali, nebo jaké síly je usměrňovaly. Co znamenalo období „po 3. červnu“ ze společenskoekonomického hlediska? — K této otázce poskytuje poučný materiál a zajímavé ilustrace Stolypinova „kariéra“.

Tento statkář a maršálek šlechty se stává roku 1902, za Pleveho, gubernátorem, „proslaví“ se v očích cara a jeho černosotňovské kamarily nelidským masakrováním a týráním rolníků (v Saratovské gubernii), roku 1905 organizuje černosotňovské bandy a pogromy (pogrom v Balašově), roku 1906 se stává ministrem vnitra a po rozpuštění I. státní dumy předsedou rady ministrů. Takový je stručný Stolypinův politický životopis. A tento životopis předsedy kontrarevoluční vlády je zároveň životopisem třídy, která uskutečnila naši kontrarevoluci a pro niž nebyl Stolypin ničím jiným než pouhým zmocněncem, pouhým vykonavatelem. Touto třídou je urozená ruská šlechta v čele s prvním šlechticem a největším statkářem Mikulášem Romanovem. Tuto třídu tvoří oněch třicet tisíc feudálních statkářů, kteří mají v evropském Rusku v rukou sedmdesát miliónů děsjatin půdy, tj. právě tolik, kolik má deset miliónů rolnických hospodářství. Pozemkové latifundie v rukou této třídy jsou základem feudálního vykořisťování, které v různých formách a pod různými názvy (odpracovávání, zotročující závislost atd.) vládne odjakživa v centrálním Rusku. „Nedostatek půdy“ u ruského rolníka (použijeme-li oblíbeného výrazu liberálů a narodníků) není nic jiného než rub *nadbytku půdy* u této třídy. V agrární otázce, která byla ústřední otázkou naší revoluce z roku 1905, šlo v podstatě o to, udrží-li se statkářská pozemková držba — v tom případě by se *nutně* udrželo na dlouhá a dlouhá léta i zbědované, ubohé, hladové, udřené a ubité rolnictvo tvořící většinu obyvatelstva, anebo dokáže-li si tato většina obyvatelstva vydobýt aspoň trochu lidské životní podmínky aspoň trochu podobné svobodným životním podmínkám v Evropě — to však *nebylo možné uskutečnit* bez zrušení statkářské pozemkové držby a s ní nerozlučně spjaté statkářské monarchie revoluční cestou.

Stolypinův politický životopis je přesným odrazem a výrazem životních podmínek za carské monarchie. V situaci, v níž se za revoluce monarchie ocitla, nemohl Stolypin

postupovat jinak, než postupoval. A ani monarchie *nemohla* postupovat jinak, když vyšlo zcela jasně najevo —, a najevo to vyšlo na základě zkušeností z období *před* svoláním dумы v roce 1905 i *po* jejím svolání v roce 1906 —, že obrovská, drtivá většina obyvatelstva si uvědomila nesmiřitelnost svých zájmů se zachováním třídy statkářů a snaží se tuto třídu zničit. Není nic povrchnějšího a falešnějšího než ujišťování kadetských publicistů, že útoky proti monarchii byly u nás projevem „inteligentského“ revolucionářství. Naopak, objektivní podmínky byly takové, že boj rolníků proti statkářské pozemkové držbě nutně kladl i otázku bytí či nebytí naší statkářské monarchie. Carismus *musel* bojovat na život a na smrt, *musel* hledat jiné prostředky na svou obranu, než byla úplně vyčerpaná byrokracie, než byla armáda oslabená válečnými porážkami a vnitřním rozkladem. Jediné, co carské monarchii za takové situace zbývalo, bylo zorganizovat nejreakčnější složky obyvatelstva a uspořádat pogromy. Hluboké morální rozhořčení, s nímž mluví o pogromech naši liberálové, musí na každého revolucionáře působit dojmem nesmírné ubohosti a zbabělosti, zvláště když se zároveň s tímto hluboce morálním odsuzováním pogromů klidně připouští myšlenka, že by se s iniciátory pogromů mělo jednat a uzavírat s nimi dohody. Monarchie se musela před revolucí bránit a poloasiatská feudální *ruská* monarchie Romanovců se mohla bránit jen velice špinavými, odpornými a nelidsky brutálními prostředky: jediným důstojným, jediným rozumným způsobem boje každého socialisty a demokrata proti pogromům je všestranně a obětavě podporovat revoluci, organizovat revoluci, aby *svrhla* tuto monarchii, a ne ji s hlubokým morálním rozhořčením odsuzovat.

Pogromista Stolypin se připravil na ministerskou funkci přesně tak, jak se na ni mohli připravovat jen carští gubernátoři: týral rolníky, organizoval pogromy a dovedl přitom tuto asijskou „praxi“ zastírat okázalostí a frázemi, pózami a gesty podle „evropských“ vzorů.

A vůdcové naší liberální buržoazie, kteří s hlubokým morálním rozhořčením odsuzovali pogromy, ještě s pogromisty vyjednávali a přiznávali jim nejen právo na existenci, ale i na hegemonii při výstavbě a správě nového Ruska! Zavraždění Stolypina dalo podnět k mnoha zajímavým odhalením a přiznáním kolem této věci. Je to například Vitteho^[19] a Gučkovova^[34] korespondence o jednáních Vitteho s „veřejnými činiteli“ (čti: s vůdci umírněné liberální monarchistické buržoazie) o složení vlády po 17. říjnu 1905. Jednání s Vittem — tato jednání byla zřejmě zdoluhavá, protože Gučkov píše o „únavných dnech vleklého rokování“ — se účastnili Šipov, Trubeckoj, Urusov, Stachovič, tj. pozdější činitelé strany kadetské i strany „pokojné obnovy“, i strany okřabristické. Příčinou rozchodu byl patrně Durnovo, kterého „liberálové“ jako ministra vnitra odmítali, kdežto Vitte ho ultimativně hájil. Přitom Urusov, kadetská hvězda v I. dumě, byl „horlivým zastáncem Durnovovy kandidatury“. Když kníže Obolenskij navrhl kandidaturu Stolypina, „někteří souhlasili a někteří se vyjádřili, že ho neznají“. „Přesně si pamatuji,“ píše Gučkov, „že negativně, jak píše hrabě Vitte, se o něm *nevyjádřil nikdo*.“

Nyní se kadetský tisk ve snaze zdůraznit svůj „demokratismus“ (to snad ne!) asi hlavně vzhledem k volbám do 1. kurie v Petrohradě, kde kadet bojoval proti okřabristovi, pokouší zarýt si do Gučkova kvůli tehdejším jednáním. „Jak často páni okřabristé pod Gučkovovým vedením,“ píše Reč z 28. září^[154], „vystupovali kolegiálně se stoupenčí pana Durnova, jen aby se zavděčili nahoře! Jak často zvedali zrak vzhůru k vrchnosti a obraceli se zády k veřejnému mínění!“ Úvodník listu Russkije vědomosti z téhož dne opakuje v různých variantách tutéž kadetskou výtku okřabristům.

Dovolte však, páni kadeti: Jakým právem to vytýkáte okřabristům právě *vy*, když se těchto jednání účastnili i *vaši* lidé, a Durnovo v nich dokonce našel obhájce? Vždyť

tehdy v listopadu 1905 nejen Urusov, ale *všichni* kadeti „upírali zrak k vrchnosti“ a „obraceli se zády k veřejnému mínění“. Co se škádlivá, rádo se mívá; to není zásadový boj, ale konkurence dvou stejně bezzásadových stran — a právě to *je třeba* říci o nynějších kadetských výtkách na adresu okťabristů v souvislosti s „jednáními“ z konce roku 1905. Podobné dohadování má jen zakrýt skutečně významný a historicky nesporný fakt, že *všechny* odstíny liberální buržoazie, od okťabristů až po kadety, „*upíraly zrak k vrchnosti*“ a obracely se „zády“ k *demokracii* od té doby, kdy se naše revoluce stala opravdu revolucí lidovou, tj. demokratickou, pokud jde o složení jejích aktivních účastníků. Stolypinovské období ruské kontrarevoluce je charakteristické právě tím, že liberální buržoazie se odvracela od demokracie a že Stolypin *se proto mohl obracet* o pomoc, sympatie či radu hned k jednomu, hned k druhému představiteli této buržoazie. Nebýt takové situace, Stolypin by nebyl mohl uskutečňovat hegemonii Rady spojené šlechty nad kontrarevolučně naladěnou buržoazií za pomoci, morálního povzbuzení a aktivní či pasívní podpory této buržoazie.

Tato stránka věci si zaslouží zvláštní pozornost, neboť právě jí nevěnuje pozornost — nebo ji záměrně ignoruje — náš liberální tisk a orgány liberální dělnické politiky, jako je Dělo žizni. Stolypin není jenom představitelem diktatury feudálních statkářů; charakterizovat ho pouze takto znamená nepochopit vůbec nic ze specifiky a významu „stolypinovského období“. Stolypin byl ministrem v období, kdy v *celém* táboře liberální buržoazie, tedy i mezi kadety, převládaly kontrarevoluční nálady, kdy feudálové *mohli* tyto nálady využívat a taky je využívali, kdy se *mohli* obracet a taky se obraceli s „nabídkami“ (ruky a srdce) na vůdce této monarchie, kdy *mohli* vidět i v těch „nejlevicovějších“ z těchto vůdců „opozici Jeho Veličenstva“, kdy se *mohli* odvolávat a taky se odvolávali na to, že ideoví vůdcové liberalismu přešli na jejich stranu, na stranu reakce, na

stranu boje proti demokracii a hanobení demokracie. Stolypin byl ministrem v období, kdy feudální statkáři ze všech sil překotně uskutečňovali *buržoazní* agrární politiku vůči rolnictvu, vzdali se všech romantických iluzí a nadějí v „patriarchálnost“ mužika a *hledali si* spojence mezi novými buržoazními silami v celém Rusku, ale hlavně v Rusku vesnickém. Stolypin se pokoušel nalít nové víno do starých sudů, staré samoděržaví přeměnit na buržoazní monarchii. Krach Stolypinovy politiky je krachem carismu na této jeho *poslední* cestě, po níž ještě *může* jít. Statkářská monarchie Alexandra III. se pokoušela opírat o „patriarchální“ vesnici a o „patriarchálnost“ ruského života vůbec; revoluce s *touto* politikou definitivně skoncovala. Statkářská monarchie Mikuláše II. se po revoluci pokoušela opírat o kontrarevolučně smýšlející buržoazii a o buržoazní agrární politiku, kterou tito statkáři prováděli; ztroskotání těchto pokusů, o němž dnes nepochybují už ani kadeti, ba ani oktábristé, je ztroskotáním i *poslední uskutečnitelné* politiky carismu.

Diktatura feudálních statkářů nebyla za Stolypina namířena proti všemu lidu, zahrnujeme-li do něj i celý „třetí stav“, všechnu buržoazii. Ne, tato diktatura měla lepší podmínky, když jí oktábristická buržoazie nesloužila ze strachu, ale z přesvědčení, když statkáři a buržoazie měli zastupitelský orgán, v němž byl jejich blok ve většině, a tím měl i formální možnost vyjednávat a uzavírat dohody s korunou, když páni Struvové a ostatní věchovci hystericky křičeli a osočovali revoluci, vytvářeli ideologii, z níž měl největší radost Antonij Volynskij, když pan Miljukov prohlašoval kadetskou opozici za „opozici Jeho Veličenstva“ (Jeho Veličenstva posledního feudála). A přesto, přes tyto podmínky pro pány Romanovy tak příznivé, přes tyto tak příznivé podmínky, jaké si lze ve vzájemném vztahu společenských sil v kapitalistickém Rusku 20. století vůbec představit, Stolypinova politika ztroskotala. Stolypin byl zavražděn ve chvíli, kdy už na dveře klepal nový hrobař —

lépe řečeno hrobař sbírající nové síly — hrobař carského absolutismu.

Stolypinovy vztahy k vůdcům buržoazie a opačně zvlášť výrazně charakterizuje období I. dумы. „Období od května do července 1906 bylo ve Stolypinově kariéře rozhodující,“ píše Reč^[151]. Co bylo těžištěm tohoto období?

„Těžištěm tohoto období nebyly samozřejmě projevy v dumě,“ prohlašuje oficiální orgán kadetské strany.

Opravdu cenné přiznání, jen co je pravda! Kolik kopí bylo tehdy zlámáno v bitvách s kadety kvůli otázce, lze-li považovat za „těžiště“ tohoto období „projevy v dumě“! Kolik zlostných nadávek, kolik nafoukaných doktrinářských lekcí vyslechli tehdy v kadetském tisku sociální demokraté, když na jaře a v létě 1906 tvrdili, že těžištěm tohoto období *nejsou* projevy v dumě! Co se jen tehdy listy Reč a Duma navyčítaly celé ruské „společnosti“, že společnost touží po „konventu“ a není dost nadšená vítězstvími kadetů na „parlamentním“ fóru I. dумы! Uplynulo pět let a je třeba celkově zhodnotit období I. dумы, a tu kadeti zcela lehce, jako by jen měnili rukavičky, prohlašují: „Těžištěm tohoto období nebyly samozřejmě projevy v dumě.“

Ovšemže nebyly, pánové! Jenže v čem tedy těžiště spočívalo?

„V zákulisí se odehrával ostrý boj mezi představiteli dvou směrů,“ čteme v Reči. „Jeden směr doporučoval dohodnout se s lidovým zastupitelským orgánem a přistoupit třeba i na ustavení ‚kadetské vlády‘. Druhý žádal energický zákrok, rozpuštění Státní dумы a změnu volebního zákona. Tento program prosazovala Rada spojené šlechty, která měla silný vliv... Stolypin nějaký čas váhal. Jsou důkazy, že prostřednictvím Kryžanovského dvakrát navrhoval Muromcevovi, aby se uvažovalo o možnosti kadetské vlády, v níž by křeslo ministra vnitra dostal Stolypin. Zároveň však bezpochyby udržoval styky s Radou spojené šlechty.“

Takto píší dějiny vzdělání, učení, sčtělí vůdcové liberá-

lů! Těžiště tedy *nebylo* v projevech, *nýbrž* v boji dvou směrů uvnitř černosotňovské carské komandy! Politiku „nátlaku“ prováděla okamžitě a bez okolků Rada spojené šlechty, tj. ne jednotlivci, ne Mikuláš Romanov, ne „jeden směr“ ve „vyšších kruhách“, ale *určitá třída*. Své soupeře *zprava* vidí kadeti jasně a střízlivě. Ale to, co bylo *nalevo* od kadetů, jim ze zorného pole uniká. Dějiny dělaly „vyšší kruhy“, Rada spojené šlechty a kadeti — prostí lidé se *samozřejmě* na tvorbě dějin nepodíleli! Proti určité třídě (šlechtě) stála *nadtřídní* strana „svobody lidu“, zatímco vyšší kruhy (tj. báťuška car) váhaly.

Lze si vůbec představit zaujatější třídní zaslepenost, větší zkreslování dějin a obcházení základních pravidel historické vědy, ubožejší galimatyáš a směšování pojmů třída, strana a osobnost?

Kdo *nechce* vidět demokracii a její síly, je horší než skutečný slepec.

Těžištěm období I. duma nebyly *samozřejmě* projevy v dumě. Těžiště bylo v boji tříd mimo duma, v boji feudálních statkářů a *jejich* monarchie proti masám lidu, proti dělníkům a rolníkům. Revoluční hnutí mas se začalo znovu rozmáhat právě v tomto období: na jaře a v létě roku 1906 se hrozivě zvedla vlna všeobecných i politických stávek, došlo k rolnickým nepokojům i k vojenským vzpourám. *A právě proto*, páni kadetští historici, „vyšší kruhy“ váhaly: boj směrů uvnitř carské komandy se rozpoutal kvůli tomu, zda se za dané síly revoluce má provést státní převrat ihned, nebo zda se má ještě *vyčkat*, ještě nějaký čas vodit buržoazii za nos.

Statkáře (Romanova, Stolypina a spol.) I. duma zcela přesvědčila, že mír mezi nimi a mezi rolnictvem a dělnictvem není možný. Toto přesvědčení odpovídalo objektivní skutečnosti. Zbývalo vyřešit druhořadou otázkou: kdy a jak, zda naráz nebo postupně změnit volební zákon. Buržoazie váhala, celým svým chováním však — i kadetská buržoazie — dokazovala, že se stokrát víc bojí revoluce

než reakce. Právě proto si statkáři ráčili milostivě přizvávat vůdce buržoazie (Muromceva, Gejdenu, Gučkova a spol.) k poradám, zda by nemohli *společně* utvořit vládu. A *všechna* buržoazie včetně kadetů se šla radit s carem, s organizátory pogromů a s vůdci černosotňovců, jak bojovat proti revoluci, ale buržoazie od konce roku 1905 ani jednou neposlala žádnou svou stranu na poradu s vůdci revoluce o tom, *jak* svrhnout samoděržaví a monarchii.

Toto je hlavní poučení ze „stolypinovského“ období ruských dějin. Carismus si zval buržoazii na porady, dokud se mu revoluce ještě zdála silná, ale postupně, jak revoluční tlak zdola ochaboval, vojenskou botou odkopával *všechny* buržoazní vůdce, nejdříve Muromceva a Miljukova, potom Gejdenu a Lvova a nakonec i Gučkova. Rozdíl mezi Miljukovy, Lvovy a Gučkovy je zcela nepodstatný — jde jen o pořadí, v němž tito buržoazní vůdčové nastavovali tváře k... „polibkům“ Romanova — Puriškeviče — Stolypina a od nichž tyto... „polibky“ dostávali.

Stolypin zmizel ze scény právě ve chvíli, kdy černosotňovská monarchie vytěžila všechno, co pro sebe z kontra-revolučního smýšlení celého tábora ruské buržoazie vytěžit mohla. A dnes tato zavržená a potupená buržoazie, která se sama pošpinila, když se zřekla demokracie, boje mas i revoluce, zmateně a nechápavě sleduje příznaky blížící se nové revoluce. Ruský lid se od Stolypina dobře poučil: buď získá svobodu, svrhne-li pod vedením proletariátu carskou monarchii, anebo — půjde do otroctví k Puriškevičům, Markovům a Tolmačovům pod ideovým a politickým vedením Miljukovů a Gučkovů.

O NOVÉ FRAKCI SMÍŘLIVCŮ NEBOLI CTNOSTNÝCH LIDÍ

Informacionnyj bjulleten¹³⁸ zahraniční technické komise (č. 1 z 11. srpna 1911) a leták Všem členům SDDSR^[68] vydaný téměř současně rovněž v Paříži s podpisem Skupina straně věrných bolševiků jsou obsahově stejnými projevy proti „oficiálnímu bolševismu“, anebo, jinak řečeno, proti „bolševikům-leninovcům“. Jsou to projevy plné zloby, je v nich víc zlostných výlevů a řečnění než obsahu, přesto se však jimi musíme zabývat, protože se dotýkají velmi důležitých otázek naší strany. Já mohu novou frakci hodnotit tím spíše, že jsem za prvé právě o těchto otázkách a právě jménem *všech* bolševiků už psal *přesně před půldruhým rokem* (viz přílohu Diskussionnyj listok, č. 2)*, za druhé proto, že jsem si plně vědom své odpovědnosti za „oficiální bolševismus“. Pokud jde o označení „leninovci“, je to prostě nepodařený pokus o jedovatost — jako by tu šlo jen o přívržence *jedné* osoby! — Ve skutečnosti každý dobře ví, že tu vůbec nejde o to, jestli se někdo ztotožňuje s mými názory na tu či onu stránku bolševismu.

Autoři letáku, kteří se podepisují jako „straně věrní bolševici“, si také říkají „nefrakční bolševici“ a podotýkají, že jsou „zde“ (tj. v Paříži) „dosti nevhodně“ označováni za „smířlivce“. Ve skutečnosti právě toto pojmenování, které se ujalo už před více než jeden a čtvrt rokem a nejen v Paříži, nejen v zahraničí, ale i v Rusku, jediné správně vystihuje politickou podstatu nové frakce, jak se čtenář přesvědčí z dalšího výkladu.

* Viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 271—324. *Red.*

Smířlivectví je souhrnem nálad, snah a názorů, *nerozlučně* spjatých přímo s *podstatou* historického úkolu, který musela SDDSR řešit v období kontrarevolučních let 1908—1911. Proto tehdy mnoho sociálních demokratů „upadlo“ z nejrůznějších příčin do smířlivectví. Nejdůsledněji projevil své smířlivectví Trockij, který se snad jediný pokusil dát tomuto směru teoretický základ. Tento základ je asi takový: frakce a frakcionářství byly bojem inteligence „o vliv na nevypělý proletariát“. Jak proletariát vyspívá, frakcionářství samo od sebe zaniká. Základem splývání frakcí není změna ve vztazích mezi třídami ani vývoj základních myšlenek ve dvou hlavních frakcích, nýbrž dodržování dohod mezi *všemi* „inteligentskými“ frakcemi. Trockij vytrvale propaguje — a to už dávno, a přitom se přiklání jednou víc na stranu bolševiků, podruhé víc na stranu menševiků — takovouto dohodu (nebo kompromis) mezi *všemi* frakcemi, ať jsou jakékoli.

Podle opačného názoru (viz 2. a 3. číslo^[88] přílohy Diskussionnyj listok*) frakce vznikly ze vztahu mezi třídami za ruské revoluce v Rusku. Bolševici a menševici jen formulovali odpovědi na otázky, které před proletariát postavila objektivní skutečnost let 1905—1907. Proto jediné vnitřní vývoj *těchto* „silných“ frakcí, silných hloubkou svých kořenů, silných proto, že jejich ideje jsou v souladu s jistými stránkami objektivní skutečnosti — jen a jen vnitřní vývoj právě *těchto* frakcí může zajistit *reálné* splnutí frakcí, tj. vytvoření skutečně zcela jednotné strany proletářského, marxistického socialismu v Rusku. Z toho plyne praktický závěr: jediné sblížování *těchto* dvou silných frakcí při práci a jejich postupné očišťování od jiných než sociálně demokratických směrů, od likvidátorství a otzovismu, lze považovat za politiku skutečně stranickou, která skutečně vede k jednotě, sice obtížně a nesnadnou cestou, navíc zdlouhavě, avšak reálně, na rozdíl od spousty

* Viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 277—278, 391—392. *Red.*

šarlatánských slibů, že „všechny“ frakce splynou snadno, hladce a okamžitě.

Tyto dva názory se už rýsovaly před plenárním zasedáním, když jsem v debatách razil heslo: „Je třeba sblížit dvě silné frakce a nefňukat nad rozpuštěním frakcí“, s čímž seznámil veřejnost ihned po plenárním zasedání Golos social-demokrata. Oba tyto názory jsem přímo, jasně a systematicky vyložil v květnu 1910, tj. před půldruhým rokem, a to na „celostranickém“ fóru v příloze Diskussionnyj listok (č. 2). Jestliže „smířlivci“, s nimiž jsme o těchto otázkách diskutovali od listopadu 1909, nedokázali dodnes ani jednou na tento článek odpovědět a vůbec se ani jednou nepokusili analyzovat tuto otázku alespoň trochu systematictěji, vyložit své názory alespoň trochu jasněji a v ucelenější podobě, pak za to nesou vinu jediné oni. Svě frakční vystoupení v letáku jménem zvláštní skupiny vydávají za „veřejnou odpověď“: tato veřejná odpověď lidí, kteří přes rok mlčeli, není odpovědí na otázku, jak byla kdysi formulována, jak byla kdysi projednána a kdysi vyřešena ve dvou zásadně odlišných směrech, nýbrž je to ten nejnemožnější galimatyáš, zcela bohapustá slátanina dvou nesmiřitelných odpovědí. Není tam jediné tvrzení, které by autoři letáku neuvodili, aniž by je vzápětí nevyvrátili. Není tam jediné tvrzení, v němž by údajní bolševici (ve skutečnosti nedůslední trockisté) neopakovali chyby Trockého.

Jen si všimněte, jaké základní myšlenky leták obsahuje.

Kdo jsou vlastně jeho autoři? Říkají, že jsou bolševici, „kteří nesouhlasí s názory oficiálního bolševismu na organizační otázky“. Takže jakási „opozice“ jediné v organizačních otázkách, ne? Čtete další větu: „Dnes právě tak jako před půldruhým rokem stojí v popředí právě organizační otázky, výstavba a obnovení strany.“ To vůbec není pravda a to je právě ten zásadní omyl Trockého, na který jsem poukázal už před půldruhým rokem. Na plenárním zasedání se organizační otázka mohla zdát prvořadá jen proto a jen potud, pokud se považovalo za reálné, že se všechny směry

zřeknou likvidátorství vzhledem k tomu, že golosovci i vperjodovci „podepsali“ „pro útěchu“ straně rezoluce *proti* likvidátorství a proti oتزovismu. Omyl Trockého byl právě v tom, že toto *zdání* vydával za skutečnost i *po* tom, co Naša zarja od února 1910 definitivně vztyčila prapor likvidátorství a vperjodovci ve své neblaze proslulé N-ské škole prapor obrany oتزovismu. Jestliže se na plenárním zasedání toto zdání přijalo za skutečnost, *mohl* to být jen důsledek sebeklamu. Po plenárním zasedání, od jara 1910, Trockij *klamal* dělníky zcela bezzásadově a nesvědomitě tvrzením, že sjednocení brání hlavně (ne-li výlučně) překážky organizačního charakteru. V tomto klamání pokračují v roce 1911 pařížští smířlivci, neboť dnes říkat, že organizační otázky jsou prvořadé, je bohapustá lež. Ve skutečnosti dnes nestojí v popředí otázky organizační, ale celý program, celá taktika a celý charakter strany, lépe řečeno *dvou* stran, *sociálně demokratické* dělnické strany a *stolypinovské* dělnické strany pánů Potresovů, Smirnovů, Larinů, Levických a spol. Pařížští smířlivci zřejmě půldruhého roku po plenárním zasedání prospali, protože v té době se *veškerý* boj proti likvidátorům přesunul *jak* u nás, *tak* u menševiků, kteří byli pro zachování ilegální strany, z otázek organizačních na otázky *existence sociálně demokratické* — a nikoli liberální — dělnické strany. Diskutovat dnes např. s pány z časopisu Naša zarja o organizačních otázkách, o vztahu mezi legální a ilegální organizací, by znamenalo hrát komedii, neboť tito pánové mohou docela klidně uznat i *takovou* „ilegální“ organizaci, jako je Golos, který přisluhuje likvidátorům! Už dávno bylo řečeno, že takovou ilegální organizaci, která by sloužila monarchistickému liberalismu, uznávají a vytvářejí naši kadeti. Smířlivci se označují za bolševiky, a přitom po půldruhém roce opakují omyly Trockého, které bolševici odhalili (a to s výslovným upozorněním, že vystupují jménem *všech* bolševiků!). Není tohleto zneužívání vžitých stranických označení? Není snad naší povinností po tom všem každému oznámit, že smířlivci nejsou žádní bolševi-

ci, že nemají s bolševismem nic společného, že jsou to prostě nedůslední trockisté?

Čtete o kousek dále: „Nemusíme souhlasit s tím, jak oficiální bolševismus a většina redakce ústředního orgánu chápala úkol bojovat proti likvidátorství...“ Cožpak lze vážně tvrdit, že „úkol bojovat proti likvidátorství“ je úkol organizační? Sami smířlivci prohlašují, že se s bolševiky rozcházejí *nejen* v organizačních otázkách! V čem tedy ještě? O tom mlčí. Jejich „veřejná odpověď“ zůstává nadále odpovědí mlčenlivých... nebo snad lehkovážných... lidí. Za půldruhého roku nedokázali *ani jednou* opravit „oficiální bolševismus“ nebo vyložit, jak si *oni* představují boj proti likvidátorství! A přitom oficiální bolševismus vede tento boj přesně tři roky, od srpna 1908. Porovnáme-li si tyto všeobecně známé údaje, hledáme bezděky vysvětlení pro toto podivné „mlčení“ smířlivců, a přitom si bezděky vzpomene na Trockého a Ionova, kteří tvrdili, že oni jsou *taky* proti likvidátorům, ale boj proti nim chápou *jinak*. Vždyť je to směšné, soudruzi: tři roky po zahájení boje prohlašovat, že ho chápete jinak. *Takovéhle* odlišné chápání se velice podobá naprostému nepochopení.

Pojďme dále. Podstatou nynější krize ve straně je bezpochyby otázka, zda se má naše strana, SDDSR, úplně oddělit od likvidátorů (včetně golosovců), anebo zda má pokračovat v politice dohody s nimi. Zřejmě ani jediný, do věci alespoň trochu zasvěcený sociální demokrat nebude popírat, že v této otázce je *podstata* celé nynější situace ve straně. A jak na tuto otázku odpovědí smířlivci?

„Říkají nám, že tím (podporou strany) porušujeme stranické formy a vyvoláváme rozkol,“ píše v letáku. „My tento názor nezastáváme (sic!). Ale i kdyby tomu tak bylo, nebáli bychom se toho.“ (Dále poukazují na to, že zahraniční byro ústředního výboru zmařilo svolání plenárního zasedání, že „o ústřední výbor se hraje hazardní hra“, „že stranické formy se začaly naplňovat frakčním obsahem“ atd.)

Tuto odpověď lze vskutku nazvat „klasickou“ ukázkou

ideové a politické bezradnosti! Vžijte se do situace: Je proti nám vzneseno obvinění z vyvolání rozkolu. A tu nová frakce, která chce ukazovat straně cestu, prohlásí v tisku a na veřejnosti: „My tento názor nezastáváme“ (tj. nezastáváte názor, že k rozkolu skutečně došlo a bude trvat i nadále?), „ale... ale „nebáli bychom se toho“.

Ručím za to, že v dějinách politických stran se *takový* příklad nelogičnosti nenajde. Když „nezastáváme názor“, že k rozkolu došlo a bude trvat i nadále, tak to přece vysvětlete! Vysvětlete, *proč* se dá spolupracovat s likvidátory! Řekněte rovnou, že se s nimi *dá* — a tedy musí — spolupracovat.

Naši smířlivci to nejen neříkají, ale tvrdí pravý opak. V redakčním článku 1. čísla bulletinu^[176] (v poznámce se výslovně uvádí, že s tímto článkem nesouhlasil bolševik uznávající bolševickou platformu = rezoluce II. pařížské skupiny^[93]) čteme:

„Je fakt, že spolupráce s likvidátory v Rusku není možná“, a o něco dříve se konstatovalo, že mezi golosovci a likvidátory „je stále obtížnější najít i tu nejjemnější dělicí čáru“.

Pochop to, kdo můžeš! Na jedné straně zcela oficiální prohlášení technické komise (kde mají smířlivci s Poláky, kteří je teď podporují, většinu proti nám, bolševikům), že *spolupráce není možná*. Tomu se normálně říká mluvit o rozkolu. Slovo rozkol je jednoznačné. Na druhé straně totéž 1. číslo bulletinu oznamuje, že technická komise nebyla utvořena „proto, aby došlo k rozkolu, ale proto, aby se mu zabránilo“, a přitom tíž smířlivci píší, že oni „nezastávají tento názor“ (že k rozkolu skutečně došlo a bude trvat i nadále).

Prostě zmatek nad zmatek.

Není-li spolupráce možná, dá se to sociálním demokratům vysvětlit, dá se to před nimi ospravedlnit *buď* tím, že jistá skupina osob hrubě porušila stranická usnesení a závazky (a pak je rozchod s *touto* skupinou osob nevyhnutelný), *anebo*

tím, že jsou zde hluboké a zásadní názorové rozdíly, které odvádějí veškerou práci určitého směru *daleko* od sociálního demokratismu (a pak je rozchod s celým směrem nevyhnutelný). U nás jsou, jak známo, oba tyto případy: Plenární zasedání prohlásilo v roce 1910, že nelze spolupracovat s likvidátorským *směrem*, a nyní dochází k rozchodu s gološovskou *skupinou*, která porušila všechny závazky a definitivně přešla k likvidátorům.

Kdo vědomě říká, že „spolupráce není možná“, kdo se nad tímto prohlášením aspoň trochu zamyslel a pochopil, co to v zásadě znamená, ten by přece musel veškerou pozornost a veškeré úsilí zaměřit na to, aby to vysvětlil co nejširším masám a aby je co nejdříve a nejvíce ušetřil marných a škodlivých pokusů udržovat i nadále *jakékoli* styky s těmi, s nimiž se spolupracovat *nedá*. Ale kdo to prohlásí a zároveň dodá: „My nezastáváme názor“, že dojde k rozkolu, „ale nebojíme se toho“, ten touto zmatenou a ustrašenou řečí jen dokazuje, že *se bojí sám sebe*, že se bojí kroku, který udělal, a situace, která vznikla. Přesně takovým dojmem musí působit leták smířlivců, kteří se chtějí za cosi ospravedlnovat, kteří chtějí před kýmsi vypadat „hodní“, a na kohosi přitom mrkají... Hned uvidíme, jaký význam má, že na sebe navzájem mrkají s listy Vperjod a Pravda. Nejdříve se musíme vypořádat s tím, jak chápou smířlivci „závěrečné hodnocení celého období od plenárního zasedání“, hodnocení, k němuž dospěla řada členů ústředního výboru.

Toto závěrečné hodnocení je skutečně třeba *pochopit*, je třeba pochopit, proč se muselo udělat, jinak bude mít naše účast na událostech živelný, rozpačitý a nahodilý ráz. Všimněte si však, jak to *chápu* smířlivci. Jak odpovídají na otázku, proč jednání plenárního zasedání, jeho usnesení, jejichž smyslem bylo především sjednocení, vedla k rozkolu mezi zahraničním byrem ústředního výboru (= likvidátory) a antilikvidátory? Odpověď na tuto otázku opsali naši nedůslední trockisté jednoduše od Trockého a Ionova^[60]

a mně nezbyvá než opakovat, co jsem řekl v květnu loňského roku proti těmto nedůsledným smířlivcům*.

Odpověď smířlivců zní: za všechno může frakcionářství, frakcionářství menševiků, vperjodovců, Pravdy — uvádíme frakční skupiny ve stejném pořadí jako leták, — a nakonec i „oficiálních představitelů bolševismu“, kteří „snad všechny tyto skupiny svými frakčními snahami překonali“. Za *nefrakcionáře* označují autoři letáku přímo a jednoznačně jen sebe, pařížské smířlivce. Všichni jsou hříšní, jen my jsme ctnost sama. Smířlivci neuvádějí žádné ideové příčiny, které tento jev vyvolaly. Nepoukazují na žádné organizační nebo jakékoli jiné specifické rysy skupin, které tento jev vyvolaly. Nic, absolutně nic neuvádějí na *vysvětlenou* kromě tvrzení, že frakčnost = hřích, kdežto nefrakčnost = ctnost. Rozdíl mezi smířlivci v Paříži a Trockým je jen v tom, že pařížští smířlivci pokládají za frakcionáře Trockého a ne sebe, kdežto Trockij má zase opačný názor.

Musím se přiznat, že když se při objasňování politických jevů hovoří o jedněch *pouze* jako o hříšných a druhých jako o ctnostných, tak mi to vždycky připomíná hezouny z reklam, na které se člověk podívá a hned ho bezděky napadne: To je určitě podvodník.

Zamyslete se nad tímto srovnáním: naši smířlivci nejsou pro frakce, jsou tedy ctnostní. My bolševici jsme ve frakčních snahách překonali všechny skupiny, tj. my jsme největší hříšníci. *Proto* ctnostná frakce podpořila tu nejhříšnější, bolševickou, v boji proti zahraničnímu byru ústředního výboru!! Něco vám tu nehraje, soudruzi! Každým novým prohlášením se čím dál víc zamotáváte.

Zesměšňujete se, když s Trockým po sobě házíte — jako při míčových hrách — obvinění z frakcionářství: nedáte si ani tu práci *zamyslet se* nad tím, co je to frakce. Pokuste se definovat frakci a my vám řekneme už předem, že se do toho zamotáte ještě víc, neboť vy sami jste frakce, kolísavá,

* Viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 271—324. *Red.*

bezzásadová frakce, která nepochopila, co se dělo na plenárním zasedání a po něm.

Frakce je organizace uvnitř strany, kterou sjednocuje nikoli místo činnosti, jazyk nebo jiné objektivní podmínky, ale rozdílné názory na stranickou problematiku. Autoři letáku tvoří frakci, protože leták je jejich platformou (velmi špatnou, avšak bývají i frakce s nesprávnými platformami). Tvoří frakci, neboť je jako každou organizaci spojuje vnitřní disciplína: svého zástupce do technické i organizační komise určuje jejich skupina většinou hlasů a tato skupina také vypracovává platformu a vydává ji formou letáku *a tak dále*. To jsou objektivní fakty, které dokazují, jak *pokrytecký* je pokřik proti frakcionářství. Trockij i „nedůslední trockisté“ tvrdí, že oni netvoří frakci, *neboť...* „jediným“ cílem sjednocení (ve frakci) je odstranit frakce, propagovat jejich splynutí atd., jenže všechna tato tvrzení jsou pouhou sebechválou a zbabělou hrou na schovávanou, neboť na *faktu*, že frakce existuje, nic nemění jakýkoli (ani ten nejctnostnější) *cíl*. Každá frakce je přesvědčená, že *její* platforma a politika je tou nejlepší cestou k odstranění frakcí, protože nikdo nepovažuje jejich existenci za ideál. Rozdíl je jen v tom, že frakce s jasnou, důslednou a ucelenou platformou obhajují *svou* platformu *přímo*, kdežto bezzásadové frakce *se schovávají* za laciné vykřikování, že jsou ctnostné a že nevyvíjejí frakční činnost.

Proč vlastně v SDDSR existují frakce? Proto, že jsou pokračováním neshod z let 1903—1905. Vznikly ze slabosti místních organizací, které *nemají sílu* zabránit, aby se skupiny publicistů reprezentující nové větší či menší směry nepřeměňovaly v nové „frakce“, tj. v organizace, které stavějí do popředí vnitřní kázeň. Co je zárukou, že frakce budou odstraněny? *Jen* úplné překonání neshod z období revoluce (a toho lze dosáhnout *jedině* tím, že dvě hlavní frakce se zbaví likvidátorství a otzovismu), vytvoření silné proletářské organizace, která dokáže přinutit menšinu, aby se

podřídila většině. Dokud takovou organizaci nemáme, *mohla by* proces zániku frakcí urychlit *jedině* dohoda všech frakcí. Z toho je jasná jak ideová zásluha plenárního zasedání, tak i jeho *omyl, vyplývající ze smířlivosti*: jeho zásluhou je, že byly odmítnuty likvidátorské a oztovistické názory; chybou je, že byla neuváženě uzavřena dohoda s lidmi a skupinami, jejichž skutky („rezoluci podepsali“) se rozcházejí se sliby. Ideové sblížování v boji proti likvidátorství a oztovismu pokračuje, a to přes všechny překážky a obtíže. Tento omyl plenárního zasedání* vedl zcela zákonitě ke krachu jeho smířliveckých usnesení, tj. ke ztroskotání *spojenectví* s golosovci. Rozchod bolševiků (a potom i porady členů ústředního výboru) se zahraničním byrem ústředního výboru *napravil* smířlivecký omyl plenárního zasedání: sblížování frakcí *bojujících* proti likvidátorství a oztovismu bude nyní probíhat *bez ohledu* na formy stanovené plenárním zasedáním, protože tyto formy neodpovídaly obsahu. Smířlivectví vůbec i smířlivectví plenárního zasedání zkrachovalo, neboť obsah práce působil *proti sjednocení* likvidátorů a sociálních demokratů, a žádné formy, žádná diplomacie ani žádné spekulace smířlivců *nemohly* tento protisjednocovací proces zastavit.

Z tohoto, a *jedině* z tohoto hlediska, které jsem objasnil v květnu 1910, se *všechno*, co se odehrálo po plenárním zasedání, stává pochopitelné a zákonité, nevyplývá to z „hříšnosti“ jedněch a „ctnostnosti“ druhých, ale z objektivního vývoje událostí, který izoluje likvidátorský *směr* a odstraňuje nevyhraněné skupiny a skupinky.

Aby smířlivci zakryli tento nesporný politický fakt naprostého *krachu* smířlivectví, jsou nuceni přímo překrucovat fakty. Poslouchejte: „Frakční politika bolševiků-leninovců natropila o to větší škodu, že měli v nejdůležitějších stranických institucích většinu, a proto jejich frakční politika

* Srov. přílohu Diskussionnyj listok, č. 2 (viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 271–324. *Red.*

umožňovala ostatním směřům ospravedlňovat vlastní organizační samostatnost a dávala jim do ruky zbraň proti oficiálním stranickým institucím.“

Tato tiráda není nic jiného než zbabělé a opožděné „ospravedlňování“ ... likvidátorství, neboť právě představitelé tohoto směru se vždycky na „frakcionářství“ bolševiků odvolávali. Toto ospravedlňování je opožděné, neboť *povinností* každého skutečného člena strany (na rozdíl od lidí, kteří se ohánějí členstvím ve straně jako reklamou) bylo upozornit na tuto „frakční činnost“ *hned na počátku*, a ne až za půldruhého roku! Smířlivci, tito obhájci likvidátorství, *nemohli* vystoupit a nevystoupili dříve, protože *nemají v rukou žádné fakty*. Využívají nynějších „neklidných časů“ a přicházejí s nepodloženými likvidátorskými frázemi. Fakty však říkají jasně a jednoznačně: hned po plenárním zasedání v únoru 1910 rozvinul pan Potresov prapor likvidátorství. Bezprostředně nato, v únoru nebo březnu, zradili stranu pánové Michail, Roman a Jurij. Ihned poté zahájili golosovci agitaci pro Golos (viz o tom v Plechanovově^[166] Dněvníku^[40] *druhý den po* plenárním zasedání) a obnovili vydávání Golosu. A vperjodovci začali hned zřizovat *svou „školu“*. Naproti tomu *prvním* frakčním krokem bolševiků bylo založení listu Rabočaja gazeta v září 1910, *po* roztržce Trockého se zástupci ústředního výboru.

K čemu potřebovali smířlivci takto překrucovat obecně známé fakty? Aby se blýskli před likvidátory, aby se jim zavděčili. Na jedné straně „není spolupráce s likvidátory možná“. Na druhé straně je „ospravedlňuje“ frakcionářství bolševiků!! Ať nám kterýkoli sociální demokrat nakažený zahraniční diplomacií řekne, jakou politickou důvěru si zasluhují lidé, kteří se zamotávají do takovýchto rozporů. Zaslouží si polibky, kterými je veřejně odměňoval Golos, a nic víc.

Za „frakcionářství“ označují smířlivci naši *neúprosnost* v polemice (za což nás mnohokrát ustavičně kárali na společných schůzích v Paříži) a neúprosné *odhalování* likvidáto-

rů (byli *proti* odhalení Michaila, Jurije a Romana). Smířlivci celý čas obhajovali a kryli likvidátory, a přitom se ani jednou *neodvážili* s touto svou obhajobou vystoupit otevřeně ani v příloze Diskussionnyj listok, ani v jediném publikovaném veřejném svolání. A teď hází svou bezmocnost, svou zbabělost jako klacek pod nohy straně, když se začala energicky distancovat od likvidátorů. Likvidátoři říkají: Likvidátorství neexistuje, to jen bolševici ho „nafoukli“ (viz rezoluci zakavkazských likvidátorů¹³⁹ a projevy Trockého). Smířlivci říkají: S likvidátory se nedá pracovat, *ale... ale* „omlouvá“ je frakcionářství bolševiků. Není z toho snad jasné, že skutečný smysl tohoto směšného rozporu v subjektivních úsudcích je stále týž: zbabělá obhajoba likvidátorství, snaha nenápadně nastavit bolševikům nohu a podpořit likvidátory?

Jenže to ještě zdaleka není všechno. Nejhorším a nejhašebnějším překroucením faktů je tvrzení, že jsme měli „většinu“ „*v nejvyšších stranických institucích*“. Tato nehorázná lež sleduje jen jeden cíl: zamaskovat *politický* krach smířlivectví. Neboť ve skutečnosti bolševici *neměli* po plenárním zasedání většinu *ani v jedné* „nejvyšší stranické instituci“, ale měli ji právě smířlivci. Sotva se najde člověk, který by se pokusil tyto fakty vyvrátit. Po plenárním zasedání byly jen tři „nejvyšší stranické instituce“: 1) ruské byro ústředního výboru — převážně *smířlivci**, 2) zahraniční byro ústředního výboru — od ledna 1910 do listopadu 1910 v něm bolševiky zastupoval *smířlivec*; protože *oficiálně* zastával smířlivecké stanovisko bundovec i Lotyš, znamená to, že 11 měsíců po plenárním zasedání bylo *smířlivecké*; 3) redakce ústředního orgánu — v ní měli dva „bolševici-členové frakce“ proti sobě dva golosovce, tedy bez Poláka většinu *neměli*.

K čemu potřebovali smířlivci vyslovenou lež? Hlavně

* Není ovšem smířlivec jako smířlivec. A zdaleka ne všichni bývalí členové ruského byra mohou (a chtějí) převzít zodpovědnost za všechny pošetilosti pařížských smířlivců, pouhých přítakávačů Trockého.

k tomu, aby strčili hlavu do písku, aby zamaskovali *politický* krach smířlivectví. Smířlivectví převládalo na plenárním zasedání, mělo *většinu* ve všech hlavních výkonných orgánech strany po plenárním zasedání a za půldruhého roku *úplně zkrachovalo*: Nikoho „nesmířilo“, nikde nic nevytvořilo, jen bezmocně kolísalo ze strany na stranu a plně si za to zasloužilo polibky golosovců.

Smířlivci dokonale zkrachovali hlavně *v Rusku* — a to musíme zdůraznit o to víc, oč horlivěji se pařížští smířlivci demagogicky odvolávají na Rusko. Rusko je na rozdíl od zahraničí smířlivecké — to je základní výrok smířlivců. Porovnejte si tato *slova s fakty* a pochopíte, že je to ta nejpustší a nejlacinější demagogie. Fakty říkají, že v ruském byro ústředního výboru byli *více než rok* po plenárním zasedání *jen* smířlivci, jedině oni podávali oficiální zprávy o tomto zasedání, oficiálně se radili s legalisty, jedině oni jmenovali důvěrníky a posílali je do různých institucí, jedině oni disponovali všemi penězi, které zahraniční byro ústředního výboru zaslalo bez námitek, jedině oni rokovali s „ruskými“ publicisty, kteří vzbuzovali naději, že se zmatek urovná (tj. že se usmíří) apod.

A výsledek?

Výsledek je nulový. Ani jeden leták, ani jedna akce, ani jeden orgán, ani jedno smíření. Kdežto bolševici „frakcionáři“ (abychom nemluvili o tom, o čem mluví otevřeně jen pan Martov, pomáhající tajné policii) vydávají v zahraničí list *Rabočaja gazeta*, který se po dvou číslech postavil na nohy. Smířlivectví se rovná nule, jsou to jen slova, pouhá přání (a na základě těchto „smířliveckých“ přání podtrhávat nohy bolševismu); „oficiální“ bolševismus dokázal skutky, že má naprostou převahu právě v Rusku.

Co je to tedy? Náhoda? Důsledek zatýkání? Zatýkání sice mohlo „ušetřit“ likvidátory, kteří ve straně *nepracovali*, ale bolševici a smířlivci byli postiženi stejně.

Ne, to není náhoda ani štěstí nebo úspěch jednotlivých *osob*. To je krach politického *směru*, který je nesprávný už ve

svých východiscích. Smířlivectví je nesprávné už ve svém *základě* — dosáhnout jednoty strany proletariátu spojením *všech*, tedy i neproletářských frakcí, namířených proti sociální demokracii, nesprávná je bezzásadovost tohoto fantazírování „o sjednocování“, které musí zkrachovat, nesprávné jsou fráze proti „frakcím“ (když se *ve skutečnosti* nová frakce vytvořila) — fráze, kterými se protistranické frakce rozpustit nedají a které přitom oslabují frakci bolševiků, jež z devíti desetin vybojovala boj proti likvidátorství a oتزovismu.

Příklady bezzásadového fantazírování „o sjednocování“ nám v hojné míře poskytuje Trockij. Vzpomeňte si třeba jen (uvádím jeden z posledních příkladů), jak vychvaloval pařížský list Rabočaja žizň¹⁴⁰, který řídili společně pařížští smířlivci a golosovci. Ach, to je nádhera! napsal Trockij, „ani bolševik, ani menševik, ale revoluční sociální demokrat“. Ubohý hrdina frazérství nepostřehl jedinou maličkost: revoluční je jen ten sociální demokrat, který si uvědomil *škodlivost* protirevolučního kvazisociálního demokratismu v určité zemi, v určité době, tj. škodlivost likvidátorství a oتزovismu v Rusku v letech 1908—1911 a který *dokáže* bojovat proti těmto směrům stojícím *mimo* sociální demokracii. Když Trockij vychvaloval list Rabočaja žizň, který nikdy proti *nerevolučním* sociálním demokratům v Rusku nebojoval, jen tím *prozradil* plán likvidátorů, kterým věrně a oddaně slouží: *paritní zastoupení* v ústředním orgánu znamená zastavení *boje* proti likvidátorům; likvidátoři mohou prakticky naprosto svobodně bojovat proti straně, kdežto strana by měla být na rukou a nohou *spoutaná* „paritním zastoupením“ golosovců a stoupenců zachování ilegální strany v ústředním orgánu (a v ústředním výboru). Vítězství likvidátorů by pak bylo zcela zajištěno — takový plán mohli prosazovat nebo hájit jen lokajové likvidátorů.

Příklady bezzásadového fantazírování „o sjednocení“, které slibuje mír a pohodu bez dlouhého, úporného a těžké-

ho boje proti likvidátorům, na plenárním zasedání poskytli Ionov, Innokentij a další smířlivci. Stejný příklad jsme našli v letáku našich smířlivců, kteří ospravedlňují likvidátorství „frakčním postojem“ bolševismu. Další příklad: jejich řeči o „izolaci“ bolševiků „od ostatních směrů (*Vperjod, Pravda*), *stojících na půdě ilegální sociálně demokratické strany*“.

Tuto pozoruhodnou tirádu jsme podtrhli my. Odrážela se v ní jako slunko v kapce vody celá bezzásadovost smířlivectví, jež je základem jeho politické bezmocnosti.

Za prvé, reprezentuje Pravda a *Vperjod sociálně demokratické směry*? Ne, nereprezentuje, protože *Vperjod* reprezentuje směr stojící *mimo sociální demokracii* (otzovismus a machismus) a Pravda skupinku, která *ani na jednu důležitou a zásadní otázku revoluce a kontrarevoluce nedala samostatnou a ucelenou odpověď. Za směr lze označit jen takový souhrn politických názorů, které vykryštalizovaly v souvislosti se všemi významnými otázkami jak revoluce (neboť od ní máme příliš malý odstup a jsme na ní po všech stránkách závislí), tak kontrarevoluce, a které kromě toho dokázaly své právo na existenci jako směr tím, že pronikly mezi široké vrstvy dělnické třídy. Menševismus i bolševismus jsou sociálně demokratické směry, což dokázaly zkušenosti z revoluce i dějiny osmi let dělnického hnutí. Skupinek, které nereprezentovaly žádný směr, byla za tu dobu celá spousta, a právě tak jich bylo mnoho už předtím. Nerozlišovat směr a skupinky znamená odsuzovat se ve stranické politice k *intrikažentí*. Neboť vznik bezzásadových skupinek, jejich efemérní existence, jejich křečovitá snaha říci „své“, jejich vzájemný „kontakt“ udržovaný jako mezi zvláštními mocnostmi, to je právě živná půda pro *intrikažentí* v zahraničí, před nímž není a nemůže být jiná záchrana než striktní a důsledná zásadovost, prověřená zkušenostmi z dlouholeté historie dělnického hnutí.*

Za druhé — a tady hned vidíme, jak se v praxi mění bezzásadovost smířlivců v intrikažentí — prohlášení, že „otzovismus už nemá v naší straně otevřené stoupence

a obhájece“, obsažené v letáku pařížských přívrženců, je vyslovená a vědomá lež. A každý ví, že je to lež. Tuto lež dokumentárně vyvrací 3. číslo^[144] sborníku *Vperjod* (květen 1911), kde se *otevřeně* říká, že otzovismus je „zcela *zákonitý názorový směr* v naší straně“ (s. 78). Nebo snad naši velemoudří smířlivci chtějí tvrdit, že takové prohlášení *není obhajoba* otzovismu?

A tak když někdo nemůže zásadově zdůvodnit, proč se sblížil s některou skupinkou, zbývá mu jedině politika drobných lží a úskoků, přiřívování a pomrkávání, tj. přesně toho, co se jako celek označuje pojmem intrikaření. *Vperjod* chválí smířlivce, smířlivci chválí *Vperjod* a falešně uklidňují stranu, pokud jde o otzovismus. A výsledkem je smlouvání a handrkování o vyšší či nižší funkci s *obhájci* otzovismu, kteří *porušují všechna* usnesení plenárního zasedání. Potají pomáhat likvidátorům, potají pomáhat otzovistům — to je osud smířlivectví, to je to bezmocné a ubohé intrikaření.

Za třetí. „Spolupráce s likvidátory v Rusku není možná.“ Tuto pravdu museli uznat i smířlivci. A jestlipak uznávají tuto pravdu i skupinky *Vperjod*^[24] a *Pravda*? Nejenže ji neuznávají, ale tvrdí přímo *opak*, přímo vyžadují „spolupráci“ s likvidátory a přímo *ji uskutečňují* (viz například zprávu druhé *vperjodovské školy*). Člověka napadá, zda je v proklamování politiky sblížení se skupinami, které dávají *přímo opačné* odpovědi na *základní* otázky, aspoň špetka zásadovosti a *poctivosti*. Vždyť v jednomyslně přijaté rezoluci plenárního zasedání se likvidátorství výslovně označuje za jednu ze základních otázek. Je jasné, že není, že tu máme před sebou ideovou propast a že pokusy překlenout ji slovním mostem, mostem diplomatického jednání nevyhnutelně odsuzují Ivana Ivanoviče a Ivana Nikiforoviče*, i přes jejich nejlepší úmysly, k intrikaření.

* Hlavní postavy Gogolovy povídky *Vyprávění o tom, jak se rozkmotřili Ivan Ivanovič s Ivanem Nikiforovičem*; představitelé provinční nicotnosti a banality. *Čes. red.*

A dokud nám někdo na základě spolehlivých údajů a přehledu o nejdůležitějších otázkách neukáže a nedokáže, že *Vperjod* a *Pravda* reprezentují *sociálně demokratické směry* (a nikdo se to za půldruhého roku po plenárním zasedání ani nepokusil dokázat, a ani se to dokázat nedá), do té doby nepřestaneme dělníkům vysvětlovat, jak škodlivé je toto bezzásadové kličkování, jak škodlivé jsou tyto intrikánské úskoky, protože sblížování s *Vperjodem* a *Pravdou*, které smířlivci propagují, není nic jiného než kličkování. *Prvořadou povinností* revolučních sociálních demokratů je *izolovat se* od těchto bezzásadových skupinek podporujících likvidátory, které *nestojí* na pozicích sociální demokracie. Obracet se na dělníky v Rusku, kteří k *Vperjodu* a *Pravdě* inklinují bez ohledu na tyto skupinky a proti těmto skupinkám, to je politika, kterou bolševismus uskutečňoval, uskutečňuje a přes všechny překážky bude uskutečňovat.

Řekl jsem, že smířlivectví už po půldruhém roce svého *vedoucího* postavení v ústředních stranických orgánech politicky naprosto zkrachovalo. Na to se obvykle odpovídá „ano“, ale jen proto, že vy, frakcionáři, jste nám stáli v cestě (viz dopis smířlivců — a ne bolševiků — Germana a Arkadije v *Pravdě*, č. 20)^[36].

V tom je přece právě *politický* krach tohoto směru a této skupinky, že jí *všechno* „stojí v cestě“, *všechno* se proti ní obrací, protože toto „všechno“ nesprávně zhodnotila, protože vycházela z prázdných slov, vzdychání, naříkání a fňukání.

Kdežto nám, pánové, pomáhali *všichni*, a v tom je záruka našeho úspěchu. Pomáhali nám páni Potresovové, Larinové, Levičtí, protože *jakmile* otevřeli ústa, vždycky tím potvrdili *naš* názor na likvidátorství. Pomáhali nám páni Martovové a Danové, protože každého *donutili*, aby souhlasil s naším názorem, že golosovci a likvidátoři jsou jedno a totéž. Pomáhal nám Plechanov *potud, pokud* demaskoval likvidátory, pokud upozorňoval, kde jsou v rezolucích plenárního zasedání^[190] ponechána (*smířlivci*) „zadní vrátka

pro likvidátory“⁶, pokud zesměšňoval „nafouknuté“ a „integralistické“ pasáže (*které proti nám prosadili smířlivci*) v těchto rezolucích. Pomáhali nám smířlivci v Rusku, kteří „získali“ Michaila, Jurije a Romana hanlivými výroky proti Leninovi (viz Golos) a tím jen potvrdili, že odmítnutí likvidátorů *nezáviselo* na proradných „frakcionářích“. Čím to asi bylo, naši milí smířlivci, že vám všichni stáli v cestě, přestože jste tak ctnostní, a nám všichni pomáhali, přestože hřešíme frakcionářstvím?

Tím, že se politika vaší skupinky opírala jen o fráze — často velmi dobře a poctivě míněné — ale přece jen o prázdné fráze. K jednotě se však lze skutečně přiblížit *jedine* sblížením *silných* frakcí, silných svou ideovou důsledností a vlivem na *masy* prověřeným zkušenostmi z revoluce.

I váš dnešní pokřik proti frakcionářství je jen prázdnou frází, neboť *vy sami jste frakce*, a to jedna z nejhorších, nejnepolehlivějších a zcela bezzásadových frakcí. Frází je vaše halasně vytrubované prohlášení (Informacionnyj bjulleten) — „fracím ani centime“. Kdybyste to mysleli vážně, nemohli byste přece vyhazovat „centimy“ na vydání letáku-platformy nové skupinky. Kdybyste to mysleli vážně, nemohli byste přece mlčet po přečtení *frakčních* orgánů Rabočaja gazeta a Dněvnik social-demokrata a museli byste veřejně* žádat jejich zastavení. A kdybyste to žádali, kdybyste si vážně kladli takovou podmínku, byli byste pro smích. Jste-li si toho však dobře vědomi, a přesto jen unyle vzdycháte, svědčí to zase jen o tom, že vaše smířlivectví visí ve vzduchu, že ano?

Odzbrojení frakcí lze provést jen na základě vzájemnosti, jinak je to reakční a demagogické heslo, které značně škodí věci proletariátu, protože jen *usnadňuje* nesmiřitelný boj likvi-

* V zájmu spravedlnosti musíme říci, že pařfžští smířlivci, kteří teď vydali svůj leták, byli *proti* založení listu Rabočaja gazeta a *odešli z první schůze*, na kterou je redakce listu pozvala. Lituujeme, že nám nepomohli (pomohli nám odhalit prázdnotu smířlivectví) otevřeným vystupováním proti listu Rabočaja gazeta.

dátorů proti straně. Kdo toto heslo vytyčuje dnes, *poté*, kdy se jej na plenárním zasedání nepodařilo prosadit, *poté*, kdy frakce golosovců a vperjodovců zmařily sloučení (frakcí), kdo to dělá, aniž se pokusí či odváží opakovat podmínku vzájemnosti, jasně ji zformulovat, stanovit, jak bude kontrolováno její *skutečné* plnění, ten se jen opájí zvukem sladkých slov.

Bolševici, semkněte se, jste jedinou oporou důsledného a rozhodného boje proti likvidátorství a oتزovismu.

Naše heslo zní: Uskutečňujte politiku sblížování s *anti-likvidátorským* menševismem, politiku prověřenou v praxi a potvrzenou zkušenostmi. Je to politika, která neslibuje zemi hojnosti, „všeobecný mír“ neuskutečnitelný v období rozpadu a rozkladu, která však v praxi urychlí sblížování *směrů* reprezentujících *všechno*, co je v *proletářském* hnutí silné, zdravé a životaschopné.

Úlohu smířlivců v době kontrarevoluce lze zobrazit takto: Bolševici s velkou námahou táhnou do strmého kopce náš stranický vůz. Likvidátoři-golosovci ho ze všech sil táhnou zpátky, z kopce dolů. *Na voze* sedí smířlivec. Tváří se mile, něžně, tvářičku má sladounkou, učiněné jezulátko. Celý jeho zjev je ztělesněním ctnosti. Se zraky skromně sklopenými a rukama vztaženými volá: „Děkuji ti, ó Pane, že nejsem takový jako *tito*,“ kývne směrem k bolševikům a menševikům, „proradní frakcionáři, kteří brzdí každý krok vpřed“. Ale vůz pomalu popojíždí a na voze sedí smířlivec. Když bolševičtí frakcionáři *rozbili* likvidátorské zahraniční byro ústředního výboru a tak uvolnili místo pro stavbu nového domu, pro blok (nebo alespoň dočasné spojenectví) frakcí *ve straně*, vstoupili do tohoto domu (s nadávkami na adresu bolševických frakcionářů) smířlivci a vykropili nové obydlí... svěcenou vodou sladkých řečiček o tom, že nevyvíjejí žádnou frakční činnost!

Co by zbylo z historicky památného díla staré Jiskry, kdyby místo důsledné, nesmiřitelné zásadové kampaně proti „ekonomismu“ a „struvismu“ přistoupila na nějaký blok, spojenectví či „splynutí“ *všech* skupin a skupinek, kterých tehdy nebylo v zahraničí o nic méně než dnes?

A přitom rozdíly mezi naším obdobím a obdobím staré Jiskry mnohonásobně zvyšují škodlivost bezzásadového a frazérského smířlivectví.

První rozdíl je v tom, že jsme ve vývoji kapitalismu a buržoazie, ve vyhraněnosti třídního boje v Rusku dosáhli mnohem vyššího stupně. *Liberální* dělnická politika pánů Potresovů, Levických, Larinů a spol. *má* již (a v Rusku *poprvé*) určitou objektivní základnu. Stolypinovský liberalismus kadetů a stolypinovská dělnická strana se už formují. O to škodlivější jsou pak smířlivecké fráze a intriky se zahraničními skupinkami podporujícími likvidátory.

Druhý rozdíl je v nesrovnatelně vyšší stupni vyspělosti proletariátu, v jeho uvědomělosti a třídní semknutosti. O to škodlivější je, když smířlivci *uměle* podporují přechodné zahraniční skupinky (Vperjod, Pravda *atd.*), které nevytvořily a nemohou tvořit v sociální demokracii žádný *směr*.

Třetí rozdíl: v období Jiskry byly v Rusku ilegální organizace ekonomistů, které jsme museli rozbít a rozštěpit, abychom proti nim mohli sjednotit revoluční sociální demokraty. Dnes paralelní ilegální organizace *neexistují*, dnes je to jen boj proti *legálním* skupinám, které se oddělily. A tento proces oddělování (který museli přiznat i smířlivci) oni *brzdí* svou politickou *hrou* se zahraničními frakcemi, které *nechtějí* a nejsou schopny pracovat v zájmu takovéto diferenciaci.

Bolševismus „překonal“ otzovistickou chorobu, revoluční frazérství, hru na „levičáctví“, odklon od sociálního demokratismu doleva. Otzovisté vystoupili jako frakce, když už nebylo možné „odvolat“ sociální demokraty z dумы.

Bolševismus překoná i nemoc „smířlivectví“, přiklon k likvidátorství (neboť smířlivci byli *ve skutečnosti* vždycky

hračkou v rukou likvidátorů). Smířlivci se rovněž beznadějně opozdili, když vystoupili jako frakce až tehdy, když už je půldruhého roku *nadvlády* smířlivectví po plenárním zasedání vyčerpalo a nemají koho smiřovat.

P. S. Tento fejeton jsem psal před více než měsícem. Kritizuje se v něm „teorie“ smířlivců. Pokud jde o smířliveckou „praxi“, jak se projevila v bezvýchodné, absurdní, zbytečné a hanebné tahanici, které je plné celé 2. číslo bulletinu smířlivců a Poláků, o té škoda slov.

Social-demokrat, č. 24
18. (31.) října 1911
Podepsán N. Lenin

Podle listu Social-demokrat

VOLEBNÍ KAMPAŇ A VOLEBNÍ PROGRAM

V příštím roce se mají konat volby do IV. státní dумы. Sociální demokracie musí *ihned* zahájit volební kampaň. Ve *všech* stranách už můžeme pozorovat předvolební „*ruch*“. První etapa kontrarevolučního období zřejmě skončila: loňské demonstrace, studentské hnutí, hlad na venkově a — jako poslední v pořadí, nikoli však významem! — stávková vlna, to vše jasně ukazuje, že nastává obrat, že nastává další etapa kontrarevolučního období. Musíme nyní zintenzívnit svou propagandistickou, agitační a organizačtorskou činnost a blížící se volby jsou přirozeným, nutným a aktuálním „*východiskem*“ k této činnosti. (V závorkách poznamenejme, že ti, kdo tak jako skupinka „*vperjodovců*“ v řadách sociální demokracie dosud pochybují o těchto elementárních a životem, zkušenostmi i stranou potvrzených pravdách a domnívají se, že „*otzovismus*“ je „*zákonitý názorový odstín*“ (sborník *Vperjod* č. 3^[144], *květen 1911*, s. 78), ti se prostě sami vylučují ze serióznějších směrů či proudů v sociální demokracii.)

Nejdříve několik poznámek k organizaci, koncepci a vedení volební kampaně. Abychom ji mohli *ihned* zahájit, je nezbytné okamžitě rozvinout *iniciativní* činnost ilegálních stranických *buněk* SDDSR v celé zemi, v naprosto každé legální a pololegální organizaci, ve všech velkých továrnách a závodech, mezi všemi vrstvami a skupinami obyvatelstva. Je třeba se podívat neutěšené situaci přímo do tváře. Na mnoha místech vůbec nemáme pevně zformované stranické organizace. Máme dělnický předvoj oddaný sociální demokracii. Máme jednotlivce a menší skupiny.

Proto iniciativní zakládání buněk (toto slovo dobře vystihuje myšlenku, že vnější podmínky si vynucují malé, velmi pružné skupiny, kroužky a organizace) musí být prvním úkolem *všech* sociálních demokratů, třeba jen dvou tří, kteří se mohou nějak „uchytit“, navázat nějaká spojení a zahájit i sebeskromnější, ale systematickou činnost.

Za nynější situace není pro naši stranu nic nebezpečnějšího než taktika „vyčkávání“, až vznikne vlivné ústředí v Rusku. Všem sociálním demokratům je známo, že na jeho ustavení *se pracuje* a že ti, jejichž povinností je to především, udělali pro to *všechno, co mohli*, ale všichni sociální demokraté jistě také vědí, že policie práci neuvěřitelně ztěžuje — nesmíme klesat na mysl při prvním, druhém či třetím nezdaru! — a všem je jistě také známo, že až se takové ústředí vytvoří, bude dlouho trvat, než si zorganizuje pevnou síť pro spojení se všemi místními organizacemi, bude se hezkou chvílí muset omezit jen na *celkové* politické vedení. Odkládat vytváření iniciativních místních *buněk* SDDSR, důsledně stranicky orientovaných, ilegálních, které okamžitě zahájí přípravu voleb a okamžitě podniknou všechny potřebné kroky pro rozvinutí propagandy a agitace (ilegální tiskárny, letáky, legální orgány, skupinky straně věrných „legálních“ sociálních demokratů, spojení pro dopravu *atd. atd.*), — odkládat to všechno by znamenalo mařit práci.

Pro sociální demokracii, která považuje volby především za politickou výchovu lidu, je samozřejmě nejdůležitější věcí ideově politický obsah veškeré předvolební propagandy a agitace. A tady jsme se dostali právě k otázce volební platformy. Každá strana, která si alespoň trochu toto pojmenování zaslouhuje, vypracovala svou platformu dávno před volbami, protože platforma se nevymýšlí jen „kvůli volbám“, ale nutně vyplývá z celé *činnosti* strany, z celé koncepce její práce, z celé její orientace v daném historickém období. I SDDSR má platformu už hotovou, má ji už vypracovanou, neboť přirozeně a nutně vyplývá

ze zásad strany a z taktiky, kterou strana už stanovila, kterou už uskutečnila a uskutečňuje ji po celé období politického života lidu, jehož „výslednici“ jsou vždy v jistém smyslu volby. Platforma SDDSR je *výslednicí* práce, kterou v letech 1908—1911, v době řádění kontrarevoluce, v období „stolypinovského“ režimu z „třetího června“ vykoval revoluční marxismus a vrstvy vyspělých dělníků, které mu zůstaly věrné. Tuto výslednici tvoří tři hlavní složky: 1. program strany, 2. její taktika a 3. její hodnocení převládajících či nejrozšířenějších neboli pro demokracii a socialismus neškodlivějších ideově politických směrů příslušného období. Strana nemůže bez programu existovat, má-li být alespoň poněkud celistvým politickým organismem schopným hájit svou linii vždy, při jakémkoli obratu událostí. Bez taktické linie, která vychází z hodnocení současné politické situace a dává přesné odpovědi na „prokleté otázky“ dneška, může existovat kroužek teoretiků, ale ne fungující politický útvar. Bez hodnocení „aktivních“, aktuálních nebo „módních“ ideově politických směrů se mohou z programu a taktiky stát pouhé „litery“, a ty nelze realizovat a aplikovat na tisíce detailních, konkrétních a nejkonkrétnějších praktických otázek bez pochopení podstaty věci, bez pochopení „souvislostí“.

Pokud jde o ideově politické směry charakteristické pro období let 1908—1911 a mimořádně důležité pro pochopení úkolů sociální demokracie, vystupuje zde do popředí „věchovství“ jako ideologie *kontrarevoluční liberální* buržoazie (ideologie, která plně odpovídá politice kadetské strany, ať její diplomaté říkají, co chtějí) a *likvidátorství* jako projev týchž úpadkových a buržoazních vlivů v prostředí velmi blízkém dělnickému hnutí. Zpět od demokracie, co nejdál od hnutí mas, co nejdál od revoluce, to je ústřední myšlenka směrů politického smýšlení, které převládají ve „společnosti“. Co nejdál od ilegální strany, od úkolů vyplývajících z hegemonie proletariátu v osvobozovacím boji, od úkolů obrany revoluce, to je ústřední myšlenka „věchovství“ mezi

marxisty, které se zahnízdilo v tiskových orgánech Naša zarja a Dělo žizni. Ať si omezení praktikisté nebo lidé, kteří jsou už unaveni a v naší těžké době vzdávají obtížný boj za revoluční marxismus, říkají cokoli, neexistuje *jediná* otázka týkající se „praxe“, *jediná* otázka z ilegální i legální práce sociální demokracie v kterékoli oblasti její činnosti, kterou by propagandista a agitátor mohl přesně a důkladně zodpovědět, jestliže nepochopil celou hloubku a celý význam uvedených „myšlenkových směrů“ stolypinovského období.

Velmi často je užitečné a někdy i nutné, aby volební platforma sociální demokracie vyústila ve stručné všeobecné heslo, volební heslo, v němž se zdůrazňují nejdůležitější otázky bezprostřední politické praxe a které je nejvhodnějším a nejlepším podnětem a podkladem pro další všestrannou socialistickou propagandu. Pro naši dobu by takovým volebním heslem, takovým všeobecným heslem mohly být jediné tyto tři body: 1. republika, 2. konfiskace veškeré statkářské půdy, 3. osmihodinový pracovní den.

První bod je kvintesencí požadavků politické svobody. Omezit se na tento termín při vyjadřování našeho stranického stanoviska k otázkám tohoto druhu nebo se omezit na kterýkoli jiný termín, jako je např. „demokratizace“ apod., by nebylo správné, protože musíme v propagandě a agitaci přihlížet ke zkušenostem z revoluce. Rozehnutí dvou dum, organizování pogromů, podporování černosotňovských band a omilostňování černosotňovských hrdinů, Ljachovovy hrdinské činy v Persii¹⁴¹, státní převrat z 3. června a řada dalších „malých coups d'état“* stejného typu (článek 87 aj.^[23]), to není ani zdaleka úplný výčet činů naší monarchie Romanova — Puriškeviče — Stolypina a spol. Mohou existovat a existovaly historické podmínky, kdy monarchie dokázala přistoupit na závažné demokratické reformy, jako je například všeobecné volební právo.

* — státních převratů. *Red.*

Monarchie není žádná stále stejná a neměnná instituce, je velmi pružná a dovede se přizpůsobovat různým třídním mocenským vztahům. Dělat však z těchto nesporných abstraktních úvah závěry o konkrétní ruské monarchii 20. století znamená nerespektovat požadavky historické kritiky a zrazovat věc demokracie.

Naše situace a dějiny naší státní moci — zvláště v posledním desetiletí — jsou názornou ukázkou, že právě carská monarchie je centrem bandy černosotňovských statkářů (z nichž první je přece Romanov) a ta udělala z Ruska postrach nejen Evropy, ale už i Asie, bandy, která nyní do krajnosti vystupňovala zvlí, rozkrádání a defraudování peněz ze státní pokladny úřednictvem, soustavné páchání násilí na „prostém lidu“, týrání a mučení politických odpůrců atd. Při takovéto *konkrétní* podobě, při takovéto *konkrétní* ekonomické základně a politickém charakteru *naší* monarchie by bylo přenesení těžiště boje za politické svobody, například na požadavek všeobecného volebního práva, spíš naprostým nesmyslem než oportunistem. Jde-li o to, který základní požadavek určit za všeobecné heslo volební kampaně, je třeba jednotlivé demokratické požadavky zvážit z hlediska pravděpodobné perspektivy a proporcionality. Vždyť nechceme-li se před lidmi, kteří mají o věci přehled, zesměšnit a těm, kteří ho nemají, zamotat hlavu, nemůžeme přece vystoupit s požadavkem, aby Puriškevič uznal, že se ženami je třeba zacházet slušně a že nelze používat „nevybíravá“ slova, nemůžeme žádat, aby Iliodor byl tolerantní, aby Gurko a Rejnbot byli nezištní a čestní, aby Tolmačov a Dumbadze dodržovali zákony a právo a aby Mikuláš Romanov zavedl demokratické reformy!

Podívejme se na věc takřkajíc z hlediska obecně historického. Je nesporné (pro každého kromě Larina a hrstky likvidátorů), že buržoazní revoluce v Rusku není dovršena. Rusko spěje k *revoluční* krizi. Musíme dokazovat, že revoluce je nevyhnutelná, musíme hlásat, že je zákonitá a „uži-

tečná“. A v tom případě musíme agitovat pro politické svobody tak, že se budeme otázkou zabývat v celé šíři, že budeme ukazovat, k jakému cíli hnutí dospěje, když zvítězí a nezastaví se v půli cesty (jako v roce 1905), musíme vytyčit heslo, které dokáže vyvolat nadšení mezi masami lidí ubitých způsobem života v Rusku, stydících se, že jsou Rusové, a usilujících o skutečně svobodné, skutečně obrozené Rusko. — Podívejme se na věc z hlediska praktické propagandy. Musíme přece vysvětlit i tomu nejzaostalejšímu mužikovi, že stát musí řídit „duma“, kterou by si v porovnání s I. dumou zvolil všechen lid a zvolil by ji svobodněji. Ale jak to udělat, aby dumu nebylo možné rozehnat? Jedině odstraněním carské monarchie.

Někdo může namítnout: Nevytyčíme-li heslo republiky jako heslo celé předvolební kampaně, vyloučíme tím možnost vést tuto kampaň legálně a znevážíme závažnost a nezbytnost legální práce. Taková námitka by byla sofismatem hodným likvidátorů. O republice nelze mluvit legálně (s výjimkou dumy, z jejíž tribuny můžeme a musíme provádět propagandu za republiku a zůstat přitom *plně* na legální půdě), můžeme však psát a mluvit na obranu demokracie *tak*, že ani v nejmenším nebudeme shovívaví k názoru, že by mezi demokratismem a monarchií byl možný smír, *tak*, že budeme vyvracet a zesměšňovat liberální a narodnické monarchisty, *tak*, že si čtenář a posluchač ujasní, že je to právě monarchie, která plodí v Rusku bezpráví a zvůli. Lidé v Rusku přece prošli staletou školou otroctví, dovedou číst mezi řádky a domýšlet si, co řečník neřekl. A legálním činitelům sociální demokracie, kteří by se vymlouvali, že požadavek republiky „nemůže“ být ústředním bodem naší propagandy a agitace, odpovězme: „Neříkej, že nemůžeš, a raději řekni, že nechceš.“

O důležitosti požadavku konfiskace veškeré statkářské půdy není snad ani třeba se zvlášť zmiňovat. V době, kdy se po ruských vesnicích neustále ozývá nárek způsobený stolypinovskou „reformou“, kdy probíhá krutý boj mezi

„novými statkáři“, policajty a obyvatelstvem a kdy vzrůstá — podle svědectví nejkonzervativnějších a proti revoluci nejzaujatějších lidí — dosud nikdy nevidaný hněv, v takové době musí být uvedený požadavek *ústředním bodem* celé demokratické volební platformy. Připomeňme jen, že právě tento požadavek jasně oddělí důslednou proletářskou demokracii nejen od statkářského liberalismu kadetů, ale i od řečiček intelektuálů a byrokratů o „normách“, „spotřebních normách“, o „rovném dělení“ a jiných nesmyslech, na které si tak potrpí narodníci a kterým se všichni rozumní rolníci smějí. Nebudeme říkat, „kolik půdy musí mít mužik“: lid v Rusku musí zkonfiskovat *všechnu* statkářskou půdu, aby ze sebe svrhl jařmo feudálního útlaku v *celém* hospodářském a politickém životě země. Jinak nebude Rusko nikdy svobodné a rolník v Rusku se nebude moci pořádně najíst a získat nějaké vzdělání.

Třetí bod: osmihodinový pracovní den snad ani nemusíme komentovat. Kontrarevoluce všemožně obírá dělníky o to, co v roce 1905 vydobyli, a proto mezi dělnictvem sílí boj za zlepšení pracovních a životních podmínek; na prvním místě je osmihodinový pracovní den.

Shrneme-li to všechno, dá se podstata a hybná síla sociálně demokratického volebního programu vyjádřit dvěma slovy: *za revoluci!* Lev Tolstoj řekl krátce před svou smrtí, a řekl to s politováním příznačným pro nejhorší stránku „tolstojovství“, že ruský lid se neobyčejně rychle „naučil dělat revoluci“. My litujeme jen toho, že ruský lid si tuto vědu, bez níž může po celá staletí zůstat otrokem Puriškevičů, *neosvojil* dokonale. Pravda však je, že proletariát v Rusku ve své snaze o úplné socialistické přetvoření společnosti dal veškerému ruskému lidu, a zejména rolníkům v Rusku z této vědy nenahraditelné *lekce*. Žádné Stolypinovy šibenice, žádné křečovitě pokusy „věchovců“ jim tyto lekce z hlavy nevymažou. Lid dostal lekci. Teď ji potřebuje zažít. A pak dostane další.

Program SDDSR^[178], náš starý program revoluční so-

ciální demokracie, je základem naší volební platformy. Přesně formuluje naše socialistické úkoly, konečný cíl socialismu, a přitom je formuluje tak, že jejich ostří je namířeno zejména proti oportunistu a reformismu. V období, kdy reformismus v mnoha zemích, mezi něž patříme i my, zvedá hlavu, kdy se na druhé straně množí příznaky toho, že v nejvyspělejších zemích končí období takzvaného „pokojného parlamentarismu“ a začíná období revolučního vření v masách, v takovém období má náš starý program význam ještě větší (je-li zde vůbec možné porovnávat). Pokud jde o Rusko, program SDDSR ukládá straně jako nejbližší cíl: „Svrhnout carský absolutismus a nahradit ho demokratickou republikou.“ Speciální části programu věnované státní správě, finančním otázkám, dělnickému zákonodárství a agrární otázce jsou přesným a jasným vodítkem pro *veškerou* mnohostrannou práci každého propagandisty a agitátora, pro konkretizaci naší volební platformy při projevech před nejrůznějšími posluchači, při každé příležitosti a na každé téma.

Taktiku SDDSR v období let 1908—1911 stanoví *provincové rezoluce z roku 1908*^[190, 191]. Tyto rezoluce schválené na plenárním zasedání v lednu 1910^[190] a ověřené *zkušenostmi* z celého „stolypinovského“ období přesně hodnotí situaci a z ní vyplývající úkoly. Staré samoděržaví zůstává i nadále hlavním nepřítelem, znovu se ukazuje neodvratnost revoluční krize, k níž Rusko směřuje. Avšak situace je už jiná, samoděržaví udělalo „krok na cestě k přeměně v buržoazní monarchii“, pokouší se upevnit pozemkové vlastnictví feudálních statkářů novou, buržoazní agrární politikou; organizuje spojenectví feudálů a buržoazie v černo-žluté dumě*; využívá kontrarevolučních (= „věchovských“) nálad šířících se mezi liberální buržoazií. Kapitalismus udělal několik kroků vpřed, třídní rozpory se zostrily, roztržka mezi demokratickými silami a „vě-

* — reakční dumě. *Čes. red.*

chovským“ liberalismem kadetů je výraznější, činnost sociální demokracie zasahuje do nových oblastí (duma a „legální možnosti“), což umožňuje i navzdory kontrarevoluci rozšiřovat sféru působnosti propagandy a agitace, přestože ilegální organizace jsou do značné míry „rozbité“. Staré revoluční úkoly, staré osvědčené metody revolučního masového boje, právě to obhajuje naše strana v období rozpadu a rozkladu, kdy se častěji musí „začínat od začátku“, kdy se musí nejen starým, ale i novým způsobem, novými metodami a za změněné situace vykonávat přípravné práce a sbírat síly pro období nových zápasů.

Social-demokrat, č. 24
18. (31.) října 1911

Podle listu Social-demokrat

Z TÁBORA STOLYPINOVSKÉ „DĚLNICKÉ“ STRANY

Šesté, sedmé a osmé číslo^[35] časopisu Naša zarja je věnováno převážně volební kampani a volební platformě. Podstata likvidátorských názorů je v článcích na toto téma zakamuflována neobyčejným množstvím nesmírně nabubřelých, pracně vymyšlených a vzletných frází o „bojové mobilizaci proletariátu“, o „rozsáhlé a otevřené mobilizaci mas“, o „masových politických organizacích iniciativních dělníků“, o „samosprávných kolektivech“, o „uvědoměných dělnících“ atd. apod. Jurij Čackij dokonce tvrdí^[249], že platformu je třeba nejen „promyslet“, ale i „procítit“... Tyto fráze, které asi nadchnou gymnazisty a gymnazistky, budou čtenáře konsternovat a „vytvoří kouřovou clonu“, pod kterou už se pak dá ledacos snadno propašovat.

Tak například pan Jurij Čackij velebí význam platformy a důležitost jednotné platformy. Píše: „Největší význam připisujeme sankcionování (platformy) sociálně demokratickou frakcí v dumě, avšak rozhodně pod podmínkou, že tato frakce nepůjde cestou nejmenšího odporu a nebude sankcionovat platformu, kterou jí vnutí zahraniční kroužky.“

Tak je to napsáno černé na bílém. A nepíše to černosotňovský orgán, který štve proti „židům“ a emigrantům, ale orgán „sociálně demokratický“! Jak hluboko museli tito pánové klesnout, když místo vysvětlování zásadního rozdílu mezi *jejich* platformou a platformou „zahraničních kroužků“ nadávají na ty v zahraničí!

Jurij Čackij je přitom tak nešikovný, že vybreptal, jménem kterého kroužku prosazuje svou likvidátorskou linii:

„Zárodkem možné centralizace je skupina sociálně demokratických (??) pracovníků úzce spjatých s legálním dělnickým hnutím (zřejmě prostřednictvím časopisu Naša zarja) a získávajících čím dál větší stabilitu“... (a čím dál vyhraněnější liberální profil)... „máme na mysli hlavně Petrohrad“...

Jen to řekněte přímo, pánové! Proč si tak nedůstojně a hloupě hrát na schovávanou: „za zárodek centralizace“ neboli jednoduše za centrum (likvidátorství) pokládáte — a plným právem — skupinku spolupracovníků kolem petrohradského časopisu Naša zarja. Šídlo v pytli neutajíš.

L. Martov se pokouší utajit toto šídlo tím, že jako základ volební platformy cituje legální pasáže ze sociálně demokratického programu. Říká přitom pěkná slova, že není potřeba se ničeho „zříkat“ a nic „okrajovat“. To říká v č. 7/8 na s. 48. A na s. 54 v závěrečném odstavci článku čtete:

„Celou volební kampaň musíme (? zřejmě Naša zarja a Dělo žizni) vést pod praporem (sic!) boje proletariátu za svobodu svého politického sebeurčení, boje za právo mít vlastní třídní stranu a svobodně vyvíjet činnost, za právo účastnit se politického života jako samostatná organizovaná síla. Této zásadě se musí podřídít jak obsah volební agitace, tak metody volební taktiky a předvolební organizační činnosti.“

Skvělý výklad *liberální* dělnické platformy! Sociálně demokratický dělník „vede kampaň pod praporem“ boje za svobodu *všeho lidu*, za demokratickou republiku. Liberální dělník bojuje „za právo mít svou třídní (v brentanovském, sociálně liberálním smyslu) stranu“. Podřizovat se této zásadě znamená zrazovat věc demokracie. Jak liberální buržoové, tak mazaní politikáři ve vládě si nic jiného nepřejí, než aby dělníci bojovali za svobodu „svého politického sebeurčení“, a ne za svobodu celé země — Martov vlastně jen parafrázoval výrok Levického^[89]. „*Nikoli* hegemonie, *ale* třídní strana!“ Martov vytyčil heslo nejryzejšího „neoeconomismu“. „Economisté“ tvrdili: Dělníci mají

vést hospodářský boj a liberálové politický. „Neoeconomisté“, likvidátoři tvrdí: Celá náplň volební agitace se musí podřídít zásadě, že dělníci musí bojovat za právo na vlastní třídní stranu.

Uvědomuje si Martov smysl svých slov? Uvědomuje si, že podle něho se proletariát má zříci revoluce: Páni liberálové, v roce 1905 jsme vyzývali k revolučnímu boji proti vám široké masy, zejména rolníky, bojovali jsme za svobodu lidu navzdory všem usilovným snahám liberálů spokojit se s poloviční svobodou; od nynějška se už nedáme „strhnout“ a budeme bojovat za svobodu vlastní třídní strany.“ Vždyť přece „věchovští“ kontrarevoluční liberálové (viz zejména publicistické výplody Izgojeva) od dělníků ani nic jiného nežádají. Liberálové neupírají dělníkům právo mít vlastní třídní stranu. Upírají proletariátu, této jediné důsledně revoluční třídě „právo“ burcovat do boje *široké masy* proti vůli liberálů, a dokonce proti liberálům.

Martov sice slíbil, že „se nebude zříkat“ a že „nebude okleštovat“, ale přesto *oklestil* sociálně demokratickou platformu tak, aby plně vyhovovala Larinovi, Potresovovi, Prokopovičovi i Izgojevovi.

Podívejte se, jak Martov kritizuje^[103] rezoluci strany o taktice (z prosince 1908). „Krok na cestě k přeměně v buržoazní monarchii“ označuje za „nepodařenou formulaci“, protože „z ní nevyplývá, že byl udělán krok *vzad* k rozdělení moci mezi nositeli absolutismu a feudálními statkáři“, „chybí v ní moment rozhodujícího střetu tříd“ — patrně liberální buržoazie s feudály! Na to, že se liberální buržoazie v letech 1905—1907 *zalekla* „rozhodujícího střetu“ s feudály a dala přednost „rozhodujícímu střetu“ s dělníky a rolníky, Martov zapomíná (stejně jako na to zapomínají liberálové, když vyčítají dělníkům „extrémy“). Martov vidí, že samoděržaví udělalo „krok vzad“ zpět k feudálům (v rezoluci strany je tento krok *přesně* pojmenován: „zachovat feudálům jejich moc a jejich duchody“). Martov však *nevidí* „krok vzad“, který udělala liberální

buržoazie od demokracie k „pořádku“, k monarchii, ke sblížení se statkáři. Martov nevidí *souvislost* mezi „krokem na cestě“ k buržoazní monarchii a mezi kontrarevolučností, věchovstvím liberální buržoazie. Nevidí ji proto, že je sám „věchovec mezi marxisty“. Protože jako všichni liberálové i on touží po „rozhodujícím střetu“ liberální buržoazie s feudály, hází přes palubu historickou realitu *revolučního* střetu dělníků a rolníků s feudály, k němuž došlo *navzdory* kolísání liberálů a dokonce navzdory tomu, že liberálové přešli na stranu pořádku.

I zde je výsledek stále stejný: Martov odmítá rezoluci strany^[197] z hlediska *liberální* dělnické politiky, bohužel však přitom proti ní nestaví žádnou *vlastní* rezoluci o taktice (i když musí uznat, že taktika musí vycházet z hodnocení „historického smyslu období po 3. červnu“!).

Proto je zcela pochopitelné, že Martov píše: „Dělnická strana musí usilovat..., aby přinutila majetné třídy udělat nějaký krok k demokratizaci zákonodárství a k rozšíření ústavních záruk...“ Každý liberál uznává, že dělníci mají plné právo „přinutit *majetné třídy* k nějakým krokům, — uznává to však pod podmínkou, že dělníci se neopováží přinutit *nemajetné* ke „krokům“, které *se nelíbí* liberálům. Veškerá politika britských liberálů, kteří tak demoralizovali britské dělníky, se v podstatě omezuje na to, že dovolují dělníkům, aby „přinutili *nemajetné třídy*“, ale *nedovolují dělníkům*, aby si vybojovali hegemonii v hnutí všeho lidu.

Zcela pochopitelná je i nevraživost Čackého, Martova a Dana vůči taktice „levicového bloku“. Nepředstavují si pod tím „levicový blok“ ve volbách, ale celkovou taktiku stanovenou na londýnském sjezdu: *vymaňovat* rolníky (a maloburžoazii vůbec) z vlivu kadetů; *nutit* narodnické skupiny, aby *se rozhodly* mezi kadety a sociálními demokraty. Odmítnout tuto taktiku znamená *zřítí se demokracie*: nevidět to *teď*, po „stolypinovském období“, po hrdinských činech „stolypinovského liberalismu kadetů“ (Miljukovovo lon-

dýnské heslo: „Opozice Jeho Veličenstva“¹⁴²), *po sborníku Věchi*¹⁸] mohou jen stolypinovští sociální demokraté.

Nedělejme si iluze: máme *dvě* volební platformy, to je fakt. Tento fakt neoddiskutujeme frázemi, nářky ani zbožnými přáními. První platforma, o níž jsme již hovořili, vychází z usnesení strany. Druhá je potresovovsko-larinovská, rozvinul a doplnil ji Levickij, Jurij Čackij a spol. a přikrášlil ji Martov. Tato druhá platforma je *zdánlivě sociálně demokratická*, ve skutečnosti je však *platformou liberální dělnické politiky*.

Kdo nepochopil rozdíl, nesmiřitelný rozdíl mezi těmito *dvěma* platformami dělnické politiky, nemůže *uvědoměle* vést volební kampaň. Čeká ho na každém kroku rozčarování, „nedorozumění“, komické nebo tragické omyly.

Social-demokrat, č. 24
18. (31.) října 1911

Podle listu Social-demokrat

C E L K O V Ý   Z Á V Ě R

Reč i Russkije vědomosti^[207] horlivě využily polemiku mezi Vittem^[19] a Gučkovem^[33, 34] k volební agitaci. Charakter této polemiky je jasně patrný z následující tirády v listu Reč:

„Jak často vystupovali páni oktábristé pod Gučkovovým vedením kolegiálně se stoupenci pana Durnova, jen aby vyhověli vrchnosti! Jak často vzhlíželi k vrchnosti a obraceli se zády k veřejnému mínění!“

Tento výrok se vztahuje k říjnu a listopadu 1905, kdy se Vitte radil o sestavení vlády s pány Urusovem, Trubecským, Gučkovem a M. Stachovičem, přičemž poslední tři rozhodně nesouhlasili s kandidaturou Durnova na funkci ministra vnitra.

Páni kadeti sice dělají výčitky oktábristům, jsou však pozoruhodně zapomnětliví, když jde o jejich vlastní minulost. „Oktábristé vystupovali kolegiálně se stoupenci pana Durnova.“ To je pravda. A rozhodně to dokazuje, že mluvit o demokratismu oktábristů by bylo směšné. Jenže oktábristé o to ani nestojí. Kdežto kadeti se považují za „konstituční demokraty“. Nejednali však tito „demokraté“, například Urusov, který obhajoval kandidaturu Durnova na poradách s Vittem, „kolegiálně s Durnovovými stoupenci“? A nestávalo se v obou prvních dumách, že kadeti jako strana „vzhlíželi k vrchnosti a obraceli se zády k veřejnému mínění“?

Nelze přece zapomínat na všeobecně známé fakty nebo je překrucovat. Vzpomeňte si na historii s místními pozemkovými výbory v I. dumě. Kadeti je odmítali *právě* proto, aby „se zavděčili vrchnosti“. V této otázce (a byla to jedna

z nejvýznamnějších politických otázek I. dумы) kadeti rozhodně „vzhlíželi k vrchnosti“ a „obraceli se zády k veřejnému mínění“. Vždyť přece trudovici a dělničtí poslanci, kteří zastupovali devět desetin obyvatelstva v Rusku, byli tehdy *pro* místní pozemkové výbory. I v jiných otázkách se často projevil stejný vzájemný poměr stran v I. a ve II. dumě.

Těžko si lze představit, jak by mohli kadeti tyto fakty vyvrátit. Dá se snad o nich tvrdit, že se v prvních dvou dumách nerozcházel s trudoviky a s dělnickými poslanci a že přitom nebyli jedna ruka s Gejdeny, okřabristy a vrchností? A že trudovici a dělničtí poslanci nezastupovali v důsledku volebního systému obrovskou většinu obyvatelstva? Anebo naši „demokraté“ za veřejné mínění označí mínění „vzdělané“ (měřeno oficiálními diplomy) „společnosti“, a nikoli mínění většiny obyvatelstva?

Máme-li hodnotit období pěti let, tj. léta 1906—1911, kdy byl Stolypin předsedou vlády, z historického hlediska, nemůžeme popřít, že okřabristé a kadeti *nebyli* demokraty. A protože jen kadeti stojí o toto označení, je právě zde jejich sebeklam a jejich klamání „veřejného mínění“, mínění mas, mimořádně nápadné a mimořádně škodlivé.

Nechceme ovšem tvrdit, že okřabristé a kadeti jsou „všichni stejní reakcionáři“, že okřabristé jsou stejně liberální jako kadeti. Chceme jim říci, že liberalismus je jedna věc a demokratismus druhá. Pro liberály je přirozené, že za „veřejné mínění“ považují mínění buržoazie, a ne mínění rolníků a dělníků. Demokrat takové stanovisko zastávat nemůže, a ať už má občas o zájmech a tendencích mas jakékoli iluze, demokrat v masy *věří*, věří v jejich *aktivitu*, v opodstatněnost jejich názorů, v účelnost jejich metod boje.

Tento rozdíl mezi liberalismem a demokracií musíme připomínat tím důrazněji, čím více se označení demokrat zneužívá. Ve všech buržoazních státech slouží volby buržoazním stranám jako reklama. Dělnické třídy musí volby

a předvolební boj sloužit k politické výchově, k ujasnění skutečné povahy stran. Politické strany nelze posuzovat podle jejich názvů, prohlášení, programů, ale podle jejich činů.

Polemika Vitteho s Gučkovem, která se dotkla začátků Stolypinovy kariéry ve vládě (Gučkov dosvědčuje mimo jiné, že proti Stolypinově kandidatuře *na podzim roku 1905* neměl *nikdo* z „veřejných činitelů“ námitky), však přináší ještě další, mnohem důležitější a zajímavější otázky.

Poprvé byl Stolypin navržen (na podzim 1905) na funkci ministra vnitra na poradě Vitteho s představiteli liberální buržoazie. Dokonce i v období I. dumy Stolypin jako ministr vnitra „dvakrát prostřednictvím Kryžanovského navrhoval Muromcevovi, aby uvážil možnost sestavení kadetské vlády“, jak píše list Reč v redakčním článku ze 6. září, přičemž opatrně a vyhýbavě dodává: „Existují důkazy“, že to Stolypin udělal. Stačí připomenout, že dříve kadeti odpovídali na takové „důkazy“ mlčením nebo nádvkami. Dnes sami tyto důkazy uvádějí, čímž zřejmě potvrzují jejich pravdivost.

Pojďme dále. Po rozeznání I. dumy, když se Stolypin stal předsedou vlády, přímo navrhl Gejdenovi, Lvovi a M. Stachovičovi, aby vstoupili do vlády. Po nezdaru této „kombinace“, „v době mezi I. a II. dumou navázal Stolypin^[151] úzké politické styky s Gučkovem“, a tyto styky trvaly, jak známo, až do roku 1911.

Jaký závěr z toho vyplývá? Stolypinova kandidatura na funkci ministra vnitra se projednává s představiteli buržoazie a Stolypin po dobu celé své kariéry ve vládě od roku 1906 do roku 1911 dělá „návrhy“ jednomu představiteli buržoazie po druhém, navazuje nebo se pokouší navázat politické kontakty nejdříve s kadety, potom se stoupenci pokojné obnovy¹⁴³ a nakonec s okřabristy. Nejdřív „navrhují“ Stolypina za kandidáta na funkci ministra „veřejní činitel“, tj. vůdcové buržoazie, a potom Stolypin už jako ministr *po celou dobu své kariéry* dělá „návrhy“ Muromcevům,

Gejdenům, Gučkovům. Stolypin končí svou kariéru (víme, že o Stolypinově demisi bylo už rozhodnuto), když už *neexistuje* jediná buržoazní strana nebo odstín, jimž by bylo možné dělat „návrhy“.

Z těchto faktů vyplývá jasný závěr. Jestliže se teď kadeti a okřabristé mezi sebou přou, kdo z nich se při jednání o ministrech nebo s ministry choval servilněji, zda Urusov nebo Gučkov, Muromcev či Gejden, Miljukov nebo Stachovič atd. apod., jsou to jen malicherné hádky, které mají odpoutat pozornost veřejnosti od závažného politického problému. A tento závažný problém spočívá evidentně v pochopení podmínek a významu tohoto zvláštního období v dějinách státního zřízení Ruska, kdy ministři museli soustavně dělat „návrhy“ vůdcům buržoazie, kdy ministři *mohli* nacházet aspoň nějakou společnou základnu s těmito vůdci, společnou základnu pro vedení a obnovování jednání. Není důležité, kdo si přitom vedl hůř, zda Petr nebo Pavel, důležité je za prvé to, že stará třída statkářů už nemohla vládnout, aniž by dělala „návrhy“ vůdcům buržoazie: a za druhé to, že nevzdělaní statkáři a příslušníci buržoazie našli *společnou základnu* pro jednání, a touto základnou byla *kontrarevolučnost*.

Stolypin nebyl jen ministrem statkářů, kteří přežili rok 1905; ne, byl to zároveň i ministr kontrarevolučních názorů buržoazie, již museli statkáři dělat návrhy, a mohli je dělat jen proto, že společně nenáviděli „devatenáctistý pátý rok“. Tyto názory buržoazie, i když teď budeme mluvit jen o kadetech, o nejlevicovější z „liberálních“ stran, se projeví v tom, co se hlásalo ve sborníku Věchi, v němž se na demokracii a hnutí mas nakydala kdejaká špína, projevila se v „londýnském“ Miljukovově hesle i v četných patetických řečech Karaulova i v projevu Berezovského I. o agrární otázce atd.

Právě na tuto stránku věci příliš rádi zapomínají všichni naši liberálové, všechen liberální tisk a také liberální dělničtí politici. Jenomže tato stránka věci je právě nejdůle-

žitější, protože demonstruje, jak byly historicky odlišné podmínky, za nichž se statkáři stávali gubernátory a ministry v 19. století nebo na začátku 20. století a *po roce 1905*. Kadetská Reč v polemice s Gučkovem píše (Reč z 30. září^[155]): „Ruská společnost se dobře pamatuje na výkaz činnosti okřabrismu.“

Ó, ano! Liberální společnost se dobře pamatuje na maličerné hašteření „svých lidí“, Urusovů a Miljukovů s Gejdeny, Lvovy a Gučkovy. Ale veškerá demokracie v Rusku — a hlavně dělnická demokracie — *se dobře pamatuje* na „výkaz činnosti“ celé liberální buržoazie včetně kadetů; dobře se pamatuje, jak velké změny z roku 1905 přinutily statkáře a statkářskou byrokracii hledat podporu u buržoazie, a tato buržoazie využila svého postavení pozoruhodně důstojně. Plně se shodla se statkáři v tom, že místní pozemkové výbory jsou nepotřebné a škodlivé, a rozešla se s nimi v neobyčejně důležité, vskutku zásadní otázce: Durnovo, *nebo* Stolypin!

Zvězda, č. 26
23. listopadu 1911
Podepsán V. F.

Podle textu Zvězdy

Hned na začátku posledního zasedání III. dумы vyvstala otázka, jakých výsledků tento orgán ve své činnosti dosáhl. Jeden z nejdůležitějších výsledků můžeme formulovat slovy listu Reč.

„Celá řada hlasování,“ napsal nedávno jeho úvodníkář, „fakticky znovu nastoluje převahu ‚levého‘ středu v dumě... Skutečná činnost dумы, zaměřená přímo na aktuální životní potřeby a požadavky, od samého začátku důsledně a systematicky sleduje kurs — neexistujícího ovšem — levého středu.“

A list, jako kdyby dopadl při činu „samotného“ ministerského předsedu, triumfálně volá: „Pan Kokovcov se nestyděl (ve svém prvním projevu) třikrát prohlásit, že se ztotožňuje s argumenty (kadeta) Stěpanova.“

Nesporným faktem je, že „levý střed“ existuje. Jde jen o to, svědčí-li tento fakt o „životě“ nebo o stagnaci.

Ve III. dumě byly od samého začátku dvě většiny. Marxisté už koncem roku 1907, ještě než tato дума začala „pracovat“, vyzvedávali ve svém hodnocení situace i III. dумы jako nejdůležitější bod existenci „dvou většin“ a jejich charakteristiku.

První většinu tvoří černosotňovci a pravicoví oktábristé, druhou oktábristé a kadeti. Vždyť zákon o volbách do III. dумы byl vypracován tak, aby tyto dvě většiny vznikly. Jen ať se naši liberálové netváří, že to nevědí.

Nebyla to náhoda ani nějaký manévr jednotlivců, nýbrž celý průběh třídního boje v letech 1905—1907, co vládu přinutilo dát se právě touto cestou. Události ukázaly, že na masu obyvatelstva se „vsadit“ nedá. Dříve, před „událost-

mi“, bylo ještě možné udržovat iluzi „lidové politiky“ státu; události však tuto iluzi rozbily. Muselo se otevřeně, bez obalu a cynicky vsadit na vládnoucí třídu, na třídu Puriškevičů a Markovů, na sympatie nebo strach buržoazie. U některých kategorií buržoazie převládala tendence vládu systematicky podporovat (oktábristé), u jiných zase sympatie k takzvanému pořádku nebo strach (kadeti) — tento rozdíl neměl žádný podstatný význam.

Uvedená změna v *celém* politickém systému Ruska se projevila už v rozhovorech, které od konce roku 1905 vedl Vitte, Trepov a Stolypin s Urusovem, Trubeckým, Gučkovem, Muromcevem a Miljukovem. Definitivní formu a podobu státní instituce získala tato změna ve III. dumě s jejími dvěma většinami.

O tom, proč dané politické zřízení potřebuje první většinu, je zbytečné vůbec hovořit. Obvykle se však zapomíná, že nutně potřebuje i druhou, oktábristicko-kadetskou většinu: bez „buržoazního žalobce“ by vláda nemohla být tím, čím je; bez paktování s buržoazií není schopna existovat; bez pokusů smířit Puriškeviče a Markovy s buržoazním zřízením a buržoazním vývojem Ruska nemůže existovat ani ministerstvo financí, ani všechna ministerstva dohromady.

A není-li dnes „levý střed“ přes všechnu svou skromnost spokojen, svědčí to pochopitelně o vzrůstajícím přesvědčení *veškeré* buržoazie, že oběti, které přináší na oltář Puriškevičů, jsou marné.

Jenže „aktuální životní potřeby a požadavky“ se nedají uspokojit těmito nářky a stížnostmi „levého středu“, ale jedině tím, že si celý demokratický tábor uvědomí příčiny své nemohoucnosti a ubohého postavení středu. Neboť celý střed, tedy i levý, je kontrarevoluční: pod Puriškeviči nařikají, ale bez Puriškevičů *se nechtějí a nemohou* obejít. Proto je jejich úděl trpký, proto si levý střed nevydobil jedině vítězství, dokonce ani zlomek nějakého vítězství.

„Levý střed“, o němž mluví Reč, znamená smrt, a nikoli

život, protože celý tento střed se v rozhodujících okamžicích dějin Ruska polekal demokracie a odvrátil se od ní. A demokracie je živá záležitost, v Rusku vůbec nejživější.

Aktuální životní potřeby a požadavky si razí cestu v oblastech, které jsou na hony vzdálené „levému středu“, jenž tolik upoutává pozornost kadetů. Pozorný čtenář si například při čtení zpráv o rozpravě v dumě věnované „ochraně“ jistě musel všimnout, že se formulace otázky v příspěvku Pokrovského II. a zejména Gegečkorihovo lišila od formulace Rodičeva a jeho kumpánů jako nebe a dudy, jako peklo a ráj.

Zvězda, č. 28
5. listopadu 1911

Podle textu Zvězdy

STARÉ A NOVÉ

(Z POZNÁMEK ČTENÁŘE NOVIN)

Člověk vezme do rukou noviny — a okamžitě ho ze všech stran ovane atmosféra „starého“ Ruska. Proces v souvislosti s armavirským pogromem^[5]. Vraždění s vědomím a souhlasem úřadů, past nastražená vrchností, „kýmsi inspirované a nařízené“ (slova občanského žalobce) „ubíjení ruské inteligence v nejširším slova smyslu“. Stará, a přitom věčně nová písnička o životě v Rusku, hořký výsměch „konstitučním“ iluzím.

Hořký, ale užitečný výsměch! Neboť je jasné — a mladé generaci v Rusku je to čím dál jasnější, — že ani odsuzování, ani rezoluce tu nic nezmohou. Tady jde o celý politický systém jako takový, tady si historická pravda razí cestu oparem bláhového sebeklamu, že se dají staré měchy naplnit novým vínem.

Hlad... Prodává se dobytek, prodávají se děvčata, všude zástupy žebráků, tyfus, smrt hlady. „Obyvatelstvo má jen jednu výsadu — umírat tiše a nepozorovaně,“ píše jistý dopisovatel.

„Činitelé zemstev se zkrátka vyděsili, že se náhle se svými usedlostmi ocitnou uprostřed hladových a rozhněvaných lidí, kteří už ztratili veškerou víru v jakékoli zlepšení“ (jde o Kazaňskou gubernii).

A třebaže jsou nynější zemstva zdánlivě velmi loajální, přesto se dostala s vládou do sporu o výši půjček. Žádají 6 miliónů rublů (Kazaňská gubernie) — stát jim dává milión. Žádali 600 000 (Samara) — dostali 25 000.

Stará písnička!

V cholmském újezdu Pskovské gubernie vystoupili^[48] na zemstevním shromáždění proti agronomii zemstva — jen

pro majitele chutorů*! — dokonce i náčelníci zemstev. Na Kubáni se konal sjezd staničních atamanů a všichni se jednomyslně vyslovili proti plánu převést příděly do osobního vlastnictví^[51], jak jej schválila III. дума.

V Caricynu se újezdní sjezd rozhodl, že nevydá soudu starostu, který utýral ženu („aby byl vypátrán zločinec“). Guberniální úřad toto rozhodnutí zrušil.

Nedaleko Petrohradu přehodili dělníci správci továrny panu Jakovlevovi přes hlavu pytel a odvěkli ho k Něvě. Četníci dělnictvo rozehnali a osmnáct lidí zatkli.

Nemůžeme se divit, že dokonce i *Reč* musela nad těmito obrázky ze života konstatovat „velké společenské bezprávnosti“^[255]. A pan Konduruškin hořekuje v dopisech^[70] ze Samary nad hladem** : „Ruská společnost mi připadá měkká jako guma, jako těsto. Dá se stlačovat a hníst slovem i činem. Ale jakmile se přestane, všechno se vrátí do původního stavu.“

„On, tento ruský maloměšťák a inteligent, ať bohatý či chudý, si žije pěkně v klidu. Ale jak začnou lidé ‚otékat‘ z hladu, zaraduje se a pln dojetí v duchu zajásá. Jako sůl potřebuje přispěchat na pomoc se slzami v očích, v ‚ušlechtilém‘ hnutí myslí. Poskytuje mu to vynikající příležitost udělat něco pro spásu své duše. Ale bez citů, bez slz to není žádná práce ani žádná pomoc. Musí si přitom poplakat, jinak to pro něho nemá význam a on nehne prstem. Ne, nejdřív ho musíte dojmout, musíte ho dohnat k pláči, aby se mohl vysmrkat do pěkného čistého kapesníku. Ale neúprosná rozvaha, zdravé a střízlivé uvědomění si, *co je nezbytné pro stát*, to je nuda, na tom není nic dojemného.“

Ano, ano, je velmi užitečné propagovat „tvrdost“ ve světě z „těsta“ a „gumy“. Až na to, že našemu liberálovi jaksi ušlo, z *jakého hlediska* propaguje „zdravé a střízlivé uvědomění si, co je nezbytné pro stát“; neopsal jste to náhodou od Meňšikova, pane Konduruškině? Vždyť tyhle řeči o tom, co je pro stát nezbytné, jsou přece možné jen proto, že existuje „těsto“ a „guma“, že existují dojemné

* Viz poznámku na s. 98. *Čes. red.*

** Zmocnil se ho „smutek nad neutěšenými poměry v Rusku“.

a plačtivé nálady. Právě proto, že existují lidé z měkkého těsta, cítí se pevně v sedle propagátoři „zdravé a střízlivé státnosti“.

„Ruská společnost je měkká jako guma,“ říká *postaru* pan Konduruškin. Není však společnost jako společnost. Byly doby, kdy slovo „společnost“ obsahovalo vše, zahrnovalo vše, vystihovalo různorodé složky společnosti probouzející se k uvědomělosti, neboli prostě takzvané vzdělané lidi.

Jenže právě po této stránce už není v Rusku všechno po starém. Dokud se dalo mluvit jen o společnosti, propagovali její nejlepší příslušníci tvrdý boj, a nikoli „zdravé a střízlivé uvědomění si, co je pro stát nezbytné“.

Dnes však už se o „společnosti“ vůbec mluvit nedá. Ve starém Rusku se projevíly rozdíl mezi novými silami. Staré pohromy, které jako dříve, v podobě hladu atd. ohrožují Rusko a zostřují staré problémy, vyžadují, aby se bralo v úvahu, jak se tyto nové síly projevíly v prvním desetiletí 20. století.

„Společnost“ je měkká a plačtivá proto, že třída, k níž inklinuje a k níž z devíti desetin patří, je bezmocná a nerozhodná. Propagovat „neúprosnou rozvahu, střízlivé a zdravé uvědomění si, co je pro stát nezbytné“, znamená jen ospravedlňovat nadvládu „vrchnosti“ nad touto bezmocnou společností.

V minulém desetiletí se však projevíly také složky obyvatelstva, které ke „společnosti“ nepatří a které nejsou měkké a plačtivé...

V Rusku je na povrchu všechno „postaru“, ale pod povrchem už se děje něco nového. Komu „smutek nad neutešenými poměry v Rusku“ pomůže uvidět, nahmatat, najít tuto pevnou, neplačtivou a netěstovitou novou sílu, ten dokáže najít cestu, která vede k odstranění starého.

Kdo si však stěžuje na tento smutek a přitom vede řeči o „zdravém a střízlivém uvědomění si, co je pro stát nezbytné“, ten už nejspíš bude navěky patřit k „těstu“, které se dá

„stlačit a hníst“. A takoví lidé jsou právě ve jménu „zdravé a střízlivé“ státnosti „stlačování a hnětení“ — a zaslouženě.

Jestliže se ze sta lidí podrobovaných této operaci jeden příslušník „společnosti“ stane tvrdším, bude to jedině užitečné. Bez diferenciacie to lepší nebude.

Zvězda, č. 28
5. listopadu 1911
Podepsán V. F.

Podle textu Zvězdy

SOCIÁLNĚ
DEMOKRATICKÁ FRAKCE
V II. DUMĚ

OBJASNĚNÍ CELÉHO PŘÍPADU¹⁴⁴

Jsou tomu již čtyři roky, co se všichni členové sociálně demokratické frakce v II. dumě stali obětí hanebného spiknutí naší vlády, byli postaveni před soud a jako nějací těžcí zločinci posláni do vyhnanství. Proletariát v Rusku velmi dobře chápal, že jeho zástupci byli obžalováni na základě falešných udání; stalo se to však v době nejhoršího řádění reakce a navíc byl rozsudek vynesen za zavřenými dveřmi, takže nebyly k dispozici dostatečné důkazy o zločinu, který carismus spáchal. Teprve zcela nedávno vyšly najevo přesvědčivé fakty, k nimž se přiznal agent tajné policie Brodskij, a ta ukázala v plném světle odporné machinace našich státních orgánů.

Probíhalo to takto:

Přes všechna omezení volebního práva vyslal proletariát Ruska do II. dumy 55 sociálních demokratů.

Tato sociálně demokratická frakce byla nejen početná, ale měla i vynikající ideovou úroveň. Zrozena revolucí nesla její pečeť a ve svých projevech, — v nichž stále ještě doznívaly ohlasy velkého boje, který zachvátil celou zemi, — důkladně a přesvědčivě kritizovala nejen návrhy zákonů předkládaných dumě k projednání, ale vůbec celý carský a kapitalistický systém vlády.

Tato sociálně demokratická frakce, vyzbrojená neporazitelnou zbraní současného socialismu, byla ze všech levicových frakcí nejrevolučnější, nejdůslednější a třídně nejuvědomělejší. Strhávala tyto frakce za sebou a vtiskla dumě svou revoluční pečeť. Naše státní orgány pokládaly tuto frakci za poslední ohnisko revoluce, za její poslední symbol,

za živý důkaz mocného vlivu sociální demokracie na proletářské masy, a tedy za neustálou hrozbu pro reakci, za poslední překážku na jejím triumfálním pochodu. Proto vláda považovala za nutné nejen zbavit se příliš revoluční dумы, ale navíc ještě maximálně omezit volební právo proletariátu i demokraticky smýšlejícího rolnictva a nedopustit, aby v budoucnu mohla být podobná дума zvolena. Nejlepším prostředkem, jak tento státní převrat provést, bylo zbavit se socialistické frakce tím, že bude zkompromitována v očích celé země: setnout hlavu a zbavit tak života celé tělo.

K tomu však byla zapotřebí záminka: například možnost obvinít frakci z nějakého těžkého politického zločinu. Vynalézavá policie a ochranka* brzy takovou záminku našly. Rozhodly se zkompromitovat socialistickou parlamentní frakci tím, že ji obviní z úzkého spojení se sociálně demokratickou bojovou organizací a se sociálně demokratickou vojenskou organizací. Proto náčelník ochranky generál Gerasimov (všechny tyto údaje jsou převzaty z 1. čísla listu *L'Avenir*^[15], který vychází za Burcevovy redakce v Paříži, 50, boulevard Saint-Jacques¹⁴⁵) navrhl svému agentovi Brodskému, aby vstoupil do uvedených organizací. Brodskému se do nich podařilo proniknout — nejdříve byl řadovým členem, později se stal tajemníkem. Někteří členové vojenské organizace přišli na myšlenku vyslat do socialistické parlamentní frakce delegaci vojáků. Ochranka se rozhodla toho využít pro své cíle a Brodskij, kterému se podařilo získat důvěru vojenské organizace, začal tento plán uskutečňovat. Bylo vybráno několik vojáků, ti sepsali petici s požadavky vojáků, a aniž socialistickou frakci předem upozornili, stanovili den, kdy měla delegace frakci navštívit v její oficiální místnosti. Protože vojáci tam nesměli jít v uniformách, museli se v bytě jednoho agenta ochranky převléknout do šatů, které pro ně koupila a připravila

* — tajná policie. *Čes. red.*

ochranka. Podle zákeřného Gerasimovova plánu měl Brodskij přijít do místnosti socialistické frakce současně s vojáky a vzít s sebou revoluční dokumenty, aby tím naše poslance ještě víc zkompromitoval. Dále bylo dohodnuto, že Brodskij bude zatčen spolu s ostatními a později mu ochranka umožní fingovaný útěk. Brodskij se však opozdil, a když se chtěl dostat s kompromitujícími dokumenty do místnosti frakce, byla tam už policejní prohlídka v plném proudu a jeho dovnitř nepustili.

Takovým způsobem ochranka velmi pečlivě zinscenovala celou akci, která reakci umožnila nejen odsoudit a poslat na nucené práce zástupce proletariátu, ale kromě toho ještě rozpustit II. dumu^[128] a 3. (16.) června 1907 uskutečnit státní převrat. Vláda ve svém manifestu z téhož dne skutečně prohlásila (tento manifest stejně jako všechny carské manifesty až zaráží svým nestoudným pokrytectvím), že musí dumu rozpustit, protože místo aby vládě pomáhala a podporovala ji v jejím úsilí zavést v zemi znovu klid, všechny návrhy a záměry vlády naopak mařila a mimo jiné odmítla stvrdit svým podpisem represivní opatření proti revolučním živlům v zemi. Ba co víc (cituji doslova): „Byly spáchány činy v análech dějin neslýchané. Soudní orgány odhalily spiknutí celé jedné části Státní dumy proti státu a carské moci. Když však naše vláda žádala, aby 55 členů dumy obžalovaných z tohoto zločinu dočasně, do skončení soudního procesu, bylo zbaveno své funkce, a aby ti, kteří se provinili nejvíce, byli zatčeni, Státní дума nespĺnila tento oprávněný požadavek úřadů okamžitě, přestože toto splnění nesneslo sebemenší odklad.“

Mimochodem, důkazy o carově zločinu byly známy nejen vládě a jejím nejbližším přátelům. Naši milí konstituční demokraté, kteří neúnavně žvaní o zákonnosti, spravedlnosti, pravdě atd. atd. a kteří ozdobili svou stranu honosným názvem „strana svobody lidu“, rovněž celé čtyři roky věděli o utajovaných hanebných podrobnostech tohoto špinavého případu. Celé dlouhé čtyři roky jako nezúčastnění

svědkové přihlíželi, jak byli naši poslanci naprosto protiprávně odsouzeni, jak trpěli v žalářích, jak někteří z nich umírali a někteří zešíleli, a oni... celou dobu obezřetně mlčeli. A přitom měli tolik možností se vyjádřit, protože měli v dumě své poslance a k dispozici měli řadu deníků. Sevření mezi reakcí a revolucí báli se nejvíc revoluce. Proto koketovali s vládou a celé dlouhé čtyři roky ji kryly svým mlčením, čímž se vlastně stali spoluviníky jejího zločinu. Teprve v poslední době (na zasedání dумы 17. listopadu 1911) při projednávání interpelace o ochrance jeden z nich, poslanec Těslenko, nakonec vyžvanil tak pečlivě skrývané tajemství. Poslechněte si část jeho diskusního příspěvku (cituji doslovné znění podle oficiálního stenografického záznamu^[228]): „Když se začalo mluvit o tom, že se má zahájit stíhání 53 členů II. státní dумы, byla v ní vytvořena komise. Této komisi byly předloženy všechny dokumenty, jež měly dosvědčit, že 53 členů Státní dумы zosnovalo spiknutí, aby pomocí ozbrojeného povstání byla v Rusku nastolena republika. Komise II. státní dумы — jejím jménem jsem podával zprávu — dospěla k přesvědčení, k jednomyslnému přesvědčení, že nejde o spiknutí sociálních demokratů proti státu, ale o spiknutí petrohradského oddělení ochranky proti II. státní dumě. Když byla zpráva komise na základě dokumentů hotova, bylo to den předtím, než měly být všechny uvedené údaje oznámeny z této tribuny, byla Státní дума rozpuštěna a komise už neměla možnost zjištěné fakty uveřejnit. Na začátku procesu 53 obžalovaných členů Státní dумы žádalo, aby se případ projednával veřejně a aby se tak veřejnost dověděla, že zločinci nejsou oni, ale petrohradské oddělení ochranky, proces však byl tajný a veřejnost se o tom nikdy nedověděla.“

Takové jsou fakty. Čtyři roky trpí naši poslanci, spoutaní v okovech, v odporých ruských žalářích, o jejichž nelidskosti a krutosti jistě víte. Mnoho jich už zemřelo. Jeden poslanec zešílel a mnoha dalším už nesnesitelné životní

podmínky tak podlomily zdraví, že mohou každou chvíli zemřít. Proletariát Ruska se už nemůže dál klidně dívat, jak v carských žalářích hynou jeho zástupci, jejichž jediným proviněním je, že se dokázali neohroženě bít za zájmy proletariátu. A nemůže se na to klidně dívat tím spíš, že fakty, které vyšly přiznáním Brodského najevo, z právního hlediska plně opravňují požadovat revizi případu. V Rusku už kampaň za osvobození našich poslanců začala.

Dělnický list Zvezda, který vychází v Petrohradě, věnuje této otázce značnou část svého čísla z 29. října 1911^[117]. Obrací se s výzvou na tisk, na liberální poslance a na poslance levice, na spolky, odbory a hlavně na proletariát. „Není a nemůže být klid a duševní rovnováha tam,“ zdůrazňuje list, „kde každý musí každou hodinu a každou minutu slyšet toto řinčení okovů lidí, již jsou zaživa pohřbeni, zbaveni svobody a všech občanských a politických práv jen proto, že měli odvahu před očima celé země splnit svou lidskou a občanskou povinnost. Svědomí společnosti nemůže a nesmí být po odhalení tak strašlivé pravdy klidné. Obtíže, i když jsou sebevětší, je třeba překonat a požadovat revizi soudního procesu se sociálně demokratickými poslanci II. státní dумы!... Ale své rozhodné slovo musí říci především proletariát: Vždyť právě jeho zástupci byli neprávem odsouzeni a nyní trpí v krutých podmínkách žalářů.“

Proletariát Ruska, který tento boj zahájil, se obrací na socialisty všech zemí se žádostí, aby ho podpořili a spolu s ním dali před celým světem důrazně najevo své pobouření nad krutým a odporným počínáním našeho nynějšího absolutismu, který pod maskou opovrženímhodného pokrytectví překonává dokonce i barbarství a nekulturnost asijských vlád.

Ve Francii soudruh Charles Dumas už zahájil kampaň a v článku^[265] uveřejněném v listě L'Avenir vybídl, aby se proletariátu Ruska v této těžké situaci poskytla účinná pomoc. Ať socialisté na celém světě následují tento příklad;

ať v parlamentech, ve svém tisku, na shromážděních lidu,
ať všude dají najevo své rozhořčení a žádají revizi případu
sociálně demokratické frakce ve II. dumě.

Napsáno po 6. (19.) listopadu 1911

Otištěno německy, francouzsky

a anglicky v prosinci 1911 v publikaci Bulletin

Périodique du Bureau Socialiste International, č. 8

Podepsán N. Lenine

Rusky poprvé otištěno roku 1940

v časopisu Proletarskaja revoljucija, č. 4

Podle textu publikace

Přeloženo z němčiny

PROJEV PŘEDNESENÝ
JMÉNEM SDDSR NA POHŘBU
PAULA A LAURY
LAFARGUOVÝCH

20. LISTOPADU
(3. PROSINCE) 1911

Soudruzí a soudružky!

Ujímám se slova, abych jménem SDDSR vyslovil pocit hlubokého zármutku nad úmrtím Paula a Laury Lafarguových. Uvědomějí dělníci a všichni sociální demokraté v Rusku se už v období příprav revoluce v Rusku naučili hluboce si vážit Paula Lafargua jako jednoho z nejnadanějších a nejdůslednějších propagátorů marxistických idejí, které tak skvěle potvrdily zkušenosti z třídního boje v ruské revoluci a kontrarevoluci. Pod praporem těchto idejí se semkl přední oddíl dělníků v Rusku, zasadil svým organizovaným masovým bojem úder absolutismu a navzdory všem zradám, navzdory tápání a kolísání liberální buržoazie obhajoval a obhajuje věc socialismu, revoluce a demokracie.

Paul Lafargue je pro sociálně demokratické dělníky Ruska zosobněním dvou období: období, kdy francouzská revoluční mládež šla společně s francouzskými dělníky ve jménu republikánských idejí do útoku proti císařství, a období, kdy francouzský proletariát v čele s marxisty vedl důsledný třídní boj proti celému buržoaznímu zřízení a připravoval se přitom na poslední bitvu za socialismus proti buržoazii.

My sociální demokraté Ruska, kteří tíživě pocítujeme veškerý útlak absolutismu prosáklého asijským barbarstvím a kteří jsme měli to štěstí, že jsme se mohli z děl Paula Lafargua a jeho přátel bezprostředně seznámit s re-

volučními zkušenostmi i s revolučním myšlením evropských dělníků, vidíme dnes zvláště názorně, jak rychle spěje k vítězství věc, jejíž obhajobě věnoval Paul Lafargue celý svůj život. Revoluce v Rusku zahájila období demokratických revolucí v celé Asii a 800 miliónů lidí se nyní účastní demokratického hnutí v celém civilizovaném světě. V Evropě se však stále více množí příznaky toho, že se blíží konec období takzvaného pokojného buržoazního parlamentarismu a že ho vystřídá období revolučních bojů organizovaného a marxistickými idejemi vychovaného proletariátu, který svrhne nadvládu buržoazie a nastolí komunistické zřízení.

Social-demokrat, č. 25
8. (21.) prosince 1911

Podle listu Social-demokrat

Nedávno vyšly obsáhlé vzpomínky jednoho ze zakladatelů a vůdců britské „sociálně demokratické strany“ Henryho Mayerse Hyndmana. Téměř pětisetstránková kniha má název *Zápisky ze života bohatého na události** a jsou to poutavě napsané vzpomínky na autorovu politickou činnost a na „slavné“ lidi, které poznal. Hyndmanova kniha obsahuje mnoho materiálu užitečného pro charakteristiku britského socialismu a pro hodnocení některých velmi důležitých otázek celého mezinárodního dělnického hnutí.

Domníváme se proto, že bude vhodné věnovat Hyndmanově knize několik stručných článků, a to zejména proto, že pravicově kadetské *Russkije vědomosti* (ze 14. října) „vyrukovaly“ s článkem liberála Dionea, který je pozoruhodnou ukázkou, jak liberálové objasňují, či spíše znejasňují tyto otázky^[254].

Začněme Hyndmanovými vzpomínkami na Marxe. Henry Hyndman se s ním seznámil až roku 1880. V té době toho zřejmě věděl o jeho učení a o socialismu vůbec ještě velmi málo. Pro britské poměry je příznačné, že Hyndman, který se narodil v roce 1842, patřil až do té doby k nevyhraněným „demokratům“, byl ve spojení s konzervativní stranou (toryové) a sympatizoval s ní. K socialismu se přiklonil po přečtení *Kapitálu*^[277] (ve francouzském překladu) za jedné ze svých četných cest do Ameriky v letech 1874 až 1880.

* *The Record of an Adventurous Life by Henry Mayers Hyndman.* London (Macmillan and Co). 1911^[268].

Když šel v doprovodu Karla Hirsche navštívit Marxe, porovnával ho v duchu s... Mazzinim!

V jaké rovině se pohybuje toto Hyndmanovo srovnání, je vidět z toho, že Mazziniho vliv na okolí označuje za „osobní a individuálně etický“, zatímco vliv Marxův za „téměř výhradně intelektuální a vědecký“. K Marxovi se dostal Hyndman jako ke „geniálnímu analytikovi“ ve snaze poučit se. Mazzini ho přitahoval svou povahou, „vznešeným myšlením a chováním“. Marx měl „bezpochyby silnější intelekt“. Hyndman v roce 1880 nesporně zcela nesprávně chápal (a dodnes zcela nepochopil — o tom dále) rozdíl mezi buržoazním demokratem a socialistou.

„Když jsem uviděl Marxe,“ píše Hyndman, „můj první dojem byl, že je to silný, nezkrotný stařec s bujnými vlasy a bradou, připravený, ba skoro bych řekl dychtící vrhnout se do konfliktu, do jisté míry stále ve střehu, jako by čekal, že ho každou chvíli někdo napadne. Přivítal mě však vlídně a také jeho první slova byla přívětivá. Když jsem mu řekl, že je pro mne velkým potěšením a ctí stisknout ruku autorovi *Kapitálu*, odpověděl, že se mu líbily mé články o Indii* a že o nich pochvalně psal ve svých novinových člancích.“

„Když Marx velmi rozhorleně mluvil o politice liberální strany, zejména vůči Irsku, jeho malé, hluboko posazené oči starého bojovníka blýskaly, husté obočí se stáhlo, široký velký nos a tvář ožily a ústa chrtila horkokrevné, prudké obžaloby, z nichž jsem poznal jeho vášnivý temperament a skvělou znalost angličtiny. Překvapivý byl kontrast mezi tím, jak hovořil, když jím lomcoval hněv, a celým jeho vzezřením, když vykládal své názory na události v ekonomice určitého období. Bez sebemenší viditelné námahy přecházel z úlohy proroka a strhujícího tribuna do úlohy klidného filozofa; v tom okamžiku jsem si uvědomil, že uplyne ještě mnoho dlouhých let, než se před ním v těchto otázkách zbavím pocitu žáka stojícího před učitelem.“

Když jsem četl *Kapitál* a zejména jeho menší práce o Pařížské ko-

* Hyndman byl donedávna, dokud se nepřiklonil k šovinismu, rozhodným odpůrcem britského imperialismu a od roku 1878 vedl záslužnou kampaň, v níž odhaloval hanebné násilnosti, nepřístojnosti, okrádání a příkoří (až po mrskáni politických „zločinců“), jimiž Britové různé politické příslušnosti, „vzdělaného“ a „radikálního“ spisovatele Johna Morleye nevyjímaje, už dávno prosluli v Indii.

muně a o 18. brumairu, překvapilo mne, jak dovedl spojit naprosto exaktní a věcné zkoumání ekonomických příčin a sociálních důsledků s tou nejvášnivější nenávistí nejen k třídám, ale dokonce i k jednotlivcům, jako byl Napoleon III. nebo Thiers, kteří podle jeho vlastní teorie byli pouhými mouchami na kolech Džagannáthova vozu* kapitalistického vývoje. Nesmíme zapomínat, že Marx byl Žid, a mně připadalo, že se v něm, v jeho povaze, v jeho postavě, v celém jeho zjevu — s impozantním čelem, výrazným obočím, ohnivýma jiskrnými očima, širokým smyslným nosem a pohyblivými ústy, s tvářící orámovanou bujnými vlasy a plnovousem — spojil spravedlivý hněv velkých proroků jeho rasy s chladným analytickým duchem Spinozy a židovských učenců. Bylo to neobvyklé spojení různých schopností, s jakým jsem se nikdy u nikoho nesetkal.

Když jsme s Hirschem od Marxe odcházeli, byl jsem ještě pod hlubokým dojmem osobnosti tohoto velkého muže. Hirsch se mě zeptal, co si o Marxovi myslím. „Myslím si, že je to Aristoteles 19. století,“ odpověděl jsem. Sotva jsem to však vyřkl, ihned jsem si uvědomil, že tato definice nevystihuje celou „podstatu“. Především si nelze představit, že by Marx dokázal napsat hluboké vědecké práce, které tak silně ovlivnily mnoho generací, kdyby vykonával funkci dvořana Alexandra Makedonského. A kromě toho Marxovi — přestože se to o něm často říkalo — nikdy nebyly tak cizí bezprostřední lidské zájmy, aby zkoumal fakty a jejich souvislosti natolik abstraktně a odtažitě, jak je to charakteristické pro největšího filozofa starověku. Nemůže být nejmenších pochyb, že Marxova nenávist k systému vykořisťování a námezdního otroctví, který ho obklopoval, byla nejen intelektuální a filozofická, ale i silně osobní.

Pamatuji se, jak jsem jednou Marxovi řekl, že čím jsem starší, tím si připadám tolerantnější. „Tolerantnější,“ opakoval Marx, „tolerantnější?“ Bylo jasné, že on tolerantnější není. Myslím, že právě tato hluboká Marxova nenávist k existujícím poměrům a jeho zdrcující kritika vlastních odpůrců bránila mnoha vzdělaným lidem ze zámožné třídy plně ocenit význam jeho geniálních děl a způsobila, že v jejich očích se stali hrdiny polovzdělanci a mudrlanti třetího řádu, jako je Böhmbawerk, a to jen proto, že Marxe překrucovali a pokoušeli se ho „vyvrátit“. Zvykli jsme si dnes, zejména v Anglii, bojovat vždycky jen rapíry s otupenými hroty. Proto Marxovy zlostné útoky proti odpůrcům s taseným kordem připadají našim džentlmensky pokryteckým

* Při tradičních slavnostech na počest Džagannátha, vtělení hinduistického boha Višnu, jehož kult se vyznačoval velkolepými obřady a krajním náboženským fanatismem, vrhali se věřící pod kola vozu, na němž byla vezena socha Višnu-Džagannátha. *Čes. red.*

učeným duellantům nepřístupné a nejsou schopni uvěřit, že tento nelítostný polemik a nesmiřitelný nepřítel kapitálu a kapitalistů byl ve skutečnosti největším myslitelem naší doby.“

Roku 1880 anglická veřejnost Marxe téměř neznala. Jeho zdravotní stav se v té době už značně zhoršil, intenzivní práce (denně až šestnáct i více hodin duševní práce!) podlomila jeho organismus, lékaři mu zakázali pracovat po večerech a já jsem využíval, říká Hyndman, od konce roku 1880 do začátku roku 1881 jeho volný čas k debatám.

„Debatovali jsme dosti originálním způsobem. Když Marxe debata zaujala, měl ve zvyku chodit rychle sem tam po pokoji, jako by přecházel po palubě nějaké námořní lodi. I já jsem si zvykl za svých dalekých cest (do Ameriky, Austrálie atd.) takto přecházet sem a tam, když jsem o něčem usilovně přemýšlel. Takže jste mohli vidět scénu, jak učitel a žák chodí dvě tři hodiny sem tam po místnosti kolem stolu a diskutují o otázkách současnosti i o událostech minulých.“

Hyndman se *ani jednou* obšírněji nezmiňuje o tom, jaké stanovisko zaujímal Marx k různým otázkám, o nichž s ním diskutoval. Z uvedeného citátu je zřejmé, že se nejvíc a téměř výlučně soustřeďuje na *anekdotickou* stránku věci: odpovídá to i celému dalšímu obsahu jeho knihy. Hyndmanova autobiografie je životopisem anglického buržoazního šosáka, který si jako nejlepší z nejlepších ve své třídě nakonec razí cestu k socialismu, avšak nikdy se úplně nezbaví buržoazních tradic, buržoazních názorů a předsudků.

Hyndman opakuje šosácké výtky na adresu Marxe a Engelse, že prý byli „autokraty“ v „údajně demokratické“ internacionále, že nerozuměli praxi, nevyznali se v lidech atd., ale přitom se ani jednou nepokouší žádnou z těchto výtek zhodnotit na základě přesné a konkrétní analýzy situace v příslušném období.

Výsledkem je sbírka anekdot, a ne historická analýza marxisty. Marx a Engels bojovali proti sjednocení německé sociální demokracie (s lassallovci¹⁴⁶), ale sjednocení bylo nutné! To je všechno, co Hyndman řekne. O tom, že Marx a Engels měli co se týče Lassalla a lassallovců nepochybně

pravdu, se Hyndman nezmiňuje ani slovem, dokonce tuto otázku ani neklade. Zda „demokratismus“ (v otázce organizace) nebyl v období internacionály pouhým pláštíkem buržoazních sekt, které znemožňovaly budování proletářské sociální demokracie, na to Hyndman sám vůbec nepomýšlí.

Proto je také historie Hyndmanovy roztržky s Marxem podána tak, že z toho nakonec jsou jen samé pomluky (v duchu pánů Dioneů). Engels prý byl muž „hašteřivý, podezřívavý a žárlivý“, Marxova žena údajně říkala Hyndmanově ženě, že Engels je Marxův „zlý duch“ (!!). Engels, s nímž se Hyndman ani nikdy nesetkal (přestože pan Dioneo napsal v listě *Rusckije vědomosti* pravý opak), prý byl schopen „od lidí, jimž pomáhal (penězi: Engels byl velmi bohatý, Marx velmi chudý), vytlouct plnou směnnou hodnotu ze svých penězů“. Engels prý také zneprátelil Marxe s Hyndmanem, ze strachu, aby Hyndman, jenž byl tehdy bohatý, nezaujal Engelsovo místo bohatého Marxova přítele!!

Páni liberálové samozřejmě s požitkem popisují právě takovéto nevýslovné nechutnosti. Liberální pisálkové totiž nemají žádný zájem seznámit se aspoň s těmi Marxovými dopisy¹⁴⁷ Sorgemu, o nichž se zmiňuje sám Hyndman, a *zorientovat se* tam, kde je to zapotřebí. O to se ani nesnaží! A přitom by stačilo nahlédnout do těchto dopisů, porovnat je s Hyndmanovými „vzpomínkami“ a hned by bylo všechno jasné.

Roku 1881 vydal Hyndman brožuru Anglie pro všechny^[267], v níž se hlásí k socialismu, ale přitom zůstává velmi popleteným buržoazním demokratem. Brožuru napsal pro Demokratickou federaci (ne socialistickou), která tehdy vznikla a v níž bylo mnoho protisocialisticky smýšlejících lidí. A Hyndman, který ve dvou kapitolách své brožury parafrázuje text Kapitálu, *aniž Marxe jmenuje*, se v předmluvě nejasně zmiňuje o jakémsi „velkém mysliteli a originálním autorovi“, kterému je za mnohé zavázán atd.

„Právě proto mě Engels s Marxem ‚znenárodnil‘,“ říká Hyndman a cituje přitom jeden z dopisů^[278] (z 8. prosince 1880)¹⁴⁸, kde mu Marx píše, že on, Hyndman, podle svých vlastních slov „nesdílí názory mé (Marxovy) strany, pokud jde o Anglii“.

Je jasné, v čem byly názorové rozdíly, které Hyndman nepochopil, nerozpoznal a nedocenil: v tom, že Hyndman byl tehdy (jak o tom Marx otevřeně píše Sorgemu v dopise z 15. prosince 1881) „roztomilý buržoazní pisatel“, „zpola buržoaz, zpola proletář“. Je jasné, že Marx musel „vehementně“ protestovat proti člověku, který se s ním seznámil, sblížil, nazýval se jeho žákem a potom založil „demokratickou“ federaci a napsal pro ni brožuru, v níž překrucuje marxismus a o Marxovi se ani nezmíní. A Marx zřejmě protestoval, protože v témž dopise Sorgemu cituje úryvky z Hyndmanových omluvných dopisů, v nichž se jejich pisatel ospravedlňuje tím, že „Angličané nemají rádi, když je poučuje cizinec“, že „Marxovo jméno je tolik nenáviděno“ (!!) apod. (Sám Hyndman přiznává, že zničil téměř všechny Marxovy dopisy, takže v tomto směru nelze čekat, že by pravda vyšla najevo.)

Pěkné ospravedlnění, jen co je pravda! A když už se tehdejší názorové neshody Hyndmana s Marxem zcela vyjasnily, když dokonce i celá tato Hyndmanova kniha dokázala, že v jeho názorech je hodně šosáckého a buržoazního (například jakými argumenty obhajuje Hyndman trest smrti pro zločince!), jsou nám na vysvětlení roztržky s Marxem servírovány „intričky“ Engelse, který čtyřicet let prosazoval tytéž principy jako Marx. Ano, i kdyby celá Hyndmanova kniha byla jeden jediný sud medu, stačila by tato jediná lžička jedu...

Velmi příznačné pro pochopení tehdejších názorových neshod mezi Marxem a Hyndmanem bylo to, jak Hyndman reprodukoval Marxovo hodnocení Henryho George. Toto hodnocení známe z Marxova dopisu Sorgemu z 20. června 1881. Hyndman hájil Henryho George před Marxem asi

takovými argumenty, jako „George sice vtouká lidem do hlavy mylné názory, ale naučí je přitom víc než druzí, kteří jim říkají plnou pravdu“.

„Marx nechce o takových argumentech ani slyšet,“ píše Hyndman. „Domníval se, že šíření mylných názorů nikdy nemohlo lidu prospět. Nevyvrátit mylný názor znamená nabádat k intelektuální nepoctivosti. Na deset takových, kteří půjdou dál než George, případně možná sto těch, kteří budou Georgeovy názory zastávat, ale toto nebezpečí je příliš velké, abychom je riskovali.““ Tohle říkal Marx!!

A Hyndman nám prozrazuje, že na jedné straně sice dodnes hájí svůj někdejší názor na George, ale na druhé straně prý byl George klouček s krejcarovou svíčkou, který se napařoval vedle muže s elektrickým reflektorem.

Srovnání je to výborné, až na to... až na to, že pro Hyndmana bylo riskantní vyslovit toto skvělé srovnání jedním dechem s trapnou pomluvou Engelse.

*Zvězda, č. 31
26. listopadu 1911
Podepsán Vl. Iljin*

Podle textu Zvězdy

MANIFEST LIBERÁLNÍ DĚLNICKÉ STRANY¹⁴⁹

I

Přesně tento název si zaslouží článek N. R-kova v čísle 9/10 časopisu Naša zarja^[203].

I když je pro marxisty velmi těžké, že v N. R-kovovi ztrácí člověka, který dělnické straně v letech rozmachu oddaně a neúnavně sloužil, zájem věci musí zvítězit nad všemi osobními nebo frakčními vztahy, nad všemi „pěknými“ vzpomínkami. V zájmu věci musíme uznat, že manifest novopečeného likvidátora je velmi užitečný tím, že pisatel formuluje své názory otevřeně, jasně a naprosto důsledně. N. R-kov nám umožňuje a nutí nás, abychom velice důležitou a zásadní otázku „dvou stran“ kladli na ryze ideovou základnu, *mimo* jakýkoli „konfliktní“ materiál a do značné míry i mimo dělení na bolševiky a menševiky. Po R-kovovi se už nedá mluvit o likvidátorství *pouze tak jako dosud*, protože R-kov dokázal tuto otázku pozvednout na vyšší úroveň. A po R-kovovi se nedá o likvidátorství *pouze mluvit*, protože nyní zde máme návrh bezprostředních praktických akcí v tak celistvé podobě, jak si to jen můžeme představit.

N. R-kov začíná výkladem „základní objektivní úlohy v Rusku“, potom přechází k hodnocení revoluce, dále rozebírá současnou situaci, přičemž mluví jasně a precizně o každé třídě, a končí velmi zevrubným popisem profilu nové „veřejné politické dělnické organizace“, kterou prý je třeba ihned založit, aby „mohla skutečně začít fungovat“. Zkrátka R-kov začíná pěkně od začátku a důsledně dochází až k závěru, jak se také sluší a patří na člověka, který

Россійская Соц.-Дем. Рабочая Партія
(Кружокъ Рабочей Газеты)

Въ понедѣльникъ 27-го ноября с. г.

SALLE de l'ALCAZAR, 190, avenue de Choisy

СОСТОИТСЯ РЕФЕРАТЬ

Н. ЛЕНИНА

„МАНИФЕСТЪ ЛИБЕРАЛЬНОЙ
РАБОЧЕЙ ПАРТІИ“

1. Почему статьи Н. Р-кова въ № 9-10 «Нашей Зари» заслуживаютъ такого извѣстія и самого внимательнаго разбора? Возможность разобрать попросту о двухъ линияхъ рабочаго движенія и «двухъ партійхъ» видѣ всякаго «конкретнаго» матеріала, имѣ «скелетъ».

2. Типъ «соціалдемократа дней свободы». Буржуазные демократы въ марксистскомъ нарядѣ. Р-ковъ какъ образецъ; въ его статьѣ сдѣланы подмѣны марксизма либерализмомъ.

3. Роль крѣпостниковъ въ современной Россіи съ точки зрѣнія либераловъ (Р-ковъ) и марксистовъ. «Декабрьскія резолюціи» (1908 г.) Р. С.-Д. Р. П.

4. Отношеніе демократіи къ рѣшенію (Столыпинскому) аграрной проблемы «путемъ компромисса между разными группами буржуазіи».

5. Предстоитъ-ли Россіи «торжество весьма умереннаго буржуазнаго прогрессизма»?

6. Сравненію современной Россіи и III-ей Думы съ Франціей 60-хъ годовъ XIX вѣка съ Закономъ Корпусовъ и съ Пруссіей 80 годовъ.

7. Превратились-ли «старые лозунги» въ «мертвыя слова»?

8. Почему основываемое Р-ковымъ «Общество защиты интересовъ рабочаго класса» есть общество либеральной защиты по либеральному пониманію интересовъ рабочаго класса?

9. Пропорціи: Ю. Ларинъ относится къ рабочему сѣзду, какъ Н. Р-ковъ относится къ легальной ликвидаторской партіи.

НАЧАЛО РОВНО ВЪ 9 ЧАС. ВЕЧЕРА

БИЛЕТЫ 3, 1 ФР. И 50 САНТ.

Pozvánka na Leninovu přednášku nazvanou
Manifest liberální dělnické strany, která se konala
14. (27.) listopadu 1911 v Paříži

Změněno

si je alespoň trochu vědom závažné politické odpovědnosti za to, co říká a dělá. A po právu také panu R-kovovi přiznejme, že důsledně, od začátku až do konce, nahrazuje marxismus liberalismem.

Podívejme se na východisko jeho úvah. Považuje za „zcela nepochybné a nesporné“, že „hlavní objektivní úlohou Ruska v současné situaci je definitivně nahradit bezohledně vykořisťující, polofeudální hospodaření kulturním kapitalismem“. Naproti tomu je podle jeho názoru sporné to, zda Rusko dosáhlo takového stavu, kdy „sice společenské bouře ještě mohou vypuknout, avšak v nedaleké budoucnosti už nebudou nutné a nevyhnutelné“.

Takovouto formulaci otázky považujeme zcela nepochybně a nesporně za čistě liberální. Liberály zajímá jediné to, zda zvítězí „kulturní kapitalismus“ a zda vypuknou „bouře“. Marxista se s tím nesmí spokojit, musí vyžadovat analýzu, *které třídy nebo vrstvy tříd* v osvobozující se buržoazní společnosti zastávají tu či onu konkrétní a vyhraněnou linii tohoto osvobození, například vytvoření určitých politických forem takzvaného „kulturního kapitalismu“. Marxisté i v době „bouří“, i v době, kdy žádná bouře zřejmě nehrozí, zastávají linii, která se od liberalismu zásadně liší a spočívá ve vytvoření skutečně demokratických, a ne jen obecně „kulturních“ forem života. My všichni usilujeme o „kulturní kapitalismus“, říkají liberálové a tváří se přitom jako nadtřídní strana. My si nesmíme pod pojmem „kultura“ představovat to, co si pod ním představují liberálové, vysvětlují dělníkům a všem demokratům marxisté.

Ještě výraznější, typicky „profesorskou“ vulgarizaci marxismu nám pan R-kov předkládá v souvislosti s kritikou „povrchních pozorovatelů“, kterým „se zdá, že revoluce se nepodařila“. „Nervově labilní inteligence,“ píše pan R-kov, „vždy a všude fňukala a naříkala a postupně propadala mravní skleslosti, renegátství a mysticismu.“

„Vnímavý pozorovatel“ však ví, že „řádění reakce je často výrazem hlubokých společenských přeměn“, že

„v období reakce vznikají a dozrávají nové společenské skupiny a síly“.

Tak uvažuje R-kov. Dokázal formulovat otázku „renegátství“ tak šosácky (i když učenými slovy), že souvislost mezi kontrarevolučními náladami v Rusku a postavením a zájmy *určitých* tříd úplně vymizela. Žádný věchovec, tj. nejzarytější kontrarevoluční liberál, nebude vyvracet tvrzení, že v období reakce dozrávají nové síly, žádný ze spoluautorů likvidátorského pětisvazkového díla, od něhož se odvrátili nejlepší menševici, se pod to neodmítne podepsat. Konkrétní profil a třídní charakter naší kontrarevoluce se našemu historikovi někde ztratil a zbyly jen otřepané a nic neříkající fráze, že jedna část inteligence je nervově labilní a druhou tvoří vnímaví pozorovatelé. R-kovovi však uniklo, že pro marxistu je nejdůležitější, jak se v naší revoluci projeví rozdílné metody činnosti a rozdílné tendence různých tříd a proč to vyvolalo u jiných buržoazních tříd „renegátský“ postoj k boji za „kulturu“.

Přejděme k tomu, co je nejdůležitější: k R-kovovu hodnocení situace, jež vychází z hodnocení postavení všech tříd. Autor začíná „představiteli našeho velkého pozemkového vlastnictví“ a říká: „Nedávno to byli (byli!) v převážné většině skuteční feudálové, typičtí statkáři z řad šlechty. Dnes už zbylo těchto posledních mohykánů velmi málo. Nepatrná hrstka se ještě seskupila kolem pana Puriškeviče a pana Markova II. a bezmocně (!) plivá kolem sebe slinu otrávenou jedem zoufalství... Většina našich velkých pozemkových vlastníků — šlechticů i nešlechticů, reprezentovaná v dumě nacionalisty a pravicovými oktábristy, se pomalu, ale nezadržitelně proměňuje v zemědělskou buržoazii.“

Tak „hodnotí situaci“ R-kov. Nemusím ani říkat, že toto hodnocení je výsměchem skutečnosti. „Hrstka, která se seskupila kolem pana Puriškeviče a pana Markova II.“, není ve skutečnosti bezmocná, ale všemocná. Zárukou její moci a jejích důchodů jsou současné společenské a poli-

tické instituce v Rusku, její vůle v konečné fázi rozhoduje, je silou, která usměrňuje celou činnost a celý charakter takzvané byrokracie zdola až nahoru. To všechno je natolik všeobecně známé, fakty o tom, že právě tato hrstka v Rusku vládne, jsou tak evidentní a běžné, že člověk musí mít v sobě opravdu hodně liberální samolibosti, aby je přehlédl. R-kov se dopustil chyby tím, že až groteskně zveličil „přeměnu“ feudálního hospodářství v buržoazní, to za prvé, a za druhé zapomněl na „maličkost“, a právě tu „maličkost“, která odlišuje marxistu od liberála, totiž na to, že politická nadstavba se přizpůsobuje přeměně hospodářství složitým způsobem a nerovnoměrným tempem. K objasnění obou R-kovových chyb stačí poukázat na Prusko, kde Oldenburgové a Heydebrandové jsou stále ještě všemocní, drží otěže státní moci a naplňují svým takřkajíc sociálním obsahem celou pruskou monarchii, celou pruskou byrokracii, přestože kapitalismus vůbec a hlavně přeměna starého statkářského hospodaření v buržoazní je tam na mnohem vyšším vývojovém stupni! V Prusku je dodnes, tj. třiašedesát let po roce 1848, přes bezpříkladně rychlý rozvoj kapitalismu volební právo do zemského sněmu stále takové, že zajišťuje všemocnost pruských Puriškevičů. A R-kov nám šest let po roce 1905 idylicky líčí, jak v Rusku jsou Puriškevičové „bezmocní“!

Problém je však v tom, že idylické líčení „nezadržitelného“ puriškevičovského přerodu a „vítězství velmi umírněného buržoazního pokrokářství“ je základním motivem *všech* R-kovových úvah. Podívejme se na jeho úvahu o současné agrární politice. „Neexistuje názornější a obsáhlejší ilustrace“ přeměny (feudálního hospodářství v buržoazní), než je tato politika, prohlašuje R-kov. Odstraňuje se roztržitost pozemků, ale „odstranění nedostatku půdy ve dvaceti černozemních zemědělských guberniích znamená žádné větší potíže a je jedním z nejbližších naléhavých úkolů doby, který se patrně vyřeší kompromisem mezi jednotlivými skupinami buržoazie“.

„Tento nevyhnutelný kompromis v agrární otázce, který se před námi rysuje, má už dnes celou řadu precedentů...“

Tedy dokonalá ukázka toho, jakým způsobem R-kov postupuje ve svých politických úvahách. Začne tím, že bez jakýchkoli podkladů nebere v úvahu krajnosti, jen tak, ve své liberální dobrodušnosti! Dále pokračuje tím, že kompromis mezi jednotlivými skupinami buržoazie není obtížný a dá se očekávat. A na závěr říká, že takový kompromis je „nevyhnutelný“. Tímto způsobem by bylo možné dokázat, že „bouře“ ve Francii v roce 1788 a v Číně v roce 1910 byly nepravděpodobné a nebyly nutné. Uzavřít kompromis mezi jednotlivými skupinami buržoazie není jistě obtížné, *předpokládáme-li*, že Markov II. nebyl vzat v úvahu jen v R-kovově dobrodušné fantazii. Jakmile to však začneme předpokládat, znamená to, že přecházíme na stanovisko liberála, který nemá odvahu obejít se bez Markovů II. a myslí si, že ani ostatní nebudou nikdy tuto odvahu mít.

Samozřejmě, kompromis je „nutný“, jestliže (první „jestliže“) neexistují Markovové; jestliže (druhé „jestliže“) dělníci a ožebračovaní rolníci spí tvrdým politickým spánkem. Jenže zase — budeme-li předpokládat něco takového, budeme-li akceptovat druhé „jestliže“ — neznamená to, že považujeme za skutečnost, co je jen zbožným přáním (liberála)?

I I

Nejsme však ochotni považovat zbožná přání liberálů či liberální předpoklady za skutečnost, a proto jsme dospěli k jinému závěru: současná agrární politika má nesporně buržoazní charakter. Jenže právě proto, že tuto buržoazní politiku usměrňují Puriškevičové, kteří jsou nadále pány situace, právě proto dochází k tak obrovskému zostření rozporů, takže v nejbližší době je prakticky vyloučené, že by mohlo dojít ke kompromisu.

Druhým závažným společenským procesem — pokračuje ve své analýze R-kov — je konsolidace průmyslové a obchodní velkoburžoazie. Autor správně poukazuje na „vzájemné ústupky“ kadetů a okřabristů a konstatuje: „Nedělejme si iluze, připravuje se vítězství velmi umírněného buržoazního „pokrokářství“.“

Vítězství — jaké? Nad kým? Snad ve volbách do IV. dумы, o nichž R-kov právě mluvil? Jestliže ano, pak to bude „vítězství“ v úzkém rámci, jímž je volební zákon z 3. června 1907. A z toho nutně plyne jedno nebo druhé: buď to bude „vítězství“, které hladinu vůbec nerozvíří a ani v nejmenším nic nezmění na faktické nadvládě Puriškevičů, nebo toto „vítězství“ bude nepřímým projevem demokratického rozmachu, při němž musí dojít k ostrému konfliktu s tímto „úzkým rámcem“ a s nadvládou Puriškevičů.

V obou případech vítězství umírněnosti ve volbách nepřinese ani nejmenší vítězství umírněnosti v praxi. Jenže o to právě jde, že R-kov už propadl takovému „parlamentnímu kretenismu“, jenž nerozlišuje mezi volbami podle zákona z 3. června a mezi realitou! Máme-li čtenáři tento neuvěřitelný fakt dokázat, musíme R-kova citovat v plném znění:

„A toto vítězství je tím pravděpodobnější, že se velká část městské maloburžoazie, která při představě ‚rozbitého koryta‘ propadá maloměšťácké malomyslnosti, bezmocně přidá k umírněnému pokrokářství. Rolnictvo je ve volbách příliš slabé v důsledku specifčnosti našeho volebního systému, jenž umožňuje statkářům, převažujícím v kolegiu guberniálních volitelů, volit za rolnické poslance ‚pravičáky‘. Tak vypadá stav společenských přeměn, které se nyní odehrávají v Rusku, ponecháme-li prozatím stranou dělnickou třídu. Je to stav, kdy rozhodně nehrozí stagnace či regrese. Nové buržoazní Rusko nepochybně sílí a jde kupředu. Politickým sankcionováním nadcházející nadvlády umírněně pokrokové průmyslové a obchodní buržoazie spolu s konzervativní zemědělskou buržoazií (úplně jako v Anglii!) je Státní дума založená na volebním systému uzákoněném 3. června 1907. (Vynecháme srovnání s Francií a Pruskem, o tom později.) Shrneme-li tedy všechno, co jsme až dosud řekli, musíme konstatovat, že jsou všechny předpoklady, aby se buržoazní společenské a státní zřízení

v Rusku vyvíjelo sice pomalu a pro masy krajně bolestně, ale přece jen nepochybně postupovalo kupředu. Možnost bouří a otřesů není přirozeně vyloučena, avšak není nutná a nevyhnutelná, jak tomu bylo před revolucí.“

To je velmi moudrá filozofie, jen co je pravda. Ponecháme-li stranou rolnictvo, protože je „ve volbách slabé“, a dělnickou třídu prostě „ponecháme prozatím stranou“, pak je samozřejmě možnost bouří úplně vyloučena! Takže nakonec z toho všeho vyplývá, že podíváme-li se na Rusko brýlemi liberála, uvidíme jen liberální „progresismus“ a nic víc. Odložme však liberální brýle a uvidíme něco zcela jiného. Protože rolnictvo nehraje v životě zdaleka onu úlohu jako ve volebním systému z 3. června, „slabost ve volbách“ ještě vyhrocuje rozpor mezi veškerým rolnictvem a celým systémem a vůbec neotvírá dveře „umírněnému progresismu“. Protože dělnickou třídu *nelze* „ponechat stranou“ v žádné kapitalistické zemi, a zejména ne v Rusku po prvním desetiletí 20. století, je R-kovova úvaha zbytečná. Protože u nás vládne (ve III. dumě i nad ní) puriškevičovština, zmírňovaná předem Gučkovů a Miljukovů, jsou fráze o „nadcházející nadvládě“ umírněné pokrokové buržoazie pouhou liberální ukolébavkou. Protože Gučkovové a Miljukovové vzhledem ke svému třídnímu postavení nejsou schopni čelit nadvládě Puriškevičů ničím jiným než předem, je konflikt nového buržoazního Ruska s Puriškeviči nevyhnutelný a jeho hybnými silami jsou ti, které R-kov po vzoru liberálů „ponechal stranou“. Právě proto, že si Miljukovové a Gučkovové „dělají vzájemné ústupky“, aby se zalíbili Puriškevičům, připadá dělníkům stále naléhavěji úkol vyznačit dělicí čáru mezi demokracií a liberalismem. N. R-kov nepochopil, proč v Rusku dochází k bouřím, a nepochopil ani tento úkol, který je třeba splnit, i když se k žádné bouři neschyluje.

Vulgární demokrat je schopen zredukovat celou věc na to, zda bude, nebo nebude bouře. Pro marxistu je prvořadou otázkou linie politické diferenciacie tříd, která je *stejná*,

ať bouře je nebo není. Prohlašuje-li R-kov, že „dělníci musí převzít politickou hegemonii v boji za demokratické zřízení“, je to po všem, co napsal ve svém manifestu, přímo kuriózní. R-kov si tedy dává od buržoazie potvrdit, že uznává hegemonii dělníků, zároveň se však ztotožňuje s buržoazií, že dělníci se zřikají úkolů, které tvoří obsah hegemonie! R-kov tento obsah dokonale vyklestí a potom naivně zopakuje plané fráze. Nejprve hodnotí situaci a z tohoto hodnocení je zřejmé, že hegemonie liberálů je pro něho už hotový, nezvratný a nezměnitelný fakt, a potom nás ujišťuje, že uznává hegemonii dělnické třídy!

„Reálný význam dumy,“ uvažuje R-kov, „není o nic menší než význam francouzského zákonodárského shromáždění v posledních letech druhého císařství nebo význam kompromisu mezi německým Říšským sněmem a pruským Zemským sněmem, který je charakteristický pro Prusko osmdesátých let minulého století.“

Toto srovnání je natolik neseriózní, že je krásnou ukázkou žonglování s historickými paralelami. Ve Francii šedesátých let dávno skončilo období buržoazních revolucí a na dveře už doslova klepalo otevřené střetnutí proletariátu s buržoazií a bonapartismus představoval lavírování vlády mezi těmito dvěma třídami. Je směšné srovnávat to s dnešním Ruskem. III. дума se spíše podobá Chambre introuvable¹⁵⁰ z roku 1815! V Prusku jsou osmdesátá léta rovněž obdobím dovršení buržoazní revoluce, která skončila rokem 1870: veškerá buržoazie, včetně městské a rolnické maloburžoazie, je uspokojena a je reakční.

Nebo snad měl R-kov v úmyslu srovnávat úlohu demokratických a proletářských poslanců v zákonodárném shromáždění a v Říšském sněmu s úlohou obdobných poslanců ve III. dumě? Takové srovnání je možné, jenže svědčí naopak proti R-kovovi, neboť jednání Gegečkorihova a částečně i Petrova III.* svědčí o takové síle, sebedůvěře

* Ve sborníku *Marxismus a likvidátorství* jsou slova „Gegečkorihova a částečně i Petrova III.“ nahrazena slovy „sociálně demokratických poslanců a částečně i trudovíků“. *Red.*

a odhodlání k boji u těch tříd, které zastupují, že „kompromis“ s Puriškeviči je nejen nepravděpodobný, ale přímo vyloučený.

I I I

R-kovovým hodnocením úlohy tříd jsme se museli zabývat zvláště podrobně, neboť právě tady jsou ideové kořeny našich hlubokých názorových neshod. R-kovovy praktické závěry se vyznačují — a to je třeba spravedlivě uznat — vzácnou nebojácností a otevřeností a jsou zajímavé hlavně tím, jak dovádějí autorovu „teorii“ ad absurdum. R-kov má samozřejmě tisíckrát pravdu, když možnost veřejné politické organizace dělníků dává do souvislosti s hodnocením situace, s hodnocením hlubokých změn v politickém zřízení. Jenže smůla je právě v tom, že místo těchto změn *v životě* nám může předložit jen sylogismy profesorského krasodušství: přechod ke „kulturnímu kapitalismu“ nutně „předpokládá“ veřejné politické organizace dělníků. Napíše se to snadno, ale fakticky se tím politické zřízení v Rusku nestane ani za mák „kulturnějším“.

„Progresismus, i ten nejmírnější, rozhodně bude muset rozšířit nynější příliš úzký rámec.“ Progresismus kadetů ve IV. dumě — odpovídáme na to my — nebude muset a ani nebude moci nic „rozšířit“, dokud se nepohnou síly, které jsou zcela odlišné od kadetských, a navíc způsobem úplně odlišným než v dumě.

„Bez takovéto organizace,“ říká pan R-kov o veřejné a široké politické organizaci dělníků, „by boj nutně měl anarchistický charakter, škodlivý nejen dělnické třídě, ale i kulturně vyspělé buržoazii.“

Druhou částí věty se nebudeme zabývat, aby nám „perlička“ nezanikla v komentáři. První část věty je však historicky nesprávná: v Německu v letech 1878—1890 žádný anarchismus neexistoval, přestože tam neexistovala „veřejná a široká“ politická organizace.

Dále má R-kov tisíckrát pravdu, když předkládá konkrétní plán veřejné dělnické politické „organizace“ a navrhuje, aby se začalo založením „politického sdružení na obranu zájmů dělnické třídy“, má pravdu v tom smyslu, že jen prázdní mluvkové dokáží celé měsíce a roky žvanit o možnosti založit „veřejnou“ stranu, a přitom neudělat jediný jednoduchý a přirozený krok k tomu, aby byla založena. R-kov začíná od samého začátku a jde až do důsledků jako muž činu, a ne prázdných frází.

Tento jeho „čin“ je však čin *liberální*, „prapor“, který „rozvinul“ (s. 35 citované stati), je praporem liberální dělnické politiky. Na věci nic nemění, že v programu sdružení, které chce R-kov založit, se píše o „vybudování nové společnosti na základě společenského vlastnictví výrobních prostředků“ atd. Tuto důležitou zásadu uznávala v šedesátých letech i část německých sociálních demokratů, ale nijak jim to nebránilo uskutečňovat „dělnickou politiku pruského království“, stejně jako to nebrání Ramsayi MacDonaldovi (vůdci britské, na socialismu „nezávislé“ labouristické strany) uskutečňovat liberální dělnickou politiku. Pokud R-kov hovoří o politických úkolech nejbližšího, našeho, současného období, systematicky vysvětluje právě liberální zásady. „Prapor“, který nyní R-kov „rozvinul“, rozvinuli už dávno před ním páni Prokopovičové, Potresovové, Larinové atd., a čím více je tento prapor „rozvinut“, tím je každému jasnější, že je to jen potrhaný a špinavý liberální hadr.

„Není v tom ani zrunko utopie,“ ujišťuje nás R-kov. Nezbyvá než autorovi odpovědět parafrází známého výroku: Jsi velký utopista, jenže ta tvá utopie je malá. Vždyť odpovědět na tak zjevnou neserióznost jinak než žertem by snad ani nebylo seriózní. Domnívat se v době, kdy jsou zakazovány absolutně pokojné, neškodné, nepolitické odborové svazy, že založení veřejné politické dělnické organizace není utopie! Sepsat od a do zet liberální hodnocení úlohy tříd a přitom ujišťovat, že nejde o vrůstání do režimu

obnovené tolmačovovštiny! „Tady se nepropaguje žádné násilí,“ horlivě se snaží vysvětlovat dobrák R-kov, „nikdo neřekl jediné slovo, jedinou myšlenku o nutnosti násilného převratu, protože ve skutečnosti ani nutný být nemusí. Kdyby si někdo zaslepený frakčním bláznovstvím usmyslel obvinít členy takové „organizace“ ze snahy o násilný převrat, padla by veškerá tíha takového nesmyslného, neodůvodněného a právně bezvýznamného obvinění na hlavu žalobce!“

Krásně to píše N. R-kov! Stejně jako když pan P. B. Struve v roce 1901^[229] svolával hromy a blesky „na hlavu“ pronásledovatelů zemstva¹⁵¹. Představte si tento obrázek: N. R-kov dokazuje svým žalobcům Dumbadzům, že nemá žádné „záměry“, a proto veškerá tíha právně bezvýznamných obvinění padá na jejich hlavy. Ano, ano, parlament ještě nemáme, ale parlamentního kretenismu máme, kolik jen chcete! Je přece jasné, že takoví členové, jako je marxista Gegečkori*, nebo dokonce nemarxista, ale poctivý demokrat Petrov III., by byli z nové organizace vyloučeni hned na první společné schůzi... pokud by ovšem všechny přítomné neposlali nedopatřením někam do chládku ještě před zahájením schůze.

„Likvidátoři“ z časopisu Naša zarja^[145] se jistě zaradovali, že k nim R-kov přešel. Ve svém nadšení však podcenili horoucnost objektů, v němž je novopečený likvidátor sevřel. A tato objekty jsou tak horoucí a pevná, že likvidátorství bude v těchto horoucích R-kovových objektech zaručeně udušeno, tak jako byl dělnický sjezd udušen v horoucích objektech J. Larina^[82]. J. Larin spáchal tuto nekrvavou vraždu udušením prostě tím, že po vydání jeho brožury si lidé vlastně ze strachu před blamáží začali dávat pozor, aby myšlenku dělnického sjezdu neobhajovali. Po vydání nového „manifestu“ likvidátorství, který R-kov uveřejnil

* Ve sborníku Marxismus a likvidátorství jsou slova „marxista Gegečkori“ nahrazena slovy „marxisté Pokrovskij a Gegečkori“. *Red.*

v časopise *Naša zarja*, si lidé začnou dávat pozor vlastně ze strachu před blamáží, aby neobhajovali myšlenku veřejné likvidátorské strany.

V této myšlence — nakonec přece musíme R-kovovi aspoň v něčem dát za pravdu! — je však přece jen „zrnko“ neutopičnosti. Jen odložte ty profesorské brýle, milý pane, a uvidíte, že „organizaci“, kterou hodláte „realizovat“ (přičemž tíha vašich domluv „padne na hlavu“ Mymrecovů¹⁵²) už dva roky funguje. A vy už jste jejím členem! Touto „organizací na obranu zájmů dělnické třídy“ je právě časopis (chápaný jako ideový kolektiv, a ne jako souborný typografický pojem) *Naša zarja*. Utopická je veřejná, široká organizace pracujících, ale rozhodně a v žádném případě nejsou utopií, určitě utopií nejsou „veřejně“ a otevřeně píšící časopisy oportunistické inteligence. Je fakt, že hájí zájmy dělnické třídy po svém, ale každý, kdo nepřestal být marxistou, na vlastní oči vidí, že jejich „organizace“ je organizací liberální obhajoby liberálně chápaných zájmů dělnické třídy.

Zvězda, č. 32
3. prosince 1911
Podepsán Vl. Iljin

*Podle textu Zvězdy
porovnaného s textem sborníku
Marksizm i likvidatorstvo,
1914*

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry should be supported by a valid receipt or invoice. This ensures transparency and allows for easy verification of the data.

Financial Summary

The following table provides a detailed breakdown of the financial data for the period from January to December. Each row represents a month, and the columns show the starting balance, income, expenses, and the ending balance.

Month	Starting Balance	Income	Expenses	Ending Balance
Jan	1000	500	200	1300
Feb	1300	600	250	1650
Mar	1650	700	300	2050
Apr	2050	800	350	2500
May	2500	900	400	2900
Jun	2900	1000	450	3350
Jul	3350	1100	500	3850
Aug	3850	1200	550	4300
Sep	4300	1300	600	4700
Oct	4700	1400	650	5150
Nov	5150	1500	700	5650
Dec	5650	1600	750	6100

The total income for the year is 12,000, and the total expenses are 6,000. This results in a net profit of 6,000 for the year. The ending balance at the end of December is 6,100.

PŘÍPRAVNÉ
MATERIÁLY

通志卷之四
地理志

OSNOVA PŘEDNÁŠKY
Z CYKLU
ZÁKLADY POLITICKÉ
EKONOMIE

4. PŘEDNÁŠKA

1. Podstata kapitalistického způsobu výroby ve srovnání s ostatními způsoby výroby, které mu historicky předcházely.

2. Stejný třídní útlak, rozdílné formy a podmínky třídního boje.

3. Boj dělníka s kapitalistou o délku pracovního dne. Podmínky prodeje „pracovní síly“ jako zboží. Výroba absolutní a relativní nadhodnoty.

4. „Normální“ podmínky spotřeby týkající se „pracovní síly“ jako zboží jsou určovány bojem dělníka s kapitalistou.

5. Stávkový boj, odborové svazy a tovární zákonodárství v dějinách boje za zkrácení pracovního dne.

6. Některé výsledky padesátiletého úsilí moderních dějin (19. a 20. století) o zkrácení pracovního dne. „Souhrnné údaje“ Kautského¹⁵³. Mizivý „společenský pokrok“.

*Napsáno před 27. lednem
(9. únorem) 1911*

Podle textu letáku

*Vytištěno roku 1911 v Paříži
světlotiskem jako leták vydaný
organizační komisí pro přednášky
ze společenských věd*

OSNOVA PŘEDNÁŠKY MANIFEST LIBERÁLNÍ DĚLNICKÉ STRANY

1. Proč si článek N. Rožkova^[203] v čísle 9/10 časopisu Naša zarja^[120] zasluhuje tento název a velmi důkladný rozbor? Možnost analyzovat otázku dvou linií v dělnickém hnutí a „dvou stran“ bez ohledu na *jakýkoli* „konfliktní“ materiál, *bez ohledu* na „intriky“.

2. Typ „sociálního demokrata ze dnů svobody“. Buržoazní demokraté v marxistickém hávu. Rožkov jako vzor; v jeho článku je marxismus *vesměs* nahrazen liberalismem.

3. Úloha feudálů v dnešním Rusku z hlediska liberálů (Rožkov) a marxistů. „Prosincové rezoluce“^[191] SDDSR (z roku 1908).

4. Postoj demokratického tábora k (stolypinovskému) řešení agrární otázky „kompromisem mezi jednotlivými skupinami buržoazie“.

5. „Zvítězí“ v Rusku „velmi umírněný buržoazní progresismus“?

6. Srovnání dnešního Ruska a III. dумы s Francií šedesátých let 19. století a se zákonodárným shromážděním, s Pruskem osmdesátých let.

7. Změnila se „stará hesla“ v „mrtvé fráze“?

8. Proč je Rožkovovo Sdružení na obranu zájmů dělnické třídy sdružením *liberální* obhajoby *liberálně* chápaných zájmů dělnické třídy?

9. Úměra: J. Larin^[82] se má k dělnickému sjezdu stejně,
jako se má N. Rožkov k veřejné likvidátorské straně.

Napsáno před 14. (27.)

listopadem 1911

Otištěno v listopadu 1911

jako pozvánka na přednášku,

kteou vydal kroužek

listu Rabočaja gazeta

Podle textu pozvánky

1. The first part of the paper is devoted to the study of the asymptotic behavior of the solutions of the system of equations

as $t \rightarrow \infty$. It is shown that the solutions of this system tend to zero as $t \rightarrow \infty$ if and only if the matrix A is stable. The second part of the paper is devoted to the study of the asymptotic behavior of the solutions of the system of equations as $t \rightarrow \infty$. It is shown that the solutions of this system tend to zero as $t \rightarrow \infty$ if and only if the matrix A is stable.

SEZNAM
DOSUD NENALEZENÝCH
LENINOVÝCH PRACÍ

POZNÁMKY

REJSTŘÍKY

ŽIVOTOPISNÁ DATA

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
5800 S. UNIVERSITY AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60637

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

SEZNAM DOSUD NENALEZENÝCH LENINOVÝCH PRACÍ

(Listopad 1910—listopad 1911)

1910

DVA DOPISY TAJEMNÍKOVI MEZINÁRODNÍHO SOCIALISTICKÉHO BYRA C. HUYSMANSOVI

O jednom z dopisů C. Huysmansovi se dovídáme z Leninova dopisu G. V. Plechanovovi napsaného 9. (22.) listopadu 1910: „Z mezinárodního socialistického byra jsem měl pouze jeden dokument týkající se *výhradně* peněz, tj. příspěvků naší strany na udržování mezinárodního socialistického byra. Předal jsem jej pokladníkovi zahraničního byra ústředního výboru a Huysmansovi jsem odpověděl, že jsem o příspěvku informoval ústřední výbor“ (Spisy 36, Praha 1958, s. 155).

Druhý dopis byl napsán 5. (18.) prosince 1910. 21. ledna (3. února) 1911 psal Lenin G. V. Plechanovovi: „Dne 18. prosince jsem Vám poslal Huysmansův dopis a svůj návrh na odpověď“ (Spisy 36, Praha 1958, s. 156). Leninův dopis byl zřejmě odpovědí na oběžník mezinárodního socialistického byra stranám II. internacionály z 15. prosince 1910, který Lenin dostal 4. (17.) prosince 1910 a udělal si v něm poznámky (viz Leninskij sbornik XXV, s. 258—261).

ČLÁNEK ZASLANÝ REDAKCI ČASOPISU SOVREMENNYJ MIR

O tomto článku psal Lenin M. T. Jelizarovovi 21. prosince 1910 (3. ledna 1911): „Článek jsem poslal do časopisu Sovremennyj mir, ale zřejmě jsou tam nějaké těžkosti; několik týdnů nemám odpověď“ (Spisy 37, Praha 1959, s. 387). V předmluvě k Leninovým dopisům příbuzným, uveřejněné ve 4. čísle časopisu Proletarskaja revoljucija z roku 1930, se o tom A. I. Uljanovová-Jelizarovová zmiňuje: „Jak známo, v časopise Sovremennyj mir nebyl v roce 1911 žádný Leninův článek uveřejněn, ale že se v tom roce jeho článek v redakci časopisu projednával, to si zcela přesně pamatuje V. D. Bonč-Brujevič. Nemůže si jen vzpomenout na název článku a na jeho osud“ (s. 128).

1911

DOPISY M. A. ULJANOVOVÉ

Víme o nich z dopisu V. I. Lenina, který napsal své matce 6. (19.) ledna 1911: „V jednom z posledních dopisů jsem napsal, že ani knihu, ani článek mi nikde nevzali. Ale v posledním dopise jsem už psal, že článek podle všeho vezmou“ (Spisy 37, Praha 1959, s. 389).

DOPISY REDAKCI ČASOPISU MYSL

Je o nich zmínka v dopise redakce časopisu Mysl V. I. Leninovi z 11. (24.) ledna 1911 (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). Korespondence se týkala vydávání časopisu a obsahu jednotlivých čísel.

DOPI S N. A. ROŽKOVVI

Zmiňuje se o něm G. J. Zinovjev v dopise N. A. Rožkovovi z 21. dubna (4 května) 1911 (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). Lenin tímto dopisem reagoval na Rožkovův článek Nevyhnutelný čin. Autor jej zaslal redakci listu Social-demokrat a rozvíjel v něm likvidátorský plán vybudování široké legální dělnické strany za stolypinovského režimu.

DOPI S M. V. OZOLINOVVI

Dopis byl napsán mezi 17. a 20. květnem (30. květnem a 2. červnem) 1911. Zmiňuje se o něm M. V. Ozolin v dopise G. J. Zinovjevovi z 20. května (2. června) (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). Leninův dopis se zabýval přípravou porady členů ÚV SDDSR v Paříži a účastí Ozolina jako zástupce lo-tyšské sociální demokracie na této poradě.

ZPRÁVA O SITUACI VE STRANĚ

Zprávu napsal Lenin mezi 19. a 23. květnem (1. a 5. červnem) 1911 v souvislosti s nadcházející poradou členů ÚV SDDSR (červnová porada). V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu

při ÚV KSSS je uložena kopie této zprávy, kterou napsal F. E. Dzeržinskij (viz tento svazek, s. 279—283).

DOPIS ORGANIZAČNÍ KOMISI V ZAHRA NIČÍ

V souvislosti s rozdílnými názory na složení organizační komise v zahraničí, které se projevíly po červnové poradě členů ÚV SDDSR, byla mezi účastníky porady uspořádána anketa. V protokolu ze zasedání organizační komise v zahraničí ze 6. (19.) června 1911 je tento záznam: „Byla přečtena odpověď soudruha Lenina na anketu organizační komise“ (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS REDAKCI LISTU ZVĚZDA

Zmiňuje se o něm člen redakce listu Zvezda I. Gladněv (S. M. Zaks) v dopise redakci listu Social-demokrat z 11. (24.) června 1911. Leninův dopis se týkal finančních záležitostí listu Zvezda (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS NEZNÁMÉMU ADRESÁTOVI

Dopis byl napsán mezi červencem a prosincem 1911. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložena 26. stránka tohoto dopisu s textem: „...ústřední orgán strany. Napsal jsem to v domnění, že stačím ještě seznámit s dopisem všechny členy redakce. Bohužel se ukázalo, že už není čas seznámit s ním nepřítomného polského člena redakce, který už musel odjet. Proto je tento dopis, který formálně neprošel redakcí ústředního orgánu, nutné pokládat za dopis vyjadřující pouze názor většiny redakce ústředního orgánu, totiž jeho dvou členů ze tří: Lenina a Zinovjeva.“

DOPIS SJEZDU SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE LOTYŠSKÉHO KRAJE

Z dopisu člena redakce listu Social-demokrat V. L. Ledera vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy z 30. srpna (12. září) 1911 je známo, že Lenin poslal jménem redakce ústředního tiskového

orgánu dopis nadcházejícímu sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje. V tomto dopise Lenin zvláště upozorňoval sjezd na nutnost bojovat proti likvidátorství (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

TELEGRAM G. L. ŠKLOVSKÉMU

O tomto telegramu do Bernu se Lenin zmiňuje v dopise G. L. Šklovskému, napsaném mezi 13. a 15. (26. a 28.) zářím 1911: „Dostal jsem Váš dopis a odpověděl jsem Vám telegraficky“ (Spisy 36, Praha 1958, s. 167). Telegram se zřejmě týkal Leninovy připravované přednášky v Bernu na téma Stolypin a revoluce.

DOPIS I. A. PJATNICKÉMU

Dopis byl napsán 19. října (1. listopadu) 1911. Zmínku o tomto dopise, v němž Lenin navrhoval Pjatnickému, aby odjel do Prahy a připravil konferenci strany, najdeme ve vzpomínkách Pjatnického: „Začátkem listopadu jsem dostal od Iljiče spěšný dopis, v němž mi navrhoval, abych ihned odjel do Prahy a tam všechno připravil pro konferenci strany. K tomuto dopisu byl přiložen krátký Iljičův vzkaz českému sociálnímu demokratu Němcovi“ (O. Pjatnickij, Zapiski bolševika, Moskva 1956, s. 157).

ČLÁNEK O POSTAVENÍ ROLNÍKŮ VE ŠVÉDSKU

O tomto článku se zmiňuje A. J. Finn-Jenotajevskij v dopise redakci listu Social-demokrat z 30. října (12. listopadu) 1911. V dopise informuje o záměru vydávat časopis, jehož první číslo by mělo vyjít 10. (23.) prosince 1911. „Souhlasíte-li, začněte okamžitě připravovat články,“ píše se v dopise. „Iljič má článek o rolnících ve Švédsku... Ať ho pošle“ (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

SEZNAM PUBLIKACÍ A DOKUMENTŮ,
NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ
SE V. I. LENIN PODÍLEL

LIST SOCIAL-DEMOKRAT

- Č. 18 — 16. (29.) listopadu 1910
Č. 19/20 — 13. (26.) ledna 1911
Č. 21/22 — 19. března (1. dubna) 1911
Č. 23 — 14. (1.) září 1911
Č. 24 — 18. (31.) října 1911

RABOČAJA GAZETA

- Č. 2 — 18. (31.) prosince 1910
Č. 3 — 8. (21.) února 1911
Č. 4—5 — 15. (28.) dubna 1911
Č. 6 — 22. září (5. října) 1911

ČASOPIS MYSL

- Č. 1 — prosinec 1910
Č. 2 — leden 1911
Č. 3 — únor 1911
Č. 4 — březen 1911
Č. 5 — duben 1911

PŮVODNÍ VARIANTA DOPISU
ČLENŮM ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
ŽIJÍCÍM V ZAHRANIČÍ

Tento dokument napsaný 12. (25.) dubna 1911 v souvislosti s přípravou porady členů ÚV SDDSR obsahuje Leninovy opravy (viz Leninskij sbornik XXV, s. 78—79).

SEZNAM PRACÍ, JEJICHŽ AUTOREM JE PRAVDĚPODOBŇ V. I. LENIN

NEÚRODA A STOLYPINOVSKÝ REŽIM

Článek byl uveřejněn bez podpisu jako úvodník 1. (14.) září 1911 v 23. čísle listu Social-demokrat.

V dopise z 11. (24.) srpna adresovaném hlavnímu vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy píše V. L. Leder o třech Leninových článcích určených k uveřejnění v 23. čísle ústředního orgánu. O dvou článcích Reformismus v ruské sociální demokracii a Z tábora stolypinovské „dělnické“ strany (Věnováno našim „smířlivcům“ a „stoupcům dohody“) je známo, že jejich autorem je Lenin (viz tento svazek, s. 321—333, 334—336). O třetím článku Leder píše: „...chtějí zařadit 1. Leninův článek o celkové situaci v Rusku jako úvodník (v souvislosti s neúrodou a blížícími se volbami)“ (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

Možná že Leder ve svém dopise má na mysli článek Neúroda a stolypinovský režim.

ÚVODNÍK V 26. ČÍSLE LISTU ZVĚZDA 23. října 1911

Článek byl napsán u příležitosti Stolypinovy smrti a analyzoval krach režimu z 3. června. Celá řada otázek formulovaných v tomto článku — odklon buržoazie doprava a upevnění demokratických sil, „věchovství“, úkoly dělnické třídy a její strany — se obsahově shoduje s Leninovými články napsanými v tomto období: Naši likvidátoři (O panu Potresovovi a V. Bazarovovi), Reformismus v ruské sociální demokracii, Stolypin a revoluce, Z tábora stolypinovské „dělnické“ strany (viz tento svazek, s. 134—155, 321—333, 339—347, 378—382). Z toho lze předpokládat, že článek napsal Lenin.

¹ Jde o *ústřední orgán SDDSR* — ilegální list *Social-demokrat*; vycházel od února 1908 do ledna 1917. První číslo připravili bolševici. Carská policie je zkonfiskovala již částečně vytištěné v soukromé tiskárně ve Vilně [Vilnius]. Brzy byl učiněn druhý pokus vydat list v Petrohradě, ale velká část nákladu se opět dostala do rukou četnictva. List se proto začal vydávat v zahraničí: čísla 2—32 (únor 1909—prosinec 1913) v Paříži a čísla 33—58 (listopad 1914 až leden 1917) v Ženevě. Celkem vyšlo 58 čísel, z toho 5 s přílohou. Podle usnesení ÚV SDDSR zvoleného na V. (londýnském) sjezdu se redakce listu skládala ze zástupců bolševiků, menševiků a polských sociálních demokratů. List fakticky řídil V. I. Lenin. Jeho články a noticky v něm zaujímaly stěžejní místo. Celkem jich zde bylo otištěno více než osmdesát.

Přímo v redakci bojoval Lenin proti menševikům-likvidátorům za důslednou bolševickou linii. Část redakce (Kameněv a Zinovjev) zaujímala k likvidátorům smířlivecký postoj a pokoušela se zmařit uskutečňování Leninovy linie. Menševická část redakce (Martov a Dan) sabotovala práci v redakci ústředního orgánu a současně otevřeně obhajovala likvidátorství v listu *Golos social-demokrata*. Leninův nesmiřitelný boj proti likvidátorům způsobil odchod Martova a Dana z redakce v červnu 1911. Od prosince 1911 redigoval *Social-demokrata* V. I. Lenin.

V těžkých letech reakce a za nového rozmachu revolučního hnutí měl *Social-demokrat* velký význam; bolševici v něm bojovali proti likvidátorům, trockistům a otzovistům za zachování ilegální marxistické strany a za upevnění její jednoty a spojení s masami.

Za první světové války byl *Social-demokrat* ústředním orgánem bolševické strany, sehrál nesmírně důležitou úlohu při propagaci bolševických hesel v otázkách války, míru a revoluce, ukazoval mezinárodnímu proletariátu, jak má bojovat proti imperialistické válce, tj. jak ji přeměnit ve válku občanskou. V listu byl uveřejněn Leninův článek O hesle Spojených států evropských, v němž poprvé formuloval tezi o možnosti vítězství socialismu nejdříve

v několika kapitalistických zemích, nebo dokonce pouze v jedné zemi. Social-demokrat byl rozšiřován v Rusku a nejdůležitější články byly přetiskovány v místních bolševických novinách, což přispívalo k politickému uvědomování a internacionalistické výchově proletariátu Ruska a k přípravě mas na revoluci.

V. I. Lenin vysoce hodnotil zásluhy listu v první světové válce a později napsal, že bez studia článků v něm uveřejněných „se neobejde žádný uvědomělý dělník, který chce *pochořit* vývoj idejí mezinárodní socialistické revoluce a jejího prvního vítězství 25. října 1917“ (Spisy 27, Praha 1962, s. 216). — 25

² *Ruskije vědomosti* — list, který tlumočil názory umírněné liberální inteligence. Vycházel v Moskvě od roku 1863. V 80. a 90. letech do něj přispívali demokratičtí spisovatelé (V. G. Korolenko, M. J. Saltykov-Ščedrin, G. I. Uspenskij aj.); byly v něm uveřejňovány práce liberálních narodníků. V roce 1905 byl orgánem pravého křídla kadetské strany. Lenin konstatoval, že *Ruskije vědomosti* svérázně spojovaly „*pravíkové* kadetství s příchutí narodnictví“ (Spisy 19, Praha 1959, s. 127). V roce 1918 byly *Ruskije vědomosti* zároveň s jinými kontrarevolučními listy zastaveny. — 25

³ *Trudovici* (Trudovická skupina), skupina maloburžoazních demokratů ve státních dumách, složená z rolníků a příslušníků narodnické smýšlející inteligence. Trudovickou frakci vytvořili v dubnu 1906 rolničtí poslanci v I. státní dumě.

Trudovici žádali zrušení všech stavovských a národnostních omezení, demokratizaci zemstevní a městské samosprávy a všeobecné volební právo pro volby do Státní dumy. Agrární program trudoviků vycházel z narodnických zásad rovného užívání půdy, požadoval vytvoření celonárodního půdního fondu ze státní, úřední, carské, klášterní a církevní půdy a rovněž ze statkářské půdy, pokud výměra jednotlivých usedlostí přesahovala stanovenou pracovní normu; za vyvlastněnou statkářskou půdu měla být vyplácena určitá náhrada. V. I. Lenin v roce 1906 poznamenal, že typický trudovik je rolník, kterému „nejsou cizí snahy o kompromis s monarchií, snahy spokojit se *svým* kouskem půdy v rámci buržoazního zřízení, ale nyní věnuje své hlavní síly boji proti statkářům o půdu, boji proti feudálnímu státu za demokracii“ (Sebrané spisy 14, Praha 1983, s. 45–46).

Ve Státní dumě trudovici kolísali mezi kadety a sociálními demokraty. Vyplývalo to z jejich třídní povahy drobných vlastníků. Avšak vzhledem k tomu, že trudovici byli představiteli širokých vrstev rolnictva, uplatňovali bolševici v dumě vůči nim taktiku

dílčích dohod v zájmu společného boje proti kadetům a carskému absolutismu. V roce 1917 se trudovická skupina sloučila se stranou lidových socialistů a aktivně podporovala prozatímní buržoazní vládu. Po Říjnové revoluci přešli trudovici do tábora kontrarevoluční buržoazie. — 25

⁴ *Golos Moskvy* — deník, orgán okťabristické strany. Vycházel v letech 1905—1915. — 26

⁵ *Kadeti* — členové Konstitučně demokratické strany, hlavní strany ruské monarchistické buržoazie. Tato strana vznikla v říjnu 1905, tvořili ji představitelé buržoazie, činitelé zemstev z řad statkářů a příslušníci buržoazní inteligence. Význačnými činiteli kadetů byli P. N. Miljukov, S. A. Muromcev, V. A. Maklakov, A. I. Šingarjov, P. B. Struve, F. I. Rodičev aj. Aby oklamali široké vrstvy pracujících, říkali si kadeti neprávem „strana svobody lidu“, avšak ve skutečnosti jejich požadavky končily u konstituční monarchie. Za svůj hlavní úkol považovali boj proti revolučnímu hnutí a chtěli se podílet na moci společně s carem a feudálními statkáři. Za první světové války aktivně podporovali expanzivní zahraniční politiku carské vlády. V únorové buržoazně demokratické revoluci se pokoušeli zachránit monarchii. V buržoazní prozatímní vládě, kde měli vedoucí postavení, prosazovali protilidovou kontrarevoluční politiku, vyhovující zájmům amerických, anglických a francouzských imperialistů. Po Říjnové revoluci se stali nesmiřitelnými nepřáteli sovětské moci a zúčastnili se všech ozbrojených kontrarevolučních akcí a intervenčních tažení. Po porážce interventů a bělogvardějců pokračovali ve své protisovětské, kontrarevoluční činnosti v emigraci. — 26

⁶ *Reč* — deník, ústřední orgán kadetské strany. Vycházel od 23. února (8. března) 1906 v Petrohradě. Faktickými redaktory byli P. N. Miljukov a I. V. Gessen, jejich nejbližšími spolupracovníky M. M. Vinaver, P. D. Dolgorukov, P. B. Struve aj. Vydávání listu bylo 26. října (8. listopadu) 1917 zastaveno vojenským revolučním výborem při petrohradském sovětu. Do srpna 1918 vycházel pod názvy Naša reč, Svobodnaja reč, Věk, Novaja reč a Naš věk. — 26

⁷ *Rossija* — černosotňovský deník; vycházel v Petrohradě od listopadu 1905 do dubna 1914. Od roku 1906 byl orgánem ministerstva vnitra. Byl subvencován z tajného (tzv. reptilního) fondu vlády, jímž měl právo disponovat ministr vnitra. Lenin označil tento deník za „prodejný policejní plátek“. — 26

⁸ *Oktabristé* — členové strany Svaz 17. října, která vznikla v Rusku po uveřejnění Manifestu ze 17. října 1905, v němž car vystrašený revolucí sliboval lidu „neporušitelné základy občanských svobod“. Strana zastupovala a hájila zájmy velkoburžoazie a kapitalisticky hospodařících statkářů; v jejím čele stál známý průmyslník a majitel realit v Moskvě A. I. Gučkov a velkostatkář M. V. Rodzjanko. Oktabristé bezvýhradně podporovali vnitřní i zahraniční politiku carské vlády. Na podzim 1906 se stali vládní stranou. — 26

⁹ Jde o *III. státní dumu* (oficiální název Státní дума třetího volebního období), která existovala od 1. (14.) listopadu 1907 do 9. (22.) června 1912 (celkem se sešla pětkrát). Tato дума, zvolená na základě volebního zákona z 3. června, byla svou třídní podstatou a zastoupením stran černosotňovsko-oktábristická a jako taková byla poslušným nástrojem v rukou carské vlády při provádění kontrarevoluční politiky násilí a potlačování revolučních sil v Rusku.

Zpočátku bylo v dumě zastoupeno 11 politických stran a skupin. Z toho bylo 147 poslanců pravice (krajní pravice, nacionalisté a umírnění příslušníci pravice), 154 oktábristů, 7 poslanců za polskou, litevskou a běloruskou národní skupinu, 11 za Polské kolo, 28 za skupinu progresistů, 8 za skupinu muslimů, 54 za kadety, 14 za Trudovickou skupinu a 19 za sociální demokraty.

Ani jedna strana neměla v dumě absolutní většinu, což bylo cílem carské vlády, která prováděla bonapartistickou politiku lavírování mezi statkáři a buržoazií. Ve III. dumě se utvořily dvě kontrarevoluční většiny: černosotňovsko-oktábristická a oktábristicko-kadetská. První umožňovala Stolypinovi realizovat reakční agrární politiku, tvrdou politiku vůči dělnické třídě a vyložené velmocenské politiku vůči národnostním menšinám. Druhá většina měla vzbuzovat zdání, že v Rusku je parlamentní zřízení.

III. дума bezvýhradně podporovala reakční režim z 3. června v celé své zahraniční i vnitřní politice, ochotně uvolňovala prostředky na policii, četnictvo, obvodní náčelníky, soudy, věznice a Svatý synod. Schválila návrh zákona o povinné vojenské službě, kterým se rušily různé výjimky při odvoděch a podstatně se zvyšoval početní stav armády.

Reakčnost III. dumy se obzvlášť projevila v dělnickém zákonodárství. Reakční většina v dumě udržovala po tři léta v tajnosti několik návrhů zákona o dělnickém pojištění. Schválila je teprve v roce 1911 pod tlakem nového rozmachu revolučního hnutí. Byly však natolik okleštěné, že podmínky pojištění v porovnání se zákonem z roku 1903 se ještě zhoršily: pojištění se týkalo pouze 2,5 milió-

nu dělníků z 13 miliónů námezdně pracujících. V roce 1910 schválila дума návrh zákona o dovolené obchodních zaměstnanců, jímž se přímo zhoršily pracovní podmínky ve srovnání s dřívějšími prozatímními předpisy z roku 1906; tehdy vláda potřebovala získat tyto zaměstnance jako voliče, a proto si je chtěla naklonit určitými výhodami. Pracovní komise dumy zamítla 5. (18.) března 1912 návrh zákona o právu na stávku a vůbec nepřipustila, aby byl v dumě projednán.

Reakční většina III. dumy podporovala rusifikační politiku carské vlády a rozněcovala národnostní nesváry. V zahraniční politice III. дума souhlasila s aktivním vměšováním do záležitostí balkánských států, podporovala reakční panslavistické tendence a usilovala o zvýšení válečných úvěrů. Plně podporovala Stolypinovy agrární zákony. V roce 1910 schválila agrární zákon, jehož základem bylo nařízení z 9. (22.) listopadu 1906. Zamítla všechny návrhy rolnických poslanců na přidělení půdy bezzemkům a rolníkům s malou výměrou.

Sociálně demokratická frakce v III. státní dumě měla značně obtížné pracovní podmínky, byla početně slabá a zpočátku se také dopouštěla řady chyb. Přesto však vykonala zásluhou svých bolševických poslanců velmi mnoho pro odhalení protilidové politiky III. dumy a pro politickou výchovu proletariátu a rolnictva v Rusku.

Lenin charakterizoval III. státní dumu, zastoupení stran v dumě a její činnost ve svých pracích Třetí дума, Třetí státní дума a sociální demokracie, O hodnocení současné situace, Rozprava o agrární otázce v III. dumě a v jiných pracích (viz Sebrané spisy 16, Praha 1984, s. 155–164, 185–189 a Sebrané spisy 17, s. 287–299, 322–336). — 26.

¹⁰ *Progresisté* — politické seskupení ruské liberálně monarchistické buržoazie, která se při volbách do státních dum a v dumách pokoušela sjednotit pod praporem „nestranickosti“ příslušníky různých buržoazních a statkářských stran a skupin.

Ve III. státní dumě utvořili progresisté frakci ze zástupců stran pokojné obnovy a demokratických reform. V obavách z nového výbuchu revoluce kritizovali „radikalnost“ carské vlády, která svou neústupností vytvářela podle jejich názoru živnou půdu pro činnost levicových revolučních sil. Při volbách do IV. státní dumy v roce 1912 se spojili s kadety a pomáhali jim svou zdánlivou nestranickostí získávat hlasy buržoazních voličů.

V listopadu 1912 vytvořili progresisté samostatnou politickou stranu s tímto programem: umírněná ústava založená na censu,

drobné reformy, vládní kabinet odpovědný dumě, potlačení revolučního hnutí.

Za první světové války strana progresistů zvýšila svou aktivitu, požadovala změny ve vojenském velení, mobilizaci průmyslu pro potřeby fronty a „vládní kabinet odpovědný dumě“ se zástupci ruské buržoazie. Po únorové buržoazně demokratické revoluci vstoupili někteří vůdcové této strany do prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci progresisté aktivně bojovali proti sovětské moci. — 28

- ¹¹ *Polské kolo* — sdružení polských poslanců v I. i II. státní dumě. Vedoucí skupinu v tomto sdružení tvořili narodovci — členové reakční, nacionalistické strany polských statkářů a buržoazie. Ve všech hlavních otázkách taktiky dумы podporovalo Polské kolo okťabristy. — 28

- ¹² *I. státní дума* (takzvaná дума Vitteho) byla svolána 27. dubna (10. května) 1906 podle statutu předsedy vlády S. J. Vitteho.

Celoruská říjnová stávka v roce 1905 donutila cara vydat manifest ohlašující svolání Státní dумы se zákonodárnými funkcemi na rozdíl od Bulyginovy dумы, kterou revoluce smetla. Carská vláda spoléhala na to, že svolání nové dумы rozštěpí a oslabí revoluční hnutí a další vývoj země se bude ubírat pokojnou cestou konstituční monarchie. Neskrblila sice konstitučními sliby, ale zároveň hledala takové formy organizace Státní dумы, které by zajistily, že složení dумы bude pro vládu příznivé. Tento cíl měl splnit volební řád do dумы z 11. (24.) prosince 1905 a zákon z 20. února (5. března) 1906. Volby do I. státní dумы se konaly v únoru—březnu 1906. Bolševici volby bojkotovali. Bojkot silně podkopával autoritu Státní dумы a oslabil důvěru části obyvatelstva vůči ní, ale volby neohrozil. Hlavní příčinou neúspěšného bojkotu byla skutečnost, že nedošlo k masovému revolučnímu rozmachu, který by mohl zmařit svolání dумы. K neúspěchu přispěly také rozbíječské akce menševiků a silné konstituční iluze rolnictva. Když se дума přece jen sešla, začal Lenin prosazovat požadavek, aby se jí využilo k revoluční agitaci a propagandě, která by ukázala, že дума je pouhým paskvilem zastupitelského orgánu lidu.

Do I. státní dумы bylo zvoleno 478 poslanců, z toho 179 kadetů, 63 autonomistů (sem patřili členové Polského kola, příslušníci ukrajinské, estonské, lotyšské, litevské a dalších skupin buržoazních nacionalistů, 16 okťabristů, 105 poslanců nezastupujících žádnou stranu, 97 trudoviků a 18 sociálních demokratů. Kadeti tak měli v dumě více než třetinové zastoupení.

Na zasedáních Státní dумы se jednalo o nedotknutelnosti osoby,

o zrušení trestu smrti, o svobodě svědomí a shromažďování, o rovnoprávnosti občanů aj. Avšak návrhy zákonů k těmto otázkám, které předkládali většinou kadeti, byly v podstatě „návrhy drakonických zákonů jak *proti* svobodě slova, tak *proti* svobodě shromažďování a proti jiným dobrým věcem“ (V. I. Lenin, Sebrané spisy 13, Praha 1983, s. 306).

Ústředním bodem jednání ve Státní dumě byla agrární otázka. Dumě byly předloženy dva hlavní návrhy agrárního programu: kadetský návrh zákona, který podepsalo 42 poslanců, a trudovický návrh zákona, známý jako „návrh sto čtyř“. Na rozdíl od trudoviků se kadeti snažili zachovat statkářské vlastnictví půdy a připouštěli jedině vyvlastnění za výkupní poplatky „podle spravedlivého odhadu“ statkářské půdy, kterou převážně obdělávali rolníci vlastním inventářem nebo která byla propachtována.

Přes veškerou svou slabost a polovičitost svých usnesení nesplnila I. státní дума naděje vlády, a proto ji carská vláda 8. (21.) července 1906 rozpustila. — 29

- ¹³ *Magdeburský sjezd Sociálně demokratické strany Německa* se konal 18.—24. září 1910. Zabýval se především dvěma otázkami: 1. porušením stranické disciplíny sociálně demokratickými poslanci bádenského zemského sněmu a 2. bojem za všeobecné volební právo v Prusku.

První otázka byla nastolena proto, že sociálně demokratická frakce na bádenském zemském sněmu hlasovala pro vládní rozpočet, přestože se na předchozím stranickém jednání usneslo, že sociálně demokratičtí poslanci nesmějí hlasovat pro rozpočet buržoazní vlády. Sjezd převážnou většinou hlasů (289 proti 80) odsoudil oportunistickou taktiku bádenských sociálních demokratů. Nato bádenští poslanci prohlásili, že si ponechávají právo nepodřizovat se usnesením sjezdů i propříště. Většina na sjezdu na to reagovala tím, že schválila zvláštní rezoluci, podle níž měl být ze strany okamžitě vyloučen každý, kdo poruší usnesení sjezdu strany týkající se hlasování o rozpočtu. Před schválením této rezoluce bádenští poslanci demonstrativně ze sjezdu odešli.

Otázka boje za všeobecné volební právo v Prusku se na sjezdu projednávala jako pokračování polemiky, která se vedla mezi levicí v německé sociální demokracii v čele s R. Luxemburgovou, K. Liebknechtem, C. Zetkinovou aj. na jedné straně a centristy v čele s K. Kautským na straně druhé. Když na jaře 1910 zesílilo masové hnutí za zavedení všeobecného volebního práva v Prusku, stála německá sociální demokracie před otázkou, jakou bojovou taktiku má použít a zda má eventuálně vyhlásit masovou stávkou. Luxem-

burgová se vyslovila pro ofenzivní taktiku proletariátu, neboť ho považovala za dostatečně vyspělý pro masovou politickou stávkou. Kautsky byl proti taktice doporučené levicí a navrhoval dále nerozvíjet masové hnutí, ale orientovat se na předvolební boj v nadcházejících volbách do Říšského sněmu a na parlamentní činnost strany. Sjezd schválil dodatek k rezoluci vedení strany navržený R. Luxemburgovou, aby všeobecná politická stávka byla uznána za prostředek boje za volební reformu v Prusku. — 33

- 14 *Výjimečný zákon proti socialistům* vydala v Německu roku 1878 Bismarckova vláda proti dělníkům a socialistickému hnutí. Zakazovaly se jím všechny organizace sociálně demokratické strany, masové dělnické organizace, dělnický tisk, zabavovala se socialistická literatura, sociální demokraté byli pronásledováni a vypovídáni. Avšak tyto represálie nezlomily sociálně demokratickou stranu, jež svou činností přizpůsobila ilegality: v zahraničí vycházel ústřední orgán strany *Der Sozialdemokrat* a pravidelně se konaly stranické sjezdy (v letech 1880, 1883 a 1887); v Německu se rychle obnovovaly v ilegality sociálně demokratické organizace a skupiny, v jejichž čele stál ilegální ústřední výbor. Zároveň strana využívala co nejvíce legálních možností k pevnějšímu spojení s masami. Její vliv neustále vzrůstal, počet hlasů pro sociální demokraty při volbách do Říšského sněmu se od roku 1878 do roku 1890 více než trojnásobil.

Německým sociálním demokratům významně pomáhali K. Marx a B. Engels. Roku 1890 byl výjimečný zákon proti socialistům pod tlakem mohutnějšího dělnického hnutí zrušen. — 35

- 15 *Národní liberálové* — strana německé, zejména pruské buržoazie, která vznikla na podzim 1866 po rozkolu v buržoazní straně pokrokařů. Národní liberálové si za svůj hlavní cíl vytkli sjednotit německé státy pod vedením Pruska; jejich politika byla výrazem kapitulace německé liberální buržoazie před Bismarckem. Roku 1878 hlasovali pro zavedení výjimečného zákona proti socialistům. Později se národní liberálové stali stranou německého monopolistického kapitálu. Byli stoupcem imperialistické zahraniční politiky Německa a prosazovali další zbrojení a rozšíření koloniálních výbojů. Po listopadové revoluci v roce 1918 přijala většina Národně liberální strany nový název — Nacionální strana. V roce 1933 pomáhala Nacionální strana fašistům uchopit moc. — 36

- 16 *Sozialistische Monatshefte* — časopis, hlavní orgán německých oportunistů a jeden z orgánů mezinárodního revizionismu. Vycházel

v letech 1897—1933 v Berlíně. Za první světové války zaujímal sociálšovinistické stanovisko. — 36

¹⁷ Viz práci B. Engelse *Socialismus v Německu* (K. Marx-B. Engels, Spisy 22, Praha 1967, s. 289). Tutéž myšlenku zformuloval Engels v úvodu k Marxově práci *Třídní boje ve Francii v letech 1848—1850* (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 7, Praha 1959, s. 31). — 39

¹⁸ *Golos social-demokrata* — list, zahraniční orgán menševiků. Vycházel od února 1908 do prosince 1911 nejdříve v Ženevě, později v Paříži. Redigovali jej P. B. Axelrod, F. I. Dan, L. Martov, A. Martynov a G. V. Plechanov. List od prvního čísla hájil likvidátory a ospravedlňoval jejich protistranickou činnost. Když Plechanov odsoudil likvidátorské postoje listu a z redakce odešel, *Golos social-demokrata* se definitivně vyhranil jako ideové centrum likvidátorů.

Žizň — legální společenskopolitický časopis, orgán menševiků-likvidátorů, vydávaný v srpnu a září 1910 v Moskvě. Vyšla jen dvě čísla.

Vozroždenije — časopis menševiků-likvidátorů; vycházel v Moskvě od prosince 1908 do července 1910. S časopisem spolupracovali F. I. Dan, L. Martov, A. Martynov aj. — 40

¹⁹ *Die Neue Zeit* — teoretický časopis Sociálně demokratické strany Německa. Vycházel ve Stuttgartu v letech 1883—1923. Do října 1917 jej redigoval K. Kautsky, poté H. Cunow. V časopise byla poprvé uveřejněna některá Marxova a Engelsova díla. Engels neustále pomáhal redakci časopisu svými radami a často ji kritizoval, že ustupuje od marxistických pozic. S časopisem spolupracovali významní činitelé německého a mezinárodního dělnického hnutí z konce 19. a počátku 20. století: A. Bebel, P. Lafargue, W. Liebknecht, R. Luxemburgová, F. Mehring, G. V. Plechanov, C. Zetkinová aj. Od druhé poloviny 90. let časopis soustavně otiskoval práce revizionistů, mimo jiné sérii Bernsteinových článků *Problémy socialismu*, jimiž revizionisté zahájili tažení proti marxismu. Za první světové války časopis zaujímal centristické stanovisko a fakticky podporoval sociálšovinisty. — 40

²⁰ *Pan Kupón* — obrazné rčení literatury 80. a 90. let 19. století, označující kapitál nebo kapitalisty. Výraz „pan Kupón“ začal užívat spisovatel Gleb Uspenskij v črtách *Těžké hříchy*. (Poprvé otištěno roku 1888 v časopise *Russkaja mysl*. Viz rovněž črtu Gleba Uspenského *Na Kavkaze*.) — 44

- ²¹ *Věchovci* — přední kadetští publicisté, představitelé kontrarevoluční liberální buržoazie: N. A. Berďajev, S. N. Bulgakov, S. L. Frank, M. O. Geršenzon, A. S. Izgojev, B. A. Kist'akovskij a P. B. Struve. Na jaře roku 1909 vydali v Moskvě sborník svých článků pod názvem *Věchi* (v českém překladu *Na rozcestí* nebo také *Mezníky* či *Milníky*). V těchto článcích o ruské inteligenci se věchovci pokoušeli zdiskreditovat revolučně demokratické tradice nejlepších představitelů ruského lidu, mezi jinými i G. V. Bělinského, N. G. Černyševského, N. A. Dobroljubova a D. I. Pisareva. Hanobili revoluční hnutí z roku 1905 a byli vděční carské vládě, že „svými bodáky a žaláři“ zachránila buržoazii před „rozlíceností“ lidu. Lenin tento sborník podrobil kritice a politicky jej zhodnotil v článku *O sborníku Věchi* (viz *Sebrané spisy* 19, Praha 1984, s. 186–196). — 45
- ²² *Novoje vremja* — deník, vycházel v Petrohradě v letech 1868–1917. Patřil různým vydavatelům a několikrát změnil svou politickou orientaci. Zpočátku byl umírněně liberální, od roku 1876, kdy se jeho vydavatelem stal A. S. Suvorin, se změnil v orgán reakčních šlechtických a byrokratických kruhů. Od roku 1905 byl orgánem černosotňovců. Po únorové buržoazně demokratické revoluci podporoval kontrarevoluční politiku prozatímní vlády a štvál proti bolševikům. 26. října (8. listopadu) 1917 byl vojenským revolučním výborem při petrohradském sovětu zastaven. Lenin označoval *Novoje vremja* za vzor prodejných novin. — 46
- ²³ *Plenární zasedání ÚV SDDSR*, známé jako „sjednocovací“, se konalo 2.–23. ledna (15. ledna–5. února) 1910 v Paříži.
- Otázka, jakými cestami a metodami upevňovat stranu a její jednotu, vyvstala zvláště naléhavě na podzim 1909. V listopadu 1909 navrhl Lenin v duchu usnesení porady rozšířené redakce listu *Proletarij*, aby se bolševici sblížili s těmi menševiky, kteří byli pro zachování ilegální strany, a vytvořili s nimi blok pro společný boj proti likvidátorům a oțzovistům. Proti tomu se však postavili smířlivci G. J. Zinovjev, L. B. Kameněv a A. I. Rykov a domáhali se naopak sjednocení bolševiků s menševiky-golosovci (likvidátory) a s trockisty, což by bylo ve skutečnosti znamenalo likvidaci bolševické strany. Jako kolísaví smířlivci se zachovali rovněž členové ústředního výboru I. F. Dubrovinskij a V. P. Nogin. Poněvadž situace ve straně a v Rusku nutně vyžadovala řešení otázek souvisejících se sjednocením stranických sil, zaslali bolševici 1. (14.) listopadu 1909 zahraničnímu byru ÚV naléhavou žádost, aby bylo v nejbližší době svoláno plenární zasedání ústředního výboru strany.

Lednového plenárního zasedání ÚV se zúčastnili zástupci všech frakcí a seskupení a rovněž představitelé národních sociálně demokratických organizací. Na zasedání měli většinu smířlivci.

Lenin neúprosně bojoval proti oportunistům a smířlivcům, aby dosáhl rozhodného odsouzení likvidátorství a oتزovismu. Usiloval o sblížení bolševiků s těmi menševiky, kteří byli pro zachování ilegální strany. Později se vyjádřil o situaci na plenárním zasedání v dopise M. Gorkému takto: „Tři neděle jsme se mořili, nadobro jsme si zničili nervy, čert aby to všechno vzal!“ (Spisy 34, Praha 1957, s. 407).

Na pořadu jednání byly tyto otázky: 1. zpráva ruského byra ÚV; 2. zpráva zahraničního byra ÚV; 3. zpráva redakce ústředního orgánu; 4. zprávy ústředních výborů národních sociálně demokratických stran; 5. situace ve straně; 6. svolání řádné konference strany; 7. stanovy ÚV SDDSR aj.

Při projednávání hlavní otázky týkající se situace ve straně se menševici-golosovci, kteří na plenárním zasedání vytvořili blok s vperjodovci, snažili za podpory trockistů hájit likvidátorství a oتزovismus. Na Leninovo naléhání však plénum schválilo rezoluci O situaci ve straně, která byla podle Leninových slov „přímým a bezprostředním důsledkem, přirozeným pokračováním a dovršením prosincových rezolucí z roku 1908, které odsuzují likvidátorství a bezpodmínečně požadují uznání sociálně demokratické činnosti v dumě, jakož i využívání legálních možností“ (tento svazek, s. 307). Přestože smířlivci a zástupci národních organizací pod nátlakem menševiků-golosovců, vperjodovců a trockistů svolili, aby likvidátoři a oتزovisté nebyli v rezoluci nazýváni pravým jménem, rezoluce likvidátorství a oتزovismus odsoudila a konstatovala, že oba tyto směry jsou nebezpečné a že se proti nim musí bojovat.

Když Lenin později hodnotil význam lednového plenárního zasedání, uvedl, že definitivně stanovilo linii taktiky strany za kontrarevoluce, neboť dále prohloubilo rezoluci V. konference SDDSR z roku 1908 svým závěrem, že likvidátorství a oتزovismus je důsledek buržoazního vlivu na proletariát. Plenární zasedání rovněž konstatovalo, že jednota strany je nezbytně nutná i vzhledem k ideově politickým úkolům, které stranu čekají v tomto historickém období.

Lenin ovšem zároveň ostře odsoudil smířlivecká usnesení plenárního zasedání. Smířlivci v bloku s Trockým prosadili do ústředních stranických institucí nikoli menševiky, kteří byli pro zachování ilegální strany, ale menševiky-golosovce (likvidátory). Plenární zasedání rozhodlo poskytnout subvenci Trockého vídeňské Pravdě a vyslat do její redakce zástupce ústředního výboru. Skupina

Vperjod byla uznána za stranickou vydavatelskou skupinu. Bolševické ústředí bylo rozpuštěno a vydávání listu Proletarij zastaveno; část svého majetku museli bolševici předat ústřednímu výboru a zbývající hotovost předat třetím osobám, takzvaným držitelům, kteří ovšem neměli právo s touto hotovostí disponovat (K. Kautsky, F. Mehring, C. Zetkinová), a v případě, že menševici-golosovci rozpustí své frakční ústředí a přestanou vydávat svůj frakční orgán, odevzdat ji do dvou let ústřednímu výboru. V usnesení o frakčních centrech plenární zasedání uvádělo, že „zájmy strany a stranické jednoty vyžadují, aby list *Golos social-demokrata* byl v nejbližší budoucnosti zastaven“. Avšak, jak napsal Lenin, plenární zasedání se spokojilo jen se sliby golosovců a vperjodovců, že rozpustí své frakce a přestanou vydávat frakční publikace. Smířlivecká usnesení plenárního zasedání podpořila likvidátory a otcovisty a způsobila straně velké škody.

Menševici-golosovci, vperjodovci a trockisté odmítli podřídit se usnesením plenárního zasedání. *Golos social-demokrata* nebyl zastaven. Likvidátoři začali v Rusku legálně vydávat svůj orgán *Naša zarja*, s nímž spolupracovali golosovci. Skupina Vperjod nepřerušila svou rozbíječskou činnost. Redakce trockistické *Pravdy* odmítla podřídit se ústřednímu výboru. Menševici-likvidátoři se dostali do ústředních institucí strany a mařili činnost těchto institucí i práci místních stranických organizací.

Na podzim roku 1910 proto bolševici prohlásili, že nadále nehodlají dodržovat dohodu, na niž frakce přistoupily na lednovém plenárním zasedání, a začali vydávat vlastní list *Rabočaja gazeta*. Požadovali, aby bylo svoláno nové plenární zasedání, a žádali vrácení svého majetku a peněz, které podmíněně dali k dispozici ústřednímu výboru.

Protokoly lednového plenárního zasedání nebyly nalezeny. Toto zasedání i boj proti likvidátorům, vperjodovcům, trockistům a smířlivcům vylíčil Lenin podrobně ve své stati *Poznámky publicisty* (viz *Sebrané spisy* 19, Praha 1984, s. 259–324). — 47

²⁴ *Otcovism* — oportunistický směr, jenž vznikl mezi bolševiky. Otcovisté (G. A. Alexinskij, A. A. Bogdanov, M. N. Ljadov, A. V. Sokolov [S. Volskij], A. V. Lunačarskij aj.) požadovali odvolání sociálně demokratických poslanců ze III. státní dumy a přerušování práce v legálních organizacích. Prohlašovali, že v období reakce má strana pracovat pouze ilegálně, a proto zastoupení v dumě, práci v dělnických odborech, v družstevních a jiných masových legálních a pololegálních organizacích odmítali. Odrůdou otcovismu byl ultimatismus, ale rozdíl mezi ultimaty a otcovisty

byl pouze formální: ultimativé navrhovali dát sociálně demokratické frakci v dumě ultimátum, aby se bezpodmínečně podřizovala usnesením ÚV strany; v případě, že by se sociálně demokratičtí poslanci nepodřídili, měli být z dumy odvoláni. Lenin nazýval ultimativisty „stydlivými otzovisty“.

Otzovisté působili straně obrovskou škodu. Jejich politika směřovala k odtržení strany od mas, k přeměně strany v sektářskou organizaci, jež by nebyla schopna zkoncentrovat síly k novému rozmachu revolučního hnutí. Lenin demaskoval otzovisty jako „likvidátory naruby“ a vyhlásil otzovismu nesmiřitelnou válku. Napsal o něm: „Otzovismus není bolševismus, nýbrž jeho nejhorší politická karikatura, jakou by si jeho nejzarytější politický protivník mohl jen vymyslet“ (Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 380). Boj proti otzovistům byl zahájen na jaře 1908. Při projednávání výsledků pětiměsíční činnosti sociálně demokratické frakce v III. státní dumě v březnu—dubnu 1908 byly v některých moskevských obvodech přijaty otzovistické rezoluce. Na květnové městské konferenci v Moskvě byla rezoluce otzovistů zamítnuta 18 hlasy proti 14. Materiály z moskevské konference strany byly zveřejněny 4. (17.) června 1908 v 31. čísle listu Proletarij. Tím byla na Leninův návrh zahájena v listě diskuse o vztahu k dumě a k sociálně demokratické frakci v dumě. Zároveň s diskusí v tisku probíhal boj proti otzovistům i ve stranických organizacích. Na podzim 1908, když se volili delegáti na V. celoruskou konferenci, vypracovali otzovisté-ultimativisté v petrohradské organizaci zvláštní platformu, kterou předložili jako rezoluci rozšířenému zasedání petrohradského výboru. Stranické organizace však tuto rezoluci většinou nepodpořily. Na konferenci otzovisté se svou platformou otevřeně nevystoupili, podařilo se jim dát dohromady jen nepatrnou skupinu svých stoupenců.

Po konferenci byla platforma otzovistů na Leninovo naléhání otištěna v listu Proletarij. Lenin ji podrobil obšírné kritice v článku Karikatura bolševismu, otištěném v témž čísle Proletarije; odhalil její nedůslednost a bezzásadovost a ukázal, jak protimarxistické jsou názory otzovistů. Kritice otzovismu jsou rovněž věnovány Leninovy články Ke dvěma dopisům, O článku k aktuálním otázkám, Likvidace likvidátorství, O frakci stoupenců otzovismu a bohostrůjcovství aj.

Někteří otzovističtí vůdcové (Bogdanov, Lunačarskij) spolu s menševiky (Valentinov, Juškevič) zaútočili v tisku na teoretické základy marxismu — na dialektický a historický materialismus. Lunačarskij začal hlásat, že je nutné vytvořit novou stranu a spojit socialismus s náboženstvím.

Na jaře 1909 vytvořili otcovisté, ultimativisté a bohostrůjci iniciativní skupinu, která měla zorganizovat protistranickou školu na Capri (Bogdanov, Alexinskij, Lunačarskij aj.); tato škola se fakticky stala centrem protistranické frakce. V červnu 1909 přijala porada rozšířené redakce listu Proletarij usnesení, že „bolševismus jako směr v SDDSR nemá nic společného s otcovismem a ultimativismem“, a vyzvala bolševiky, aby proti těmto úchytkám od revolučního marxismu co nejrozhodněji bojovali. Ideový vůdce otcovistů Bogdanov byl z řad bolševiků vyloučen. — 47

- ²⁵ *Vperjodovci, skupina Vperjod [Vpřed]* — protibolševická, protistranická skupina otcovistů, ultimativistů a bohostrůjců, která byla založena z iniciativy A. A. Bogdanova a G. A. Alexinského v prosinci 1909 po rozpadu otcovisticko-ultimativistického frakčního centra — školy na Capri; skupina vydávala stejnojmenný tiskový orgán.

Vperjodovci používali ve svém bezzásadovém boji proti bolševikům nevybíravé prostředky. Na lednovém plenárním zasedání v roce 1910 vystupovali bok po boku s likvidátory-golosovci a s trockisty. Když dosáhli uznání své skupiny za „stranickou vydavatelskou skupinu“ a dostali na své publikace od ÚV subvenci, začali ostře kritizovat usnesení tohoto plenárního zasedání a odmítli se jim podříditi. Po pražské konferenci strany bojovali společně s menševiky-likvidátory a s trockisty proti jejím usnesením.

Bezzásadové protistranické a protimarxistické jednání skupiny dělníky odpuzovalo. Lenin napsal: „Vliv této skupiny byl vždycky velmi nepatrný a skupina se udržovala při životě jen kompromisnictvím s nejrůznějšími bezmocnými skupinami v zahraničí, odtrženými od Ruska“ (Spisy 17, Praha 1957, s. 527). Skupina se fakticky rozpadla už v roce 1913, formálně zanikla po únorové revoluci 1917. — 47

- ²⁶ *Rabočaja gazeta* — ilegální populární orgán bolševiků, vydávaný nepravidelně od 30. října (12. listopadu) 1910 do 30. července (12. srpna) 1912 v Paříži; vyšlo devět čísel. Podnět k jeho založení dal Lenin. Oficiálně se o jeho vydávání rozhodlo na poradě zástupců SDDSR — bolševiků i menševiků, kteří byli pro zachování ilegální strany, zástupců sociálně demokratické frakce v dumě aj. Tato porada se konala v době mezinárodního socialistického kongresu v Kodani v srpnu 1910; zúčastnili se jí Kollontajová, Lenin, Lunačarskij, Plechanov, Pokrovskij, Poletajev aj.

List řídil a redigoval Lenin, přispívali do něj bolševici Džaparidze, Gopner, Semaško, Šahumjan aj. a rovněž menševici stoupenci

zachování ilegální strany. Tajemnicí redakce byla N. K. Krupská. Velkou hmotnou pomoc poskytoval listu M. Gorkij. V zahraničních bolševických skupinách vznikly kroužky pro spolupráci s tímto listem, které mu značně pomáhaly po hmotné stránce i při dopravování listu do Ruska. Rabočaja gazeta bojovala za zachování a upevnění marxistické ilegální strany proti menševikům-likvidátorům, otzovistům a trockistům, hájila revoluční taktiku, ideově připravovala dělnickou třídu Ruska na novou revoluci. Obsáhle objasňovala otázky stranického života v Rusku a mezinárodního socialistického hnutí. Vyšlo v ní 14 Leninových prací, mezi jiným i Poučení z revoluce, Začátek demonstrací, Tolstoj a proletářský boj, Ivan Vasiljevič Babuškin, Padesáté výročí zrušení nevolnictví, Před volbami do IV. dумы. List byl mezi dělnictvem v Rusku velmi populární a jeho náklad dosahoval až 6000 výtisků. Dělníci podporovali list peněžními sbírkami a aktivně s ním spolupracovali. V rubrikách Život strany a Dopisy čtenářů se pravidelně otiskovaly dopisy a příspěvky dělníků a stranických organizací z jednotlivých míst.

Rabočaja gazeta se významnou měrou podílela na přípravách VI. (pražské) celoruské konference SDDSR v lednu 1912. Konference konstatovala, že list důsledně a nekompromisně hájil stranu a stranické zásady, a prohlásila jej za oficiální orgán ÚV SDDSR.

— 47

²⁷ Jde o V. celoruskou konferenci SDDSR, která se konala ve dnech 21.—27. prosince 1908 (3.—9. ledna 1909) v Paříži.

Konference se zúčastnilo 16 delegátů s rozhodujícím hlasem, z toho 5 bolševiků (2 za centrální průmyslovou oblast, 2 za petrohradskou a 1 za uralskou organizaci), 3 menševici delegovaní kavkazským oblastním výborem, 5 polských sociálních demokratů a 3 bundovci. Bolševičtí delegáti, kteří pracovali přímo v Rusku, zastupovali největší stranické organizace SDDSR. Menševická delegace, která získala mandáty různými praktikami, se skládala z členů strany žijících v zahraničí, a tedy neznalých problematiky stranické práce v Rusku. Delegace polské sociální demokracie podporovala na konferenci bolševiky, bundovci v mnoha otázkách následovali menševiky-likvidátory.

Konference měla na programu tyto otázky: 1. zprávy o činnosti ÚV SDDSR, ÚV Sociální demokracie Království polského a Litvy, ÚV Bundu, petrohradské a moskevské organizace, organizace centrální průmyslové oblasti, uralské a kavkazské organizace; 2. současná politická situace a úkoly strany; 3. sociálně demokratická frakce v dumě; 4. organizační otázky v souvislosti se změněným

mi politickými podmínkami; 5. sjednocení národních organizací na místní úrovni; 6. zahraniční záležitosti.

Ve všech otázkách vedli bolševici na konferenci nesmiřitelný boj proti menševikům-likvidátorům a jejich stoupencům. V rezoluci Ke zprávám konference ostře odsoudila likvidátorství jako oportunistický směr a vyzvala k co nejrozhodnějšímu ideovému a organizačnímu boji proti pokusům likvidovat stranu.

Hlavním bodem jednání konference byl Leninův referát O současné situaci a úkolech strany a rezoluce k němu. Bolševici přikládali této otázce velký význam, neboť konference měla stanovit taktickou linii, která by odpovídala nesnadným podmínkám práce strany v letech reakce. Menševici se pokusili vyškrtnout tuto otázku z programu konference, ale neuspěli: konference tuto rezoluci schválila s nepatrnými změnami (viz Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 339–342).

Při projednávání 3. bodu programu se diskuse zaměřila hlavně na dvě otázky: na chyby, jichž se dopustila frakce v dumě, a na právo ÚV strany vetovat usnesení frakce. V bolševické rezoluci byla činnost frakce podrobena kritice a zároveň navržena konkrétní opatření, jak napravit práci frakce. Menševici měli námitky proti tomu, aby se v usneseních konference upozorňovalo na chyby frakce v dumě, a stavěli se proti právu veta ÚV strany vůči frakci: dovolávali se zkušeností západoevropských socialistických stran, které do usnesení sjezdů a konferencí nezahrnovaly kritiku chyb, jichž se dopustily jejich parlamentní frakce. Taktika menševiků, pokud jde o parlamentní činnost sociální demokracie, se plně shodovala s postojem oportunistických vůdců II. internacionály, kteří považovali stranu za přívěsek parlamentní frakce.

Proti Leninovu stanovisku k práci frakce v dumě se stavěli i oizovisté. S. Volskij (A. V. Sokolov) prohlásil, že v Rusku nejsou podmínky pro práci sociálně demokratické frakce v dumě, a vznesl námitky i proti tomu, aby se v rezoluci poukazovalo na její chyby, které prý byly vyvolány „objektivními okolnostmi“.

Lenin ve svém rozhořčeném vystoupení označil oizovisty za „likvidátory naruby“ a ukázal, že při veškeré rozdílnosti mají závěry likvidátorů i oportunistů o práci frakce v dumě společný, oportunistický základ. Konference schválila bolševickou rezoluci; do jejího textu byla zčásti zahrnuta Leninova druhá varianta Praktických pokynů k hlasování sociálně demokratické frakce v dumě o rozpočtu a do usnesení byl pojat Leninův Dodatek k rezoluci O sociálně demokratické frakci v dumě (viz Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 346–347, 348).

Při projednávání organizačních otázek byly předloženy tři ná-

vrhy rezolucí: bolševický, menševický a bundovský. Bolševici ve svém návrhu upozorňovali, že strana musí věnovat mimořádnou pozornost vytvoření a posílení nelegálních stranických organizací a zároveň využít pro práci v masách široké síť různých legálních spolků. Menševici se fakticky dožadovali likvidace ilegální strany a zastavení veškeré revoluční práce.

Ve vystoupení k organizačním otázkám Lenin ostře kritizoval rezoluci menševiků-likvidátorů i jejich pokusy všemožně ospravedlnit jednání těch, kteří v letech reakce odešli ze strany.

Konference schválila Leninem navržené Směrnice pro organizační komisi (viz Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 343) a ustavila komisi pro vypracování rezoluce. Komise a poté i konference schválily bolševický návrh rezoluce.

V rezoluci o sjednocení národních organizací na místní úrovni, kterou konference schválila, byla rozhodně odmítnuta zásada federalismu, kterou hájili bundovci, prosazující organizování dělníků ve straně podle národní příslušnosti. V diskusi o práci ústředního výboru menševici navrhovali, aby bylo jeho sídlo přeneseno do Ruska a zrušeno zahraniční byro ÚV. Likvidátorské návrhy rezoluce však byly zamítnuty. Konference schválila rezoluci o činnosti ÚV, v níž se považovalo za „užitečné a nutné, aby v zahraničí existoval celostranický zastupitelský orgán ve formě zahraničního byra ústředního výboru“ (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 174). Rovněž byla schválena bolševická rezoluce o ústředním tiskovém orgánu. Návrh menševiků přenést jeho vydávání do Ruska byl zamítnut.

Bolševici dosáhli na konferenci výrazného vítězství v boji proti menševikům-likvidátorům. Usnesení konference O současné situaci a o úkolech strany, O sociálně demokratické frakci v dumě a o dalších otázkách zasadila úder i otzovistům. Přijatá usnesení se stala vodítkem pro činnost strany v letech reakce. — 48

²⁸ Je mýlněna skupina publicistů, stoupců machismu, subjektivně idealistického filozofického směru, který se rozšířil v západní Evropě na přelomu 19. a 20. století. Jeho zakladateli byli rakouský fyzik a filozof E. Mach a německý filozof R. Avenarius. Machismus byl pro dělnickou třídu velmi nebezpečný, neboť se navenek stavěl proti idealismu a odvolával se na soudobé přírodní vědy, což mu dodávalo zdání vědeckosti. V Rusku se v letech reakce dostala pod jeho vliv značná část sociálně demokratické inteligence. Nejvíce se rozšířil mezi inteligencí menševickou (N. Valentinov, P. Juškevič aj.), ovlivnil však i některé bolševické publi-

cisty (V. Bazarov, A. Bogdanov, A. V. Lunačarskij aj.). Ruští machisté sice pokrytecky prohlašovali, že chtějí rozvíjet marxismus, ve skutečnosti však revidovali základy marxistické filozofie. Lenin odhalil reakční podstatu machismu v knize *Materialismus a empiriokriticismus*, obhájil marxistickou filozofii před útoky revizionistů a za nových historických podmínek všestranně rozvinul dialektický a historický materialismus. Potřením machismu byly značně otřeseny ideové pozice menševismu, oțzovismu a bohostrůjcovství. — 50

²⁹ Jde o školu založenou v roce 1909 na Capri oțzovisty, ultimativisty a bohostrůjci (škola v NN).

Po V. (celoruské) konferenci SDDSR z roku 1908 zahájili oțzovisté, ultimativisté a bohostrůjci přípravy k založení vlastního frakčního centra pod hlavičkou „stranické školy pro dělníky“. Na jaře 1909 vytvořili předáci oțzovistů, ultimativistů a bohostrůjců A. Bogdanov, G. A. Alexinskij a A. V. Lunačarskij iniciativní skupinu pro založení školy, a protože se odvolávali na to, že konference poukázala na nutnost vychovat si „vedoucí pracovníky pro praktickou a ideovou práci v sociálně demokratickém hnutí přímo z řad dělnictva“, získali do své skupiny M. Gorkého a významného dělnického revolucionáře N. J. Vilonova. Porada rozšířené redakce listu *Proletarij* odhalila frakční charakter a protibolševické zaměření této školy a upozornila, že její organizátoři nesledují „cíle bolševické frakce jako ideového směru ve straně, ale své vlastní, skupinové ideové politické cíle“ (Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 63) a založení školy rázně odmítla.

Bogdanovovci, kteří spekulovali s tím, že zájem dělníků o stranické vzdělání tehdy silně stoupl, se bez vědomí stranických ústředí spojili s některými místními sociálně demokratickými organizacemi v Rusku a za součinnosti oțzovistů, zejména jejich moskevského předáka A. V. Sokolova (S. Volského) dosáhli toho, že do školy bylo vysláno třináct posluchačů.

Škola začala fungovat v srpnu 1909; přednášeli v ní: G. A. Alexinskij, A. V. Bogdanov, V. A. Děsnickij, M. Gorkij, M. N. Ljadov, A. V. Lunačarskij a M. N. Pokrovskij. Lenin oficiální nabídku organizátorů školy, aby přijel na Capri přednášet, odmítl. V dopise posluchačům školy, kteří trvali na tom, aby jim přednesl cyklus přednášek, vysvětloval, že to nemůže udělat, protože tato „škola, záměrně skrytá před stranou“ do „emigrantské Zlámání Lhoty“, šíří frakcionářství. Navrhoval žákům školy, aby přijeli do Paříže „studovat skutečně sociální demokratismus“, a ne „zvláštní frakční „vědu““ oțzovistů a bohostrůjců (srov. Spisy 15, Praha 1957, s. 479).

V listopadu 1909 došlo ve škole k roztržce: několik posluchačů v čele s N. J. Vilonovem, členem rady této školy, se od bogdanovců rázně distancovalo a zaslalo redakci listu Proletarij protest proti protistranickému chování přednášejících. Byli za to vyloučeni ze školy a na Leninovo pozvání přijeli koncem listopadu do Paříže, kde vyslechli cyklus přednášek, mezi jiným i Leninovy přednášky Současná situace a naše úkoly a Stolypinova agrární politika.

V prosinci 1909 založili přednášející školy na Capri spolu se zbylými posluchači protibolševickou skupinu Vperjod.

Podrobnou historii školy a její charakteristiku podává Lenin v článkách O frakci stoupenců otzovismu a bohostrůjcovství a Ostudné fiasko (Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 96—129 a 152 až 154).

Pokračováním školy na Capri byla protistranická škola v Bologni (prosinec 1910—březen 1911). Přednášeli v ní Bogdanov, Lunačarskij, Trockij, Ljadov, Maslov, Sokolov aj. Pozván byl i Lenin. Odpověděl dopisem Soudruhům-posluchačům školy v Bologni, v němž vysvětlil, že ve škole přednášet nemůže vzhledem k jejímu protistranickému zaměření a rozbíječským akcím organizátorů. Pozval posluchače, aby přijeli do Paříže, kde pro ně uspořádá cyklus přednášek k otázkám taktiky, k situaci ve straně a k agrární otázce (viz Spisy 16, Praha 1957, s. 338). Přednášky v Paříži se neuskutečnily. — 51

³⁰ *Skupina šestnácti* — skupina menševiků-likvidátorů, kteří odpověděli na článek G. V. Plechanova v 9. čísle listu Dněvník social-demokrata (srpen 1909) zaměřený proti likvidátorům a jejich vůdci A. N. Potresovovi tím, že podepsali otevřený dopis. Lenin tento dopis šestnácti, který byl uveřejněn v listě Golos social-demokrata, č. 19—20 (leden—únor 1910) označil za hérostratovský významný dokument.

Skupina Michaila, Romana a Jurije — skupina menševiků-likvidátorů v Rusku, kterou tvořili A. I. Isuv (Michail), K. M. Jermolajev (Roman) a P. A. Bronštejn (Jurij). Za kandidáty a členy ÚV SDDSR byli zvoleni na V. (londýnském) sjezdu SDDSR. Bolševičtí členové ruského byra ÚV jim začátkem roku 1910 navrhli, aby se podíleli na činnosti byra. Členové skupiny nejenže odmítli dostavit se na zasedání byra, ale dokonce prohlásili, že považují existenci ústředního výboru SDDSR za škodlivou. — 51

³¹ *Plechanovovci* — menševici stoupenci zachování ilegální strany v čele s G. V. Plechanovem, kteří v letech reakce vystupovali proti likvidátorům. V prosinci 1908 odešel Plechanov z redakce likvidátorského listu Golos social-demokrata a v roce 1909 začal znovu

vydávat Dněvník social-demokrata, aby v něm bojoval proti likvidátorům. Přestože plechanovovci zastávali i nadále menševické stanovisko, chtěli současně zachovat a upevnit ilegální stranickou organizaci, a proto vstoupili do bloku s bolševiky. V roce 1909 se utvořily skupiny straně věrných menševiků v Paříži, Ženevě, San Remu, Nizze a jiných městech. V Petrohradě, Moskvě, Jekatěrinoslavi, Charkově, Kyjevě a Baku se mnoho menševických dělníků vyslovilo proti likvidátorům a za existenci ilegální SDDSR.

Lenin vyzýval bolševiky, aby se s menševiky věrnými straně sbližili, upozorňoval, že společnou základnou je boj za zachování ilegální strany, boj proti likvidátorství, „bez jakýchkoli ideových kompromisů, bez jakéhokoli zastírání rozdílných názorů na taktiku a jiných neshod *v rámci stranické linie*“ (viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 169). Tito menševici pracovali společně s bolševiky v místních stranických výborech, přispívali do bolševických tiskových orgánů — do listu Rabočaja gazeta, Zvězda, do ústředního orgánu strany Social-demokrat. Leninova taktika sbližování s plechanovovci, kterou podporovala většina menševických dělníků v Rusku, pomohla rozšířit vliv bolševiků v legálních dělnických organizacích a vytlačit z nich likvidátory.

Koncem roku 1911 Plechanov blok s bolševiky zrušil. Pod záminkou boje proti „frakcionářství“ a roztržky v SDDSR se pokoušel smířit bolševiky s oportunisty. V roce 1912 se plechanovovci společně s trockisty, bundovci a likvidátory postavili proti usnesením pražské konference SDDSR. — 51

³² *Zahraniční byro ústředního výboru SDDSR* bylo ustaveno na plenárním zasedání ÚV SDDSR v srpnu 1908 jako celostranický zastupitelský orgán v zahraničí (bylo tříčlenné) a podléhalo ruskému byru ústředního výboru. K povinnostem byra patřilo udržovat stálý styk s ústředním výborem v Rusku a s jeho členy, kteří pracovali v zahraničí, sledovat činnost zahraničních skupin pro spolupráci s SDDSR a jejich ústředního byra, přijímat peněžní příspěvky od zahraničních organizací do pokladny ústředního výboru a organizovat peněžní sbírky ve prospěch ÚV. V zájmu sjednocení všech zahraničních skupin pro spolupráci s SDDSR a jejich podřízení jednotnému celostranickému vedení bylo na srpnovém plenárním zasedání ÚV zahraničnímu byru uloženo, aby svolalo zvláštní sjezd těchto skupin. Během roku 1909 se však byru nepodařilo tento sjezd svolat, neboť naráželo na houževnatý odpor ústředního byra zahraničních skupin, jehož se zmocnili menševici-likvidátoři.

Na lednovém plenárním zasedání ÚV v roce 1910 bylo zahraniční byro ÚV reorganizováno a jeho úloha omezena; současně byla

posílena pravomoc ruského byra ÚV. Zahraniční byro se stalo pětičlenným, přičemž tři jeho členové zastupovali ústřední výbory národních organizací SDDSR. Členy zahraničního byra byli A. I. Ljubimov za bolševiky, B. I. Gorev (Goldman) za menševiky, L. Tyszka za polské sociální demokraty, F. M. Ionov (F. M. Kojgen) za bundovce a J. A. Berzin za lotyšské sociální demokraty. Složení byra se však brzy změnilo: za bolševiky se jeho členem stal N. A. Semaško (Alexandrov), za bundovce M. I. Liber a za lotyšské sociální demokraty Švarc (J. Elias); poslední dva patřili k likvidátorům. V zahraničním byru se tak vytvořila pevná likvidátorská většina, která se všemožně snažila dezorganizovat činnost ústředních stranických institucí. Protistranické stanovisko byra se zvláště výrazně projevilo v tom, že soustavně mařilo svolání plenárního zasedání ÚV, kterého se bolševici usilovně domáhali vzhledem k tomu, že likvidátoři nesplnili usnesení lednového plenárního zasedání ÚV. Likvidátorská taktika zahraničního byra způsobila, že zástupce bolševiků N. A. Semaško v květnu 1911 složil funkci v zahraničním byru ÚV.

Porada členů ÚV SDDSR v červnu 1911 v Paříži schválila usnesení, v němž odsoudila politickou linii zahraničního byra ÚV. V rezoluci, která byla na poradě schválena, se uvádělo, že byro v celé řadě otázek (jako například v otázce sjednocení zahraničních skupin SDDSR, svolání plenárního zasedání ÚV, v otázce podpory legálních sociálně demokratických tiskovin v Rusku a v mnoha dalších) se dalo cestou protistranické, frakční politiky, čímž porušilo usnesení plenárního zasedání z roku 1910. Porada odsoudila protistranické jednání byra a navrhla, aby o jeho další existenci rozhodlo příští plenární zasedání.

V listopadu 1911 byl ze zahraničního byra ÚV odvolán zástupce polské a později i lotyšské sociální demokracie. V lednu 1912 se byro samo rozpustilo. — 52

³³ Článek L. N. Tolstoj a současné dělnické hnutí byl otištěn v listě *Naš puť*.

Naš puť — pololegální list, vydávali jej bolševici od 30. května (12. června) 1910 do 9. (22.) ledna 1911 v Moskvě; vyšlo celkem osm čísel. Na vydávání listu se podílelo moskevské ústřední byro odborů, protože byl považován za pokračování listu *Věstník truda*, který vycházel v roce 1909. Redigoval jej I. I. Skvorcov-Stěpanov.

List objasňoval činnost odborů, uveřejňoval materiály o situaci dělníků v továrnách a závodech, o stávkovém hnutí v Rusku, otiskoval články o Státní dumě, o odborovém hnutí, o boji dělníků v zahraničí aj.

Všechna čísla listu byla sice konfiskována, ale list byl přesto distribuován, protože celý náklad se z tiskárny vynášel už tehdy, když se odesílalo příslušné číslo k cenzuře. Za sedm čísel byla listu uložena celková pokuta 1900 rublů. Naš puť přestal vycházet, když provokatéři prozradili, kdo tvoří jádro redakce. — 60

³⁴ Jde o telegram, který sociálně demokratičtí poslanci ve III. dumě poslali do Astapova na jméno V. G. Čertkova,^[231] blízkého přítele a spolupracovníka L. N. Tolstého. Pravilo se v něm: „Sociálně demokratická frakce ve Státní dumě, vyjadřujíc city ruského a všeho mezinárodního proletariátu, hluboce želí odchodu geniálního umělce, nesmiřitelného a nezdolného bojovníka proti oficiálnímu klerikalismu, nepřítele každé zvůle a zotročování, jenž mocně pozvedl svůj hlas proti trestu smrti, přítele pronásledovaných.“ — 60

³⁵ *Ruské kolegium ústředního výboru* — kolegium členů a kandidátů ÚV zvolených na V. (londýnském) sjezdu SDDSR v roce 1907, které působilo v Rusku. Vzniklo na plenárním zasedání ÚV SDDSR v srpnu 1908 a tvořilo je pět členů (1 menševik, 1 bolševik a 3 zástupci národních organizací). Podle stanov ústředního výboru schválených na lednovém plenárním zasedání ÚV v roce 1910 se mělo ruské kolegium skládat ze sedmi členů (4 členové ÚV a 3 zástupci národních organizací). Mělo právo kooptovat za každého člena kolegia ihned náhradu. Po lednovém plenárním zasedání ÚV se však činnost ruského kolegia nepodařilo zorganizovat. Veškerou celostranickou činnost v Rusku (výběr důvěrníků, objížďení organizací, spojení se sociálně demokratickou frakcí v dumě aj.) prováděli bolševičtí členové a kandidáti ÚV: zpočátku I. P. Goldenberg (Meškovskij), I. F. Dubrovinskij (Innokentij) a po jejich zatčení V. P. Nogin (Makar) a G. D. Lejtejzen (Lindov), kteří tvořili v letech 1910—1911 ruské byro ÚV. Členové a kandidáti ÚV z řad menševíků-likvidátorů se na práci nepodíleli. I. A. Isuv (Michail), P. A. Bronštejn (Jurij) a K. M. Jermolajev (Roman) nejenže odmítli v něm pracovat, ale dokonce prohlásili, že považují samu existenci ústředního výboru za škodlivou. Veškeré pokusy byra svolat ruské kolegium byly marné.

Po zatčení Nogina a Lejtejzena v březnu 1911 přestalo ruské byro ÚV existovat.

Lenin kladně hodnotil pokusy ruského byra ústředního výboru zahájit práci v Rusku a svolat ruské kolegium ÚV, avšak zároveň ostře kritizoval smířlivecké stanovisko členů byra (viz tento svazek, s. 359—360). — 63

³⁶ Jde o členy zahraničního byra ÚV — zástupce polské sociální demokracie.

Polští sociální demokraté — členové Sociální demokracie Království polského a Litvy (SDKPaL), revoluční strany polské dělnické třídy, která se ustavila v roce 1893 nejprve jako Sociální demokracie Království polského. Od srpna 1900, po sjezdu sociálně demokratických organizací Království polského a Litvy, na němž se polští sociální demokraté sloučili s částí litevských sociálních demokratů, se nazývala Sociální demokracie Království polského a Litvy (SDKPaL). Záslouhou strany bylo, že polské dělnické hnutí orientovala na spojenectví s ruským dělnickým hnutím a na potírání nacionalismu.

Za revoluce 1905—1907 prosazovala SDKPaL hesla blízká heslům bolševické strany a zaujímal nekompromisní postoj vůči liberální buržoazii. Zároveň se SDKPaL dopouštěla řady chyb, nepochopila Leninovu teorii socialistické revoluce, neuznávala vedoucí úlohu strany v demokratické revoluci, podceňovala úlohu rolnictva jako spojence dělnické třídy a význam národně osvobozeneckého hnutí. Lenin kritizoval mylné názory SDKPaL, zároveň však poukazoval na její zásluhy o polské revoluční hnutí. Konstatoval, že polští sociální demokraté „založili poprvé v Polsku čistě proletářskou stranu a vyhlásili nanejvýš důležitou zásadu co nejužšího svazku polského a ruského dělníka v jejich třídním boji“ (Spisy 20, Praha 1959, s. 441). Na IV. (sjednocovacím) sjezdu byla SDKPaL jako územní organizace přijata do SDDSR.

SDKPaL uvítala Říjnovou revoluci a rozvinula boj za vítězství proletářské revoluce v Polsku. V prosinci 1918 se na sjednocovacím sjezdu SDKPaL a PSS-levice sloučily a vytvořily Komunistickou dělnickou stranu Polska. — 64

³⁷ Jde o členy zahraničního byra ústředního výboru — představitele Sociální demokracie Lotyšského kraje a Bundu.

Sociální demokracie Lotyšského kraje (do roku 1906 Lotyšská sociálně demokratická dělnická strana) byla založena v červnu 1904 na I. sjezdu strany. Na II. sjezdu v červnu 1905 byl schválen program strany. V letech 1905—1907 stála LSDDS v čele revolučních akcí dělníků. Lenin napsal, že „za revoluce stál lotyšský proletariát a lotyšská sociální demokracie v boji proti samoděržaví a všem silám starého zřízení na jednom z prvních a nejdůležitějších míst“ (Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 325).

Na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR v roce 1906 se jako

územní organizace začlenila do SDDSR. Po sjezdu přijala název Sociální demokracie Lotyšského kraje.

Bund (Všeobecný židovský dělnický svaz v Litvě, Polsku a Rusku) byl založen roku 1897 na ustavujícím sjezdu židovských sociálně demokratických skupin ve Vilně [Vilnius]. Sdružoval převážně poloproletářské židovské řemeslníky ze západoruských oblastí. Na I. sjezdu SDDSR (1898) vstoupil Bund do SDDSR „jako autonomní organizace, samostatná jen v otázkách týkajících se výlučně židovského proletariátu“ (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 11).

Bund byl nositelem nacionalismu a separatismu v dělnickém hnutí Ruska. V dubnu 1901 IV. sjezd Bundu žádal, aby byly zrušeny organizační zásady schválené na I. sjezdu SDDSR, a v rezoluci prohlásil, že považuje SDDSR za federativní svazek národních organizací a že Bund může být pouze jeho federativní součástí.

Na II. sjezdu SDDSR vystoupil Bund ze strany, protože sjezd odmítl jej uznat za jediného představitele židovského proletariátu. V roce 1906 byl Bund na základě usnesení IV. (sjednocovacího) sjezdu znovu přijat do SDDSR.

V SDDSR bundovci neustále podporovali oportunistické křídlo strany (ekonomisty a menševiky-likvidátory) a bojovali proti bolševismu a bolševikům. Proti bolševickému programovému požadavku práva národů na sebeurčení stavěl Bund požadavek kulturně národnostní autonomie. Za stolypinské reakce zaujímal Bund likvidátorské stanovisko a aktivně se podílel na vytvoření protistranického srpnového bloku. Za první světové války stáli bundovci na sociálšovinistických pozicích. V roce 1917 podporoval Bund prozatímní vládu a bojoval na straně nepřátel VŘSR. V době cizí vojenské intervence a občanské války se bundovské vedení spojilo s kontrarevolučními silami. Zároveň někteří jeho řadoví členové začali spolupracovat se sovětskou mocí. V březnu 1921 se Bund rozpadl a část jeho členů vstoupila do KSR(b). — 64

³⁸ Jde o zástupce bolševiků v zahraničním byru ÚV SDDSR N. A. Semáška. — 64

³⁹ Jde o *mezinárodní socialistický kongres v Kodani* (VIII. kongres II. internacionály), jenž se konal 28. srpna—3. září 1910. Zúčastnilo se ho 896 delegátů, kteří zastupovali evropské, americké a jihoafrické země a Austrálii. Rusko stejně jako Rakousko, Anglie, Německo a Francie měly na kongresu 20 hlasů, z toho sociální demokraté (společně s litevskou a arménskou sociální demokracií) měli 10 hlasů.

sů, eseři 7 a odbory 3 hlasy. SDDSR zastupovali V. I. Lenin, G. V. Plechanov, A. M. Kollontajová, A. V. Lunačarskij aj.

Pro předběžné projednání a vypracování rezolucí k jednotlivým otázkám bylo ustaveno pět komisí: družstevní komise, komise pro odbory, mezinárodní solidaritu a jednotu odborového hnutí v Rakousku, komise pro boj proti válce, komise pro dělnické zákonodárství a pro otázku nezaměstnanosti a komise pro vypracování různých rezolucí, jako například o socialistické jednotě, o trestu smrti, o Finsku, Argentině, Persii a o jiných otázkách.

Lenin se stal členem jedné z hlavních komisí — družstevní komise. O její činnosti a o boji, k němuž za kongresu došlo kolem významu a úkolů družstev v revolučním boji proletariátu a o vzájemných vztazích mezi družstvy a socialistickými stranami viz Leninův článek Družstevní otázka na mezinárodním socialistickém kongresu v Kodani (Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 366—374).

V rezoluci o boji proti válce nazvané Rozhodčí soudy a odzbrojení potvrdil kongres rezoluci stuttgartského kongresu (z roku 1907) Militarismus a mezinárodní konflikty, obsahující připomínky V. I. Lenina a R. Luxemburgové, aby socialisté na celém světě využili hospodářské a politické krize vyvolané válkou ke svržení buržoazie. Rezoluce kodaňského kongresu kromě toho ukládala socialistickým stranám a jejich zástupcům v parlamentech, aby požadovali od svých vlád omezení zbrojení, řešení konfliktů mezi státy prostřednictvím rozhodčího soudu, a vyzývala dělníky všech zemí k protestním akcím proti nebezpečí války.

V průběhu kongresu uspořádal Lenin poradou s levicovými sociálními demokraty z II. internacionály, jejímž cílem bylo pevné spojení revolučních marxistů v mezinárodním měřítku. V osnově zamýšlené brožury Evropská válka a evropský socialismus uvádí Lenin jména účastníků této porady: za Francii byli přítomni J. Guesde a Ch. Rappoport, za Belgii de Brouckère, za Německo R. Luxemburgová a E. Wurm, za Polsko J. Marchlewski (Karski), za Španělsko P. Iglesias, za Rakousko A. Braun, za Rusko V. I. Lenin, G. V. Plechanov aj. (viz Leninskij sborník XIV, s. 22).

V době kongresu vyšel v ústředním orgánu Sociálně demokratické strany Německa listu Vorwärts (anonymní) článek Trockého s pomlouvačnými útoky proti SDDSR, proti němuž členové ruské delegace Lenin, Plechanov a zástupce polské sociální demokracie Warski (A. S. Warszawski) protestovali u ÚV Sociálně demokratické strany Německa. — 65

⁴⁰ *Pravda* (vídeňská) — frakční list trockistů; vycházel v letech 1908—1912 za redakce L. D. Trockého. První tři čísla byla vy-

tištěna ve Lvově, poté bylo vydávání přeneseno do Vídně; celkem vyšlo 25 čísel. Až na první dvě čísla, která vyšla jako orgán ukrajinského sociálně demokratického svazu Spilka, nereprezentoval list žádnou stranickou organizaci v Rusku a byl podle Leninových slov „soukromým podnikem“.

List se sice sám označoval za „nefrakční“, ale už od prvních čísel se stavěl proti bolševismu, hájil likvidátorství a otzovismus a propagoval centristickou „teorii“ koexistence revolucionářů a oportunistů v jedné straně. Po lednovém plénu ÚV v roce 1910 zaujal otevřeně likvidátorské stanovisko a podpořil protistranickou otzovisticko-ultimatistickou skupinu Vperjod [Vpřed].

V roce 1912 byli Trockij a jeho list iniciátory a hlavními organizátory protistranického srpnového bloku. — 66

- 41 „*Mladi*“ — maloburžoazní poloanarchistická opoziční skupina v německé sociální demokracii, která vznikla v roce 1890. Jejím jádrem byli mladí publicisté a studenti (odtud název skupiny), kteří si činili nárok stát se teoretiky a vůdci strany. Nepochopili, že po zrušení výjimečného zákona proti socialistům (1878) se podmínky pro činnost strany změnily, byli proti využívání legálních forem boje a proti účasti sociální demokracie v parlamentě, obviňovali stranu z oportunismu a z obhajoby zájmů maloburžoazie. B. Engels bojoval proti opozici „mladých“, a když se jejich orgán *Sächsische Arbeiter-Zeitung* pokusil jej označit za stoupence opozice, energicky se proti této „nebetyčné nestydatosti“ ohradil a podrobil názory i taktiku „mladých“ zdrcující kritice.

Podle Engelsových slov byly teoretické názory i taktika opozice „překroucením ‚marxismu‘“. Dobrodružná taktika „mladých“, odtržená od reálné skutečnosti, psal Engels dále, „byla by s to pohřbít i tu nejsilnější, miliónovou stranu za zaslouženého výsměchu celého nepřátelského světa“. Engels se vysmál samolibým iluzím „mladých“ o vlastní důležitosti a významu ve straně a konstatoval: „Ať poznají, že jejich ‚akademické vzdělání‘, které tak jako tak potřebuje důkladnou kritickou revizi, není žádný důstojnický patent s nárokem na odpovídající umístění ve straně; že v naší straně musí každý začínat od píky; že odpovědná místa se nezískávají pouhým literárním nadáním a teoretickými znalostmi, i když obě tyto vlastnosti tu bezesporu jsou, nýbrž že je k tomu třeba také dokonale znát podmínky stranického boje a sžít se s jeho formami, osvědčit osobní spolehlivost a charakternost a konečně zařadit se ochotně mezi bojovníky — zkrátka, že všichni tito ‚akademicky vzdělaní lidé‘ dohromady se mají daleko víc co učit od dělníků než dělníci od nich“ (K. Marx-B. Engels, Spisy 22, Praha 1967,

s. 107—108). V říjnu 1891 erfurtský sjezd německé sociální demokracie vyloučil část vůdců opozice ze strany. — 90

⁴² *II. státní дума* byla svolána 20. února (5. března) 1907. Její složení bylo levější než složení I. dumy, i když nerovné a nepřímé volby probíhaly v atmosféře vojenských polních soudů a represálií. Byl to důsledek výraznější diferenciací stran, růstu třídního uvědomění mas a také účasti bolševiků ve volbách.

Složení dumy svědčilo o zesílení vlivu krajních stran: jednak sociálních demokratů a narodnických skupin a jednak pravice, a to na úkor kadetů. Rozdělení členů II. státní dumy podle politických skupin vypadalo takto: 54 příslušníků pravice, tj. monarchistů a okřabristů, 99 kadetů a s nimi sympatizujících, 76 zástupců stran neruských národů a národností, 50 nestraníků, 17 za kozáckou skupinu, 16 lidových socialistů, 37 eserů, 104 trudovici a 65 sociálních demokratů. Vzhledem k ústupu revoluce měla II. дума menší politický význam, přestože byla svým složením levěji orientovaná.

Pravicové strany ve II. dumě ve všech směrech bezvýhradně podporovaly politiku carské vlády. Rovněž kadeti, jejichž kontrarevolučnost se v době II. dumy definitivně potvrdila, byli pro dohodu se samoděržavím.

V sociálně demokratické frakci II. dumy měli převahu menševici. V činnosti frakce se projevila oportunistická taktika menševiků, kteří byli zastánci bloků s kadety a podporovali v lidu konstituční iluze. Lenin kritizoval chyby sociálně demokratické frakce v dumě, poukazoval na nesoulad názorů mezi většinou sociální demokracie v Rusku a jejími zástupci v dumě. Bolševici využívali dumy k demaskování carismu a zrádovské úlohy kontrarevoluční buržoazie, propagovali revoluční program strany, snažili se vymanit rolnictvo z vlivu liberálů a vytvořit v dumě revoluční blok zástupců dělnické třídy a rolnictva. Linie bolševiků byla novou, revoluční marxistickou linií v činnosti zástupců proletariátu v parlamentních institucích. Menševici však uplatňovali v dumě oportunistickou taktiku podpory kadetů. „Boj liberálů proti rolníkům a sociálním demokratům naplňuje *celé* dějiny I. a II. dumy. Boj bolševismu proti menševismu je s těmito dějinami *pevně* spjat jakožto boj za podporu liberálů, za svržení hegemonie liberálů nad rolnictvem“ (viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 382).

Hlavní otázkou projednávanou v II. dumě byla stejně jako v I. dumě agrární otázka. Dále projednávala дума na svých zasedáních rozpočet, pomoc hladovějícím a otázku amnestie.

Když bylo zřejmé, že se dělníkům a rolníkům nedostává sil, aby zvítězili nad carismem, rozhodla se carská vláda dumu rozpustit.

3. červnem 1907, kdy byla II. státní дума rozpuštěna, začalo období reakce. — 98

⁴³ *Svaz boje za osvobození dělnické třídy*, který na podzim roku 1895 založil V. I. Lenin, sdružoval asi dvacet petrohradských marxistických dělnických kroužků. Veškerá činnost Svazu spočívala na zásadách centralismu a přísné kázně. V čele Svazu stála ústřední skupina, kterou tvořili V. I. Lenin, N. K. Krupská, G. M. Kržžanovskij, L. Martov, M. A. Silvin, V. V. Starkov, A. A. Vanějev, P. K. Zaporožec aj. Činnost Svazu bezprostředně řídilo pět členů skupiny v čele s Leninem. Organizace byla rozdělena na skupiny podle obvodů. Spojení mezi těmito skupinami a továrnami a závody udržovali nejuvědomělejší dělníci (I. V. Babuškin, V. A. Šelgunov aj.). V závodech měl Svaz organizátory, kteří shromažďovali informace a rozšiřovali literaturu. Ve velkých podnicích vznikaly dělnické kroužky.

Svaz boje za osvobození dělnické třídy začal jako první v Rusku spojoval socialismus s dělnickým hnutím a přešel od propagování marxismu v poměrně úzkém okruhu uvědomělých dělníků v kroužcích k politické agitaci mezi širokými masami proletariátu. Řídil dělnické hnutí a spojoval boj dělnictva za hospodářské požadavky s politickým bojem proti carismu. V listopadu 1895 organizoval stávkou v Torntonově textilní továrně. V létě 1896 se konala pod jeho vedením známá stávka petrohradských textilních dělníků za účasti více než 30 000 stávkujících. Svaz boje vydával pro dělníky letáky a brožury. Publikace Svazu redigoval Lenin, pod jehož vedením se připravovalo vydávání politického dělnického listu *Rabočej deło*. Svaz boje rozšířil svůj vliv i mimo Petrohrad. Z jeho podnětu se v podobné svazy sdružily i dělnické kroužky v Moskvě, Kyjevě, Jekatěrinoslavi a v dalších městech a oblastech Ruska.

V prosinci 1895 zasadila carská vláda Svazu boje těžkou ránu: v noci z 8. na 9. (z 20. na 21.) prosince 1895 byla zatčena značná část vedoucích pracovníků Svazu v čele s Leninem. Bylo zabaveno též 1. číslo listu *Rabočej deło*, připravené do tisku.

Za několik dní po zatýkání se konala první schůzka skupiny; na ní bylo rozhodnuto pojmenovat organizaci petrohradských sociálních demokratů Svazem boje za osvobození dělnické třídy. Na protest proti zatčení V. I. Lenina a dalších členů Svazu vydali jeho členové, kteří unikli zatčení, 15. (27.) prosince 1895 politický leták, jehož autory byli dělníci.

Lenin řídil činnost Svazu i z vězení, pomáhal mu svými radami, posílal z vězení šifrované dopisy a letáky. Tehdy napsal brožuru *O stávkách* (nebyla dosud nalezena) a *Návrh a výklad programu*

sociálně demokratické strany (viz Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 93—120).

Význam petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy spočíval v tom, že to byl podle Leninových slov zárodek revoluční strany, která se opírá o dělnické hnutí a řídí třídní boj proletariátu.

Starší členové Svazu, kteří unikli zatčení, se zúčastnili příprav a jednání I. sjezdu SDDSR a vypracování Manifestu, vydaného jménem sjezdu. Avšak dlouhá nepřítomnost zakladatelů Svazu boje, kteří byli ve vyhnanství na Sibiři, především V. I. Lenina, usnadnila „mladým“ neboli ekonomistům prosadit svou oportunistickou politiku. Tito lidé začali v Rusku od roku 1897 šířit prostřednictvím listu *Rabočaja mysl* tradeunionismus a bernsteinismus. Od druhé poloviny roku 1898 se zmocnili vedení Svazu nejpersvědčenější ekonomisté, tj. stoupenci listu *Rabočaja mysl*.

— 100

⁴⁴ *Jiskra* (stará) — první celoruský ilegální marxistický list, který v roce 1900 založil V. I. Lenin. List měl rozhodující význam pro vytvoření revoluční marxistické strany dělnické třídy v Rusku.

První číslo leninské *Jiskry* vyšlo v prosinci 1900 v Lipsku, další čísla vycházela v Mnichově, od července 1902 v Londýně a od jara 1903 v Ženevě. Při vydávání *Jiskry* (organizování tajné tiskárny, opatření liter azbuky apod.) pomáhali němečtí sociální demokraté C. Zetkinová, A. Braun aj., dále polský revolucionář J. Marchlewski, který tehdy žil v Mnichově, a jeden z vedoucích činitelů britské Sociálně demokratické federace Harry Quelch.

Členy redakce *Jiskry* byli V. I. Lenin, G. V. Plechanov, L. Martov, P. B. Axelrod, A. N. Potresov a V. I. Zasuličová. Tajemnicí redakce byla zpočátku I. G. Smidovičová-Lemanová a od jara 1901 N. K. Krupská, která také vedla veškerou korespondenci *Jiskry* se sociálně demokratickými organizacemi v Rusku.

Středem pozornosti *Jiskry* byly otázky revolučního boje proletariátu a všech pracujících v Rusku proti carskému absolutismu. Velkou pozornost věnovala také nejdůležitějším událostem mezinárodního života, hlavně v mezinárodním dělnickém hnutí. Lenin byl fakticky šéfredaktorem *Jiskry*, psal články o všech základních otázkách výstavby strany a třídního boje proletariátu v Rusku.

Jiskra se stala centrem, kolem něhož se sjednocovaly všechny síly strany a kde se soustřeďovaly a vychovávaly stranické kádry. V mnoha ruských městech (v Petrohradě, Moskvě, Samaře i jinde) vznikly skupiny a výbory SDDSR pracující v duchu leninské *Jiskry*. V lednu 1902 byla na sjezdu *jiskrovců* v Samaře založena

ruská organizace Jiskry. Jiskrovské organizace vznikaly a pracovaly pod přímým vedením Leninových žáků a spolubojovníků I. V. Babuškina, N. E. Baumana, S. I. Guseva, M. I. Kalinina, P. A. Krasikova, G. M. Kržižanovského, F. V. Lengnika, P. N. Lepešinského, I. I. Radčenka a dalších.

Z Lenina podnětu a za jeho přímé účasti vypracovala redakce Jiskry návrh programu strany (byl uveřejněn 1. června 1902 ve 21. čísle Jiskry) a připravila II. sjezd SDDSR, který se konal 17. (30.) července—10. (23.) srpna 1903. Ještě před svoláním sjezdu se většina místních sociálně demokratických organizací v Rusku připojila k Jiskře, schválila její taktiku, program a organizační plán a uznala ji za svůj řídicí orgán. Ve zvláštním usnesení sjezd zdůraznil mimořádnou úlohu Jiskry v boji o stranu a prohlásil ji za ústřední orgán SDDSR.

Brzy po II. sjezdu strany se za Plechanovovy podpory zmocnili Jiskry menševici. Od 52. čísla přestala být Jiskra bojovým orgánem revolučního marxismu. — 101

⁴⁵ *Naša zarja* — legální měsíčník menševiků-likvidátorů; vycházel v Petrohradě od ledna 1910 do září 1914. Časopis řídil A. N. Potresov, spolupracovali s ním S. O. Cederbaum (V. Ježov), F. I. Dan aj. Časopis se stal centrem likvidátorů v Rusku. V rezoluci VI. (pražské) celoruské konference SDDSR se uvádělo, že „část sociálních demokratů sdružených kolem časopisů *Naša zarja* a *Dělo žizni* nyní otevřeně hájí směr, který celá strana označila za produkt buržoazního vlivu na proletariát“ (srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I. 1954, s. 243). — 110

⁴⁶ *Vorwärts* — deník, ústřední orgán Sociálně demokratické strany Německa. Na základě usnesení sjezdu strany v Halle vycházel od roku 1891 v Berlíně jako pokračování listu *Berliner Volksblatt*, vycházejícího od roku 1884 pod názvem *Vorwärts Berliner Volksblatt*. Engels bojoval v tomto listě proti nejružnějším projevům oportunismu. Od druhé poloviny 90. let, po Engelově smrti, se redakce listu octla v rukou pravého křídla strany a soustavně uveřejňovala články oportunistů. *Vorwärts* tendenčně vysvětloval boj proti oportunismu a revizionismu v SDDSR, podporoval ekonomisty a později, po rozštěpení strany, menševiky. V letech reakce uveřejňoval pomlouvačné články Trockého, aniž umožnil Leninovi a jiným bolševikům tyto pomluvy vyvrátit a objektivně zhodnotit situaci ve straně. Za první světové války zastával *Vorwärts* sociálšovinistické stanovisko; po Říjnové revoluci se stal jedním z center proti-

sovětské propagandy. Jeho vydávání bylo zastaveno v roce 1933.
— 116

⁴⁷ Jde o školskou komisi (školský výbor) jmenovanou na lednovém plenárním zasedání ÚV SDDSR v roce 1910. Úkolem této devítičlenné komise, v níž byli po dvou zastoupeni bolševici, menševici a vperjodovci a po jednom národní organizace Bund, lotyšská a polská sociální demokracie, bylo zorganizování stranické školy v zahraničí. — 116

⁴⁸ *Socialisté-revolucionáři* (eseři) — maloburžoazní strana v Rusku. Vznikla na přelomu let 1901 a 1902 sloučením různých narodnických skupin a kroužků (Svaz socialistů-revolucionářů, Jižní strana socialistů-revolucionářů aj.). Jejím oficiálním orgánem se stal list *Revoljucionnaja Rossija* (1900—1905), časopis *Věstnik ruskoj revoljucii* (1901—1905) a list *Znamja truda* (1907—1914). Eseři ignorovali třídní rozdíly mezi proletariátem a drobnými vlastníky, zastírali třídní diferenciaci a rozpory uvnitř rolnictva a popírali vedoucí úlohu proletariátu v revoluci. Názory eserů byly eklektickou směsicí narodnictví a revizionismu. Podle Leninových slov se eseři pokoušeli „trhliny v narodnické ideologii vyspravit záplatami módní oportunistické ‚kritiky‘ marxismu“ (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 308). Taktika individuálního teroru, kterou eseři propagovali jako hlavní metodu boje proti samoděržaví, značně poškozovala revoluční hnutí a ztěžovala organizování mas k revolučnímu boji.

Agrární program eserů požadoval odstranění soukromého vlastnictví půdy a její předání občinám podle „principu práce“ a rovného užívání půdy a předpokládal rozvoj družstevnictví. V tomto programu, který eseři vydávali za program „socializace půdy“, nebylo nic socialistického. Při analýze tohoto programu poukazoval Lenin na to, že zachování zbožní výroby a soukromého hospodaření na společné půdě neodstraňuje nadvládu kapitálu, nezabavuje pracující rolníky vykořisťování a bídy; za kapitalismu nemohou zachránit drobné rolníky ani družstva, neboť slouží k obohacování vesnické buržoazie. Zároveň konstatoval, že požadavek rovného užívání půdy není sice požadavkem socialistickým, historicky však měl progresivní, revolučně demokratický charakter, neboť byl namířen proti statkářskému vlastnictví půdy.

Bolševická strana odhalovala pokusy eserů vydávat se za socialisty, houževnatě s nimi bojovala o vliv na rolnictvo a poukazovala na škodlivost jejich taktiky individuálního teroru pro dělnické hnutí.

Třídní nesourodost rolnictva byla příčinou politické a ideové

nepevnosti a organizační nejednotnosti eserské strany, příčinou jejího neustálého kolísání mezi liberální buržoazií a proletariátem. Už za první revoluce v Rusku se od eserské strany odštěpilo pravé křídlo a vytvořilo legální Lidovou socialistickou stranu práce (enesové), která měla názorově blízko ke kadetům; levé křídlo vytvořilo polooanarchistický Svaz maximalistů. Za stolypinské reakce prožívala eserská strana hlubokou ideovou a organizační krizi. Za první světové války se dostala většina eserů na pozice sociálšovinismu.

Po únorové revoluci 1917 byli eserš spolu s menševiky a kadety hlavní oporou buržoazně statkářské prozatímní vlády. Předáci strany (Kerenskij, Avksentjev a Černov) se stali členy vlády. Eserská strana odmítla podpořit rolníky požadující likvidaci statkářského pozemkového vlastnictví a prosazovala jeho zachování; eserští ministři v prozatímní vládě vysílali trestné výpravy proti rolníkům, kteří zabírali statkářskou půdu.

Koncem listopadu 1917 vytvořilo levé křídlo eserů samostatnou stranu levých eserů. Ve snaze udržet si vliv na rolnictvo uznali leví eserš oficiálně sovětskou moc a uzavřeli s bolševiky dohodu. Brzy však začali proti sovětské moci bojovat.

V letech cizí vojenské intervence a občanské války vyvíjeli eserš podvratnou činnost, aktivně podporovali interventy a bělogvardějce, účastnili se kontrarevolučních spiknutí a organizovali útoky na představitele sovětského státu a komunistické strany. Po skončení občanské války pokračovali v nepřátelské činnosti proti sovětskému státu doma i v táboře bělogvardějské emigrace. — 117

- ⁴⁹ *L'Humanité* — deník, který roku 1904 založil Jean Jaurès jako orgán Francouzské socialistické strany. Roku 1905 uvítal tento list revoluci v Rusku a tlumočil solidaritu francouzského lidu „s ruským národem, uskutečňujícím svůj rok 1789“. Redakce listu organizovala sbírku ve prospěch revoluce v Rusku. Za první světové války byl list v rukou krajně pravicového křídla Francouzské socialistické strany a zastával šovinistické stanovisko. Roku 1918 se do čela listu dostal významný činitel francouzského a mezinárodního dělnického hnutí Marcel Cachin. V letech 1918—1920 bojoval list proti imperialistické politice francouzské vlády, která vyslala své ozbrojené síly proti Sovětskému Rusku. V prosinci roku 1920, kdy v Tours došlo k rozštěpení Francouzské komunistické strany a kdy byla vytvořena Komunistická strana Francie (tak se nazývala Francouzská komunistická strana v letech 1920—1943), stal se list jejím ústředním orgánem. Na počátku druhé světové války, v srpnu 1939, francouzská vláda *l'Humanité* zakázala a vydávání listu muselo být

přeneseno do ilegality. Za okupace Francie hitlerovskými vojsky (1940—1944) vycházel list ilegálně a sehrál mimořádnou úlohu v boji za osvobození Francie od fašistických vetřelců. V poválečném období l'Humanité vytrvale bojuje za upevnění národní nezávislosti země, za akční jednotu dělnické třídy, za upevnění míru a přátelství mezi národy, za demokracii a společenský pokrok. — 117

⁵⁰ *Narodnaja volja* — tajná narodnická teroristická organizace, která vznikla v srpnu 1879 po rozštěpení narodnické organizace Zemlja i volja. V jejím čele stál výkonný výbor, jehož členy byli A. I. Željabov, A. D. Michajlov, M. F. Frolenko, N. A. Morozov, V. N. Fignerová, S. L. Perovská, A. A. Kvjatkovskij aj. Narodovoljovci setrvali na stanovisku narodnického utopického socialismu, ale zároveň zahájili politický boj, neboť za nejdůležitější úkol považovali svržení samoděržaví a vydobytí politické svobody. Jejich program požadoval na základě všeobecného volebního práva vytvoření stálého zastupitelského orgánu lidu, vyhlášení demokratických svobod, předání půdy lidu, továren a závodů do rukou dělníkům. „Narodovoljovci,“ napsal V. I. Lenin, „udělali krok vpřed tím, že přešli k politickému boji, avšak spojit jej se socialismem se jim nepodařilo“ (Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 181).

Narodovoljovci hrdinně bojovali proti carskému absolutismu, vycházeli však z nesprávné teorie o „aktivních“ hrdinech a „pasivním“ davu, domnívali se, že mohou přebudovat společnost bez účasti lidu, jen vlastními silami, individuálním terorem, zastrahováním a dezorganizováním vlády. Po 1. březnu 1881 (zavraždění Alexandra II.) se vládě podařilo krutými represáliemi, popravami a provokacemi organizaci Narodnaja volja rozbít. Několikeré pokusy narodovoljovců o obnovení organizace, k nimž došlo v 80. letech, byly bezvýsledné. Tak v roce 1886 vznikla skupina vedená A. I. Uljanovem (bratrem V. I. Lenina) a P. J. Ševyrjovem, jež pokračovala v tradicích organizace Narodnaja volja. Po nezdařeném pokusu o atentát na Alexandra III. v roce 1887 byla skupina odhalena a její aktivní členové popraveni.

Lenin kritizoval nesprávný, utopický program a taktiku individuálního teroru narodovoljovců, choval však velkou úctu k jejich obětavému boji proti carismu, vysoce hodnotil jejich konspirační techniku a přísně centralizovanou organizaci. — 117

⁵¹ *Věstník Narodnoj volji* — zahraniční orgán strany Narodnaja volja, vycházel v Ženevě v letech 1883—1886; celkem vyšlo 5 čísel. Členy redakce byli P. L. Lavrov, M. N. Olovennikovová (Polonská) a L. A. Tichomirov. — 117

⁵² *Birževyje vědomosti* — buržoazní list založený v roce 1880 pro komerční účely. Vycházel v Petrohradě zprvu třikrát, později čtyřikrát týdně a posléze jako deník. Od listopadu 1902 vycházel dokonce dvakrát denně — ráno a večer.

Koncem října 1917 byly *Birževyje vědomosti* vojenským revolučním výborem při petrohradském sovětu zastaveny. — 117

⁵³ Zde i dále má Lenin na mysli a cituje Manifest Komunistické strany (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 4, Praha 1958, s. 451, 458). — 123

⁵⁴ Jde o členy a kandidáty ÚV SDDSR zvolené na V. (londýnském) sjezdu SDDSR, který se konal 30. dubna—19. května (13. května až 1. června) 1907. — 125

⁵⁵ *Dělo žizni* — legální časopis, orgán menševiků-likvidátorů. Vycházel v Petrohradě od ledna do října 1911. Vyšlo 9 čísel. — 126

⁵⁶ Článek *Marxismus a Naša zarja* byl otištěn v 3. čísle časopisu *Sovremennaja žizň*. Lenin jej napsal na žádost S. G. Šahumjana.

Sovremennaja žizň — legální týdeník pro společenské vědy a politiku, orgán sjednocené bakuské organizace SDDSR, jejímiž členy byli bolševici a straně věrní menševici; vycházel v Baku od 26. března (8. dubna) do 22. dubna (5. května) 1911 za redakce S. G. Šahumjana. Vyšla tři čísla. Třetí číslo bylo zkonfiskováno a časopis byl na příkaz městského starosty zastaven. Ve druhém a třetím čísle v rubrice Vědecké rozpravy byly publikovány články vykládající Marxovo učení. V týdeníku vyšla řada Šahumjanových článků. — 128

⁵⁷ *Zvězda* — bolševický legální list; vycházel v Petrohradě od 16. (29.) prosince 1910 do 22. dubna (5. května) 1912, nejprve jednou, od 21. ledna (3. února) 1912 dvakrát a od 8. (21.) března 1912 třikrát týdně. Protože *Zvězda* byla často konfiskována, začal se v únoru 1912 vydávat jako její pokračování list *Něvskaja zvězda*, jehož poslední číslo vyšlo v říjnu 1912.

Zvězda byla zpočátku vydávána v nákladu 7000—10 000 výtisků. Za událostí na řece Leně v roce 1912 dosahovala nákladu 50 000—60 000 výtisků.

Oživení revolučního hnutí v Rusku vyvolalo nutnost obnovit vydávání legálního marxistického tisku. Na podzim roku 1910 se v průběhu mezinárodního socialistického kongresu v Kodani konala porada, které se zúčastnili V. I. Lenin, G. V. Plechanov, člen sociálně demokratické frakce ve III. státní dumě bolševik N. G. Pole-

tajev aj. Na poradě bylo dosaženo dohody o vydávání legálního orgánu v Rusku a o tom, že s ním budou spolupracovat menševici, kteří byli pro zachování ilegální strany. Na základě této dohody se stali členy redakce Zvězdy V. D. Bonč-Brujevič (bolševik), N. I. Iordanskij (plechanovovec) a I. P. Pokrovskij (člen sociálně demokratické frakce III. státní dumy). Na vydávání listu se významně podílel N. G. Poletajev. V té době byl list považován za orgán sociálně demokratické frakce v dumě. Od 25. čísla (od června 1911) bylo vydávání listu vzhledem k prohlubující se názorové nejednotnosti redakce načas přerušeno, ale už od října 1911 vycházel list znovu — s pozměněným složením redakce, bez účasti menševiků stoupenců zachování ilegální strany.

Ideově list vedl Lenin: udržoval korespondenci s členy redakce, usměrňoval jejich práci, kritizoval — zejména v prvním období — veškeré chyby, jichž se list dopustil, a prosazoval jeho důsledně marxistickou orientaci. V listech Zvězda a Něvskaja zvězda bylo uveřejněno přibližně padesát Leninových článků. Velké množství redakční a organizační práce udělali N. N. Baturin, N. G. Poletajev, K. S. Jeremejev a M. S. Olminskij. Na vydávání listu se podíleli V. D. Bonč-Brujevič, Děmjan Bědnj aj. Ve Zvězdě vyšlo také mnoho článků G. V. Plechanova. Lenin získal pro spolupráci A. M. Gorkého.

Pod Leninovým vedením se Zvězda stala bojovým marxistickým orgánem strany: hájila a propagovala zásady revolučního marxismu, bojovala proti likvidátorství a oتزovismu za upevnění marxistické strany, za revoluční svazek dělnické třídy a rolnictva; obhajovala volební program bolševiků ve volbách do IV. státní dumy; otiskovala projevy členů sociálně demokratické frakce v dumě a interpelace, které frakce v dumě vznášela. Energicky usilovala o to, aby byla realizována usnesení VI. (pražské) celoruské konference SDDSR.

Zvězda navázala trvalé a těsné kontakty s dělníky z továren a závodů a získala si mezi dělnictvem a pracujícími v Rusku velkou autoritu; v rubrice Z dělnického hnutí pohotově reagovala na nejnáléhavější potřeby dělníků.

Na jaře 1912, v době nového rozmachu dělnického hnutí, mimořádně stoupl i význam Zvězdy. Rozšířila se zejména rubrika Dělnická kronika, v níž byly uveřejňovány ohlasy na události na Leně. List čtenáře seznamoval s četnými zprávami o stávkách, demonstracích a táborech lidu v různých městech Ruska, otiskoval dopisy dělníků adresované Zvězdě a rezoluce dělnických shromáždění protestující proti krveprolití na Leně.

Carská vláda jednotlivá čísla konfiskovala, list pokutovala, za-

kazovala a zatýkala redaktory. Za událostí na Leně byla zkonfiskována všechna čísla, přesto se část nákladu ještě před konfiskací dostala mezi dělníky.

Zvězda však nevycházela denně a byla určena především vyspělým vrstvám proletariátu. Bylo zapotřebí založit masový bolševický deník a Zvězda se o propagaci této myšlenky významně zasloužila. Dělníci spontánně reagovali na uspořádání peněžité sbírky na fond dělnického deníku, kterou vyhlásila redakce listu. Zvězda pravidelně informovala své čtenáře o částkách zaslaných na fond, čímž připravovala půdu pro vydávání masového legálního bolševického listu Pravda. — 128

- ⁵⁸ Je míněn *bersteinismus* — oportunistický směr v mezinárodní sociální demokracii, který vznikl koncem 19. století v Německu a byl pojmenován podle německého sociálního demokrata E. Bernsteina. Bernstein otevřeně hlásal revizionismus v německé sociální demokracii, který se zvláště jasně projevil po Engelsově smrti v roce 1895.

V letech 1896—1898 uveřejnil Bernstein v teoretickém orgánu německé sociální demokracie *Die Neue Zeit* sérii článků *Problémy socialismu*, v nichž otevřeně revidoval marxismus.

Levé křídlo německé sociální demokracie zahájilo na stránkách svých listů proti Bernsteinovi boj, avšak ústřední výbor strany proti Bernsteinovi a bersteinismu nevystoupil. V červenci 1898 zahájil časopis *Die Neue Zeit* polemiku proti Bernsteinovi a revizionismu Plechanovovým článkem *Bernstein a materialismus*.

V březnu 1899 vyšly Bernsteinovy články knižně pod názvem *Předpoklady socialismu a úkoly sociální demokracie*. Knihu příznivě přijalo pravé křídlo německé sociální demokracie a oportunistické živly v ostatních stranách II. internacionály. Bernsteinovo heslo *Svoboda kritiky* převzali také ruští legální marxisté a ekonomisté. Carská cenzura povolila tři ruská vydání Bernsteinovy knihy a Zubatov ji zařadil do seznamu knih doporučených k četbě dělníkům.

Na stuttgartském (v říjnu 1898), hannoverském (v říjnu 1899) a lübeckém (v září 1901) sjezdu sociálně demokratické strany Německa byl bersteinismus odsouzen, avšak strana se od Bernsteina nedistancovala, protože většina jejích vůdců k němu zaujímalá smířlivecké stanovisko. Bernsteinovci nadále nezastřené propagovali revizionistické názory ve svém teoretickém orgánu *Sozialistische Monatshefte* a ve stranických organizacích. Jedině bolševická strana v čele s Leninem energicky bojovala proti bersteinismu, jeho stoupencům a následovníkům. Lenin vystoupil proti bersteinovcům už v roce 1899 v Protestu ruských sociálních demokratů

a v článku *Náš program* (viz *Sebrané spisy* 4, Praha 1980, s. 175 až 188, 194–198). Důkladné kritice pak podrobil bernsteinismus v knize *Co dělat?* (*Sebrané spisy* 6, Praha 1981, s. 17–203), v článkách *Marxismus a revizionismus* (*Sebrané spisy* 17, Praha 1984, s. 35–45) a *Názorové rozdíly v evropském dělnickém hnutí* (tento svazek, s. 84–91). — 131

- ⁵⁹ Programovým dokumentem ekonomistů, které Lenin nazýval ruskými bernsteinovci, bylo takzvané *Credo*, jež v roce 1899 sestavila J. D. Kuskovová.

Ekonomismus — oportunistický směr v sociální demokracii Ruska na konci 19. a na začátku 20. století, ruská odnož mezinárodního oportunistu. Orgány ekonomistů byly list *Rabočaja mysl* (1897 až 1902) a časopis *Rabočeje dělo* (1899–1902).

Ekonomisté redukovali úkoly dělnické třídy na hospodářský boj za zvýšení mezd, za zlepšení pracovních podmínek atd. Politický boj považovali za záležitost liberální buržoazie. Odmítali vedoucí úlohu strany dělnické třídy. Podle jejich názoru má strana pouze sledovat živelný proces hnutí a registrovat události. Ekonomisté se poddávali živelnosti dělnického hnutí a podceňovali význam revoluční teorie a uvědomělosti. Tvrdili, že socialistická ideologie může vzniknout z živelného dělnického hnutí. Odmítali názor, že pro dělnické hnutí je nutné socialistické uvědomění a že je má do hnutí vnášet marxistická strana, čímž klestili cestu buržoazní ideologii. Ekonomisté obhajovali roztříštěnost a přištipkaření v sociálně demokratickém hnutí a stavěli se proti vytvoření centralizované strany dělnické třídy. Hrozilo nebezpečí, že ekonomismus svede dělnickou třídu z revoluční cesty třídního boje a učiní z ní politický přívěsek buržoazie.

Lenin kriticky rozebírá názory ekonomistů v pracích *Protest ruských sociálních demokratů* (je namířen proti *Credu*; Lenin jej napsal v sibiřském vyhnanství v roce 1899 a podepsalo jej sedmáct marxistů žijících ve vyhnanství), *Zpětný směr v ruské sociální demokracii*, *K profession de foi a Diskuse s obhájci ekonomismu* (viz *Sebrané spisy* 4, Praha 1980, s. 175–188, 250–281, 316–326; *Sebrané spisy* 5, Praha 1981, s. 367–374). S konečnou platností Lenin ideově potřel ekonomismus v knize *Co dělat?* (viz *Sebrané spisy* 6, Praha 1981, s. 17–203). Významnou úlohu v boji proti ekonomismu sehrála leninská *Jiskra*. — 131

- ⁶⁰ Lenin má na mysli názory německého buržoazního ekonomu Lujo Brentana (1844–1931), který propagoval „sociální smír“ v kapitalistické společnosti, tvrdil, že dělnickou otázku lze vyřešit v rám-

ci kapitalismu pomocí továrního zákonodárství a sdružování dělníků v odborových svazech. Tento typ buržoazní vulgarizace marxismu nazýváme brentanismem.

V Rusku šířil teorii podobnou brentanismu hlavní představitel legálního marxismu P. B. Struve, který se pokoušel využít marxismus v zájmu buržoazie. Lenin tvrdil, že „struvismus“ bere „z marxismu všechno, co je přijatelné pro liberální buržoazii“, a odmítá „živou duši marxismu“ – jeho revolučnost. Struve se ve všem shodoval s představiteli vulgární politické ekonomie v zahraničí, připisoval kapitalismu cíl, který mít nemůže – totiž uspokojování všech lidských potřeb v maximální míře, podle něho se mělo „jít do učení ke kapitalistům“, a otevřeně propagoval malthusianství. Struve, tento, podle Leninova výroku, „velmistr renegátství“, „začal oportunistem, kritikou Marxe“ a za několik let to dotáhl až ke kontrarevolučnímu buržoaznímu národnímu liberalismu“.

Jedním z následovníků Struveho byl buržoazní publicista A. S. Izgojev. — 131

- ⁶¹ Jde o usnesení V. celoruské konference SDDSR, konané 21.—27. prosince 1908 (3.—9. ledna 1909) (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 163—174). — 131
- ⁶² Lenin má na mysli brožuru N. Čerevanina Londýnský sjezd SDDSR^[260] z roku 1907, v jejíž poslední kapitole kritizoval autor z likvidátorského stanoviska sjezdové usnesení týkající se dělnického sjezdu a bezpartijních dělnických organizací. — 132
- ⁶³ *Osvobožděníje* — čtrnáctideník; vycházel mimo Rusko od 18. června (1. července) 1902 do 5. (18.) října 1905 za redakce P. B. Struveho. Byl orgánem ruské liberální buržoazie a prosazoval umírněný monarchistický liberalismus. V roce 1903 se kolem časopisu zformoval a v lednu 1904 se oficiálně ustavil Svaz osvobození; existoval do října 1905. Osvobožděnovci spolu s konstitucionalisty v zemstvech vytvořili jádro Konstitučně demokratické strany, jež byla založena v říjnu 1905. — 137
- ⁶⁴ Lenin má na mysli svou práci Vítězství kadetů a úkoly dělnické strany, kterou napsal v březnu a vydal v dubnu 1906 jako brožuru (viz Sebrané spisy 12, Praha 1982, s. 287—367). — 138
- ⁶⁵ Jde o takzvaný Dodatek k některým ustanovením platného zákona o rolnickém vlastnictví půdy a jejím užívání, který byl vydán

9. (22.) listopadu 1906. Po schválení Státní dumou a Státní radou se začal nazývat zákonem ze 14. (27.) června 1910. K jeho doplnění vydala carská vláda 15. (28.) listopadu 1906 nařízení nazvané O poskytování hypoték Rolnickou pozemkovou bankou na přidělovou půdu. Podle těchto zákonů měli rolníci právo převzít přidělovou půdu do osobního vlastnictví, vystoupit z obcíny a hospodařit samostatně na odřezané půdě nebo chutorech.

Těmto rolníkům mohla Rolnická banka poskytnout půjčku na získání půdy. Stolypinova agrární politika urychlila kapitalistický vývoj v zemědělství nejhorší, tj. „pruskou“ cestou, zachovala moc, vlastnictví a privilegia feudálních statkářů, podpořila násilné vyvlastňování rolnických mas, urychlila vývoj rolnické buržoazie, která měla možnost levně skupovat přidělovou půdu chudých rolníků.

Lenin nazval Stolypinovy agrární zákony z roku 1906 (a zákon vydaný 14. /27./ června 1910) druhým krokem — po reformě z roku 1861 — na cestě k přeměně feudálního absolutismu v buržoazní monarchii. Přestože vláda horlivě propagovala vystupování rolníků z občin, v evropském Rusku za 9 let (od roku 1907 do roku 1915) vystoupilo z občin pouze asi dvaapůl miliónu rolnických usedlostí. Právo vystoupit z obcíny využívala především rolnická buržoazie, která tak mohla upevnit své hospodářství. Z obcíny vystupovala i část chudých rolníků, kteří chtěli prodat svou přidělovou půdu a navždy odejít z vesnice. Zbídačená drobná rolnická hospodářství zůstávala i nadále zaostalá.

Stolypinova agrární politika neodstranila hlavní rozpor mezi veškerým rolnictvem a statkáři, nýbrž vedla k dalšímu ožebračování rolnických mas a k zosťování třídních rozporů mezi kulaky a vesnickou chudinou. — 140

⁶⁶ *Platforma „sto čtyř“* — návrh agrárního zákona podepsaný 104 členy Státní dumy předložili 23. května (5. června) 1906 na 13. zasedání dumy trudovici. Podle něj mělo agrární zákonodárství „usilovat o nastolení takových poměrů, za nichž by veškeré nerostné i vodní bohatství patřilo všemu lidu a potřebnou zemědělskou půdu by dostával do užívání pouze ten, kdo ji bude obdělávat vlastní prací“ (Gosudarstvennaja дума v Rossii v dokumentach i materialach, Moskva 1957, s. 172). Trudovici proto požadovali vytvoření „celonárodního půdního fondu“ z veškeré státní, úřední, carské, klášterní a církevní půdy. Ve prospěch tohoto fondu měla být zkonfiskována i veškerá statkářská a ostatní soukromá půda, pokud výměra jednotlivých usedlostí přesahovala pracovní normu stanovenou pro danou oblast. Za vyvlastněnou soukromou půdu měla být

vyplácena určitá náhrada. Přídělová půda a menší soukromé pozemky měly být na určitou dobu ponechány dosavadním majitelům. Zároveň však návrh zákona předpokládal, že i tato půda později postupně přejde do společného vlastnictví lidu. Agrární reformu měly provádět místní výbory zvolené na základě všeobecného, přímého a rovného volebního práva s tajným hlasováním. Tyto požadavky vyjadřovaly zájmy zámožných rolníků, kteří se báli okamžitého a úplného zrušení soukromého vlastnictví půdy a připouštěli výkup vyvlastňovaných pozemků. Lenin řekl, že z „návrhu sto čtyř“ číší především *obavy* drobného vlastníka, aby neuskutečnil příliš prudký převrat a aby nebyly do hnutí zapojeny příliš početné a příliš chudé masy lidu (viz Sebrané spisy 14, Praha 1983, s. 302). — 140

- ⁶⁷ *Russkaja mysl* — liberálně narodnický měsíčník; vycházel v Moskvě v letech 1880—1918. V 90. letech občas otiskoval články marxistů. Do literární rubriky přispívali pokrokoví spisovatelé A. P. Čechov, A. M. Gorkij, V. G. Korolenko, D. N. Mamin-Sibirjak, G. I. Uspenskij aj. Po revoluci 1905 se časopis stal orgánem pravého křídla strany kadetů a redigoval jej P. B. Struve. — 145
- ⁶⁸ Jde o citát z lyrické komedie N. A. Někrasova *Hon na medvěda*. — 146
- ⁶⁹ Lenin cituje slova Bazarova, hrdiny Turgeněvova románu *Otcové a děti*. — 146
- ⁷⁰ *Machiavelistický plán* — plán v duchu italského politika konce 15. a začátku 16. století Machiaveliho, který hlásal myšlenku, že k dosažení vytčeného politického cíle lze použít i násilí. — 147
- ⁷¹ Lenin má na mysli knihu B. Engelse *Anti-Dühring*. Pana Eugena Dühringa převrat vědy (K. Marx-B. Engels, Spisy 20, Praha 1966, s. 31—318). — 147
- ⁷² Lenin má na mysli knihu G. V. Plechanova *O vývoji monistického názoru na dějiny*^[164], která vyšla roku 1895 pod pseudonymem N. Beltov [česky G. V. Plechanov, *Vybrané filozofické spisy I*, Praha 1959, s. 474—686]. — 148
- ⁷³ *Obščestvennoje dviženije v Rossii v načale 20 věka* [Společenské hnutí v Rusku na počátku 20. století] — menševické dílo v pěti svazcích (vyšly čtyři svazky), které redigoval L. Martov, P. P. Maslov

a A. N. Potresov. Původně byl členem redakce také G. V. Plechanov, ale na podzim 1908 z ní vystoupil, protože nesouhlasil, aby do prvního svazku tohoto díla byl zařazen Potresovův likvidátorský článek Vývoj společenskopolitického myšlení v období před revolucí. — 152

⁷⁴ *Rada spojené šlechty* — kontrarevoluční organizace feudálních statkářů, která se ustavila v květnu 1906 na prvním sjezdu zástupců guberniálních šlechtických společností. Existovala do října 1917. Jejím hlavním úkolem bylo obhajovat samoděržaví, statkářské vlastnictví půdy a šlechtické výsady. V čele organizace stál hrabě A. A. Bobrinskij, kníže N. F. Kasatkin-Rostovskij, hrabě D. A. Olsufjev, V. M. Puriškevič aj. Lenin nazýval Radu spojené šlechty „radou spojených feudálů“. Z této organizace se ve skutečnosti stal polovládní orgán, který vládu nutil vydávat zákony a nařízení obhajující zájmy statkářů. V období III. státní dumy zasedala řada členů Rady spojené šlechty ve Státní radě a v ústředních černosotňovských organizacích. — 159

⁷⁵ „Kolupajevovský“ kapitalismus — toto označení Lenin odvodil od příjmení bohatého sedláka Kolupajeva, o němž psal M. J. Saltykov-Ščedrin v díle Útočiště Monrepos.

Charakteristiku „kolupajevovského“ kapitalismu podává Lenin ve své práci Agrární program sociální demokracie v první ruské revoluci 1905—1907 (viz Sebrané spisy 16, Praha 1983, s. 412). — 160

⁷⁶ Jde o válku mezi Ruskem a koalici vytvořenou Anglií, Francií, Tureckem a Sardinii v letech 1853—1856. — 162

⁷⁷ Lenin má na mysli prohlášení 66 představitelů moskevského obchodního a průmyslového kapitálu otištěné v listě Russkije vědomosti, č. 33 z 11. (24.) února 1911. Autoři sice uznávali, že studentským stávkám se musí čelit, přitom však vyslovovali názor, že opatření, kterých vláda proti účastníkům studentských nepokojů používá, ohrožují samu existenci vysokých škol, a odsuzovali zásahy vlády. — 169

⁷⁸ *Zemščina* — reakční deník vydávaný v Petrohradě od června 1909 do února 1917. — 173

⁷⁹ Následují podpisy Lenina, Kameněva a Zinovjeva. — 181

⁸⁰ *Věstník Jevropy* — historickopolitický a literární měsíčník buržoazně

liberálního zaměření. Vycházel v Petrohradě v letech 1866—1918. Časopis uveřejňoval články namířené proti revolučním marxistům.
— 191

- ⁸¹ Lenin zde používá slov Volgina, jednoho z hrdinů románu N. G. Černyševského Prolog. — 195
- ⁸² Jde o rezoluci O současné situaci a úkolech strany schválenou na V. celoruské konferenci SDDSR (21.—27. prosince 1908 [3.—9. ledna 1909]). — 200
- ⁸³ Jde o člena ruského byra ÚV SDDSR V. P. Nogina. — 202
- ⁸⁴ *Zarja* — marxistický časopis pro vědu a politiku; v letech 1901 až 1902 jej vydávala legálně ve Stuttgartu redakce Jiskry. Celkem vyšla čtyři čísla (tři sešity): 1. číslo v dubnu 1901 (fakticky 23. března podle nového kalendáře), dvojčíslu 2/3 v prosinci 1901 a 4. číslo v srpnu 1902. Úkoly časopisu byly stanoveny v Návrhu prohlášení redakce listu Jiskra a časopisu Zarja, který napsal Lenin v Rusku (viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 327—337). V roce 1902, když v redakci vznikly spory a konflikty, Plechanov navrhl, aby Zarja byla od Jiskry oddělena s tím, že sám se ujme redigování časopisu Zarja. Návrh však nebyl přijat, a tak zůstala redakce obou orgánů po celou dobu společná.
- Zarja kritizovala mezinárodní i ruský revizionismus a hájila teoretické zásady marxismu. Byly v ní uveřejněny některé Leninovy a Plechanovovy práce. — 203
- ⁸⁵ Jde o I. F. Dubrovinského. V rozhovoru s D. F. Sverčkovem prohlásil, že žádný bolševický smýšlející člen ústředního výboru nebude hlasovat pro to, aby do ústředního výboru byl kooptován likvidátor (viz tento svazek, s. 276). Dubrovinskij byl v době, kdy Lenin psal tento článek, ve vyhnanství. — 204
- ⁸⁶ *Mysl* — legální bolševický měsíčník pro filozofii, sociologii a ekonomiku; vycházel v Moskvě od prosince 1910 do ledna 1911. Celkem vyšlo pět čísel, 1. číslo v nákladu 3000 výtisků. Časopis byl založen z Leninova podnětu. Měl pomoci zintenzívnit boj proti legálním likvidátorským orgánům a vychovávat vyspělé dělníky a inteligenci v duchu marxismu. Lenin řídil časopis ze zahraničí. Když dostal první číslo, napsal 21. prosince 1910 (3. ledna 1911) M. Gorkému: „Gratulujte nám — máme v Moskvě vlastní malý časopis, marxistický. To bylo dnes u nás radosti!“ (srov. Spisy 34, Praha 1957,

s. 425). V prvních čtyřech číslech byly otištěny rovněž Leninovy články Hrdinové „věčných výhrad“, Naši likvidátoři, K výročí, O sociální struktuře moci, perspektivách a likvidátorství a Polemické poznámky (viz tento svazek, s. 110—115, 134—155, 182—190, 206—226, 227—230). Nejbližšími spolupracovníky časopisu byli M. S. Olminskij, V. V. Vorovskij a I. I. Skvorcov-Stěpanov; přispívali do něho i menševici, kteří byli pro zachování ilegální strany — G. V. Plechanov, Ch. Rappoport aj. Poslední, páté číslo bylo zabaveno a časopis zastaven. Zanedlouho začal v Petrohradě vycházet časopis Prosvěščenije, který byl fakticky pokračováním časopisu Mysl. — 207

⁸⁷ Lenin má na mysli I. celoruský sjezd pro boj s alkoholismem, který se konal v Petrohradě 28. prosince 1909—6. ledna 1910 (10.—19. ledna 1910) a I. celoruský sjezd závodních lékařů a zástupců továrního průmyslu, konaný v Moskvě 1.—6. (14.—19.) dubna 1909. — 209

⁸⁸ Lenin uvádí slova menševika-likvidátora Dana z jeho příspěvku na V. konferenci SDDSR (celoruské z roku 1908) k současné situaci a úkolům strany. — 210

⁸⁹ „Bureninovská nebo meňšikovovská šikovnost“ — nesevdomitý způsob polemiky, jaký používali Burenin a Meňšikov, spolupracovníci černosotňovského monarchistického listu Novoje vremja. — 213

⁹⁰ *Vitěho reformy* — reformy v oblasti financí, celní politiky, výstavby železnic a továrního zákonodárství, které prováděl J. S. Vitte v letech 1892—1906 jako ministr dopravy a později ministr financí a předseda rady ministrů.

Reformy ze šedesátých let — jde o buržoazní reformy, které v 60. a 70. letech 19. století prováděla carská vláda. Nejdůležitější z nich byly finanční reformy (1860—1864), zrušení tělesných trestů (1863), školské reformy (1862—1864), zemstevní reforma (1864), soudní reforma (1864), reforma cenzury tisku (1865), reforma městské samosprávy (1870) a vojenská reforma (1874). — 216

⁹¹ *Blanquisté* — stoupenci směru francouzského socialistického hnutí, v jehož čele stál vynikající revolucionář a významný představitel francouzského utopického komunismu Louis Auguste Blanqui (1805—1881). Podle Leninova názoru blanquisté očekávali, že se lidstvo nevymaní z námezdního otroctví cestou třídního boje proletariátu, nýbrž cestou spiknutí malé menšiny inteligence (srov.

Sebrané spisy 13, Praha 1983, s. 103). Přezírali spojení s masami a činnost revoluční strany nahrazovali akcemi tajné skupiny spiklenců organizovanými bez ohledu na to, zda konkrétní situace umožňovala, aby povstání zvítězilo. — 220

⁹² *Erfurtská profession de foi — program Sociálně demokratické strany Německa* byl schválen v říjnu 1891 na sjezdu v Erfurtu. Ve srovnání s got-hajským programem z roku 1875 znamenal krok vpřed; vycházel z marxistického učení o nevyhnutelném zániku kapitalistického výrobního způsobu a o jeho nahrazení socialistickým. V programu se zdůrazňovalo, že dělnická třída nutně musí vést politický boj, že strana je vedoucí silou tohoto boje apod. Avšak i erfurtský program obsahoval závažné ústupky oportunismu. Engels podrobil návrh erfurtského programu zevrubné kritice (Ke kritice návrhu sociálně demokratického programu z roku 1891 — viz K. Marx-B. Engels, Spisy 22, Praha 1967, s. 267—282); byla to v podstatě kritika oportunismu celé II. internacionály, pro jejíž strany byl erfurtský program jakýmsi vzorem. Vedení německé sociální demokracie však Engelsovu kritiku stranickým masám zatajilo, takže k jeho nejzávažnějším připomínkám nebylo při vypracování definitivního znění programu přihlédnuto. Erfurtský program mlčky přešel otázku diktatury proletariátu, což Lenin považoval za jeho hlavní nedostatek, za zbabělý ústupek oportunismu. O erfurtském programu viz Leninovu práci *Stát a revoluce*, Spisy 25, Praha 1956, s. 391—506. — 224

⁹³ Lenin má na mysli usnesení V. celoruské konference SDDSR z roku 1908, v nichž byl vyhlášen boj likvidátorství. — 224

⁹⁴ *Enesové* (lidoví socialisté) — členové maloburžoazní Lidové socialistické strany práce, která se v roce 1906 odštěpila od pravého křídla strany eserů. Enesové byli pro částečnou nacionalizaci statkářské půdy, která by měla být podle takzvané pracovní normy a za výkupní poplatky rozdělena mezi rolníky, a pro vytvoření bloku s kadety. Lenin je proto nazýval „sociálkadety“, „maloburžoazními oportunisty“ a „eserskými menševiky“, kolísajícími mezi kadety a esery, a zdůrazňoval, že se tato strana velice málo liší od kadetů, neboť vyškrtává z programu republiku i požadavek veškeré půdy (Sebrané spisy 14, Praha 1983, s. 44). V čele strany stáli N. F. Anněnskij, V. A. Mjakotin, A. V. Pešechonov aj. Po únorové buržoazně demokratické revoluci se strana lidových socialistů spojila s trudoviky a aktivně podporovala buržoazní prozatímní vládu, do níž vyslala své zástupce. Po Říjnové revoluci se

enesové účastnili kontrarevolučních spiknutí a ozbrojených akcí proti sovětské moci. V době cizí vojenské intervence a občanské války se strana rozpadla. — 225

- ⁹⁵ *Russkoje bogatstvo* — měsíčník; vycházel v Petrohradě v letech 1876 až 1918. Počátkem 90. let přešel do rukou liberálních narodníků a redigoval jej N. K. Michajlovskij. Stal se hlavním narodnickým orgánem, který v roce 1893 zahájil tažení proti ruským sociálním demokratům. Russkoje bogatstvo se při vulgarizaci a falzifikaci marxismu opíralo o západoevropské revizionisty. Kolem časopisu se seskupovali publicisté, kteří se později stali významnými členy strany eserů nebo lidových socialistů a trudovických skupin ve státních dumách. V literární rubrice časopisu publikovali své práce pokrokoví spisovatelé V. M. Garšin, A. M. Gorkij, V. G. Korolenko, A. I. Kuprin, D. N. Mamin-Sibirjak, G. I. Uspenskij, V. V. Veresajev aj.

Roku 1906 se Russkoje bogatstvo stává orgánem Lidové socialistické strany práce (enesů). Časopis několikrát změnil název (Sovremennyje zapiski, Sovremennost', Russkije zapiski). Ke svému původnímu názvu se vrátil v dubnu 1917. — 229

- ⁹⁶ Lenin má na mysli události ve III. dumě z března 1911. Státní rada tehdy zamítla návrh zákona o zavedení zemstev v západních guberniích, který předložil předseda vlády P. A. Stolypin. Stolypin podal demisi, avšak car Mikuláš II. ji nepřijal. Stolypin dosáhl toho, že Státní дума a Státní rada byly na tři dny rozpuštěny (od 12. [25]. do 14. [27]. března), aby prosadil zákon o zemstvu v západních guberniích podle článku 87, který dával vládě právo vydávat zákony bez zákonodárných orgánů, jestliže nezasedají a „jestliže mimořádné okolnosti si takové opatření vynutí“. Dne 14. (27.) března 1911 byl zákon o rozšíření ustanovení o zemstevních institucích na západní gubernie podepsán Mikulášem II. a uveřejněn ve Sbírce zákonů a vládních nařízení.

Tento postup přiměl předsedu Státní dumy A. I. Gučkova, aby se demonstrativně vzdal funkce předsedy Státní dumy. Novým předsedou byl zvolen pravicový okřabrista M. V. Rodzjanko. — 231

- ⁹⁷ *I. internacionála* (Mezinárodní dělnické sdružení) — první mezinárodní organizace proletariátu. Založil ji v roce 1864 K. Marx na mezinárodním dělnickém shromáždění v Londýně, které svolali angličtí a francouzští dělníci. I. internacionála je výsledkem Marxova a Engelsova dlouholetého a usilovného boje za vytvoření revoluční strany dělnické třídy. Marx byl organizátorem a vůdcem

I. internacionály, autorem její Inaugurální adresy, stanov a dalších dokumentů týkajících se programu a taktiky. Jak poznamenal V. I. Lenin, I. internacionála „položila základ mezinárodní organizace dělníků k přípravě jejich revolučního náporu na kapitál“, „položila základ k proletářskému, mezinárodnímu boji za socialismus“ (Spisy 29, Praha 1955, s. 301, 302).

Ústředním orgánem I. internacionály byla generální rada Mezinárodního dělnického sdružení, jejímž stálým členem byl K. Marx. Marx ostře vystupoval proti maloburžoazním vlivům a sektářství v tehdejších dělnickém hnutí (tradeunionismus v Anglii, proudhonismus v románských zemích, lassallovství v Německu) a sdružoval na základě vědeckého socialismu pokrokové dělníky v Evropě a Americe. I. internacionála řídila hospodářský a politický boj dělníků různých zemí a upevňovala jejich mezinárodní solidaritu. Její velkou zásluhou je rozšíření marxismu a spojení socialismu s dělnickým hnutím.

Po porážce Pařížské komuny stála dělnická třída před úkolem založit masové národní strany podle zásad vytyčených I. internacionálou. K. Marx roku 1873 napsal: „Podle toho, jak se mně nyní jeví evropské poměry, je rozhodně užitečné nechat zatím formální organizaci internacionály ustoupit do pozadí“ (K. Marx-B. Engels, Spisy 33, Praha 1971, s. 674). Roku 1876 byla I. internacionála na filadelfském kongresu oficiálně rozpuštěna. — 236

- *Britská Sociálně demokratická strana* (původní název Sociálně demokratická federace) byla založena v Anglii roku 1884. Kromě reformistů (Hyndman a jiní) a anarchistů k ní patřila skupina revolučních sociálních demokratů, stoupců marxismu (Harry Quelch, Tom Mann, Eduard Aveling, Eleanor Avelingová-Marxová aj.), kteří tvořili levé křídlo anglického socialistického hnutí. Engels kritizoval Sociálně demokratickou federaci za dogmatismus a sektářství, za její odtrženost od masového dělnického hnutí v Anglii a ignorování jeho zvláštností. V roce 1907 byla Sociálně demokratická federace přejmenována na Sociálně demokratickou stranu. Ta v roce 1911 společně s levicovými členy Nezávislé labouristické strany založila Britskou socialistickou stranu. Roku 1920 její většina sehrála významnou úlohu při založení Komunistické strany Velké Británie.

Nezávislá labouristická strana (Independent Labour Party) — anglická reformistická organizace. Založili ji vůdcové „nových tradeunionů“ v roce 1893, v době zesíleného stávkového boje a hnutí anglické dělnické třídy za nezávislost na buržoazních stranách. Vstoupili do ní členové „nových tradeunionů“ a mnoho starých

tradeunionistů, příslušníci inteligence a maloburžoazie, ovlivnění fabiány. V čele strany stál Keir Hardie. Ve svém programu si strana vytyčila boj za kolektivní vlastnictví všech výrobních prostředků, rozdělování a směnu zboží, za zavedení osmihodinového pracovního dne a zákaz dětské práce, za zavedení sociálního pojištění a podpory v nezaměstnanosti.

Od samého počátku zaujímal tato strana buržoazně reformistické stanovisko. Hlavní důraz kladla na parlamentní formu boje a parlamentní dohody s liberální stranou. Lenin o Nezávislé labouristické straně napsal, že „ve skutečnosti je to oportunistická strana, která byla vždycky závislá na buržoazii“, že je „nezávislá“ jen na socialismu, kdežto na liberalismu je velmi závislá“ (Spisy 29, Praha 1955, s. 488; Spisy 18, Praha 1957, s. 360). — 245

- ⁹⁹ *Justice* — týdeník. Vycházel v Londýně v letech 1884—1925. Zpočátku byl orgánem Sociálně demokratické federace, od roku 1911 orgánem Britské socialistické strany. Od února 1925 do prosince 1933 vycházel pod názvem Social-Democrat. — 246
- ¹⁰⁰ Viz K. Marx-B. Engels, Spisy 38, Praha 1974, s. 135; Spisy 39, Praha 1975, s. 334. — 247
- ¹⁰¹ *The Labour Leader* — týdeník Nezávislé labouristické strany. Vychází od roku 1891, od roku 1946 pod názvem Socialist Leader. — 248
- ¹⁰² *Daily Mail* — deník, byl založen v roce 1896 a vycházel ve velkém nákladu v Londýně. Vyjadřuje smýšlení krajně pravicového křídla britské buržoazie. — 248
- ¹⁰³ Článek Rozhovor legalisty s odpůrcem likvidátorství napsal Lenin v souvislosti s článkem N. A. Rožkova Nežbytný čin. V tomto článku, zaslaném redakci listu Social-demokrat, rozvíjel Rožkov svůj likvidátorský návrh na vytvoření legální dělnické strany za stolypinovského režimu. Lenin se pokusil přesvědčit Rožkova, že jeho názory jsou nesprávné. Protože Rožkov na uveřejnění článku trval, uveřejnil Lenin v příloze Diskussionnyj listok článek Rozhovor legalisty s odpůrcem likvidátorství. — 251
- ¹⁰⁴ Hlavním úkolem revoluce 1848—1849 bylo znovu sjednotit Německo v jednotnou demokratickou republiku. Po porážce této revoluce prosazovali reakční prušští junkeři v čele s Bismarckem politiku sjednocení Německa „krví a železem“. Snažili se vytvořit jednotnou monarchii v čele s pruským králem. Při provádění této „revoluce

¹⁰⁵ *Porada členů ÚV SDDSR působících v zahraničí* se konala ve dnech 28. května—4. června (10.—17. června) 1911 v Paříži. Byla připravena a svolána z Leninovy iniciativy, bez účasti zahraničního byra ÚV, jehož likvidátorská většina soustavně mařila svolání plenárního zasedání ÚV. Přípravy k poradě začaly v dubnu 1911. Porada měla zorganizovat svolání plenárního zasedání ÚV a pomoci překonat těžkou krizi ve straně, která ochromila práci ústředních institucí. V první polovině května 1911 dali bolševici prostřednictvím svého zástupce N. A. Semaška zahraničnímu byru ÚV na vědomí, že je nutné okamžitě svolat plenární zasedání ústředního výboru v zahraničí. Přestože podle stanov ÚV schválených v lednu 1910 na jeho plenárním zasedání bylo výslovně stanoveno, že v případě prozrazení více než poloviny členů ruského byra musí být svoláno plenární zasedání ÚV, zahraniční byro návrh bolševiků znovu odmítlo. Zástupce bolševiků Semaško proto 14. (27.) května 1911 složil funkci v zahraničním byru ÚV. Téhož dne pozvali členové a kandidáti ÚV z řad bolševiků a polských sociálních demokratů členy ústředního výboru působící v zahraničí na poradě.

Porady se zúčastnili bolševici, zástupci polské a lotyšské sociální demokracie, jeden golosovec a jeden bundovec. Zástupce lotyšské sociální demokracie prohlásil, že podle usnesení svého ústředního výboru se porady zúčastní s poradním hlasem. Bundovec M. I. Liber prohlásil, že ÚV Bundu mu nedal plnou moc zastupovat ho na poradě.

Už na prvním zasedání došlo k ostré výměně názorů. Lenin ve svém příspěvku navrhl, aby porada konstatovala, že vzhledem k situaci ve straně má právo nejen požadovat řešení jednotlivých otázek, ale také schválit usnesení, která by byla pro stranu závazná. Golosovec B. I. Gorev a bundovec Liber dokazovali, že porada není oprávněna podílet se na svolání plenárního zasedání ÚV ani na přípravě celostranické konference. Když účastníci porady schválili rezoluci o jejím ustavení a když v souladu s touto rezolucí byla dána na program i otázka svolání ÚV, obvinil Gorev účastníky porady z „uzurpování moci“ a z porady odešel.

Porada projednala otázku svolání plenárního zasedání ÚV. Při projednávání otázky, kdo má právo se zasedání účastnit, Lenin prohlásil, že menševici I. A. Isov (Michail), K. M. Jermolajev (Roman) a P. A. Bronštejn (Jurij) jako organizátoři stolypinovské „dělnické“ strany toto právo nemají a že bundovec Liber je svou obhajobou prakticky podporuje. Na protest proti tomuto Leninovu prohlášení opustil Liber poradě. Složení porady označil Lenin za

„blok tří skupin, bolševiků, Poláků a „smířlivců““ (Spisy 17, Praha 1957, s. 338).

Porada se usnesla svolat co nejdříve plenární zasedání ÚV v zahraničí a určila přípravnou komisi.

Vzhledem k blížícím se volbám do IV. státní dумы se porada zabývala otázkami taktiky strany ve volební kampani a vypracováním návrhu volebního programu.

Hlavním bodem jednání porady bylo svolání konference strany. Usnesení konstatovalo, že blížící se volby do IV. dумы, oživení v dělnickém hnutí i vnitrostranická situace si svolání konference nutně vyžadují. Protože nebylo možné okamžitě svolat plenární zasedání ÚV, porada se ujala iniciativy při svolání konference a vytvořila organizační komisi k její přípravě. Porada rovněž přijala Leninův návrh na vytvoření obdobné organizační komise v Rusku (viz tento svazek, s. 289). V souladu s usnesením porady měly být ke společné práci v organizační komisi přizvány i organizace strany v zahraničí. Lenin však protestoval proti tomu, aby byli přizváni zástupci protistranických skupin, tj. golosovců a vperjodovců (viz tento svazek, s. 290).

Porada odsoudila protistranickou, frakční politiku zahraničního byra ÚV a navrhla, aby o jeho další existenci rozhodlo plenární zasedání ÚV. Lenin se zdržel hlasování o poslední části rezoluce, protože trval na okamžité reorganizaci zahraničního byra ÚV. Pro úkoly organizačního a technického charakteru (stranické vydavatelství, rozesílání tiskovin atd.) vytvořila porada technickou komisi podléhající skupině členů a kandidátů ÚV, kteří se zúčastnili porady.

Ve zvláštním letáku, který byl vydán po poradě a nazván Oznámení, byly vyloženy okolnosti svolání porady, její složení a cíle. V témž letáku byly rovněž otištěny rezoluce přijaté na poradě.

Červnová porada členů ÚV z roku 1911 měla nesmírný význam pro shromažďování stranických sil k boji proti likvidátorům-golosovcům, vperjodovcům a trockistům, za upevnění strany. Usnesení porady schválila drtivá většina jednotlivých sociálně demokratických organizací v Rusku, jejichž zástupci vytvořili v září 1911 organizační komisi v Rusku (OKR) pro svolání celoruské konference SDDSR. — 267

¹⁰⁶ Jde o pokusy I. F. Dubrovinského (Inoka) a V. P. Nogina (Makara) usměrnit činnost ruského byra ÚV; tyto pokusy skončily prozrazením všech bolševiků — členů a kandidátů ÚV pracujících v Rusku.

O odhaleních Olgina (straně věrného menševika V. G. Fomina) viz tento svazek, s. 180. — 270

- ¹⁰⁷ Dokument je uveřejňován podle kopie, kterou napsal F. E. Dzeržinskij. Originál psaný Leninem se nenašel.
V protokolu z červnové porady ÚV není uvedeno, že Lenin tuto zprávu na poradě přednesl. Zřejmě byla rozdána účastníkům porady před zahájením. — 279
- ¹⁰⁸ Ve stanovách ústředního výboru schválených plenárním zasedáním ÚV SDDSR v lednu 1910 se pravilo: „Na plenární zasedání (15 členů) jsou zváni: 1. členové kolegia působícího v Rusku; 2. členové zahraničního byra ÚV s výjimkou těch, kteří nejsou členy ÚV; 3. jestliže obojí nedosáhnou počtu patnácti, pak jsou na plenární zasedání přizváni i ostatní kandidáti podle tohoto pořadí: a) kandidáti londýnského sjezdu, kteří vykonávají nějakou stranickou práci v Rusku; b) členové a kandidáti ÚV žijící v zahraničí a vykonávající práci, kterou jim uložil ústřední výbor“ (srov. KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, 1954, s. 203). — 280
- ¹⁰⁹ *Diskussionnyj listok* — příloha ústředního orgánu SDDSR listu Social-demokrat; vycházel na základě usnesení plenárního zasedání ÚV SDDSR z ledna 1910 od 6. (19.) března 1910 do 29. dubna (12. května) 1911 v Paříži. Vyšla tři čísla. Redakci tvořili zástupci bolševiků, menševiků, ultimatistů, bundovců, plechanovců, polské sociální demokracie a Sociální demokracie Lotyšského kraje. V prvním a druhém čísle byla uveřejněna Leninova stať Poznámky publicisty, ve třetím čísle článek Historický význam vnitrostranického boje v Rusku (viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 259–324, 378–395). — 281
- ¹¹⁰ Diskusní příspěvek byl reakcí na vystoupení menševika-golosovce B. I. Goreva (Goldmana), jenž na poradě namítal, že se jí účastní zástupci národních organizací (M. I. Liber za Bund a M. V. Ozolin za Sociální demokracii Lotyšského kraje), aniž mají plnou moc příslušných ústředních výborů. Liber prohlásil, že zástupci národních organizací se nestačili spojit se svými ústředními institucemi a že on se neúčastní porady jako zástupce Bundu. — 284
- ¹¹¹ Lenin má na mysli diskusní příspěvky Goreva (Goldmana) a Libera, kteří tvrdili, že v Rusku jsou členové ruského byra, s nimiž je nutné se spojit dříve, než bude svoláno plenární zasedání ÚV v zahraničí. — 284
- ¹¹² Bundovec Ionov (F. M. Kojgen) ve svém prohlášení oznámil, že

nemá plnou moc od ÚV Bundu, a proto se nemůže porady zúčastnit. Přislíbil, že jakmile to bude možné, pošle svou pozvánku na poradou ústřednímu výboru Bundu. — 285

¹¹³ Lenin má na mysli diskusní příspěvek Libera (Bera) obsahující prohlášení, že kvůli plenárnímu zasedání ÚV není třeba svolávat mimořádnou poradou členů ÚV, ale je nutné hledat „legální východisko“ prostřednictvím zahraničního byra. — 285

¹¹⁴ V tomto diskusním příspěvku Lenin reaguje na Liberovo prohlášení, že většina zahraničního byra ÚV je pro svolání plenárního zasedání a je ochotna k tomu schválit oficiální usnesení. — 287

¹¹⁵ Jde o návrh likvidátorské většiny zahraničního byra ÚV svolat plenární zasedání ÚV do Ruska. — 287

¹¹⁶ Tento i následující diskusní příspěvek souvisí s projednáváním otázky, kdo má právo účastnit se plenárního zasedání ÚV. — 288

¹¹⁷ *Organizační komise* (organizační komise v zahraničí — OKZ) pro svolání celostranické konference byla vytvořena 1. (14.) června 1911 na poradě členů ÚV. Tvořili ji bolševici, smířlivci a polští sociální demokraté. Ostatní zahraniční organizace a skupiny, které byly do komise přizvány, své zástupce nevyslaly. Organizační komise zmocnila G. K. Ordžonikidzeho, aby v Rusku pracoval na přípravách k celostranické konferenci, a vydala prohlášení Všem sociálně demokratickým organizacím, skupinám a kroužkům, v němž je vyzývala, aby zahájily volby do organizační komise v Rusku (OKR). Avšak většinu v OKZ získali hned po jejím založení smířlivci a představitelé polské sociální demokracie, kteří je podporovali. Smířlivecká většina prosazovala bezzásadovou taktiku nadále vyjednávat s vperjodovci a s Trockým, kteří odmítli vyslat zástupce do OKZ. Smířlivci obviňovali bolševiky z frakcionářství a využívali své převahy v OKZ k zadržování stranických peněz a k brzdění příprav konference.

Bolševici dosáhli ustavení organizační komise v Rusku. Koncem října projednala organizační komise v zahraničí Oznámení o jejím ustavení a rezoluce, v nichž se OKR zavazovala, že na sebe přejímá pravomoc svolat konferenci a že organizační a technická komise se jí mají podřídit. Smířlivecká většina OKZ však odmítla tato usnesení respektovat, a proto zástupci bolševiků z této komise vystoupili. 30. října (12. listopadu) přednesl G. K. Ordžonikidze v Paříži na zasedání OKZ zprávu o činnosti organizační komise

v Rusku. Přestože na jejím základě musela OKZ uznat vedoucí úlohu OKR, organizační komise jí brzy poté vypověděla otevřený boj. 20. listopadu (3. prosince) vydala leták *Otevřený dopis organizační komisi v Rusku*, v němž ji obvinila z frakcionářství. Proti-stranickou činnost OKZ pranýřoval Ordžonikidze v *Dopise redakci*, uveřejněném 8. (21.) prosince 1911 v 25. čísle listu *Socialdemokrat*. Na svolání celostranické konference, která se konala v lednu 1912, měla zásluhu výhradně organizační komise v Rusku, kolem níž se semkly ilegální stranické organizace v Rusku. — 289

¹¹⁸ Kromě Lenina se pod prohlášení podepsal také G. J. Zinovjev. — 290

¹¹⁹ Jde o rezoluci z červnové porady členů ÚV O svolání konference strany. — 290

¹²⁰ *Bulyginova дума* — poradní „zastupitelský orgán“, který se měl podle slibu carské vlády sejít v roce 1905. Dne 6. (19.) srpna byl uveřejněn carův manifest, zákon o svolání Státní dumy a nařízení o volbách do tohoto orgánu. Návrh zákona na svolání dumy sestavil na carův příkaz ministr vnitra A. G. Bulygin. Právo volit poslance dumy dostali jen statkáři, kapitalisté a malý počet vlastníků zemědělských usedlostí. Ze 412 poslaneckých mandátů stanovených zákonem měli dostat rolníci pouze 51 mandátů. Většina obyvatelstva, tj. dělníci, chudí rolníci, bezzemci a demokraticky smýšlející inteligence, toto volební právo neměla. Z voleb byly vyloučeny ženy, vojáci v aktivní službě, studenti, osoby mladší 25 let a příslušníci četných národů a národností utlačovaných v carském Rusku. Státní дума neměla právo schvalovat zákony, mohla pouze jako carův poradní orgán některé otázky projednávat. Lenin napsal, že Bulyginova дума je „nestoudným paskvilem ‚lidového zastupitelského orgánu‘“ (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 206).

Bolševici vyzývali dělníky a rolníky k aktivnímu bojkotu Bulyginovy dumy. Jejich agitační kampaň byla vedena pod heslem: ozbrojené povstání, revoluční armáda a prozatímní revoluční vláda. Menševici připouštěli účast ve volbách do dumy a vyzývali ke spolupráci s liberální buržoazií.

Kampaň za bojkot Bulyginovy dumy využili bolševici k mobilizaci všech revolučních sil, k pořádání masových politických stávek a k přípravě ozbrojeného povstání. Volby do Bulyginovy dumy se nakonec nekonaly a vládě se nepodařilo ji svolat. Narůstající revoluční rozmach a celoruská říjnová politická stávka v roce 1905 ji smetly.

O Bulyginově dumě viz Leninovy články Kupčení s ústavou, Bojkot Bulyginovy dumy a povstání, „Jednota cara s lidem a lidu s carem“, Ve vleku monarchistické buržoazie, nebo v čele revolučního proletariátu a rolnictva? (Sebrané spisy 10, Praha 1982, s. 86—90; Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 189—197, 203—211 a 219—231). — 293

¹²¹ Jde o zatýkání 13. (26.) dubna 1911. Těsně před zahájením II. celoruského sjezdu závodních lékařů a zástupců továrního průmyslu byli zatčeni někteří dělničtí delegáti sjezdu. — 296

¹²² *Druhá pařížská skupina pro spolupráci s SDDSR* vznikla 5. (18.) listopadu 1908 oddělením od společné pařížské skupiny bolševiků a menševiků; sdružovala jen bolševiky, mezi nimi i členy bolševického ústředí.

V roce 1911 byli členy druhé pařížské skupiny bolševici V. I. Lenin, N. K. Krupská, N. A. Semaško, M. F. Vladimírskij, I. F. Armandová, L. N. Stalová, S. I. Gopner, V. K. Taratuta, N. V. Kuzněcov, A. S. Šapovalov aj.; smířlivci A. I. Ljubimov, M. K. Vladimirov a jiní a rovněž někteří vperjodovci. Skupina měla přes 40 členů. Byla ve styku se stranickými organizacemi v Rusku, pomáhala jim, bojovala proti likvidátorům a trockistům a pracovala mezi ruskými dělníky, kteří byli v emigraci.

Schůze druhé pařížské skupiny pro spolupráci s SDDSR, na níž se jednalo o situaci ve straně, se konala 18. června (1. července) za předsednictví M. F. Vladimírského. Skupina většinou 27 hlasů schválila rezoluci, kterou napsal Lenin (viz tento svazek, s. 302 až 309). Pro smířliveckou rezoluci předloženou menšinou skupiny bylo odevzdáno 10 hlasů. Smířlivecké příspěvky, které na schůzi přednesli Ljubimov a Vladimirov, označil Lenin za „nejhorší opakování nejhorších řečí ekonomistů“ (Leninskij sborník XXV, s. 95). — 301

¹²³ Jde o legální bolševický list *Zvězda*. — 305

¹²⁴ *Dněvník social-demokrata* — neperiodický orgán, který vydával s velkými přestávkami od března 1905 do dubna 1912 v Ženevě G. V. Plechanov. Vyšlo celkem 16 čísel. V roce 1916 začal *Dněvník* znovu vycházet v Petrohradě, ale vyšlo jen jedno číslo.

V prvních osmi číslech (1905—1906) Plechanov propagoval krajně pravicové, menševické názory, obhajoval blok sociální demokracie s liberální buržoazií, odmítal spojenectví proletariátu s rolnictvem a odsuzoval prosincové ozbrojené povstání.

V letech 1909—1912 vystupoval Plechanov v 9.—16. čísle Dněvníku proti menševikům-likvidátorům na obranu ilegálních stranických organizací. V zásadních otázkách taktiky však nadále setrval na menševických stanoviscích. V 1. čísle Dněvníku z roku 1916 se výrazně projevil Plechanovovy nesprávné názory. — 306

¹²⁵ Jde o Dopis stranickým organizacím uveřejněný 13. (26.) února 1910 v 11. čísle listu Social-demokrat. — 308

¹²⁶ V. (londýnský) sjezd SDDSR (30. dubna—19. května [13. května až 1. června] 1907) v rezoluci O vztahu k neproletářským stranám uváděl, že společné akce s narodnickými stranami „musí vylučovat každou možnost jakýchkoli ústupků od sociálně demokratického programu a taktiky, protože budou sloužit jen ke společnému náporu jak proti reakci, tak proti zrádcovské taktice liberální buržoazie“ (srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, 1954, s. 141).

III. konference SDDSR (II. celoruská) (21.—23. července [3.—5. srpna] 1907) schválila tento návrh volebních dohod s ostatními stranami:

„1. Sociální demokracie vystupuje ve volbách samostatně a nepřistupuje na žádné volební dohody v prvním kole voleb.

2. Při nové volbě se připouštějí dohody se všemi stranami stojícími nalevo od kadetů.

3. Při druhém a dalších hlasováních se připouštějí dohody se všemi revolučními a opozičními stranami až po kadety (a s nimi spřízněnými skupinami, jako muslimanskou, kozáckou apod.).

4. Při dohodách se sociální demokracie musí řídit rozdělením nesocialistických stran podle stupně jejich demokratismu v tomto pořadí: 1. socialisté-revolucionáři, 2. lidoví socialisté, 3. trudovici, 4. kadeti.

5. V dělnické kurii se nepřipouštějí žádné dohody s jinými stranami a organizacemi s výjimkou národních sociálně demokratických organizací, které nepatří do SDDSR a Polské socialistické strany.

6. Připouštějí se jen dohody „technického rázu“ (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, 1954, s. 151—152). — 309

¹²⁷ Kromě Lenina se pod prohlášení podepsal také G. J. Zinovjev. — 310

¹²⁸ Technická komise (zahraniční technická komise, TK) byla vytvořena na zasedání členů ÚV SDDSR 1. (14.) června 1911; měla zajišťo-

vat styk se stranickým vydavatelstvím, distribuci tiskovin atd. Vznikla jako dočasný orgán, který měl fungovat pouze do plenárního zasedání ÚV, a podléhala skupině členů a kandidátů ÚV, kteří se zúčastnili červnové porady. V komisi měli po jednom zástupci bolševici, smířlivci a polská sociální demokracie. Smířlivecká většina komise (M. K. Vladimirov a V. L. Leder, který ho podporoval) blokovala peníze pro organizační komisi v zahraničí (OKZ), určené na fond pro svolání konference strany a dotaci na vydávání bolševického listu Zvězda; kromě toho se pokoušela zdržovat vydávání ústředního orgánu strany, listu Social-demokrat. Ve svém orgánu Informacionnyj bjulleten napadala technická komise Lenina a bolševiky. Na zasedání komise 19. října (1. listopadu), kde se projednávalo Oznamení^[53] a rezoluce organizační komise v Rusku, navrhl zástupce bolševiků M. F. Vladimírskij podřídit se usnesením OKR. Když byl návrh zamítnut, Vladimírskij z komise vystoupil a bolševici s ním přerušili spolupráci. — 310

¹²⁹ Jedná se o *stranickou školu v Longjumeau* (obec poblíž Paříže), kterou na jaře 1911 založili pod Leninovým vedením bolševici pro pracovníky stranických organizací velkých proletářských center v Rusku. Na založení školy měl velkou zásluhu školský výbor utvořený na základě usnesení lednového plenárního zasedání SDDSR (1910). Posluchače školy vybraly místní stranické organizace a schválila je mandátová komise a členská schůze školského výboru. Škola měla celkem 13 dělnických posluchačů z Moskvy, Petrohradu, Baku, Ivanova-Vozněsenska, Nikolajeva, Tiflisu, Sormova, Jekatěrinoslavské gubernie, dombrovského okresu (Polsko) a pět mimořádných posluchačů. Žáky školy byl I. S. Bělostockij, B. A. Breslav, A. I. Dogadov, J. D. Zevin, A. I. Ivanovová, G. K. Ordžonikidze, I. V. Prisjagin, E. Pruchňak, I. I. Švarc, I. D. Čugurin a jiní. Většinu tvořili bolševici, dále byli zastoupeni menševici, kteří byli pro zachování ilegální strany, a vperjodovci. Školský výbor vypracoval společně s posluchači seznam přednášejících a představitelům různých směrů v SDDSR rozeslal pozvánky. Menševici L. Martov, F. I. Dan a jiní pozvání odmítli. Ve škole přednášeli převážně bolševici. Ideovým vedoucím školy a jejím hlavním lektorem byl Lenin.

Protože posluchači přijížděli do školy postupně, byly před zahájením přednáškového cyklu uspořádány předběžné lekce, doplňovací kurzy a seminář o Manifestu Komunistické strany.

Lenin měl ve škole 29 přednášek z politické ekonomie (43 hodiny), 12 přednášek (18 hodin) věnoval agrární otázce a 12 lekcí teorii a praxi socialismu v Rusku. Filozofii měl podle původního

plánu přednášet G. V. Plechanov. Protože nepřišel, požádali posluchači Lenina o výklad materialistického pojetí dějin a o přednášky o současné situaci a o situaci ve straně.

Další přednášející se věnovali dělnickému zákonodárství, parlamentarismu a sociálně demokratické frakci v dumě, odborovému hnutí v Rusku a na Západě, dějinám socialistického hnutí ve Francii, v Belgii a v Německu, dějinám literatury a umění. Byly uspořádány také přednášky o státním právu, národnostní otázce, politických stranách v Polsku a polském socialismu, o lotyšské sociální demokracii aj.

Po skončení školy se posluchači zabývali ilegální stranickou prací v Rusku. Aktivně se podíleli na přípravách a uspořádání VI. (pražské) celoruské konference SDDSR. — 310

- ¹³⁰ *Proletarij* — ilegální bolševický list. Vycházel od 21. srpna (3. září) 1906 do 28. listopadu (11. prosince) 1909 za Leninovy redakce. Celkem vyšlo 50 čísel. Na redakční práci se aktivně podíleli I. F. Dubrovinskij, A. V. Lunačarskij, M. F. Vladimírskij a V. V. Vorovskij; technickou stránku vydávání listu zajišťovali A. G. Šlichter, J. S. Šlichterová aj. Prvních 20 čísel listu bylo připraveno k tisku a vysázeno ve Vyborgu, tisklo se v Petrohradě, ale z konspirativních důvodů se uvádělo, že list vychází v Moskvě. Později se však podmínky pro vydávání ilegálních novin v Rusku natolik zhoršily, že redakce listu byla z rozhodnutí petrohradského a moskevského výboru SDDSR přemístěna do zahraničí, takže čísla 21–40 vyšla v Ženevě a 41–50 v Paříži.

Proletarij byl fakticky ústředním orgánem bolševiků. Veškerou hlavní redakční práci zajišťoval Lenin. Ve většině čísel má Lenin vždy několik článků. V *Proletariji* vyšlo celkem přes sto jeho článků a noticek k závažným otázkám revolučního boje dělnické třídy. V listě byly důkladně objasňovány taktické a obecně politické problémy, otiskovány zprávy o činnosti ÚV SDDSR, usnesení konferencí a plenárních zasedání ústředního výboru, dopisy ústředního výboru k nejrůznějším otázkám stranické práce a řada dalších dokumentů. List udržoval úzký styk se stranickými organizacemi v jednotlivých oblastech.

V letech stolypinské reakce se *Proletarij* velice zasloužil o zachování a upevnění bolševických organizací a nekompromisně bojoval proti likvidátorům, otzovistům, ultimatistům a bohostrůjcům. Na plenárním zasedání ústředního výboru SDDSR v lednu 1910 se menševikům za pomoci smířlivců podařilo pod záminkou boje proti frakcionářství odhlasovat usnesení, aby byl *Proletarij* zastaven. — 311

- ¹³¹ Je míněn dopis bolševika V. K. Taratuty Straně^[230], jímž autor reagoval na pověsti rozšiřované v roce 1906, že se totiž podílel na provokaci. Vyšetřovací komise jmenovaná lednovým plenárním zasedáním v roce 1910 tuto záležitost prozkoumala a jednomyslně rozhodla, aby vzhledem k nedostatku jakýchkoli faktických podkladů pro obvinění byla věc uzavřena a Taratutovi obnoveno členství ve straně. — 312
- ¹³² Jde o tu část Leninovy práce *Poznámky publicisty*, která je věnována kritice stanoviska smířlivců na lednovém plenárním zasedání ÚV SDDSR z roku 1910 (viz *Sebrané spisy* 19, Praha 1984, s. 291–296). — 319
- ¹³³ *Hora a Gironda* — název dvou politických skupin buržoazie za Velké francouzské revoluce. Horou neboli jakobíny byli nazýváni nejradikálnější představitelé tehdejší revoluční třídy — buržoazie, kteří dokazovali, že je nutné odstranit absolutismus a feudalismus. Girondisté na rozdíl od jakobínů kolísali mezi revolucí a kontrarevolucí a paktovali se s monarchií.
„Socialistickou Girondou“ nazýval Lenin oportunistický směr v sociální demokracii, kdežto revoluční sociální demokraty nazýval proletářskými jakobíny, Horou. Po rozštěpení SDDSR na bolševiky a menševiky často zdůrazňoval, že menševici jsou girondistickým směrem v dělnickém hnutí. — 322
- ¹³⁴ Zmíněný příspěvek uveřejněný v 23. čísle listu Social-demokrat 1. (14.) září 1911 informoval o tom, že významný petrohradský publicista, likvidátor promluvil na schůzi sociálně demokratických dělníků ve vyborském obvodě. Navrhl, aby se místo obnovy stranické organizace zakládaly „iniciativní skupiny“ pro legální osvětovou práci. Jeho projev narazil na odpor všech přítomných, včetně menševiků, kteří byli pro zachování ilegální strany. Pro jeho návrh nehlasoval nikdo. — 334
- ¹³⁵ *Rabočeje dělo* — časopis ekonomistů, neperiodický orgán Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí. Vycházel od dubna 1899 do února 1902 v Ženevě za redakce B. N. Kričevského, P. F. Těplova (Sibirjaka), V. P. Ivanšina a později i A. S. Martynova. Celkem vyšlo 12 čísel (devět sešitů). Redakce časopisu byla zahraničním centrem ekonomistů (rabočedělovců). *Rabočeje dělo* podporovalo Bernsteinovo heslo „svobody kritiky“ marxismu, zastávalo oportunistické stanovisko v otázkách taktiky a organizačních úkolů ruské sociální demokracie, popíralo revoluční možnosti rolnictva

apod. Rabočedělovci propagovali oportunistické ideje podřízenosti politického boje proletariátu hospodářskému boji, poddávali se živelnosti dělnického hnutí a popírali vedoucí úlohu strany. Rabočeje dělo podporovalo orgán zjevných ekonomistů, časopis Rabočaja mysl. Na II. sjezdu SDDSR představovali rabočedělovci krajně pravicové, oportunistické křídlo strany. — 335

- ¹³⁶ *Rabočaja mysl* — list ekonomistů; vycházel od října 1897 do prosince 1902. Vyšlo 16 čísel. První dvě čísla byla rozmnožena na mimeografu v Petrohradě, 3.—11. číslo vyšlo v Berlíně, 12.—15. číslo ve Varšavě; také poslední, 16. číslo vyšlo v zahraničí. List redigoval K. M. Tachtarjov aj.

Lenin kritizoval názory listu Rabočaja mysl jakožto ruskou odrůdu mezinárodního oportunismu v článku Zpětný směr v ruské sociální demokracii (Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 250—281), v knize Co dělat? (Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 17—203) a v článkách uveřejňovaných v Jiskře. — 335

- ¹³⁷ Tuto poznámku Lenin napsal k prohlášení komise, kterou porada členů ÚV SDDSR v červnu 1911 pověřila přípravou svolání plenárního zasedání ÚV. V prohlášení komise byly uváděny fakty o dezorganizátorské činnosti likvidátorů v zahraničním byru ÚV, jejímž cílem bylo zabránit svolání plenárního zasedání ÚV. — 337

- ¹³⁸ *Informacionnyj bjulleten'* — frakční orgán smířlivců, který vydávala zahraniční technická komise v Paříži; byl zaměřen proti bolševikům. Vyšla dvě čísla — 11. srpna a 28. října 1911. — 348

- ¹³⁹ Lenin má na mysli rezoluci O likvidátorství, kterou schválila konference zakavkazských likvidátorů na jaře roku 1911. Na protistranickost konference poukazoval Dopis z Kavkazu otištěný v 24. čísle listu Social-demokrat 18. (31.) října 1911. — 359

- ¹⁴⁰ *Rabočaja žizň* — měsíčník, orgán menševiků-golosovců a smířlivců. Vycházel v Paříži od 21. února (6. března) do 18. dubna (1. května) 1911; vyšla celkem tři čísla. — 361

- ¹⁴¹ Jde o potlačení revolučního hnutí v Persii roku 1908 armádou, již velel plukovník carské armády V. P. Ljachov. — 372

- ¹⁴² Vůdce kadetské strany P. N. Miljukov v projevu na snídani u londýnského starosty 19. června (2. července) 1909 prohlásil: „Pokud v Rusku existuje zákonodárná sněmovna, která má pod kontrolou

státní rozpočet, zůstává opozice v Rusku opozicí Jeho Veličenstva, a nikoli proti Jeho Veličenstvu“ (Reč, č. 167 z 21. června [4. července] 1909). — 382

¹⁴³ *Stoupenci pokojné obnovy* — členové Strany pokojné obnovy, konstitučně monarchistické organizace velkoburžoazie a statkářů, jež se definitivně ustavila v roce 1906 po rozpuštění I. státní dumy. Strana sdružovala levicové okřabristy a pravicové kadety. V čele strany stáli P. A. Gejden, N. N. Lvov, P. P. Rjabušinskij, M. A. Stachovič, D. N. Šipov, J. N. a G. N. Trubečtí aj. Svým programem měla tato strana blízko k okřabristům; hájila zájmy obchodní a průmyslové buržoazie a kapitalisticky hospodařících statkářů. Lenin o Straně pokojné obnovy prohlásil, že její činnost směřovala k tomu, „jak pokud možno spolehlivě, chytře a obratně, uvnitř pevně a navenek nenápadně chránit právo urozené ruské šlechty na krev a pot miliónů „mužiků“...“ (Sebrané spisy 16, Praha 1983, s. 65). Ve III. státní dumě se Strana pokojné obnovy spojila se Stranou demokratických reformů ve frakci progresistů. — 385

¹⁴⁴ Článek (referát) *Sociálně demokratická frakce v II. dumě* uveřejnil výkonný výbor mezinárodního socialistického byra současně s materiály o procesu sociálně demokratických poslanců II. dumy německy, francouzsky a anglicky v Bulletin périodique de Bureau Socialiste International č. 8 jako přílohu k oběžníku č. 21. Po uveřejnění Leninova článku zesílila v zahraničí kampaň za osvobození sociálně demokratických poslanců II. státní dumy. V 8. čísle listu Rabočaja gazeta ze 17. (30.) března 1912 byla uveřejněna tato redakční poznámka: „Mezinárodní socialistické byro rozeslalo všem stranám referát zástupce naší strany v MSB soudruha Lenina o tomto procesu a vyzvalo zahraniční sociálně demokratické strany, aby ještě zintenzívnily svou agitaci. Protestovali všichni sociálně demokratictí poslanci v Německu, Francii, Belgii, Švédsku, Finsku, Rakousku atd.“ — 395

¹⁴⁵ *Buduščeje* (L'Avenir) — týdeník liberální buržoazie. Vycházel v Paříži od října 1911 do ledna 1914 v ruštině (některé materiály se tiskly francouzsky). Redigoval ho B. L. Burcev. Do listu přispívali menševici a eseri. — 396

¹⁴⁶ *Lassallovci* — stoupenci a následovníci německého maloburžoazního socialisty F. Lassalla, členové Všeobecného německého dělnického spolku, který byl založen roku 1863 na sjezdu dělnických spolků v Lipsku jako protiváha buržoazních pokrokářů, kteří se snažili

podřídít dělnickou třídu svému vlivu. Prvním předsedou tohoto spolku byl F. Lassalle, který zformuloval jeho program a zásady taktiky. Politickým programem spolku byl boj za všeobecné volební právo. Jeho ekonomickým programem bylo zakládání dělnických výrobních družstev za pomoci státního úvěru. Lassalle a jeho stoupenici, kteří se přizpůsobovali pruské hegemonii, podporovali ve své praktické činnosti Bismarckovu velmocenskou politiku. „Objektivně to byla podlost, zrada celého dělnického hnutí Průšákům,“ napsal Engels Marxovi 27. ledna 1865 (K. Marx-B. Engels, Spisy 31, Praha 1970, s. 66). Marx a Engels nejednou ostře kritizovali teorii, taktiku i organizační zásady lassallovství jako oportunistického směru v německém dělnickém hnutí. — 406

- ¹⁴⁷ Jde o Marxovy dopisy Sorgemu z 20. června a 15. prosince 1881, které Lenin cituje níže (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 35, Praha 1971, s. 232–235 a 283–285). — 407
- ¹⁴⁸ Viz K. Marx-B. Engels, Spisy 34, Praha 1971, s. 547–548. — 408
- ¹⁴⁹ Lenin měl na téma Manifest liberální dělnické strany v Paříži 14. (27.) listopadu 1911 veřejnou přednášku. Osnovu této přednášky viz v tomto svazku, s. 428–429. — 410
- ¹⁵⁰ *Chambre introuvable* (sněmovna k pohledání) — tak nazval Ludvík XVIII. kontrarevoluční francouzskou poslaneckou sněmovnu, zvolenou po restauraci Bourbonů v srpnu 1815. Složení sněmovny bylo natolik reakční, že ji Ludvík ze strachu z nového revolučního výbuchu musel rozpustit. — 419
- ¹⁵¹ Lenin má na mysli předmluvu P. B. Struveho (podepsanou R. N. S.) k memorandu S. J. Vitteho Samoděržaví a zemstvo.^[229] Kritizoval ji v článku Pronásledovatelé zemstva a Hannibalové liberalismu (viz Sebrané spisy 5, Praha 1981, s. 37–85). — 422
- ¹⁵² *Mymrecov* — postava z povídky G. I. Uspenského Budka, typ hrubého a nevzdělaného policajta, ztělesňujícího absolutistickopolicejní režim carského Ruska. — 423
- ¹⁵³ Údaje o zkrácení pracovního dne v různých zemích jsou uvedeny v práci K. Kautského Karl Marx's Ökonomische Lehren [česky Ekonomické učení Karla Marxe] aj. — 427

SEZNAM LITERATURY,
KTEROU V. I. LENIN CITUJE
NEBO O NÍŽ SE ZMIŇUJE*

[1] *Азра. В. А. Караулов.*—«Биржевые Ведомости», Спб., 1910, № 12084, 21 декабря (8 января 1911), стр. 2.—117

[2] *(Аксельрод, П. Б.). Источники разногласий между так наз. партийцами и так наз. ликвидаторами.* (Рефераты П. Б. Аксельрода).—«Голос Социал-Демократа», [Париж], 1910, № 23, ноябрь, стр. 13—14.—70

[3] — *Объединение российской социал-демократии и ее задачи.* Итоги ликвидации кустарничества.—«Искра», [Женева], 1903, № 55, 15 декабря, стр. 2—5; 1904, № 57, 15 января, стр. 2—4.—142

[4] *Антоний Волынский. Открытое письмо авторам сборника «Вехи».* 1 мая 1909 г.—«Слово», Спб., 1909, № 791, 10 (23) мая, стр. 3.—45

[5] *Армавирский погром.*—«Речь», Спб., 1911, № 291 (1885), 23 октября (5 ноября), стр. 7.—391

[6] *Арсеньев, К. Приближающаяся годовщина.*—«Вестник Европы», Спб., 1911, кн. 1, стр. 273—284.—191

* Česká redakce přetiskuje tento seznam literatury z 5. ruského vydání v nezměněné podobě.

V textové části jsou bibliografické prameny přeloženy a opatřeny číslem v hranaté závorce, které odkazuje na originální název díla a jeho bibliografické údaje v tomto seznamu.

Knihy, noviny a časopisy s Leninovými poznámkami jsou označeny hvězdičkou. Tyto výtisky jsou uloženy v Archivu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. *Čes. red.*

- [7] *Базаров, В. О том, почему важные вещи кажутся иногда пустяками.*—«Наша Заря», Спб., 1910, № 4, стр. 80—89.—129, 132, 133, 151—154, 155
- [6] — *Толстой и русская интеллигенция.*—«Наша Заря», Спб., 1910, № 10, стр. 43—52.—110—113, 114, 115
- [9] «*Биржевые Ведомости*», Спб., 1910, № 12084, 21 декабря (8 января 1911), стр. 2.—117
- [10] *Бобрищев-Пушкин, А. В. Необходимое предостережение.*—«Голос Москвы», 1911, № 38, 17 февраля (2 марта), стр. 2. Подпись: Громобой.—171, 175, 177
- [11] — *Разрытый муравейник.*—«Голос Москвы», 1911, № 72, 30 марта (12 апреля), стр. 2. Подпись: Громобой.—240, 243
- [12] *Богданов, Б. Итоги ремесленного съезда.*—«Наша Заря», Спб., 1911, № 2, стр. 62—75.—227—230
- «*Будущее*»— см. «L'Avenir».
- [15] *В кулуарах Гос. думы.*—«Голос Москвы», 1910, № 261, 12 ноября, стр. 3. Под общ. загл.: Студенческие манифестации.—26
- [14] *В Петербурге на улице.*—«Русские Ведомости», М., 1910, № 261, 12 ноября, стр. 2. Под общ. загл.: Сходки и манифестации.—25
- [15] *Верните их с каторги!*—«L'Avenir». («Будущее»), Paris, 1911, № 1, 22 octobre, p. 2.—396
- [16] «*Вестник Европы*», Спб., 1911, кн. 1, стр. 273—284.—191
- [17] «*Вестник Народной Воли*», Женева.—117
- [18] * *Вехи.* Сборник статей о русской интеллигенции. М., [тип. Саблина, март] 1909. II, 209 стр.—142, 172—173, 241, 294, 382, 386

- [19] *[Витте, С. Ю. Письмо в редакцию].—«Новое Время»,* Спб., 1911, № 12765, 25 сентября (8 октября), стр. 3.—342, 383, 385
- [20] *Воззвание депутатов к студентам.—«Речь»,* Спб., 1910, № 310 (1548), 11 (24) ноября, стр. 4.—26
- [21] *«Возрождение»,* М.—40, 126, 131, 208, 225, 228, 302,
— 1910, № 4, 15 марта, стлб. 39—50, 49—58.—211
— 1910, №5, 30 марта, стлб. 17—30, 47—52.—129, 211
— 1910, № 7, 30 апреля, стлб. 47—56.—211
— 1910, № 8, 15 мая, стлб. 9—22.—211
* — 1910, № 9—10, 15 июня, стлб. 17—32.—212, 213,
218, 325, 326, 330
* — 1910, № 11, 7 июля, стлб. 1—22.—212, 213, 214,
215, 216, 217, 218, 223, 330
- [22] *Вопрос о студенческой манифестации.—«Русские Ве-*
домости», М., 1910, № 261, 12 ноября, стр. 2—3. Под
общ. загл.: *Около Думы.*—26
- [23] *[87 статья основных государственных законов].—* В кн.:
Свод законов Российской империи. Т. 1. Ч. I. Свод
основных государственных законов. Изд. 1906 г.
Спб., гос. тип., б. г., стр. 20.—232, 294, 372
- [24] *Вперед.* Сборник статей по очередным вопросам. Изд.
гр. «Вперед». [Paris, кооп. «Союз», июль 1910.
64 стлб.—63
— 1911, № 3, май, 78 стлб.—363, 369
- [25] *Всероссийская конференция Росс. соц.-дем. рабочей*
партии. (В декабре 1908 года). Изд. газ. «Пролетарий».
[Paris, 1909]. 47 стр. (РСДРП).—211, 325
- [26] *Гейне, Г. Лирическое интермеццо. Юноша девушку*
любит, а ей полюбился другой...—172
- [27] *Глинка, С. 65 пустозвонов.—«Земщина»,* Спб., 1911,
№ 558, 12 февраля, стр. 2.—173

- [²⁸] *Гоголь, Н. В. Повесть о том, как поссорился Иван Иванович с Иваном Никифоровичем.*—264, 266
- [²⁹] *«Голос Москвы».*—170
- 1910, № 260, 11 ноября, стр. 1, 4.—26
  - 1910, № 261, 12 ноября, стр. 3.—26
  - 1911, № 38, 17 февраля (2 марта), стр. 2.—171, 175, 177
  - 1911, № 72, 30 марта (12 апреля), стр. 2.—240, 243
- [³⁰] *«Голос Социал-Демократа», [Женева — Париж].*—40, 47, 52, 53, 58, 70, 71, 72, 78, 80, 126, 201, 202, 205, 277, 302, 303, 304, 309, 318, 319, 325, 351, 358
- 1910, № 19—20, январь — февраль, стр. 17—19, 23—24.—70, 350
  - 1910, № 22, июль. Приложение к № 22 «Голос Социал-Демократа», стр. 2.—203
  - 1910, № 23, ноябрь, стр. 9—14.—63, 69, 70, 71, 73, 75, 202
  - 1911, № 24, февраль. Приложение к № 24 «Голоса Социал-Демократа». 8 стр.—201—205, 337, 365
- [³¹] *Голоса рабочих о положении в партии.*—«Правда», [Вена], 1910, № 13, 15 (28) мая, стр. 2—3.—334, 361
- [³²] [*Горев, Б. И. Письма в редакцию.*]—«Голос Социал-Демократа», [Париж], 1910, № 22, июль. Приложение к № 22 «Голоса Социал-Демократа», стр. 2. Под общ. загл.: Письма в редакцию. Подпись: И.—203
- [³³] [*Гучков, А. И.*] *Ответ А. И. Гучкова г-р. Витте.*—«Русские Ведомости», М., 1911, № 222, 28 сентября, стр. 4.—383
- [³⁴] *Гучков, А. И. Письмо в редакцию.*—«Новое Время»,

Спб., 1911, № 12767, 27 сентября (10 октября),
стр. 2.—342, 383, 385

- [35] Дан, Ф. К постановке избирательной кампании. (Организационные и тактические штрихи).—«Наша Заря», Спб., 1911, № 7—8, стр. 55—65.—378, 381
- [36] [Данишевский, К. Х. и Калинин, Ф. И.] Письмо в редакцию «Правды».—«Правда», [Вена], 1911, № 20, 16 (29) апреля, стр. 5—6. Подписи: Герман, Аркадий.—364
- [37] Декларация большевиков, [принятая на пленуме ЦК РСДРП в январе 1910 г.].—«Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 11, в резолюции: О фракционных центрах, в отд.: Из партии.—47, 48, 56, 64, 73, 125, 127, 178, 181, 318
- [38] «Дело Жизни», Спб.—126, 131, 208, 225, 228, 277, 282, 302, 309, 334, 335, 343, 372, 379
- 1911, № 2, 2 марта, стлб. 9—20.—224, 325, 326, 328, 331, 333
- 1911, № 5, 31 мая, стлб. 13—20.—325
- 1911, № 8, 3 сентября, стлб. 1—4.—339
- [39] «Дискуссионный Листок», [Париж].—281, 359
- 1910, № 2, 25 мая (7 июня), стр. 4—14. На газ. дата: 24/7 июня.—319, 348, 349, 350, 351, 354, 357
- * — 1911, № 3, 29 апреля (12 мая), стр. 3—8, 9—17.—306, 330, 349
- [40] «Дневник Социал-Демократа», [Женева].—318, 365
- 1910, № 11, март, стр. 1—20, 22—24.—202, 303, 318, 358, 365
- 1910, № 12, июнь, стр. 1—26, 30—32.—203, 303, 306
- [41] * Дневницкий, П. Н. В самом деле, что же такое ликвидаторство?—«Дискуссионный Листок», [Париж],

- 1911, № 3, 29 апреля (12 мая), стр. 9—17.—306, 330
- [42] «Дума», Спб.—345
- [43] Елишев, А. И. *Московские подстрекательства*.—«Земщина», Спб., 1911, № 559, 13 февраля, стр. 4.—173
- [44] Ермолов, А. С. *Современная пожарная эпидемия в России*. Спб., 1910. 211 стр.—98, 99
- [45] «Жизнь», М.—40, 145, 152, 208, 228
— 1910, № 1, 30 августа, стлб. 1—12.—143, 212—221, 222—224, 225, 330, 332
- [46] Жилкин, И. *Живой символ*.—«Речь», Спб., 1910, № 273 (1511), 5 (18) октября, стр. 3.—31
- [47] *За неделю*. [Передовая].—«Речь», Спб., 1911, № 78 (1674), 21 марта (3 апреля), стр. 2.—231
- [48] [Заметка о земском собрании в Холмском уезде, Псковской губернии].—«Речь», Спб., 1911, № 293 (1889), 25 октября (7 ноября), стр. 5. Под общ. загл.: В уездных земских собраниях.—391
- [49] *Заседание 101 [Государственной думы]*. 27 апреля [1911 г.].—«Речь», Спб., 1911, № 114 (1710), 28 апреля (11 мая), стр. 3—6. Под общ. загл.: Государственная дума. Подпись: Л. Неманов.—262—266
- [50] «Звезда», Спб.—282, 305
— 1911, № 4, 6 января, стр. 3.—128, 129
— 1911, № 15, 25 марта, стр. 1, 3.—231
— 1911, № 27, 29 октября. 4 стр.—399
- [51] *Земельный вопрос в Кубани*. Из Армавира.—«Речь», Спб., 1911, № 291 (1885), 23 октября (5 ноября), стр. 7.—392
- [52] «Земщина», Спб., 1911, № 558, 12 февраля, стр. 2;

№ 559, 13 февраля, стр. 4; № 560, 14 февраля,
стр. 3.—173

[53] *Извещение [совещания членов ЦК РСДРП. 1911 г.]*. [Листовка]. Б. м., [1911]. 2 стр. (РСДРП). Подпись: Совещание членов ЦК РСДРП.—305

[54] *Изгоев, А. С. На перевале. VII. «Вехист» среди марксистов.*—«Русская Мысль», М., 1910, кн. VIII, стр. 63—72.—113, 145

[55] * — *Об интеллигентной молодежи.* (Заметки об ее быте и настроениях).— В кн.: Вехи. Сборник статей о русской интеллигенции. М., [тип. Саблина, март] 1909, стр. 182—209.—172, 173, 294

[56] — *Сопоставление.*—«Речь», Спб., 1911, № 44 (1640), 14 (27) февраля, стр. 2—3.—172, 173, 175, 177

[57] *Иков, В. К. Журнальное обозрение.*—«Возрождение», М., 1910, № 5, 30 марта, стлб. 47—52.—129

[58] * — *Политические заметки.* Еще о перспективах нашего политического развития.—«Возрождение», М., 1910, № 11, 7 июля, стлб. 13—22. Подпись: В. Милов.—212, 216

[59] «*Информационный Бюллетень*», [Париж], 1911, № 1, 11 августа. 6 стр.—348, 353, 358, 363, 365

— 1911, № 2, 28 октября. 6 стр.—368

[60] [*Ионов*]. *Фракции против партии.*—«Отклики Бунда», [Женева], 1910, № 4, апрель, стр. 19—23. Подпись: И — ов.—354

[61] «*Искра*» (старая, ленинская), [Мюнхен — Лейпциг — Лондон — Женева].—101, 367

— [Лейпциг — Мюнхен], декабрь 1900—1 мая 1902, №№ 1—20.—101

[62] «*Искра*» (новая, меньшевистская), [Женева], 1903,

№ 55, 15 декабря, стр. 2—5; 1904, № 57, 15 января,
стр. 2—4.—142

- [63] [Каменев, Л. Б.] *Две партии*. С предисл. Н. Ленина и прилож. писем и заявлений гг. В. Вильямова, Ал. Власова, Иннокентиева, Э. и группы рабочих. Изд. ред. «Рабочей Газеты». [Paris], 1911. XII, 155, XXIII стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Ю. Каменев.—311—314, 315
- [64] *Ко всем соц.-дем. партийным организациям, группам и кружкам*. 1 августа 1911 г. [Листовка]. [Paris], 1911. 4 стр. (РСДРП). Подпись: Организационная комиссия по созыву партийной конференции.—312
- [65] *Ко всем членам партии*.—«Листок Заграничного Бюро Центрального Комитета», [Париж], 1911, № 1, 8 сентября, стр. 1—3. Подпись: Совещание при Загр. бюро ЦК.—336
- [66] *Ко всем членам партии*. (О положении дел в партии и созыве партийной конференции). [Листовка]. Paris, кооп. тип. «Союз», [1911]. 2 стр. Подпись: Группа «Вперед».—116
- [67] *Ко всем членам партии от собрания меньшевиков в Париже*. [Листовка]. Paris, кооп. тип. «Союз», [1911]. 2 стр.—180, 204
- [68] * *Ко всем членам Российской социал-демократической рабочей партии*. [Листовка]. Paris, кооп. тип. «Союз», [1911]. 2 стр. Подпись: Группа большевикопартийцев.—348, 350, 351, 352, 353—355, 357, 359, 361, 362, 365
- [69] *Коган, В. О чем говорит действительность*.—«Образование», Спб., 1907, № 8, стр. 49—66; № 9, стр. 26—43; № 10, стр. 24—45.—217, 218
- [70] *Кондурушкин, С. Письма о голоде*. Правительство и общество.—«Речь», Спб., 1911, № 291 (1885), 23 октября (5 ноября), стр. 2.—392—394

- [71] *[Крестовников]. Письмо г. Крестовникова.*—«Земщина», Спб., 1911, № 560, 14 февраля, стр. 3.—173
- [72] *Кричевский, Б. Н. Принципы, тактика и борьба.*—«Рабочее Дело», Женева, 1901, № 10, сентябрь, стр. 1—36.—223
- [73] *Крылов, И. А. Лисица и Виноград.*—230
- [74] *[Credo].*— В кн.: [Ленин, В. И.] Протест российских социал-демократов. С послесл. от ред. «Рабочего Дела». Изд. Союза русских социал-демократов. Женева, тип. «Союза», 1899, стр. 1—6. (РСДРП. Оттиск из № 4—5 «Рабочего Дела»).—131, 311
- [75] * *Ларин, Ю. К вопросу о перспективах нашего социально-политического развития.* (Ответ редакции «Возрождения»).—«Возрождение», М., 1910, № 11, 7 июля, стлб. 1—14.—212, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 223, 326, 330
- [76] — *Кооперативные силуэты.*—«Возрождение», М., 1910, № 7, 30 апреля, стлб. 47—56.—212
- [77] — *Направо — и кругом.* (К современному положению).—«Дело Жизни», Спб., 1911, № 2, 2 марта, стлб. 9—20.—224, 325, 326, 327, 332
- [78] — *Перспективы южнорусского сельского хозяйства.*—«Возрождение», М., 1910, № 4, 15 марта, стлб. 39—50; № 5, 30 марта, стлб. 17—30.—211
- [79] * — *Подъем русского земледелия и его общественно-политические последствия.*—«Возрождение», М., 1910, № 9—10, 15 июня, стлб. 17—28.—211, 212, 218, 325, 327, 330
- [80] — *Приток средств в русское земледелие.*—«Возрождение», М., 1910, № 8, 15 мая, стлб. 9—22.—211
- [81] — *Пути созидания.*—«Дело Жизни», Спб., 1911, № 5, 31 мая, стлб. 13—20.—325

- [82] — *Широкая рабочая партия и рабочий съезд.* [М.], «Новый Мир», [1907]. 95 стр.—212, 422, 429
- [83] *Левицкий, В. Ликвидация или возрождение?* —«Наша Заря», Спб., 1910, № 7, стр. 91—103. Под общ. загл.: На темы дня.—130, 131, 132, 224, 300, 324, 379
- [84] — *Пробуждение буржуазной оппозиции.*—«Наша Заря», Спб., 1911, № 3, стр. 54—63.—298—300
- [85] [*Ленин, В. И.*] *«Голос» ликвидаторов против партии.* (Ответ «Голосу Социал-Демократа»). [Листовка]. [Париж, 1910]. 2 стр. (РСДРП. Отд. оттиск из № 12 «Социал-Демократа»).—126
- [86] — *«Голос ликвидаторов против партии.* (Ответ «Голосу Соц.-Демократа»).—«Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 12, 23 марта (5 апреля), стр. 5—6. На газ. дата: 23/5 апреля.—126
- [87] — *Заметки публициста. II. «Объединительный кризис» в нашей партии.*—«Дискуссионный Листок», [Париж], 1910, № 2, 25 мая (7 июня), стр. 4—14. Подпись: Н. Ленин. На газ. дата: 24/7 июня.—319, 348, 350, 351, 354, 357
- [88] * — *Исторический смысл внутривнутрипартийной борьбы в России.*—«Дискуссионный Листок», [Париж], 1911, № 3, 29 апреля (12 мая), стр. 3—8. Подпись: Н. Ленин.—349
- [89] — *Наши упрямцы.* (О г. Потресове и В. Базарове).—«Мысль», М., 1911, № 2, январь, стр. 37—49. Подпись: В. Ильин.—207
- [90] — *О положении дел в партии.* [Листовка]. [Париж, 1910]. 4 стр. (РСДРП. Оттиск из № 19 «Социал-Демократа», ЦО РСДРП).—83, 337
- [91] — *Об избирательной кампании и избирательной платформе.*—«Социал-Демократ», [Париж], 1911, № 24, 18 (31) октября, стр. 2—3.—382

[92] — *Победа кадетов и задачи рабочей партии.* Спб., [«Наша Мысль», 1906]. 79 стр. Перед загл. авт.: Н. Ленин.—138

[93] — *Резолюция II Парижской группы РСДРП.* [Листовка]. [Париж, июль 1911]. 2 стр. (РСДРП).—301, 353

[94] «*Листок «Голоса Социал-Демократа»*», [Париж], 1911, № 1, 25 июня, стр. 1—3.—305

Листок группы «Вперед» о созыве конференции — см. Ко всем членам партии. (О положении дел в партии и созыве партийной конференции).

Листок Организационной комиссии — см. Ко всем соц.-дем. партийным организациям, группам и кружкам.

Листок 58-ми — см. Ко всем членам партии от собрания меньшевиков в Париже.

[95] *Литовцев, С. В парламентских кругах.* Впечатления.— «Речь», Спб., 1911, № 80 (1676), 23 марта (5 апреля), стр. 2.—233

[96] *Маевский, Е. Что такое «ликвидаторство»?* (Кое-что из истории возникновения вопроса).—«Наша Заря», Спб., 1910, № 11—12, стр. 46—59.—128, 131

[97] *Манифест (об учреждении Государственной думы.* 6 (19) августа 1905 г.).—«Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 169, 6 (19) августа, стр. 1.—293

Манифест 3 (16) июня 1907 г. — см. О роспуске Государственной думы...

[98] *Маркс, К. и Энгельс, Ф. Манифест Коммунистической партии.* Декабрь 1847 г.—январь 1848 г.—123

[99] *Маркс, К. Письмо Ф. А. Зорге.* 20 июня 1881 г.—407, 408

[100] — *Письмо Ф. А. Зорге.* 15 декабря 1881 г.—407, 408

- [101] *Мартов, Л. Заметки публициста. «Ликвидаторство» и «перспективы».*—«Жизнь», М., 1910, № 1, 30 августа, стлб. 1—12.—143, 212—221, 222—224, 225, 330, 332
- [102] — *Куда пришли?*—«Голос Социал-Демократа», [Париж], 1910, № 23, ноябрь, стр. 9—13.—63, 69, 71, 73, 75, 202
- [103] — *Основные положения платформы.*—«Наша Заря», Спб., 1911, № 7—8, стр. 42—54.—378, 379—381
- [104] — *Спасители или упразднители?* (Кто и как разрушал РСДРП). Изд. «Голоса Социал-Демократа». Париж, imp. Gnatovsky, 1911. 47 стр. (РСДРП).—304, 318
- [105] *Мартов, Л. и Дан, Ф. Для членов партии.* 9 января 1911 г. [Листовка. Париж, 1911]. 1 стр.—83
- [106] *Мартынов, А. Обличительная литература и пролетарская борьба («Искра», №№ 1—5).*—«Рабочее Дело», Женева, 1901, № 10, стр. 37—64.—223
- [107] — *Положение дел в партии.* (Итоги пленума ЦК).—«Голос Социал-Демократа», [Париж], 1910, № 19—20, январь — февраль, стр. 17—19.—350
- [108] *Маслов, П. П. Экономические заметки.*—«Наша Заря», Спб., 1910, № 10, стр. 13—28.—114
- [109] *Меньшиков, М. Голоса студентов.*—«Новое Время», Спб., 1911, № 12549, 17 февраля (2 марта), стр. 5.—169, 171, 172, 174, 177
- [110] — *Ненужный юбилей.*—«Новое Время», Спб., 1911, № 12512, 11 (24) января, стр. 3.—164, 187, 198
- [111] — *Террор в деревне.*—«Новое Время», Спб., 1910, № 12404, 23 сентября (6 октября), стр. 2.—98
- [112] *Миллюков, П. П. Интеллигенция и историческая традиция.*— В кн.: Интеллигенция в России. Сборник статей. Спб., «Земля», 1910, стр. 89—191.—71

- [113] *Москва, 11-го ноября*. В дни скорбн.—«Голос Москвы», 1910, № 260, 11 ноября, стр. 1.—26
- [114] *Москва, 16 января*. [Передовая].—«Русские Ведомости», М., 1911, № 12, 16 января, стр. 2.—156, 157, 158, 240
- [115] *Москва, 28 сентября*. [Передовая].—«Русские Ведомости», М., 1911, № 222, 28 сентября, стр. 1—2.—342, 383
- [116] *Московский, А. Письмо в редакцию*.—«Социал-Демократ», [Париж], 1909, № 10, 24 декабря (6 января 1910), стр. 3—4. На газ. дата: 24/6 января.—203
- [117] *«Мы требуем пересмотра»*.—«Звезда», Спб., 1911, № 27, 29 октября, стр. 1.—399
- [118] *«Мысль»*, М., 1911, № 2, январь, стр. 37—49.—207
- [119] *Наказ Государственной думы*. Спб., гос. тип., 1909. [1], 81 стр.—31
- [120] *«Наша Заря»*, Спб.—110, 114, 116, 126, 131, 132, 145, 152, 208, 210, 225, 228, 277, 282, 302, 309, 334, 335, 351, 372, 379, 422
- 1910, №№ 1—12.—128
- 1910, № 2, стр. 50—62.—128—130, 132, 134—152, 351, 358
- 1910, № 4, стр. 80—89, 89—98.—129, 132, 134, 151—154, 155
- 1910, № 7, стр. 22—34, 91—103.—114, 130, 131, 132, 224, 300, 324, 379
- 1910, № 8—9, стр. 66—78.—113, 114
- 1910, № 10. 100 стр.—110—114, 132
- 1910, № 11—12. 136 стр.—114, 128, 131, 132
- 1911, № 2, стр. 62—75.—227—230
- 1911, № 3, стр. 54—63.—297—300

- 1911, № 6, стр. 39—54.—378—379, 381
- 1911, № 7—8, стр. 42—54, 55—65.—378, 379—380
- 1911, № 9—10, стр. 31—35.—410—423, 428
- [121] *Неведомский, М. Смерть Льва Толстого.*—«Наша Заря», Спб., 1910, № 10, стр. 5—12.—113, 114
- [122] *Некрасов, Н. А. Сцены из лирической комедии «Медвежья охота».*—145—146
- [123] *«Новое Время», Спб.*—46, 110, 227
- 1910, № 12404, 23 сентября (6 октября), стр. 2.—98
- 1911, № 12512, 11 (24) января, стр. 3.—164, 187, 198
- 1911, № 12549, 17 февраля (2 марта), стр. 5.—169, 170, 172, 175, 177
- 1911, № 12765, 25 сентября (8 октября), стр. 3.—342, 383, 385
- 1911, № 12767, 27 сентября (10 октября), стр. 2.—342, 371, 383
- [124] *[Ногин, В. П. Письмо в ЗБЦК].*—«Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 12, 23 марта (5 апреля), стр. 6, в ст.: Ленин, В. И. «Голос» ликвидаторов против партии. Ответ «Голосу Социал-Демократа». На газ. дата: 23/5 апреля.—203, 204, 304
- [125] *О газете «Правда».* [Резолюция, принятая на пленуме ЦК РСДРП в январе 1910 г.].—«Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10, в отд.: Из партии.—76
- [126] *О Заграничном бюро ЦК.* [Резолюция, принятая на совещании членов ЦК РСДРП. 1911 г.].— В листовке: Извещение [совещания членов ЦК РСДРП. 1911 г.]. Б. м., [1911], стр. 2. (РСДРП).—304
- [127] *О ликвидаторстве.* [Резолюция, принятая на конферен-

ции Закавказских соц.-дем. организаций].—«Правда», [Вена], 1911, № 20, 16 (29) апреля, стр. 1. Под общ. загл.: К возрождению партии! Конференция Закавказских соц.-дем. организаций.—359

- [128] *О роспуске Государственной думы, о времени созыва новой Думы и об изменении порядка выборов в Государственную думу.* Манифест [3 (16) июня 1907г.].—«Собрание узаконений и распоряжений правительства, издаваемое при правительствующем Сенате», Спб., 1907, № 94, 3 июня. Отд. I, ст. 845, стр. 1299—1302.—397
- [129] *О российских настроениях.* (Путевые впечатления).—«Правда», [Вена], 1910, № 17, 20 ноября (3 декабря), стр. 2—3. Подпись: В. К.—66
- [130] *О современном моменте и задачах партии.* [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)].— В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 4—5. (РСДРП).—198, 199—200, 214, 215, 217, 224, 252, 311, 325, 327, 376, 380
- [131] *О созыве очередной общепартийной конференции.* [Резолюция, принятая на пленуме ЦК РСДРП в январе 1910 г.].—«Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10, в отд.: Из партии.—203, 308
- [132] *О созыве партийной конференции.* [Резолюция, принятая на совещании членов ЦК РСДРП. 1911 г.].— В листовке: Извещение [совещания членов ЦК РСДРП. 1911 г.]. Б. м., [1911], стр. 2. (РСДРП).—305
- [133] *О фракционных центрах.* [Резолюция, принятая на пленуме ЦК РСДРП в январе 1910 г.].—«Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 11, в отд.: Из партии.—48, 55—57, 73, 179
- [134] *Об избирательных соглашениях с другими партиями.*

- Резолюция, принятая на Третьей конференции РСДРП («Второй общероссийской»)].— В листовке: Извещение о партийной конференции 21, 22 и 23 июля 1907 года. Изд. ЦК РСДРП. Б. м., [1907], стр. 3. (РСДРП).—309
- [135] «Образование», Спб., 1907, № 8, стр. 49—66; № 9, стр. 26—43; № 10, стр. 24—45.—217, 218
- [136] *Общественное движение в России в начале XX-го века.* Под ред. Л. Мартова, П. Маслова и А. Потресо-ва. Т. I—IV. Спб., тип. «Общественная Польза», 1909—1914. 5 т.—152, 210, 414
- [137] — Т. I. *Предвестники и основные причины движения.* Спб., тип. «Общественная Польза», 1909. [5], 676 стр.—224, 299
- [138] *Ольгин, В. Ко всем членам Российской соц.-дем. рабочей партии.* «В бессильной злобе!» 18 мая 1911 г. [Листовка]. Париж, 1911. 2 стр.—270
- [139] — *Ко всем членам Росс. соц.-дем. рабочей партии.* К вопросу об оздоровлении партии. 26 апреля. (н. ст.) 1911 г. [Листовка]. Париж, 1911. 1 стр.—270
- [140] *Организационный вопрос.* [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)].— В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 4—5. (РСДРП).—308
- [141] «Освобождение», Париж.—137
- [142] [От редакции].—«Информационный Бюллетень», [Париж], 1911, № 1, 11 августа, стр. 1.—353, 358, 363, 365
- [143] * [От редакции]. Нечто о перспективах.—«Возрождение», М., 1910, № 9—10, 15 июня, стлб. 29—32. Подпись: Редакция.—212

- [144] *От редакции.* Примечание к заявлению Женевского идейного кружка большевиков].— В кн.: Вперед. Сборник статей по очередным вопросам. № 3. Изд. гр. «Вперед». [Paris], кооп. тип. «Союз», май 1911, стлб. 78.—363, 369
- [145] *От редакции.* Примечание к статье В. Базарова «О том, почему важные вещи кажутся иногда пустяками»]—«Наша Заря», Спб., 1910, № 4, стр. 80. Подпись: Редакция.—152
- [146] *От редакции.* [Примечание к статье Н. А. Рожкова «Современное положение России и основная задача рабочего движения в данный момент»].—«Наша Заря», Спб., 1911, № 9—10, стр. 31—32.—422
- [147] «Отклики Бунда», [Женева], 1910, № 4, апрель, стр. 19—23.—355
- [148] *Открытое письмо (16-ти русских меньшевиков-ликвидаторов).*—«Голос Социал-Демократа», [Париж], 1910, № 19—20, январь — февраль, стр. 23—24.—70
- [149] *Отношение к памяти С. А. Муромцева.*—«Речь», Спб., 1910, № 284 (1522), 16 (29) октября, стр. 5. Под общ. загл.: Государственная дума. Сессия IV. Заседание 1-е.—28, 29, 31
- [150] *Отчет Второй Высшей социал-демократической пропагандистско-агитаторской школы для рабочих.* (Ноябрь 1910 — март 1911 г.). Изд. гр. «Вперед». [Paris, кооп. тип. «Союз»], 1911. 31 стр. (РСДРП).—364
- [151] П. А. Столыпин.—«Речь», Спб., 1911, № 244 (1840), 6 (19) сентября, стр. 2.—345, 385
- [152] *Петербург.*—«Русские Ведомости», М., 1910, № 260, 11 ноября, стр. 4, в отд.: Последние известия.—26
- [153] *Петербург, 25 марта.* [Передовая].—«Звезда», Спб., 1911, № 15, 25 марта, стр. 1.—231

- [154] *Печать.*—«Речь», Спб., 1911, № 266 (1862), 28 сентября (11 октября), стр. 2.—342, 383, 384
- [155] *Печать.*—«Речь», Спб., 1911, № 268 (1864), 30 сентября (13 октября), стр. 2.—387
- [156] *Пилецкий, Я. Беглые заметки.*—«Возрождение», М., 1910, № 4, 15 марта, стлб. 49—58.—211
- [157] *Письмо в редакцию [66 московских промышленников].*—«Русские Ведомости», М., 1911, № 33, 11 февраля, стр. 3.—169, 170, 171, 172, 177
- [158] *Письмо к партийным организациям.* (Об очередной партийной конференции).—«Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 11—12. Подпись: Центральный Комитет РСДРП.—289, 308
- [159] *Письмо к товарищам.* [Листовка]. Paris, impr. Gnатовsky, [1911]. 2 стр. (РСДРП). Подпись: Редакция «Голоса Социал-Демократа».—204, 205
- [160] [*Письмо Русского бюро ЦК к Заграничному бюро ЦК.*—«Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 12, 23 марта (5 апреля), стр. 6, в ст.: Ленин, В. И. ««Голос» ликвидаторов против партии. (Ответ «Голосу Социал-Демократа»)]. На газ. дата: 23/5 апреля.—201, 202, 304
- [161] [*Письмо Русского бюро ЦК к Заграничному бюро ЦК.*—«Социал-Демократ», [Париж], 1911, № 21—22, 19 марта (1 апреля), стр. 11, в ст.: Ленин В. И. «Разрушители партии в роли «разрушителей легенд»».—304

Платформа 104-х в I Государственной думе— см. Проект основных положений земельного закона, внесенный 104 членами Государственной думы.

Платформа 104-х во II Государственной думе— см. Проект основных положений земельной реформы, внесенный во II Государственную думу от имени Трудовой группы и Крестьянского союза.

- [162] Плеханов, Г. В. *Внимание Центрального Комитета.*— «Дневник Социал-Демократа», [Женева], 1910, № 12, июнь, стр. 30—32.—203, 303
- [163] — *Запутанное объяснение.* (К истории нашего ликвидаторства).—«Дневник Социал-Демократа», [Женева], 1911, № 11, март, стр. 22—24.—203, 303
- [164] — *К вопросу о развитии монистического взгляда на историю.* Ответ гг. Михайловскому, Карееву и комп. Спб., 1895. 287 стр. Перед загл. авт.: Н. Бельтов.—148
- [165] — *Легальные рабочие организации и Российская социал-демократическая рабочая партия.*—«Дневник Социал-Демократа», [Женева], 1910, № 12, июль, стр. 1—26.—306
- [166] — *Последнее пленарное собрание нашего Центрального Комитета.*—«Дневник Социал-Демократа», [Женева], 1910, № 11, март, стр. 1—20.—319, 358, 365
- [167] *Покушение на П. А. Столыпина.*—«Дело Жизни», Спб., 1911, № 8, 3 сентября, стлб. 1—4. Подпись: Пс.—339
- [168] *Положение дел в партии.* [Резолюция, принятая на пленуме ЦК РСДРП в январе 1910 г.].—«Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10, в отд.: Из партии.—47, 48, 72, 82, 83, 178, 181, 277, 282, 302, 319, 335, 351, 354, 357, 364
- [169] *Положение о выборах в Государственную думу.* 6 (19) августа 1905 г.—«Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 169, 6 (19) августа, стр. 2—4.—293
- [170] *Положение о крестьянах, вышедших из крепостной зависимости.* 19 февраля 1861 г. Спб., 1861. 362 стр.—182
- [171] *Потресов, А. Н. Критические наброски.* О том, почему пустяки одолели.—«Наша Заря», Спб., 1910, № 2, стр. 50—62.—128—130, 132, 134—152, 351, 358

- [172] — *Критические наброски*. По поводу одного выступления одного юркого человека.—«Наша Заря», Спб., 1910, № 8—9, стр. 66—78.—113, 114
- [173] — *Эволюция общественно-политической мысли в предреволюционную эпоху*.— В кн.: Общественное движение в России в начале XX-го века. Под ред. Л. Мартова, П. Маслова и А. Потресова. Т. I. Предвестники и основные причины движения. Спб., тип. «Общественная Польза», 1909, стр. 538—640.—224, 299
- [174] «Правда», [Вена].—66, 76, 79, 116, 305
 — 1910, № 12, 3 (16) апреля, стр. 2—3.—351, 352, 354
 — 1910, № 13, 15 (28) мая, стр. 2—3.—334, 361
 — 1910, № 17, 20 ноября (3 декабря), стр. 2—3.—66
 — 1911, № 20, 16 (29) апреля, стр. 1, 5—6.—359, 364
 — 1911, № 21, 25 июня (8 июля), стр. 6.—361, 362
- [175] *Председательский кризис*.—«Звезда», Спб., 1911, № 15, 25 марта, стр. 3. Под общ. загл.: Государственная дума.—231
- [176] [*Примечание к статье «От редакции»*].—«Информационный Бюллетень», [Париж], 1911, № 1, 11 августа, стр. 1.—353
- [177] *Примечание от редакции [к статье В. Базарова «Толстой и русская интеллигенция»]*.—«Наша Заря», Спб., 1910, № 10, стр. 43.—110, 113, 114
- [178] *Программа Российской социал-демократической рабочей партии*.— В кн.: Лондонский съезд Российской соц.-демокр. раб. партии (состоявшийся в 1907 г.). Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Paris, 1909, стр. 12—16. (РСДРП).—255, 306, 375
- [179] *Программа Российской соц.-дем. рабочей партии, принятая на Втором съезде партии*.— В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии.

Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 1—6. (РСДРП).—255

- [180] *Проект основных положений [земельного закона, внесенный 104 членами Государственной думы].*— В кн.: Стенографические отчеты [Государственной думы]. 1906 год. Сессия первая. Т. I. Заседания 1—18 (с 27 апреля по 30 мая). Спб., гос. тип., 1906, стр. 560—562. (Государственная дума).—140
- [181] *Проект основных положений [земельной реформы, внесенный во II Государственную думу от имени Трудовой группы и Крестьянского союза].*— В кн.: [Материалы, поступившие в общее собрание Государственной думы 2-го созыва]. Б. м., [1907], л. 17—19, 37.—141
- [182] *«Пролетарий»,* [Выборг — Женева — Париж].—311
- [183] *Противоречие.*—«Звезда», Спб., 1911, № 4, 6 января, стр. 3.—128, 129
- [184] *«Рабочая Газета»,* Париж.—47, 55, 58, 59, 65, 76, 305, 358, 360, 365
- [185] *«Рабочая Жизнь»,* [Париж].—361
- [186] *«Рабочая Мысль»,* [Спб.— Берлин — Варшава — Женева].—335
- [187] *«Рабочее Дело»,* Женева.—335
—1901, № 10, стр. 1—36, 37—64.—223
- [188] *Разрушенная легенда.* («Дело» гг. М., Ю. и Р.).—«Голос Социал-Демократа», [Париж], 1911, № 24, февраль. Приложение к № 24 «Голоса Социал-Демократа», стр. 3—4.—201—205, 337, 365
- [189] *Резолюции, предложенные меньшевиками-партийцами собранию I и II групп РСДРП и группы Бунда, состоявшемуся в Женеве 30 июня 1911 г.* [Листовка]. Б. м., [1911]. 4 стр. (РСДРП). Подпись: Женевские меньшевики-партийцы. Гект.—317

- [190] *Резолюции, принятые на пленуме ЦК РСДРП в январе 1910 г.*.—«Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10—11, в отд.: Из партии.—49, 50, 78, 202, 277, 281, 282, 287, 288, 289, 303, 304, 307, 354, 357, 363, 364, 376
- [191] *Резолюции, [принятые на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)].*— В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 4—7. (РСДРП).—48, 131—132, 252, 307, 376, 428
- [192] *Резолюции, принятые на совещании членов ЦК РСДРП. 1911 г.*.— В листовке: Извещение [совещания членов ЦК РСДРП. 1911 г.]. Б. м., [1911], стр. 2. (РСДРП).—304
- [193] *Резолюции Совещания [при Заграничном бюро ЦК РСДРП].*—«Листок Заграничного Бюро Центрального Комитета», [Париж], 1911, № 1, 8 сентября, стр. 4—5.—335
- [194] *Резолюция Женевского идейного кружка соц.-дем. большевиков.*— «Голос Социал-Демократа», [Париж], 1911, № 24, февраль. Приложение к № 24 «Голоса Социал-Демократа», стр. 7.—205
- [195] *Резолюция Заграничного бюро ЦК РСДРП по вопросу о созыве заграничного пленума ЦК, принятая в ответ на заявку большевиков от 5 декабря (22 ноября) 1910 г. 27 января 1911 г.*.— В листовке: Ко всем членам партии. 27 июня 1911 г. Paris, кооп. тип. «Союз», 1911, стр. 1. (РСДРП ЗБЦК).—303, 338
- [196] *Резолюция ко всем партийным товарищам.* [Листовка]. [Paris, 1911]. 2 стр. (РСДРП). Подпись: Парижские партийцы-меньшевики.—179
- [197] *Резолюция об отношении к непролетарским партиям, [принятая на V (Лондонском) съезде РСДРП].*— В кн.: Лондонский съезд Российской соц.-демокр.

рабочей партии (состоявшийся в 1907 г.). Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Paris, 1909, стр. 454—455. (РСДРП).—309, 381

[198] *Резолюция по отчетам, [принятая на Пятой контеренции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)].*— В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 4. (РСДРП).—131

[199] *Резолюция, принятая Венским партийным социал-демократическим клубом 17 апреля 1910 г.* [Листовка]. Б. м., [1910]. 1 стр.—351, 352, 355

[200] *Резолюция, принятая на общем собрании партийного социал-демократического клуба в Вене 26 ноября 1910 года.* [Листовка]. Б. м., [1910]. 2 стр.—66—68, 69, 74, 76, 78, 79, 80, 82, 179

[201] *Рескрипт [Николая II], данный на имя председателя совета министров, министра внутренних дел... П. А. Столыпина.* 19 февраля 1911 г.—«Речь», Спб., 1911, № 49 (1645), 19 февраля (4 марта), стр. 10.—191

[202] «Речь», Спб.—81, 137, 159, 173, 345

— 1909, № 167 (1045), 21 июня (4 июля), стр. 3.—344, 345, 382, 386

— 1910, № 273 (1511), 5 (18) октября, стр. 3.—31

— 1910, № 284 (1522), 16 (29) октября, стр. 5.—28, 29, 31

— 1910, № 307 (1545), 8 (21) ноября, стр. 4.—60

— 1910, № 310 (1548), 11 (24) ноября, стр. 1—2, 4.—26

— 1911, № 19 (1615), 20 января (2 февраля), стр. 2.—158

— 1911, № 20 (1616), 21 января (3 февраля), стр. 1—2.—156, 157, 158, 160, 221, 240

- 1911, № 44 (1640), 14 (27) февраля, стр. 2—3.—
172, 173, 175, 177
- 1911, № 49 (1645), 19 февраля (4 марта), стр. 1,
10.—*191*
- 1911, № 78 (1674), 21 марта (3 апреля), стр. 2.—
231
- 1911, № 80 (1676), 23 марта (5 апреля), стр. 2.—
233
- 1911, № 100 (1696), 14 (27) апреля, стр. 1—2.—
296, 297, 298
- 1911, № 114 (1710), 28 апреля (11 мая), стр. 1, 3—
6.—*262—266*
- 1911, № 244 (1840), 6 (19) сентября, стр. 2.—*345,*
385
- 1911, № 266 (1862), 28 сентября (11 октября), стр.
2.—*342, 383, 384*
- 1911, № 268 (1864), 30 сентября (13 октября), стр.
2.—*387*
- 1911, № 291 (1885), 23 октября (5 ноября), стр. 2,
4, 6, 7.—*391—394*
- 1911, № 293 (1889), 25 октября (7 ноября), стр. 1—
2, 3, 5.—*388, 389, 392*

[²⁰³] [*Рожков, Н. А.*] *Современное положение России и основная задача рабочего движения в данный момент.*—«Наша Заря», Спб., 1911, № 9—10, стр. 31—35. Подпись: Н. Р — ков.—*410—423, 428*

[²⁰⁴] «*Россия*», Спб.—*71, 173*

- 1910, № 1530, 12 (25) ноября, стр. 1.—*26*
- 1911, № 1587, 20 января (2 февраля), стр. 1.—*156,*
157, 160
- 1911, № 1611, 17 февраля (2 марта), стр. 2.—*170*

[²⁰⁵] «*Русская Мысль*», М.—*192*

— 1910, кн. VIII, стр. 63—72.—113, 145

[206] *Русская печать.*—«Россия», Спб., 1911, № 1611, 17 февраля (2 марта), стр. 2.—170

[207] *«Русские Ведомости», М.—160, 173*

— 1910, № 260, 11 ноября, стр. 4.—25

— 1910, № 261, 12 ноября, стр. 2—3.—25

— 1911, № 12, 16 января, стр. 2.—156, 157, 158, 240

— 1911, № 33, 11 февраля, стр. 3.—169, 170, 171, 172, 177

— 1911, № 222, 28 сентября, стр. 1—2, 4.—342, 383

— 1911, № 236, 14 октября, стр. 2.—403, 407

[208] *Русские депутаты в Англии.* Речи на завтраке у лорд-мэра. Лондон, 19 июня (2 июля).—«Речь», Спб., 1909, № 167 (1045), 21 июня (4 июля), стр. 3.—343, 345, 382, 386

[209] *«Русское Богатство», Спб.—229*

[210] *Самосуд.*—«Речь», Спб., 1911, № 293 (1889), 25 октября (7 ноября), стр. 3.—392

[211] *С.-Петербург.*—«Социал-Демократ», [Париж], 1911, № 23, 14 (1) сентября, стр. 7. Под общ. загл.: Из лагеря столыпинской «рабочей» партии. (Посвящается нашим «примирителям» и «соглашателям»). Подпись: К.—334

[212] *С.-Петербург, 11 ноября.* [Передовая].—«Речь», Спб., 1910, № 310 (1548), 11 (24) ноября, стр. 1—2.—26

[213] *С.-Петербург, 11 ноября.* [Передовая].—«Россия», Спб., 1910, № 1530, 12 (25) ноября, стр. 1.—26

[214] *С.-Петербург, 19 января.* [Передовая].—«Россия», Спб., 1911, № 1587, 20 января (2 февраля), стр. 1.—156, 157, 159

- [215] *С.-Петербург, 20 января.* [Передовая].—«Речь», Спб., 1911, № 19 (1615), 20 января (2 февраля), стр. 2.—159
- [216] *С.-Петербург, 21 января.* [Передовая].—«Речь», Спб., 1911, № 20 (1616), 21 января (3 февраля), стр. 1—2.—156, 157, 158, 160, 221, 240
- [217] *С.-Петербург, 14 апреля.* [Передовая].—«Речь», Спб., 1911, № 100 (1696), 14 (27) апреля, стр. 1—2.—296, 297, 298
- [218] *С.-Петербург, 28 апреля.* [Передовая].—«Речь», Спб., 1911, № 114 (1710), 28 апреля (11 мая), стр. 1.—262
- [219] *С.-Петербург, 25 октября.* [Передовая].—«Речь», Спб., 1911, № 293 (1889), 25 октября (7 ноября), стр. 1—2.—388, 389, 390
- [220] «Слово», Спб., 1909, № 791, 10 (23) мая, стр. 3.—46
- [221] *Совещание деятелей легальных рабочих организаций.*—«Листок «Голоса Социал-Демократа», [Париж], 1911, № 1, 25 июня, стр. 1—3.—305
- [222] *Совещание при Заграничном бюро ЦК.*—«Листок Заграничного Бюро Центрального Комитета», [Париж], 1911, № 1, 8 сентября, стр. 1.—336
- [223] * *Современное положение и задачи партии.* Платформа, выработанная группой большевиков. Изд. гр. «Вперед». Paris, кооп. тип. «Союз», [1909]. 32 стр. (РСДРП).—53, 65, 66, 79
- [224] «Социал-Демократ», [Вильно — Спб., — Париж — Женева].—51, 52, 65, 69, 70, 71, 74, 77, 78, 179, 269, 279, 280, 284, 302, 305, 311, 359, 361
- 1909, № 10, 24 декабря (6 января 1910), стр. 3—4. На газ. дата: 24/6 января.—203
- 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10—12.—47, 48, 49, 50, 55—57, 64, 72—73, 74, 75, 76, 77, 78, 81, 82, 125, 127, 178, 180, 181, 202, 276, 281, 282, 287, 288, 289,

302, 303, 304, 307, 308, 318, 319, 335, 350, 354, 355,
356, 362, 363, 365, 376

— 1910, № 12, 23 марта (5 апреля), стр. 5—6. На газ.
дата: 23/5 апреля.—125, 201, 202, 204, 304

— 1910, № 18, 16 (29) ноября. 12 стр.—25

— 1911, № 21—22, 19 марта (1 апреля), стр. 11.—304

— 1911, № 23, 14 (1) сентября, стр. 7.—334

— 1911, № 24, 18 (31) октября, стр. 2—3.—382

[225] *Стенографические отчеты [Государственной думы].*
1908 г. Сессия вторая. Ч. I. Заседания 1—35 (с 15
октября по 20 декабря 1908 г.). Спб., гос. тип., 1908.
XIV стр., 3152 стлб. (Государственная дума. Третий
созыв).—117, 386

[226] *Стенографические отчеты [Государственной думы].*
1910 г. Сессия третья. Ч. IV. Заседания 95—131 (с
26 апреля по 17 июня 1910 г.). Спб., гос. тип., 1910.
XXX стр., 3790 стлб. (Государственная дума. Тре-
тий созыв).—118

[227] *Стенографические отчеты [Государственной думы].*
1910 г. Сессия четвертая. Ч. I—III. Спб., гос. тип.,
1910—1911. 3 т. (Государственная дума. Третий со-
зв).—

— Ч. I. Заседания 1—38 (с 15 октября по 17 декабря
1910 г.). XV стр., 3368 стлб.—151

— Ч. II. Заседания 39—73 (с 17 января по 5 марта
1911 г.). XIX стр., 3722 стлб.—198

— Ч. III. Заседания 74—113 (с 7 марта по 13 мая
1911 г.). XL стр., 4828 стлб., 8 стр.—234, 291, 293

[228] *Стенографические отчеты [Государственной думы].*
1911 г. Сессия пятая. Ч. I. Заседания 1—41 (с 15 ок-
тября по 10 декабря 1911 г.). Спб., гос. тип., 1911.
XX стр., 3830 стлб. (Государственная дума. Третий
созыв).—390, 398

- [229] [*Струве, П. Б.*] *Предисловие [к книге С. Ю. Витте «Самодержавие и земство»]*.— В кн.: [Витте, С. Ю.] Самодержавие и земство. Конфиденциальная записка министра финансов статс-секретаря С. Ю. Витте (1899 г.). С предисл. и примеч. Р. Н. С. Печ. «Зарей». Stuttgart, Dietz, 1901, стр. V — XLIV. Подпись: Р. Н. С.—422
- [230] [*Таратута, В. К.*] *К партии* — В кн.: [Каменев, Л. Б.] Две партии. С предисл. Н. Ленина и прилож. писем и заявлений гг. В. Вильямова, Ал. Власова, Иннокентиева, Э. и группы рабочих. Изд. ред. «Рабочей Газеты». [Paris], 1911, стр. I — XVI, в отд.: Документы. I. (РСДРП). Подпись: Виктор Вильямов-Сергеев. Перед загл. кн. авт.: Ю. Каменев.—312
- [231] [*Телеграмма социал-демократической фракции III государственной думы на имя В. Г. Черткова*].— «Речь», Спб., 1910, № 307 (1545), 8 (21) ноября, стр. 4. Под общ. загл.: В Государственной думе.—60
- [232] *Товарищам слушателям школы группы «Вперед»*. [Листовка]. Б. м., [1911]. 3 стр. Подпись: Комитет общепарт. школы при ЦК. Гект.—116, 179
- [233] *Толстой, Л. Н. Анна Каренина. Т. II.*— В кн.: [Толстой, Л. Н.] Сочинения графа Л. Н. Толстого. Ч. 10. Анна Каренина. Т. II. Изд. 5-ое. М., тип. Волчанинова, 1886. 462 стр.—120, 122
- [234] — *Воспитание и образование.*— В кн.: [Толстой, Л. Н.] Сочинения графа Л. Н. Толстого. Ч. 4. Педагогические статьи. Изд. 5-ое. М., тип. Волчанинова, 1886, стр. 104—150.—122
- [235] — *Из записок князя Д. [Нехлюдова. Люцерн.*— В кн.: [Толстой, Л. Н.] Сочинения графа Л. Н. Толстого. Ч. 2. Повести и рассказы. Изд. 5-ое. М., тип. Мамонтова, 1886, стр. 95—126.—121
- [236] — *Крейцера соната.* М., 1889. 103 стр. Литогр. изд.—122

- [237] — *О смысле жизни. Мысли Л. Н. Толстого, собранные В. Чертковым.* Изд. «Свободного Слова». № 56. Christchurch, Hants, Tchertkoff, 1901. 54 стр.—122
- [238] — *Предисловие к альбому «Русские мужики» Н. Орлова.*— В кн.: Орлов, Н. Русские мужики. Картины художника Н. Орлова. С предисл. Л. Н. Толстого. Спб., Голике и Вильборг, 1909, стр. 3—8.—375
- [239] — *Прогресс и определение образования.* (Ответ г-ну Маркову. «Русский Вестник», 1862 г., № 5).— В кн.: [Толстой, Л. Н.] Сочинения графа Л. Н. Толстого. Ч. 4. Педагогические статьи. Изд. 5-ое. М., тип. Волчанинова, 1886, стр. 151—190.—121, 123
- [240] — *Рабство нашего времени.* Изд. «Свободного Слова». № 43. Purleigh, Maldon, Essex, Tchertkoff, 1900. 79 стр.—121
- [241] *Тревожное настроение.*—«Голос Москвы», 1910, № 260, 11 ноября, стр. 4.—26
- [242] [Троцкий, Л. Д.] *Европейская рабочая газета на русском языке.*—«Правда», [Вена], 1911, № 21, 25 июня (8 июля), стр. 6.—361, 362
- [243] — *К единству — через все препятствия!*—«Правда», [Вена], 1910, № 12, 3 (16) апреля, стр. 2—3.—350, 352, 354
- [244] *Тургенев, И. С. Отцы и дети.*—145—146.
- [245] *Устав ЦК, [принятый на пленуме ЦК РСДРП в январе 1910 г.]*.—«Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10, в отд.: Из партии.—74, 75, 276, 303
- [246] *Учреждение Государственной думы.* [6 (19) августа 1905 г.].—«Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 169, 6 (19) августа, стр. 1—2.—293
- [247] [Фракция «Народной свободы» постановила голосовать за М. М. Алексеенко...].—«Речь», Спб., 1911,

- [248] *Царицын, 22 октября.*—«Речь», Спб., 1911, № 291 (1885), 23 октября (5 ноября), стр. 4. Под общ. загл.: Телеграммы. От наших корреспондентов.—392
- [249] *Чацкий, Ю. Пора начать!*—«Наша Заря», Спб., 1911, № 6, стр. 39—54.—378, 381
- [250] * *Череванин, Н. Лондонский съезд РСДРП. 1907 г. С прилож. принятых резолюций и их проектов. [Спб.], «Борьба», [1907]. 102 стр.—131*
- [251] — *Несколько основных вопросов марксизма.*—«Наша Заря», Спб., 1910, № 7, стр. 22—34. — 114
- [252] — *Ответ П. Маслову.*—«Наша Заря», Спб., 1910, № 11—12, стр. 26—35.—114
- [253] *Чернышевский, Н. Г. Пролог.*—195
- [254] [*Шкловский, И. В.] Записки Хайндмана.*—«Русские Ведомости», М., 1911, № 236, стр. 2.—403, 407
- [255] *Эльф. Борьба с голодом. Из Чистопольского уезда, Казанской губ.*—«Речь», Спб., 1911, № 291 (1885), 23 октября (5 ноября), стр. 6.—392
- [256] *Энгельс, Ф. Анти-Дюринг. Переворот в науке, произведенный господином Евгением Дюрингом. 1876—1878 гг.*—147
- [257] — *Введение к работе К. Маркса «Классовая борьба во Франции с 1848 г. по 1850 г.».* 6 марта 1895 г.—39
- [258] — *Письмо Ф. А. Зорге. 29 ноября 1886 г.*—104
— *Письмо Ф. А. Зорге. 7 декабря 1889 г.*—104
— *Письмо Ф. А. Зорге. 10 июня 1891 г.*—104
— *Письмо Ф. А. Зорге. 18 марта 1893 г.*—247
— *Письмо Ф. А. Зорге. 12 мая 1894 г.*—247

— Письмо Ф. А. Зорге. 10 ноября 1894 г.—247

— Письмо Ф. Келли-Вишневецкой. 28 декабря 1887 г.—
104

- [259] — Социализм в Германии. Около 24 октября и конец декабря 1891 г.—39
- [260] «L'Avenir» («Будущее»), Paris, 1911, N 1, 22 octobre, p. 2. — 396
— 1911, N 5, 19 novembre, p. 3. — 399
- [261] *Bebel, A. Aus meinem Leben.* 1. T. Stuttgart, Dietz, 1910, VIII,
221 S. — 328—329
- [262] *Bernstein, E. Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben
der Sozialdemokratie.* Stuttgart, Dietz, 1899. X, 188 S. —
131, 134, 324
- [263] *The Birmingham conference.* Annual gathering of the Independent
Labour Party. — «The Labour Leader», London, 1911, N 16,
April 21, p. 244—247, 252. — 248—250
- [264] «Daily Mail», London, 1911, April. — 248—250
- [265] *Dumas, Ch. Préface à la Revision.* — «L'Avenir» («Будущее»),
Paris, 1911, N 5, 19 novembre, p. 3. — 399
- [266] «L'Humanité», Paris, 1911, N 2459, 10 janvier, p. 2. — 117, 118
- [267] *Hyndman, H. M. England for all.* Dedicated to the democratic
and working men's clubs of Great Britain and Ireland. Lon-
don, Gilbert et Rivington, 1881. VI, 194 p. — 407, 409
- [268] *The Record of an Adventurous Life.* London, Macmillan, 1911.
X, 460 p. — 403—409
- [269] «Justice», London, 1911, N 1, 423, April 22, p. 5—6. — 246
- [270] «Der Kampf» [Wien], 1909, Jg. 2, 10. Hft., 1. Juli, S. 452. —
129, 148

- [²⁷¹] *Karski, J. Ein Mißverständnis.* — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1910—1911, 29. Jg., Bd. 1, N 4, 28. Oktober, S. 100—107. — 40
- [²⁷²] *Kautsky, K. Ein Brief über Marx und Mach.* Berlin — Friedenau, den 26. März 1909. — «Der Kampf», [Wien], 1909, Jg. 2, 10. Hft, 1. Juli, S. 452. — 148, 151
- [²⁷³] «*The Labour Leaders*», London, 1911, N 16, April 21, p. 243, 244—247, 252. — 247—250
- [²⁷⁴] [*Luxemburg, R. u. andere. Der Resolutionsentwurf zur Wahlrechtsfrage, eingebracht auf dem Parteitag der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands in Magdeburg*]. — In: Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten in Magdeburg vom 18. bis 24. September 1910. Berlin, Buchh. «Vorwärts», 1910, S. 181—182. — 40
- [²⁷⁵] *Man, H., de u. Brouckère, L., de. Die Arbeiterbewegung in Belgien.* Stuttgart, Singer, [1911]. 72 S. (Ergänzungshefte zur «Neuen Zeit», N 9, 1910/1911. Ausgegeben am 10. März 1911). — 225
- [²⁷⁶] *Martoff, L. Die preußische Diskussion und die russische Erfahrung.* — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1910, 28. Jg., Bd. 2, N 51, 16. September, S. 907—919. — 40
- [²⁷⁷] *Marx, K. Le capital.* Trad. de M. J. Roy, entièrement révisée par l'auteur. Paris, Lachatre, [1872—1875]. 352 p. — 403, 407
- [²⁷⁸] [*Marx, K. The letter at Hyndman. December 8, 1880*]. — In: Hyndman, H. M. *The Record of an Adventurous Life.* London, Macmillan, 1911, p. 284—285. — 408
- [²⁷⁹] *Mills, J. F. The case against.* — «The Labour Leader», London, 1911, N 16, April 21, p. 243. Под общ. загл.: *Arms and the worker.* — 248
- [²⁸⁰] «*Die Neue Zeit*», Stuttgart, 1910, 28. Jg., Bd. 2, N 51, 16. September, S. 907—919. — 40
— 1910—1911, 29. Jg., Bd. 1, N 4, 28. Oktober, S. 100—107. — 40

- [²⁸¹] *Pannecoek, A. Die taktischen Differenzen in der Arbeiterbewegung.* Hamburg, Dubber, 1909. 132 S. — 84, 90
- [²⁸²] *Programm der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands, beschlossen auf dem Parteitag zu Erfurt 1891.* — In: Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten zu Erfurt vom 14. bis 20. Oktober 1891. Berlin, «Vorwärts», 1891, S. 3—6. — 224, 256
- [²⁸³] *Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands.* Abgehalten zu Hannover vom 9. bis 14. Oktober 1899. Berlin, «Vorwärts», 1899. 304 S. — 224
- [²⁸⁴] *Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands.* Abgehalten in Magdeburg vom 18. bis 24. September 1910. Berlin, Buchh. «Vorwärts», 1910. 507 S. — 33—37, 40, 41
- [²⁸⁵] *Roubanovitch, E. Mort du député Vassili Karaoulouff. La carrière d'un terroriste russe.* — «L'Humanité», Paris, 1911, N 2459, 10 janvier, p. 2. — 117, 118
- [²⁸⁶] *Die S. D. P. und Kriegsrüstungen.* — «Vorwärts», Berlin, 1911, N 94, 22. April, S. 1. — 248
- [²⁸⁷] «*Sozialistische Monatshefte*», Berlin. — 36, 40
- [²⁸⁸] *The Thirty-first annual conference.* — «Justice», London, 1911, N 1, 423, April 22, p. 5—6. — 246
- [²⁸⁹] «*Vorwärts*», Berlin. — 116
— 1911, N 94, 22. April, S. 1. — 248
- [²⁹⁰] *Wake, E. P. The case for.* — «The Labour Leader», London, 1911, N 16, April 21, p. 243. Под общ. загл.: Arms and the worker. — 248

JMENNÝ REJSTŘÍK

ADRIANOV — menševik-likvidátor. V letech 1910—1911 žil v zahraničí.
— 285

AJZENŠTADT I. L. (Judin) (1867—1937) — jeden z vůdců Bundu. Od roku 1886 byl členem narodovoljovských kroužků v Jaroslavi, v polovině 90. let se přiklonil k sociálním demokratům. Od roku 1902 pracoval jako člen ústředního výboru Bundu v Minsku a v Oděse. Po II. sjezdu SDDSR se stal aktivním menševikem. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. V roce 1922 emigroval do Německa; postavil se do čela bundovské skupiny, která vedla pomlouvačnou kampaň proti SSSR. — 269, 270, 279, 280

ALEXANDR II. (ROMANOV) (1818—1881) — ruský car (1855—1881).
— 193

ALEXANDR MAKEDONSKÝ (VELIKÝ) (353—323) — makedonský vladař, ovládl Malou Asii, Fénicii, Egypt. Po řadě bitev se stal vládcem Perské říše, která se po jeho smrti rozpadla. — 405

ALEXANDR III. (ROMANOV) (1845—1894) — ruský car (1881—1894).
— 344

ALEXANDROV — viz Semaško N. A.

ALEXEJENKO M. M. (1848—1917) — oktabrista, velký pozemkový vlastník. Od roku 1879 byl profesorem finančního práva na Charkovské univerzitě, v letech 1891—1899 jejím rektorem. V letech 1901—1906 vykonával funkci kurátora charkovského školského okruhu. Byl poslancem III. a IV. státní dumy za Jekatěrinoslavskou gubernii a předsedou rozpočtové komise v obou dumách. — 231, 232

ANTONIJ VOLYNŠKIJ (vl. jm. Chrapovickij A. P.) (1863—1936) —

černosotňovec, vůdce krajně pravicového směru v ruské pravoslavné církvi, jeden z nejvýznamnějších propagátorů reakční politiky carismu. Od roku 1902 byl volyňským biskupem, později charkovským arcibiskupem. V letech cizí vojenské intervence a občanské války spolupracoval s Děnikinem. Po porážce kontrarevoluce uprchl do zahraničí a stal se jedním z vůdců monarchistické emigrace. — 45, 344

ARKADIJ — viz Kalinin F. I.

AUER Ignaz (1846—1907) — německý sociální demokrat, sedlářský dělník. Od roku 1874 byl tajemníkem strany eisenaušských. Po spojení eisenaušských s lassalovci v roce 1875 se stal tajemníkem Socialistické dělnické strany Německa. V letech 1877—1878 redigoval sociálně demokratický list Berliner Freie Presse. Několikrát byl zvolen poslancem Říšského sněmu. V době vnitrostranických bojů přešel na pozice reformismu a stal se jedním z vůdců oportunistického křídla německé sociální demokracie. — 224

AXELROD P. B. (1850—1928) — jeden z čelných představitelů menševismu; v 70. letech patřil k narodníkům, po rozkolu ve skupině Zemlja i volja se přiklonil ke skupině Čornyj pereděl; v roce 1883 se podílel na založení skupiny Osvobození práce. Od roku 1900 pracoval v redakci listu Jiskra a časopisu Zarja. Jako zástupce Jiskry se s právem poradního hlasu účastnil II. sjezdu SDDSR, patřil k menšinovým jiskrovcům. Po sjezdu se stal aktivním menševikem. V roce 1905 propagoval likvidátorskou myšlenku svolání dělnického sjezdu, který by byl protiváhou proletářské strany. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k vůdcům likvidátorů, byl členem redakce listu menševiků-likvidátorů Golos social-demokrata; v roce 1912 byl členem protistranického srpnového bloku. Za první světové války zaujímal centristické stanovisko. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu, podporoval prozatímní vládu. Říjnovou revoluci odmítal a v emigraci vyzýval k ozbrojené intervenci proti Sovětskému Rusku. — 70, 142, 208, 211, 312

BABUŠKIN I. V. (1873—1906) — dělník, později profesionální revolucionář, bolševik. — 100—103

BAZAROV V. A. (vl. jm. Rudněv) (1874—1939) — ekonom a filozof, publicista, překladatel Marxových a Engelsových děl; od roku 1896 pracoval v sociálně demokratickém hnutí. V letech 1905—1907

přispíval do řady bolševických listů, v období reakce se odklonil od bolševismu a stal se jedním z hlavních zastánců machistické filozofie. V roce 1917 patřil mezi internacionalisticky smýšlející menševiky, redigoval menševický list *Novaja žizň*; vystupoval proti Říjnové revoluci. Od roku 1921 pracoval ve Státní plánovací komisi SSSR. V roce 1931 byl odsouzen v procesu s kontrarevoluční menševickou organizací, v roce 1932 propuštěn na svobodu. — 110, 111, 112, 113, 114, 129, 130, 131, 134, 143, 151—155

BEBEL August (1840—1913) — významný představitel německé sociální demokracie a II. internacionály, povoláním soustružník. Do politického života vstoupil v první polovině 60. let, byl členem I. internacionály. V roce 1869 založil společně s W. Liebknechtem Sociálně demokratickou dělnickou stranu Německa (eisenaušských). Byl několikrát zvolen poslancem Říšského sněmu, bojoval za sjednocení Německa demokratickou cestou. V parlamentě odhaloval reakční domácí i zahraniční politiku tehdejší vlády. Za francouzsko-pruské války zaujímal internacionalistické stanovisko, podporoval Pařížskou komunu. V 90. letech a po roce 1900 vystupoval proti reformismu a revizionismu v německé sociální demokracii. Lenin nazval jeho projevy proti bernsteinovcům „vzorem, jak je třeba hájit marxistické názory a bojovat za skutečně socialistický ráz dělnické strany“ (Spisy 19, Praha 1959, s. 295). Jako talentovaný publicista a řečník měl Bebel značný vliv na rozvoj německého a evropského dělnického hnutí. V posledních letech své činnosti se dopustil řady chyb centristického charakteru (nedostatečný boj proti oportunistům, přecenění významu parlamentních forem boje aj.). — 34, 35, 36, 37, 38, 39, 167, 328—329

BĚLOUSOV T. O. (nar. 1875) — menševik-likvidátor, poslanec III. státní dumy za Irkutskou gubernii. V únoru 1912 vystoupil ze sociálně demokratické frakce v dumě, ale nevzdal se poslancekého mandátu. V. I. Lenin ostře odsoudil Bělousovo jednání v článku K odchodu poslance T. O. Bělousova ze soc. dem. frakce v dumě (Spisy 17, Praha 1958, s. 509—513). — 150

BELTOV — viz Plechanov G. V.

BER — viz Liber M. I.

BERĐAJEV N. A. (1874—1948) — idealistický filozof, mystik. Ve svých prvních pracích vycházel z legálního marxismu; revidoval Marxovo učení v novokantovském duchu, později proti marxismu otevřeně

vystupoval. V roce 1905 vstoupil do Konstitučně demokratické strany. V letech reakce patřil k představitelům nábožensko-filozofického směru zvaného bohohledačství. Byl spoluautorem kontrarevolučního sborníku *Věchi* [Na rozcestí]. Po Říjnové revoluci se stal stoupencem středověké scholastiky, v níž viděl záchranu před silícím komunismem. V roce 1922 emigroval. — 265

BEREZOVSKIJ A. J. (Berezovskij I.) (nar. 1868) — statkář, člen Konstitučně demokratické strany, zemstevní činitel. Byl poslancem III. státní dumy za Simbirskou gubernii a členem několika komisí dumy. Po Říjnové revoluci přestal politicky pracovat. — 176—177, 386

BERNSTEIN Eduard (1850—1932) — vůdce krajně oportunistického křídla německé sociální demokracie a II. internacionály, teoretik revizionismu a reformismu. V letech 1881—1890 redigoval ilegální orgán Sociálně demokratické strany Německa *Der Sozialdemokrat*. V letech 1896—1898 uveřejnil v časopise *Die Neue Zeit* sérii článků *Problémy socialismu*, jež později vydal knižně pod názvem *Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie* [Předpoklady socialismu a úkoly sociální demokracie] (1899; česky 1902). V této knize revidoval všechny základní teze marxistické filozofie, ekonomie a vědeckého socialismu. Odmítal marxistickou teorii třídního boje, učení o nevyhnutelnosti zániku kapitalismu, o socialistické revoluci a diktatuře proletariátu. Za jediný úkol dělnického hnutí považoval boj za reformy, které by „zlepšily“ hospodářské postavení dělníků za kapitalismu; razil oportunistické heslo *Hnutí je vším, konečný cíl není ničím*.

Teoretické názory Bernsteina a jeho stoupců položily základ mezinárodnímu revizionismu; oportunistická činnost bernsteinovců vedla k přímé zradě zájmů dělnické třídy a vyvrcholila krachem II. internacionály. Ani v následujících letech neustal Bernstein v boji proti marxismu. Vyzýval k podpoře politiky imperialistické buržoazie a vystupoval proti Říjnové revoluci a sovětskému státu. — 131, 134, 218, 223, 324

BISMARCK Otto Eduard Leopold von (1815—1898) — pruský a německý státník a diplomat. „Sjednocením shora“ vytvořil z rozdrobených německých států říši pod vedením Pruska. V letech 1871—1890 řídil jako říšský kancléř veškerou zahraniční i vnitřní politiku Německa, hájil zájmy junkerských statkářů a zároveň se snažil zajistit koalici junkerů s velkoburžoazií. Ve snaze potlačit dělnické hnutí vydal v roce 1878 výjimečný zákon proti socialistům. Když nedosáhl

úspěchu, vystoupil s demagogickým programem sociálního zákonodárství a vydal zákony o povinném pojištění některých kategorií dělníků. Jeho pokus rozložit dělnické hnutí drobnými ústupky byl však bezvýsledný. V roce 1890 byl nucen abdikovat. — 166, 237, 328

BLOCH Joseph (1871—1936) — německý sociální demokrat, revizionista. Zabýval se publicistickou činností. V letech 1897—1933 redigoval a vydával hlavní tiskový orgán německých oportunistů — časopis Sozialistische Monatshefte. V roce 1933 po uchvácení moci fašisty emigroval do Československa. — 36

BOBRIŠČEV-PUŠKIN A. V. (Gromoboj) (nar. 1875) — advokát. Nejprve se stal členem Strany právního pořádku, pak Svazu 17. října, kde byl členem ústředního výboru. Přispíval do okťabristických listů Golos Moskvy a Golos pravdy. Po Říjnové revoluci se účastnil kontrarevolučního pochodu generála Děnikina, později emigroval. V emigraci se podílel jako spoluautor na sborníku Směna Věch [Změna orientace] a spolupracoval s časopisem téhož jména. Do Sovětského svazu se vrátil v roce 1923, kdy sovětská vláda vyhověla jeho žádosti o udělení amnestie, a vykonával zde advokátní praxi. — 169, 171, 174, 177, 240, 243

BODMAN Johann Heinrich (1851—1929) — německý buržoazní státník, baron. V letech 1907—1917 byl ministrem vnitra, od prosince 1917 předsedou vlády v Bádensku. Opíral se o nacionální a liberální kruhy. Po listopadové revoluci roku 1918 odešel do výslužby. — 34, 35

BOGDANOV A. (vl. jm. Malinovskij A. A.) (Maximov, N.) (1873—1928) — filozof, sociolog a ekonom, povoláním lékař. V 90. letech pracoval v sociálně demokratických kroužcích v Tule. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. Jako člen byra výborů většiny připravoval v Rusku III. sjezd strany, zúčastnil se ho jako delegát tulského výboru a na sjezdu byl zvolen členem ÚV SDDSR. Pracoval v redakci bolševických listů Vperjod, Proletarij a Novaja žizň. Po nástupu reakce stál v čele otzovistů a vedl protileninskou skupinu Vperjod. Ve filozofii se pokoušel vytvořit svůj vlastní systém — empiriomonismus. Lenin jeho názory podrobil kritice v díle Materialismus a empiriokriticismus. Na poradě rozšířené redakce listu Proletarij v červnu 1909 byl Bogdanov z bolševické strany vyloučen. Po Říjnové revoluci patřil k inspirátorům a organizátorům Proletkultu, pracoval na Proletářské univerzitě. Byl zakladatelem a ředitelem Ústavu pro transfúzi krve. — 66—67, 288

BOGDANOV B. O. (1884—1956) — menševik-likvidátor, člen „iniciativní skupiny“, kterou založili likvidátoři v Petrohradě koncem roku 1910. Přispíval do likvidátorských časopisů *Novoje pečatnoje dělo*, *Naša zarja* a *Dělo žizni*. Za první světové války byl obranářem, jedním z organizátorů výborů pro řízení válečného průmyslu. — 227—230

BÖHM-BAWERK Eugen (1851—1914) — rakouský ekonom, profesor v Innsbrucku a Vídni, ministr financí rakousko-uherské monarchie, jedním z ideologů rakouské národohospodářské školy. Základem jeho protimarxisticky zaměřeného ekonomického učení je subjektivně psychologická teorie mezního užitku. Zastíráním rozporů kapitalismu se Böhm-Bawerk snažil odvrátit dělnickou třídu od revolučního boje. Jeho reakčních názorů využívá buržoazie k obhajobě kapitalismu. — 405

BRENTANO Lujo (1844—1931) — německý buržoazní ekonom, od roku 1896 profesor politické ekonomie na mnichovské univerzitě, katedrový socialista. V agrární otázce byl Brentano zastáncem teorie stability drobného rolnického hospodářství a „zákona klesající úrodnosti půdy“. V. I. Lenin upozornil na vzájemnou souvislost mezi brentanismem, ruským legálním marxismem a mezinárodním revizionismem. — 131

BRIAND Aristide (1862—1932) — francouzský státník a diplomat; právník. Určitou dobu patřil k levému křídlu socialistů. Po zvolení do parlamentu v roce 1902 začal zastávat reakční názory a k dělnické třídě se stavěl nepřátelsky. V roce 1906 byl jmenován ministrem osvěty. Po vyloučení ze Socialistické strany Francie se přiklonil ke skupině tzv. nezávislých socialistů, která v roce 1911 přijala název Republikánská socialistická strana. V roce 1909 se Briand stal předsedou „kabinetů tří renegátů“ (Briand — Millerand — Viviani). V pozdějších letech byl několikrát předsedou vlády; v roce 1924 zastupoval Francii ve Společnosti národů. Ve 20. letech zastával úřad ministra zahraničních věcí. V roce 1931 utrpěl porážku v prezidentských volbách a zanechal politické činnosti. — 297

BRODSKIJ B. B. (nar. 1889) — člen SDDSR, od roku 1904 spolupracoval s varšavskou a později s petrohradskou tajnou policií. — 395, 396, 397, 399

BRONŠTEJN P. A. (Jurij, Čackij J.) (nar. 1881) — sociální demokrat menševik. Do sociálně demokratického hnutí vstoupil na začátku 20. století v Oděse. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k menševikům.

V letech reakce patřil k likvidátorům; redigoval časopis *Dělo žizni*, přispíval do listů *Něvskij golos*, *Luč* a dalších tiskových orgánů menševiků-likvidátorů. V roce 1917 byl jedním z vůdců menševiků v Petrohradě a členem jejich ústředního orgánu — listu *Rabočaja gazeta*. Po Říjnové revoluci se zapojil do kontrarevoluční činnosti na jihu země, později emigroval. — 51, 52, 63, 70, 75, 201, 202, 203, 272, 275, 280, 288, 304, 317, 337, 358, 359, 365, 378, 381, 382

BROUCKÈRE Louis, de (1870—1951) — jeden z vůdců a teoretiků Belgické dělnické strany; před první světovou válkou stál v čele jejího levého křídla. V jejím průběhu vystupoval jako sociálšovinista. Po válce se stal členem byra generální rady strany a členem výkonného výboru II. internacionály. Později byl členem vlády a senátorem. Zastupoval Belgii ve Společnosti národů. Od roku 1919 působil jako profesor na bruselské univerzitě, od roku 1926 byl členem Belgické akademie. Vystupoval proti sovětskému státu a bolševické straně. — 225

BULAT A. A. (vl. jm. Bulota) (1872—1941) — litevský veřejný činitel, poslanec II. a III. státní dumy za Suwaleckou gubernii, povoláním advokát. V říjnu 1905 byl jedním z organizátorů stávkových poštovních a telegrafních zaměstnanců; za svoji činnost byl vězněn. V dumách byl členem trudovické frakce a ve II. státní dumě stál v jejím čele. V letech 1912—1915 působil jako advokát ve Vilně [Vilnius], v letech 1915—1917 žil v USA. Po návratu do Petrohradu byl za stranu eserů kooptován do kompromisnického ústředního výkonného výboru sovětu dělnických a vojenských zástupců.

Po svržení fašistického režimu v Litvě roku 1940 byl členem republikové volební komise pro volby do Lidového sejmu. V letech 1940 až 1941 vedl právní oddělení prezidia Nejvyššího sovětu Litevské SSR. V roce 1941 byl zastřelen německými okupanty. — 234

BULYGIN A. G. (1851—1919) — ministr vnitra carské vlády, velkostatkář. Do roku 1900 byl vyšetřujícím soudcem. V letech 1900—1904 zastupoval moskevského generálního gubernátora, aktivně podpořoval činnost zubatovovské tajné policie. 20. ledna 1905 byl jmenován ministrem vnitra. V únoru téhož roku jej car pověřil přípravou návrhu zákona o svolání poradní Státní dumy, jímž mělo být oslabeno vzrůstající se revoluční hnutí v Rusku. Duma však svolána nebyla, smetla ji revoluce. Po vydání Manifestu ze 17. října 1905 byl Bulygin penzionován; formálně zůstal členem Státní rady, ve skutečnosti však odešel z politického života. — 293

BURCEV V. L. (1862—1936) — účastník revolučního hnutí 80. let, stoupenec narodovoljovců. Po propuštění z vězení uprchl do ciziny, kde shromažďoval a publikoval dokumenty revolučního hnutí. Vydával v Ženevě list Svobodnaja Rossija, později časopis Byloje a list Buduščejje. Odhaloval zákulisní intriky policejního ředitelství a usvědčil provokatéra Azefá. Před první ruskou revolucí sympatizoval s esery, po porážce revoluce podporoval kadety. Za první světové války odmítl jako šovinista jakoukoli opozici vůči carismu, vrátil se do Ruska a po boku kontrarevolucionářů bojoval proti bolševikům. Po Říjnové revoluci emigroval a za hranicemi zakládal bělogvardějské monarchistické organizace, bojující proti Sovětskému Rusku. — 326

BURENIN V. P. (1841—1926) — reakční publicista. Od roku 1876 byl členem redakce listu Novoje vremja, stál v čele skupiny prodejných publicistů sdružených kolem tohoto listu. V. I. Lenin často používal Bureninova jména k označení nečestných metod polemiky. — 214, 215

BURNS John Elliot (1858—1943) — anglický politik. Jako tradeunionistický předák se v 80. letech zúčastnil mnoha stávek, mj. také velké stávký londýnských dokařů v roce 1889. Byl členem Sociálně demokratické federace, brzy z ní však vystoupil. V parlamentu, do něhož byl zvolen v roce 1892, vystupoval proti zájmům dělnické třídy a obhajoval spolupráci s kapitalisty. V letech 1905—1914 byl ministrem místní samosprávy a později ministrem obchodu (1914). V srpnu 1914 byl Burns penzionován, protože nesouhlasil s rozhodnutím vlády vstoupit do války. Později už nehrál aktivní politickou úlohu. — 297

CEDERBAUM J. O. — viz Martov L.

CEDERBAUM V. O. — viz Levickij V. O.

COMTE August (1798—1857) — francouzský filozof a sociolog, zakladatel pozitivismu. Za úkol vědy považoval popis zkušenosti. Domníval se, že celé dějiny poznání procházejí postupně třemi stadii neboli metodami lidského ducha — teologickým, metafyzickým a pozitivním. Z hlediska tohoto zdánlivého „zákona“ tří stadií přistupoval k dějinám společnosti a tvrdil, že kapitalismus, stadium společnosti charakterizované vědou a průmyslem, prý dovršuje celý společenský vývoj. Vystupoval proti teologii, hlásal však potřebu nového pozitivního náboženství — kultu „Velké Bytosti“, kterou rozuměl lidský

rod. Byl odpůrcem revoluce a socialismu. Sociální ideál viděl v harmonii třídních zájmů kapitalistů a dělníků. K. Marx a B. Engels ostře kritizovali Comtovy reakční filozofické názory. Comte významnou měrou ovlivnil další vývoj buržoazní filozofie.

Hlavní práce: *Cours de philosophie positive* [Kurs pozitivní filozofie] (1830—1842). — 111

ČACKIJ J. — viz Bronštejn P. A.

ČEREVANIN N. (vl. jm. Lipkin F. A.) (1868—1938) — publicista, jeden z „kritiků Marxe“, později menševický předák, likvidátor. Zúčastnil se IV. (sjednocovacího) a V. (londýnského) sjezdu SDDSR; přispíval do likvidátorských listů, byl spoluautorem Otevřeného dopisu 16 menševiků o likvidaci strany. Po srpnové protistranické konferenci v roce 1912 se stal členem menševického ústředí (organizačního výboru). Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. V roce 1917 redigoval petrohradský menševický list *Rabočaja gazeta* a později ústřední menševický orgán, časopis *Rabočij internacional*. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. — 114, 131—132

ČERNYŠEVSKIJ N. G. (1828—1889) — významný ruský revoluční demokrat, vědec, utopický socialista, spisovatel, literární kritik, vedoucí osobnost revolučně demokratického hnutí 60. let v Rusku. V roce 1862 jej carská vláda zatkla a uvěznila v Petropavlovské pevnosti, kde strávil asi dva roky; poté byl odsouzen k sedmi letům nucených prací a k doživotnímu vyhnanství na Sibiři. Teprve na sklonku života byl z vyhnanství propuštěn. Až do své smrti zůstal oddaným bojovníkem proti sociální nerovnosti a proti všem projevům politického i hospodářského útlatku.

Černyševskij má obrovskou zásluhu o rozvoj ruské materialistické filozofie. Ostře kritizoval různé idealistické teorie a snažil se materialisticky přepracovat Hegelovu dialektiku. Své filozofické názory aplikoval v oblasti politické ekonomie, estetiky, umělecké kritiky a historie. Černyševskij napsal celou řadu prací z filozofie, politické ekonomie, historie, etiky a estetiky. Jeho román *Čto dělat?* [Co dělat?] (1863; česky 1954) vychoval nejedno pokolení revolucionářů v Rusku i za jeho hranicemi. — 186, 194, 195

ČUKOVSKIJ K. I. (1882—1969) — literární vědec, překladatel a spisovatel. V roce 1905 redigoval a vydával satirický časopis *Signál*; v období reakce psal kritiky a fejetony. Vyjadřoval názory liberální inteligence, přispíval do kadetského listu *Reč* a časopisů *Russkaja mysl*, *Niva*, *Věsy* a dalších. Psal populární veršované pohádky pro

děti. Zkoumání psychologie dítěte se věnoval v knize S dvou do pjati [Od dvou do pěti] (česky 1959, 1975). Napsal řadu memoárových prací (o Někrasovovi, Korolenkovi, Repinovi, Andrejevovi a Gorkém). Přeložil do ruštiny díla anglických a amerických spisovatelů. — 152, 154, 155

DAN F. I. (vl. jm. Gurvič) (1871—1947) — jeden z menševických vůdců, povoláním lékař: V září 1903 uprchl do zahraničí, záhy se přiklonil k menševikům. Zúčastnil se IV. (sjednocovacího) a V. (londýnského) sjezdu SDDSR a řady konferencí. V cizině stál v období reakce v čele skupiny likvidátorů, redigoval likvidátorský list Golos social-demokrata. Za první světové války vystupoval jako obranář. Po únorové revoluci 1917 byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu, členem předsednictva ústředního výkonného výboru v prvním volebním období, podporoval buržoazní prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci bojoval proti vládě sovětů. Začátkem roku 1922 byl vypovězen jako nepřítel sovětského státu. — 83, 180, 201, 202, 203, 208, 282, 312, 313, 316, 325, 335, 364, 381

DANIELSON N. F. (Nik.-on, Nikolaj-on) (1844—1918) — ekonom, publicista, ideolog liberálního narodnictví 80. a 90. let. V 60. a 70. letech udržoval spojení s kroužky revoluční raznočinské mládeže. Danielson dokončil první překlad Marxova Kapitálu do ruštiny, který začal pořizovat G. A. Lopatin. Při práci na překladu si dopisoval s K. Marxem a B. Engelsem a informoval je o problémech ekonomického rozvoje Ruska. Podstatu marxismu však nepochopil a později proti němu vystupoval. V roce 1893 vydal knihu Očerki našego poreformennogo chozjajstva [Studie o našem poreformním společenském hospodářství], která byla spolu s pracemi Voroncova ekonomickým zdůvodněním liberálního narodnictví. — 182, 183

DANIŠEVSKIJ K. Ch. (German) (1884—1941) — člen SDDSR od roku 1900, bolševik. Od konce roku 1906 zastupoval v ÚV SDDSR Sociální demokracii Lotyšského kraje, na V. (londýnském) sjezdu byl zvolen do ÚV SDDSR. Po únorové revoluci 1917 se stal členem moskevského výboru SDDSR(b) a moskevského sovětu dělnických a vojenských zástupců. Od května 1917 pracoval jako redaktor ústředního orgánu Lotyšské sociální demokracie listu Zihņa a bolševického listu Okopnaja pravda. Po Říjnové revoluci byl členem Revoluční vojenské rady republiky a Revoluční vojenské rady východní fronty, předsedou Revolučního vojenského tribunálu republiky. Po nastolení sovětské moci v Lotyšsku se stal předsedou Revoluční vojenské rady Lotyšska. Od roku 1921 byl tajemníkem sibiř-

ského byra ÚV SDDSR(b), později zastával vedoucí hospodářské funkce. — 364

DIONE0 — viz Šklovskij I. V.

DNĚVNICKIJ P. N. (vl. jm. Cederbaum F. O.) (nar. 1883) — sociální demokrat menševik, publicista. Od roku 1909 žil v zahraničí, přikláněl se k menševikům stoupencům zachování ilegální strany, přispíval do Plechanovova časopisu Dněvnik social-demokrata a do bolševických listů Zvězda a Pravda. Po Říjnové revoluci vystupoval proti sovětské moci. — 330

DUBROVINSKIJ I. F. (Innokentijev, Innokentij, Inok) (1877—1913) — profesionální revolucionář, významný činitel bolševické strany. V revolučním hnutí začal pracovat v roce 1893. Byl jedním z vůdců Moskevského dělnického svazu a od roku 1902 důvěrníkem Jiskry. Po II. sjezdu SDDR byl jako bolševik kooptován do ÚV. V roce 1905 patřil k organizátorům a vůdcům ozbrojeného povstání v Moskvě. Na V. (londýnském) sjezdu SDDSR byl zvolen členem ÚV. V zahraničí pracoval v redakci listu Proletarij. V letech reakce zaujímal kolísavý postoj vůči menševikům-likvidátorům. Byl často pronásledován; v roce 1913 zemřel ve vyhnanství v Turuchansku. — 179, 270, 276, 279, 280, 287, 288, 362

DÜHRING Eugen (1833—1921) — německý filozof a ekonom. Jeho filozofické názory byly eklektickou směsicí pozitivismu, metafyzického materialismu a idealismu. Ve svém reakčně utopickém systému „socialitárního“ hospodářství idealizoval pruské polofeudální formy hospodářství. Vzhledem k tomu, že v 70. letech měl velký vliv na část německé sociální demokracie, podrobil Engels jeho názory kritice v knize Pana Eugena Dühringa převrat vědy (Anti-Dühring) (1877—1878). Lenin kritizoval Dühringovy eklektické názory v knize Materialismus a empiriokriticismus a v jiných pracích.

Hlavní práce: Kritische Geschichte der Nationalökonomie und des Sozialismus [Kritické dějiny národního hospodářství a socialismu] (1871), Cursus der National- und Sozialökonomie einschliesslich der Hauptpunkte der Finanzpolitik [Kurs národní a sociální ekonomie, zahrnující hlavní otázky finanční politiky] (1873), Cursus der Philosophie als streng wissenschaftlicher Weltanschauung und Lebensgestaltung [Kurs filozofie jako přísně vědeckého světového názoru a způsobu života] (1875). — 147

DUMAS Charles (1883—1955) — novinář a publicista, člen Socialistické

strany Francie, poslanec parlamentu. Přispíval do mnoha francouzských i zahraničních socialisticky zaměřených časopisů. — 399

DUMBADZE I. A. (1851—1916) — generál carské armády, černosotňovec, přívrženec rusifikační politiky na Kavkaze. V roce 1906 byl jmenován hlavním velitelem města Jalty. Byl členem monarchistického Svazu ruského národa, těšil se osobní přízni Mikuláše II. a s nepohodlnými lidmi se vypořádával bez ohledu na zákony. Jaltu si plně podrobil, terorizoval její obyvatelstvo a zasahoval do soudních záležitostí. To vyvolalo dokonce protesty ze strany okťabristů, kteří předložili v roce 1908 ve III. státní dumě stížnost na jeho protizákonné jednání; v roce 1910 byl odvolán z funkce, ale už za měsíc nato byl znovu jmenován velitelem Jalty. — 373, 422

DURNOVO P. N. (1844—1915) — jeden z nejreakčnějších státníků carského Ruska. V letech 1884—1893 byl ředitelem policejního departementu a v letech 1900—1905 náměstkem ministra vnitra. V říjnu byl jmenován ministrem vnitra. Použil drastických zákroků k potlačení první ruské revoluce, podněcoval černosotňovské organizace k pogromům. Od roku 1906 byl členem Státní rady. — 342, 383, 387

ELIAS K. J. (Švarc) (1886—1963) — lotyšský sociální demokrat, menševik. V období reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům. V letech 1909—1913 byl členem zahraničního výboru Sociální demokracie Lotyšského kraje, od roku 1911 zástupcem likvidátorského ústředního výboru lotyšské sociální demokracie v zahraničním byru ÚV SDDSR. V letech 1910—1914 byl členem redakce listu Zihņa, účastnil se protistranické srpnové konference (1912). Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru sovětu dělnických a vojenských zástupců a zástupců bezzemků. Byl členem buržoazní Národní rady (1918—1920), Ústavodárného shromáždění a poslancem I., II. a III. sněmu. — 336, 338

ENGELS Bedřich (1820—1895) — spoluzakladatel vědeckého komunismu, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu, přítel a spolupracovník K. Marxe (životopis viz v Leninově článku Bedřich Engels, Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 15—27). — 39, 104, 147, 167, 220, 247, 406, 407, 408, 409

FEUERBACH Ludwig Andreas (1804—1872) — německý filozof, materialista a ateista, jeden z předchůdců marxismu. Od roku 1828 byl soukromým docentem na univerzitě v Erlangenu. V roce 1830 vydal

svou první práci, Gedanken über Tod und Unsterblichkeit [Úvahy o smrti a nesmrtelnosti], v níž vystoupil proti křesťanskému náboženskému dogmatu o nesmrtelnosti duše. Kniha byla zabavena, Feuerbach pronásledován a nakonec zbaven docentury na univerzitě. V roce 1836 se přestěhoval do vsi Brückberg v Durynsku, kde žil bezmála 25 let. V prvním období své filozofické dráhy byl ještě idealistou, přikláněl se k hegelovské levici. Koncem 30. let se však s idealismem definitivně rozešel. V dílech Zur Kritik der Hegelschen Philosophie [Ke kritice Hegelovy filozofie] (1839; česky 1959) a Das Wesen des Christentums [Podstata křesťanství] (1841; česky 1954) odmítl Hegelovu filozofii a přešel k materialismu. Meditativní charakter metafyzického materialismu však překonat nedokázal a nepochopil úlohu praxe v procesu poznání a společenského vývoje.

Feuerbach byl ideologem nejradikálnějších, demokratických vrstev německé buržoazie. Za revoluce 1848 sice uznával prvořadou úlohu politiky, avšak sám se politické činnosti nevěnoval. Po revoluci jeho vliv v Německu znatelně poklesl. V posledních letech svého života se začal zajímat o socialistickou literaturu, četl Marxův Kapitál a v roce 1870 vstoupil do Sociálně demokratické strany Německa.

Rozbor Feuerbachovy filozofie viz v dílech: K. Marx, Teze o Feuerbachovi; K. Marx - B. Engels, Německá ideologie; B. Engels, Ludwig Feuerbach a vyústění klasické německé filozofie; V. I. Lenin, Materialismus a empiriokriticismus. — 111, 112, 150

FOMIN V. P. (Olgin) — sociální demokrat, po II. sjezdu SDDSR menševik, od roku 1909 menševik stoupenec zachování ilegální strany, plechanovec; žil v zahraničí. V letech 1909—1910 přispíval do listu Golos social-demokrata a v letech 1912—1914 do listu menševiků stoupenců zachování ilegální strany Za partiju. — 180, 270

FRANCE Anatole (1844—1924) (vl. jm. Anatole François Thibault) — francouzský básník, prozaik, kritik, esejista. Zpočátku pracoval v nakladatelstvích a jako knihovník. Jeho prvním úspěšným románem byl Le Crime de Sylvestre Bonnard [Zločin Silvestra Bonnarda] (1881; česky 1976). S E. Zolou bojoval za obnovení procesu a rehabilitaci Dreyfuse. Spolu s J. Jaurèsem prosazoval vítězství levicových stran a odluku státu od církve. Později inklinoval ke konzervativním silám. Po VŘSR se zapojil do činnosti levicových politických stran. Ve svých literárních pracích kritizoval současnou společnost, od ironie a satiry došel až k rozčarování a pesimismu.

Hlavní práce: Histoire contemporaine [Historie našich dnů] (1896—1901; česky 1977), L'Ile des pingouins [Ostrov tučňáků]

(1908; česky 1977), *Les Dieux ont soif* [Bohové žízň] (1912; česky 1969), *La Révolte des anges* [Vzpouřa andělů] (1914; česky 1977). — 169

FRANK Ludwig (1874—1914) — německý sociální demokrat, jeden z představitelů revizionismu, sociálšovinista, advokát. Od roku 1907 byl poslancem Říšského sněmu. Na magdeburském sjezdu (1910) hlasoval pro válečné úvěry. Na začátku I. světové války vstoupil jako dobrovolník do armády, na frontě padl. — 33—34, 35, 37, 139

GEGEČKORI J. P. (1879—1954) — gruzínský menševik; poslanec III. státní dumy za Kutaiskou gubernii, jeden z vůdců sociálně demokratické frakce v dumě. Po únorové revoluci 1917 byl členem zvláštního zakavkazského výboru prozatímní vlády. Od listopadu 1917 byl předsedou kontrarevoluční vlády Zakavkazska (zakavkazského komisariátu), později ministrem zahraničních věcí a místopředsedou menševické vlády v Gruzii. Po vítězství sovětské moci v Gruzii v roce 1921 emigroval. — 264, 390, 419, 422

GEJDEN P. A. (1840—1907) — hrabě, velkostatkář, zemstevní činitel, okřabrista. Od roku 1895 byl újezdním maršálkem šlechty v Pskovské gubernii a zároveň zastával funkci prezidenta Svobodné ekonomické společnosti. V letech 1904—1905 aktivně vystupoval v zemstevním hnutí. Pod rouškou liberalismu usiloval o vytvoření jednoty buržoazie a statkářů v boji proti vzrůstajícímu se revolučnímu hnutí. Po Manifestu ze 17. října 1905 vstoupil do strany okřabristů a přešel otevřeně do tábora kontrarevoluce. V I. státní dumě stál v čele skupiny pravicových poslanců. Lenin hodnotil Gejdenu jako typického „kontrarevolučního statkáře“, který „uměl mazaně a chytře hájit zájmy své třídy“ (viz V. I. Lenin, Sebrané spisy 16, Praha 1984, s. 60—67). — 347, 384, 385, 386, 387

GEORGE Henry (1839—1897) — americký maloburžoazní ekonom a publicista. Hlavní příčinu bídy viděl v pozemkové rentě, v tom, že lid byl zbaven vlastnictví půdy. Popíral antagonismus mezi prací a kapitálem a zisk z kapitálu považoval za přirozený přírodní zákon. Byl pro znárodnění veškeré půdy buržoazním státem (bez likvidace soukromé pozemkové držby). Zmínky o Georgeovi najdeme v Marxově dopisu Sorgemu z roku 1881 a v Engelsově předmluvě k americkému vydání spisu Postavení dělnické třídy v Anglii (K. Marx-B. Engels, Spisy 21, Praha 1967, s. 363—371). — 408, 409

GERASIMOV A. V. (nar. 1861) — generálmajor. V letech 1905—1909

byl náčelníkem petrohradské tajné policie, v letech 1909—1914 působil na ministerstvu vnitra ve funkci generála pro zvláštní úkoly. — 396, 397

GERMAN — viz Daniševskij K. Ch.

GOLDENBERG I. P. (Meškovskij) (1873—1922) — sociální demokrat, jiskrovec, po II. sjezdu SDDSR bolševik; v sociální demokracii začal pracovat v 90. letech, byl členem Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí. Stal se významným činitelem revoluce 1905—1907; tehdy redigoval všechny publikace bolševiků a zastupoval ÚV při jednáních s ostatními stranami a organizacemi. Účastnil se V. sjezdu SDDSR, byl na něm zvolen do ústředního výboru. V lednu 1910 se stal členem ruského byra ÚV; v té době zaujal smířlivecký postoj vůči likvidátorům. Za první světové války patřil k obranářům, stoupencům Plechanova. V letech 1917—1919 sympatizoval se skupinou Novaja žizň. — 125, 127, 178, 181, 270, 280

GOLDMAN B. I. — viz Gorev B. I.

GOLDMAN M. I. — viz Liber M. I.

GOREV B. I. (vl. jm Goldman) (Igorov, Igor) (1874—1937) — sociální demokrat. Do revolučního hnutí se zapojil v polovině 90. let. V roce 1905 byl členem petrohradského výboru SDDSR, patřil k bolševikům. V roce 1907 se přiklonil k menševikům. Na V. (londýnském) sjezdu ho menševici zvolili za kandidáta ústředního výboru SDDSR. Přispíval do orgánů menševiků-likvidátorů, do listu Golos socialdemokrata a do časopisu Naša zarja. V roce 1912 se zúčastnil protistranické srpnové konference ve Vídni, kde byl zvolen do organizačního výboru SDDSR. Po únorové revoluci 1917 se stal jedním z redaktorů menševického listu Rabočaja gazeta, členem menševického ústředního výboru a Celoruského ústředního výkonného výboru. V srpnu 1920 vystoupil z menševické organizace. Později přednášel na vysokých školách. — 64, 65, 73, 74, 75, 203, 269, 270, 275, 303, 313, 338

GROMOBOJ — viz Bobriščev-Puškin A. V.

GUČKOV A. I. (1862—1936) — velkokapitalista, organizátor a vůdce oktábristů. Za revoluce v letech 1905—1907 ostře vystupoval proti revolučnímu hnutí a podporoval vládní politiku represálií vůči dělnictvu a rolnictvu. V letech reakce byl předsedou komise státní

obranu a předsedou III. státní dumy. Za první světové války zastával funkci předsedy ústředního výboru pro řízení válečného průmyslu a byl členem Mimořádné rady obrany. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem vojenství a vojenského námořnictva v prozatímní vládě. V srpnu 1917 se zúčastnil organizace Kornilovova povstání, byl na frontě zatčen, ale prozatímní vládou osvobozen. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské vládě a později emigroval. — 138, 158, 342, 347, 383, 385, 386, 387, 389, 418

GUREVIČ E. L. (Smirnov J.) (nar. 1865) — publicista, narodovoljovec, po roce 1890 se přiklonil k sociálním demokratům. Po II. sjezdu SDDSR se stal menševikem. V letech reakce byl likvidátorem, přispíval do listu levicových kadetů *Tovarišč*. — 351

GURKO V. I. (1863—1927) — reakční politik carského Ruska. V roce 1902 byl jmenován vedoucím zemstevního oddělení ministerstva vnitra a v roce 1906 náměstkem ministra vnitra. V I. státní dumě vystupoval proti návrhům agrárních zákonů, hájil zájmy statkářů. Hrál významnou úlohu v Goremykinově vládě. Pro účast na defraudaci státních peněz byl své funkce zbaven. V roce 1912 byl zvolen členem Státní rady. K Říjnové revoluci se stavěl negativně, bojoval proti sovětské moci, později emigroval. — 373

GUTOVSKIJ V. A. — viz Majevskij J.

HALL Leonard — (1866—1916) — anglický socialista, člen Sociálně demokratické federace. Byl jedním ze zakladatelů Nezávislé labouristické strany a od roku 1894 členem jejího výkonného výboru. — 248, 250

HEGEL Georg Wilhelm Friedrich (1770—1831) — významný německý filozof, objektivní idealista, představitel německé klasické filozofie. Hegelovou historickou zásluhou je hluboké a všestranné propracování idealistické dialektiky, která se stala jedním z teoretických zdrojů dialektického materialismu. Podle Hegela je celý přírodní, historický i duchovní svět v neustálém pohybu, mění se, přetváří a vyvíjí; avšak objektivní svět, skutečnost, chápe Hegel jako výplod absolutního ducha, absolutní ideje. Svými sociálně politickými názory byl stoupencem konstituční monarchie.

Hlavní práce: *Phänomenologie des Geistes* [Fenomenologie ducha] (1807; česky 1960), *Wissenschaft der Logik* [Logika jako věda] (1812—1816; slovensky pod názvem *Logika*, 1961), *Enzyklopädie der philosophischen Wissenschaften* [Encyklopedie filozofických věd]

(1817), Grundlinien der Philosophie des Rechts [Základy filozofie práva] (1821). Po jeho smrti byly vydány Vorlesungen über die Ästhetik [Přednášky o estetice] (1836—1838; česky pod názvem Estetika, 1966) a Vorlesungen über die Geschichte der Philosophie [Přednášky o dějinách filozofie] (1833—1836; česky pod názvem Dějiny filozofie I., II., 1961, 1965, 1974). — 150

HIRSCH Carl (1841—1900) — německý sociální demokrat, novinář. Spolu s W. Liebknechtem redigoval v Lipsku týdeník Demokratische Wochenblatt. Po uvěznění A. Bebela a W. Liebknechta řídil sociálně demokratický list der Volksstaat. V období platnosti mimořádného zákona proti socialistům emigroval; žil ve Francii, Belgii a Anglii, kde propagoval ideje vědeckého socialismu. Stýkal se s K. Marxem a B. Engelsem. V roce 1896 se vrátil do Německa. — 404

HYNDMAN Henry Mayers (1842—1921) — anglický socialista, spoluzakladatel Sociálně demokratické federace (1884) a Britské socialistické strany (1911). V letech 1900—1910 byl členem mezinárodního socialistického byra. Za první světové války se zpočátku přikláněl k antimilitaristickým názorům, ale brzy přešel do pozice krajního sociálšovinismu. Za propagování imperialistické války byl v roce 1916 z Britské socialistické strany vyloučen. K Říjnové revoluci se stavěl negativně, schvaloval intervenci proti Sovětskému Rusku. — 245—246, 247, 403—409

HYNDMANOVÁ Rosalinde Caroline (zemřela 1923) — žena anglického socialisty H. M. Hyndmana. Napsala knihu The last years of H. M. Hyndman [Poslední léta H. M. Hyndmana]. — 407

CHOMJAKOV N. A. (1850—1925) — velkostatkář, okťabrista. V letech 1886—1896 byl smolenským guberniálním maršálkem šlechty. Od roku 1896 do roku 1902 zastával funkci vedoucího oddělení na ministerstvu zemědělství a státního majetku. V roce 1906 byl zvolen členem Státní rady. Byl poslancem II., III. a IV. státní dumy a do března roku 1910 předsedou III. státní dumy. — 231, 232

CHUNDADZE G. I. (Moskovskij A.) (nar. 1877) — účastník sociálně demokratického hnutí od roku 1898, po II. sjezdu SDDSR menševik. Od listopadu 1906 do října 1907 byl členem moskevského výboru SDDSR, delegátem V. (londýnského) sjezdu strany. V letech 1909 až 1913 patřil k menševikům stoupencům zachování ilegální strany, přispíval do ústředního orgánu SDDSR, listu Social-demokrat. Za první světové války vystupoval jako menševik internacionalista.

V roce 1917 sympatizoval se skupinou Novaja žižň. V letech 1918 až 1920 byl představitelem gruzínské menševické vlády v Moskvě. Později zanechal politické činnosti. — 203

IGOR — viz Gorev B. I.

IGOREV — viz Gorev B. I.

IKOV V. K. (Mírov, V.) (nar. 1882) — sociální demokrat menševik. Zúčastnil se V. (londýnského) sjezdu SDDSR jako delegát smorgoňské organizace. Podporoval oportunistickou myšlenku svolání „dělnického sjezdu“. Přispíval do časopisu Vozrožděnije, do listu Golos social-demokrata a do jiných orgánů menševiků-likvidátorů. Za první světové války byl obranářem. Po Říjnové revoluci pracoval v družstevních organizacích. V roce 1931 byl odsouzen za činnost v kontrarevoluční menševické organizaci Svazové byro SDDSR. — 212, 213, 216

ILIODOR (vl. jm. Trufanov S. M.) (nar. 1880) — řeholní kněz, jeden z černosotňovských předáků, zakladatel Svazu pravoslavného ruského národa. Napsal knihu o Rasputinovi Svjatoj čort [Svatý čert] (1917). Po Říjnové revoluci emigroval. — 373

INNOKENTIJ — viz Dubrovinskij I. F.

INNOKENTIJEV — viz Dubrovinskij I. F.

INOK — viz Dubrovinskij I. F.

IONOV (vl. jm. Kojgen F. M.) (1870—1923) — sociální demokrat, jeden z předáků Bundu, později člen komunistické strany. Od roku 1893 pracoval v sociálně demokratických kroužcích v Oděse. V roce 1903 byl zvolen členem ÚV Bundu. Zastupoval Bund na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR. Byl delegátem V. (londýnského) sjezdu strany. V prosinci roku 1908 se účastnil V. konference SDDSR, v hlavních otázkách hájil pozice menševiků stoupenců zachování ilegální strany, později zaujímal vůči likvidátorům smířlivecké stanovisko. Za první světové války byl členem internacionalistického křídla Bundu. Po Říjnové revoluci vstoupil do KSR(b), pracoval ve votském oblastním výboru strany. — 284, 285, 352, 354—355, 362

ISUV I. A. (Michail) (1878—1920) — sociální demokrat, po II. sjezdu

strany se přiklonil k menševikům. V roce 1907 byl zvolen za menševiky do ústředního výboru. V letech reakce se stal likvidátorem, přispíval do časopisu Naša zarja. Za první světové války zaujímal obranářské stanovisko. V roce 1917 byl členem moskevského menševického výboru, výkonného výboru moskevského sovětu a byl zvolen do prvního Celoruského ústředního výkonného výboru. Po Říjnové revoluci pracoval v Muzeu práce. — 51, 52, 63, 70, 75, 201, 202, 203, 272, 275, 279, 280, 288, 304, 317, 337, 358, 359, 365

IZGOJEV A. S. (vl. jm. Lande) (nar. 1872) — buržoazní publicista, jeden z ideologů Konstitučně demokratické strany. V 90. letech byl představitelem legálního marxismu a nejbližším spolupracovníkem P. B. Struveho, později se stal sociálním demokratem a v roce 1905 vstoupil do Konstitučně demokratické strany. Trvale spolupracoval s jejím ústředním orgánem listem Reč a rovněž přispíval do kadetských časopisů Južnyje zapiski a Russkaja mysl. Byl jedním z autorů kontrarevolučního sborníku Věchi [Na rozcestí]. Po Říjnové revoluci přispíval do časopisu dekadentní skupiny intelektuálů Věstník literatury. Za kontrarevoluční publicistickou činnost byl v roce 1922 vypovězen za hranice. — 113, 114, 139, 148, 169, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 294, 323, 380

JAKOVLEV — roku 1911 byl správcem Chorvatova závodu v Ižoě u Petrohradu. — 392

JAURÈS Jean (1859—1914) — význačný představitel francouzského a mezinárodního socialistického hnutí, historik. Roku 1902 vytvořil se svými stoupenci Francouzskou socialistickou stranu, která se v roce 1905 sloučila se Socialistickou stranou Francie a dostala název Francouzská sekce dělnické internacionály (SFIO). V letech 1885—1889, 1893—1898, 1902—1914 byl členem parlamentu a jedním z vůdců parlamentní socialistické frakce. V roce 1904 založil a do konce života redigoval list l'Humanité, který se v roce 1920 stal ústředním orgánem Francouzské komunistické strany. Jeho boj za demokracii, svobodu lidu, proti útlaku a válkám mu získal velkou popularitu. Byl přesvědčen, že jedině socialismus definitivně skoncuje s válkami a koloniálním útlakem. Přesto se však domníval, že socialismus nezvítězí cestou boje proletariátu s buržoazií, ale v důsledku rozvoje demokratických idejí. Lenin kritizoval Jaurèsovy reformistické názory, které ho zaváděly na cestu oportunistu.

Jaurèsův boj za mír a proti válce vyvolal vůči němu nenávisť buržoazie. Těsně před první světovou válkou byl z popudu reakce zavražděn.

Hlavní dílo: *Histoire socialiste de la Révolution française* [Socialistické dějiny francouzské revoluce] (1901—1907). — 218

JERMOLAJEV K. M. (Roman) (1884—1919) — sociální demokrat menševik. V letech 1904—1905 pracoval v Petrohradě a v Doněcké uhelné pánvi. Byl delegátem V. (londýnského) sjezdu SDDSR; za menševiky byl zvolen do ústředního výboru. V letech reakce se stal likvidátorem; v roce 1910 podepsal jako jeden z šestnácti menševiků *Otevřený dopis o likvidaci strany*. V roce 1917 byl zvolen členem ústředního výboru strany menševiků, pracoval v prvním Celoruském ústředním výkonném výboru. — 51, 52, 63, 70, 75, 201, 202, 203, 272, 275, 279, 280, 288, 304, 317, 337, 358, 359, 365

JERMOLOV A. S. (1846—1917) — úředník carské vlády. Od roku 1893 byl ministrem státního majetku, v letech 1894—1895 ministrem zemědělství a státního majetku, později členem Státní rady. V letech 1886—1888 byl viceprezidentem Svobodné ekonomické společnosti. Ve svých pracích o zemědělství prosazoval zájmy statkářské šlechty. V roce 1892 vydal knihu *Něurožaj i narodnoje bėdstvije* [Neúroda a bída lidu], v níž se pokoušel ospravedlnit vládní politiku uplatňovanou proti hladovějícím rolníkům. — 98

JUDIN — viz Ajzenštadt I. L.

JURIJ — viz Bronštejn P. A.

KACAP — viz Poljakov A. A.

KAHANOVÁ Zelda — viz Kahanová-Coatesová Zelda

KAHANOVÁ-COATESOVÁ Zelda (nar. 1883)—členka britské Sociálně demokratické federace, sympatizovala s jejím levým křídlem. Vystupovala proti Hyndmanově oportunistické politice. Zúčastnila se jako host V. (londýnského) sjezdu SDDSR. V roce 1912 byla zvolena členkou výkonného výboru Britské socialistické strany, aktivně bojovala proti militarismu, imperialistické agresi a politice kapitalistických států.

V roce 1925 podnikla dlouhou cestu po SSSR. V dalších letech několikrát navštívila Sovětský svaz se svým manželem, který byl tajemníkem Anglo-ruského parlamentního výboru, a společně napsali mnoho knih pravdivě informujících o SSSR. Aktivně podporovala anglo-sovětské přátelství. — 246, 247

KALININ F. I. (Arkadij) (1882—1920) — tkalcovský dělník. Po roce 1900 se zapojil do revolučního hnutí, od roku 1903 byl členem SDDSR. V roce 1905 řídil ozbrojené povstání v Alexandrovsku ve Vladimírské gubernii; později pracoval v moskevském výboru SDDSR. V letech reakce navštěvoval frakční školu na Capri a v Bologni; byl členem protistranické skupiny Vperjod. Od roku 1912 žil v Paříži. Po únorové revoluci 1917 se vrátil do Ruska, pracoval v petrohradském odborovém svazu kovodělníků; po Říjnové revoluci se stal členem kolegia lidového komisariátu osvěty a jedním z vedoucích pracovníků Proletkultu. — 364

KAMENĚV L. B. (vl. jm. Rozenfeld) (1883—1936) — člen SDDSR od roku 1901. Po II. sjezdu strany se přiklonil k bolševikům. V letech reakce se stavěl smířlivecky k likvidátorům, otzovistům a trockistům. V roce 1915 byl vězněn a před carským soudem se zřekl bolševického hesla porážky carské vlády v imperialistické válce. Po únorové revoluci 1917 vystupoval proti orientaci strany na socialistickou revoluci. V říjnu 1917 uveřejnil spolu se Zinovjevem v polomensevickém listu Novaja žizň prohlášení, že nesouhlasí s usneseními ústředního výboru o ozbrojeném povstání, čímž vyrazil prozatímní vládě plány strany. Po Říjnové revoluci zastával řadu významných funkcí. Byl předsedou Celoruského ústředního výkonného výboru, předsedou moskevského sovětu, místopředsedou rady lidových komisařů, předsedou Rady práce a obrany, členem politického byra ústředního výboru. Několikrát vystoupil proti leninské politice strany; v listopadu 1917 souhlasil s vytvořením koaliční vlády za účasti menševiků a eserů, v roce 1925 patřil k organizátorům tzv. nové opozice, v roce 1926 k vůdcům protistranického trockisticko-zinovjevovského bloku. V roce 1927 byl na XV. sjezdu VKS(b) jako aktivní člen trockistické opozice ze strany vyloučen. V roce 1928 přiznal své chyby a byl znovu přijat do strany, avšak v protistranické činnosti neustal; v roce 1932 byl ze strany znovu vyloučen, v roce 1933 opět přijat a roku 1934 potřetí vyloučen. — 311, 312

KANT Immanuel (1724—1804) — zakladatel německé klasické filozofie, od roku 1770 profesor královecké univerzity. Kantova filozofie byla formou subjektivního idealismu a agnosticizmu, ale současně obsahovala určitou materialistickou tendenci, která byla vyjádřena učním o „věcech o sobě“ a zjištěním, že naše poznatky jsou založeny na zkušenosti. Na Kantovu filozofii navázali představitelé klasického německého idealismu (Fichte, Schelling, Hegel) a později pod jeho vlivem vzniklo novokantovství, novopozitivismus aj. Snaha vrátit se

ke Kantovi nebo smířit marxismus s kantovstvím byla vždy charakteristická pro revizionisty.

Hlavní díla: *Allgemeine Naturgeschichte und Theorie des Himmels* [Obecné dějiny přírody a teorie nebes] (1755), *Kritik der reinen Vernunft* [Kritika čistého rozumu] (1871; česky pod názvem *Kritika čistého rozmyslu*, 1930), *Kritik der praktischen Vernunft* [Kritika praktického rozumu] (1788; česky 1944), *Kritik der Urteilskraft* [Kritika soudnosti] (1790) aj. — 150

KARAULOV V. A. (1854—1910) — kadet, povoláním právník. Byl poslancem III. státní dumy za Jenisejskou gubernii. V roce 1844 byl v procesu proti 12 narodovoljovcům odsouzen ke čtyřem letům nucených prací a po odpykání trestu poslán do vyhnanství na Sibiř. V roce 1905 se přiklonil ke kadetům a vystupoval proti revoluci 1905—1907. Ve III. státní dumě patřil k nejkontra-revolučnějším kadetům. — 117—118, 174, 293, 323, 386

KARSKI — viz Marchlewski J. J.

KAUTSKY Karl (1854—1938) — jeden z vůdců německé sociální demokracie a II. internacionály; zpočátku marxista, později renegát marxismu a ideolog centrismu. Redigoval teoretický orgán německé sociální demokracie *Die Neue Zeit*. Do socialistického hnutí se zapojil v roce 1874. V roce 1881 se seznámil s Marxem a Engelsem a pod jejich vlivem se přiklonil k marxismu. Již v tomto období měl však sklony k oportunistu a Marx s Engelsem ho za to nejednou kritizovali. V 80. a 90. letech napsal řadu teoretických a historických prací o různých otázkách marxistické teorie, které přispěly k propagaci marxismu: *Karl Marx's Ökonomische Lehren* [Ekonomické učení Karla Marxe] (1887; česky 1958), *Die Agrarfrage* [Agrární otázka] (1899; česky 1959) aj. Později přešel na pozice oportunistu. Za první světové války se stal centristou, za války otevřeným odpůrcem revolučního marxismu; svůj sociálšovinismus zastíral frázemi o internacionalismu. Propagoval teorii ultraimperialismu. Po Říjnové revoluci se postavil proti sovětské moci a napadal diktaturu proletariátu.

Lenin kritizoval teorie Kautského v dílech *Krach II. internacionály* (1915), *Imperialismus jako nejvyšší stadium kapitalismu* (1916), *Stát a revoluce* (1917), *Proletářská revoluce a renegát Kautsky* (1918) aj. — 40, 114, 148—149, 151, 312, 317, 427

KAVELIN K. D. (1818—1885) — historik a právník, profesor na moskevské (1844—1848) a petrohradské (1857—1861) univerzitě, liberál.

Přispíval do časopisů *Sovremennik*, *Otčestvennyje zapiski* a *Věstnik Jevropy*. V období příprav a uskutečňování reformy z 19. února 1861 brojil proti revolučně demokratickému hnutí a schvaloval reakční carskou politiku. — 186

KOGAN V. L. — sociální demokrat, menševik, publicista. V letech 1906—1908 přispíval do časopisu *Obrazovanije*. — 217, 218

KOKOVCOV V. N. (1853—1943) — významný státník carského Ruska. V letech 1904—1914 byl ministrem financí (s výjimkou let 1905 až 1906) a od roku 1911, po zavraždění Stolypina, zastával zároveň funkci předsedy rady ministrů. Za první světové války se stal úspěšným bankéřem. Po Říjnové revoluci emigroval. — 388

KONDURUŠKIN S. S. (1874—1919) — spisovatel a novinář. V letech 1898—1903 pracoval jako učitel Palestinské společnosti v Sýrii, potom se vrátil do Ruska. Přispíval do časopisů *Russkoje bogatstvo* a *Mir božij*, do sborníku *Znamja*. — 392—393

KOSTROV — viz Žordanija N. N.

KRASIN L. B. (Nikita) (1870—1926) — profesionální revolucionář, bolševik, význačný sovětský státník a diplomat. V roce 1890 byl členem Brusněvova sociálně demokratického kroužku v Petrohradě, roku 1891 byl z Petrohradu policejně vyhoštěn do Kazaně a později do Nižního Novgorodu. Roku 1895 byl znovu zatčen a na tři roky vypovězen do Irkutsku. Po návratu z vyhnanství (1897) studoval do roku 1900 v charkovském technologickém institutu. V letech 1900—1904 pracoval jako inženýr v Baku a společně s V. Z. Kecchovelim zřídil ilegální tiskárnu *Jiskry*. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům, byl kooptován do ústředního výboru strany; zaujal smířlivecký postoj k menševikům a pomohl tak prosadit kooptaci tří jejich zástupců do ÚV; brzy se však s menševiky rozešel. Zúčastnil se III. sjezdu SDDSR a byl zvolen členem ÚV. V roce 1905 se podílel na založení prvního ilegálního bolševického listu *Novaja žizň*; jako představitel ústředního výboru se stal členem petrohradského sovětu dělnických zástupců. Na IV. (sjednocovacím) sjezdu byl znovu zvolen členem ÚV, na V. (londýnském) kandidátem ÚV SDDSR. V roce 1908 emigroval. V letech reakce dočasně patřil k otzovistické skupině *Vperjod*; později zanechal politické činnosti a pracoval jako inženýr v zahraničí i v Rusku. Po Říjnové revoluci pomáhal organizovat zásobování Rudé armády, později byl členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, lidovým komisařem

obchodu a průmyslu a lidovým komisařem dopravy. Od roku 1919 byl v diplomatických službách. Od roku 1920 byl lidovým komisařem zahraničního obchodu a zároveň v letech 1921—1923 vedoucím sovětské diplomatické mise v Londýně. Zúčastnil se janovské a haagské konference. Od roku 1924 pracoval jako chargé d'affaires SSSR ve Francii, od roku 1925 v Anglii. Na XIII. a XV. sjezdu VKS(b) byl Krasin zvolen členem jejího ústředního výboru. — 288

KRIČEVSKIJ B. N. (1866—1919) — sociální demokrat, publicista, představitel ekonomismu. Od konce 80. let pracoval v sociálně demokratických kroužcích v Rusku; počátkem 90. let emigroval. V zahraničí se přiklonil ke skupině Osvobození práce a podílel se na její ediční činnosti. Koncem 90. let se stal jedním z vůdců Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí a redaktorem jeho orgánu *Rabočeje dělo*, na jehož stránkách propagoval ideje bernsteinismu. Brzy po II. sjezdu SDDSR činnosti v sociálně demokratickém hnutí zanechal. — 223

KRYŽANOVSKIJ S. J. (nar. 1861) — carský úředník, pracovník ministerstva vnitra. V roce 1906 se stal náměstkem ministra vnitra. Vypracoval řadu reakčních návrhů zákonů, např. volebního zákona z 3. června 1907. Od roku 1907 byl senátorem, od roku 1911 státním tajemníkem a od ledna 1917 členem Státní rady. — 345, 385

LAFARGUE Paul (1842—1911) — vynikající pracovník mezinárodního dělnického hnutí. Společně s Guesdem založil Francouzskou dělnickou stranu. Byl to nadaný publicista, jeden z prvních stoupenců vědeckého komunismu ve Francii, blízký přítel a spolubojovník K. Marxe a B. Engelse.

V dělnickém hnutí pracoval aktivně od roku 1866, kdy se stal členem I. internacionály. Za Pařížské komuny organizoval Lafargue pomoc jižních francouzských departementů revoluční Paříži, navštívil ilegálně hlavní město a informoval Marxe o událostech ve Francii. Po porážce Pařížské komuny emigroval do Španělska a pak do Portugalska, kde aktivně bojoval proti bakuninismu. V roce 1880 napsal společně s Guesdem a za pomoci Marxe a Engelse program Francouzské dělnické strany. Když byla vyhlášena amnestie pro komuny, vrátil se do Francie a začal redigovat orgán této strany *L'Égalité*. Lafargue vystupoval aktivně proti oportunistům ve II. internacionále, nadšeně uvítal utvoření první ruské marxistické organizace Osvobození práce, později choval velké sympatie k bolševikům. Ve svých četných pracích propagoval a hájil ideje marxismu v politické ekonomii, filozofii, historii a jazykovědě; bojoval proti

reformismu a revizionismu, kritizoval pokusy bernsteinovců o „syn-
tému“ marxismu a kantovství. Lenin zdůraznil význam Lafarguo-
vých filozofických prací pro kritiku idealismu a agnosticismu. Lafar-
gue se však dopouštěl některých chybných teoretických závěrů,
například v rolnické a národnostní otázce nebo v názorech na úkoly
socialistické revoluce.

Paul Lafargue a jeho žena Laura (druhá dcera K. Marxe) skončili
v roce 1911 svůj život sebevraždou, protože se domnívali, že staří
lidé nemohou už revolučnímu boji ničím prospět. Na jejich pohřbu
promluvil jménem SDDSR V. I. Lenin, který nazval Lafargua jed-
ním „z nejnadanějších a nejdůslednějších propagátorů marxistic-
kých idejí“ (tento svazek, s. 401). — 401—402

LAFARGUOVÁ Laura (1845—1911) — pracovnice francouzského dělnic-
kého hnutí, dcera Karla Marxe, žena Paula Lafargua. Zasloužila se
o rozšíření marxismu ve Francii. Spolu se svým mužem přeložila
do francouzštiny Manifest Komunistické strany, sama přeložila
do francouzštiny Marxův spis Ke kritice politické ekonomie, Engel-
sovu práci Ludwig Feuerbach a vyústění klasické německé filozofie
a další díla zakladatelů vědeckého komunismu. — 401—402

LANSBURY George (1859—1940) — jeden z vůdců britské Labouristické
strany. V roce 1892 vstoupil do Sociálně demokratické federace,
v roce 1906 se přiklonil k labouristům. V letech 1910—1912 a 1922
až 1940 byl členem parlamentu. V letech 1912—1922 vydával
a redigoval deník The Daily Herald. V období 1929—1931 byl
ministrem veřejných prací, v letech 1931—1935 předsedou labour-
istické vlády. — 249, 250

LARIN J. (vl. jm. Lurje M. A.) (1882—1932) — sociální demokrat
menševik, jeden z vůdců likvidátorského směru v ruské sociální
demokracii. Podílel se na vydávání likvidátorsky zaměřených publi-
kací v menševickém ústředním tisku. Aktivně se zapojil do proti-
stranického srpnového bloku a stal se členem jeho organizačního
výboru. Po únorové revoluci stál v čele skupiny menševiků-intern-
acionalistů, kteří vydávali časopis Internacional. V srpnu 1917 byl
přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci pracoval v sově-
tech a hospodářských organizacích. — 211—219, 222—225, 311,
325, 327, 328, 330, 331, 332, 335, 351, 364, 367, 373, 380, 382, 421,
422, 429

LASSALLE Ferdinand (1825—1864) — německý maloburžoazní socia-
lista, spisovatel, účastník revoluce 1848—1849. Od té doby udržoval

styky s Marxem a Engelsem. Byl spoluzakladatelem Všeobecného německého dělnického spolku (1863), který měl sice pro německé dělnické hnutí pozitivní význam, ale nedal dělnické třídě revoluční perspektivy. Lassallovci chtěli legální agitací za všeobecné volební právo a vytvářením výrobních družstev, dotovaných junkerským státem, realizovat myšlenku „svobodného lidového státu“. Lassalle podporoval Bismarckovu politiku sjednocení Německa „shora“ pod vedením reakčního Pruska. Oportunistická politika lassallovců brzdila činnost I. internacionály a vytvoření skutečné dělnické strany v Německu a bránila třídnímu uvědomování dělníků. Teoretické a politické chyby lassallovců ostře kritizoval Marx v Kritice gothajského programu a Lenin ve Státu a revoluci i jiných pracích.

— 406

LAVROV P. L. (1823—1900) — význačný narodnický ideolog, představitel subjektivní sociologické školy. Napsal knihu Istoričeskije pisma [Historické listy] (1868—1869; česky 1903), která měla velký vliv na ruskou narodnickou inteligenci, a řadu knih o dějinách společenského myšlení, revolučního hnutí a dějinách kultury. Lavrov byl zakladatelem reakční narodnické teorie „hrdinů“ a „davů“, která popírala objektivní zákonitosti společenského vývoje a pokrok lidstva pokládala za výsledek činnosti „kriticky myslících osobností“.

Lavrov byl členem organizace Zemlja i volja a později vstoupil do strany Narodnaja volja. Od roku 1870 vydával v emigraci časopis Vperjod (Curych—Londýn, 1873—1876), byl redaktorem časopisu Věstnik narodnoj volji (1883—1886) a spoluredaktorem narodovoljovských sborníků Materiály k dějinám ruského sociálně revolučního hnutí (1893—1896). Byl členem I. internacionály, znal se s Marxem a Engelsem a dopisoval si s nimi. — 148

LEJTEJZEN G. D. (Vjazemskij, Lindov G.) (1874—1919) — sociální demokrat, jiskrovec, spolupracovník listu Jiskra a časopisu Zarja. Do revolučního hnutí se zapojil v 90. letech v Jekatěrinoslavi; na začátku 20. století emigroval a v cizině se přiklonil ke skupině Osvo- bození práce; později se stal členem Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí. V dubnu roku 1900 se účastnil II. sjezdu Svazu (Ženeva). Po rozkolu SDDSR se přidal k bolševikům; přispíval do listů Vperjod, Proletarij a do jiných bolševických orgánů. Po revoluci v letech 1905—1907 se přestěhoval do Tuly, věnoval se lékařské praxi a šířil revoluční myšlenky mezi dělníky. Po únorové revoluci v roce 1917 stál přechodně na pozicích internacionalistů, přikláněl se ke skupině Novaja žizň. V roce 1918 se vrátil do bolševické strany. V lednu roku 1919 padl. — 269, 270, 279, 280, 284

LENIN V. I. (vl. jm. Uljanov V. I.) (Lenin N.) (1870—1924) — viz Životopisná data. — 207, 319, 348, 350, 365

LEVICKIJ V. O. (vl. jm. Cederbaum) (nar. 1883) — sociální demokrat menševik, publicista. Do revolučního hnutí vstoupil koncem 90. let, pracoval v dvinské organizaci Bundu. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k vedoucím představitelům likvidátorství; byl členem redakce časopisu Naša zarja, spolupracoval s listem Golos social-demokrata, Vozrožděnije a jinými likvidátorský zaměřenými periodiky menševiků. Stal se členem menševického ústředí, podepsal Otevřený dopis o likvidaci strany. Za první světové války podporoval jako šovinista krajně pravicovou skupinu obranářů. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. V roce 1920 se angažoval pro politiku takzvaného Taktického centra. Později se věnoval publicistické činnosti. Lenin jej charakterizoval jako jednoho z nejvýznamnějších oportunistů a činitelů ruského reformismu. — 70, 114, 130, 131, 143, 201, 202, 207, 208, 210, 223, 224, 227, 228, 229, 230, 298—299, 300, 311, 324, 332, 335, 351, 364, 367, 379, 382

LIBER M. I. (vl. jm. Goldman M. I.) (Ber) (1880—1937) — jeden z vůdců Bundu. Politicky začal pracovat v roce 1898. Na II. sjezdu SDDSR vedl delegaci Bundu, zaujímal krajně pravicové, protijiskrovské stanovisko; po sjezdu patřil k menševikům. Na V. (londýnském) sjezdu SDDSR byl za Bund zvolen do ústředního výboru SDDSR, zastupoval Bund v zahraničním byru ÚV. V letech reakce vystupoval jako likvidátor, v roce 1912 patřil k aktivním činitelům trockistického srpnového bloku, za první světové války byl sociálšovinistou. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců a předsednictva ústředního výkonného výboru prvního volebního období; zaujímal kontrarevoluční menševické stanovisko, byl přívržencem koaliční vlády. K Říjnové revoluci se stavěl negativně, byl aktivním odpůrcem sovětské moci. Později zanechal politické činnosti a pracoval v hospodářských institucích. — 284, 285, 303, 313, 335, 338

LIEBKNECHT Wilhelm (1826—1900) — významný pracovník německého a mezinárodního dělnického hnutí, jeden ze zakladatelů a vůdců Sociálně demokratické strany Německa. Účastnil se aktivně revoluce 1848—1849 v Německu, po její porážce emigroval do Švýcarska a později do Anglie. V Londýně se sblížil s K. Marxem a B. Engelsem a pod jejich vlivem se stal socialistou. Po svém návratu do Ně-

mecka roku 1862 a po založení I. internacionály byl jedním z nejhorlivějších propagátorů revolučních myšlenek internacionály a organizátorem jejích sekcí v Německu. Od založení Jednotné socialistické dělnické strany Německa (1875) byl Liebknecht až do konce svého života členem představenstva strany a odpovědným redaktorem jejího ústředního orgánu Vorwärts. V letech 1867—1870 byl poslancem Severoněmeckého říšského sněmu a po roce 1874 byl několikrát zvolen poslancem Německého říšského sněmu. Parlamentní tribunu využíval k odhalování reakční zahraniční i vnitřní politiky pruských junkerů. Za revoluční činnost byl několikrát žalářován. Aktivně se podílel na organizování II. internacionály. Marx a Engels si Liebknechta vážili, usměrňovali jeho činnost, ale zároveň ostře kritizovali jeho smířliveckou politiku vůči oportunistickým živlům. — 167, 329

LINDOV G. — viz Lejtezen G. D.

LITOVCEV C. — viz Poljakov S. L.

LJACHOV V. P. (1869—1919) — plukovník carské armády; neblaze proslul při potlačování národně osvobozeneckého hnutí na Kavkaze a v Íránu (perská revoluce 1905—1911). Za první světové války byl generálním gubernátorem černomořské turecké pobřežní zóny. V únoru 1919 byl jmenován vrchním velitelem Děnikinových vojsk v Terecko-dagestánském kraji. Za urputných bojů Dobrovolnické armády proti kavkazským národům byl Ljachov zabit. — 372

LJUBIČ — viz Sammer I. A.

LOPATIN G. A. (1845—1918) — ruský revolucionář, narodnik. V 70. letech žil v zahraničí, přátelil se s Marxem a Engelsem, byl zvolen členem generální rady I. internacionály. K. Marx o Lopatinovi napsal, že „je jen málo lidí, které bych měl tak rád a kterých bych si tolik vážil“ (K. Marx-B. Engels, Spisy 33, Praha 1971, s. 534). Společně s N. F. Danielsonem přeložil do ruštiny první díl Kapitálu. Nejednou byl vězněn za revoluční činnost. V roce 1887 byl odsouzen k trestu smrti, který byl změněn na doživotní nucené práce. Trest si odpykával v samovazbě v pevnosti Schlüsselburg. Roku 1905 byl amnestován a zanechal politické činnosti. — 117

LURJE M. A. — viz Larin J.

LUXEMBURGOVÁ Rosa (1871—1919) — významná pracovnice mezi-

národního dělnického hnutí, představitelka levého křídla II. internacionály. V revolučním hnutí začala pracovat v druhé polovině 80. let. Patřila k zakladatelům polské sociální demokracie a bojovala proti nacionalismu v polském dělnickém hnutí. Od roku 1897 byla činná v německém sociálně demokratickém hnutí, vystupovala proti bernsteinismu a millerandismu; ve Varšavě se zúčastnila první ruské revoluce. Jako delegátka V. (londýnského) sjezdu SDDSR (1907) podporovala bolševiky.

Od počátku první světové války stála na pozicích internacionalismu. V Německu patřila k zakladatelům skupiny Internacionála (později Spartakus a Spartakův svaz). Ve vězení napsala pod pseudonymem Junius brožuru *Die Krise der Sozialdemokratie* [Krise sociální demokracie] (1916) (viz Leninův článek *O Juniově brožůře*, *Spisy* 22, Praha 1959, s. 329–344). V prosinci 1918 sehrála významnou úlohu na ustavujícím sjezdu Komunistické strany Německa. V lednu 1919 byla uvězněna a na příkaz Scheidemannovy vlády zavražděna. Lenin si Luxemburgové hluboce vážil; kritizováním jejích mylných názorů jí pomáhal zaujímat správná stanoviska. — 40, 41

Lvov N. N. (Lvov I.) (1867–1944) — statkář. Lenin jej charakterizoval jako „kontrarevolučního šlechtice“, „vzor kadetského zrádce“. V letech 1904–1905 se zúčastnil sjezdů zemstev. Patřil k zakladatelům Svazu osvobození a Konstitučně demokratické strany, stal se členem jejího ústředního výboru; později patřil k zakladatelům Strany pokojné obnovy. Byl poslancem I., II., III. i IV. státní dumy, ve III. a IV. státní dumě patřil k vůdčím osobnostem progresistů. V roce 1917 byl jedním z vedoucích představitelů sdružení statkářů. Po Říjnové revoluci se z něho stal bělogvardějský novinář, později emigroval. — 264, 265, 347, 385, 387

MACDONALD James Ramsey (1866–1937) — anglický politik, spoluzakladatel a vůdce Labouristické strany. V roce 1893 se podílel na vytvoření Nezávislé labouristické strany. V roce 1900 byl zvolen tajemníkem Výboru dělnického zastoupení, z něhož se v roce 1906 zformovala Labouristická strana. V roce 1906 se stal poslancem Dolní sněmovny, v roce 1911 vůdcem Labouristické strany. Ve straně i v II. internacionále uskutečňoval krajně oportunistickou politiku. Hlásal reakční teorii třídní spolupráce a postupné přeměny kapitalismu v socialismus („konstruktivní socialismus“). Na začátku první světové války zaujal pacifistické stanovisko, později otevřeně podporoval imperialistickou buržoazii. V letech 1918–1920 se pokoušel zabránit anglickým dělníkům v jejich boji proti intervenci

západních států v Sovětském Rusku. V roce 1924 vytvořil první labouristickou vládu ve Velké Británii a stal se jejím premiérem. Pod tlakem mas byla jeho vláda nucena navázat v únoru 1924 diplomatické styky se Sovětským svazem. Jako premiér druhé labouristické vlády v letech 1929—1931 byl opět donucen obnovit diplomatické styky se SSSR, provokativně přerušené Baldwinovou vládou v roce 1927. MacDonald krutě potlačoval národně osvobozené hnutí v anglických koloniích a uskutečňoval protidělnickou politiku. V letech 1931—1935 stál v čele „národní vlády“, jejíž politiku určovali konzervativci. — 218, 248, 250, 421

МАЈЕВСКИЈ Ј. (vl. jm. Gutovskij V. A.) (1875—1918) — sociální demokrat menševik. Do sociálně demokratického hnutí se zapojil koncem 90. let, byl spoluzakladatelem sibiřského svazu SDDSR. V roce 1905 se účastnil menševické konference v Ženevě. V letech reakce patřil k likvidátorům, přispíval do časopisu Naša zarja, listu Luč a dalších orgánů menševiků-likvidátorů. Za první světové války zaujímal stanovisko obranářů. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci. — 131

МАКАР — viz Nogin V. P.

МАКЛАКОВ В. А. (1870—1957) — politik, kadet, statkář, povoláním advokát. Od roku 1895 se jako právní zástupce účastnil mnoha politických procesů. Za Moskvu byl poslancem II., III. a IV. státní dumy. Byl členem ústředního výboru Konstitučně demokratické strany. Po únorové revoluci 1917 se stal vyslancem prozatímní vlády v Paříži, později zůstal v emigraci. — 174, 197—198, 262, 263, 264, 265

МАЛИНОВСКИЈ А. А. — viz Bogdanov A.

МАН Hendrik de (1885—1953) — belgický socialista, od roku 1939 předseda Belgické socialistické strany. Od roku 1911 pracoval v dělnických osvětových organizacích. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. V roce 1935 byl ministrem práce a v letech 1936—1940 ministrem financí. V době okupace Belgie hitlerovskými vojsky spolupracoval s fašisty, po osvobození Belgie emigroval do Švýcarska. V roce 1946 ho belgický soud odsoudil v nepřítomnosti na 20 let vězení. — 225

МАРЧЛЕВСКИЈ Julian (vl. jm. Karski) (1866—1925) — významný činitel polského a mezinárodního dělnického hnutí. Jeden ze zaklada-

telů a vůdců Sociální demokracie Království polského a Litvy. Aktivně se účastnil revoluce 1905—1907. Na V. (londýnském) sjezdu SDDSR byl zvolen kandidátem ÚV SDDSR. Byl delegován na curyšský a stuttgartský kongres II. internacionály. Od roku 1909 pracoval převážně v německé sociální demokracii. Za první světové války bojoval společně s Karlem Liebknechtem a Rosou Luxemburgovou proti sociálšovinistům, podílel se na založení Spartakova svazu. Za revoluční činnost byl mnohokrát pronásledován.

Na naléhání sovětské vlády byl v roce 1918 propuštěn z koncentračního tábora v Německu a odjel do sovětského Ruska. Byl zvolen členem Celoruského ústředního výkonného výboru a zůstal jím až do konce života. V roce 1919 byl zvolen členem ústředního výboru Komunistické strany Německa. Podílel se na založení Komunistické internacionály. Od roku 1923 byl předsedou mezinárodní organizace pro pomoc bojovníkům revoluce. Napsal několik prací o ekonomických otázkách, o dějinách Polska a mezinárodních vztazích. — 40

MARKOV N. J. (Markov II.) (nar. 1876) — velkostatkář, reakční politik carského Ruska, jeden z vůdců černosotňovských pogromistických organizací Svaz ruského národa a Svaz archanděla Michaela. Byl poslancem III. a IV. státní dumy za Kurskou gubernii a jedním z představitelů pravého křídla v dumě. Po Říjnové revoluci emigroval. — 232, 347, 380, 414, 416

MARTOV L. (vl. jm. Cederbaum J. O.) (1873—1923) — jeden z čelných představitelů menševismu. V sociálně demokratickém hnutí pracoval od 90. let. V roce 1895 se podílel na založení petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1896 byl zatčen a vypovězen na tři roky do Turuchanska. Po návratu z vyhnanství v roce 1900 připravoval vydávání Jiskry a stal se členem její redakce. Po II. sjezdu SDDSR, kde byl delegátem za organizaci Jiskry a stál v čele oportunistické menšiny, začal pracovat v ústředních menševických institucích a redigoval menševické publikace. V letech reakce patřil k likvidátorům, redigoval list Golos social-demokrata a zúčastnil se protistranické srpnové konference (1912). Za první světové války byl centristou, zúčastnil se zimmerwaldské a kientalské konference. Po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů. Po Říjnové revoluci vystupoval proti sovětské moci. V roce 1920 emigroval do Německa a v Berlíně vydával kontra-revoluční menševický časopis Socialističeskij věstnik. — 40, 63, 69, 70, 71, 73, 75, 83, 114, 143, 201, 202, 203, 208, 213—226, 229, 282, 304, 311, 312, 313, 316, 317—318, 324, 330, 331, 332, 335, 360, 364, 379, 380, 381, 382

MARTYNOV A. (vl. jm. Piker A. S.) (1865—1935) — jeden z čelných představitelů ekonomismu, významný menševický činitel; později člen komunistické strany. V letech reakce byl likvidátorem a za první světové války centristou; po únorové revoluci 1917 patřil k menševikům-internacionalistům, po Říjnové revoluci se s menševiky rozešel. V letech 1918—1920 pracoval jako učitel na Ukrajině. V roce 1923 byl na XII. sjezdu KSR(b) přijat do strany a pracoval v Institutu K. Marxe a B. Engelse; od roku 1924 byl členem redakce časopisu *Kommunističeskij internacional*. — 40, 208, 223, 288, 312

MARX Karel (1818—1883) — zakladatel vědeckého komunismu, geniální myslitel, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu — (viz Leninovu stať Karel Marx [Stručný životopis a výklad marxismu] — Spisy 21, Praha 1959, s. 37—87). — 104, 123, 150, 183, 184, 220, 403—409

MARXOVÁ Jenny (rozená von Westphalen) (1814—1881) — Marxova žena a spolupracovnice. — 407

MASLOV P. P. (1867—1946) — ekonom, sociální demokrat; napsal řadu prací o agrární otázce, v nichž se pokusil revidovat marxismus. Přispíval do časopisů *Žizň*, *Načalo* a *Naučnoje obozrenije*. Po II. sjezdu SDDSR se připojil k menševikům a vytyčil menševický program municipalizace půdy. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem, za první světové války sociálšovinistou. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti a věnoval se pedagogické a vědecké práci. V roce 1929 byl jmenován řádným členem Akademie věd SSSR. — 114

MAXIMOV — viz Bogdanov A.

MAZZINI Giuseppe (1805—1872) — významný italský revolucionář, buržoazní demokrat, jeden z vůdců a ideologů italského národně osvobozeneckého hnutí. Mazzini byl duchovním otcem myšlenky sjednocení Itálie „zdola“ jako nezávislé buržoazní republiky. Za hlavní prostředek boje pokládal povstání. Byl však zastáncem spiklenecké taktiky a ignoroval zájmy rolníků. Mazzini propagoval utopickou maloburžoazní myšlenku, podle níž se měla dělnická otázka vyřešit „spoluprací práce a kapitálu“. Lenin jej považoval za představitele neproletářského předmarxovského socialismu (viz Spisy 21, Praha 1957, s. 43). — 404

MEHRING Franz (1846—1919) — významný pracovník německého děl-

nického hnutí, jeden z vůdců a teoretiků levého křídla německé sociální demokracie, historik a literární vědec. Od konce 60. let byl znám jako radikální buržoazně demokratický publicista. V letech 1876—1882 hájil pozice buržoazního liberalismu, později se přiklonil více doleva, redigoval demokratický list Volkszeitung, hájil sociální demokracii proti Bismarckovi.

V roce 1891 vstoupil do Sociálně demokratické strany Německa. Byl aktivním spolupracovníkem a jedním z redaktorů teoretického orgánu strany Die Neue Zeit, později redigoval list Leipziger Volkszeitung. V roce 1893 vyšla jeho práce Lessingslegende [Lessingovská legenda] (česky 1949 pod názvem Bedřich II. a jeho doba [Lessingovská legenda]), v roce 1897 čtyřsvazkové dílo Geschichte der deutschen Sozialdemokratie [Dějiny německé sociální demokracie]. Významně se podílel na vydání literární pozůstalosti Marxe, Engelse a Lassalla. V roce 1918 vyšla jeho kniha o životě a činnosti K. Marxe. Ve svých pracích se od marxismu nejednou odklonil. V II. internacionále aktivně vystupoval proti oportunistu a revizionismu, odsuzoval kautskismus. Přitom se bál organizačního rozchodu s oportunisty. Byl důsledným internacionalistou, vítal Říjnovou revoluci a pochopil správně význam brestlitevského míru. Od roku 1916 patřil k vůdcům Spartakova svazu a aktivně se podílel na založení Komunistické strany Německa. — 312, 317

MELLER-ZAKOMELSKIJ A. N. (nar. 1844) — baron, generál carské armády, krajní reakcionář. V roce 1863 se podílel na likvidaci polského osvobozenického povstání. V roce 1905 krutě potlačil sevastopolské povstání námořníků. V roce 1906 velel spolu s generálem P. K. Rennenkampffem trestné výpravě na Sibiři. V říjnu 1906 byl jmenován generálním gubernátorem Pobaltského kraje; krutě potlačil revoluční hnutí lotyšských a estonských dělníků a rolníků. V letech 1909—1917 byl členem Státní rady. Po Říjnové revoluci emigroval. — 101, 238

MEŠNIKOV M. O. (1859—1919) — reakční publicista. Novinářskou činnost zahájil v roce 1879, psal do černosotňovského listu Novoje vremja. Lenin ho nazval „věrným hlídacím psem carské černé sotni“ (tento svazek, s. 164). Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci a v roce 1919 byl za kontrarevoluční činnost zastřelen. — 164, 169, 170, 172, 173, 174, 175, 177, 187, 198, 214, 392

MEŠKOVSKIJ — viz Goldenberg I. P.

MICHAIL — viz Isuv I. A.

МИХАЙЛОВСКИЈ N. K. (1842—1904) — významný teoretik liberálního nacionalismu, publicista, literární kritik, pozitivistický filozof, jeden z představitelů subjektivní sociologické školy. Svou publicistickou činnost zahájil v roce 1860. V 70. letech sestavoval a redigoval národnické publikace. V roce 1868 se stal spolupracovníkem a později redaktorem časopisu *Отечественныя записки*. Roku 1892 začal redigovat časopis *Русское богатство*, na jehož stránkách ostře útočil proti marxistům. Názory Michajlovského kritizoval Lenin v práci *Kdo jsou „přátelé lidu“ a jak bojují proti sociálním demokratům?* (1894) a v jiných dílech. — 148

МИКУЛАШ II. (ROMANOV) (1868—1918) — poslední ruský car (1894 až 1917). Z rozhodnutí uralského oblastního sovětu dělnických a vojenských zástupců v Jekatěrinburgu [Sverdlovsk] byl 17. července 1918 zastřelen. — 98, 191, 192, 340, 344, 346, 347, 372, 373

МИЛУКОВ P. N. (1859—1943) — vůdce liberálně monarchistické Konstitučně demokratické strany, významný ideolog ruské imperialistické buržoazie, historik a publicista. Politickou činnost zahájil v první polovině 90. let; od roku 1902 aktivně spolupracoval s časopisem buržoazních liberálů *Освобождение*, který vycházel v zahraničí. V říjnu 1905 se zúčastnil zakládání Konstitučně demokratické strany, později byl předsedou jejího ústředního výboru a redaktorem ústředního orgánu *Реč*. Byl poslancem III. a IV. státní dумы. Po únorové revoluci 1917 prosazoval jako ministr zahraničních věcí první prozatímní vlády imperialistickou politiku války „až do vítězného konce“; v srpnu 1917 se aktivně zúčastnil přípravy kontrarevolučního Kornilovova povstání. Po Říjnové revoluci byl jedním z organizátorů cizí vojenské intervence proti Sovětskému Rusku a aktivním činitelem bělogvardějské emigrace. Od roku 1921 vydával v Paříži list *Последние новости*. — 71, 137, 158, 172, 173, 174, 175, 176, 208, 344, 347, 381—382, 386, 387, 389, 418

МИЛЮТИН V. P. (1884—1938) — do sociálně demokratického hnutí se zapojil roku 1903; zpočátku menševik, od roku 1910 bolševik. Byl stranickým funkcionářem v Kursku, Moskvě, Orlu, Petrohradě a Tule, často byl pronásledován. Po Říjnové revoluci byl jmenován lidovým komisařem zemědělství. V letech 1918—1921 se stal místopředsedou Nejvyšší národohospodářské rady, později zastával různé odpovědné funkce ve státních a hospodářských orgánech. Byl členem ústředního výboru strany. Napsal několik prací o ekonomické problematice. — 269

MIROV V. — viz Ikov V. K.

MORLEY John (1838—1923) — lord, anglický buržoazní politik. V roce 1883 se stal členem parlamentu. V letech 1886 a 1892 byl tajemníkem pro otázky Irska v Gladstonově vládě, v letech 1906—1910 jako tajemník pro otázky Indie prosazoval politiku potlačování národně osvobozenického hnutí.

Je autorem knih o Voltairovi, Rousseauovi, Diderotovi, Cobdenovi, Cromwellovi, Gladstonovi; v roce 1917 vydal dvoudílnou knihu vzpomínek. — 247, 404

MOROZOVOVÉ — majitelé několika známých firem, jako byly Nikolská textilní společnost Savvy Morozova, syna a spol., Nikolská textilní společnost Vikuly Morozova a synů, Společnost bogorodsko-glučovské textilní továrny, Společnost tverské bavlnářské textilní továrny. V letech 1913—1914 zaměstnávali Morozovové ve svých podnicích 54 000 dělníků. Stali se akcionáři moskevských bank a významnými činiteli Společnosti majitelů továren na zpracování bavlny. Za 1. světové války aktivně pracovali ve výborech pro řízení válečného průmyslu. — 169

MOSKOVSKIJ A. — viz Chundadze G. I.

MOST Johann Joseph (1846—1906) — německý sociální demokrat, později anarchista, knihař. V 60. letech začal pracovat v dělnickém hnutí, sblížil se se sociálními demokraty a stal se žurnalistou. V letech 1874—1878 byl poslancem Říšského sněmu. V teoretických otázkách byl stoupencem Dühringa, v politice uplatňoval anarchistickou myšlenku „propagace činem“. Domníval se, že lze okamžitě provést proletářskou revoluci. Po vydání výjimečného zákona proti socialistům v roce 1878 emigroval do Londýna, kde vydával anarchistický list Freiheit. Vyzýval v něm dělníky k individuálnímu teroru, neboť v něm viděl nejúčinnější prostředek revolučního boje. V roce 1882 emigroval do USA, kde ve vydávání listu Freiheit pokračoval. V pozdějších letech přestal v dělnickém hnutí pracovat. — 90

MUROMCEV S. A. (1850—1910) — jeden ze zakladatelů Konstitučně demokratické strany, člen jejího ústředního výboru; povoláním právník, profesor moskevské univerzity. V letech 1879—1892 byl redaktorem liberálně buržoazního časopisu Juridičeskij věstnik. V roce 1906 byl poslancem I. státní dumy a jejím předsedou. V letech 1908—1910 se věnoval publicistické činnosti. — 28—32, 96, 102, 138, 139, 345, 347, 385, 386, 389

NAPOLEON III. (vl. jm. Bonaparte Ludvík) (1808—1873) — synovec Napoleona I., francouzský císař (1852—1870). Po porážce revoluce v roce 1848 byl zvolen francouzským prezidentem. V roce 1851 provedl státní převrat. — 405

NĚVĚDOMSKIJ M. (vl. jm. Miklaševskij M. P.) (1866—1943) — sociální demokrat menševik, literární kritik a publicista. V letech reakce vystupoval jako likvidátor, sympatizoval s autory kadetského sborníku Věchi [Na rozcestí], odmítal stranickost literatury. Po Říjnové revoluci se věnoval publicistické činnosti. V. I. Lenin ve svých dílech ostře kritizoval jeho menševické názory. — 113—114

NIKITA — viz Krasin L. B.

NIKOLAJ-ON — viz Danielson N. F.

NOGIN V. P. (1878—1924) — profesionální revolucionář, později významný sovětský stranický a státní činitel. Do SDDSR vstoupil v roce 1898, věnoval se stranické práci v Rusku i v zahraničí. Byl důvěrníkem Jiskry, v roce 1903 se stal důvěrníkem organizačního výboru pro svolání II. sjezdu SDDSR. Aktivně se účastnil revoluce 1905—1907, pracoval v petrohradském a později bakuském výboru strany. Jako delegát moskevské organizace se zúčastnil V. (londýnského) sjezdu SDDSR, na němž byl zvolen členem ústředního výboru. V letech reakce zaujal smířlivecký postoj vůči likvidátorům. Po únorové revoluci 1917 zastával funkci místopředsedy a později předsedy moskevského sovětu dělnických zástupců. Na II. celoruském sjezdu sovětů byl zvolen lidovým komisařem obchodu a průmyslu. V listopadu 1917 patřil k těm, kteří byli pro vytvoření koaliční vlády za účasti menševiků a eserů; připojil se ke Kameněvovi, Rykovovi a dalším oportunistům a vystoupil spolu s nimi z ústředního výboru a rady lidových komisařů. Později přiznal svoje chyby. Od roku 1918 vykonával odpovědnou práci v sovětech a v hospodářských organizacích. — 269, 270, 276, 279, 280, 284, 287

OBOLENSKIJ A. D. (nar. 1855) — kníže. V letech 1898—1899 byl náměstkem ministra vnitra, od roku 1902 členem správního senátu, v letech 1902—1905 náměstkem ministra financí, v roce 1906 generálním prokurátorem Svatého synodu, v letech 1905—1917 členem Státní rady. — 342

OLGIN — viz Fomin V. P.

PANNEKOEK Antonie (1873—1960) — holandský sociální demokrat, profesor astronomie na amsterdamské univerzitě. V roce 1907 se podílel na založení listu De Tribune, orgánu levého křídla holandské Sociálně demokratické dělnické strany. Od roku 1910 úzce spolupracoval s německými levicovými sociálními demokraty a přispíval do jejich tiskových orgánů. Za první světové války byl internacionalistou, podílel se na vydávání časopisu Vorbote, teoretického orgánu zimmerwaldské levice. V letech 1918—1921 byl členem Komunistické strany Nizozemska a pracoval v Kominterně; zaujímal ultralevicové sektářské stanovisko. V roce 1921 vystoupil z komunistické strany a zanechal aktivní politické činnosti. — 84—90

PEŠECHONOV A. V. (1867—1933) — buržoazní veřejný činitel a publicista. V 90. letech patřil k liberálním narodníkům; spolupracoval s časopisem Russkoje bogatstvo a v roce 1904 se stal členem jeho redakce; přispíval do liberálně buržoazního časopisu Osvobožděníje a do eserského listu Revoljucionnaja Rossija. V letech 1903—1905 byl členem Svazu osvobození, od roku 1906 byl jedním z vůdců maloburžoazní strany lidových socialistů. Po únorové revoluci 1917 se stal ministrem zásobování v buržoazní prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci, roku 1922 emigroval. — 229

PETR — viz Ramišvili N. V.

PETROV K. M. (Petrov III.) (nar. 1877) — trudovik, sazeč. Byl poslancem III. státní dumy za Permskou gubernii a tajemníkem frakce Trudovické skupiny v dumě; pracoval v několika komisích dumy. — 419, 422

PIKER A. S. — viz Martynov A. S.

PILECKIJ J. A. (P-ij J.) (nar. 1876) — sociální demokrat. V roce 1898 byl činný v moskevském Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Účastnil se revoluce 1905—1907. V letech reakce se přiklonil k menševikům-likvidátorům a přispíval do jejich časopisů Vozrožděníje a Naša zarja. V roce 1917 se účastnil agitační práce v souvislosti s volbami do Ústavodárného shromáždění, stál na straně menševiků. Později se přiklonil k bolševikům. — 211, 212, 213

PLECHANOV G. V. (1856—1918) — marxistický filozof, literární historik a estetik, představitel mezinárodního dělnického hnutí, první

propagátor marxismu v Rusku, sociální demokracie a II. internacionály. Jako student navázal v roce 1875 spojení s narodniky a s petrohradskými dělníky a zapojil se do revolučního hnutí. V roce 1877 se stal členem narodnické organizace Zemlja i volja a po jejím rozštěpení v roce 1879 se postavil do čela nově vytvořené narodnické organizace Čornyj pereděl. V roce 1880 emigroval, rozešel se s narodnictvím a v roce 1883 založil v Ženevě první ruskou marxistickou organizaci — skupinu Osvobození práce. Po roce 1900 redigoval spolu s Leninem list Jiskra a časopis Zarja, podílel se na přípravě programu strany a II. sjezdu SDDSR. Na sjezd byl delegován skupinou Osvobození práce, patřil k většinovým jiskrovcům, byl členem byra (předsednictva) sjezdu.

Po II. sjezdu SDDSR zaujal smířlivcké stanovisko vůči oportunistům a později se přiklonil k menševikům. Za první ruské revoluce 1905—1907 souhlasil v zásadních otázkách s menševiky. V letech reakce vystupoval proti machistické revizi marxismu i proti likvidátorství. Postavil se do čela skupiny menševiků, kteří byli stoupcem zachování ilegální strany. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po únorové revoluci 1917 se vrátil do Ruska a podporoval prozatímní vládu; s Říjnovou revolucí nesouhlasil.

Nejdůležitější teoretické práce: Socializm i političeskaja borba [Socialismus a politický boj] (1883; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Naši raznoglasija [Naše neshody] (1884; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), K voprosu o razvitii monističeskogo vzgljada na istoriju [O vývoji monistického názoru na dějiny] (1895; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Beiträge zur Geschichte des Materialismus [Očerki po istorii materializma] (1896; česky pod názvem Příspěvky k dějinám materialismu, Vybrané filozofické spisy II, 1960), Obosnovanije narodničestva v trudach g-na Voroncova (V. V.) [Zdůvodnění narodnictví v pracích pana Voroncova (V. V.)] (1896), O materialističeskom ponimanii istorii [O materialistickém pojetí dějin] (1897; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960), K voprosu o roli ličnosti v istorii [O úloze osobnosti v dějinách] (1898; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960) aj. — 51, 55, 65, 114, 146—149, 154, 155, 203, 224, 299, 302, 303, 306, 317, 319, 358, 364

PLEVE V. K. (1846—1904) — reakční státník; v letech 1881—1884 byl ředitelem policejního departmentu, od roku 1902 ministrem vnitra. Na jeho příkaz byly krutě potlačeny rolnické nepokoje v Poltavské a Charkovské gubernii a rozpuštěna rada zemstev. Plevé prosazoval reakční politiku rusifikace okrajových území Ruska. Aby odvrátil pozornost mas od revolučního boje, pomáhal vyprovokovat rusko-

-japonskou válku. Stejně cíle sledoval protižidovskými pogromy; podporoval „zubatovovštinu“. Svou politikou vzbudil nenávisť v nejširších vrstvách ruské společnosti. Dne 15. července byl zabit eserem J. S. Sazonovem. — 340

POKROVSKIJ I. P. (1872—1963) — sociální demokrat, povoláním lékař. Byl poslancem III. státní dumy za Kubáňskou a Tereckou oblast a za Černomořskou gubernii, přikláněl se k bolševické části sociálně demokratické frakce. V roce 1910 se jako představitel sociálně demokratické frakce III. dumy stal členem redakce legálního bolševického listu *Zvězda*. — 390, 422

POLJAKOV A. A. (Kacap) (nar. 1884) — sociální demokrat. V roce 1909 byl tajemníkem oblastního byra SDDSR centrální průmyslové oblasti. V červenci 1911 byl na poradě členů ÚV SDDSR v Paříži zvolen za kandidáta bolševiků do organizační komise v zahraničí pro svolání plenárního zasedání ústředního výboru. Později se ukázalo, že Poljakov v letech 1911—1915 tajně spolupracoval s moskevskou tajnou policií. — 269

POLJAKOV S. L. (Litovcev S.) (1875—1945) — buržoazní spisovatel a novinář. Přispíval do kadetských listů *Reč*, *Ruskoje slovo* a *Sovremennoje slovo*. Po Říjnové revoluci emigroval a v zahraničí se aktivně podílel na vydávání bělogvardějské emigrantské literatury. — 233

POTRESOV A. N. (1869—1934) — jeden z vůdců menševického hnutí. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl ideologem likvidátorství, významně ovlivnil menševické orgány *Vozrožděnije* a *Naša zarja*. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po Říjnové revoluci emigroval. Přispíval do Kerenského týdeníku *Dni* a svými články útočil proti sovětské moci. — 51, 52, 53, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 74, 75, 78, 79, 80, 81, 82, 110, 111, 113, 114, 127, 128, 129, 130, 131, 134—151, 154, 155, 201, 202, 207, 208, 223, 224, 227, 228, 229, 230, 299, 301, 303, 311, 313, 317, 332, 334—335, 336, 337, 351, 358, 364, 367, 380, 382, 421

PROKOPOVIČ S. N. (1871—1955) — buržoazní ekonom a publicista, jeden z významných ekonomistů a prvních propagátorů bernsteinismu v Rusku, aktivní člen liberální monarchistické organizace *Svaz osvobození*. V roce 1906 se stal členem ústředního výboru *Konstitučně demokratické strany*, redaktorem a vydavatelem časopisu *Bez zaglavija* a spolupracovníkem redakce listu *Tovarišč*. Je

autorem knih o dělnické otázce, které napsal v bernsteinovsko-liberálním duchu. V roce 1917 zastával v prozatímní vládě funkci ministra zásobování. Po Říjnové revoluci byl za protisovětskou činnost z SSSR vypovězen. — 131, 380, 421

PURIŠKEVIČ V. M. (1870—1920) — velkostatkář, černosotňovec, monarchista. Od roku 1900 pracoval na ministerstvu vnitra. Patřil k zakladatelům černosotňovského Svazu ruského národa. V roce 1907 ze Svazu vystoupil a založil novou monarchistickou kontra-revoluční organizaci Svaz archanděla Michaela. Za Besarabskou gubernii byl poslancem II., III. a IV. státní dumy, proslul svými protizidovskými projevy. Po Říjnové revoluci aktivně bojoval proti sovětské moci. — 71, 151, 172, 174, 232, 347, 372, 373, 389, 414, 415, 416, 418, 420

QUELCH Harry (1858—1913) — významný činitel britského a mezinárodního dělnického hnutí. Quelch stál v čele revolučních sil Sociálně demokratické federace, propagoval marxistické myšlenky, od roku 1886 redigoval ústřední orgán britských sociálních demokratů list Justice a měsíčník Sociální demokrat. Byl delegátem řady mezinárodních kongresů II. internacionály a členem mezinárodního socialistického byra. Aktivně pracoval v britských odborech. V letech 1902—1903, kdy leninská Jiskra vycházela v Londýně, aktivně pomáhal organizovat její vydávání.

V. I. Lenin zdůrazňoval, že přes určité chyby sektářského rázu „Quelch byl v prvních řadách těch, kdo bojovali důsledně a s přesvědčením proti oportunistu a liberální dělnické politice v anglickém dělnickém hnutí“ (Spisy 19, Praha 1959, s. 368). — 246 až 247

RAMIŠVILI N. V. (Petr) (1881—1930) — jeden z vůdců gruzínských menševiků. V roce 1902 vstoupil do sociálně demokratické strany, pracoval mezi gruzínskými rolníky. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k menševikům a od té doby bojoval proti bolševikům. Na V. (londýnském) sjezdu SDDSR v roce 1907 byl menševiky zvolen do ústředního výboru. V letech reakce patřil k likvidátorům. V roce 1910 pracoval v Tifisu [Tbilisi] jako člen oblastního výboru SDDSR. Za první světové války patřil mezi obránáře. Po únorové revoluci 1917 byl členem ústředního výboru gruzínské strany menševiků, pracoval jako redaktor listu Ertoba [Jednota]. V letech 1918—1920 zastával úřad ministra vnitra v gruzínské menševické vládě, byl přívržencem odtržení Gruzie od Ruska a bojoval proti sovětské moci. V roce 1923 vedl v zahraničí skupinu menševiků,

kteřá se pokouřela zorganizovat povstání proti sovětské moci v Gruzii. — 270, 272, 280, 288

REJNBOT A. A. (vl. jm. Rezvoj) (1868—1918) — generál carské armády. V letech 1906—1907 jako velitel Moskvy krutě potlačoval revoluční hnutí ve městě, přijímal úplatky, vydíral lidi a defraudoval úřední peníze. Porušování předpisů, policejní zvůle a porušování zákonů, jichž se dopouřtěl, vyvolaly rozhořčení široké veřejnosti. Carská vláda byla nucena odvolat ho z funkce a postavit před soud. Vyšetřování případu trvalo několik let. Byl odsouzen až v roce 1911 ke ztrátě občanských práv, majetku a k jednomu roku vězení v nápravném zařízení. Avřak ani tento mírný rozsudek nebyl vykonán. Rejnbot byl brzy propuřtěn. Za první světové války velel divizi. — 373

RENNENKAMPF P. K. (1854—1918) — carský generál. V letech 1900 až 1901 krutě potlačil boxerské povstání v Číně. V roce 1906 velel spolu s generálem Meller-Zakomelským trestné výpravě na Sibiři. Za první světové války velel 1. ruské armádě; projevil trestuhodnou nedbalost hraničící se zradou. To byla také jedna z příčin porážky ruských vojsk ve Východním Prusku. V roce 1915 byl zbaven funkce a penzionován. V roce 1918 byl zastřelen za kontrarevoluční činnost. — 100, 101, 238

RJABUŠINSKIJ P. P. (nar. 1871) — moskevský bankéř a průmyslník; jeden z vůdců kontrarevoluce. Aktivně se účastnil založení strany progresistů; od roku 1907 vydával list *Utro Rossii*, jenž hájil zájmy velkoburžoazie. Byl jedním z inspirátorů a organizátorů Kornilovovy vzpoury. Po Říjnové revoluci emigroval do Francie, kde řídil kontrarevoluční protisovětskou činnost. — 169

R-KOV N. — viz Rožkov N. A.

RODIČEV F. I. (nar. 1856) — tverský statkář a zemstevní činitel, jeden z vůdců Konstitučně demokratické strany a člen jejího ústředního výboru; právník. Byl poslancem Státní dumy ve všech volebních obdobích. Po únorové revoluci 1917 se stal v prozatímní vládě komisařem pro záležitosti Finska. Po Říjnové revoluci emigroval. — 390

RODZJANKO M. V. (1859—1924) — velkostatkář, jeden z vůdců okřabristické strany, monarchista. Po roce 1900 byl předsedou jekatěrinoslavské guberniální správy, předsedou III. a pak i IV.

státní dumy. Za únorové revoluce 1917 organizoval kontrarevoluční „prozatímní výbor“ Státní dumy a později „tajnou radu“ členů Státní dumy. Patřil k vůdcům Kornilovovy vzpoury. Po Říjnové revoluci se připojil k Děnikinovi; pokoušel se sjednotit všechny kontrarevoluční síly k boji proti sovětské moci. Později emigroval. — 231, 233, 234

ROMAN — viz Jermolajev K. M.

ROMANOVCI — dynastie ruských carů, vládli v letech 1613—1917. — 119, 191, 341

ROUANET Gustave (nar. 1855) — člen Francouzské socialistické strany, sympatizoval s jejím pravým křídlem; novinář. V letech 1893—1914 byl poslancem parlamentu. Přispíval do socialistického listu *l'Humanité*, byl redaktorem časopisu *La Revue Socialiste*. — 223

Rožkov N. A. (R-kov N.) (1868—1927) — historik a publicista. V 90. letech se názorově sblížil s legálními marxisty. Začátkem roku 1905 vstoupil do SDDSR a načas se přiklonil k bolševikům. Po porážce revoluce v letech 1905—1907 se stal jedním z ideových vůdců likvidátorství; přispíval do časopisu *Naša zarja*, redigoval list menševicko-likvidátorského zaměření *Novaja Sibir*. Lenin kritizoval Rožkovovy názory v člancích *Z tábora stolypinovské „dělnické“ strany a Manifest liberální dělnické strany* (tento svazek, s. 334—336, 410—423). Po únorové revoluci 1917 se Rožkov stal členem ústředního výboru menševiků; několik měsíců působil jako náměstek pošt a telegrafu v prozatímní vládě. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. V době cizí vojenské intervence a občanské války bojoval proti sovětské vládě. V roce 1922 se s menševiky rozešel. V následujících letech se věnoval vědecké, pedagogické a administrativní činnosti v různých institucích. Je autorem řady prací o dějinách Ruska. — 280, 410—423, 428, 429

RUBANOVICH I. A. (1860—1920) — jeden z vůdců eserské strany. Zpočátku se aktivně účastnil narodovoljovského hnutí; v 80. letech emigroval do Paříže a roku 1893 vstoupil do tamější skupiny starých narodovoljovců. Po vzniku eserské strany se stal jejím aktivním členem. Spolupracoval s redakcí časopisu *Věstnik ruskoj revoljucii*, který se od roku 1902 stal oficiálním orgánem eserů. Reprezentoval eserskou stranu na mezinárodních socialistických kongresech v Amsterdamu (1904) a Stuttgartu (1907). Byl členem mezinárodního socialistického byra. Za první světové války se projevoval jako

sociálšovinista. Po Říjnové revoluci se stal odpůrcem sovětské moci. — 117, 118

RUDNĚV V. A. — viz Bazarov V. A.

SAMMER I. A. (Ljubič) (1870—1921) — sociální demokrat, bolševik. Do revolučního hnutí se zapojil roku 1897. Pracoval ve stranických organizacích v Kyjevě a Kazani, aktivně se účastnil revoluce v letech 1905—1907. Často byl pronásledován carskou vládou. Po Říjnové revoluci se věnoval hospodářské činnosti ve Vologdě, od roku 1919 pracoval v Ústředním svazu spotřebních družstev. Později byl předsedou Ukrajinského svazu spotřebních společností (Vukospilka) a zplnomocněncem ministerstva zahraničního obchodu Ukrajiny. — 280, 288

SEMAŠKO N. A. (Alexandrov) (1874—1949) — profesionální revoluční nář, bolševik, později významný činitel sovětského státu. Člen SDDSR od roku 1893. V roce 1905 se zúčastnil ozbrojeného povstání v Nižním Novgorodě, byl zatčen a po propuštění emigroval. Zastával funkci tajemníka a pokladníka zahraničního byra ÚV SDDSR. Na počátku první světové války byl internován v Bulharsku. Do Ruska se vrátil v září 1917. Aktivně se zúčastnil ozbrojeného povstání v Moskvě v říjnu 1917. Po Říjnové revoluci se stal vedoucím zdravotnického oddělení moskevského sovětu. V letech 1918 až 1930 byl lidovým komisařem zdravotnictví RSFSR. V roce 1931 přešel do Celoruského ústředního výkonného výboru a stal se členem jeho prezidia. Byl řádným členem Akademie lékařských věd SSSR a Akademie pedagogických věd RSFSR. V letech 1947—1949 pracoval jako ředitel Institutu organizace zdravotnictví a dějin lékařství Akademie lékařských věd SSSR. Je autorem řady vědeckých prací z oblasti sociální hygieny a organizace zdravotnictví. — 312

SCHAPPER Karl (1812—1870) — významný pracovník německého a mezinárodního dělnického hnutí, jeden z vůdců Svazu spravedlivých, který sdružoval socialisticky smýšlející německé dělníky. V roce 1840 odjel do Londýna a spolu s J. Mollem založil místní organizaci Svazu spravedlivých a Německý dělnický vzdělávací spolek. Byl členem ústředního výboru Svazu komunistů. Zúčastnil se revoluce 1848—1849 v Německu. V únoru—květnu 1849 stál v čele kolínského Dělnického spolku. V červenci 1850 emigroval do Anglie; stal se členem ÚV Svazu komunistů a spolu s A. Willichem v něm vystupoval proti většině ústředního výboru, vedené Marxem a Engelsem; byl jedním z vůdců sektářské frakce Svazu.

V roce 1856 se znovu sblížil s Marxem a Engelsem. Na Marxův návrh byl v roce 1865 kooptován do generální rady I. internacionály. — 220

SINGER Paul (1844—1911) — jeden z vůdců německé sociální demokracie, spolupracovník A. Bebela, W. Liebknechta, významný funkcionář marxistického křídla ve II. internacionále. Od roku 1887 byl členem představenstva Sociálně demokratické strany Německa, po sjezdu v Halle roku 1890 se stal jeho předsedou. V letech 1884 až 1911 byl členem Říšského sněmu a od roku 1885 předsedou sociálně demokratické frakce. Od roku 1900 byl členem mezinárodního socialistického byra, patřil k jeho levému, marxistickému křídlu. Singer bojoval proti oportunistu v německé dělnické straně a až do konce života důsledně prosazoval revolučně demokratickou politiku. Lenin si jej hluboce vážil jako nesmiřitelného bojovníka za věc proletariátu. — 165—167

SMIRNOV J. — viz Gurevič E. L.

SOMBART Werner (1863—1941) — představitel německé buržoazní ekonomie, jeden z hlavních ideologů německého imperialismu, profesor vatislavské a berlínské univerzity. Na počátku své činnosti byl typickým ideologem „lehce marxisticky přibarveného sociálně-liberalismu“ (srov. Spisy 18, Praha 1958, s. 62), později se stal odpůrcem marxismu, líčil kapitalismus jako harmonickou hospodářskou soustavu. V posledních letech života přešel na pozice fašismu. Hlavní díla: Sozialismus und soziale Bewegung im XIX. Jahrhundert [Socialismus a sociální hnutí v XIX. století] (1896; česky 1898) a Der moderne Kapitalismus [Moderní kapitalismus] (1902). — 131

SORGE Friedrich Adolph (1828—1906) — německý socialista, význačný představitel mezinárodního dělnického a socialistického hnutí, přítel a spolupracovník K. Marxe a B. Engelse. Zúčastnil se revoluce 1848—1849 v Německu. Po její porážce emigroval nejdříve do Švýcarska a poté do Ameriky. Tam organizoval sekci I. internacionály, byl tajemníkem generální rady I. internacionály (1872—1874). Pomáhal zakládat Socialistickou dělnickou stranu USA a Mezinárodní dělnický svaz. Napsal mnoho článků, uveřejňovaných hlavně v časopise německé sociální demokracie Die Neue Zeit. Připravil k tisku svou korespondenci s Marxem, Engelsem a dalšími osobnostmi, která v roce 1907 vyšla v ruštině s Leninovou předmlouvou. — 407, 408

SPINOZA Benedictus (Baruch) de (1632—1677) — holandský materialistický filozof, panteista a teista. Zastával monistický názor, že existuje pouze příroda, která je příčinou sebe samé. Tvořící příroda a bůh jsou též substance. Spinozův determinismus je metafyzický. Za cíl poznání považuje ovládnutí přírody a zdokonalování člověka. Jednání člověka je podle něho určováno pudem sebezáchovy a úsilím o vlastní prospěch. V učení o poznání rozvíjel teze racionalismu. Za cíl náboženství považoval poučování lidí o mravném životě, a ne poznání podstaty věcí. V teorii společnosti byl pokračovatelem T. Hobbese, avšak na rozdíl od něho považuje za nejvyšší formu moci demokratickou vládu.

Spinoza ovlivnil metafyzický materialismus 17.—18. století, rozvoj ateismu a boj za svobodu vědeckého myšlení. Hlavní díla: *Tractatus theologico-politicus* [Traktát teologicko-politický] (1670) a *Ethica* [Etika] (1677). — 405

STACHOVIČ M. A. (1861—1923) — umírněný liberál, v letech 1895 až 1907 maršálek šlechty v Orelské gubernii; hrál významnou úlohu v zemstevním hnutí. Byl poslancem I. a II. státní dumy a členem Státní rady. Zpočátku sympatizoval s kadety, později patřil k zakladatelům okřabristické strany (Svaz 17. října). Po únorové revoluci 1917 byl jmenován generálním gubernátorem ve Finsku a později zástupcem prozatímní vlády v zahraničí. — 342, 383, 385, 386

STĚPANOV — kadet. — 388

STOLYPIN P. A. (1862—1911) — státník carského Ruska, velkostatkář. V letech 1906—1911 byl předsedou rady ministrů a ministrem vnitra. Po porážce první ruské revoluce prováděl krvavé represálie (stolypinská reakce v letech 1907—1910). Byl autorem agrární reformy, jejímž cílem bylo získat na vesnici oporu carskému absolutismu. Jeho pokus upevnit samoděržaví shora, v zájmu buržoazie a statkářů, však ztroskotal. V roce 1911 zavraždil Stolypina v Kyjevě agent tajné policie eser Bogrov. — 31, 71, 74, 99, 116, 159, 160, 191, 197, 204, 241, 242, 243, 262, 263, 264, 270, 276, 284, 288, 291, 292, 293, 294, 295, 303, 330, 332, 333, 334, 339—348, 372, 375, 384, 385, 386, 387, 389

STRUVE P. B. (1870—1944) — buržoazní ekonom a publicista, představitel legálního marxismu, spolupracovník a redaktor časopisu *Novoje slovo* (1897), *Načalo* (1899) a *Žizň* (1900). Již ve své první práci *Kritičeskije zametki k voprosu ob ekonomičeskom razvitii Rossii* [Kritické poznámky k ekonomickému rozvoji Ruska] (1894)

kritizoval narodnictví, „doplňoval“ a „kritizoval“ Marxovo ekonomické a filozofické učení, sympatizoval s představiteli vulgární buržoazní politické ekonomie a propagoval malthuziánství. Na přelomu století se definitivně rozešel s marxismem a sociální demokracií, přešel k liberálům a stal se jedním z teoretiků a organizátorů buržoazně liberální organizace Svaz osvobození (1904—1905) a redaktorem jejího ilegálního orgánu Osvobožděníje (1902—1905). Od roku 1905 byl členem ústředního výboru Konstitučně demokratické strany a po porážce revoluce 1905—1907 vůdcem pravého křídla liberálů. Patřil k ideologům ruského imperialismu. Po Říjnové revoluci byl členem kontrarevoluční Wrangelovy vlády; později emigroval. — 137, 139, 183, 208, 227, 230, 265, 293, 311, 323, 344, 422

SUCHOMLIN V. I. (nar. 1860) — do revolučního hnutí se zapojil v roce 1879. Od roku 1882 byl členem strany Narodnaja volja. V roce 1884 byl zatčen a v roce 1887 odsouzen k trestu smrti. Rozsudek byl změněn na 15 let nucených prací. Po odpykání trestu v roce 1903 vstoupil do strany socialistů-revolucionářů, byl členem bojové organizace eserů. Několikrát byl zatčen, žil v emigraci a v roce 1910 se vrátil do Ruska. — 117

SVERČKOV D. F. (1882—1938) — člen SDDSR od roku 1899, v letech 1903—1905 bolševik, později menševik. V roce 1905 se stal členem petrohradského sovětu dělnických zástupců. V letech 1909—1910 byl členem ÚV SDDSR za menševiky. V roce 1917 působil jako komisař prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci. V roce 1920 se veřejně zřekl menševismu, podal žádost o přijetí do bolševické strany a byl přijat za člena KSR(b). Pracoval v lidovém komisariátu dopravy, byl členem Nejvyššího soudu SSSR, pak zástupcem ředitele Státního muzea literatury v Moskvě. — 276

ŠIPOV D. N. (1851—1920) — velkostatkář, význačný činitel zemstevního hnutí, umírněný liberál. Patřil k zakladatelům okřabristické strany (Svaz 17. října) a stal se předsedou jejího ústředního výboru. V roce 1906 ze strany okřabristů vystoupil a stal se členem Strany pokojné obnovy; téhož roku byl zvolen členem Státní rady. V roce 1911 zanechal politické činnosti. K Říjnové revoluci se stavěl negativně, patřil k vůdcům kontrarevoluční bělogvardějské organizace Národní centrum. — 138, 342

ŠKLOVSKIJ I. V. (Dioneo) (1865—1935) — novinář, v 70. letech pracoval v narodnickém hnutí, byl vypovězen na Sibiř, později emigroval

a žil v Londýně. Přispíval do časopisu *Russkoje bogatstvo* a listu *Russkije vědomosti*. Za první světové války byl stoupencem Dohody. Po Říjnové revoluci odmítal diktaturu proletariátu. — 403, 407

ŠULGIN V. V. (1878—1976) — statkář, poslanec II., III. a IV. státní dumy za Volyňskou gubernii. Vystupoval jako monarchista a nacionalista. Redigoval list *Kijevljanin*, orgán ruských nacionalistů. V roce 1917 aktivně podporoval prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci byl jedním ze zakladatelů bělogvardějské armády, pomáhal generálům Alexejevovi, Děnikinovi a Wrangelovi. Emigroval a v zahraničí pokračoval v boji proti sovětské vládě. Za druhé světové války žil v Jugoslávii. Po vstupu sovětských vojsk do Jugoslávie v roce 1944 byl převezen do Sovětského svazu a odsouzen; v roce 1956 byl propuštěn. V Otevřeném dopise ruským emigrantům (1960) vyzývá ke skončení boje proti sovětské moci. — 26

ŠVARC — viz Elias K. J.

TARATUTA V. K. (Viktor) (1881—1926) — člen SDDSR od roku 1898, bolševik. Působil v Zakavkazsku (1904—1905) a v Moskvě (1905 až 1907), byl tajemníkem moskevského výboru SDDSR. Zúčastnil se IV. a V. sjezdu SDDSR jako delegát. Mnohokrát byl zatčen a vypovězen z Ruska. V roce 1909 emigroval. Do Sovětského Ruska se vrátil v roce 1919 a zastával odpovědné funkce v hospodářských orgánech. — 288, 312

TĚSLENKO N. V. (nar. 1870) — advokát, od vzniku Konstitučně demokratické strany stálý člen jejího ústředního výboru. Byl poslancem II. státní dumy za Moskvu, přispíval do listu *Russkije vědomosti*. Po Říjnové revoluci emigroval. — 291, 292, 293, 398

THIERS Adolphe (1797—1877) — reakční francouzský buržoazní politik a historik, advokát. Politickou činnost zahájil koncem 20. let 19. století jako představitel liberálně buržoazní opozice; po červencové buržoazní revoluci 1830 vykonával řadu ministerských funkcí, stál v čele vlády. V roce 1834 krutě potlačil republikánské povstání v Lyonu a v Paříži. Za druhé republiky (1848—1851) byl jedním z vůdců kontrarevoluční monarchistické „strany pořádku“. Po pádu druhého císařství (4. září 1870) byl jedním z faktických vůdců reakční vlády, 17. února 1871 stanul v jejím čele. Na Thiersův rozkaz byl podniknut pokus odzbrojit pařížskou národní gardu. Tento pokus vyvolal 18. března 1871 povstání. Thiers patřil k hlavním osnovatelům občanské války a organizátorům potlačení Pařížské komuny.

Jeho úlohu v dějinách Francie podrobně vylíčil K. Marx v práci *Občanská válka ve Francii* (K. Marx-B. Engels, Spisy 17, Praha 1965, s. 349–402). — 235, 238, 405

TICHOMIROV L. A. (1852–1923) — představitel revolučního hnutí 70. a 80. let 19. století. Byl členem organizace *Zemlja i volja* a jedním z redaktorů jejího tiskového orgánu. Od roku 1879 byl členem výkonného výboru organizace *Narodnaja volja*; napsal známý dopis výkonného výboru carovi po 1. březnu 1881. V roce 1883 emigroval a řídil v zahraničí *Věstník Narodnoj volji*. Roku 1888 vydal v Paříži brožuru *Počemu ja perestal byt' revoljucioněrom [Proč jsem přestal být revolucionářem]*, v níž se zřekl svých dřívějších revolučních názorů. V roce 1889 napsal carovi kající dopis a po návratu do Ruska proslul jako monarchista a reakcionář. Přispíval do listů *Moskovskije vědomosti*, *Novoje vremja*, *Russkoje obozrenije*. Od roku 1917 žil v ústraní. — 117

T. L. — viz *Adrianov*.

TOLMAČOV I. N. (nar. 1863) — generál carské armády, aktivní činitel černosotňovské organizace *Svaz ruského národa*. V letech 1907 až 1911 jako velitel Oděsy tvrdě pronásledoval dělnické organizace a pokrokový tisk, byl iniciátorem masakrování revolucionářů a protizhidojských pogromů. Tolmačovova administrativní zvlů a porušování zákonů natolik pobuřovaly veřejnost, že carská vláda byla v roce 1911 nucena odvolat ho z funkce. — 160, 265, 347, 373

TOLSTOJ L. N. (1828–1910) — ruský spisovatel, jeden z nejvýznamnějších světových autorů. Značně ovlivnil vývoj ruské i světové literatury. Ve své tvorbě vylíčil život předrevolučního Ruska.

Původem i výchovou byl šlechtic, ale rozešel se s názory svých kruhů a ostře kritizoval státní, společenské i ekonomické zřízení. Jeho ostré kritice neušla ani církev, která podporovala a ospravedlňovala útlak a vykořisťování. Za to byl Tolstoj z církve vyobcován.

Tolstoj odhaloval zvlů samoděržaví, ale místo boje proti nevolnictví, proti absolutistickému a policejnímu státu hlásal „neodporování zlu násilím“, apolitičnost, odklon od revoluce a mravní sebezdokonalování. Tvrdil, že je nutné nahradit staré náboženství novým. Jeho učení — tolstojovství — bylo utopické. Lenin charakterizoval názory Tolstého a rozhodl jeho činnost v několika článcích: *Lev Tolstoj jako zrcadlo ruské revoluce*, *L. N. Tolstoj*, *L. N. Tolstoj a současné dělnické hnutí*, *Tolstoj a proletářský boj* (viz *Sebrané spisy* 17, Praha 1984, s. 224–231; tento svazek, s. 42–46, 60–62,

92—93). — 26, 42—46, 53, 60—62, 92—93, 96, 110, 111, 112, 113, 114, 120—124, 375

TREPOV D. F. (1855—1906)—vrchní policejní komisař Moskvy v letech 1896—1905. Byl to „jeden z nejnenáviděnějších přísluhovačů carismu v celém Rusku, který proslul v Moskvě svou krutostí, surovostí a tím, že se pokoušel spolu se zubatovovci demoralizovat dělníky“, charakterizoval jej Lenin (Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 237). Dne 11. ledna 1905 byl jmenován generálním gubernátorem Petrohradu, později zastupoval ministra vnitra. V říjnu 1905 vydal „proslulý“ rozkaz „slepých nábojů nepoužívat, ostrými nešetřit“. Byl iniciátorem černosotňovských pogromů.—32, 389

TROCKIJ L. D. (vl. jm. Bronštejn) (1879—1940) — nepřítel leninismu. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem sibiřského svazu SDDSR, patřil k menšinovým jiskrovcům; po sjezdu aktivně bojoval proti bolševikům ve všech otázkách teorie a praxe socialistické revoluce. V letech reakce byl likvidátorem. V roce 1912 zorganizoval protistranický srpnový blok; za první světové války zaujímal centristickou pozici, bojoval proti Leninovu stanovisku v otázkách války, míru a revoluce. Po únorové revoluci 1917 se vrátil z emigrace, vstoupil do skupiny mezirajonovců a společně s nimi byl na VI. sjezdu SDDSR přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci byl lidovým komisařem zahraničních věcí, lidovým komisařem vojenství a vojenského námořnictva, předsedou Revoluční vojenské rady republiky a členem politického byra ÚV. V roce 1918 se stavěl proti brestlitevskému míru. V letech 1920—1921 stál v diskusi o odborech v čele opozice. Od roku 1923 vedl frakční boj proti leninskému programu výstavby socialismu a proti generální linii strany; prohlásoval, že socialismus nemůže v Rusku zvítězit. V roce 1927 byl vyloučen ze strany, v roce 1929 byl za protisovětskou činnost vypovězen ze SSSR a v roce 1932 zbaven sovětského občanství. — 53, 55, 56, 58, 65—67, 69, 74, 75, 76—82, 116, 125, 126, 178, 179, 180, 302, 305, 315, 317, 318, 319, 334, 335, 336, 349, 350, 351, 352, 354—355, 356, 359, 361

TRUBECKOJ J. N. (1863—1920) — kníže, jeden z ideologů ruského buržoazního liberalismu, idealistický filozof. Byl profesorem filozofie práva na kyjevské a později na moskevské univerzitě. Přispíval do novin Russkije vědomosti a dalších listů, spolupracoval na programovém sborníku ruských idealistů Problemy idealizma (1902). Od roku 1906 patřil k organizátorům kadetsko-oktabristické Strany pokojné obnovy. Hrál značnou úlohu při potlačování první ruské

revoluce a nastolení Stolypinova režimu. Za první světové války byl jedním z ideologů ruského imperialismu. Po Říjnové revoluci vystupoval jako nepřítel sovětské moci a aktivní děníkovec. Napsal mnoho filozofických prací v duchu náboženského mysticismu. — 342, 383, 389

TUGAN-BARANOVSKIJ M. I. (1865—1919) — buržoazní ekonom, v 90. letech významný představitel legálního marxismu, spolupracovník časopisů *Novoje slovo* (1897), *Načalo* (1899) aj., kritik Marxova učení. Za první buržoazně demokratické revoluce v Rusku byl členem Konstitučně demokratické strany, v letech 1917—1918 aktivním činitelem kontrarevoluce na Ukrajině, ministrem financí ukrajinské Centrální rady. Nejdůležitější práce z 90. let: *Promyšlennyje krizisy v sovremennoj Anglii, ich pričiny i vlijanije na narodnuju žižň* [Průmyslové krize v soudobé Anglii, jejich příčiny a vliv na život lidu] (1894), *Russkaja fabrika v prošlom i nastojaščem* [Ruská továrna v minulosti a přítomnosti] (1898) aj. — 183

URUSOV S. D. (nar. 1862) — kníže, velkostatkář, stoupenec parlamentní monarchie. V letech 1903—1904 zastával funkci místodržitele v Besarábii. V roce 1905 byl dočasně náměstkem ministra vnitra ve vládě Vitteho. V roce 1906 byl za Kalužskou gubernii zvolen do I. státní dumy; byl členem Strany demokratických reforem. Od března do června 1917 byl náměstkem ministra vnitra v prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci působil jako účetní, později pracoval ve zvláštní komisi předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady pro výzkum magnetické anomálie v Kurské oblasti. V letech 1921—1929 byl zaměstnán ve Státní bance. — 342, 343, 383, 386, 387, 389

VIKTOR — viz Taratuta V. K.

VILÉM I. (Hohenzollern) (1797—1888) — pruský král (od roku 1861); německý císař (1871—1888). — 328

VILÉM II. (Hohenzollern) (1859—1941) — německý císař a pruský král (1888—1918). — 246

VITTE S. J. (1849—1915) — ruský státník, představitel imperialistických zájmů vojenských a statkářských kruhů carského Ruska, přesvědčený zastávce samoděržaví. Snažil se zachovat monarchii malými ústupky a sliby liberální buržoazii a krutými represáliemi vůči lidu. Byl jedním z těch, kdo potlačili revoluci v letech 1905—1907.

Jako ministr dopravy (únor—srpen 1892), ministr financí (1892 až 1903) a předseda vlády (říjen 1905—duben 1906) prosazoval v oblasti financí, celní politiky, výstavby železnic a továrního zákonodárství zájmy velkoburžoazie. Všestrannou podporou zahraničních investic přispěl nejen k rozvoji kapitalismu v Rusku, ale i k větší závislosti Ruska na imperialistických státech. Lenin jej charakterizoval jako „ministra makléře“ a „burzovního agenta“. — 118, 216, 293, 342, 383, 385, 389

VJAZEMSKIJ — viz Lejtejzen G. D.

VOJLOŠNIKOV A. A. (1877—1930) — poslanec III. státní dумы za zabajkalské kozácké vojsko, člen sociálně demokratické frakce, sympatizoval s bolševiky. Za kritiku ustanovení o branné povinnosti ho předseda dумы vyloučil z 15 zasedání. V letech 1911—1912 přispíval do bolševických listů Zvezda a Pravda. Od roku 1933 byl předsedou vedení Zabajkalského guberniálního svazu družstev. Po Říjnové revoluci se věnoval hospodářské činnosti v Novosibirsku, Saratově, Kazani a Moskvě. — 234

VOLKONSKIJ V. M. (nar. 1868) — kníže, velkostatkář. Byl členem II. a IV. dумы za Tambovskou gubernii, náměstkem předsedy dумы. V letech 1915—1916 se stal náměstkem ministra vnitra. Po Říjnové revoluci byl jedním z organizátorů kontrarevolučního tažení generála Juděniče na Petrohrad, později jako bělogvardějec emigroval. — 233

VOLLMAR Georg Heinrich (1850—1922) — jeden z vůdců oportunistického křídla německé sociální demokracie, novinář. V polovině 70. let se přiklonil k sociální demokracii a v letech 1879—1880 redigoval ilegální orgán strany Der Sozialdemokrat, vycházející v Curychu. Několikrát byl zvolen poslancem Říšského sněmu a Bavorského zemského sněmu. Patřil k ideologům reformismu a revizionismu. Odmítal tezi o zostřování třídního boje, vychvaloval předností státního socialismu, vyzýval sociální demokraty, aby se spojili s liberály. Při vypracovávání agrárního programu strany hájil zájmy drobných pozemkových vlastníků. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. V posledních letech svého života zanechal aktivní politické činnosti. — 223, 224

VORONCOV V. P. (V. V.) (1847—1918) — ekonom a publicista, jeden z ideologů liberálního narodnictví 80. a 90. let, autor knih Suďby kapitalizma v Rossii [Osud kapitalismu v Rusku] (1882), Naši napra-

vlenija [Naše směry] (1893), Očerki teoretičeskoj ekonomii [Nástin teoretické ekonomie] (1895) aj. Tvrdil, že v Rusku nejsou podmínky pro rozvoj kapitalismu, hájil malovýrobu a idealizoval rolnickou občinu. Prosazoval politiku smíru s carskou vládou a byl rozhodným odpůrcem marxismu. Lenin v mnoha svých pracích Voroncovy názory ostře kritizoval. — 182

V. V. — viz Voroncov V. P.

WILLICH August (1810—1878) — účastník revolučního hnutí v Německu. V roce 1847 vstoupil do Svazu komunistů. Za revoluce 1848—1849 v Německu se zúčastnil několika ozbrojených vystoupení jihoněmeckých republikánů. Po porážce povstání emigroval do Švýcarska a později do Anglie. Patřil k vedoucím činitelům sektářské frakce, která se roku 1850 odštěpila od Svazu komunistů. Marx a Engels vystupovali proti taktice Willicha a jeho stoupenců. Roku 1853 odjel Willich do USA, kde se v různých velitelských funkcích aktivně účastnil občanské války (1861—1865) na straně Severu. — 220

ZETKINOVÁ Clara (1857—1933) — význačná funkcionářka německého a mezinárodního dělnického hnutí, spoluzakladatelka Komunistické strany Německa, talentovaná spisovatelka a zanícená řečnice. V revolučním hnutí pracovala od konce 70. let, v roce 1881 vstoupila do tehdejší ilegální Sociálně demokratické strany Německa. V roce 1882 emigrovala do Švýcarska a usadila se v Curychu. Aktivně spolupracovala s ilegálním orgánem Sociálně demokratické strany Německa Der Sozialdemokrat a pomáhala při jeho rozšiřování v Německu. Stála na levém křídle německé sociální demokracie a spolu s R. Luxemburgovou, F. Mehringem a K. Liebknechtem bojovala proti Bernsteinovi a dalším oportunistům. V roce 1907 se zúčastnila stuttgartského kongresu II. internacionály. Za první světové války patřila k revolučně smýšlejícím internacionalistům a vystupovala proti sociálšovinismu. Aktivně se podílela na přípravě bernské mezinárodní socialistické konference žen v březnu 1915. V roce 1916 vstoupila do skupiny Internacionála, později nazvané Spartakův svaz. V roce 1919 se stala členkou Komunistické strany Německa a byla zvolena do jejího ústředního výboru. Na III. kongresu Komunistické internacionály byla zvolena do exekutivy Kominterny, řídila mezinárodní sekretariát žen. V roce 1925 se stala předsedkyní Mezinárodní rudé pomoci. — 312, 317, 318

ŽILKIN I. V. (1874—1958) — novinář, jeden z vůdců trudoviků. Byl

redaktorem listu Uralec a tajemníkem časopisu Něždělja. V roce 1906 byl zvolen za rolníky Saratovské gubernie do I. státní dумы. Později zanechal aktivní politické činnosti a přispíval do buržoazních publikací. Po Říjnové revoluci pracoval v různých sovětských institucích. Od roku 1925 se věnoval novinářské činnosti. — 31

ŽORDANIJA N. N. (Kostrov) (1870—1953) — sociální demokrat menševik. Politickou činnost zahájil v 90. letech, byl členem první marxistické skupiny v Gruzii a stál v čele jejího oportunistického křídla. II. sjezdu SDDSR se zúčastnil s poradním hlasem, sympatizoval s menšinovými jiskrovci. Po sjezdu vedl kavkazské menševiky. V roce 1905 řídil menševický list Social-demokrat (v gruzínštině), vystupoval proti bolševické taktice v buržoazně demokratické revoluci. V roce 1906 byl členem I. státní dумы. Účastnil se jednání IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR; na V. (londýnském) sjezdu v roce 1907 byl za menševiky zvolen členem ústředního výboru SDDSR. V letech reakce se sice oficiálně k likvidátorům nehlásil, avšak ve skutečnosti je podporoval. V roce 1914 přispíval do časopisu Borba, v jehož čele stál Trockij, za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci 1917 byl předsedou tíflického [tibilického] sovětu dělnických zástupců, v letech 1918 až 1921 stál v čele kontrarevoluční menševické vlády v Gruzii; od roku 1921 žil v emigraci. — 269, 270, 272, 279, 280, 288

ŽIVOTOPISNÁ DATA

(Listopad 1910—listopad 1911)

1910

V listopadu 1910 Lenin žije v Paříži.

— listopadu 1911

1. (14.) listopadu Lenin posílá A. M. Gorkému na Capri 1. číslo listu Rabočaja gazeta a oznamuje mu, že se připravuje vydávání legálního časopisu Mysl.
3. (16.) listopadu Účastní se redakční porady ústředního orgánu SDDSR listu Social-demokrat, na níž se posuzuje jeho článek Dva světy.
- Před 9. (22.) listopadem V dopise tajemníkovi mezinárodního socialistického byru C. Huysmansovi Lenin oznamuje, že jeho dotaz ohledně členských příspěvků SDDSR mezinárodnímu socialistickému byru byl postoupen zahraničnímu byru ústředního výboru.
9. (22.) listopadu V dopise G. V. Plechanovovi Lenin sděluje, že dostal od MSB dopis týkající se členských příspěvků SDDSR byru, a ptá se ho, jaký je jeho názor na první číslo listu Rabočaja gazeta. Píše Gorkému, že neschvaluje jeho spolupráci s časopisem Sovremennik, a ostře tento časopis kritizuje.
15. (28.) listopadu Lenin píše článek Není to začátek obratu? Článek byl uveřejněn 16. (29.) listopadu v 18. čísle listu Social-demokrat.
16. (29.) listopadu Leninovy články Dva světy, O demonstraci u příležitosti Muromcevova úmrtí a L. N. Tolstoj vycházejí v 18. čísle listu Social-demokrat.
20. listopadu V dopise Soudruhům-posluchačům školy v Bologni

- (3. prosince) odmítá Lenin pozvání, aby zde přednášel, s odůvodněním, že rozbíječské akce organizátorů této školy jsou namířeny proti straně; zve posluchače do Paříže, kde je pro ně ochoten uspořádat cyklus přednášek o otázkách taktiky, o situaci ve straně a o agrární otázce.
21. listopadu (4. prosince) Lenin píše N. G. Poletajevovi do Petrohradu a sděluje mu, že zasilá řadu článků pro legální bolševický list Zvězda; prosí adresáta, aby mu oznámil, zda už ustaly třenice v redakci listu.
22. listopadu (5. prosince) V dopise zahraničnímu byru ústředního výboru SDDSR Lenin navrhuje, aby soudruzi okamžitě poslali tisíc rublů na vydávání listu Zvězda. Společně s dalšími bolševiky předložil zahraničnímu byru ÚV prohlášení požadující bezodkladné svolání plenárního zasedání ústředního výboru.
- Po 22. listopadu (5. prosinci) Jménem redakce listu Rabočaja gazeta píše Lenin Otevřený dopis všem straně věrným sociálním demokratům, v němž hodnotí situaci ve straně.
24. listopadu (7. prosince) V dopise N. G. Poletajevovi Lenin upozorňuje, že dojdou peníze určené pro Zvězdu, a vyslovuje se rozhodně proti spolupráci likvidátorů na vydávání listu.
- Před 25. listopadem (8. prosincem) Lenin zpracovává článek Naši likvidátoři (O panu Potresovovi a V. Bazarovovi).
26. listopadu (9. prosince) V dopise V. D. Bonči-Brujevičovi do Petrohradu žádá, aby se vydávání Zvězdy urychlilo a aby byl pravidelně informován o průběhu prací.
28. listopadu (11. prosince) Leninův článek L. N. Tolstoj a současné dělnické hnutí je uveřejněn v 7. čísle listu Naš puť.
4. (17.) prosince Lenin si dělá poznámky na oběžníku mezinárodního socialistického byra z 15. prosince 1910 adresovaném stranám II. internacionály, který obsahoval žádost o posouzení jednoho z pozměňovacích návrhů k rezoluci kodaňského kongresu z roku 1910 o rozhodcích

soudech a odzbrojení. Kongres tento pozměňovací návrh předal mezinárodnímu socialistickému byru k dalšímu zpracování. Vzhledem k tomu, že tento návrh považoval stávky dělníků pracujících ve zbrojním průmyslu za účinný prostředek k zabránění války, navrhlo mezinárodní socialistické byro všem stranám, aby se spojily s příslušnými odborovými svazy a podaly zprávu mezinárodnímu socialistickému byru.

Lenin posílá dopis mezinárodního socialistického byra redakci listu Social-demokrat a žádá, aby byl uveřejněn zároveň s prohlášením bolševiků, kteří se domnívají, že válku lze odvrátit jedině revolučním tlakem proletářských mas, a nikoli stávkou jako izolovaným aktem odporu.

5. (18.) prosince V dopise tajemníkovi mezinárodního socialistického byra C. Huysmansovi potvrzuje, že dostal oběžník MSB z 15. prosince 1910, adresovaný stranám II. internacionály.

Před 13. (26.) prosincem Na redakční poradě listu Social-demokrat je Lenin pověřen, aby napsal odpověď na Martovův článek Kam došli? uveřejněný v listopadu 1910 ve 23. čísle listu Golos social-demokrata.

Nejpozději 15. (28.) prosince Lenin píše dopis ruskému kolegiu ÚV SDDSR o situaci ve straně a článek O situaci ve straně.

15. (28.) prosince Lenin se účastní redakční rady listu Social-demokrat, na níž se posuzuje jeho článek O situaci ve straně.

16. (29.) prosince V Petrohradě vychází 1. číslo bolševického legálního listu Zvězda s Leninovým článkem Názorové rozdíly v evropském dělnickém hnutí.

18. (31.) prosince V 2. čísle listu Rabočaja gazeta vycházejí Leninovy články Tolstoj a proletářský boj, Začátek demonstrací, Co se děje ve vesnicích? a Ivan Vasiljevič Babuškin (Nekrolog).

21. prosince (3. ledna 1911) Lenin píše M. T. Jelizarovovi do Saratova, že dostal jeho dopis, že nemá nakladatele pro svou knihu o agrární otázce a že obdržel 1. číslo listu Zvězda a časopisu Mysl.

V dopise Gorkému vysvětluje, proč mu odpovídá tak pozdě, kritizuje časopis *Sovremennik* a píše o tom, jak nesprávně je hodnocen L. N. Tolstoj v menševickém časopise *Naša zarja*. Objasňuje názory revoluční sociální demokracie na kapitalismus a jeho koloniální politiku, prosí Gorkého, aby mu pomohl najít nakladatele pro knihu o agrární otázce a hodnotí list *Zvezda* a časopis *Mysl*.

23. prosince Leninův článek *Některé specifické rysy historického*
(5. ledna 1911) vývoje marxismu vychází v 2. čísle listu *Zvezda*.

V prosinci V Moskvě vychází 1. číslo bolševického legálního časopisu *Mysl* s Leninovými články *Hrdinové věčných*
výhrad a *O statistice stávek v Rusku* (kap. I).

Nejdříve Lenin píše V. A. Karpinskému do Ženevy a prosí ho,
roku 1910 aby mu pomohl najít jeho knihu o americké statistice *Abstract of the twelfth Census of the United States. 1900. Washington, 1902* [Výtah z dvanáctého sčítání lidu ve Spojených státech. 1900. Washington, 1902].

1911

Po 2. (15.) Lenin píše noticku *Jak se Jidášek Trockij červená*
lednu hanbou.

5. (18.) ledna V Paříži přednáší o L. N. Tolstém.

6. (19.) ledna Lenin píše matce M. A. Uljanovové do Saratova a zmiňuje se o dopise A. M. Gorkému ohledně vydání knihy o agrární otázce; oznamuje jí, že měl v Paříži přednášku o L. N. Tolstém a že má na toto téma přednášet také ve Švýcarsku.

Mezi 11. (24.) Lenin píše článek *Padesáté výročí zrušení nevolnictví.*
lednem a 8. Článek byl uveřejněn 8. (21.) února v 3. čísle listu
(21.) únorem *Rabočaja gazeta*.

13. (26.) ledna V 19.—20. čísle listu *Social-demokrat* vychází Leninův článek *Kariéra ruského teroristy*.

- 18. (31.) ledna* Lenin se setkává s G. K. Ordžonikidzem, který přijel do Paříže, a diskutuje s ním o činnosti sociální demokracie na Kavkaze.
Podepisuje dopis zahraničnímu byru ÚV, v němž protestuje proti zahraničnímu byru, které odmítlo svolání plenárního zasedání ústředního výboru.
- 21. ledna
(3. února)* Lenin píše Plechanovovi do San Rema, že dostal jeho dopis se zprávou o smrti P. Singera a že mu 5. (18.) prosince zaslal dopis G. Huysmanse a koncept své odpovědi. Zmiňuje se také o novém náporu likvidátorů v souvislosti s notickou N. I. Iordanského Rozpor ve 4. čísle listu Zvězda a o jejich porážce.
- Mezi 21. lednem
a 5. únorem
(3. a 18. únorem)* Lenin píše článek Kadeti o „dvou táborech“ a „rozumném kompromisu“. Článek vyšel 5. (18.) února v 8. čísle listu Zvězda.
- 22. ledna
(4. února)* V 6. čísle listu Zvězda vychází Leninův článek L. N. Tolstoj a jeho doba.
- Po 22. lednu
(4. února)* Lenin píše článek Marxismus a Naša zarja. Vyšel 22. dubna (5. května) v 3. čísle legálního časopisu Sovremennaja žizň v Baku.
V dopise ústřednímu výboru se zmiňuje o protistra-
nické frakční činnosti golosovců, vperjodovců a troc-
kistů a o tom, že porušují dohodu o rozpuštění frakcí
uzavřenou na lednovém plenárním zasedání ústředního
výboru v roce 1910. Oznamuje, že bolševici budou
pokračovat v důsledném boji proti bloku golosovců,
vperjodovců a Trockého.
- Mezi 23. lednem
a 8. únorem
(5. a 21. únorem)* Lenin píše nekrolog Paul Singer, který 8. (21.) února vychází v 3. čísle listu Rabočaja gazeta.
- Před 27. lednem
(9. únorem)* Lenin píše osnovu 4. přednášky z cyklu Základy poli-
tické ekonomie, kterou přednesl v rámci cyklu před-
nášek ze společenských věd v Paříži.
- V lednu* Lenin diskutuje s V. V. Adoratským, který přijel do Paříže, a pročítá rukopis jeho práce o státu.

Vychází 2. číslo časopisu *Mysl s Leninovými články* *Naši likvidátoři* (O panu Potresovovi a V. Bazarovovi) a *O statistice stávek v Rusku* (kap. II).

- V lednu—únoru* Lenin si písemně vyměňuje názory s A. I. Rykovem na otázky obnovení ústředních institucí strany a svolání plenárního zasedání ÚV SDDSR v zahraničí, které by uspořádalo celostranickou konferenci; ostře Rykova kritizuje za smířlivectví a pasivitu v době plenárního zasedání ústředního výboru.
- Mezi 17. a 26. únorem (2. a 11. březnem)* Lenin píše článek nazvaný *Poznámky. Meňšikov, Gromoboj, Izgojev*. Byl uveřejněn 26. února (11. března) v 11. čísle listu *Zvězda*.
- 22. nebo 23. února (7. nebo 8. března)* V dopise N. G. Poletajevovi Lenin odhaluje vyděračskou taktiku likvidátorů, poukazuje na nutnost rozhodně a důsledně proti nim bojovat. Žádá adresáta, aby mu sdělil, jaká je situace v redakci listu *Zvězda*, a aby mu ihned poslal text platformy sociálně demokratické frakce v dumě pro doplňovací volby do Státní dumy v Moskvě.
- Mezi 25. únorem a 19. březnem (10. březnem a 1. dubnem)* Lenin píše článek „*Rolnická reforma*“ a proletářsko-rolnická revoluce. Byl uveřejněn 19. března (1. dubna) v dvojčísle 21/22 listu *Social-demokrat*.
- V únoru* V dopise ruskému kolegiu ÚV Lenin píše o rozbíječských akcích golosovců, vperjodovců a Trockého. Vychází 3. číslo časopisu *Mysl s Leninovým článkem* *K výročí* a se závěrečnou částí článku *Naši likvidátoři* (O panu Potresovovi a V. Bazarovovi).
- 5. (18.) března* Lenin hovoří na pařížském shromáždění ke čtyřicátému výročí vyhlášení Pařížské komuny.
- Nejpozději 13. (26.) března* Lenin odjíždí do Berlína k jednání s „držiteli“ stranických peněz (K. Kautským, C. Zetkinovou a F. Mehringem) o převedení těchto peněz na list *Zvězda*. Jednání se účastní člen redakce *Zvězdy* N. G. Poletajev.
- 19. března (1. dubna)* V dvojčísle 21/22 listu *Social-demokrat* vychází Leninův článek *Rozbíječi strany* v úloze „rozbíječů legend“.

- Mezi 22. březnem a 6. dubnem (4. a 19. dubnem)* Lenin se v Paříži setkává s Gorkým.
- Mezi 23. březnem a 2. dubnem (5. a 15. dubnem)* Leninův článek Kadeti a okřabristé je uveřejněn 2. (15.) března v 16. čísle listu Zvězda.
- Mezi 30. březnem a 16. dubnem (12. a 29. dubnem)* Lenin píše článek O významu krize, který vychází 16. (29.) dubna v 18. čísle listu Zvězda.
- V březnu* Lenin v dopise A. I. Rykovovi oznamuje, že dostal jeho dopis, označuje Rykovovu pohružku, že vystoupí z ústředního výboru, za zradu bolševismu v obtížné situaci, a navrhuje povolát z Ruska V. P. Nogina a I. A. Sammera, aby bolševici měli zajištěnu většinu na plenárním zasedání ÚV SDDSR.
- Vychází 4. číslo časopisu Mysl s Leninovými články O sociální struktuře moci, perspektivách a likvidátorství a Polemické poznámky.
- Před 6. (19.) dubnem* V dopise sociálně demokratické frakci ve III. státní dumě Lenin schvaluje osnovu zprávy o činnosti frakce, oznamuje složení redakční komise a uvádí její povinnosti.
- Mezi 8. a 16. (21. a 29.) dubnem* Lenin píše článek Sjezd britské Sociálně demokratické strany, který vychází 16. (29.) dubna v 18. čísle listu Zvězda.
- 12. (25.) dubna* Lenin pomáhá sestavit a podepisuje původní variantu dopisu členům ÚV SDDSR v zahraničí; navrhuje, aby se účastnili porady členů ÚV, kde by se rozhodlo o okamžitém svolání plenárního zasedání ústředního výboru.
- 15. (28.) dubna* Leninův článek Uctění památky Komuny vychází ve dvojčísle 4/5 listu Rabočaja gazeta.

28. května
(10. června) V 24. čísle listu Zvezda vychází Leninův článek K výsledkům zasedání dумы.
28. května—
4. června
(10.—17.
června) Lenin řídí jednání porady členů ÚV SDDSR, která byla z jeho iniciativy svolána do Paříže, aby vypracovala opatření k co nejrychlejšímu svolání plenárního zasedání ÚV SDDSR a celostranické konference.
28. května
(10. června) Na prvním zasedání porady se Lenin desetkrát vyslovuje k otázce jejího ustavení.
- Píše návrhy rezolucí o ustavení porady, o účasti zástupců Bundu na této poradě a o účasti A. I. Rykova na poradě.
29. května
(11. června) Na neoficiální poradě bolševiků se zástupci polské sociální demokracie si Lenin s F. E. Dzeržinským vzájemně sdělují, že golosovci musí být vyloučeni ze strany.
30. května
(12. června) Na druhém zasedání porady Lenin navrhuje, aby se vzalo na vědomí prohlášení N. S. Semaška, že odevzdává poradě stranické peníze a dokumenty, protože odchází ze zahraničního byra ústředního výboru.
- Na třetím zasedání se Lenin devětkrát přihlašuje do diskuse o svolání plenárního zasedání ÚV SDDSR.
1. (14.) června Lenin se zdržuje hlasování o druhé části rezoluce týkající se zahraničního byra ÚV, v níž se pravilo, že otázku existence zahraničního byra ústředního výboru má vyřešit nejbližší plenární zasedání ústředního výboru. Lenin trvá na okamžité reorganizaci zahraničního byra ÚV. Podepisuje a předkládá na poradě společně se Zinovjevem zvláštní vyjádření o tom, že neuznávají zahraniční byro ÚV za stranický orgán.
- Lenin píše prohlášení, že je nepřijatelné zvát do organizační komise pro svolání celoruské stranické konference zástupce golosovců a vperjodovců. Prohlášení bylo předloženo při projednávání návrhu rezoluce

o svolání stranické konference. Současně předkládá svůj návrh na vytvoření organizační komise v Rusku.

2. (15.) června Lenin píše prohlášení, že souhlasí s N. A. Semaškem, pokud jde o jeho vystoupení ze zahraničního byra ÚV.

Po 4. (17.) červnu Na schůzi bolševiků, již se účastnili také polští sociální demokraté, Lenin referuje o červnové poradě členů ÚV SDDSR.

Nejpozději 6. (19.) června Lenin píše dopis organizační komisi v zahraničí týkající se jejího složení.

Po 6. (19.) červnu Lenin podepisuje protestní dopis hlavnímu vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy proti postupu J. Tyszky, jehož cílem bylo zmařit usnesení červnové porady členů ÚV SDDSR. Dopis obsahuje žádost, aby vedení v této věci zasáhlo.

11. (24.) června V 25. čísle listu Zvezda vychází Leninův článek O starých, ale věčně nových pravdách.

Nejpozději 14. (27.) června Lenin odjíždí do Stuttgartu jednat s C. Zetkinovou o penězích dočasně svěřených „držitelům“.

18. června (1. července) Lenin se účastní schůze II. pařížské skupiny na pomoc SDDSR a předkládá návrh rezoluce o situaci ve straně. Skupina znění schvaluje a rezoluce vychází v červenci 1911 jako leták s Leninovou předmluvou.

20. června (3. července) V dopise A. I. Ljubimovovi a M. K. Vladimirovovi Lenin prohlašuje, že akční jednota bolševiků se smířlivci není možná vzhledem k jejich bloku s golosovci, Trockým a vperjodovci, a oznamuje, že pokud smířlivci budou v této protistranické politice pokračovat, mají bolševici v úmyslu vystoupit z technické a organizační komise.

Lenin se účastní redakční porady listu Social-demokrat, na níž se projednává obsah příštího čísla a Martovovo a Danovo prohlášení, že vystupují z redakce ústředního orgánu. Navrhuje, aby list Social-demokrat oznámil, že Dan a Martov odcházejí z redakce, a aby v krátké zprávě byla zhodnocena jejich činnost.

- 4. (17.)**
července Lenin si dělá poznámky, podtrhává a vyznačuje některá místa v dopise mezinárodního socialistického byra adresovaném generálním tajemníkům a delegátům socialistických stran všech zemí, který se zabývá otázkou, zda je účelné svolávat poradu zástupců socialistických stran v souvislosti s rozhodnutím německé vlády poslat válečný křižník do Maroka.
- V první polovině července* Lenin několikrát diskutuje s posluchači stranické školy v Longjumeau G. K. Ordžonikidzem, B. A. Breslavem a I. I. Švarcem, kteří odjíždějí do Ruska, aby tam připravili svolání stranické konference.
- 17. (30.)**
července Lenin píše jménem členů červnové porady ÚV SDDSR prohlášení, v němž protestuje proti tomu, že technická komise odmítla vydat peníze stranické škole v Longjumeau; navrhuje, aby se odhlasovalo usnesení, že škola bude vyplacena potřebná částka buď z peněz dočasně svěřených „držitelům“, nebo z hotovosti.
- 20. července**
(2. srpna) Lenin píše předmluvu k brožurě L. B. Kameněva Dvě strany.
- Po 20. červenci*
(2. srpna) Lenin dělá redakční vsuvky do korektury Kameněvovy brožury Dvě strany; v dopise autorovi sděluje, že mu posílá korektury jeho brožury a že v kapitole Dvě strany je třeba provést řadu zásadních oprav; prosí, aby mu poslal korekturu opravené kapitoly o smířlivcích.
- V červenci* Lenin diskutuje s M. A. Saveljevem o vydávání legálního bolševického časopisu Prosvěščeníje a o své spolupráci při redigování tohoto časopisu.
- Píše článek Situace ve straně.
- 7. (20.) srpna** Lenin a Krupská přijíždějí na den do Fontainebleau (departement Seiny a Marne).
- Před 11. (24.)*
srpnem Lenin píše články Reformismus v ruské sociální demokracii a Z tábora stolypinovské „dělnické“ strany (Věnováno našim „smířlivcům“ a „stoupencům dohody“). Články byly uveřejněny 1. (14.) září v 23. čísle listu Social-demokrat.

- Před 30. srpnem* Lenin píše jménem redakce ústředního orgánu listu
(12. zářím) Social-demokrat dopis nadcházejícímu sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje, v němž sjezd upozorňuje zejména na nezbytnost bojovat proti likvidátorství.
1. (14.) září V 23. čísle listu Social-demokrat vychází redakční poznámka k prohlášení komise pro svolání plenárního zasedání ÚV SDDSR, jejímž autorem je Lenin.
2. (15.) září Lenin v dopise Gorkému schvaluje jeho plán vydávat časopis a větší levné noviny. Píše, že likvidátoři mají rovněž v úmyslu vydávat v Petrohradě levné noviny a že je nutné jejich snahám čelit. Žádá Gorkého, aby poslal článek do listu Zvezda, který znovu začíná vycházet, charakterizuje situaci ve straně a informuje ho, že K. Kautsky a C. Zetkinová se vyjádřili velmi negativně o Martovově brožuře Zachránci nebo likvidátoři?
8. (21.) září Lenin a Krupská se vracejí z Longjumeau do Paříže.
9. nebo 10. Lenin odjíždí do Švýcarska na zasedání mezinárodního socialistického byra v Curychu.
(22. nebo 23.) září
- 10.—11. V Curychu se Lenin účastní zasedání mezinárodního socialistického byra a obhajuje zde stanovisko Rosy Luxemburgové proti oportunistům německých sociálních demokratů.
(23.—24.) září
- 12.(25.) září V dopise G. L. Šklovskému Lenin oznamuje, že bude v Curychu přednášet na téma Stolypin a revoluce a že pojedje také do Ženevy a do Bernu; ptá se, zda by se mohl v Bernu setkat s členy bolševické skupiny. V Curychu Lenin hovoří na schůzi místní skupiny SDDSR o situaci ve straně.
13. (26.) září V Curychu má Lenin přednášku na téma Stolypin a revoluce.
- Mezi 13. a 15. Lenin píše dopis G. M. Šklovskému ohledně uspořádání přednášky na téma Stolypin a revoluce v Ženevě a Bernu ve prospěch listu Rabočaja gazeta. Prosí ho,
(26. a 28.) zářím

aby mu vyhledal k této přednášce literaturu, a sděluje mu, že je ochoten zúčastnit se besedy s bolševiky a s menševiky, kteří jsou pro zachování ilegální strany.

14.—15. (27.—28.) září Cestou do Bernu se Lenin zastavil v Luzernu a vystoupil na horu Pilatus.

15. (28.) září V dopise z Luzernu píše Lenin M. A. Uljanovové o svém pobytu ve Švýcarsku, o své účasti na zasedání mezinárodního socialistického byra v Curychu a o tom, jak zde i v dalších švýcarských městech přednášel na téma Stolypin a revoluce. Má přednášku na toto téma v Bernu.

Mezi 15. a 19. zářím (28. zářím a 2. říjnem) Lenin diskutuje v Bernu s členy místní skupiny SDDSR o situaci ve straně.

19. září (2. října) V Ženevě Lenin přednáší na téma Stolypin a revoluce.

Mezi 28. zářím a 18. říjnem (11. a 31. říjnem) Lenin píše článek Stolypin a revoluce. Vychází 18. (31.) října v 24. čísle listu Social-demokrat.

Mezi 30. zářím a 23. říjnem (13. říjnem a 5. listopadem) Lenin píše článek Celkový závěr, který vychází 23. října (5. listopadu) v 26. čísle listu Zvězda.

18. (31.) října Lenin má v Paříži přednášku na téma Stolypin a revoluce.

V 24. čísle listu Social-demokrat vycházejí jeho články O nové frakci smířlivců neboli ctnostných lidí, Volební kampaň a volební program, Z tábora stoly-pinovské „dělnické“ strany.

19. října (1. listopadu) Lenin píše I. A. Pjatnickému do Lipska a navrhuje mu, aby jel do Prahy a připravil tam konferenci strany.

Lenin posílá německy psaný dopis do Prahy zástupci české sociálně demokratické strany v mezinárodním socialistickém byru A. Němcovi. Ptá se, zda by bylo možné svolat do Prahy konferenci SDDSR, a prosí o pomoc při její organizaci.

- 23. nebo 24. října (5. nebo 6. listopadu)* Lenin odjíždí do Belgie a do Londýna.
- Mezi 23. říjnem a 5. listopadem (5. a 18. listopadem)* Lenin píše článek Staré a nové (Z poznámek čtenáře novin). Článek vychází 5. (18.) listopadu v 28. čísle listu Zvězda
- 25. října (7. listopadu)* V Antverpách Lenin přednáší na téma Stolypin a revoluce.
- Mezi 25. říjnem a 5. listopadem (7. a 18. listopadem)* Lenin píše článek Dva středy, který vychází 5. (18.) listopadu v 28. čísle listu Zvězda.
- 29. října (11. listopadu)* V Londýně má Lenin přednášku na téma Stolypin a revoluce.
- Před 30. říjnem (12. listopadem)* Lenin píše článek o postavení rolníků ve Švédsku.
- Po 6. (19.) listopadu* Lenin píše článek (zprávu) Sociálně demokratická frakce v II. dumě. Článek byl uveřejněn v prosinci německy, francouzsky a anglicky v Bulletin périodique du Bureau Socialiste International, č. 8.
- 7. (20.) listopadu* Lenin přednáší v Lutychu na téma Stolypin a revoluce.
- 8. (21.) listopadu* Lenin diskutuje v Lutychu s členy místní skupiny SDDSR.
- Před 14. (27.) listopadem* Lenin píše osnovu přednášky Manifest liberální dělnické strany.

14. (27.)
listopadu Přednáší v Paříži na téma Manifest liberální dělnické strany. Přednášku uspořádal kroužek pro spolupráci s listem Rabočaja gazeta.
20. listopadu
(3. prosince) Na pohřbu Paula a Laury Lafarguových Lenin pronáší jménem SDDSR smuteční projev, který byl uveřejněn 8. (21.) prosince v listu Social-demokrat, č. 25.
24. listopadu
(7. prosince) Lenin posílá tajemníkovi mezinárodního socialistického byra C. Huysmansovi telegram ústředního výboru demokratické strany Persie, který obdržel ÚV SDDSR. Telegram obsahuje protest proti zasahování ruského carismu a britského imperialismu do vnitřních záležitostí perského lidu.
- V průvodním dopise C. Huysmansovi Lenin oznamuje, že telegram bude uveřejněn v ústředním orgánu SDDSR Social-demokrat. Doufá, že s obsahem telegramu budou seznámeny všechny strany sdružené v II. internacionále.
26. listopadu
(9. prosince) V 31. čísle listu Zvězda vychází Leninův článek Hyndman o Marxovi.
- Na podzim V. I. Lenin a N. G. Poletajev se setkávají v Berlíně s A. Bebelem a prosí ho o poskytnutí finanční pomoci listu Zvězda.
3. (16.) prosince V 32. čísle listu Zvězda vychází Leninův článek Manifest liberální dělnické strany.

OBSAH

Předmluva	7—23
1910	
NENÍ TO ZAČÁTEK OBRATU?	25—27
O DEMONSTRACI U PŘÍLEŽITOSTI MUROM- CEVOVA ÚMRTÍ (Poznámka)	28—32
DVA SVĚTY	33—41
L. N. TOLSTOJ	42—46
OTEVŘENÝ DOPIS VŠEM STRANĚ VĚRNÝM SOCIÁLNÍM DEMOKRATŮM	47—59
L. N. TOLSTOJ A SOUČASNÉ DĚLNICKÉ HNUTÍ	60—62
*DOPIS RUSKÉMU KOLEGIU ÚV SDDSR	63—68
O SITUACI VE STRANĚ	69—83
NÁZOROVÉ ROZDÍLY V EVROPSKÉM DĚLNICKÉM HNUTÍ	84—91
I	84
TOLSTOJ A PROLETÁŘSKÝ BOJ	92—93
ZAČÁTEK DEMONSTRACÍ	94—97

* Hvězdičkou jsou označeny titulky Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

CO SE DĚJE NA VESNICI?	98—99
IVAN VASILJEVIČ BABUŠKIN (<i>Nekrolog</i>)	100—103
NĚKTERÉ SPECIFICKÉ RYSY HISTORICKÉHO VÝVOJE MARXISMU	104—109
HRDINOVÉ „VĚČNÝCH VÝHRAD“	110—115
JAK SE JIDÁŠEK TROCKIJ ČERVENÁ HANBOU	116
KARIÉRA RUSKÉHO TERORISTY	117—119
L. N. TOLSTOJ A JEHO DOBA	120—124
ÚSTŘEDNÍMU VÝBORU	125—127
MARXISMUS A NAŠA ZARJA	128—133
NAŠI LIKVIDÁTOŘI (<i>O panu Potresovovi a V. Bazarovovi</i>)	134—155
I	134
II	139
III	141
IV	146
V	151
KADETI O „DVOU TÁBORECH“ A „ROZUMNÉM KOMPROMISU“	156—160
PADESÁTÉ VÝROČÍ ZRUŠENÍ NEVOLNICTVÍ	161—164
PAUL SINGER. <i>Zemřel 18. (31.) ledna 1911</i>	165—168
POZNÁMKY. <i>Mejšikov, Gromoboj, Izgojev</i>	169—177
RUSKÉMU KOLEGIU ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU	178—181
K VÝROČÍ	182—190

„ROLNICKÁ REFORMA“ A PROLETÁŘSKO-ROLNICKÁ REVOLUCE	191—200
ROZBÍJEČI STRANY V ÚLOZE „ROZBÍJEČŮ LEGEND“	201—205
O SOCIÁLNÍ STRUKTUŘE MOCI, PERSPEKTIVÁCH A LIKVIDÁTORSTVÍ	206—226
POLEMICKÉ POZNÁMKY	227—230
KADETI A OKŤABRISTÉ	231—234
UCTĚNÍ PAMÁTKY KOMUNY	235—239
O VÝZNAMU KRIZE	240—244
SJEZD BRITSKÉ SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKE STRANY	245—250
ROZHOVOR LEGALISTY S ODPŮRCEM LIKVIDÁTORSTVÍ	251—260
„LÍTOST“ A „STUD“	261—266
*PORADA ČLENŮ ÚV SDDSR 28. května—4. června (10.—17. června) 1911	267—290
*1. DOPIS PORADĚ ČLENŮ ÚV SDDSR V ZAHRANIČÍ	269—271
2. KONCEPT (OSNOVA) ZPRÁVY TŘÍ BOLŠEVICKÝCH ČLENŮ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU NEOFICIÁLNÍ PORADĚ DEVÍTI ČLENŮ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU	272—278
*3. ZPRÁVA O SITUACI VE STRANĚ	279—283
*4. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY K JEDNÁNÍ O USTAVENÍ PORADY 28. května (10. června)	284—285
1	284
2	284—285

3	285
4	285
*5. NÁVRH REZOLUCE O USTAVENÍ PORADY	286
*6. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY KE SVOLÁNÍ PLENÁRNÍHO ZASEDÁNÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU 30. května (12. čeruna)	287—290
1	287
2	287
3	288
4	288
*7. NÁVRH K REZOLUCI O SVOLÁNÍ KONFERENCE STRANY	289
8. PROHLÁŠENÍ	290
K VÝSLEDKŮM ZASEDÁNÍ DUMY. „Dělali jsme to společně“	291—295
O STARÝCH, ALE VĚČNĚ NOVÝCH PRAVDÁCH	296—300
*REZOLUCE II. PAŘÍŽSKÉ SKUPINY SDDSR O SITUACI VE STRANĚ	301—309
Předmluva	301
I	302—305
II	305—306
III	306—309
*PROHLÁŠENÍ	310
*PŘEDMLUVA K BROŽUŘE DVĚ STRANY	311—314
*VSUVKA DO TEXTU BROŽURY DVĚ STRANY	315
*SITUACE VE STRANĚ	316—320

REFORMISMUS V RUSKÉ SOCIÁLNÍ DEMOKRACII	321—333
Z TÁBORA STOLYPINOVSKÉ „DĚLNICKÉ“ STRANY (<i>Věnováno našim „smířlivcům“ a „stoupencům dohody“</i>)	334—336
*REDAKČNÍ POZNÁMKA LISTU SOCIAL- -DEMOKRAT K PROHLÁŠENÍ KOMISE PRO SVOLÁNÍ PLENÁRNÍHO ZASEDÁNÍ ÚV SDDSR	337—338
STOLYPIN A REVOLUCE	339—347
O NOVÉ FRAKCI SMÍŘLIVCŮ NEBOLI CTNOSTNÝCH LIDÍ	348—368
VOLEBNÍ KAMPAŇ A VOLEBNÍ PROGRAM	369—377
Z TÁBORA STOLYPINOVSKÉ „DĚLNICKÉ“ STRANY	378—382
CELKOVÝ ZÁVĚR	383—387
DVA STŘEDY	388—390
STARÉ A NOVÉ (<i>Z poznámek členů novin</i>)	391—394
*SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ FRAKCE V II. DUMĚ. <i>Objasnění celého případu</i>	395—400
PROJEV PŘEDNESENÝ JMÉNEM SDDSR NA POHŘBU PAULA A LAURY LAFAR- GUOVÝCH 20. listopadu (3. prosince) 1911	401—402
HYNDMAN O MARXOVI	403—409
MANIFEST LIBERÁLNÍ DĚLNICKÉ STRANY	410—423
I	410
II	416
III	420

PŘÍPRAVNÉ MATERIÁLY	425
*Osnova přednášky z cyklu Základy politické ekonomie. 4. přednáška	427
*Osnova přednášky Manifest liberální dělnické strany	428
Seznam dosud nenalezených Leninových prací (<i>Listopad 1910—listopad 1911</i>)	433—436
Seznam publikací a dokumentů, na jejichž redigování se V. I. Lenin podílel	437
Seznam prací, jejichž autorem je pravděpodobně V. I. Lenin	438
Poznámky	439—498
Seznam literatury, kterou V. I. Lenin cituje nebo o níž se zmiňuje	499—531
Jmenný rejstřík	532—584
Životopisná data	585—600

V. I. L E N I N
S E B R A N Ě S P I S Y

20

Podle 5. ruského vydání V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij, tom 20, Politizdat, Moskva 1976, připraveného Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, přeložil kolektiv překladatelů. Kontrolní redaktorka Eva Schächterová. Odpovědná redaktorka Věnceslava Lexová. Obálka, vazba a grafická úprava Milan Hegar. Výtvarný redaktor František Kraus. Technická redaktorka Jaroslava Lorenzová. Vydání II. Praha 1984. Vydalo Nakladatelství Svoboda jako svou 5367. publikaci. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Náklad 1—30 000. AA 31,66 (text 31,44, ilustrace 0,22), VA 32,59. Tematická skupina 00/3. Cena brož. výt. 11,50 Kčs, váz. výt.

17,— Kčs. 73/202-21-8.5

25-137-84 Kčs 17,—